

Cziboly Ádám - Bethlenfalvy Ádám

**SZÍNHÁZI NEVELÉSI PROGRAMOK
KÉZIKÖNYVE**

MAGYARORSZÁG 2013

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

© Cziboly Ádám, Bethlenfalvy Ádám, 2013
© L'Harmattan Kiadó, 2013

ISBN 978-963-236-738-5

A kiadásért felel Gyenes Ádám.

A kötet megrendelhető, illetve kedvezménnyel megvásárolható:

L'Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.
Tel.: (+36-1) 267-5979
harmattan@harmattan.hu
www.harmattan.hu

Párbeszéd Könyvesbolt
1085 Budapest, Horánszky utca 20.
Tel.: (+36-1) 445-2775
www.konyveslap.hu

Olvasószerkesztő: Kiss Bernadett
Borítóterv: Piti Marcell
Nyomdai előkészítés: Kállai Zsanett
Nyomdai kivitelezés: Generál Nyomda
Felelős vezető: Hunya Ágnes

Cziboly Ádám - Bethlenfalvy Ádám

SZÍNHÁZI NEVELÉSI PROGRAMOK KÉZIKÖNYVE

MAGYARORSZÁG 2013

L'Harmattan

BEVEZETŐ

A színházi nevelési programok száma csaknem a duplájára nőtt az elmúlt három évben Magyarországon.

A színházi szcénában kevés olyan kérdést találunk, amelyben egyetértés van. Az egyik a kevés ilyen állításból az, hogy a színházi nevelés a mai magyar színházi világ egyik kulcskérdése. 2012 márciusában a Magyar Teátrumi Társaság és a Magyar Színházi Társaság közös rendezvényt szervezett, „Színház a Gödörben II.” címmel, aminek mottója ez volt: *„Ha az iskolában nincs ének- és zeneoktatás, a jövő generációi csak fogyasztói lesznek a zenei iparnak. Ha nincs testnevelés, utódaink csak a televízió előtt ülve részesülnek a sport élményeiben. S ha nem tanítjuk meg őket „színházul beszélni”, pár éven belül nem lesz közönsége színházainknak...”* Habár a tanácskozáson megjelentek sok mindenben nem értettek egyet, abban azonban igen, hogy a színházi nevelés kitörési pont lehet.

Egy másik, hasonló példa a közelmúltból: 2012 júniusában, a tavalyi POSzT egyik OFF-programja kapcsán Szász Zsolt, a debreceni Csokonai Színház dramaturgja a székesfehérvári színház akkor újonnan megválasztott igazgatóját idézte Schilling Árpádnak, a Krétakör művészeti vezetőjének írt levelében: *„Ha hiszünk Szikora Jánosnak, hogy „a huszonnegyedik órában vagyunk” – és miért ne hinnénk –, akkor alighanem az általad indított program¹ az idei találkozó legfontosabb eseménye. Én is azt mondom, amit ő: ha a fiatalokat nem tudjuk megnyerni, akkor tíz-húsz év múlva üresek lesznek a nézőterek.”*² Kevés olyan állítás van, amivel a legtöbb színházi szakember egyetértene, ez vélhetően egy közülük.

A szavaknak az a tény is súlyt ad, hogy Magyarországon ma szinte nincs olyan színház, amely ne végezne valamilyen színházi nevelési tevékenységet. Ez szintén azt bizonyítja, hogy abban egységes a szakma, hogy meg kell szólítani a gyermek- és ifjúsági közönséget. Hasonlóan nyitottságot tapasztaltunk a résztvevők oldaláról is: a kutatás során megkérdezett diákok gyakran jelezték vissza, hogy nekik sokat számít, megszólítja-e, megmozdítja-e őket egy színházi program vagy figyelembe veszi-e az ő korosztályuk speciális érdeklődését, világát. Nagyon gyakran, amikor azt kérdeztük egy-egy színházi nevelési program után, hogy máskor is mennének-e színházba, a válasz az volt, hogy *„ilyen programra bármikor, de ahol csak nézni kell, olyanra nem”*.

¹ „Társadalmi felelősségvállalás az előadó-művészetekben” konferencia, POSzT, 2012. jún. 15.

² <http://szinhaz.hu/szinhazi-hirek/46684-dictum-factum-szasz-zsolt-nyilt-levele-schilling-arpadnak>, 2013. szept. 9.

Talán nem eléggé köztudott, hogy a magyar helyzet európai, sőt világviszonylatban is majdhogynem egyedülálló, két okból is. Egyrészt, mert a jelenlegi színházi nevelési gyakorlat sajátos olvasztótégely: több angolszász irányzat, valamint a germán, a skandináv és más nemzetközi gyakorlatok hatása is érződik és keveredik a magyarországi hagyományokkal. Másrészt, évtizedes nemzetközi tapasztalataink alapján tudjuk, hogy Kelet-Európában a helyzet egyedülálló: semelyik környező országban nem érhető el ekkora gazdagság.

A növekedés, a sokszínűség és a nemzetközi szintű kiemeltség mind-mind egyre nagyobb felelősséget jelent a szakma képviselőinek és a kedvezményezettjeinek egyaránt. A területen az elmúlt években történt a jelentős „robbanás”, amelynek hatására nagyon különböző irányokból érkező színházpedagógusok, színészek, színész-drámatanárok keresik egymással a közös nyelvet. Nagy szükség van arra, hogy a terület átlátható legyen, ez nemcsak a szakma igénye, hanem azoké is, akik a széles kínálatból választanak. Ez a kézikönyv reményeink szerint segít ebben.

MEGKÖZELÍTÉSÜNK

Az elmúlt színházi évad (2012/13) második felében egységes szempontsor mentén felmértük, milyen főbb színházi nevelési gyakorlatok léteznek ma Magyarországon. Jelen könyv ennek a kutatásnak az eredménye. A könyvben reményeink szerint valamennyi fontosabb színházi nevelési program helyet kapott. Ezeket a programokat összehasonlítható szempontok mentén, közzététően mutatjuk be. Ez egyrészt a szülőket, iskolákat, befogadó intézményeket segítheti a megfontolt választásban, másrészt a terület szakembereit segíti abban, hogy széleskörű, átfogó képet kapjanak a mai helyzetről.

Összesen 298 intézményt kerestünk fel, és 118 programot néztünk meg személyesen. A kutatásban minden szervezet önkéntesen vett részt. *Kivételesen* minden olyan szervezetet bevontunk a kutatásba, akik megfeleltek az alacsonyküszöbű kritériumainknak, válaszoltak a megkeresésünkre, az adatfelvételi időszakban a kutatásba illeszkedő programjuk futott, és erről tájékoztattak bennünket. Nem végeztünk semmilyen szelekciót vagy válogatást a szervezetek között: aki küldött időpontokat, annak a programját meglátogattuk. Ez alapján feltehetően csaknem a teljes magyar képet lefedik a közzétett leírások.

Minden egyes program kapcsán összesen hat különböző forrásból gyűjtöttünk adatot:

1. a programokon részt vevő gyerekektől vagy fiataloktól,
2. a résztvevőket kísérő pedagógusoktól,
3. a szervezetekkel kapcsolatban a szervezetek kapcsolattartóitól,
4. a programokkal kapcsolatban a programok alkotóitól,

5. a programok megfigyelésével és
6. internetes másodlagos kutatással.

Nem rangsoroltunk a programok között, nem minősítettünk. Ehelyett összefoglaló képet adtunk a hazai trendekről; közzétettünk statisztikai adatokkal alátámasztható eredményeket és megfigyeléseken alapuló elemzéseket egyaránt. Nem rejtettük el senki elől sem a múltunkat, sem a jelenünket (a könyv utolsó lapjain található pár sor rólunk és szervezetünkéről is), de a kutatás és jelen könyv megírása során legjobb tudásunk szerint a lehető legobjektívebb módon, azonos módszertan mentén közelítettünk a szakma minden érintettje felé.

A kutatás során a teljes képre kíváncsiak voltunk: hat egyszerű kritériumot határoztunk csak meg (ld. Módszertan), szemben azzal a másik lehetséges alternatívával, hogy már a kutatás elején definíciókat alkotunk, műfaji meghatározásokat teszünk közzé. Egy még feltáratlan, nem kutatott területen meggyőződésünk szerint csak az első megközelítés hozhat eredményeket. Megkérdeztük az *összes érintett szervezetet*, ők hogyan nevezik saját munkájukat, *ők milyen definíciót adnának* annak, amit csinálnak. A teljes kép ismeretében megnéztük, lehetséges-e a programokat egységes rendszerbe foglalni, valamilyen modell felállítani. A terület széleskörű feltárása, azaz, jelen kutatás eredményei *alapján* nyolc különféle kategorizálásra tettünk javaslatot.

Mit várhat az Olvasó a könyvtől...

Mit tud tehát kínálni ez a könyv Olvasójának?

- ▶ Legjobb szándékunk szerint és legjobb tudásunkhoz mérten objektív, egymással összehasonlítható leírásokat összesen 119 szervezet 171 programjáról, és rövid ismertetőt további kb. 250 kapcsolódó programról.
- ▶ Pillanatképet a magyarországi színházi nevelés jelenéről.
- ▶ A terület részletes feltérképezését, a főbb trendek bemutatását, a főbb kérdések megjelenítését.
- ▶ Olyan kategorizálási javaslatokat, amelyekben minden program könnyen elhelyezhető.
- ▶ Fogalomtárat, és egy tudástárat a témával kapcsolatos korábbi kutatásokról, kategorizálási kísérletekről, képzésekről, fesztiválokról, konferenciákról, folyóiratokról, könyvekről.

Továbbá, ha Olvasóink is úgy akarják:

- ▶ A pedagógusok, a szülők, a befogadók és a döntéshozók számára felelősebb és tudatosabb döntések lehetőségét.

- ▶ A szakma képviselői számára lehetséges partnereket, szakmai együttműködést és párbeszédet, valamint visszajelzést a munkájukról.
- ▶ A terület kutatói számára új kérdéseket, új kutatási irányokat.
- ▶ És ami a legfontosabb: a résztvevő gyerekek és fiatalok számára mindezek hatására minőségi színházi nevelési programokat.

...és mit nem

A félreértések időbeni eloszlátása végett szeretnénk azt is mindjárt az elején jelezni, mit *nem* talál az Olvasó ebben a kiadványban:

- ▶ Kritikákat és előadás-elemzéseket. Sem a terjedelmi korlátok, sem a kutatás célja nem indokolja, hogy a megfigyelt előadásokat és programokat kritikailag elemezzük, ezt meghagyjuk a szakíróknak.
- ▶ Minősítést, pontozást vagy rangsorolást. Annak ellenére, hogy erre több helyről is konkrét felkérést kaptunk, nem vállaljuk a programok minősítését, rangsorolását, „értékmérők” mentén történő megítélését. Meghagyjuk ezt a lehetőséget a fesztiválok szervezőinek és a pályázati források elosztóinak.
- ▶ Hatásvizsgálatot. Minden programot csak egyszer néztünk meg (egészen kivételes esetekben kétszer), így az adatgyűjtés semmilyen hatás- vagy eredményességmérésre nem volt alkalmas. Arról viszont megkérdeztük a programok alkotóit, a tanárokat és a résztvevőket, valamint a megfigyelőket, hogy *szerintük* az adott program mire hat, de nem ellenőriztük vissza, hogy valójában mi a program hatása. Így az alkotók, a tanárok, a résztvevők és a megfigyelők hatásra vonatkozó válaszhai *véleményként* értelmezendők.
- ▶ Történeti áttekintést. Elemzésünkben csak marginálisan foglalkozunk történeti adatokkal, abban az esetben, ahol ez objektíven megragadható (pl. szervezet alapításának éve, első színházi nevelési program éve). Korábban már születtek kísérletek a terület történeti áttekintésére, amelyek rendre nagy vihart kavartak. Akit a terület múltja érdekel, főként a Drámapedagógiai Magazin oldalain olvashat sok visszaemlékezést és interjút. Mivel fiatal területről van szó, amelynek legtöbb képviselője még aktív korú, a visszaemlékezés műfajából adódóan ezek az írások gyakran szubjektívek. Nem vállalkozunk arra, hogy a számos narratívából egységes áttekintést szövjünk, ezt a hálás feladatot meghagyjuk másoknak. Ehelyett inkább arra fókuszálunk: mi van most.

A KÖNYV SZERKEZETE

Könyvünk összesen nyolc nagyobb tematikus egységre oszlik, ezek a következők:

- 1. Bevezető:** Jelen fejezet, amely a téma relevanciáját tekinti át, és a könyv használatára vonatkozóan fogalmaz meg ajánlásokat.
- 2. Katalógus:** A könyv több mint felét kitevő fejezet a színházi nevelési programokat és a színházi neveléssel foglalkozó szervezeteket írja le. A katalógusban 119 szervezet 171 programjának egységes, azonos szempontok szerinti leírását találja az Olvasó, valamint további kb. 250 kapcsolódó program (pl. táborok, képzések, konferenciák, stb.) ismertetőjét. A szervezeteket abc sorrendbe rendeztük; egy-egy szervezet leírása után a hozzá tartozó színházi nevelési programok leírása következik, ezeket *korcsoport szerint* soroltuk fel (kezdve a legfiatalabbaknak szóló programoktól). A kapcsolódó programokat minden esetben a lista végére tettük. A katalógus elején külön útmutató segít eligazodni, milyen szempontok szerint kerültek a szervezetek és programok bemutatásra.
- 3. Módszertan:** Ettől a fejezettől a könyv második fele elsősorban a színházi nevelési szakmában dolgozóknak szól, de örömmel fogadjuk, ha minden Olvasónk belelapoz. A Módszertan fejezet annak a kutatásnak a módszertanát írja le, amelynek eredményeit jelen könyv foglalja össze. A módszertan leírása nem akadémiai közönségnek készült, hanem reményeink szerint közérthetően mutatja be, mit, miért és hogyan csináltunk.
- 4. Elemzés és statisztika:** Összesen tizenhárom fő szempont mentén elemezzük a teljes képet. Minden fejezet két részből áll. A „statisztika” rész a kutatás számszerűsíthető eredményeinek összefoglalása. Ebből a fejezetből kiderül például, hogy az elmúlt évadban hozzávetőlegesen hány színházi nevelési program volt az országban és ez hány gyereket érintett; hogy mik a programvezetők által alkalmazott leggyakoribb munkaformák; vagy hogy milyen a finanszírozása a területnek. Az „elemzés” részeknél egy-egy jellemző jelenséget mutatunk be a megfigyeléseink alapján. Itt minden esetben kérdéseket teszünk fel, amelyet gyakran néhány jellemző mini esetleírás követ. Szándékosan különítettük el az elemzésnek ezt a szakaszát a statisztikai részekről, itt ugyanis néhány (esetenként jelentős számú) eset alapján hiba lenne állításokat megfogalmaznunk vagy következtetéseket levonnunk. Arra hívjuk Olvasóinkat, gondolkodjanak velünk; reményeink szerint valamennyi kérdés és az alatta található mini esetleírások a témák kapcsán szakmai vitát, újabb kutatásokat indíthatnak majd el. Ezekben a részekben egyebek mellett például azt vizsgáljuk meg, hogy képes-e egy-egy program megváltoztatni az előítéleteket; kereshet-e megoldást a feldolgozó

program a színházi előadás által felvetett problémára; vagy, hogy tudják-e a résztvevő gyerekek, fiatalok mai magyarországi eseményekhez kötni az előadásokat, programokat.

- 5. Kategorizálási javaslatok:** Mint jeleztük, megközelítésünk szerint nem a kutatás elején határoztunk meg kategóriákat, és próbáltuk azokat ráhúzni a programokra, hanem a teljes magyarországi kép felmérése után néztük meg, hogy a programok milyen kategóriákba rendezhetők. A színházi nevelés és a színházpedagógia tágabb területének áttekintése után elkülönítjük a színházi nevelési programokat az egyéb határterületi műfajoktól, majd nyolc különböző kategorizálási javaslatot teszünk közzé. A fejezet tartalmát négy szakmai ernyőszerkezettel egyeztetettük a kézirat leadása előtt, az általuk adott vélemények érdemben hatással voltak a szövegre.
- 6. Utószó helyett:** A kategorizálási javaslatok összefoglalása mellett néhány ajánlást is teszünk.
- 7. Tudástár:** e fejezetben a témával kapcsolatos korábbi kutatásokról, korábbi definíciós és kategorizálási kísérletekről, képzésekről, fesztiválokról, konferenciákról, folyóiratokról, könyvekről tájékozódhat az Olvasó.
- 8. Foglalomtár:** a könyvben található fontosabb szakkifejezések gyűjteménye, amely leginkább a programleírások olvasását könnyíti meg az érdeklődők számára.

Minden oldal szélén címke jelzi, hogy melyik fejezetnél járunk, segítve a gyors keresést és tájékozódást.

JAVASLATOK A KÖNYV HASZNÁLATÁRA

Színházi nevelésben dolgozó szakemberek

A színházi nevelésben dolgozó alkotók többségének érthető módon csak a terület töredékére van rálátása. Ez a könyv egy óriási pillanatfotó, tablókép, amely szándékaink szerint teljes képet ad az elmúlt évad (2012/13) második feléről. Ez segítheti a szakembereket abban, hogy elhelyezzék saját munkájukat a többi programhoz képest. Segíthet abban is, hogy beazonosítsák azokat a szervezeteket, társulatokat, akiknek munkája valamiért érdekes számukra; kapcsolatot építsenek velük, esetleg közös projekteket vagy a társulatok közötti mobilitást kezdeményezzenek. A könyv elemzési és kategorizálási fejezetei is elsősorban a szakmabelieknek szólnak (bár örömmel vesszük, ha más Olvasóink is belelapoznak), számukra mutatják be a fontosabb trendeket, vetnek fel kérdéseket vagy vitaindító állításokat.

Pedagógusok

A pedagógusoknak elsősorban a felelős, tudatos választásban lehet a segítségükre ez a könyv. Az utóbbi években jelentősen megnövekedett a színházi nevelési programok száma, ennek következtében verseny indult meg a résztvevőkért, a pedagógusokért és az iskolákért. E könyv szerzőiként mi a verseny hívei vagyunk: döntsenek a kedvezményezettek, mely programokat részesítik előnyben, kinek a programjaira látogatnak el. Ebben a folyamatban minden egyes pedagógusnak komoly felelőssége van: döntéseivel formálja a magyarországi színházi nevelési palettát, egy társulatot és az általa képviselt szemléletet erősíti, hosszú távú fennmaradásához hozzájárul. Könyvünkkel a körültekintő választásra, az osztály szükségleteihez leginkább illeszkedő programok megtalálására biztatjuk a pedagógus kollégákat. A programok sok szempontból nagyon különbözők: van választék, és érdemes lehet akár egymástól nagyon különböző programokat is kipróbálni.

Befogadó intézmények munkatársai

Mivel a programok többsége mobilis, könnyen utaztatható és tájolható, így a befogadó intézmények sok program közül választhatnak, mit hívnak meg. Minden esetben, ahol erre rendelkezésre álltak információk, jeleztük, hogy milyen terekbe utaztatható a program. A pedagógusokhoz hasonlóan, könyvünk a befogadó színházak, művelődési központok, ifjúsági házak és egyéb befogadó terek számára a felelős és tudatos döntést segítheti elő. Befogadóként ugyancsak komoly a felelősség: itt is minden egyes döntés akaratlanul is formálja a teljes színházi nevelési palettát azáltal, hogy a meghívott programnak az adott régióban hozzáférést biztosít, és a figyelem középpontjába helyezi.

Szülők

A szülők, gondozók számára ez a könyv lehetőséget ad arra, hogy a gyerekek, fiatalok beszámolóin túlmenően is betekintést nyerjenek abba, hogy milyen programon vett részt az osztály. A könyv lehetőséget biztosít arra is, hogy felkészülten és tudatosan szóljanak bele, milyen programra viszik el a gyerekeket, mire költik a beszédett színházpénzt, a befizetett osztálypénzt vagy alapítványi támogatást. Amennyiben az iskola még nem vesz részt színházi nevelési programokon, ezt a szülő is kezdeményezheti. Amennyiben már részt vesz, véleményével befolyásolhatja, milyen programokra menjen el az osztály.

A könyv kb. két színházjegy áráért segít abban eligazodni, hogy milyen programra fizesse ki az osztály ennek az összegnek a többszörösét.

Diákok

Amennyiben még suliba jársz, kivételesen arra kérünk: TEDD LE EZT A KÖNYVET! Lehet, hogy Téged és osztályodat is elvisznek majd egy olyan színházi nevelési programra, amelynek szerepel a könyvben a leírása. Ha elolvasod a leírást, tudni fogod, hogy mi fog történni, és egyáltalán nem lesz már olyan izgalmas a dolog. Képzeld csak el, hogy úgy olvasnád végig az összes Harry Potter könyvet, hogy már az első kötet elején megmondja neked valaki: Piton majd megöli Dumbledore-t! Vagy úgy néznéd végig az Alkonyat filmeket, hogy valaki már az elején elmondja, hogy a végén majd Bella is vámpír lesz. Na, ugye! ☺ Ha most nagyon dühös vagy ránk, akkor ne hagyd, hogy még több poént szétspoilerezzünk, vagyis a Te érdekedben kérjük, hogy tedd le ezt a könyvet!

Ha még soha nem voltál színházi nevelési programon: esetleg add oda ezt a könyvet valamelyik tanárodnak, és kérd meg, hogy válasszon belőle egy programot, amelyre elvisz benneteket!

Kutatók, szakdolgozók és doktoranduszok

A terület kutatóinak elsősorban azért lehet érdekes ez a könyv, mert számos kérdést felvet. A feltérképező-leíró kutatásunknak voltak persze korlátai is, például az, hogy minden programot csak egyszer tudtunk megfigyelni. A gyűjtött adatok, és az inkább csak kérdésfelvetések sorozatának számító elemzés reményeink szerint megtermékenyítően fog hatni a területen zajló lassan évtizedes kutatásokra, és akár új irányoknak is utat nyithat. A könyvben megfogalmazott kérdések több tucat vagy talán több száz szakdolgozatra, doktori disszertációra, szakcikkre és szakkönyvre elegendő témát kínálnak.

Döntéshozók

(kormányzat, önkormányzat, vállalati adományozás)

Amennyiben Ön döntéshozó (akár pályázati források kapcsán, akár vállalati adományozás kapcsán, akár a területet érintő országos vagy helyi szakpolitika kapcsán hoz döntéseket), a könyv segít egy nagy képet adni a területről, amely alapján egy-egy szervezet elhelyezhető a teljes palettán, programjairól az első benyomás megszerezhető. Kifejezetten kérjük azonban, hogy döntéseiben **NE**

kizárólagosan a leírásokra hagyatkozzon! Inkább azt javasoljuk, hogy *személyesen látogassa meg* azokat a programokat, amelyek felkeltették érdeklődését. A társulatok, színházak többsége nyitottan és örömmel fogadja a szakmai érdeklődőket.

Akik most ismerkednek a színházi neveléssel

Lehet, hogy Ön színházi szakember egy olyan színházban, ahol most indulnak színházi nevelési programok vagy még nem indultak el. Lehet, hogy Ön a művészeti nevelés vagy általában a pedagógia más területein dolgozik. Lehet, hogy Ön oktatáspolitikai szakember, művész, társadalomkutató, kulturális menedzser, társadalmi vállalkozás vezetője. Még az is lehet, hogy Ön kamionsofőr, kéményseprő vagy hentes. Igazából mindegy is: hívjuk, hogy ismerkedjen a színházi neveléssel. Azt javasoljuk, hogy lapozzon bele a programleírásokba, válasszon ki néhány (3-5) olyan programot, amelyet első benyomásra érdekesnek, szimpatikusnak talál, lehetőleg különböző szervezetektől. Esetleg egy-két olyat is, amely kifejezetten nem szimpatikus. Ezek meglátogatása után talán érdemes alaposabban átnézni ezt a könyvet.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁSOK

A kutatás megvalósulása és jelen könyv létrejötte messze túlmutat a két szerző munkáján. Hiába dolgoztunk a kutatáson, majd a könyvön is az elmúlt nyolc hónapban gyakran napi 12-16 órát, a rengeteg kiváló szakember segítségével nélkül nem született volna meg ez a könyv. Nekik szeretnénk most köszönetet mondani. Ők név szerint a következők:

- ▶ a **Nemzeti Kulturális Alap** támogatása nélkül nem valósulhatott volna meg ez a kutatás, és nem jöhetett volna létre a könyv,
- ▶ **Vági Eszter, Fekete Anikó, Sára Eszter** és **Vajdai Veronika**, akik valamennyien 10-15 program megfigyelésében részt vettek, a megfigyelésekről kiváló minőségű, alapos és részletes, jól használható jegyzőkönyveket és leírásokat készítettek, a könyv számos pontján tanácsaikkal, észrevételeikkel segítették munkánkat,
- ▶ **Váradi Péter**, a L'Harmattan Kiadó főszerkesztője; **Kállai Zsanett**, a L'Harmattan Kiadó tördelőszerkesztője, **Kiss Bernadett**, a L'Harmattan Kiadó lektora,
- ▶ **Lévai Gábor**, a Civil Support Nonprofit Kft. ügyvezetője; **Barta Péter**, a Webstation csoport ügyvezetője; **Bárdy Anna**, grafikus; **Toldy Gábor**, programozó,
- ▶ **Ertl Péter**, a Nemzeti Táncszínház ügyvezető igazgatója; **Németh Katalin**, a Nemzeti Táncszínház művészeti menedzsere; **Röhling András**, a Nemzeti Táncszínház kommunikációs és értékesítési vezetője; **Nyíró Péter**, a Nemzeti Táncszínház gazdasági vezetője, **György Renáta**, a Nemzeti Táncszínház pr-menedzsere,
- ▶ **Dr. Kaposi József**, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet főigazgatója; a NAT-kapcsolódások megírásáért **Pálfi Erika**, az OFI Kiadói és Kommunikációs Központjának igazgatója; a kutatási terv véleményezéséért **Varga Attila**, az OFI tudományos főmunkatársa és **Pálvölgyi Krisztián**, az OFI Főigazgatói titkárságának munkatársa,
- ▶ **Bosznyai Bea**, aki határidő előtt és kiemelkedő pontossággal vitte be az elemzendő adatokat,
- ▶ a kutatási terv véleményezéséért **Hajós Zsuzsa, Róbert Júlia, Végh Ildikó** és a FESZ Színházi Nevelési Szekció tagjai; **Novák János** és az ASSITEJ magyarországi tagjai; **Dolmány Mária** és a Magyar Drámapedagógiai Társaság „munkacsoportja”; **Baráth Zoltán, Gabnai Katalin, Gáspár Máté, Golden Dániel, Hunyadi Zsuzsanna, Láposi Terka, Trencsényi László**, valamint többen az eddig említettek közül,
- ▶ a programleírások szempontjainak véleményezéséért **Fenyő D. György**,

Gruber Andrea, Horváth Kata, Takács Gábor, Tóbiás László, valamint többen az eddig említettek közül,

- ▶ a teljes szöveg átolvasásáért és véleményezéséért **Németh Mónika**, a Mándy Iván Szakképző Iskola és Speciális Szakiskola tanára, **Németh Szilvia**, a T-TUDOK Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ ügyvezető igazgatója, az ELTE PPK kutatómódszertan óraadója, **Ugrai István**, a 7ora7.hu főszerkesztője, valamint többen az eddig említettek közül,
- ▶ támogatásukért és konzultációjukért **Patrice Baldwin**, az International Drama / Theatre and Education Association (IDEA) elnöke; **Prof. David Davis**, a tanítási dráma professzora, Birmingham Város Egyeteme, Egyesült Királyság; **Prof. Stig A. Eriksson**, a tanítási dráma professzora, Bergeni Egyetem, Norvégia; **Prof. Adam Jagiello-Rusilowski**, a Nemzetközi programok és fejlesztések Dékánja, Gdansk Egyeteme, Lengyelország,
- ▶ **Kulcsár Viktória**, a FÜGE elnöke, **Perjési Éva**, a Tantermi Színházi Projekt koordinátora,
- ▶ **Török András**, a Summa Artium ügyvezető igazgatója,
- ▶ valamennyi válaszadó **színházi munkatárs és alkotó** és mindenki, aki a kérdőívek kitöltésében a segítségükre volt,
- ▶ valamennyi, a kutatásban részt vevő **szervezet vezetője**,
- ▶ valamennyi válaszadó **tanár**,
- ▶ valamennyi, a kutatásban részt vevő **iskola igazgatója**,
- ▶ valamennyi válaszadó **résztvevő**,
- ▶ valamennyi **megfigyelt alkotó**, aki elfogadta, hogy jelen vagyunk a programon és jegyzeteket készítünk,
- ▶ **Kucserka Fanni** és **Ur Anita**, a folyamat számos pontján gondolataikért, a szöveg különböző részeinek és verzióinak véleményezéséért, valamint végtelen türelmükért; **Bethlenfalvy Simon** és **Cziboly Mihály**, amiért elfogadták, hogy számos fürdetés időpontjában az ország valamely színházában előadást néztünk, és kisautókkal való játék helyett a gép előtt ültünk,
- ▶ és **mindenki**, aki konstruktívan állt hozzá a munkánkhoz, aki segített bennünket, és akit legjobb szándékunk ellenére kifelejtettünk.

KATALÓGUS

ÚTMUTATÓ A KATALÓGUS HASZNÁLATÁHOZ

A katalógusban 119 szervezet 171 programjának egységes, azonos szempontok szerinti leírását találja az Olvasó, valamint további, kb. 250 kapcsolódó program (pl. táborok, képzések, konferenciák, stb.) ismertetőjét. Nemcsak Magyarországon belüli, hanem négy határon túli,³ magyar nyelven dolgozó színházról és műhelyről is található a fejezetben információ. A katalógus publikálását féléves adatgyűjtés előzte meg. A Katalógusban:

- ▶ A szervezeteket **abc sorrendbe** rendeztük.
- ▶ A szervezet leírása után a színházi nevelési programok leírása következik, ezeket **korcsoport szerint rendezve** soroltuk fel (kezdve a legfiatalabbnak szóló programoktól).
- ▶ A „Kapcsolódó programokat” (határterületi programokat) minden esetben a lista végére tettük.

Kutatásunk a színházi nevelési programokat vizsgálta, így a katalógusban is nagyrészt ilyeneket mutatunk be, de leírunk emellett olyan programokat is, amelyek a területtel határosak és a kutatás során tudomást szereztünk róluk. Javaslatunk szerint a színházi nevelési program tág műfajába sorolható minden olyan tevékenység, amely *együttesen* megfelel az alábbi öt kritériumnak:

1. elsődlegesen a köznevelésben érintettek számára készült,
2. színházi-, bábszínházi vagy táncszínházi előadás vagy jelenetsor van benne,
3. pedagógiai célja van az alkotóknak,
4. a résztvevők a program során annak menetét érdemben befolyásoló vagy az abban történetekre érdemben reflektáló interakciókban vehetnek részt,
5. repertoárszerűen többször, minden alkalommal különböző csoportoknak játszott program; minden program egyszeri alkalom, az alkalomhoz kapcsolódva elő- és utókövetés lehetséges.

³ A határon túli színházaknál, műhelyeknél nem teljes a kép, csak azok a szervezetek kerültek a katalógusba, amelyekkel a kutatás során kapcsolatba kerültünk (pl. valamely ernyőszervezeten vagy más kapcsolaton keresztül eljutott hozzájuk a kutatás híre).

Azokat a programokat jelöltük meg a katalógusban a cím alatt „színházi nevelési program”-ként, amelyek együttesen megfelelnek mind az öt kritériumnak. (A kritériumok meghatározásának folyamatát ld. a könyv „Kategorizálási javaslatok” fejezetében.)

Információforrások

A szervezetek és a programok leírása előtt minden esetben feltüntettük az információk forrásait. Ezek a következők lehetnek:

- 👁 Megfigyelés: A kézikönyv szerzői vagy kutatótársaik személyesen jelen voltak a programok egyikén. *A program leírása ilyenkor **minden esetben** a megfigyelés alapján történt.*
- 📅 Alkotók: A program alkotói által kitöltött részletes kérdőív.
- 😊 Résztvevők: A megfigyelt programot követően a program résztvevőivel beszélgettek a kutatók.
- 👤 Tanár: A megfigyelt programot követően a résztvevőket kísérő tanár által kitöltött kérdőív.
- 🌐 Internet: A szervezetről vagy a programról az interneten hozzáférhető információk.
- * Egyéb: Néhány ritka alkalommal a fenti öt forráson túl további információforrásokat is használtunk (pl. e-mailváltás az alkotókkal), ezeket is minden esetben feltüntettük.

Nagyon fontos, hogy Olvasóink értsék és átlássák, hogy miből dolgoztunk, és egy-egy leírás átolvasása előtt tájékozódjanak annak forrásairól! Sokkal hitelesebb és pontosabb képet tudtunk adni egy olyan programról, amelyet személyesen megfigyeltünk, beszélgettünk a résztvevő gyerekekkel és tanáraikkal, és a programvezetők is leírták a saját olvasatukat, mint egy olyan programról, ahol csak a megfigyelésünkre hagyatkozhattunk vagy egy olyan programról, amelyet nem láttunk személyesen, csak a programvezetők által megküldött leírásból dolgoztunk. A legkevésbé megbízható leírások azok, ahol kizárólag csak internetes forrásokra tudtunk hagyatkozni.

A magunk részéről mindent megtettünk annak érdekében, hogy minden programnál minél több forrásból legyen információnk. Összesen 118 programot

néztünk meg, **válogatás nélkül minden esetben**, amikor időpontot kaptunk egy szervezettől, felkerestük a programot.⁴ Minden szervezettel minimum kétszer, de jellemzően nyolcszor-tízszor vagy még többször léptünk kapcsolatba, és a lehető legrugalmasabban igyekeztünk minden esetben megtalálni az egyéni megoldásokat. Ahol nem volt lehetőségünk sem a személyes látogatásra, sem kérdőívet nem kaptunk, ott kénytelenek voltunk internetes forrásokból dolgozni, amelyek a legkevésbé megbízhatók. (A Módszertan fejezetben részletesen leírjuk, hogyan és kiket kerestünk meg a kutatás során, és milyen módon gyűjtöttünk adatokat.)

A szervezetek leírásának szempontjai

HONLAP A szervezet honlapja.

CÍM A szervezet székhelyének címe.

VEZETŐ A szervezet vezetője (név és titulus).

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Annak a neve, telefonszáma és e-mail címe, akinél a pedagógusok, művelődésszervezők vagy szakmabeliek érdeklődhetnek a programokról. Abban az esetben, ha a szervezet nem adott meg konkrét nevet, akkor központi telefonszámot vagy e-mail címet tüntettünk fel.

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL A szervezet *saját magáról* írt bemutatkozásából minden esetben egy bekezdésnyit válogattunk. Ennek forrása vagy a szervezet által kitöltött kérdőív, vagy a szervezet honlapja (ld. információforrások).

A programok leírásának szempontjai

A programok leírása a 2012/13 második évadot tükrözi. Mivel a színházi nevelési programok szerkezete gyakran változik, egyes leírások évekkal később aktualitásukat veszthetik. A kőszínházak programjai gyakran a repertoár előadásokhoz kapcsolódnak, így követik azok alakulását is. Érdeklődés esetén érdemes v az adott színház, társulat honlapján tájékozódni.

⁴ A féléves adatfelvételi időszakban összesen két szervezet esetében fordult elő, hogy kaptunk időpontot, de nem tudtuk a megfigyelést megszervezni logisztikai okokból (egy adott időszámban maximum három programon tudtunk érdemben jelen lenni): a Juhász Kata Társulatnál és a Lóci Színpadnál.

Korosztály (alkotók szerint)

Évben adtuk meg (től-ig), hogy melyik korcsoportnak szánták az alkotók a programot.⁵

Műfaj (forma alapján)

Az egyes programokat az alábbi modell szerint soroltuk be:

interaktív értelmező osztályterem- báb- / tánc-	színház	felkészítő beszélgetéssel / foglalkozással feldolgozó beszélgetéssel / foglalkozással
komplex színházi nevelési előadás (TIE)		

A táblázatban található valamennyi szakkifejezés definíciója megtalálható a Fogalomtárban a könyv végén.

Amennyiben az Olvasót részletekbe menően érdekli, hogyan épült fel ez a modell, úgy az Elemzések áttekintése után érdemes elolvasnia a Kategorizálási javaslatok c. fejezetet.

Amennyiben csak a legfontosabb alapokat szeretné átlátni, úgy javasoljuk, olvassa el „A lényeg, röviden összefoglalva” c. részt az „Utószó helyett” fejezet elején.

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

A programokat az alábbi fő pedagógiai célok mentén soroltuk be:

emberi/társadalmi kérdéseket felvető: morális, emberi, társadalmi, filozófiai kérdéseket vizsgáló programok.

beavató: a színházi formanyelv értését, a darab értelmezését, a színház működésének megismerését segítő programok.

ismeretátadó: elsődlegesen a NAT-hoz kapcsolódó tananyagismeret átadását (pl. irodalom) vagy egyéb ismeret átadását célzó programok.

prevenciós: a függőség és a szerhasználat megelőzésére, pszichológiai vagy pszichiátriai problémák kezelésére vagy baleset- és bűnmegelőzésre szakosodott programok.

készségfejlesztő: különféle kompetenciákat (pl. mozgás, kommunikáció, idegen nyelv) fejlesztő programok.

⁵ A '90-es évek óta működő színházi nevelési társulatok gyakorlata, hogy évfolyamoknak (pl. 3–4. osztály vagy 9–10. osztály) készítenek programokat. A kiadványban szereplő szervezetek többsége évben határozza meg, hogy kinek szánja a programjait, ezért mi is ezt a gyakorlatot követtük. Az összehasonlíthatóság végett minden programnál évben adtuk meg a korcsoportot.

A legtöbb program hangsúlyosan ezen célok egyikébe illeszkedik, de emellett részben megvalósíthat más célokat is. Első helyre mindig a legjellemzőbb kategóriát tüntettük fel. (Az egyes kategóriák háttérében álló statisztikai adatokról ld. az Elemzés fejezetet, a kategóriák további sajátosságairól ld. a Kategorizálási javaslatok fejezetet.)

Központi téma

A program fókusza. Jeleztük, ha a központi téma nagyon más az alkotók és a megfigyelők szerint.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

A szerző neve, a mű címe és műfaja (ahol releváns – ahol nem volt kiindulási alapanyag, ott ezt a pontot kihagytuk).

A színházi előadás rendezője

Ahol releváns.

Foglalkozásvezető

Ha a programot megfigyeltük, akkor itt azokat tüntettük fel, akik a megfigyelt alkalmat vezették. Ha csak az alkotóktól volt információnk, akkor azt, akit ők megadtak. Amennyiben egy programnak különböző alkalmakon más-más vezetője is lehet, úgy zárójelben az adott szakmai műhely vezetőjét feltüntettük.

A program szerkezete, cselekmény

Az egyes programokat főbb epizódokra bontva írtuk le. Egy új epizód kezdetét a ► jel jelöli. A programleírások hossza függ egyrészt a rendelkezésünkre álló információtól, másrészt a program komplexitásától is.

Figyelem! **A leírások tartalmazhatják a teljes cselekményt és a fontosabb fordulatókat is!** Nem kritikákat és nem figyelemfelkeltő ismertetőket írtunk, hanem a *teljes* programok szerkesztett, tömör összefoglalásait. **Amennyiben szeretné, hogy az előadás / a program az újdonság erejével hasson, kérjük, ne olvassa el a leírásokat!**

A program milyen részvételi módokat kínál?

Ötféle részvételi mód közül jelöljük, hogy melyeket kínálja a program, ezek a következők: néző / beszélgetés / játék (pl. koncentrációs vagy kommunikáció-fejlesztő játék) / szerepbe lépés / rendezés (a rendezést a színházi jelentésnél tágabban értelmezzük, ide sorolunk minden olyan formát, ahol a résztvevők tanácsaikkal hatással lehetnek arra, a szereplők hogyan cselekedjenek és/vagy a színészek hogyan játsszanak). Néhány program további részvételi módokat is kínál, ezeket is jelöltük.

Társadalmi / életkori problémák

Itt azt jelöltük, hogy az alkotók, a megfigyelők, a tanárok és a résztvevők szerint milyen fontosabb társadalmi, életkori vagy pszichológiai problémákhoz kapcsolódik a program.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Itt azt jelöltük, hogy a program mely **Műveltségi területhez/tantárgy-**

hoz tartozik (vastaggal), és azon belül mi a konkrét NAT kapcsolat (normál betűvel). Ennek a résznek a megírásában az **Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet**ből **Pálfi Erika** volt a segítségünkre.

Utaztathatóság

Ha valaki nemcsak földrajzi kötöttségek, hanem téma alapján választana a programok közül, fontos szempont lehet, hogy a program utaztatható-e, és ha igen, akkor hova: iskolai terekbe (pl. osztályterem, aula), alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe (pl. művelődési központ színpada) vagy csak professzionális színháztechnikával felszerelt színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Hány alkalomból áll a program, és az egyes alkalmak hossza kb. hány perc.

Bejelentkezés

Ennél a pontnál az esetek többségében három fontos információ szerepel: a résztvevőknek egy közösséghez, egy osztályhoz kell-e tartozniuk; a kísérők részt vehetnek-e a programon; hogyan lehet a programra jelentkezni.

Ár

Ahol jegyet kell venni, ott azt közöljük, mennyi a jegy; ahol a programnak egyszeri díja van, ott azt tüntettük fel. Ahol az alkotóktól azt az információt kaptuk, hogy a program térítésmentes, ott azt tüntettük fel; ezen esetekben azonban szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy a programot *valakinek valamilyen forrásból biztosan ki kell fizetnie* (ez rendszerint a szervezet által elnyert pályázat), így ezekhez a programokhoz a hozzáférés limitált lehet.

Együttműködő szervezetek

A program létrehozatalában, a közönségszervezésben vagy befogadóként közreműködő szervezetek.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

Minden program megtekintése után, ha erre volt lehetőségünk, kb. fél órát beszélgettünk a résztvevők közül 5–7 fővel, minden esetben ugyanazt a tematikát követve (részletesen ld. Módszertan). A résztvevők válaszaiból 1–3 nagyon jellemző mondatot választottunk ki.

Mit gondolt a programról a kísérő?

Minden program megtekintése után a kísérő tanártól egy kérdőív kitöltését kértük (részletesen ld. Módszertan), amit elég jó válaszadási aránnyal vissza is kaptunk. A tanár válaszaiból 1–3 nagyon jellemző mondatot választottunk ki.

Mit gondoltak a programról a megfigyelők?

Amennyiben az eddigi szempontok nem fedtek le minden fontos információt a programról, abban az esetben további észrevételeket fűztünk a leíráshoz.

- Abban az esetben, ha egy adott szempontnál nem volt információnk, azt a pontot kihagytuk a program leírásából. Abban az esetben, ha nagyon kevés információnk volt egy programról (jellemzően azokban az esetekben, ami-

kor csak az internetről tájékozódhattunk), a programot a fenti szempontok nélkül mutattuk be.

- Terjedelmi okokból nem tettünk közzé fényképeket a programokról.

Kapcsolódó programok

Az adatfelvételi szakaszban alkalmanként ellátogattunk, ill. adatot gyűjtöttünk a színházi nevelési programok határán működő programokról is. Mivel a határokat nem érzékeljük erősnek, sokkal inkább azt látjuk, hogy átjárás van a színházi nevelési programok és a többi műfaj között, ezért a határterületi programokról rendelkezésünkre álló információkat is közzétesszük rövidített formában.

21. SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

HONLAP www.szinhasz21.hu

CÍM 1082 Budapest, Baross u. 86.

VEZETŐ Novák Géza Máté, elnök, szakmai vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Novák Géza Máté,

novak.geza.mate@szinhasz21.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Egyesületünk célja a gyermekek és fiatalok színházi nevelése, a hagyományos iskolai keretek között nem vagy csak nehezen kezelhető problémák megoldása komplex drámafoglalkozásokon és színházi nevelési programokon keresztül; illetve alternatív, kísérletező színházi előadások létrehozása. Csoportunk elsődlegesnek tartja, hogy programjaink nagy része több találkozásból áll, így egy adott közösséggel mélyre hatóbban tudunk foglalkozni. További célunk, hogy olyan területekre is eljussunk, ahol még nem vagy csak alacsony számban találkozhattak drámapedagógiával, színházi neveléssel a fiatalok.”

Defekt

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Megfigyelés 📖 Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

15–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (prevenációs)

Központi téma

Esélyegyenlőség, befogadás, kirekesztés, társadalmi inklúzió, segítség (alkotók szerint); a függéssel és a testiséggel kapcsolatos saját élmények (a megfigyelő szerint).

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Improvizációk, pszichodráma gyakorlatok saját élményei.

A színházi előadás rendezője

Novák Géza Máté

Foglalkozásvezető

Novák Géza Máté

A program szerkezete és cselekménye

► Az első alkalom egy érzékenyítő foglal-

kozás, amely *gyakorlatsort és jelenetkészítést* tartalmaz. Célja a ráhangolódás, a csoportdinamika feltérképezése és ismerkedés a dramatikus munkaformákkal.

- A második alkalommal két színházi jelenetsort lát az osztály, amelyet az első rész után egy reflektív beszélgetés követ, a második rész pedig *fórum színházi* keretben vizsgálja a záró jelenet megoldási lehetőségeit.
- A színházi jelenetsort a volt drogfüggők reintegrációjáért dolgozó, a színházterápia eszköztárát használó Megálló Színházzal közösen hozta létre a társulat. Címe You can change! (Álljál már le!). A lazán szerkesztett etűdsor nagyrészt erős stilizációval, sok hang- és fényhatás kíséretében mutat be élethelyzeteket, életérzéseket (betépett fiú utazik a villamoson a „droidok” között, várakozás a rendelőben az abortuszra, párkapcsolati vita bagatell ügy miatt, stb.) vagy önismereti folyamatban jelentkező kritikus pontokat (pl. valaki segít a társának kikerülni egy mély gödörből, és aztán ő ragad benne). Az összekötő tematika a függőség, függés és a nőiség, testiség.
- A megfigyelt alkalmon a programnak egy korábbi változatát láttuk: ezen a jelenetsort egyben játszották le, amelyet egy beszélgetés követett. A játékos és a közönség több tagja arra reflektált, ki hogyan élte meg a jeleneteket, mire hogyan hatottak, a játékosnál milyen saját élethelyzetből építkeztek ezek a jelenetek, a nézők milyen saját élethelyzetéhez tudták kötni őket.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/játék/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Esélyegyenlőség, női jogok, felnőtté válás, kirekesztés, nem kívánt terhesség, agresszivitás. Belső és külső korlátok szerepe az elfogadás gesztusában, szociális inklúzió, a segítő és a segített viszonya, a segítő attitűd jellemzői.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Korunk erkölcsi kihívásai. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus mint erkölcsi dilemma.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom, 135 perc + 180 perc.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt, kísérők is részt vehetnek, a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. keresi meg az osztályokat pályázat keretében.

Ár

Pályázati forrásból térítésmentes.

Együttműködő szervezetek

Megálló Csoport Alapítvány, Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

Alkotók

A Megálló Színházzal és az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karral együttműködésben a szervezet alkalmanként foglalkozik színházi tréninggel, színházterápiával, tart drámaórát, tábort és képzést.

ANDAXÍNHÁZ SZÍNJÁTSZÓ EGYESÜLET (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.andaxinhaz.hu

CÍM 1062 Bp. Székely Bertalan u. 22.

VEZETŐ Zsalakovics Anikó, művészeti vezető

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? andaxinhaz@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Az Andaxínház 1991-ben alakult, s a kezdetektől fogva sajtó vonulatot képez a magyar progresszív színházi irányzatok közt. Műfajok közti átlépőnek nevezhetjük, mivel törekvései a műfaji határok feloldására, az összművészet felé való elmozdulásra irányulnak.”

Art-Dekódolás

Információforrások

👁 Megfigyelés 🌐 Internet

Műfaji meghatározás

táncszínház ismeretterjesztő előadással

A program szerkezete és cselekménye

► Az Andaxínház előadásaihoz alkalmanként értelmező előadásokat is kapcsol. Az általunk megfigyelt eseményen a Rejtők kódok c. élő jazz zenével kísért táncelőadást Sörös Zsolt filmesztéta előadása követte. A táncelőadást Bertolucci Utolsó tangó Párizsban c. filmje ihlette, a filmesztéta pedig Bertolucci munkásságáról, képi világáról beszélt, a filmet elemezte. A programon való részvétel megkövetelte a film ismeretét, ám azok számára, akik látták az eredeti alkotást, a film által inspirált táncszínház és a film esztétikai elemzése valóban segítette mind a film, mind az előadás „dekódolását”.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Vizuális kultúra: Párhuzamok keresése az irodalom, a zene, a dráma, a film és vizuális művészetek egyes alkotásai között.

APRÓ SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

✉ Az alkotókkal folytatott levelezés

HONLAP www.aproszinhaz.hu

www.aproszinhaz.blog.hu

VEZETŐ Tarján Vera, művészeti vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Tarján Vera, művészeti vezető, 06 20 500 63 06

EMAIL aproszinhaz@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Az Apró Színház gyerekelőadások létrehozásával foglalkozik. Hiszünk a színház nevelő erejében, és a színházon keresztül való kommunikációban. Konceptiónk, hogy a színészeink a gyermekközösséggel egyenlő partnereként kommunikáljanak. Célunk, hogy a gyerekek, fiatalok, családok a színházat találkozási helyként tekintsék, és a színház közösségi élményként funkcionáljon.”

SZÍNHÁZI NEVELÉSI PROGRAMOK

Információforrások

- ✉ Az alkotókkal folytatott levelezés

Az Apró Színház minden előadása mellé kínál foglalkoztató programot, felkészítő vagy feloldozó foglalkozást.

Az előadást befogadó, megrendelő szervezettel egyeztetve kapcsolják az előadáshoz a foglalkozást.

Trebla a bárány: 60 perces zenés mesejáték, 5–100 éves korig (cigány kultúra)

Kapcsolódó foglalkozás: Írd meg a saját meséd (drámapedagógiai foglalkozás) az előadás előtti héten

Mocsármese: 60 perces zenés mesejáték, 8–12 éves korig (India)

Kapcsolódó foglalkozás: Ritmusok, mozdulatok, mit mesél a kéz? Az előadás után a színházi térben zajló foglalkozás

Arany Lille: 60 perces előadás, 8–12 éves korig (Lappföld)

Kapcsolódó foglalkozás: Figurák a számi hitvilágban. Alakváltoztató lények és formai megjelenítésük, megfogalmazásaik. Drámafoglalkozás az előadás előtti hétben.

Bumba: 60 perces előzenés bábos foglalkozás, 5–10 éves korig (Afrika)

Kapcsolódó foglalkozás: Hangszer bemutató afrikai hangszerekkel. Az előadás után a színházi térben zajló foglalkozás

A hold gyermekei: előzenés különböző formanyelvekre épülő 60 perces előadás ajánlunk, 6–12 éves korig (Kolumbia)

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

- ✉ Az alkotókkal folytatott levelezés

Foglalkozások, összeszokott csoportoknak, heti rendszerességgel:

Zenebuborék: rendszeres zenei foglalkozás 0–2 éves korig

Bubusgató: rendszeres ölbéli foglalkozás 0–2 éves korig

Tündértánc 1: rendszeres magyar népi játékos és táncos foglalkozás 2–4 éves korig

Tündértánc 2: rendszeres magyar népi játékos

és táncos drámajátékos foglalkozás 4–6 éves korig

Világforgó: rendszeres autentikus kultúrákra épülő táncos, mozgásos színházi foglalkozás 6–9 éves korig

Színjátészó foglalkozás 1: Óvodásoknak

Színjátészó foglalkozás 2: Kisiskolásoknak

ÁTRIUM FILM-SZÍNHÁZ
(BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

HONLAP www.atriumfilmszinhaz.hu

CÍM 1024, Budapest, Margit krt. 55.

VEZETŐ Magács László, igazgató

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? 1-317-9338

info@atriumfilmszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Az Angol Nyelvű Színház Közhasznú Alapítvány a Merlinben felépített 20 éves kapcsolatrendszerével az Átrium Film-Színházba tette át székhelyét. Az európai és amerikai színházakkal kialakult együttműködések eredményeként képesek leszünk a legfrissebb színházi újításokat és sikereket Budapesten megvalósítani.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

- 📖 Alkotók

A MERLIN Színházban működött beavatkozó színházi sorozat: a diákok egy kb. 45 perces bevezető órán vettek részt az iskolában az előadásokat megelőzően. Az Átriumban jelenleg nincsen ilyen típusú program, de tervbe van véve egy minden évfolyam szaktárgyi tematikáját követő összművészeti sorozat (színház, báb, mozi, zene) az előadást követő beszélgetéssel, amelyet az adott szakma avatott képviselője vezet (pl. esztéta, szociológus, történész, stb.).

Jelenleg a zene területén fut interaktív program 4–12 gyerekeknek **Zenei komolykodó** címmel. A Zeneakadémia vonósainak hangszerbemutatóit a hangszerek kipróbálása és kézműves foglalkozás kíséri.

BABSZEM JANKÓ GYERMEKSZÍNHÁZ (EGER)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

HONLAP www.babszemjanko.hu

CÍM 3300 Eger, Bartók Béla tér 6.

VEZETŐ Baráth Zoltán, művészeti vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Égető Eszter, művészeti titkár

MOBIL 06 30 5223164

E-MAIL babszemj.szinzhaz@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Társulatunk tizenöt éve készít mesejátékokat és zenés foglalkoztató műsorokat óvodás és kisiskolás gyermekek részére. Az előadásokon arra törekszünk, a klasszikus gyermekszínházi hagyományokat figyelembe véve, hogy apró nézőink (amennyiben az előadás keretei közé szervesen beilleszthető), résztvevőivé váljanak a színpadi eseményeknek.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók

Az interaktivitás az előadások részét képezi: a szereplők a karakterüket megtartva kiszólnak a gyerekekhez, beinvitálják őket a játékba, és egy-egy jelenet erejéig ők is a mese részeseivé válnak. A színház tart rendhagyó irodalomórákat és nyári önismereti tábor is.

BALATON KONGRESSZUSI KÖZPONT ÉS SZÍNHÁZ (KESZTHELY)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.balatonszinzhaz.hu

CÍM 8360 Keszthely, Fő tér 3.

VEZETŐ Csengei Ágota, igazgató

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? 06 83 515 230, info@balatonszinzhaz.hu

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

🌐 Internet

Ádámok és Évák Ünnepe: Középiskolai osztályoknak meghirdetett vetélkedő, amelyre a csoportok előre megadott téma kapcsán előadásrészletekkel, jelenetekkel készülnek. A próbafolyamat során a színház művészei segítik a csoport és a pedagógus munkáját. A jeleneteket egy gálaelőadás keretében mutatják be a csoportok.

Tanórán kívüli oktatás a Goldmark Károly Művelődési Központ szervezésében: A Goldmark Károly Művelődési Központ TÁMOP pályázatának keretében szakkörök, témanapok, témahetek valósulnak meg, részben kapcsolódva a színház tevékenységéhez is.

BALTAZÁR SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.baltazarszinzhaz.hu

CÍM 1031 Budapest, Zsófia utca 7.

VEZETŐ Elek Dóra, művészeti vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Papp Beáta, 06 30 3310738, info@baltazarszinzhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Baltazár Színház alkotásai sérült emberek együttműködésével születtek meg, azok mégsem a fogyatékosságról szólnak. A Baltazár Színház Alapítvány munkásságának egyik legfontosabb alapelve, hogy a sérültség létezését természetes tényként kezeli. Hiszünk benne, hogy szociális, illetve egészségügyi körülménytől függetlenül mindenki egyformán fontos része a társadalomnak. A Baltazár Színház alkotásai is erre mutatnak rá, a »hátrányos helyzet« hangúlyozása helyett.”

Fiúk, lányok

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés (két alkalommal)

📖 Alkotók 🗣 Résztvevők

👤 Tanár (három tanártól) 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

12 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

Központi téma

A fogyatékkal élők iránti előítéletek csökkentése, a szerelem, párkapcsolat, illetve a színház működése.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Részletek Szép Ernő drámáiból, dalok a '30-as évekből.

A színházi előadás rendezője

Elek Dóra

Moderátor

Az osztályokat kísérő tanárok és Elek Dóra

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A nézőtérben elhelyezkedő diákokkal szemben a játéktér hátulján, ívesen elhelyezett széksoron ülnek jelmezben az előadás szereplői. A '30-as évek stílusához igazított frizurákban; színes, korhű, de mégis mai jelmezekben; mikroportokkal felszerelve várják a jeleneteiket, dalaikat, amelyeket vagy a helyükön játszanak el, vagy a térben előrejőve adnak elő.
- ▶ A Szép Ernő darabokból összeállított jelenetsor tartalmaz ismerkedésről, szerelmi civódásról, női praktikákról, tanácsadásról és szerelmi bánatról szóló etűdöket. Ezeket a helyzeteket kötik össze, szakítják meg az ismertebb és kevésbé ismert korabeli szonok, nóták. A szituációkat és dalokat együtt adják elő más színházakból is ismert előadók (Müller Péter Sziámi, Varga Klári, Kecskés Karina) és a Baltazár Színház színészei.
- ▶ A 25 perces előadást beszélgetés követi. Ehhez kiül a színészek közé a színpadra a darab rendezője, és a jelenlévő osztályok kísérői, akik moderálják a beszélgetést. A tanárok és a diákok kérdései a rendező közvetítésével, irányításával kerülnek egy-egy előadóhoz, akik válaszolnak. Időnként ők is kérdeznek a jelenlévő diákoktól (példák a megfigyelésről: „Hogy tetszett az előadás?” „Voltál már szerelmes?”). A két

megfigyelt alkalmon elsősorban a színházi anyagról, a próbafolyamatról, a színház működéséről és más előadásairól esett szó.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés**Társadalmi/életkori problémák**

A fogyatékkal élők iránti előítéletek. Kamaskori önmeghatározás. Szerelem, szexualitás.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Egy XX. századi dráma; a kortárs színház és dráma világa. Epikai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Művészetek/Dráma és tánc: Drámajátékos ismeretek: különböző összetételű közösségek drámajátékainak módszertani és eszköztárbeli különbségei.

Ember és társadalom/Etika: Én és te. Szeretet, barátság, szerelem, szexualitás.

Utaztathatóság

Az előadás utaztatható színházi és iskolai terekbe egyaránt. A társulat ellátogat fiatalok számára fenntartott börtönökbe, javítóintézetekbe is.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 60 perc szünet nélkül.

Bejelentkezés

A programon általában egyszerre több osztály (80–120 diák) vehet részt. A szervezők az előadás előtt felkérlik a kísérő tanárokat, hogy a beszélgetéshez üljenek ki a színészek közé, és moderálják azt.

Ár

Térítésmentes

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Vidám volt az előadás. Jó volt látni, hogy ők is ugyanúgy élnek meg dolgokat, mint mi. A beszélgetés fura volt, nem lehetett felengedni. Engem bántott, hogy védeni kell a színészeket a kérdéseinktől.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A program leginkább az empátiát fejlesztette.”

Mit gondoltak a programról a megfigyelők?

Két helyszínen/alkalommal figyeltük meg a programot. Bár a program egyik célja az

előítéletek csökkentése a fogyatékkal élőkkel szemben, egyik alkalommal sem esett szó érdemben arról, hogy a fogyatékkal élők élete miben más vagy miben hasonló a résztvevőkéhez.

BÁRKA SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.barka.hu

CÍM Budapest, 1082 Üllői út 82.

VEZETŐ Seress Zoltán, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Nagy Emese, közönség-szervező, 1-483-1325, emese@barka.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A budapesti Bárka Színházat 1996-ban alapította a Józsefvárosi Önkormányzat, a társulat 1997 őszén kezdte el munkáját. A Bárka épülete műemlék jellegű, mely még a század elején az itt működő Ludovika vívótermeként funkcionált. 1999 szeptemberében Göncz Árpád és Törőcsik Mari nyitotta meg a Bárka felújított, átalakított épületét, melyben négy játszóhely található. A Bárka Színház állandó társulattal rendelkezik.”

Dogville

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók

👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház felkészítő beszélgetéssel és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Kiszolgáltatottság, hatalommal való viszály, közösség

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Lars von Trier: Dogville című filmje

A színházi előadás rendezője

Anger Zsolt

Foglalkozásvezetők

Kámán Orsolya, Pomlénny Attila (Gyevi-Bíró Eszter és Vidovszky György)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadást megelőző foglalkozásrészben a közösségek kialakulásáról, a közösséghez tartozásról és a közösségeken belüli hierarchia kialakulásáról beszélgetnek a csoporttal a drámapedagógusok.
- ▶ A diákok egy kérdőívet kapnak, amit az előadás szünetében kell kitölteniük, és arról szól, hogy mit gondolnak a történetbeli viszonyokról és azok további alakulásáról.
- ▶ A két részből álló előadás egy magyarországi társasházban játszódik, amelynek lakói jóra való emberek, a maguk esendőségeivel, problémáival. A két oldalon ülő nézőket időnként talkshow-szerűen megszólítják a szereplők. A házba menedéket keres egy apja elől menekülő lány, Angelika, akit közös döntés alapján befogadnak. Angelika cserébe feladatokat vállal, és igyekszik elnyerni mindenkinek a bizalmát és szeretetét. Fokozatosan kialakul egy különös szerelmi viszony közte és a befogadásáért kiálló, ideológiai elképzelését a házban demonstrálni kívánó férfi között. Azonban a viszonyok alakulásán nagyot változtat az az információ, hogy Angelikát a rendőrség is keresi. A lány kiszolgáltatottságával egyre inkább visszaélnek a lakók, ezt mindenki titokban teszi; képmutató módon a lányra hárítva saját hibáikat, botlásukat. A bilincsbe vert lányt napközben dolgoztatják, éjszaka a ház szinte összes férfilakója megerősöskölja. Végül rátalál Angelikára az őt korábban üldöző maffiafőnök apja, akivel hosszan beszélgetnek az emberi természetéről, saját viszonyokról. Angelika kérésére az apa leöleti a ház összes lakóját.
- ▶ A háromórás előadást rövid szünet követi, majd a drámatanárok azt kérdezik a csoporttól, hogy bennük milyen kérdések merültek föl az előadás kapcsán.
- ▶ A beszélgetés után elmondják a szünetben leadott, kiértékelt kérdőívek eredményeit,

és így ütköztetik a nézők elvárásait azzal, hogy mi történt a második részben.

- ▶ Három csoportra szétválva az előadással, történettel kapcsolatos kérdéssort beszélnek végig a diákok. A válaszaikról egész csoportban számolnak be. Csoportokban megfogalmaznak olyan kérdéseket, amiket Angelikának szeretnének feltenni.
- ▶ *Forró szék* technikával, az Angelikát játszó színész az egész csoport előtt, szerepből válaszol a kérdésekre.
- ▶ A foglalkozást egy rövid beszélgetés zárja.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

Zárt közösségek működése, hatalommal való visszaélés, kiszolgáltatottakkal való bánásmód.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség. Mi és ők. Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség. **Művészetek/Mozgókép-kultúra- és médiaismeret:** Egyének és közösségek jogai.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionálisan felszerelt színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 270 perc.

Bejelentkezés

Általában egy osztály vesz részt a programon, de nem feltétlenül. Egyszerre több csoportot is tud fogadni a színház, ilyenkor külön termekben dolgoznak a különböző csoportok. Kísérők megfigyelőként vehetnek részt. A közönség szervezésén kell jelentkezni és csoportos jegyet venni.

Ár

A foglalkozás térítésmentes a színházjegy megvásárlása esetén.

Együttműködő szervezet

Szabad Kurzus Alapítvány

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Az előadás kíváncsivá tette őket, meg akarták érteni, kérdések merültek fel bennük. Csak 17 év fölötti gimnázium-szakközépiskolás korosztálynak ajánlanám.”

East Balkán

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–20 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő beszélgetéssel és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

prevenációs (beavató, emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

A party-kultúra megértése és veszélyei.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Tasnádi István: East Balkán c. darabja

A színházi előadás rendezője

Vidovszky György

Foglalkozásvezető

Gyevi-Bíró Eszter, Márton Gábor Csaba, Kámán Orsolya (Vidovszky György)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Rövid bevezető beszélgetés után a felkészítő foglalkozás asszociációs körrel indul, amelyben minden résztvevő mond egy asszociációt a következőkre: tél, nyár, szombat este.
- ▶ Ezt néhány körkérdés követi (pl. ki hány évesen kezdett el bulizni).
- ▶ A résztvevők három csoportra válnak szét, csoportonként kapnak egy feladatlapot, ami alapján az alábbi kérdéseken kell gondolkodniuk: Mi lehet egy buli során a legcikibb szituáció? A legklasszabb végkifejlet? A legunalmasabb történet?
- ▶ A csoportok megosztják egymással, amire jutottak, majd a foglalkozásvezető kéri őket, hogy az előadás megtekintése alatt keressék a szereplők között, kik azok, akik akár ők is lehetnének.
- ▶ Az előadást más nézőkkel együtt tekintik meg a résztvevők. Egy szombat éjszaka történéseit látjuk, a partizó fiatalok közül mindig más kezd újabb történetbe, és miközben mesél, a többiek eljuttassák azt. A pontosan megírt és megrendezett jelenetek spontán hatnak, mintha helyben

megszülető improvizációkat néznénk. A történetek és azok főhősei lazán kapcsolódnak egymáshoz, egyes szereplőkhöz újra és újra visszatérünk. Többek között végigkövetjük egy anya történetét, aki maga is bulizni megy lányával; egy fiatal lány rúdtáncossá válásának lépéseit; vagy egy fiatal srácot, aki az éjszaka során mindenkibe beleköt. A szálak a West Balkán tragédiánál érnek össze, amit a darab stilizált dokumentumszínházként mutat meg.

- ▶ A feldolgozó foglalkozás közvetlenül az előadás után azzal a körkérdéssel nyit, hogy milyen volt a darab hangulata, majd azt kérdezi a programvezető, másokra ismertek-e a résztvevők egy-egy karakterben? Kik voltak nagyon antipatikusak? Mi a véleményük a darabban megjelenített anyukáról? Kik voltak veszélyben? Hogyan mesélték el a színészek a történeteket?
- ▶ A következő játék előtt a foglalkozásvezető az osztályt három csoportra bontja, és elküldi a kísérő tanárokat. Azt kéri a csoportoktól, hogy ugyanabban a stílusban, ahogyan a darabban is eljátszották a történeteket, a csoportok hozzanak létre egy-egy jelenetsort, és legyenek őszinték. Ebben mindhárom csoporthoz csatlakozik egy-egy színész is.
- ▶ A három csoport bemutatja a jeleneteket. Ismét elhangzik a kérdés, hogy kik voltak veszélyben? Hogyan tudták megúszni a bulit?
- ▶ A foglalkozásvezető megkérdezi, hogy ki akar gyereket majd valamikor a jövőben? Mi kell ahhoz, hogy a szülő-gyerek kapcsolat optimális legyen? Erről ötletelnek a résztvevők, miközben a foglalkozásvezető a válaszokat egy flip-chartra gyűjti.
- ▶ A záró játék egy *forum színház*, amiben egy apa és a lánya között alakul ki a bulizás miatt konfliktus, ennek alapelemeit a résztvevők találják ki, és ez alapján a színészek improvizálják a helyzetet. Ehhez a vezető kettéválasztja a csoportot fiúkra és lányokra. A fiúk a lányt, a lányok az apát készítik fel a vitára. A megfigyelt alkalmon

a konfliktus az volt, hogy a lány gólyatáborba szeretne menni, ezt az apa azonban nem engedi. Többször megállítják a játékot, a fiúk és a lányok újabb érvekkel láthatják el az apát és a lányát.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Éjszakai élet veszélyei (erotikus munka, szintetikus drogok, verekedés). Miért megyünk bulizni szombat este mindenáron? Tudjuk-e ennek az örült party-szomszágának a veszélyeit csökkenteni? Hol van ebben a folyamatban a szülő és van-e ráhatása az eseményekre? Anya – lánya kapcsolat. A West Balkán tragédia.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Kockázatos, veszélyes viselkedések, függések okainak, elkerülésének, élethelyzetek megoldási lehetőségeinek bemutatása. Személyes felelősség tudatosítása, a szülő, a család, a környezet szerepének bemutatása a függőségek megelőzésében.

Magyar nyelv és irodalom: Napjaink egyik fontos színházi irányzata és a kortárs drámairodalom alkotása: Tasnádi István: East Balkán

Utaztathatóság

Utaztatható professzionálisan felszerelt színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 30 perc felkészítő foglalkozás + 110 perc előadás + kb. 60 perc feldolgozó foglalkozás.

Bejelentkezés

Általában egy osztály vesz részt a programon, de nem feltétlenül. Egyszerre több csoportot is tud fogadni a színház, ilyenkor külön termekben dolgoznak a különböző csoportok. Kísérők megfigyelőként vehetnek részt. A közönségszervezésen kell bejelentkezni és csoportos jegyet venni.

Ár

Jegyvásárlás esetén a kísérő program térítésmentes.

Együttműködő szervezetek

Szabad Kurzus Alapítvány

Fahrenheit 451

❖ színházi nevelési program

Információforrások

- 🔍 Megfigyelés 📖 Alkotók
- 😊 Résztevők 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő beszélgetéssel és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

Központi téma

Mi történik a társadalommal, ha megtiltják az olvasást? Átvette-e már más média a kultúra hordozójának legfőbb szerepét a könyvtől?

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Ray Bradbury: Fahrenheit 451 c. regénye

A színházi előadás rendezője

Anger Zsolt

Foglalkozásvezető

Gyevi-Bíró Eszter és Vidovszky György

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A felkészítő foglalkozásban rövid megbeszélést követően a résztvevőknek időutazók szerepét kínálják, akiknek lehetőségük van a jövőben újraéleszteni a lerombolt civilizációt. A résztvevők ötleteket gyűjtenek, ehhez mit vinnének magunkkal a jelenből.
- ▶ Ezek közül önállóan kell mindenkinek a három legfontosabbat kiválasztania.
- ▶ Ezek megbeszélése után elkezdődik a színházi előadás, amelyet a résztvevők más nézőkkel együtt tekintenek meg. A darab egy elképzelt jövőben játszódik, ahol az emberek már nem tudnak sem írni, sem olvasni. A Rendszer úgy véli, a könyvek csak összezavarják a gondolatokat, ezért károsak és veszélyesek. A könyveket, sőt az önálló gondolkodást is betiltották, a könyvek birtoklása és olvasása bűncselekmény. A könyvrettegetőket üldözik, a megtalált könyveket a tűzoltók elégetik. Az emberek szélsőségesen manipulált tévéműsorok és írott szöveg nélküli képűjságok alapján tájékozódhatnak a világ

eseményeiről. A darab tűzör hőse számára engedélyezett az olvasni tudás, egy-egy könyv veszélyességének a felmérésére. Miután elolvas egy titokban hazacsempésztett könyvet, lassan hivatásos égetőből átkerül az üldözöttek oldalára. Tagjává válik annak a titokban működő földalatti, Emlékezőknek hívott kisebbségnek, akik a tiltást kijátszva teljes könyveket memorizálnak a jövő számára. A főhős elköveti a hibát, hogy feleségét is beavatja a könyvek titkába, aki látszólag egyetért vele, ám az első adandó alkalommal feljelenti. Beviszik a tűzörségre, ahonnan elmenekül. Közellenségnek nyilvánítják, képét a tévében leközik. Nehéz menekülés után vidéken, az Emlékezők között lel menedékre. A televízióban viszont látja, amint a végletekig manipulált híradó bemutatja üldözését, elfogását és megölését. Végleg rájön, teljes életében hazug rendszert szolgált és többé sosem térhet vissza. Maga is Emlékezővé válik.

- ▶ Az előadást követő feldolgozás rövid *fejtéssel* indít, majd arra terelődik a beszélgetés, manapság „honnan vesszük a kultúrát”, milyen forrásokat használunk? Ezek mennyire objektívek vagy szubjektívek, mennyire adnak szabad utat az önálló gondolkodásnak?
- ▶ Ezt követően a résztvevők két csoportban írnak össze gondolatokat arról, hogy miért akarnak minket befolyásolni a különböző információs és kulturális források, és hogy miért teszik mindezt?
- ▶ Két csoportban dolgoznak továbbra is. Az egyik csoport egy leendő gondolat- vagy szándékrendőrt készít fel a munkájára. Mit kell, mire kell figyelnie? A másik csoport a jövőbeni gondolatrendőrt próbálja lebeszélni, érvelni a könyvégetők és a konkrét rendszer ellen, amit képviselnek.
- ▶ A záró játék egy *forró szék* a tűzört játszó színésszel. A két csoport ütközteti az összegyűjtött érveket, próbálják rá- és lebeszélni a leendő gondolarendőrt a munkájára.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Önállósodás, önálló gondolkodás, befolyásolt és nem befolyásolt döntések.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Önálló vélemény kialakítása és megfogalmazása, mások véleményének tiszteletben tartása.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionálisan felszerelt színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 30 perc felkészítő beszélgetés + 110 perc előadás szünet nélkül + 80 perc feldolgozó foglalkozás.

Bejelentkezés

Általában egy osztály vesz részt a programon, de nem feltétlenül. Egyszerre több csoportot is tud fogadni a színház, ilyenkor külön termekben dolgoznak a különböző csoportok. Kísérők megfigyelőként vehetnek részt. A közönségszervezésen kell bejelentkezni és csoportos jegyet venni.

Ár

Jegyvásárlás esetén a kísérő program térítésmentes.

Együttműködő szervezetek

Szabad Kurzus Alapítvány

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Fontos megértetni a mű tanulási tartalmát az önfeledt szórakozáson és kikapcsoláson túlmenően is.”

Iskola a határon

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Megfigyelés 📅 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő beszélgetéssel és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

Központi téma

Mi alapján választok barátot? Mi az, amit megteszek a barátomért? Belefér-e az áru-

lás, a hazugság, ha a körülmények úgy kívánják? Mit kell és lehet tenni kiszolgáltatott és igazságtalan helyzetben? Megőrizhető-e a belső szabadság?

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Ottlik Géza: Iskola a határon c. regénye

A színházi előadás rendezője

Vidovszky György

Foglalkozásvezető

Gyevi-Bíró Eszter és Vidovszky György

A program szerkezete és cselekménye

(**Megjegyzés:** a megfigyelt foglalkozáson nem jelent meg az osztály, így a megfigyelő csak az előadást látta, a foglalkozás leírása az alkotók önbeszámolóján alapszik.)

- ▶ A felkészítő foglalkozás egy szülőknek szóló értesítő levél felolvasásával kezdődik, amelyben a címzettet arról értesítik, hogy fiuk felvételt nyert a kőszegi Katonai Alreál Iskolába, és a bevonulás időpontja: 1923. szeptember 3. Az újoncok katonai egyenruhát kapnak, néhány személyes tárgyon kívül mást nem tarthatnak maguknál. Az első három hónapban semmiféle látogatás, utazás nem engedélyezett.
- ▶ Ezt követően a résztvevők kiscsoportokban a következő kérdésekre keresik a választ: Mi lehet az iskola öt alapelve? Milyen típusú viselkedést követel meg az iskola? Vajon mi lehet az oka, hogy nem találkozhatnak a szüleikkel? Változna-e bármi, ha az újonc egy barátjával együtt vonulna be? Mit képzelnek az iskoláról? Szívesen járnának ilyen iskolába? Mit vinnének magukkal? Mi az, amitől a leginkább félnének? Mi az, ami vonzó lehet abban, ha egy ilyen közegbe kerül egy fiatalember? Mit tudunk a korról, nagyjából mik történtek abban az időben?
- ▶ Ezt követően másokkal együtt megnézik a színházi előadást, ami Ottlik Géza regényének színpadi adaptációja, és 2006-os bemutatója óta az ifjúsági színházi előadások körében jelentős ismertséget szerzett.
- ▶ A feldolgozó foglalkozás egész csoportos megbeszéléssel indít az előadásról. Értelmezhető-e a történet? Beazonosíthatók-e a főbb szereplők? Vajon az előadás előtt

gyűjtött elvárásainknak megfelelt-e a láttott történet, viszonyrendszer?

- ▶ A résztvevők két csoportban megvizsgálják, és rövid értékelés után ábrázolják a következőket: Ki kinek volt a barátja? Ki kivel állt konfliktusban? Majd a két ábrát összevetik.
- ▶ Három csoportban három karakter (Bébé, Medve, Halász) körül folytatódik a munka, ehhez csatlakoznak az őket játszó színészek is. A csoportok az alábbi kérdésekre keresik a választ: Érezte-e úgy a kiválasztott karakter, hogy elárulták a történet során? Ha igen, akkor ki árulta el és mikor, milyen körülmények között? Csalódott-e az árulás miatt? Meg lehet-e bocsájtani az árulást?
- ▶ A színészek bemutatnak két rövid jelenetet a darabból, amelyben jól körülírható a közöttük lévő barátság-konfliktus, a hűség-árulás viszony.
- ▶ A résztvevők ismét három csoportban a három főhős kibékülésének elképzelt, az előadásban soha meg nem mutatott jelenetét rendezik meg. A *fórum színházban* a színészek a csoport instrukciót követve improvizálnak egymással.
- ▶ Az improvizáció azzal ér véget, hogy a karakterekhez hű megoldást találnak a csoportok a színészek segítségével.
- ▶ A program vége egy közös lezáró megbeszélés arról, hogy a barátság fogalmába mi fér bele.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Becsület, barátság, kiszolgáltatottság, szabadság.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: XX. századi magyar epikai művek: Ottlik Géza művei. Epikai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.
Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionálisan felszerelt színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 30 perc felkészítő foglalkozás

+ 160 perc előadás szünettel + 80 perc feldolgozó foglalkozás.

Bejelentkezés

Általában egy osztály vesz részt a programon, de nem feltétlenül. Egyszerre több csoportot is tud fogadni a színház, ilyenkor külön termekben dolgoznak a különböző csoportok. Kísérők megfigyelőként vehetnek részt. A közönségszervezésen kell bejelentkezni és csoportos jegyet venni.

Ár

Jegyvásárlás esetén a kísérő program térítésmentes.

Együttműködő szervezet

Szabad Kurzus Alapítvány

Vasárnap 16:48

❖ *színházi nevelési program*

Információforrások

👁 Megfigyelés 📅 Alkotók 😊 Résztvevők
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

Központi téma

Fel tudjuk-e magunkat menteni a hazugság bűne alól? Milyen súllyal cipeljük a hazugság terhét?

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Ödön von Horváth: A végítélet napja c. drámája

A színházi előadás rendezője

Forgács Péter

Foglalkozásvezető

Gyevi-Bíró Eszter, Kámán Orsolya (Vidovszky György)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A résztvevők először az előadást nézik meg, másokkal együtt. A nézők a teret négy oldalról lelátó szerűen körülhatároló meredek padosorokban foglalnak helyet. A darab igyekszik több érzékszervre is hatni, nemcsak a sajátos látványvilág és a több

oldalról érkező hangok, hanem erős szagok és sok jelenetben az étel is részesei a hatásnak.

- ▶ Hudetz Sándor állomásfőnök, akinek élete a vasút, egy helyi lányka, Anna provokációja folytán halálos tömegszerencsétlenséget okoz. A tragédiát követően letartóztatják, majd felmentik a vád alól, hazatérésekor a falu hangosan ünnepli. A lány, aki történt vétkes, és pontosan tudja, mi történt, nem adja fel a férfit, sem magát. Idővel azonban a lányt és az állomásfőnököt is elkezdi gyötörni a lelkiismerete. Kettejük viszonya a közös titok súlya alatt megváltozik, és lassan a közösség is ellenük fordul. A darab végén a férfi és a lány egy viadukton találkoznak, a lány meghal, de nem derül ki pontosan, hogyan.
- ▶ A feldolgozó foglalkozás az előadás átbeszélésével indít. Mik voltak a morális hibák? Ki az, akitől személyisége, viselkedése alapján mást vártunk volna el? A történet végén mi lehetett a lány célja, amikor beszélgetésre hívta a férfit a viadukthoz? Miért ment el a férfi, mit remélt ettől a találkozástól?
- ▶ Három kiscsoportra oszlanak a résztvevők, és azzal a pillanattal dolgoznak tovább, amikor a lány a viaduktnál találkozik a férfival. Három különböző gondolatkört vizsgálnak meg, és minden csoport maximum öt erős érvet szedhet össze: „1. Mit kellett volna a lánynak mondania, hogy ne szabadítsa a férfin fel az állatot, de érzékeltesse a benne zajló dolgokat? 2. Tudott volna-e mondani ez a férfi valami olyan megnyugtató dolgot, amelynek hatására a lány nem hajszolja kettejüket a gyilkosságba? 3. Mi tudunk-e neki valami olyat mondani, amivel elkerülhetjük a tragédiát?”
- ▶ Miután összeszedték ezeket a gondolatokat, székekből kialakítanak egy folyosót, majd az Annát játszó színész is csatlakozik. Miközben Anna végigmegy a széksor előtt, mintha a viadukthoz menne, meghallgatja az érveket, az út végén pedig leül.
- ▶ A záró játék egy *forró szék*, aminek keretében a lány kifejti reflexióit az úton hallot-

takra, és a résztvevők is kérdezhetnek a lánytól. A megfigyelt alkalmon a színész improvizációjából új elemeket tudunk meg kettejük kapcsolatáról, és megismerjük, hogyan halt meg a lány.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Az igazság takargatása, felelősség, következmények, büntudat, felmentés.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionálisan felszerelt színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 120 perc előadás szünet nélkül + 80 perc feldolgozó foglalkozás.

Bejelentkezés

Általában egy osztály vesz részt a programon, de nem feltétlenül. Egyszerre több csoportot is tud fogadni a színház, ilyenkor külön termekben dolgoznak a különböző csoportok. Kísérők megfigyelőként vehetnek részt. A közönszervezésen kell bejelentkezni és csoportos jegyet venni.

Ár

Jegyvásárlás esetén a kísérő program térítésmentes.

Együttműködő szervezetek

Szabad Kurzus Alapítvány

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Központban a szerelem és halál összeszövődése áll, megtűzdelve kötelességmulasztással, hamis tanúzással, bűnrészességgel meg bűnpártolással, no meg egy jó adag demagógiával és protezsztalással.”

A harmadik hullám

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók

😊 Résztvevők 🧑 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

16–20 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

A manipuláció folyamata, a tömeg hatása az egyén mérlegelési és döntési képességeire.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Tasnádi István: A harmadik hullám
(Todd Strasser: A hullám című regénye alapján és Ron Jones tanulmányának felhasználásával)

A színházi előadás rendezője

Vidovszky György

Foglalkozásvezető

Kámán Orsolya, Márton Gábor Csaba
(Gyevi-Bíró Eszter és Vidovszky György)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A drámapedagógusok egy rövid bemutatkozás után színes cetliket ragasztanak a diákok hátára. Beszéd nélkül kell a résztvevőknek csoportokat alakítaniuk, és a játék végén egy diák egyedül marad, semelyik csoporthoz nem tartozik, mert más színű cetli van a hátán. A foglalkozásvezetők megkérdezik a csoportot, hogy mi legyen az egyedül maradt emberrel?
- ▶ A játék után arról beszélgetnek, hogy kinek milyen élmény volt ez, majd arról kérdezik a diákokat, hogy mitől válik közösséggé egy csoport. Erről listát készítenek.
- ▶ A szünetet követően az előadás kezdődik, ezen a diákcsoport mellett más nézők is jelen vannak. A díszlet egy amfiteátrum jellegű lépcsőzetesen emelkedő fal, ami az előadás során fokozatosan bezárul, a lépcsők helyett egy meredek, magas fallá változik a háttér.
- ▶ Egy mai magyar iskolaközösség különböző tagjaival ismerkedhetünk meg, a különböző vérmérsékletű, képességű diákokkal és a tanáraikkal. Az utóbbiak az iskola témahetét vitatják meg, amelynek tárgya a különböző politikai ideológiák. Míg a demokrácia és anarchia órák unalomba fulladnak, addig az autokráciát tanító tanár úgy dönt, hogy a gyakorlatban próbálja ki a diákokkal, lehet-e ma diktatúrát kiépíteni. Mozgalmat indít, aminek követői kékszalogot viselnek. Egyre többen csatlakoznak a fegyelmet és rendet hirdető csoporthoz, és akik nem, azokat eleinte csak kiközösítik, majd egyre durvább eszközökkel megfélemlítik. Az előadás a csoport működésének, az emberek egymásra hatásának mechanizmusát mutatja be részletesen. Míg a mozgalmat elindító tanár nem hallgat a szerelmére, amikor az figyelmeztetni próbálja, hogy irányíthatatlanná váltak a folyamatok, addig az iskola igazgatónöje élvezzi, hogy végre nyugalom és fegyelem van az iskolában. Mikor már alig maradtak olyanok, akik nem csatlakoztak a mozgalomhoz, akkor az iskolagyűlésen váratlanul bejelenti a diktátori szerepét addig élvező tanár, hogy véget vet a kísérletnek és felszlatja a mozgalmat. A legelvakultabb követője azonban nem tudja elfogadni ezt a döntést, elővesz egy pisztolyt, és főbe lövi magát.
- ▶ Az egyfelvonásos előadást követő szünet után a drámatanárok arról beszélgetnek a csoporttal, hogy milyen kérdések fogalmazódtak meg bennük az előadás kapcsán. A korábbi listát veszik elő, amire azt írták össze, hogy mitől válik közösséggé egy csoport, és arról beszélnek, hogy a Hullám mozgalomra ezek közül melyek voltak jellemzők.
- ▶ Az előadásból három színész csatlakozik a diákokhoz és három csoportra szétválva beszélgetnek különböző kérdésekről. Arról, hogy miért csatlakoztak a diákok a mozgalomhoz, hogy mi a tanár felelőssége ebben az eseménysorban, és hogy mitől vált ez a közösség veszélyessé?
- ▶ A megfogalmazódó gondolatokat post-it cetlikre rögzítik a csoportvezetők, és ezek alapján beszámolnak a csoportok arról, hogy mire jutottak.
- ▶ Egészcsoportos formában beszélgetnek arról, hogy miért csatlakoztak a fiatalok annak ellenére, hogy sok negatív dolog jellemző erre a mozgalomra.
- ▶ Végül a három színészt kéri meg, hogy reflektáljanak az összegyűjtött gondol-

latokra, ezek közül mit kellett volna tudniuk ahhoz, hogy ne csatlakozzanak vagy kiszálljanak, mielőtt a történetek tragédiába torkolnak.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

Befolyásolhatóság, manipuláció, közösség hatása az egyéni vélemények kialakítására, radikalizálódás, felelősségelhárítás.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség. Mi és ők. Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionálisan felszerelt színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, körülbelül 200 perc.

Bejelentkezés

Általában egy osztály vesz részt a programon, de nem feltétlenül. Egyszerre több csoportot is tud fogadni a színház, ilyenkor külön termekben dolgoznak a különböző csoportok. Kísérők megfigyelőként vehetnek részt. A közönség szervezésén kell jelentkezni és csoportos jegyet venni.

Ár

A program térítésmentes a színházjegy megvásárlása esetén.

Együttműködő szervezetek

Szabad Kurzus Alapítvány

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„A program segített megismerni egymás véleményét, és hogy személyes kapcsolatot alakítsunk ki a színészekkel. Az volt a legjobb, amikor mi csináltunk valamit.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Szerteágazó gondolatokat ébresztett bennük: történelem, a mai Magyarország összetétele, kapcsolatok, elvek, elméletek, döntési helyzetek, reagálások.”

A teljes tízedik évad

❖ színházi nevelési program

☺ Résztvevők ☹ Internet

Korosztály (alkotók szerint)

16–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Sorozatfüggőség

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Szabó Borbála: A teljes tízedik évad

A színházi előadás rendezője

Szabó Máté

Foglalkozásvezető

Gyevi-Bíró Eszter, Kámán Orsolya (Vidovszky György)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A résztvevők először az előadást nézik meg, másokkal együtt. Erika két kisgyereke mellett az anyukák hétköznapijait éli, egyetlen kapcsolata a felnőtt világgal a férje, Ernő, aki viszont keveset van otthon, mert nagyon lefoglalja a munkája. A játszótéren egy szimpatikus úr mesél neki a 'That's life' című amerikai filmsorozatról, sőt, meg is ajándékozza az első kilenc évaddal. Erika lassan a sorozat függőjévé válik, majd a tízedik évadra beszippantja a fikciót, és maga is részese lesz a sorozat világának. Egészen addig, amíg meg nem jelenik egy újabb szereplő: a férje, aki utána jött, hogy visszahozza a valóságba.
- ▶ A feldolgozó programon egy rövid fejtés után három kiscsoportra válnak szét a résztvevők, és az alábbi kérdésekre keresik saját tudásuk alapján a választ: „1. Milyen függőségeket ismerünk, és hogyan csoportosíthatjuk őket? 2. Mi a különbség a függőség és a mánia között? (Szenvedélybetegségek? Személyiségzavarok?) 3. Mik a függőség jelei?”
- ▶ A megosztás után hat kisebb csoportot alakítanak a résztvevők, és mindegyikük húz egyet az alábbiak közül: anorexia, tisztaságmánia, szexfüggőség, alkoholfüggőség, játékfüggőség, internetfüggőség. Minden csoport megkapja ugyanazt a hat soros mini-párbeszédet, ennek felhasználásával kell jelenetet alkotniuk.

- ▶ A jelenetek megosztását megbeszélések váltják.
- ▶ A programvezető arra kéri a résztvevőket, hogy állítsák veszélyességi sorrendbe a függőségeket: melyik a legkevésbé és melyik a leginkább ártalmas a személyre és a családra nézve?
- ▶ A záró beszélgetés azt a kérdést veti fel, hogy kinek a dolga lenne ezeket a jeleket felismerve segíteni a függőségben szenvedő embereken?

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Sorozatfüggés, a sztárokhöz való vonzódás. Mit pótolnak az elérhetetlen, nem létező élethelyzetekben megjelenő alakok az életünkben?

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Mozgókép kultúra és médiaismeret: A médiahasználattal kapcsolatos kockázatok, problémák tudatosítása. A médiafogyasztási szokások kritikus megfigyelésére alapozott mű és műsorválasztás. A média társadalmi szerepe. Médiahasználattal kapcsolatos függőségek. Mediabefolyásolás, manipuláció. Médiaetika.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionálisan felszerelt színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 180 perc előadás szünettel + 100 perc feldolgozó foglalkozás.

Bejelentkezés

Általában egy osztály vesz részt a programon, de nem feltétlenül. Egyszerre több csoportot is tud fogadni a színház, ilyenkor külön termekben dolgoznak a különböző csoportok. Kísérők megfigyelőként vehetnek részt. A közönségszervezésen kell bejelentkezni és csoportos jegyet venni.

Ár

Jegyvásárlás esetén a kísérő program térítésmentes.

Együttműködő szervezetek

Szabad Kurzus Alapítvány

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Most inkább örültem, hogy egy könnyedebb darabot néztünk, nem kellett annyit agyalni

rajta. Néha ilyen is kell.” „A paráznaság és a házasságtörés sajnos a hétköznapi élet része, de éppen ezért annak romboló brutalitása végett pontosan, hogy nem kellene favoritként beállítani, sem pedig a fajtalanságot köznyilvánosság előtt terjeszteni, az amerikai romlott szexuális kultúra ellenére sem.”

Mit gondoltak a programról a megfigyelők?

A programban keverednek a pszichiátriai fogalmak: pl. az anorexia és a tisztaságmánia függőségként jelennek meg, valójában nem azok. A személyiségzavar ugyancsak elkülönítendő a függőségtől.

Anna Karenina

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók
😊 Résztvevők 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

17–20 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (képességfejlesztő)

Központi téma

Szerelem és féltékenység

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Lev Tolsztoj: Anna Karenina c. műve alapján KLIM (Volodimir Klimenko) színpadi adaptációja

A színházi előadás rendezője

Vladiszlav Troickij

Foglalkozásvezető

Gyevi-Bíró Eszter (Vidovszky György)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A köszöntés és felvezető beszélgetés után két csoportra válik az osztály, külön a fiúk és a lányok. A két csoportban ugyanarra a hét szóra asszociálnak, minden szóhoz egy-egy színt kell társítaniuk: megcsalás, fájdalom, orosz, vergődés, szerelem, árulás, megalázottság.
- ▶ Továbbra is két csoportban egy férfi és egy női alak üres körvonalait kapják meg a résztvevők, ezeket kell zsírkrétával kiszínezniük az általuk választott színekben.

Ezt követően az előzőekben megadott szavak felhasználásával a csoportoknak össze kell állítaniuk egy-egy rövid történetet a megrajzolt karakterekről.

- ▶ A rajzokat és két történetet a csoportok megosztják egymással. A programvezető invitálja az osztályt, hogy nézzenek meg egy harmadik, a színház által összeállított verziót.
- ▶ A csaknem négyórás előadásra már mások is csatlakoznak. A darab összesen tíz képben, „csehovi” tempóban, élőzenei kísérettel és két kamera élő közvetítésének keresttüzében mutatja be Anna Karenina történetét.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/rajzolás/történetírás

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Világirodalmi epikai művek. Epikai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionálisan felszerelt színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom: 60 perc foglalkozás + 215 perc előadás (szünettel)

Bejelentkezés

Általában egy osztály vesz részt a programon, de nem feltétlenül. Egyszerre több csoportot is tud fogadni a színház, ilyenkor külön termekben dolgoznak a különböző csoportok. Kísérők megfigyelőként vehetnek részt. A közönségszervezésen kell bejelentkezni és csoportos jegyet venni.

Ár

Jegyvásárlás esetén a kísérő program térítésmentes.

Együttműködő szervezetek

Szabad Kurzus Alapítvány

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Azoknak ajánlanám elsősorban, akiknek már van fogalmuk a történetről, akik nem olvasták a könyvet, azoknak több helyen is homályos lehet.” „Ajánlott kicsapongásra hajlamos embereknek tanulságul. 18 év alattiaknak nem ajánlott.”

Meseladik

Információforrások

📺 Megfigyelés 🌐 Internet

Havonta egy vasárnap délelőtt a színház tereiben a Meseladik című program várja az óvodáskorú gyerekeket és családjaikat. A program hossza kb. 150 perc, mindenki egyénileg vesz jegyet, a létszám kb. 50 fő. Az első 10 percben a gyerekek közösen meghallgatnak egy mesét, amit aztán a program hátralévő részében négy kiscsoportban elpróbálnak, majd a program végén a szülőknek elő is adnak. A mese után négy fiatal vezetésével négy csoportot alkotnak a gyerekek, a következő 40 percben a színház különböző tereiben próbálnak. A próba után rövid szünet következik, majd forgószínpadszerűen 2 x 20 percben két csoport jelmezeket és kellékeket válogat, amíg másik két csoport arcfestésen vesz részt – majd cserélnek. Ezt követően a négy csoport jelmezben és kifestett arccal bemutatja a korábban leprobált előadásokat. Az előadásban (érthető okból) erős irányítói szerep jut az adott csoport vezetőjének. Minden kisgyerek valamilyen szerephez jut, akár új szereplők kitalálásával is (a megfigyelt programon a Sómese jelenetiben feltűntek pl. nindzsák vagy pingvinek is). A produkció a szülők számára kiváló fotózási és videózási lehetőséget jelent. A résztvevők a program végén üdítőt és szendvicset kapnak.

BARTÓK KAMARASZÍNHÁZ ÉS MŰVÉSZETEK HÁZA (DUNAÚJVÁROS)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.bartokszinhaz.hu

CÍM 2400 Dunaújváros, Bartók tér 1.

VEZETŐ dr. Borsós Beáta, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Dobák Livia, művészeti igazgató, 06 25 411208,

dobaklivia@bartokszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Vidéki kő-

színház, mely a város és a kistrégió lakosságát hívott ellátni gazdag színházi és egyéb művészeti programokkal. Két saját tagozattal hoz létre produkciókat, évadonként 5–7 saját bemutatót tart. Ezek mellett vendégjátékokat is fogad budapesti és más vidéki színházak repertoárjából.”

Pimpáré és Vakvarjúcska (előadás), Mindannyian mások vagyunk... (foglalkozás)

❖ színházi nevelési program

Információforrások

- 📖 Megfigyelés 📅 Alkotók
- 😊 Résztevők 👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

6–10 év

Műfaj (forma alapján)

színházi feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavatató)

Központi téma

Előítéletek, másság elfogadása.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Erdős Virág: Pimpáré és Vakvarjúcska című mesedramája

A színházi előadás rendezője

Fige Attila

Foglalkozásvezető

Knódel Mária

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadás egy királykisasszonyról szól, akit a szülei férjhez akarnak adni, hogy a kincstárat rendbe tegyék. De Pimpáré senkihez sem akar hozzámenni kényszerből. Egyszer csak nagy vihar kerekedik, és a Varjúkirály fia elrabolja a királylányt. Vakvarjúcska szarkáktól, kóbor kutyáktól és rossz gyerekektől védi meg Pimpárét, azonban a próbatételek közben többször megsérül. Így Pimpárén a sor, hogy ápolja Vakvarjúcskát. A bajok közben egymásba szeretnek, és kiderül, hogy Vakvarjúcska egy elvarázsolt királyfi. Úgy döntenek, hogy együtt maradnak, és ezt bejelentik a lány szüleinek is. A király és a királyné

azonban nem Pimpárét és Vakvarjúcskát látja meg az érkező párban, hanem két rusnya varjat, akiket le akarnak lövetni. A pár elmenekül, és visszatér Vakvarjúcska fészkébe.

- ▶ A foglalkozáson egy későbbi alkalommal vesznek részt a gyerekek. A csoportot a színház előterében a Hoppmester fogadja egy verses köszöntővel, aki az előadás képi világához illő jelmezben vezényli le a programot. A csoport a színpadon, az előadás díszlete előtt párnákon foglal helyet.
- ▶ Egyesével jön ki az előadás négy fő szereplője, rimes verssel idézve vissza a színdarabot. Majd egész csoportban beszélgetnek az előadásról.
- ▶ A szereplők eljátsszák az előadás egyik jelenetét, amelyben Pimpárét elrabolja Vakvarjúcska.
- ▶ A Hoppmester egy beszélgetés részeként visszaidézi az előadás történéseit és hozzászól, hogy szeretné visszahívni Pimpárét a szülei, és a gyerekek segítségét kéri abban, hogy egy térképet rajzoljanak nekik, ami alapján odatalálhatnak.
- ▶ Két csoportra válva két színész segítségével rajzolják meg a csoportok a térképet, amin különböző akadályokon keresztül juthatnak el a párhoz. Az akadályokat eljátszva mutatja meg egymásnak a két csoport.
- ▶ A Hoppmester megköszöni a segítséget, és elmondja, hogy esküvőre készülődik a pár.
- ▶ Egy *mozgás stop* játékot játszanak, amiben a vezető jelére hirtelen mozdulatlaná kell válnia mindenkinek.
- ▶ Ezután két-két állóképet készítenek a gyerekek két csoportra szétválva, az egyik az esküvőt jeleníti meg, a másik a lakodalmat. Ezeket bemutatják egymásnak a csoportok.
- ▶ A Hoppmester a jelmezekről beszélget a csoporttal, és hogy az utcán mitől válik valaki feltűnővé. Azt kérdezi a gyerekektől, hogy hogyan kell viselkedni ilyen emberekkel.
- ▶ Két csoportban a kikészített színházi jelmezek között válogathatnak a gyerekek. Kiválasztanak egy-egy gyereket, akit beöltöztetnek valamilyen általuk választott szerepre. (A megfigyelt alkalmon egy gye-

reket rendőrnek, egy másikat öreg néninek öltöztettek be.)

- ▶ A Hoppmester a két csoport által beöltöztetett szereplőt összehozza egy improvizált jelenetbe, ebbe további gyerekeket is beállítva egy szituációt játszat le velük. (A megfigyelt alkalmon a rendőr átkísérte az öreg nénit az úttesten.)
- ▶ Az előadás egyik versét tanítják meg a csoportnak, majd búcsúzásként egy verseket és feladatokat tartalmazó munkafüzetet kapnak a résztvevők.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Előítélek és másság, elfogadás.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Alkotótevékenység: részvétel az egész csoportos tevékenységekben, kiscsoportos vagy egyéni dramatikus tevékenység.

Ember és társadalom/Erkölcstan: Ön- és társismeret: Milyennek látom magam? Milyennek látnak mások? Másokkal kapcsolatos értékek. Mi a jó és fontos mások számára? Társas kapcsolatok: Előítélet, bizalom, együttérzés.

Utaztathatóság

A program nem utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom, 65 perc előadás, 90 perc foglalkozás.

Bejelentkezés

A programon a színház TÁMOP programjában részt vevő iskolák diákjai vehetnek részt.

Ár

A programon a diákok térítésmentesen vehetnek részt.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szolt a program, hogy a feltűnő embereket nem szabad csúfolni. És arról, hogy a színészeknek nehéz a dolguk.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A program segített a szélsőséges viselkedésre felhívni a figyelmet. Fokozta a kreativitást. Erősítette az osztály, a csoportok összetartozásának érzését.”

Sirály - A Csehov árnyékában (előadás), Repülj velem (foglalkozás)

❖ *színházi nevelési program*

Információforrások

📌 Megfigyelés 📖 Alkotók
😊 Résztvevők 🧑 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (képességlejlesztő, beavató)

Központi téma

A generációk ütközése döntést igénylő élethelyzetekben, a kudarc feldolgozásának lehetséges eszközei és módjai, énkép, életpálya megfogalmazása, vágyak és realitások ütköztetése (az alkotók szerint), szülő-gyerek konfliktus, kamaszkori szerelem (a megfigyelő szerint).

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Csehov: Sirály c. drámája

A színházi előadás rendezője

Dömötör Tamás

Foglalkozásvezető

Knódel Mária

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Csehov Sirályát más nézőkkel együtt nézik meg a résztvevők. Az eredeti művet a rendező és a színészek a dramatic reality műfajába emelték át (A gyanú árnyékában, Családi titkok stb.), a jeleneteket időnként megszakítja egy-egy szereplő kamerába mondott monológja a kivetítőn.
- ▶ A feldolgozó foglalkozásra egy későbbi alkalmon kerül sor. A programvezető a színház előterében várja az osztályt, majd felkíséri őket a kamaraterembe, ahol az előadás díszletei és kellékei közül több is be van készítve.
- ▶ A foglalkozást a színházi előadás rövid fejtése és a közös munka kereteinek hosszabb ismertetése előzi meg.
- ▶ Az egyik résztvevő szemkontaktussal kiválaszt magának valakit, aki szintén kiválaszt valakit, így kialakul egy tízfős csoport, akik

az előtérben folytatják a munkát; a bennmaradók lesznek a másik csoport.

- ▶ A színészek egy fórum színházas helyzetet kínálnak a résztvevőknek, amiben kevés megkötés van: egy szülő másfajta pályát képzel el gyerekének. A résztvevők dolgozzák ki a konfliktus további részleteit, majd ők játsszák el a szülőt és a gyereket is. A szereplőknek a többiek tanácsokat adhatnak, ill. alkalmanként többen játszanak egy szerepet. (A megfigyelt alkalmon az egyik csoport az egyik résztvevő valós élethelyzetével dolgozott: egy építési vállalkozó apa a cégébe szeretne volna bevonni a fiát, aki viszont filmrendező szeretne lenni; a másik csoportban az anya mezőgazdasági munkát szeretett volna a továbbtanulni szándékozó lánynak.)
- ▶ A hosszabb munka végén a csoportok megosztják egymással, amire jutottak.
- ▶ Egy hosszabb jelenetalkotás következik: ismét két csoportban a résztvevők azt a feladatot kapják, hogy írják át a darabban az egyik jelenetet úgy, hogy happy end legyen. Ők döntenek a jelenetről, a szereplőkről és az alternatív befejezésről is, ezt a színészek segítségével jelenítik meg. (A megfigyelt alkalmon az egyik csoportban Kosztya és Mása összejöttek, a másik csoportban öt évvel később Kosztya összejött egy Olga nevű lánnyal, Arkagyina pedig Trigorinnal élt.)
- ▶ A foglalkozás a jelenetek megosztásával zárul.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Pályaválasztás kapcsán a szülőkkel való konfrontálódás. Ifjúkori szerelem és csalódások.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Világirodalmi drámai művek: Csehov egy drámája. Drámai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.
Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom. 110 perc előadás egy szünettel, 180 perc feldolgozó foglalkozás.

Bejelentkezés

A programra mindig egy osztály érkezik, a kísérők nem vehetnek részt. Az osztályok TÁMOP projekt keretében vesznek részt.

Ár

TÁMOP pályázat miatt térítésmentes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az elején a barátnőm beszélt rá, hogy jöjjenek, de most maradtam volna még három órát. Jó volt, hogy szabadon eresztették a gondolatainkat.” „Gyakran járok ide, sokat látom őket más darabokban is, szívesen beszélgettem volna velük egy rendeset, sörözés közben.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Tapasztalhatták, hogy a színház aktuális problémákat, jelenségeket (is) tárgyal, az előadás nem az adott mű vitrinbe zárt, műzeumi példánya.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

A Bartók Kamaraszínház tart még rendhagyó irodalomórát, etika órát, beavató színházi foglalkozást, drámapedagógiai foglalkozást, nyílt napokat, rendez vetélkedőket és ír ki pályázatokat is.

BENGA PRODUKCIÓ/STEPS ON STAGE KFT. (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.facebook.com/BengaProdukcio

KINÉL LEHET A PROGRAMRÓL ÉRDEKLŐDNI? Béli Ádám, Czupi Dániel, bengaprodukcio@gmail.com

Benga

❖ színházi nevelési program

Információforrások

🌐 Megfigyelés (két alkalommal)

☺ Résztevők 🧑 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív osztályterem-színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Elfogadás és kiközösítés, a szorongó ember fantáziái és a reális világ kontrasztja.

Írta és rendezte

Laboda Kornél

Színészek, foglalkozásvezetők

Béli Ádám, Czupi Dániel

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A 45 perces tantermi körülményekre írt előadás két gimnazista barátságát mutatja be. A Benga becenevet viselő Ádám okos, ám halk szavú, visszahúzódó fiú. Ha rosszul érzi magát, képzeletbeli világába menekül, oda, ahol ő irányít mindent, és ahol egy menő showműsor házigazdája. Az előadást gyors váltások jellemzik a bábos és a prózai részek között, a bábos világ a fantáziákat, a színészek a valóságot jelenítik meg. A játék épít a tanterem felszereltségére, és gyakran bevonja a résztvevő osztályt is.
- ▶ Benga állandó céltáblája az osztály vagányának, Dávidnak, egészen addig, amíg egy alkalommal az igazgató előtt magára nem vállalja Dávid egyik csínytevését. A két fiú között barátság szövődik, együtt alapítanak egy zenekart. Dávid bulikba hívja, „csajozni” tanítja Bengát, ám neki csak az új lány tetszik. Benga végül úgy dönt, felszámolja a fantáziavilágot és a bábokat. Az első koncertjük előtti este azonban Dávid felszedi és lefekteti az új lányt.
- ▶ Az előadást szünet követi, majd a foglalkozás *fejtéssel* indít. Mi történt Bengával? Mit gondol most Dávidról? Barátság volt ez?
- ▶ Három kiscsoportra válik szét az osztály, és három jeleneten dolgoznak a barátság kezdetéről: 1. Dávid haverjai mit szóltak, amikor kiderült, hogy nem rúgták ki, 2. Benga szülei mit szóltak, amikor hazavitt egy igazgatói intőt, 3. mit szóltak mind-

ehhez a tanárok? Majd a kiscsoportok bemutatják egymásnak a jeleneteket.

- ▶ Három kiscsoportban, *szerep a falon* technikával Dávid, Benga és a képzeletbeli Benga showman tulajdonságain dolgoznak a résztvevők, majd ezt megosztják egymással.
- ▶ Beszélgetés következik arról, hogy mik azok a tulajdonságok, amiket Dávidból és a showman-ból át kellene tenni Bengába? A zárójátékban újra Bengát látjuk az utolsó jelenet végén, és az ő gondolatait kell kihangosítaniuk a résztvevőknek.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Az emberi kapcsolatok, barátság kérdése, a másik kihasználása, „szívátása”. Áldozatvállalás és visszaélés a másik érzékenysé-
gével. Kamaszkori szexualitás. Barátság, klikkesedés, én-keresés.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség. Mi és ők. Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség.

Utaztathatóság

Utaztatható osztályterembe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, két tanítási óra, közte szünettel.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vesz részt a kísérőkkel együtt.

Együttműködő szervezetek

FÜGE Produkció

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szólt, hogy merjünk kibontakozni. Meg hogy figyeljünk azokra, akiknek baja van.” „A mi nyelvünkön beszéltek, nem zavartatták magunkat. Sokszor láttunk már olyat, hogy valakit így leoltanak.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Láthatták, hogy egy osztályteremben, mindenféle technikai bűvészkedés nélkül is lehet első osztályú színházi élményhez juttatni a közönséget. Passzív szemlélőkből aktív közreműködők lehet tenni őket. Valós problémafelvetés, hiteles színészi játék és kreativitás kell »csak« hozzá.”

BÓBITA BÁBSZÍNHÁZ (PÉCS)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.bobita.hu

CÍM 7626 Pécs, Felsővámház u. 50.

VEZETŐ Sramó Gábor, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Turbék Éva,

06 72 210 301; 06 20 438 3885;

jegy@bobita.hu Papp Melinda, 06 20 950 1113;

bababukra2012@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „2011-ben új helyre, a Zsolnay Negyedbe költözött az 50. születésnapját ünneplő Bóbita Bábszínház. A gyönyörűen felújított Zsolnay palotában helyet kapott egy 185 férőhelyes nagyterem, egy 70 férőhelyes kamaraterem, bábmúzeum állandó és időszakos kiállító-sokkal, bábkészítő-kézműves terem, ahol egyszerre 30 gyermek készíthet bábót, Mesekuckó a legkisebeknek, Kakaóvár terasszal és szabadtéri színpad játszótérrel... 2012. január 1. óta Bóbita Bábszínház Nonprofit Kft.-ként működünk.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAM

Információforrások

📖 Alkotók

A Bóbita Bábszínház a 2013/14-es évadban „Az ember tr” címmel készít színházi nevelési programot az Apolló Kulturális Egyesülettel együttműködésben Madách Imre: Az ember tragédiája című művéből, az előadáshoz feldolgozó foglalkozás fog társulni.

TÁMOP pályázatuk keretében indítanak komplex témnapokat több témakörben: bábelőadás, kézműves foglalkozás, dráma-foglalkozás, zenepedagógiai foglalkozás.

BUDAPEST TÁNCSZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.budapestdancetheatre.hu

CÍM 1097 Budapest, Koppány u. 15.

VEZETŐ Földi Béla, művészeti vezető

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Iroda (hétköznap 9:00-16:00): 06 1 283 4892;

info@budapestdancetheatre.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Földi Béla 1991-ben létrehozta saját együttesét, a Budapest Táncszínházat, mely azóta is Magyarország egyik vezető modern táncegyüttese. A Budapest Táncszínház 1999-ben elnyerte az egyik legrangosabb szakmai kitüntetést, az Europ’PAS – díjat, 2004-ben pedig a Nemzeti Táncszínház Táncfesztiválján a közönség díjat.”

Beavatató táncszínházi programok

❖ színházi nevelési program

Információforrások

🌐 Internet

„Táncnépszerűsítő programsorozat címmel új előadás sorozatot indít a Budapest Táncszínház, melynek keretében óvodások számára gyermek darabokat szervez, középiskolásokkal ifjúsági előadásokat ismertet meg. Célunk, hogy a Táncot, mint kultúrát és egészségmegőrzést minél fiatalabb generációk felismerhessék. Az ifjúsági darabot követően a diákok egy interaktív beszélgetésben a látott darab kapcsán betekintést nyerhetnek a kulisszák mögé, illetve a táncművészet helyzetéről, létjogosultságáról, személyiségfejlesztő hatásáról.”

BUDAPEST BÁBSZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.budapest-babszinhas.hu

CÍM 1062 Budapest, Andrássy út 69.

VEZETŐ Meczner János, igazgató

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Szervezés és csoportos jegyfoglalás; 06 1 461-50-90;

szervezes@budapest-babszinhas.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Világörökség részének nyilvánított Andrássy út közepén, 100 évnél régebbi 8 emeletes műemléképületben játszik a 60 éves Budapest Bábszínház, Közép-Európa legnagyobb bábszínháza. A 403 férőhelyes, minden korszerű színpadtechnikai berendezéssel felszerelt

színháztermen kívül az épület IV. emeletén található a 99 néző befogadására alkalmas, variálható nézőterű, intim hatású kamaraterem, a Játszó-Tér.”

Semmi

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés ☺ Résztevők 👤 Tanár
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

13 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

bábszínház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

Központi téma

Közösségek működése, csoportnyomás, értékrend, „élet értelme”.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Janne Teller: Semmi című ifjúsági regénye

A színházi előadás rendezője

Hoffer Károly

Moderátor

Gimesi Dóra

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadás a díszlet által két részre osztott térben, részben bábokkal, részben élő szereplőkkel előadott történet. Középen-hátul dobfelszerelés és hangszerek: ezeken élőben adnak elő Quimby-számokat a színészek.
- ▶ A nyolcadikos Pierre Anthon rájön, hogy semminek nincs értelme, kivonul az osztályteremből és felül egy fára. Az osztálytársai úgy döntenek, hogy bebizonyítják neki, hogy sok mindennek van értelme és értéke, és elkezdik építeni a „fontos dolgok halmát”. Sorban mondják egymásnak, hogy ki mit áldozzon fel a neki kedves dolgok közül, és így egyre nő a tét, míg a dán zászlótól kezdve az egyik gyerek testvérének koporsóján keresztül egy harmadik gyerek ujjáig rengeteg minden kerül a halomra. A kérések egyre durvulnak, az elképzelhető határokon túl is, míg végül egy névtelen bejelentő értesíti a rendőrséget.

Az ügyből hatalmas médiabotrány lesz, sőt műgyűjtöktől különböző nagy összegű vételi ajánlatokat is kapnak a halom készítői. Pierre Anthon tovább cikizi őket, hogy eladnák a számukra fontos dolgokat, ezzel még inkább magára haragítva osztálytársait. Rejtélyes körülmények között végül leég a grund, amin a fa áll, és ami alatt a halom van. Sejthető, hogy Pierre Anthon is bennég.

- ▶ Az előadást követően a színház előterében ülnek le a beszélgetésen résztvevő diákok. Először a rendező beszél arról, hogy miért választotta ezt a regényt, milyen dramaturgiai munkát és milyen próbákat igényelt az előadás létrehozása.
- ▶ Ezután két moderátor (egyikük az előadás dramaturgia) segítségével beszélgetés zajlik a következő kérdések körül: Milyen elvárásokkal érkeztek a nézők? Megszakítható-e szerintük a történetben bemutatott folyamat? Ők hol avatkoztak volna bele a történesekbe? Mennyire ismerősek a megjelenő karakterek? A jelenlévő diákok, tanárok is megfogalmazzzák kérdéseiket, véleményüket. A moderátorok zárásként ajánlják a színház más programjait, előadásait.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

Értékrend, ideológiák, önismerethez kapcsolódó társadalmi és életkori problémák.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség. Mi és ők. Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 140 perc.

Bejelentkezés

A diákok és tanárok egyaránt részt vehetnek a beszélgetésen, hozzászólóként vagy csak megfigyelőként. Nincs információnk arról, hogy minden előadáshoz kapcsolódik-e beszélgetés.

Ár

A jeggyel rendelkezők a beszélgetésen térítésmentesen vehetnek részt.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Most hazamentem volna főcit tanulni, ha nem erről szól a darab. Azt hiszem, megbukok.” „Pierre Anthon nem egy szereplő, ő egy gondolat, aki mindenki fejében ott van.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Megnyitotta a figyelmüket a bábos előadások komolysága és szórakoztató mivolta felé, elgondolkodtatta őket az élet értelmén.”

Kivi

❖ színházi nevelési program

Információforrások

- 👁 Megfigyelés 🗣 Résztvevők 🧑 Tanár
- 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavatató)

Központi téma

Szolidaritás, kiszolgáltatottság, nyomor, közösség, hatalom.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Daniel Danis: Kivi című darabja

A színházi előadás rendezője

Gáspár Ildikó

Foglalkozásvezető

Neudold Júlia

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az arénaszerű tér négy oldalán ülnek a nézők, míg a tér közepén két színész meséli és eljátssza Kivi és Licsi történetét.
- ▶ Egy árva lány a nyomor elől szökve egy gyerekbandánál köt ki, akik saját szabályaik szerint, a társadalom peremén élnek. Lecserélik régi neveiket és gyümölcsök, zöldségek nevét veszik fel. A lány a Kivi nevet kapja, és társra talál Licsiben, aki segít neki a közösség tagjává válni. Lassan egymásba szeretnek. A banda tagjai egy elhagyatott ház megvételéről álmodoznak, és úgy gyűjtenek pénzt, hogy rendszeresen prostituálják magukat.

Kivi is részt vesz ebben pár évvel azután, hogy a közösség befogadja. Egy alkalommal azonban ráismer az egyik ügyfél egy városi eseményen, és elkezd üldözni. Már majdnem megerőszakolja, amikor Licsi leüti egy kővel. Egy patakba dobják a holttestet, de a belső szabályaik miatt Licsinek el kell hagynia a bandát. A közelgő olimpia miatt a hatóságok tisztogatást végeznek a városban. A banda egyik tagja elárulja őket a rendőröknek, akik nagy erővel a rejtékhelyükre jönnek, és lelövik a menekülő gyerekeket. Kivi és a segítségére érkező Licsi szerencsésük folytán, mégis megmenekülnek, és vándorlásba kezdenek. Magukkal viszik az egyik idősebb lány életben maradt kisbabáját. Találnak egy kis házat, amit megvesznek, és boldogan élnek benne.

- ▶ Az előadást játszó két színész főleg meséli a történeteket, így gyakran kérdésessé válik, hogy mi történt a valóságban, és mi a kitaláció. Több ponton interakcióra kínálnak lehetőséget, gyakran kérdések formájában (pl. „Te milyen gyümölcs lennél?”) egyszer papírzacskók eldurantására kéri a közönség tagjait, amiből loopperrel egy tűzijáték hangjait rakják össze.
- ▶ Az előadás után a nézőket megkínálják a kellék tortával és gyümölcsökkel, zöldségekkel, rajzolni, társasjátékozni hívják őket, kipróbálhatják a loopert, amivel hangjátékot hozhatnak létre.
- ▶ Akik maradnak még, azokkal beszélgetést kezdeményeznek arról, hogy mennyire volt hihető a történet? Előfordulhatna-e ez ma Magyarországon? Itt a nézők is megfogalmazhatják saját kérdéseiket.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játás

Társadalmi/életkori problémák

Elszegényedés, kiszolgáltatottság, gyermekprostitúció.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség. Mi és ők. Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség. A lelkiismeret szabadsága és a sze-

mély erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.

Utaztathatóság

Az előadás Bábszínházban előadott változatát figyeltünk meg, van kimondottan osztálytermi változata is, amit iskolai teremben adnak elő.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 115 perc.

Együttműködő szervezetek

FÜGE Produkció

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Beleláttunk egy másik világba. Arról szólt az előadás, hogy mi mellett megyünk el vakon.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Többen megfogalmazták az előadás utáni napon, milyen jó életük is van a darabbeli gyerekekéhez képest.”

CILINDER SZÍNHÁZI ÉS ISKOLA ALAPÍTVÁNY (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.cilinderalapitvany.hu

VEZETŐ Barta Márta, iskolaszervező-projektvezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Barta Márta, iskolaszervező-projektvezető; 06-20-3334844; barta.marta@cilinderalapitvany.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Cilinder színházi műhelyt 1986-ban hozták létre drámapedagógusok. Művészeti iskolánkban jelenleg színjáték, néptánc, mozgásszínház, festészet, kézműves és kerámia tanszakon működnek csoportjaink a 6–18 éves korosztály számára.”

Szombati Műhely

Információforrások

📖 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Műfaji (forma alapján)

Résztvevőkkel közösen létrehozott tárgyanimációs előadás, egy alkalom alatt.

A program szerkezete és cselekménye

► A program vezetője elmesél egy történetet

a gyerekeknek. A megfigyelés alkalmával *Az apa, a fia és a számár esete* című mesét mondta. Ehhez pár bábót is használ.

- A gyerekeknek zöldségeket és eszközöket oszt ki, amikből bábokat készítenek. Ők azok a szereplők, akik nem jelentek meg a meséből.
- Néhány jelenetet lepróbálnak a meséből, ebben a gyerekek zöldségbábjai jelenítik meg a hiányzó szereplőket, és a foglalkozásvezető is játszik a meglévő bábokkal. A foglalkozás lezárásaként a gyerekek szüleinek eljátsszák újra a történetet.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Kommunikáció tárgyakkal és bábokkal. Egyes színházi műfajok: bábjáték. Kreatív játékok tárgyakkal, bábjáték. Játékok maszkkal és bábbal. A bábszínház formai elemeinek megfigyelése. Közös dramatizálás bábbal.

Magyar nyelv és irodalom: Különbféle dramatikus formák kipróbálása: bábjáték.

Művészetek/Vizuális kultúra: Dramatizált történet előadása közösen készített bábokkal.

CIROKA BÁBSZÍNHÁZ (KECSKEMÉT)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.ciroka.hu

CÍM 6000 Kecskemét, Budai u. 15.

VEZETŐ Kiszely Ágnes, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Seres Erzsébet, közönségszervező, 30/831 0625, seres@ciroka.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Bábszínházunk története valamikor az 1950-es évek végén kezdődött. A kalandos amatőr évek után 1986-ban vált színházunk hivatásossá. Először a Katona József Színház vett minket szárnyai alá, majd néhány év alapítványi működés után, 1991-ben önálló városi fenntartású intézmény lettünk. Hétközben az óvodásoknak, kisiskolásoknak és a városba látogató kiránduló csoportoknak kínáljuk előadásainkat, hétvégén pedig a »Vasárnapi Me-

sébelépő» játékunkkal a családokat invitáljuk színházlátogatásra. A legkisebbeknek, a 4 éven aluliaknak is rendszeresen tartunk életkori sajátosságaiknak megfelelő játékos, beavatató színházi előadásokat.”

Agyagból gyúrt mese

❖ színházi nevelési program

Információforrások

- 📌 Megfigyelés 📖 Alkotók 👤 Tanár
- 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

4–6 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív bábszínház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

készségfejlesztő

Központi téma

Fazekasmesterség; közös meseírás.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Zalán Tibor: Agyagból gyúrt mese c. darabja

A színházi előadás rendezője

Kiszely Ágnes

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Egy öreg fazekas (Nagyapi) műhelyében vagyunk. Valahányszor elfordul, a vizes ruhával letakart korongon megmozdul valami. Meg akarja formázni, de az agyag nem engedelmeskedik, nem akar királyfi lenni, ő csakis túrógombóc lenne, így az öreg fazekas a sarokba hajítja. Hozzáát a király és a királynő befejezéséhez, amelyet unokájának készít meglepetésként. Julcsi, az unoka közben megérkezik, felfigyel a sarokban mocorgó agyagra, és annak kérésére túrógombócot formáz belőle. Kitalálják, hogy a királynak és a királynénak ez a Túrógombóc királyfi a gyermeke, és házasodnia kell. Mivel túrógombócnak esze ágában sincs nőszülni, a két szolgál, Hiszi és Pisi indulnak el kiszabadítani a királynőt, akit a rettenetes Rozsomák őriz a várában. A figurák a „spontán” meseszövevényeként eredményeképpen a színpadon rögtönözve készülnek-formálódnak a friss agyagból.
- ▶ A mese félbeszakad, az elkészült figurákat

az égetőkemencébe teszik. Nagyapi a játék során meglepetést ígért Julcsinak, a kérdést nyitják a gyerekek felé: ti mit készítenétek az agyagból? Elkezdődik az ötletelés, majd Nagyapi megkérdezi: formáztatok már egyáltalán agyagot?

- ▶ Kis agyagdarabkák kerülnek elő, minden gyerek kap egyet a kezébe. Közös formáznak gombócot, abból palacsintát, azt megsodorva gilisztát, majd feltekerve csigát.
- ▶ A kiégett figurák is előkerülnek, amelyek láttán Nagyapi szorgalmazza a mese befejezését. Julcsi javaslatára ez már a gyerekek feladata. A színészek a gyerekek instrukciói szerint eljátsszák a mese végét és kiszabadítják a királynőt.
- ▶ A gyerekek az agyagdarabkát kis zacskóban magukkal viszik.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/rendezés/agyagozás

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Kommunikáció tárgyakkal és bábokkal. Egyes színházi műfajok: bábjáték. Kreatív játékok tárgyakkal, bábjáték. Játékok maszkkal és bábbal. A bábszínház formai elemeinek megfigyelése. Közös dramatizálás bábbal. **Magyar nyelv és irodalom:** Különböző dramatikus formák kipróbálása: bábjáték.

Művészetek/Vizuális kultúra: Dramatizált történet előadása közösen készített bábokkal. Különböző anyagok élményszerű megtapasztalása, az élmények szóbeli megfogalmazása.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 50 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre kb. 60 fő vehet részt, nem kell egy közösséghez tartozniuk. A kísérőket is bevonja a program. Jegy- vagy bérletvásárlással lehet részt venni, vagy az előadás meghívható.

Ár

A jegy ára 900 Ft, három előadásos bérletváltás esetén 766 Ft. A program egyszeri ára 150.000 Ft+Áfa (80 km-es körzetben).

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Az általam vezetett csoportnál a program hatása elsősorban a színházban/ színházi előadáson elsajátítandó viselkedési normák szempontjából volt fontos. Mivel a kisebb gyermekek nagy része még nem vett részt ilyen programon, a színházzal kapcsolatos tudásuk, ehhez való viszonyuk most formálódik.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Az agyagból gyúrt mesét megelőzően három olyan tematikus előadás készült már, aminek szerves része a foglalkoztató játék:

Az **Almafácska** története az évszakok tematikájával foglalkozik. Főszereplője egy kis almafa, amely az évszakok váltakozásával virágba borul, termést hoz, majd leveleit lehullajtva, csupaszon várja a telet. Az almafa körüli élet is az évszakoknak megfelelően alakul. A húsz perces előadást követően közös alma eszegetés közben a játék beszélgetésbe megy át, amely során a játékosok arról faggatják a gyerekeket, hogy milyen ízű az alma, milyen almákat ismernek, és hogy ők maguk milyen almák lennének. A gyerekek valamennyien beülnek a fa alá, és elkezdődik egy közös játék, amely során a kismadarat mindenki a tenyeréből eteti, képzeletbeli locsolókannájával meglocsolja a fa gyökereit, stb.

A **Cérnácska Szabócska** c. előadás egy régi szabóműhelyben játszódik. A látogatók érkezését Málka kisasszony, a varróműhely tulajdonosa fogadja, aki bemutatja egy régimúlt idő mesterségét és annak elfelejtett tárgyait, majd mesébe kezd. A mese során megelevenednek a tárgyak: a lábbal hajtható pedálos varrógép, a cikk-cakk olló, a gombolyagos kosár. A mese végén Málka megtanítja a gyerekeket Cérnácska Szabócska versikéjére. Minden párna és szék alatt egy gomb lapul. A gyerekek a gombot a markukba szorítva belesúgják titkos vágyukat, majd egy zsinórra fűzve feljuttatják az égbé, ugyanúgy, ahogyan az a mesében történt Cérnácska Szabócskával.

A **Kenyérből kelt mese** helyszíne nagyanyáink vidéki konyhája, hangulatos tárgyakkal berendezve. Ezek a régi használati eszközök alakulnak át a mese szereplőivé: a sőtartóból előbújik az udvari tanácsos, a teáskannából királylány lesz, a petróleumlámpából királyfi. A végén a kemencéből előkerül egy frissen sült cipó, amelyből minden néző kap egy szeletet. A kenyér majszolása közben beszélgetés kezdődik: Ízlik-e a kenyér? Tudjátok-e, miből készül? És a liszt miből lesz? A negyven perces előadást követően 15 perc közös játék várja a gyerekeket, amely során a szereplőkkel együtt megszélik és eljuttassák a búzamag vetését, a kalász beérését, az aratást, cséplést.

A **Csomótündér** c. előadás kisiskolásoknak készült, témája egy család felbomlása. A főhős, egy válásban érintett kisgyerek helyzetének átélésére, kielemezésére drámafüzet is készült, amely helyzetelemző játékokat tartalmaz. A füzet a kísérő pedagógus munkáját kívánja segíteni a színházlátogatást követően.

A bábszínház állandó házigazdája a két-évente megrendezésre kerülő, ötnapos Magyarországi Bábszínházak Találkozójának, ahol teljes létszámban jelen vannak a műfaj hivatásos képviselői. A Mosolygó Kórház Alapítvánnyal való együttműködés keretében rendszeresen látogatják előadásaikkal a kórházban fekvő beteg gyerekeket. Emellett a bábszínházban két korosztálynak két színjátszó csoport működik, rendeznek bábos tábort, valamint vannak csecsemőszínházi előadások is (helyi elnevezés: első színházi élmény 4 éven aluliaknak).

CSAVAR SZÍNHÁZ (HETÉNY)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.csavarszinhaz.5mp.eu

CÍM Szlovákia, Hetény

VEZETŐ Gál Tamás, színművész

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Kiss Szilvia, 004219087 53773; 00421905861798; galkiss@gmail.com

A budapesti előadásokat a Székény Színház szervezi; Tana-Kovács Ágnes: 06 70 2128 693

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A CSAVAR Színház neve egy mozaikszókból fakad: Csallókői Vándorok. Előadásaink vándor előadások, a legkisebb faluktól a legnagyobb városokig, illetve határokon túlra is próbáljuk elvinni elsősorban a magyar kultúrát, de sosem hagyjuk figyelmen kívül a körülöttünk élő nemzetek, nemzetiségek kultúráját sem. Hitünk, hogy az irodalom, legyen az klasszikus vagy kortárs, igenis érdekli a mai kor emberét, ha az előadók, mint a jó révész biztonságosan és pontosan viszi át utazóját a megértés partjára.”

Dorottya; A helység kalapácsa; A nagyidai cigányok

Információforrások

📺 Megfigyelés 📄 Alkotók 🌐 Internet

Műfaj (forma alapján)

Interaktív színházi előadások

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Gál Tamás színész három klasszikus szövegből készített három könnyen utaztatható, szinte bármilyen helyszínen eljátszható előadást.
- ▶ A klasszikus műveket egy zenész kíséretében adja elő a színész. Egyszerű kellékek használatával, elsősorban a történet mesélésére koncentrálna teszi befogadhatóvá a helyenként nehezen érthető irodalmi alkotásokat.
- ▶ Az előadásba sok ponton bevonja a nézőket, akik segítenek megjeleníteni egy-egy több szereplős helyzetet a színpadon. Az interakciók is segítenek a vásári színjáték hangulatának megteremtésében, ahol természetessé válik a kiszólás, a humor, az ismeretlen szavakhoz a magyarázat, a nézőkkel való kommunikáció.
- ▶ A hegedű és a gitár segítségével sok zenei betét, helyenként zenei improvizáció is segíti a művek befogadását.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: A dráma és színház formanyelvének tanulmányozása.
Művészetek/Ének-zene: Zeneirodalmi

szemelvények feldolgozása, irodalmi témákhoz kapcsolódóan.

Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

CSIKY GERGELY SZÍNHÁZ (KAPOSVÁR)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📄 Alkotók

HONLAP www.csiky.hu

CÍM 7400, Kaposvár, Rákóczi tér

VEZETŐ Rátóti Zoltán, ügyvezető-igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Szemerédi Fanni, művészeti koordinátor, 20/45-89-527, szemeredi.fanni@csiky.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A tavalyi évadban ünnepeltük a színházépület 100 éves fennállását. A kaposvári Csiky Gergely Színház az elmúlt század második felében az egyik legrangosabb vidéki színházi intézménnyé nőtte ki magát. Ma is az egyik legelismertebb vidéki színházként, az itt dolgozókat pedig a legösszetartóbb társulatként tartja számon a szakma. A jelenlegi igazgató, Rátóti Zoltán vezetése alatt indult egy hatalmas nyitás a város, a nézők felé, aminek része az iskolákkal való együttműködés, a pedagógusokkal történő folyamatos kapcsolattartás, és a drámapedagógiai programok.”

Holnemvoltfa

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📄 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

5–10 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavatató)

Központi téma

Az idegen, más kultúrájú népek elfogadása, az együttműködés fontossága.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Várad R. Szabolcs: Holnemvoltfa c. darabja

A színházi előadás rendezője

Várad R. Szabolcs

Foglalkozásvezetők

Tolnai Mária, Gombos Péter

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A színházi előadás történetében három népcsoport találkozik egy óriási fánál, és mindhárman azt állítják, hogy a fa az övék. A fa tetején megjelenik egy öreg asszony, és azt javasolja, hogy ne veszekedjenek, hanem meséljék el, hogy miért lenne övék a fa. A három csoport beleegyezik a mesélésbe, így következik egymás után három mese: egy magyar, egy indiai és egy cigány népmese.
- ▶ A feldolgozó óra egy beszélgetéssel indul: Voltak ismerős szereplők, akikkel más mesékben találkoztatok már? Voltak-e idegen, ismeretlen szereplők? Kik voltak ők? Miért nem ismerhettük őket? Milyen ígéretek hangzottak el a mesében? Ki tette kinek? Ki teljesítette, ki nem? Miért volt ez fontos?
- ▶ Majd a drámatanárok képeket mutatnak az előadásból, és ezeket a képeket a gyerekek társítják három, az előadásban elhangzott kulcsmondathoz.
- ▶ A gyerekek három kiscsoportban szobrot alkotnak, lemásolják a képeket. Akit a drámatanárok megérintenek, annak válasznia kell a drámatanárok kérdéseire a szerepéből.
- ▶ A tanár kivetít egy térképet. Mindhárom csoport kap egy-egy információs kártyát a darabban szereplő egy-egy népről (magyar, cigány, indiai), az ezeken lévő szövegek azonban hiányosak. A gyerekeknek ki kell egészíteniük a szöveget, majd a csoport képviselője a térképen megmutatja a lakhelyet, a vándorlások útját, és mesél a népcsoportról.
- ▶ Majd a csoportok eredetmeséket írnak, aminek az utolsó bekezdése így kezdődik: „népünk meséiben nagyon fontos szerepe van a fának, mert...”

- ▶ A következő játékban találkozik egy magyar, egy indiai és egy cigány vándorcsoport, elkezdnek beszélgetni a fáról, mindenki a saját meséjéhez, álláspontjához ragaszkodik, azt akarja elfogadtatni. Minden csoport készít ebből egy jelenetet, amiben annak a mondatnak mindenképpen el kell hangoznia, hogy „Ti rosszul tudjátok!”
- ▶ Ezt követően a résztvevők három szoborcsoportot készítenek azzal a címmel, hogy „Megtörted a varázst, és elhoztad a békét.” Minden csoportnak van egy főszobrásza, aki kívülről szemléli, igazítja az alakokat.
- ▶ Végül a három főszobrász megnézi, összehozható-e egy közös alkotássá a három mű.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Idegengyűlölet, tolerancia, kultúrák közötti párbeszéd. A (nép)mesék pszichológiai vonatkozásai.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia.

Ember és társadalom/Etika: Korunk erkölcsi kihívásai. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus, mint erkölcsi dilemma.

Akarati, érzelmi szabályozás, az önfejlesztés képessége és az együttéléssel kapcsolatos képességek. Együttműködés. Tolerancia, egymás segítése.

Utaztathatóság

Az előadás nem utaztatható, a foglalkozás bármilyen osztályteremben megvalósítható.

Alkalmak száma és hossza

A foglalkozás kb. 50–60 perc.

Bejelentkezés

A programokra nem lehet jelentkezni utólag. A színház szándéknyilatkozatok alapján pályázik meghatározott számú intézményre.

Ár

Az előadásra a jegy ára 1250 Ft/fő, a feldolgozó program térítésmentes.

Tündér Lala

❖ színházi nevelési program

Információforrások

- 📺 Megfigyelés 📅 Alkotók 😊 Résztevők
- 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

7–13 év (két változat két korcsoportnak; a megfigyelés a fiatalabbaknak készült változaton alapul)

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

Központi téma

Énkép, értékek, valós és következtetett tudás önmagunkról, illetve más emberekről. Milyen a jó vezető, uralkodó?

A színházi előadás rendezője

Kelemen József

Foglalkozásvezetők

Tolnai Mária, Gombos Péter

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Szabó Magda: Tündér Lala c. regényéből
Egressy Zoltán által készített színpadi adaptáció

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A színház „Tündér Lala” repertoár előadásához kapcsolódóan, az előadást követően kihelyezett drámaórákat tart osztályok számára. Amíg az előadást több száz gyerek együttesen nézi meg, addig az osztályhoz a régió két igen tapasztalt drámatanára érkezik egy tanóra erejéig.
- ▶ A feldolgozó foglalkozás a bemutatkozást és egy *koncentrációs játékot* követően *fejtéssel* indít: mi volt a különbség Tündérország és az emberek világa között.
- ▶ Majd az egyik drámatanár körbead egy párnát, ami Tündérországból származik, és a gyerekeket arra kéri, mondjanak egy mondatot a párna nevében.
- ▶ Ezt követően a gyerekek maguk is egy-egy tündérország-béli tárggyá válnak, és ezek a tárgyak is megszólalnak egy mondat erejéig.
- ▶ Az osztályt két kiscsoportra bontják, az egyik kiscsoport Aterpaterrel, a másik Írisz

királynővel foglalkozik: *szerep a falon* technikával összegyűjtik külső és belső tulajdonságait, *befejezetlen mondattal* arra keresik a választ, milyen a jó vezető, majd megvizsgálják, az adott karakter mely tulajdonságokkal rendelkezett az összegyűjtött listából.

- ▶ Ezt követően a kiscsoportos munka középpontjában egy-egy jelenet megalkotása áll, aminek záró mondata előre adott („Ez nem lehet igaz.”) A csoportok dolgoznak a jelenet történetétől eltérő alternatív befejezésein is, majd megosztják egymással a munka eredményét.
- ▶ A záró játékban a drámatanárok azt a kérdést teszik fel, adjunk-e újabb esélyt Aterpaternek, ez alapján a gyerekek két csoportra oszlanak, pro és kontra érvekkel győzheti meg egymást.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Elfogadás, tolerancia. A vezetés témaköre.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése. Magyar szerzők meséi, meseregényei.

Ember és társadalom/Erkölcstan: Ön- és társismeret: Milyennek látom magam? Milyennek látnak mások? Másokkal kapcsolatos értékek. Mi a jó és fontos mások számára? Társas kapcsolatok: Előítélet, bizalom, együttérzés.

Utaztathatóság

Az előadás nem utaztatható, a foglalkozás bármilyen osztályteremben megvalósítható.

Alkalmak száma és hossza

A foglalkozás kb. 50–60 perc.

Bejelentkezés

A programokra nem lehet jelentkezni utólag. A színház szándéknyilatkozatok alapján pályázik meghatározott számú intézményre.

Ár

Az előadásra a jegy ára 1250 Ft/fő, a feldolgozó program térítésmentes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az előadás tündérekről szólt meg egy kis-

fiúról, akinek emberszíve van meg szerelemről meg, hogy az egyszarvú Gigi részeskedett. A mai program arról szólt, hogy Mari néni és Péter bácsi jó tanárok.”

Hannibál tanár úr

❖ színházi nevelési program

Információforrások

☑ Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

13–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

Központi téma

Emberi döntések és a hitelesség kapcsolatának vizsgálata, döntések meghozatalának körülményei (csoportnyomás, hatalommal való élés, illetve visszaélés, a családról való gondoskodás kötelessége).

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Móra Ferenc: Hannibál feltámadása, Fábri Zoltán: Hannibál tanár úr című filmje; a darab szövegkönyvét Vidovszky György és Deres Péter írták.

A színházi előadás rendezője

Vidovszky György

Foglalkozásvezető

Sárközi Angéla, Szemerédi Fanni

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadás felidézése után a program egy asszociációs körrel indul: „Hannibálról eszembe jut az, hogy...”
- ▶ A drámatanár három csoportba osztja a résztvevőket, minden csoport kihúzza egy szereplő nevét (Petrik, Nyúl Béla lánya, igazgató úr). A csoportoknak el kell készíteniük az adott szereplő Facebook névjegyét a következő szempontok figyelembevételével: kiket jelöl meg az előadásban szereplők közül ismerősként, kit bök meg, mi a profilképe, mi a borítóképe, van-e zárt csoportja, mit oszt meg nyilvánosan, mit oszt meg a zárt csoportban, mit lájkol, mit diszlájkol, milyen eseményeket hoz létre.

- ▶ A megosztásnál a másik két csoportnak ki kell találnia, kiről lehet szó, majd reflektálnak: mit tennének hozzá, mit találnak nagyon irreálisnak?
- ▶ Ezután a csoportok azon a kérdésen dolgoznak, hogy kik veszik körül ezeket a szereplőket? Az őket körülvevő szűkebb kört megrajzolják: család, tanítványok, tantestület.
- ▶ Minden csoport elkészíti Nyúl Béla jellemzését, külső és belső tulajdonságlistáját a *szerep a falon* technikával.
- ▶ A három csoport összeveti a tulajdonságlistákat.
- ▶ Majd minden csoport felír saját köréből egy-egy olyan szereplőt, amely más-más minőségű kapcsolatban van Nyúl Bélával. Megvizsgálják, hogy ők milyen kapcsolatban vannak a főhőssel, mi jellemzi a viszonyukat. Melyek azok a tulajdonságok, amikkel ők egészítenék ki Nyúl Béla jellemét?
- ▶ Állókép készítése csoportonként Nyúl életének olyan mozzanatáról, amelyikben a főszereplő valamilyen döntési helyzetbe került (az adott csoporton belül). A játékvezető szerepbe lép, és Nyúlként próbálja megtalálni a helyét az adott képben. A másik játékvezető *gondolatkövetéssel* segíti a helyzet elemzését.
- ▶ Ezután az osztály ún. „cselekvés/következmény térképet” készít. Az előzőekben összegyűjtött eseményeket csomagolópapírra felírják egymás alá. Megpróbálják megindokolni a döntések okát, mit miért tett abban a helyzetben.
- ▶ Majd mindhárom csoport egy-egy döntés utáni pillanatról számol be. A tanítványok csoportja készít egy bejegyzést, amelyben arról a pillanatról ír, amikor Nyúl a tömeg által diktált szöveget mondja el. Improvizációban megnézik, hogy Muray beszéde után Nyúl és Petrik találkozása hogyan zajlik. A következő csoport, a család állóképben mutatja meg Nyúl hazaérkezésének pillanatát, amikor visszavonja saját nézeteit, majd ezt a képet gondolatkövetéssel ki is hangosítják. A harmadik csoport készít egy fotót, amiben a középre tett szék jelenti Nyúl Bélát. Ahhoz képest

találja meg mindenki a helyét, és tesz egy gesztust, mozdulatot, amely a véleményét tükrözi az eseményről.

- ▶ Az utolsó játékban egy osztálytalálkozón vagyunk, amin mindenki részt vesz, a meghívottak a tanítványok, a család és a tanterület. Minden csoport ír egy rövid összefoglalót arról, hogy mi van jelenleg Nyúl Bélával. Hogyan alakult az élete?
- ▶ Végül az írásokat felolvassák.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Szélsőséges politikai nézetek terjedése, gyűlöletkeltés, ellenségkép kialakítása. Csoportnyomás a kortársak között.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Egy XX. századi próza. Prózai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Mozgóképkultúra- és médiaismeret: Ismerkedés művekkel, műsorokkal (Fábri Zoltán)

Utaztathatóság

Az előadás nem utaztatható, a foglalkozás bármilyen osztályteremben megvalósítható.

Alkalmak száma és hossza

A foglalkozás kb. 50–60 perc.

Bejelentkezés

A programokra nem lehet jelentkezni utólag. A színház szándéknyilatkozatok alapján pályázik meghatározott számú intézményre.

Ár

Az előadásra a jegy ára 1600 Ft vagy 1500 Ft (attól függően, hogy ifjúsági vagy felnőtt bérlettel nézik), a foglalkozás térítésmentes.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások 📖 Alkotók

A tervek szerint drámafoglalkozás kapcsolódik majd az Éjjeli menedékhely és az Adás-hiba c. előadásokhoz is.

A színház minden évad elején párbeszédre hívja a város és a megye általános iskoláinak

és középiskoláinak tanárait, hogy visszajelzést kérjenek az előző évad gyerek- és ifjúsági előadásairól.

CSOKONAI SZÍNHÁZ (DEBRECEN)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.csokonaiszinhaz.hu

CÍM 4024 Debrecen Kossuth u. 10.

VEZETŐ az adatfelvétel időpontjában Vidnyánszky Attila, igazgató

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Telefon: 06 52 417 811, szinhaz@csokonaiszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Puritán hitnek ősi városában hiú látványnak nem: – csak szellemünknek épülhetett e ház 'azért ez oltár' – olvasható Jókai Mór 1865-ös megnyitóra írt prológja az előcsarnok márványtábláján. A XVIII. századtól magtárban, színben, fogadóban fellépő vándorszínészek után a ma is álló épületben játszott többek között Blaha Lujza és Honthy Hanna, Latabár Kálmán és Csontos Gyula. A színház 1915-ben vette fel Csokonai nevét. Olyan tehetségek kezdték itt pályájukat, mint Soós Imre, Mensáros László, Márkus László, Latinovits Zoltán és Hofi Géza.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók

Ádámok és Évák Ünnepe - A középiskolai korosztálynak meghirdetett vetélkedő, amelyre iskolai csoportok előre megadott téma kapcsán előadásrészletekkel, jelenetekkel készülnek. A próbafolyamat során a színház művészei segítik a csoport és a pedagógus munkáját. A jeleneteket egy gála-előadás keretében mutatják be a csoportok a Csokonai Színház színpadán. A 2012/13-as évad témája Weöres Sándor életműve volt. (Korábbi témák: Madách: Az ember tragédiája; Arany János balladái)

A kutatók által megfigyelt Weöres Gálán tizenegy csoport adott elő Weöres Sándor

versei és élete által inspirált jeleneteket. A különböző háttérű intézményekből érkező csoportok különböző műfajú produkciókkal álltak színpadra. A vetített filmes háttérrel interakcióba lépő jelenettől a versösszeállításon át, a mozgásszínházig terjedt a jelenetek műfaja. A programot nem követte szakmai értékelés vagy beszélgetés.

A produkciók létrehozásában is eltértek a csoportok. Volt ahol nagyon intenzíven működött közre a színház által delegált színész a folyamatban, volt ahol azt egy pedagógus vezette, de olyan csoport is volt, ahol az előadás kizárólag diákok munkája révén jött létre.

A MI SZÍNHÁZUNK - TÁMOP projekt keretében a 2011/2012-es évadban a színház működtetett színjátszó csoportot, nézőiskolát, tartott színházbejárást, színháztörténeti filmklubot, beavató színházi és opera előadásokat.

ESCARGO HAJÓJA SZÍNHÁZI ÉS NEVELÉSI SZÖVETKEZET/ APOLLÓ KULTURÁLIS EGYESÜLET (PÉCS)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.pecsisinhaz.hu

CÍM 7633 Pécs, Dr. Veress Endre utca 6.

VEZETŐ Tóth Zoltán, egyesületi elnök

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Tölgyfa Gergely,

06 70 4285724; apollokult@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Az Apolló Kulturális Egyesület 2001-ben létrehozott közhasznú szervezet, két intézményt működtet:

1. Escargo Hajója Színházi és Nevelési Szövetkezet,

2. Eck Imre Alapfokú Művészeti Intézmény.

A két intézményben összesen 23 alkalmazott dolgozik. A színház, mint nevelési szövetkezet ifjúsági színházként van regisztrálva. Fő profilja a diákszínházi, és a színházi nevelési programok létrehozása.”

SMS szerelem

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

12–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

szerlem, párkapcsolat, színház

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Háy János: Völgyhíd című novellája és drámafeldolgozása

A színházi előadás rendezője

Tóth Zoltán

Foglalkozásvezető

Tóth Zoltán

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A társulat tagjai egy jelenet, egy dal és egy improvizáció segítségével bemutatják a tevékenységüket.
- ▶ Beszélgetnek és játszanak arról, hogy milyen a szerlem, milyenek a szerelmes emberek: sms-t, monológot írnak.
- ▶ *Szerep a falon* formában megjelenítik a szerelmesek külső és belső tulajdonságait.
- ▶ Öt jelenetből álló etűdsor következik egy szerlem első évéről, az utolsóban a lány bátyjának elege lesz a párból, és kirohan.
- ▶ Amikor visszajön, egy meglepetés buli fogadja, közös énekléssel, ajándékokkal. Azonban a buli közben összeveszik a pár, és kirohannak.
- ▶ Kiscsoportos beszélgetés következik a pár problémáiról, ezeket állóképekben megjelenítik.
- ▶ A csoportok bemutatják a képeiket egymásnak, ezt egy közös megbeszélés követi.
- ▶ *Forró szék*et alkalmazva beszélhetnek a pár tagjaival a játszó.
- ▶ Kiscsoportokban dolgozva részleteket írnak a pár tagjainak naplójába.
- ▶ Végül közösen létrehoznak egy „Szerelmi tíz parancsolatot”.

A programot a következő évadtól átdolgozott verzióban játsszák.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A párkapcsolat, szerelem témaköréhez kapcsolódik a program.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: A színház és drámatörténeti ismeretek: kortárs dráma. Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében.

Ember és társadalom/Etika: Én és te. Szeretet, barátság, szerelem, szexualitás.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai terekbe és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 135 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt, a kísérő jelen lehet.

Ár

A program egyszeri ára 50.000 Ft + áfa, amit a megrendelő fizet.

Szilveszter

❖ színházi nevelési program

Információforrások

☑ Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

12–16 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ „A történet egy általános iskolás fiúról szól, aki minden erőfeszítése ellenére a Szilveszter nevű matematika tanára hármadra osztályozza. Ez az ő családjukban megengedhetetlen, hiszen az édesapa kitűnő volt matematikából és a fiától sem vár el kevesebbet. A félévi bizonyítvány osztás előtt a fiú félve az osztályzattól és édesapja reakciójától elszökik. A tél nem kegyelmez a kisfiúnak és belehal az éjszakába.

- ▶ A foglalkozásunk az okok kereséséről szólna, melyet egy egyszerű szerepjátékkal kezdenénk, amelyben a gyerekek lennének a nyomozók, akiknek feladatuk, hogy rájöjjenek, hogyan is történhetett meg a tragédia. A foglalkozás végig szerepben történne, mely alatt a »nyomozók« a szülőket és a matektanárt hallgatnák ki, rekonstruálnának otthoni helyzeteket és beszélnék meg végkövetkeztéseiket.”

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében.

Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család.

Függés

❖ színházi nevelési program

Információforrások

☑ Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ „Az előadás kiindulópontja a West-Balkán tragédia. A kérdés nyitott. Ki a felelős? Mit tehetünk a ciklikusan történő hasonló tragédiák ellen? Egyáltalán, hogy beszéljünk róla?
- ▶ Ezekre a kérdésekre keressük a választ, humorral. Hogy is nyúlhatnánk másképp egy olyan eseményhez, amit nem élhetünk át igazán, meg persze kinek is kívánnánk, hogy átélje a fojtogató tömeget. Így maradunk a hogyannál és miértnél. Mik azok a mindennapi apró lépések, amelyek oda sodorhatnának minket is? Mi mindentől is függünk, és ezek a függőségek hova is sodornak minket? Buliba, alkoholhoz, drogokhoz, testi kényszerekhez. Így talán ráismerhetünk saját magunkra és talán elkerülhetjük a saját eltapadásunkat.”

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség. Mi és ők. Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség. **Ember és természet:** Kockázatos, veszélyes viselkedések, függések okainak, elkerülésének, élethelyzetek megoldási lehetőségeinek bemutatása. Személyes felelősség tudatosítása, a szülő, a család, a környezet szerepének bemutatása a függőségek megelőzésében.

FAQ SZÍNHÁZI TÁRSULAT (GYŐR)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

CÍM 9022 Győr, Batthyány tér 11.

VEZETŐ Tárnoki Márk, művészeti vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Óvodai programról: Takács Johanna, 06 30 567 1434; takacs.hanni@gmail.com; Gátonról, társulatról: Tárnoki Márk, 06 20 952 1628, faqszinhas@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Társulatunkat 2012 májusában hozta össze az a vágy, hogy új formavilág és saját színházi nyelv kialakításával olyan előadásokat hozzunk létre, melyek túlmutathatnak amatőr színházi mivoltunkon. Koncentrált műhelymunkával, közösségben való gondolkodással és ennek szeretetével igyekszünk kísérletet tenni saját nyelv kialakítására és a színház különleges minőségeinek megismerésére. A társulat magját 2010 óta Tárnoki Márk irányításával, Budapesten működő csoport alkotja. Tagjai 20–30 év közötti fiatalok, színház-csinálók, egyetemisták.”

A papucsszaggató királykisasszonyok

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet
Korosztály (alkotók szerint)

3–7 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Vágyak megvalósítása, határok átlépése, szabálykövetés, testvérviszony

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Benedek Elek: A papucsszaggató királykisasszonyok c. népmese

Foglalkozásvezető

Takács Johanna

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A színházi előadásban a nézőket a báránykáiként megszólító juhászlegény elpanaszolja, hogy milyen szegény. Megjelenik Szent Péter és megajándékozza egy láthatatlanná tévő subával és egy feneketlen tarisznával. A legény jelentkezik a Királynénál, aki próbálja kideríteni, hogy miért szaggatnak el a lányai éjszakánként sok-sok papucsot.
- ▶ Az előadás során több ponton kérdezik a gyerekeket, beszélgetnek velük szerepből, kéri a segítségüket feladatok megoldásához a szereplők.
- ▶ A juhászlegény kilesi, hogy egy ördögös lélek jön éjszakánként a lányokhoz, bekeni őket egy szerrel, amitől szárnyaik nőnek. A legény követi őket az ezüst, arany és a gyémánt erdőn keresztül a palotába, ahol egész éjjel táncoltatják őket a királyfiak. A legkisebb királylány meg, akit csak azért visznek magukkal, mert felébredt, a papucsokat adogatja.
- ▶ Reggel a juhászlegény mindent elmond a Királynénak, bizonyítékként bemutat tárgyakat, amiket elhozott. A legkisebb királykisasszonyt kérdezi az anyja, hogy igaz-e, aki rágódik azon, hogy árulkodjon-e a testvéreiről.
- ▶ Az idősebbek börtönbe kerülnek, a legkisebb királylány meg összeházasodik a juhászlegénnyel.
- ▶ A gyerekeknek néptáncot tanítanak, és népi játékokat játszanak velük a program zárásaként.

A programot átdolgozva játssza tovább a társulat a következő évadban.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék

Társadalmi/életkori problémák

A szabályok áthágása és a vágyak feletti kontroll kérdésköre.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi alkotások elemzése, értelmezési eljárásai: népmese

Utaztathatóság

A program utaztatható különböző színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 60 perc.

Bejelentkezés

Nem fontos, hogy egy közösséghez tartozzanak a nézők. A szülők, kísérő pedagógusok jelen lehetnek a programon.

Ár

A program egyszeri ára 60.000 Ft, amit a megrendelő fizet.

Gáton

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Megfigyelés 📄 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

17–60 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

A társadalmi érintkezés normái és határai.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Hajós Zsuzsa: Gáton című drámája

A színházi előadás rendezője

Tárnoki Márk

Foglalkozásvezető

Árvai Péter

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A nézők félkörben ülhetnek le, a tér közepén ülő színész szendvicsekkel kínálja őket. Elkezd beszélni magáról, különböző történeteket, élményeket oszt meg. A program színházi részei többnyire monológ formájában előadott történetekből állnak. A színházi blokkok váltakoznak a beszélgetésekkel.
- ▶ A történetek kapcsán felmerülő kérdésekről beszélgetést kezdeményez a színész a nézőkkel. (Pl. Mitől lehet hinni valakinek? Neked van ilyen sztorid? stb.) A beszélgetések menetét erősen befolyásolják a nézők válaszai, az általuk felvetett kérdések. A témák legtöbbször a közösség, a megismerés, és a dolgok fontosságáról szólnak.
- ▶ A beszélgetéseket, és az elmesélt történeteket egy némán jelenlévő fuvlista szakítja meg, köti össze klasszikus művekből vett részletekkel.
- ▶ Az egyik utolsó történet egy ház tetejéről ledobott kőről szól. A kő eltalált egy járókelőt, aki belehalt a sérülésébe. A fuvlista lány feláll, és elhagyja a teret, ekkor látjuk, hogy a fején egy nagy sérülés van.
- ▶ A nézők közül feláll egy ór, és kiviszi a mesélőt az akasztására, ezzel ér véget a program.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

A közösségteremtés és az egyéni felelősségvállalás problémaköréhez kapcsolódik a program.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség. Mi és ők. Többség és kisebbség.

Utaztathatóság

A program színházi terekbe vagy bármilyen fedett, zárt, nyugodt térbe utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 90 perc.

Bejelentkezés

A program meglévő közösségeknek vagy különböző helyekről érkezőknek is szólhat, a nézőket több ponton megszólítják (diákot, tanárt egyaránt), de mindenki maga

döntheti el, hogy részt vesz-e a beszélgetésben.

Ár

Megrendelés esetén: 20.000+ÁFA + utazás; jegyvásárlás: 1200 Ft; Középiskolai osztálynak szóló előadás ingyenes.

Együttműködő szervezetek

Kerekasztal Színház, Marczibányi Téri Művelődési Központ, Manna Kulturális Egyesület, MU Színház, Maladype Színház

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók

A társulat **Dominó** című színházi előadásait játssza szervezett középiskolás közönségnek, igény szerint ehhez is kínálnak feldolgozó programot.

FÜGE/JURÁNYI INKUBÁTORHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.fugeprodukcio.hu

CÍM Székhely: 8000 Székesfehérvár, Kecskeméti u. 4. Postacím és Iroda: 1027 Budapest, Jurányi u. 1.

VEZETŐ Kulcsár Viktória, elnök

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Perjesi Éva, projektmenedzser, 06 70 777 2535, eva.perjesi@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Tulajdonképpen Ernyőszervezet és Produkciós Szervezet egyben, hiszen egyik alaptevékenysége hogy egymástól külön álló színházi alapítványok, egyesületek munkáját segíti közös és hatékonyabb fellépéssel: például szponzorakérés (MasterCard), független színházi fesztivál szervezése (VIP, TeARTrum), beavatósínházi pályázat (TÁMOP, Tantermi Színházi Projekt) vagy akár csak a mindennapi munka megkönnyítése érdekében közös hírlevél, szórólapozás, terjesztés, kedvezményes hirdetési felületek biztosítása.

Mindemellett pedig számos produkciónak teljes körű intézményi háttérrel és megvalósítást biztosít a források előteremtésétől, az adminisztrációtól át a

napi produkciós feladatok megoldásáig (Vándoris-
tenek, Paravarieté, Caligula helytartója)”

Színházi nevelési programok

- Produkciós tevékenység

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

A FÜGE PRODUKCIÓ KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL LÉTREJÖTT SZÍNHÁZI NEVELÉSI PROGRAM:

- ▶ FÜGE Produkció a Budapest Bábszínházal közösen: Daniel Danis: Kivi (ld. Budapest Bábszínház)

A JURÁNYI INKUBÁTORHÁZ ÁLTAL BEFOGADOTT ÉS/VAGY A FÜGE PRODUKCIÓ ÁLTAL IS MENEDEZSELT PROGRAMOK (VALAMENNYI PROGRAMOT LD. AZ ADOTT TÁRSULATNÁL):

- ▶ Szkéné Színház: Kő, papír, olló
- ▶ Steps on Stage: Benga
- ▶ Szputnyik Hajózási Társaság: Antigóné
- ▶ Krétakör Színház: Mobil
- ▶ Nyitott Kör Színházi Nevelési Társulat: Gubancok
- ▶ Nyitott Kör Színházi Nevelési Társulat: A virágnak megtiltani...
- ▶ Káva Kulturális Műhely: Gubanc
- ▶ Káva Kulturális Műhely: Bábok
- ▶ Kerekasztal Színházi Nevelési Központ: Bosszú
- ▶ Kerekasztal Színházi Nevelési Központ: Csontketrec

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

- ▶ **Tantermi Színházi Projekt:** A FÜGE a Polgár Krisztina Emlékalap megbízásából 2010 óta bonyolítja a Tantermi Színházi Projektet, aminek a keretében pályázati felhívást tesz közzé iskolai környezetben játszható, középiskolásokat megszólító előadások megvalósítására, turnéztatására. A válogatott projektek bemutatkoznak a Tantermi Színházi Szemlén, ahol szakmai beszélgetések is zajlanak a felme-

rülő területet érintő kérdésekről. A támogatott projektek között sok olyan van, ami interaktív elemeket is tartalmaz, akár komplex színházi nevelési előadás, azonban ez nem követelmény.

- ▶ **Tantermi színházi nevelés független előadóművészeti műhelyekkel - TÁMOP projekt:** A fentebb felsorolt programok iskolákba való eljuttatásán túl a projekt keretében a középiskolások 10 alkalomból álló pályaorientációs szakkörön is részt vesznek, amelynek közvetlen célja, hogy a programban résztvevő térségek diákjai biztosabb önismerettel, szociálisan nyitott, érzékeny személyiséggel, határozott és pozitív jövőkép birtokában, megfelelő pályát válasszanak maguknak. A drámapedagógus által kidolgozott szakkörön a foglalkozásvezetőn kívül színészek segítik az interaktív munkát.

GARABONCIÁS SZÍNTÁRSULAT (GÖDÖLLŐ)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.garabonciasszinhaz.hu

CÍM 2100 Gödöllő, Batthyány út 32.

VEZETŐ Mészáros Beáta, az egyesület elnöke

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Mészáros Beáta, 06 20 945 30 20, meszarosbea@invitel.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Garabonciás Drámapedagógiai Műhely a Garabonciás Színtársulat tagjaiból alakult 2008-ban. Mind a színtársulat, mind a színházi nevelési csoport létrejött a gödöllői Damjanich János Általános Iskolához kötődik, lévén a tagjai nagyrészt ennek az iskolának a pedagógusai. Valljuk, hogy a színházművészet és a drámapedagógia eszköztára alkalmas arra, hogy gyerekeket, fiatalokat a mindennapi iskolai környezetből kiragadva ütköztessen azokkal a problémákkal, amelyek foglalkoztatják őket, és hozzásegíti őket ahhoz, hogy a világban eligazodó, a társadalmi, emberi folyamatok megértésére törekvő, nyílt és toleráns emberré fejlődjenek.”

Szörnyüldöző

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők

👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

6–8 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Félelmek legyőzése, együttműködés.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Békés Pál: Félőlény című regénye

Foglalkozásvezető

Mészáros Beáta

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A gyerekeket a színházi térbe lépve Erdőanyó fogadja, és meghívja őket egy fenyőtű teára az erdei tisztáson. A tisztást egy díszletszőnyeg és díszletelemek jelzik, a játék későbbi részeiben is színházi jelzésekkel kialakított terekbe lépnek be a játszók.
- ▶ A gyerekek végig az erdőlakók vendégeiként vesznek részt a játékban, a játékvezetők pedig teljes jelmezben, különböző szerepekből irányítják a játékot, játsszák a jeleneteket, amik nem különülnek el látványosan, hanem a játék részeként történnek meg.
- ▶ Erdőanyó a teázás közben mesél az erdőlakókról a gyerekeknek, és kéri a segítségüket a tisztás rendbetételében. Ahogy elkezdik a munkát, nagy robajjal kidől egy fa, majd megérkezik három erdőlakó, akik azon vitatkoznak, hogy mitől dőlt ki a fa. Kiderül, hogy az erdőben furcsa lények ólálkodnak.
- ▶ Találnak három fura „testrészt” (háztartási eszközökből kialakítva), ezek alapján kisebb csoportokra szétválva gondolkodnak azon a gyerekek, hogy milyenek lehetnek ezek a lények.
- ▶ Miután beszámolnak ötleteikről egymásnak, arról kezdenek beszélgetni, hogy miként lehetne legyőzni a szörnyeket.

- ▶ Eközben érkezik meg egy újabb szereplő, Csatang, aki hétévi távollét után tér vissza az erdőbe. Mesél az élményeiről, elmondja, hogy furulyázott, amikor egyedül érezte magát és félt, sőt, még egy verset is elmond. Kiderül, hogy a szörnyek mindenféleket elloptak az erdőlakóktól, és hogy amúgy a Feketerétről tanyáznak.
- ▶ Megbeszélik, hogy expedíciót indítanak oda, de ki kell állniuk három próbát a játszóknak, hogy csatlakozhassanak az expedícióhoz.
- ▶ Egy rövid szünet után a három próbával folytatódik a játék (jelre el kell némulni, mozdulatlanra kell válni, suttogóláncon üzenetet kell továbbadni).
- ▶ Az expedíció során, különböző akadályokon átkelve elérnek a gyerekek a Feketerétrhez, és kihallgatják a szörnyek beszélgetését. Ebből kiderül, hogy ellopták, és egy zsákban őrzik az erdőlakók „fegyvereit”.
- ▶ Mivel a szörnyek csak mozgó alakokat látnak, ezért a gyerekek egy nagy koncentrációt igénylő *őrzőjáték* keretében elhozzák a zsákot, és visszaviszik a tisztásra.
- ▶ Hangszerek, kották, könyvek, rajzeszközök kerülnek elő a zsákból, és arról beszélget a csoport, hogy miért nevezik ezeket fegyvereknek a szörnyek.
- ▶ Csoportokra válva rajzolnak vagy énekelnek, hogy ezzel elűzzék a szörnyeket, majd egy közös szörnyüldözést rendeznek ugyanezekkel a tevékenységekkel.
- ▶ A játék lezárásaként arról beszélgetnek, hogy a szörnyeket nem lehet véglegesen elűldözni, de ezeket az eszközöket újra lehet használni, ha megjelennek ismét.

A programnak van kéttanáros drámafoglalkozás változata is, ez a színházi részek hosszában, és a vizsgált problémák mennyiségében különbözik az itt leírt változattól.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Félelmek, szorongások kezelése.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érde-

kében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Magyar nyelv és irodalom: Az ítézőképesség, az erkölcsi, az esztétikai és a történeti érzék fejlesztése. Érzelmek, indulatok, szeretet, együttérzés, félelem, bizalom, hála.

Utaztathatóság

Utaztatható alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 150 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt, a kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen a programon. A részvételhez a szervezetnél kell bejelentkezni.

Ár

A programon a gyerekek térítésmentesen vehetnek részt.

Együttműködő szervezetek

Művészetek Háza, Gödöllő

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szolt a játék, hogy vigyázni kell a cucainkra, és hogy meg kell magunkat védeni.”
„Hogy hogyan kell elűldözni a szörnyeket.”
„A három próba tetszett a legjobban.” „Meg, hogy megszereztük a zsákot.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A közösség erősödött általa, a közös élmény összehozza a gyerekeket. Lelkesen mesélték az élményeiket otthon is.”

Az Őrző

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók ☺ Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

11–12 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Szabályok, korlátok szükségessége, hatása az egyénre. Az élmények, emlékek értékről való gondolkodás.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Lois Lowry: Az emlékek őre című ifjúsági regénye

Foglalkozásvezető

Mészáros Beáta

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program egy beszélgetéssel indul. Mivel egy jövőben játszódó történettel foglalkoznak majd a gyerekek, ezért először a jelen világról kérdezik őket a program vezetői. Megkérnek mindenkit, hogy a kör közepén lévő újságokból tépjenek ki egy képet, cikket vagy szót, ami szerintük jellemző a mai korra. Ezeket egyesével megosztják egymással a diákok, miközben a vezetők egy montázsként felragasztják ezeket egy lapra. A lapot a csoport megkapja a program végén.
- ▶ A vizsgált történet világából találkozhatnak négy fontos tárggyal a játésszók, kiscsoportokban. Majd meghallgatnak néhány olyan figyelmeztetést, ami az otthonokban, meg az utcán lévő hangszórókból szokott elhangzani. Végül a szabályokat felolvassák egy könyvből és beszélgetnek róluk.
- ▶ A diákokban felmerülő kérdéseket feltehetik *forró szék* formában Jonasnak, aki egy 12 éves fiú a Telepről. Gyakran még a szavakat sem érti, amit a kérdezők használnak. Kiderül, hogy a 12-es ceremóniájára készül, amiben megkapja az életre szóló feladatát. Kiderül, hogy a Telep lakója és az életük minden pontja szabályozottan, egy központi rendszer szerint működik.
- ▶ A szünet utáni jelenetekből kiderül, hogy Jonas az őrző feladatát kapta, így az eddigi őrzőtől kell átvenni az összes múlttal kapcsolatos emléket, a jókat és fájdalmasakat egyaránt. A jelenetekből kiderül a Telep életének összes ellentmondása, és az, hogy a fiú gondolkodása miként zavarodik össze az új ismeretek, tapasztalatok, élmények megszerzése miatt.
- ▶ A jelenetsort beszélgetések szakítják meg. A programvezetők egész csoportban a gyerekek véleményét kérdezik arról, hogy

mely szabályok fölöslegeseek, és melyekre van tényleg szükség, mire valók az emlékek, és miként lehet megakadályozni, hogy a mi világunk olyan legyen, mint a történetben bemutatott Telep.

- ▶ Végül a program alapjául szolgáló könyvet ajánlják a résztvevőknek.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

Szabálykövetés, szabadság, lázadás, részvétel társadalmi ügyekben.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Ember és társadalom/Erkölcstan: Az emberi társadalom. Szabadság és korlátozottság.

Utaztathatóság

Utaztatható alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 170 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt, a kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen a programon. A szervezetnél kell bejelentkezni a részvételhez.

Ár

A programon a gyerekek térítésmentesen vehetnek részt.

Együttműködő szervezetek

Művészetek Háza, Gödöllő

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szólt, hogy oda kell figyelniünk, hogy hova fejlődünk, hogy a jövő hova halad. Mindenkinek kell, hogy legyen döntése, mert attól van értelme a dolgoknak.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A jó és a rossz dolgok viszonylagosságának megértésre világított rá. Az egyén helyét vizsgálta a társadalomban, valamint azt, hogy mennyire fontosak a saját tapasztalatok, élmények, a szabadság az ember életében.”

Tréfa

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

13–14 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Csoportnyomás, ugratás, tréfalkozás, bántalmazás közötti különbségek, határok.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Kosztolányi Dezső: Tréfa című novellája

Foglalkozásvezető

Mészáros Beáta

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program egy egész csoportos székfoglaló játékkal indul, amelyben a kör közepén állónak magára igaz állítást kell mondania, és azoknak, akikre szintén igaz az állítás, új helyet kell keresniük maguknak. Így mindig más marad a kör közepén.
- ▶ Ezt követően egy játék keretében a „tréfa” szó szinonimáiról beszélnek.
- ▶ Egy következő játékban lapokra írt érzelmeket jelenítenek meg az önként vállalkozók testtartással. A többieknek az a feladata, hogy kitalálják, melyik érzelmet mutatják. Majd beszélgetnek, hogy mik szükségesek ahhoz, hogy egy csoportban jól érezze magát valaki.
- ▶ A színházi jelenetek egy 15–16 éves társágot mutatnak be, akik egy parkban találkoznak, és egymás ugratásával töltik az időt. A csoporthoz csatlakozik a félszeg Dodó, aki alkalmazkodik a társasághoz, miközben az egymás kárára elkövetett tréfák egyre durvulnak.
- ▶ Négy csoportban a négy karakterrel foglalkoznak a résztvevők. Az őket megjelenítő papír sziluettre jegyzik a tulajdonságaikat (*szerep a falon*), majd gyűrővel jelzik a papíron, hogy milyen bántások érték őket a jelenetben.
- ▶ A meggyűrt figurákat a díszletbe, a padra helyezik, majd egész csoportban beszélget-

nek arról, hogy miért van mégis együtt ez a társaság.

- ▶ Egy szünet után újabb színházi jelenetsor következik, ennek csúcspontjaként az egyik társukon brahiból „sebtetkót” akarnak vágni késsel. A jelenetet megállítják, mielőtt megtörténne a vágás.
- ▶ Kiscsoportokban készítenek a résztvevők variációkat a jelenet befejezésére, az események folytatására.
- ▶ A jelenetek bemutatása után a program zárásként arról beszélgetnek egész csoportban, hogy milyen emberi tudás hiányzik ezekből a szereplőkből, és arra miként lehetne szert tenni.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Csoportnyomás, „bullying”.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Magyar nyelv és irodalom: Magyar epikai művek: Kosztolányi Dezső művei. Epikai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Utaztathatóság

Utaztatható alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 180 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt, a kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen. A szervezetről kell bejelentkezni.

Ár

A programon a gyerekek térítésmentesen vehetnek részt.

Együttműködő szervezet

Művészetek Háza, Gödöllő

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

A színházi nevelési program mellett a társulat tart drámafoglalkozásokat, működtet

színjátszó és dráma csoportot, valamint készíti színházi előadásokat is.

GÁRDONYI GÉZA SZÍNHÁZ (EGER)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.gardonyiszinhas.hu

CÍM 3300 Eger, Hatvani kapu tér 4.

VEZETŐ Blaskó Balázs, igazgató

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? 36/510-700

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

🌐 Internet ☎ Telefonos beszélgetés
a programrendszerrel

A TÁMOP finanszírozásból megvalósított „Játsszunk színházat!” projektnek négy pillére van:

1. A Babszem Jankó Gyermekszínház „Próba szerencse” c. előadása, és arra építve kézműves foglalkozások,
2. A Kontraszt műhely „Gergők és Vicuskák” c. programja (ld. ott),
3. Hat alkalomból álló foglalkozássorozat, amelynek során táncosok mutatják be a gyerekeknek a táncok fajtáit, ehhez tábor is kapcsolódik,
4. Ádámok és Évák Ünnepe első alkalommal: téma Az ember tragédiája; 12 iskola részvételével, egy hónapban kétszeri foglalkozással.

GRIFF BÁBSZÍNHÁZ (ZALAEGERSZEG)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

HONLAP <http://www.griffbabszinhas.hu/>

CÍM 8900 Zalaegerszeg, Kosztolányi tér 3.

VEZETŐ Pinczés István, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Medgyesi Anna, bábszín-

nész, drámapedagógus +36-70-94-46-730
anna.medgyesi@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A zalaegerszegi Griff Bábszínház 2004-ben kezdte el működését. A bábszínház mostanáig 51 bemutatót tartott, melyeknek csaknem fele ősbemutató. Ezek között egyaránt megtalálhatók klasszikus mesék, népmesék, és napjainkban íródott történetek. Igyekszünk műfajilag is széthúzni a palettát: az utóbbi években egy-egy mozgás és táncszínházi (Hamupipőke, Peti a képtárban), és báboperai (Lúdas Matyi) produkcióval is színpadra léptünk, nagy sikerrel. A bábszínház a felnőtt közönség felé is nyitott, két produkciót kimondottan ennek a korosztálynak ajánlottunk.”

Sómese

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

7–8 év

Műfaj (forma alapján)

bábszínház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

Központi téma

Megfelelési kényszer, őszinteség, kegyes hazugság, a verbális kommunikáció nehézsége.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Benedek Elek: Sómese c. meséje.

A színházi előadás rendezője

Nagy Kopeczky Kálmán

Foglalkozásvezető

Medgyesi Anna

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A bábszínházi előadás témája: az öreg király kérdőre vonja három lányát, ki hogyan szereti őt. A legkisebb királylány azt válaszolja, „úgy édesapám, mint az emberek a sőt”, ezért száműzi az országból.
- ▶ Az alábbi konvenciók közül nem mindegyik kerül felhasználásra egy adott drámaórán, és nem feltétlenül ebben a sorrendben. A drámatanár rugalmasan alakítja az órát,

figyelembe véve a gyerekek korát, érdeklődését, aktivitását.

- Szimbólumelemzés: a tanár az előadásból ismert koronát adja körbe a gyerekeknek, felidézi, mi volt a szerepe az előadásban, elgondolkoznak a szimbólum jelentésén.
- Állókép: közösen készítenek állóképeket a hatalom kérdéskörét körbejárva (király – alattvaló), majd kis változtatásokat próbálnak ki (gesztusok, testtartások), és megfejtik a hozzá kapcsolódó jelentésváltozást.
- Színházi jelenet rekonstrukciója: egy kulcsfontosságú jelenetet idéznek fel: az öreg király kérdőre vonja lányait, ki hogyan szereti őt. Önként jelentkezők játsszák a jelenetet, a többiekkel közösen megrendezve. A játék célja megfejtetni a színházi jelrendszert, valamint a szimbólumok fejtése.
- Véletlenül meghallott beszélgetés: a legkisebb királynő a kérdés előtti este véletlenül meghallja, ahogy nővérei beszélgetnek. A drámatanár által felolvasott beszélgetésből az alábbi információk derülnek ki: a király már így is mérges a legkisebb lányra, amiért nem beszél a királyi udvarhoz méltón, másnap kérdőre fogja vonni őket apjuk, hogy ki hogyan szereti őt, és most dől el, ki melyik országot kapja, és ki mehet férjhez leghamarabb, fontos, hogy a válasz szép, költői legyen, hogy királyapjuk kedvében járjanak.
- Egész csoportos beszélgetés: miért választotta mégis így a királynő, ha tudta, hogy milyen súlya van a válasznak, milyen a viszony a testvérek között?
- *Szerep a falon*: a királynő felrajzott sziluettségébe gyűjtik össze a tulajdonságait, jellemvonásait.
- *Forrászék*: A tanár egy újságcikket mutat a gyerekeknek, közösen elolvassák a bulvár hírként megfogalmazott tudósítást a kis királynő száműzetéséről. Mire lennének kíváncsiak, ha beszélhetnének az öreg királlyal? Milyen kérdéseket tennének fel? Újságíró szerepbe lépnek a gyerekek, interjút készíthetnek a királlyal. A drámatanár lép a király szerepébe.
- *Gondolatkövetés*: Egy állóképet állítanak be

a gyerekek, azt a pillanatot felidézve, amikor a három királynő a színen marad. Kihangsúlyozzák gondolatait a szereplőknek.

- *Fórum színház*: a király nem hagyja ott indulatosan a legkisebbik lányát, hanem bent marad, és lehetőséget ad a lánynak, hogy megmagyarázza a gondolatait. A király szerepébe lép a drámatanár. Egy önként jelentkező játssza a kis királynőt, akit előtte felkészítenek a beszélgetésre a társai.
- Napló: A foglalkozás zárásaként a gyerekek egy-egy mondatot mondanak, hogy mit írhat a kis királynő a naplójába, mit érez, mit gondol a történet után.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Miért és hogyan próbálunk megfelelni a szülői elvárásoknak?

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Kommunikáció tárgyakkal és bábokkal. Egyes színházi műfajok: bábjáték. Kreatív játékok tárgyakkal, bábjáték. Játékok maszkokkal és bábbal. A bábszínház formai elemeinek megfigyelése. Közös dramatizálás bábbal. Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Magyar nyelv és irodalom: Különböző dramatikus formák kipróbálása: bábjáték. Irodalmi alkotások elemzése, értelmezési eljárásai: népmese.

Művészetek/Vizuális kultúra: Dramatizált történet előadása közösen készített bábokkal.

Utaztathatóság

Az előadást a bábszínház épületében játsszák, a feldolgozó drámaóra tantermekben valósul meg.

Alkalmak száma és hossza

A drámafoglalkozás hossza egy tanóra (45 perc).

Bejelentkezés

A színházi előadást a repertoár részeként tekintik meg a gyerekek. A drámaórán egy osztály vagy csoport, legfeljebb 35 gyerek vehet részt.

Ár

Az osztálynak az előadásra kell jegyet vennie, a drámafoglalkozás térítésmentes.

Csipike

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

9–10 év

Műfaj (forma alapján)

bábszínház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Egy közösségen belüli szerepek, feladatok eloszlása.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Fodor Sándor: *Csipike, az óriástörpe* c. mesekönyve

A színházi előadás rendezője

Pénzes Csaba

Foglalkozásvezető

Medgyesi Anna

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A gyerekek a bábszínházban tekintik meg Csipike, az erdei manó történetét, aki meg van győződve arról, hogy nélküle megállna az élet. De saját kárán kell megtanulnia: jó, hogyha az ember tisztában van saját helyével a világban.
- ▶ A feldolgozó drámaóra az osztály tantermében kerül sor. A regény első fejezetéből a tanár kezd el felolvasni, majd néhány önként jelentkező gyerek folytatja.
- ▶ *Szerep a falon* technikával összegyűjtik Csipike jó és rossz tulajdonságait, majd *a tanár szerepben* a Csipike bábbal egy monológot mond. A történetben azon a ponton vagyunk, amikor Csipike rájön, hogy nélküle is működik az erdő, az állatok tudják maguktól is, hogy mi a dolguk. A gyerekek az erdő állatainak szerepébe lépnek. Kiscsoportokban állatcsaládokat alkotnak, szerepkártyák segítségével kigondolják, hogy milyen állatok, mi a dolguk az erdő-

ben, mi az, amit maguktól is tudnak, és mi az, amiben jól jönne segítség.

- ▶ Ezt követően az Erdőgyűlést a tanár vezeti Bagoly doktor szerepére váltva. Üdvözlí az állatokat, elmondja a gyűlés témáját. A saját problémáját elmondja, ezzel beindítja a beszélgetést. Az állatoknak nem esik jól, hogy Csipike mindig beleszól a dolgukba, fontoskodik, úgy csinál, mintha ő irányítana mindenkit. Bár szeretik Csipikét, de most már valamit tenni kell.
- ▶ A tanár újból Csipike szerepébe lép a báb segítségével, ő is megérkezik az erdőgyűlésre. Az erdő állatainak szerepében a gyerekek elmondhatják Csipikének a problémájukat. Csipike végül bocsánatot kér, és megköszöni, hogy ilyen őszintén elmondták neki, hogy mi bántja őket.
- ▶ Csipike a következő mondatot írja aznap este a naplójába: „Ma az Erdőgyűlésen az erdő állatai kiöntötték a szívüket. Rájöttem, hogy ezentúl jobban teszem, ha...” az óra zárásaként mindenki mond egy befejezést.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A közösségben létezés szabályai, a csoporton belüli szerepek eloszlása fontos kérdés a gyerekeknek.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Kommunikáció tárgyakkal és bábokkal. Egyes színházi műfajok: bábjáték. Kreatív játékok tárgyakkal, bábjáték. Játékok maszkkal és bábbal. A bábszínház formai elemeinek megfigyelése. Közös dramatizálás bábbal. Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Magyar nyelv és irodalom: Különböző drámatikus formák kipróbálása: bábjáték. Irodalmi alkotások elemzése, értelmezési eljárásai: népmese.

Művészetek/Vizuális kultúra: Dramatizált történet előadása közösen készített bábokkal.

Ember és társadalom/Erkölcstan: Ön- és társismeret. Milyennek látnak mások? Mással kapcsolatos értékek. Mi a jó és fontos mások számára? Társas kapcsolatok: Előítélet, bizalom, együttérzés. Együttélési szabályok.

Utaztathatóság

Az előadást a bábszínház épületében játsz-
szak, a feldolgozó drámaóra tantermekben
valósul meg.

Alkalmak száma és hossza

A drámafoglalkozás hossza egy tanóra (45
perc).

Bejelentkezés

A színházi előadást a repertoár részeként
tekintik meg a gyerekek. A drámaórán egy
osztály vagy csoport, legfeljebb 35 gyerek
vehet részt.

Ár

Az osztálynak az előadásra kell jegyet ven-
nie, a drámafoglalkozás térítésmentes.

GYŐRI NEMZETI SZÍNHÁZ (GYŐR)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.gyoriszinhaz.hu

CÍM 9022 Győr, Czuczor Gergely utca 7.

VEZETŐ Forgács Péter, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Jegy- és bérletpénztár,
06 96 520-611, szervezes@gyoriszinhaz.hu

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

✉ e-mail váltás a művészeti titkárral

- ▶ A színház otthont ad egy **színjátészó csoport**nak.
- ▶ **Ingyenes előadás középiskolásoknak:** immár második éve hívott meg a Színház iskolánként 80 diákot és tanáraikat egy ingyenes színházi előadásra.

HARLEKIN BÁBSZÍNHÁZ (EGER)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.harlekin.hu

CÍM 3300 Eger, Bartók Béla tér 6.

VEZETŐ Éry-Kovács András, igazgató

KINÉL LEHET A PROGRAMOKRÓL ÉRDEKLŐDNI? Szerve-
zés: szervezes@harlekinbab.hu, 06 36 310-151,
06 36 515-499

<http://www.harlekin.hu/jegyrendeles>

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Harlekin
Bábszínház elsősorban a gyerekeknek játszik. A
repertoár összeállításánál fontos szempont, hogy
a világ meseirodalmát, a magyar népmeséket és
kortárs magyar írók műveinek bábszínpadai átdol-
gozásait is műsorra tűzzék.”

Rómeó és Júlia

- Shakespeare mesék

❖ *színházi nevelési program*

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

12-16

Műfaj (forma alapján)

bábszínház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Szerelem, barátság, döntések és követke-
zmények

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Shakespeare: Rómeó és Júlia című drámája

A színházi előadás rendezője

Somogyi Tamás

Foglalkozásvezető

Vitányi Juhász István

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadás kevés szöveggel, sok némajá-
tékkal, bábokkal meséli el a klasszikus
történetet. Minimális díszlet és kellék-
használattal, főként gesztusokra és a leg-
fontosabbnak ítélt néhány mondatra épül.
A dramaturgiát gyors váltások jellemzik,
a bábjáték a legkisebb mozdulatokig meg-
tervezett.

- Közvetlenül az előadás után a játékevezető beszélget a nézőkkel arról, hogy ismerték-e a darabot, és ha igen, honnan. Arról is beszélnek, hogy ebben az előadásban ki és miért volt szimpatikus a számukra. Végül arról beszélnek, hogy kinek/kiknek a rossz döntései vezettek a tragikus végkifejlethez.
- A diákok az általuk „főbűnösnek” tartott bábhoz, bábszínészhez csatlakozva csoportokra válnak szét. A csoportokban arról beszélgetnek, hogy miben hibázott, miben döntött jól, mit tehetett volna másképp, és milyen helyzetekbe kényszerült bele az adott figura.
- A megbeszélésekről a bábokat mozgatva, egyes szám első személyben számolnak be a csoport küldöttei egymásnak.
- Egy nagy körbe ülve mindenki húz egy kártyát, amin egy befejezetlen mondat van. (pl. Ha én lennék szerelmes valakibe, akitől a szüleim eltiltanak... Ha nekem kellene kockáztatni az életemet egy barátomért...) Ezeket kell kiegészíteniük a diákoknak. Más kártyán szereplő mondatot is befejezhetnek, illetve beszélgethetnek a felmerülő kérdések kapcsán.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Szerelem, szülői tiltás, barátság, bizalom.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és te. Szeretet, barátság, szerelem.

Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése. Shakespeare egy drámája.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionális színházi terrekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 60 perc + 50 perc.

Részvétel módja

A foglalkozáson osztályok vehetnek részt. A tanár megfigyelőként jelen lehet a programon.

HEVESI SÁNDOR SZÍNHÁZ (ZALAEGERSZEG)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.hevesisandorszinhaz.hu

CÍM 8900 Zalaegerszeg, Kosztolányi Dezső tér 3.

VEZETŐ dr. Besenczi Árpád, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Nagy Ferenc, szervezési osztályvezető, 06 92 598-400, szervezes@zalaszam.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Hevesi Sándor Színház Tantermi Deszka programsorozata nem előzmény nélküli. A színház alapítója Ruszt József, 1982-ben, a társulat alapításának évében indította útjára a Beavató Színházi programot, amelynek célja a tudatos közönségnevelés volt. A 2012/2013-as jubileumi évadban – színházunk alapításának 30. évfordulójának idényében – 10 000 bérletvásárlója és több mint 70 000 nézője volt színházunknak. A szervezet társulati formában működik, egytagozatos (próza), saját díszlet- és jelmezgyártó műhelyekkel rendelkezik. A közönségszervezést saját alkalmazottak végzik.”

Csak Rómeó és Júlia...

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

13–19 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív osztályterem-színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (prevenciós)

Központi téma

klasszikus művek kortárs színházi interpretálása

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Shakespeare: Rómeó és Júlia című drámája

A színházi előadás rendezője

Sztarenki Pál és Madák Zsuzsanna

Foglalkozásvezető

Madák Zsuzsanna

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A csoporttal a Shakespeare-műről és színházi fogalmakról beszélgetnek a program vezetői. Elmondják a diákoknak, hogy lesznek olyan pontjai az előadásnak, ahol az ő közreműködésükre lesz szükség.
- ▶ Két színész játssza el elsősorban Rómeó és Júlia jeleneteire koncentrálna 50 percen a színdarabot. A diákokat néhány szerep szövegének felolvasására kéri, illetve a báljelenet és az éjszakai hangulat megteremtésében aktivizálják.
- ▶ Az előadás díszlete egy gumírozott ajtókeret, amit multifunkcionálisan működtetnek az előadás során. Mai tárgyakat használnak kellékként, így kapcsolják az előadást a mához.
- ▶ Az előadás után egy asszociációs játék következik, majd az előadás elemeit beszélük végig. Itt kitérnek a modern kellékek, a díszlet, dramaturgia, zenék használatára is.
- ▶ A diákokkal csoportokban íratnak egy fikatív befejezést, arra az eshetőségre, ha Rómeóhoz eljut az információ arról, hogy Júlia csak tetszhalott. „Mi történik, ha Rómeó felveszi a második telefonhívást?”
- ▶ A csoportok felolvassák a befejezéseiket, és ezek közül egyet eljátszanak a színészekkel közösen.
- ▶ Egy csoportkép készítésével zárul a program.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A kirekesztés és a szerelem témaköréhez kapcsolódik a program.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és te. Szeretet, barátság, szerelem.
Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése. Shakespeare egy drámája.

Utaztathatóság

Bárhová utaztatható, ahol van áram.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 125 perc.

Bejelentkezés

Ajánlott létszám 20–36 fő, lehetőleg egy iskolai osztály (max. 40 fő). A pedagógus

jelen lehet, amennyiben igényli, részt is vehet. A színháznál kell bejelentkezni a programra.

Ár

Jegy: 800 Ft. A jegyeket az iskola egyben vásárolja meg.

Völgyhíd

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók ☺ Résztevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–19 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő beszélgetéssel és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

Központi téma

Identitáskeresés, családi és szerelmi viszonyok.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Háy János: Völgyhíd című drámája

A színházi előadás rendezője

Madák Zsuzsanna

Foglalkozásvezető

Madák Zsuzsanna

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program elején a káromkodásról beszélget a diákokkal a programvezető. A nyelv alakulása mellett szó van még a színdarabok nyelvéről és a modern irodalomról is.
- ▶ Az egyik színész ezalatt a háttérben rajzol, egy ponton vitába kezd a programvezetővel, megszakítja a beszélgetést, elkezd vizuális asszociációkról beszélni, így köt át a program a színházi előadásba.
- ▶ A dráma két kollégiumban lakó fiúról, Péterről és Dedáról szól. Péter szerelmes lesz Deda hűgába, és ez felkavarja barátságukat. A második lány nem igazán tudja, mit kezdjen Péter egyre féltékenyebb, őt folyton korlátozó viselkedésével. Eközben Péter vállalkozó apjával nem vállalja fel a nyári munkával kapcsolatos

konfliktusát, és így egyre zavarosabbá válik a helyzete. Betekintést kapunk a kollégiumi élet, az együttlakás nehézségeibe, a kamaszkori párkapcsolatok összetettségébe, és egy barátság átalakulásába is. A megbeszéletlen ügyek miatti feszültség végül odáig fajul, hogy Péter magával rántja szerelmét a veszprémi Völgyhídról. Az előadásban sok énekes betétet használnak, két ponton bábokkal jelzik a történéseket.

- Az előadás végén külön csoportban dolgozik a résztvevő két osztály (ez tájéloadásoknál szokott így lenni, amúgy egy osztállyal dolgoznak). Beszélgetnek arról, hogy milyen problémák érdekelték őket az előadásból. Egy idő után a beszélgetés az öngyilkosság/gyilkosság fogalmaira hegyeződik ki. Azt kérdezi a vezető, hogy hogyan lehetett volna a történeteken úgy változtatni, hogy ne ez legyen a végkifejlet?
- A diákok Deda és Zsófi szerepéből beszélnek a színész által játszott Péterrel az egyik csoportban; Péter szerepéből az apával és az anyával a másik csoportban. Megpróbálják beszélgetéssel megoldani azokat a dolgokat, amik a darabban tragédiához vezettek.
- A program végén reflektálnak az előző játékra.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Öngyilkosság, kortárs csoporton belüli kapcsolatok változása.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Napjaink egyik fontos színházi irányzata és a kortárs drámairodalom alkotása: Háy János: Völgyhíd

Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család. Én és te. Szeretet. Barátság.

Utaztathatóság

Bárhová utaztatható, ahol van áram.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 135 perc.

Bejelentkezés

Ájánlott létszám 20–36 fő, lehetőleg egy

iskolai osztály Zalaegerszegen (max. 40 fő). Tájéloadás esetén 60–80 fő. A pedagógus jelen lehet, amennyiben igényli, részt is vehet. A színháznál kell bejelentkezni a programra.

Ár

Jegy: 800 Ft. A jegyeket az iskola egyben vásárolja meg.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Nem vártam, hogy ez lesz a vége, túl hirtelen jött. Azért annyira nem voltak mélyek ezek a sebek.” „Azt akarták megmutatni a programmal, hogy minden problémát meg lehet oldani beszélgetéssel, ne rögtön a hirtelen öngyilkosság jusson az eszünkbe.”

Kebab (előadás), Helló külföld, itt vagyok! (foglalkozás)

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

16–25 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

preveníós (beavató)

Központi téma

A fiatalok külföldre vándorlása, és az ezzel kapcsolatos veszélyek, prostitúció, kiszolgáltatottság.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Gianina Cărbunariu: Kebab című drámája

A színházi előadás rendezője

Balog József

Foglalkozásvezető

Madák Zsuzsanna

A program szerkezete és cselekménye

- Az előadást egy iskolában megtartott foglalkozás előzi meg. Ebben a diákok az otthonnal és a külföldi munkavállalással kapcsolatos kérdéseket vitatják meg. Az előadás címéből indul ki a beszélgetés,

amelynek része egy asszociációs kör az otthon fogalmáról.

- ▶ Ezután három csoportban három különböző szövegen dolgoznak hosszabb ideig, előre megadott kérdések mentén: egy csoport a növekvő külföldi munkavállalás statisztikáiról szóló újságcikken, egy másik csoport egy külföldön szexmunkára kényszerített lányról szóló cikken, egy harmadik pedig a Piroska és a farkas mesén. A mese az előadásban előkerülő szimbolikus sítot segít megérteni.
- ▶ A diákoknak egy közös beszélgetés során van lehetőségük egymással megvitatni a véleményüket.
- ▶ Az előadásra másik alkalommal kerül sor, három színész játssza, a helyszíne pedig a Scala Music Diszkó. A speciális helyszín és a helyszínhez igazodó hanghatások és videó bejátszások sajátos hangulatot adnak az előadásnak.
- ▶ Az előadás egy fiatalos román lány, Madalina történetét mutatja be, akit egy férfi a jobb élet reményében Írországba csábít. Itt aztán prostituáltként dolgoztatja, és testi-lelki bántalmazással akadályozza meg, hogy elszökjön tőle. Egy Írországban tanuló román fiú a történet harmadik szereplője, ő fokozatosan válik a lány támaszából a strici segédjévé. Ő segít végül kiépíteni azt a webes rendszert, amelyen keresztül több pénzt kereshetnek online videó szolgáltatásokkal. A strici mindkettejüket sakkban tartja, miközben egyre durvább jeleneteket vesznek fel. Végül meggyilkolják a megkínzott lányt, miután az teherbe esett. Az előadás utolsó jelenetében visszaugrunk a későbbi strici és Madalina első találkozásához egy bukaresti kerthelyiségbe, ahol kiderül, hogy a lány 14 éves volt.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék

Társadalmi/életkori problémák

Külföldi munkavállalás, kissorúak kiszolgáltatottsága, prostitúció.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Kockázatos, veszélyes viselkedések, függések okainak, elkerülésének, élethelyzetek megoldási lehetőségei-

nek bemutatása. Személyes felelősség tudatosítása, a szülő, a család, a környezet szerepének bemutatása a függőségek megelőzésében.

Utaztathatóság

A felkészítő foglalkozás tanteremben megvalósítható, az előadás utaztatható színházi terekbe vagy más, különleges atmoszférájú terekbe (pl. diszkó, bár, pince).

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom, felkészítő foglalkozás kb. 100 perc, előadás 90 perc.

Bejelentkezés

A felkészítő foglalkozáson egyszerre egy osztály vehet részt, a kísérotanár jelen lehet, és ha akar, bekapcsolódhat a beszélgetésbe. Az előadáson egyszerre két csoportot is tudnak fogadni. A színháznál kell bejelentkezni a programra.

Ár

Jegy ára: 800 Ft

Együttműködő szervezet

Scala Music diszkó

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szolt, hogy valaki pénzért hogy képes megváltozni.” „A foglalkozás általános, az előadás személyes volt.”

Mit gondolt a programról a kíséző?

„Nagyon komoly kérdéseket indított el bennük, amikről még a következő magyar órákon is szót ejtettünk, valamint az értelmezések akár az órai tananyag feldolgozása során is segítséget nyújthatnak.”

A 2013/14-es évadban a színház a tervek szerint Tasnádi István: Cyber Cyrano c. előadását és a hozzá kapcsolódó feldolgozó programot mutatja majd be a Tantermi Deszka keretében.

HODWORKS (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK ■ Alkotók

HONLAP www.hodworks.hu

CÍM 1094 Budapest, Tűzoltó utca 3. III/2.

VEZETŐ Hód Adrienn, társulatvezető, koreográfus

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Móra Gabriella, projekt koordinátor, 06 30 645 8510, gabriellamora.mg@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Hodworks Társulatot 2007-ben Hód Adrienn alapította. Állandó tagok mellett meghívott művészekkel együttműködő társulat. Munkáikat színházi és térspecifikus helyeken adják elő. Az előadások mindig egy ismeretlen, új, progresszív irányt jelölnek ki.”

Ahogyan azt apám elképzelte

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📱 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

16–20 év

Műfaj (forma alapján)

táncszínház felkészítő foglalkozással és feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató

Központi téma

Testtudat kialakítása, kortárs táncművészet befogadásának segítése.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Mozgás-improvizációk.

Alkotók

Hód Adrienn, Molnár Csaba, Marco Torrice

Foglalkozásvezető

Hód Adrienn, Cuhorka Emese, Szabó-Székely Ármin, Vadas Zsófia Tamara

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Minden esetben a foglalkozást megelőzően az aktuális foglalkozásvezetők konzultálnak az osztályt vezető tanárral és közösen dolgozzák ki a foglalkozás menetét, hogy az minél jobban kapcsolódjon a résztvevők érdeklődéséhez.
- ▶ Az előkészítő foglalkozást a Hodworks csapatának 2–3 tagja tartja az iskolák tornatermében valamikor az előadást megelőző másfél hónapban. Olyan gyakorlatokból épül fel, amelyek a kortárástánc alapelemeit és felépítését mutatják be (tér, idő, dinamika, erő használata, improvizáció, kompozíció). A foglalkozás szerkezete: beve-

zető beszélgetés, specifikus feladat az osztály érdeklődésének megfelelően, fizikai gyakorlatok, kreativitási gyakorlatok, alkotási feladat, az előadás megtekintését előkészítő beszélgetés.

- ▶ A diákközönség más nézőkkel együtt ül be a nézőtérre. A Hodworks Társulat valamelyik aktuálisan repertoáron lévő darabját nézik meg. A darabokat absztrakt mozgásvilág jellemzi, közös bennük, hogy rákérdeznek a tánc, a test és a tér kereteire.
 - ▶ A feldolgozó beszélgetésre közvetlenül az előadás követően kerül sor. A beszélgetés során a moderátor a látottak értelmezéséhez kapcsolódó saját állítások, vélemények megfogalmazásában segíti a nézőket. Ennek első lépéseként a nézők primer benyomásaira, érzeteire kérdez rá.
 - ▶ A második fázisban az alkotók bemutatnak nyolc olyan tárgyat, amely szerintük asszociatív módon összekapcsolható az előadással (szarvasagancs, stoptábla, egy pohár víz, nonfiguratív festmény, stb.). A nézők e nyolc tárgy közül választanak egyet, majd megfogalmazzák a tárgy és a látottak általuk feltételezett kapcsolatát. Ezzel értelmezik az előadás egy részét (vagy akár az egészét) és adott esetben a hozzávaló viszonyukat is megfogalmazzák.
 - ▶ Az utolsó fázisban a kiválasztott tárgy köré szerveződő csoportokban új címet adnak az előadásnak, egy kifejezésbe tömörítve a saját (csoportonkénti) olvasatukat.
 - ▶ Akik még jobban el szeretnének mélyedni a témában, azok egyéni jelentkezés alapján kétórás műhelyfoglalkozásokon vehetnek részt, ami az előadáson látott struktúrát és a követő beszélgetésen felmerült kérdéseket gondolja tovább.
- A program milyen részvételi módokat kínál?** néző/beszélgetés/mozgás/esetenként egyéb alkotó tevékenység (pl. rajzolás, festés)

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Mozgás és tánc közműveltségi tartalom valamennyi eleme.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom: 90 perc felkészítő foglalkozás, kb. 120 perc előadás + feldolgozó beszélgetés. Opcionálisan: 4 x 120 perc műhelyfoglalkozás.

Bejelentkezés

Az előkészítő foglalkozáson egyszerre csak egy osztály vesz részt, a kísérők dönthetnek, hogy részt akarnak-e venni. Az előadáson és a beszélgetésen egyszerre két-három osztály vesz részt. Ha van pályázati forrás, a részvétel térítésmentes, egyébként a résztvevőknek jegyet kell venniük.

HOLDVILÁG KAMARASZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

HONLAP www.holdvilag.hu

CÍM 1131 Budapest, József Attila tér 4.

VEZETŐ Koltai Judit, művészeti vezető, az egyesület elnöke

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Koltai Judit, 361-405-8759; 361-401-0070; 36-20/939-1052, koltaijudit@holdvilag.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Alapvető tevékenységünk a kezdetektől fogva – többek között – értékes gyermekdarabok létrehozása, műsoron tartása, mert fontosnak tartjuk, hogy színvonalas előadásokkal szoktassuk a jövő nemzedékét a színházhoz, a »színházba járáshoz«, hogy felkeltsük az igényt rá, hogy megkedveltezzük magát a műfajt... És reménykedünk benne, hogy a színházművészet, mely – jó esetben – integrálja a képzőművészetet, a zeneművészetet, a mozgásművészetet, kapu lehet a többi művészet felé is...”

Repertoár előadásokhoz kapcsolódó foglalkozások

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

4–12 év

Műfaj (forma alapján)

(interaktív) színház felkészítő vagy feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató

A program szerkezete és cselekménye

A színház a repertoáron lévő előadásaihoz igény esetén a háttér, a „kulisszatitkok” megismertetéséhez felkészítő vagy feldolgozó beszélgetést kínál.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/játék

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: A dráma és színház formanyelvének tanulmányozása.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 40–120 perc.

Bejelentkezés

Nem kell egy közösséghez tartozniuk, a résztvevők száma 15–600 fő között változhat. A kísérő dönt arról, részt akar-e venni. Részvétel lehetséges jegyvásárlással és az előadások meghívásával is.

Ár

A jegy ára 750 – 1050 Ft, az előadások 85 000 Ft – 195 000 Ft-ért hívhatók meg (előadásfüggő).

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

- ▶ A 2010/2011-es évadban az egyesület négy előadásra szóló közös bérletet hirdetett a Cilinder Művészeti Iskolával. A programon olyan hátrányos helyzetű gyerekek vettek részt, akik még életükben nem voltak színházban. Először az épülettel ismerkedtek, a funkciókkal, majd megnézték az előadást. Azt követően találkoztak az alkotókkal, felmentek a színpadra is, megnézték a díszleteket, megmozdították pl. a forgó színpadot. Ezt követően módjuk volt átalakítani a történetet: ők hogyan

alakították volna a cselekményt vagy hogyan változtattak volna rajta?

- ▶ A 2012/2013-as tanévben a XIII. kerület hátrányos helyzetű diákjainak ajándékozott az egyesület két Télapó-előadást a RAM-ban. Összesen 1200 gyerek vett részt ezen a programon.
- ▶ Két színjátszó csoportot is működtetnek: a Morzsa Színpad 4–8 éves, a Pogácsa az Arénában Színkör pedig a 9–16 éves gyerekeket vár. Minden nyáron tartanak színjátszó tábor.

HÓRA SZÍNHÁZ ÉS PROGRAMIRODA (SZEGED)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP horaszinhaz.hu

CÍM 6720 Szeged, Dózsa Gy. u. 2.

VEZETŐ Tanács István, művészeti vezető

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? horaszinhaz@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Hóra Színház – mint Szeged egyik jelentős kulturális és művészeti szervezete – saját előadások színpadra állításával, továbbá művészeti rendezvények szervezésével, lebonyolításával foglalkozik. Tagjai olyan előadóművészek és színháztechnikai szakemberek, akik sokoldalúan és mindig magas színvonalon gyakorolják hivatásukat.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

🔍 Megfigyelés

✉ e-mail váltás a művészeti vezetővel

TÁMOP pályázat keretében összességében 200 gyerek és fiatal számára témanapokat szerveznek, elsősorban a táncszínházak kapcsán. A pályázat 12 napos táborral zárul a nyár folyamán, Szegeden. Ezen témanapok egyike volt a budapesti állomás, ahol a Közép-Európa Táncszínház adott helyet, programot, szervezést és szakembereket a foglalkozásához. A nap első felét a Városligetben és a Hősök terén töltötték a gyerekek, hatalmi jeleket, épületeket, romantikus helyszíneket

keresve és élődzsletként használva fokozatosan jutottak el a Bethlen téri játszóhelyig, ahol ebédet kaptak, majd megtekintettek egy programot, ezt követően haza indultak. A budapesti témanap második felét kutatók is megfigyelték (ld. Közép-Európa Táncszínház, Shakespeare-mesék). A megfigyelt programon kb. 40 fő vegyes korcsoportú gyerek volt jelen, elsősorban táncos iskolákból.

JÁSZAI MARI SZÍNHÁZ (TATABÁNYA)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.jaszaisinhaz.hu

CÍM 2800 Tatabánya, Népház u.5.

VEZETŐ Crespo Rodrigo, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Jenei Gabriella, művészeti programvezető, 20/4004656, jenei.gabi@jaszaisinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Az elmúlt húsz évben közel 1100 színész fordult meg a Jászai Mari Színház színpadán, és közel 130 saját kiállítású előadás premierjét láthatták a tatabányai nézők. A bemutatott szerzők majdnem fele kortárs, közülük Tasnádi István és Kárpáti Péter házi szerzőnek számít. Kárpáti Péternek – aki dramaturgként dolgozik a színházban és Novák Eszter állandó alkotótársa – öt ősbemutatóját tartották az épületben. Novák Eszter – 2003 óta főrendezőként – meghatározó szerepet játszik a színház szellemiségének alakításában.”

Édes Anna/ Az ügynök halála

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

16–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Kosztolányi Dezső - Závada Pál: Édes Anna
c. drámája

Arthur Miller: Az ügynök halála c. drámája

A színházi előadás rendezője

Édes Anna: Hargitai Iván

Az ügynök halála: Korcsmáros György

Foglalkozásvezetők

a Kontraszt Műhely drámatanárai

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A színház két repertoár előadásához kapcsolódik előkészítő és feldolgozó program:
- ▶ **Az ügynök halála:** Arra keresik a választ, hogy mit is jelent a siker és mi az, hogy kudarc. Vajon mit tudunk kezdeni a minket körülvevő elvárásokkal?
- ▶ **Édes Anna:** Feltérképezik az elnyomók és elnyomottak helyzetét az előadásban. A foglalkozások az előadás kérdését viszik tovább: kik napjaink „Édes Annái”?
- ▶ Az előkészítő foglalkozás közvetlenül az előadás előtt, több csoportnak egyszerre történik, a feldolgozó foglalkozás pedig az előadást követően osztályteremben.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Drámai műfajú irodalmi művek: Kosztolányi Dezső – Závada Pál: Édes Anna, Arthur Miller: Az ügynök halála című alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelenítés, olvasat, értékelés.

Testnevelés és sport/Testnevelés: A testnevelés műveltségtérület egyik kiemelt célja a szociális és érzelmi képességek fejlesztése, erősítése, például: a siker, kudarc, győzelem és vereség feldolgozása.

Utaztathatóság

Az előadások professzionálisan felszerelt színházi terekbe utaztathatók. A foglalkozás osztálytermekben történik.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom. Az előkészítő foglalkozás a színház előtt 20 perc + a színházi előadás. A feldolgozó foglalkozás 50 perc.

Bejelentkezés

Az előadáson és a foglalkozásokon bérletes tanulók vehetnek részt.

Ár

5900Ft/4 előadás.

Együttműködő szervezet

Kontraszt Műhely

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

Alkotók

A Színház veled van! c. iskolaszínházi programban négy tantermi interaktív előadást tájoltatnak:

ADOKKAPOK: Az előadás által felvetett kérdés az, hogy az apa – fiú konfliktusok okát gyakran miért a pénzre vezetik vissza a felek?

Első óra: Egy lúzer fiú próbálja minden eszközzel kiverelkedni magát a folytonos fenyegetettségéből. A sok iskolát megjárt „hős”, aki eddig mindig vesztes, áldozat volt, az új iskolájában, az első órán megpróbál fordítani a helyzetén, ő lép fel agresszorként.

Szörprájzparti: Kárpáti Péter drámájában a főhőst Nagy Zsolt alakítja. Az ünnepelt korántsem érdemli meg, hogy ünnepeljük. Hidakról akar leugrálni, a legjobb haverjait küldi el a fenébe, szemmel láthatóan mindenkit megbánt.

Gyáva: meghívott előadás, leírását ld. a Nézőművészeti Kft-nél.

A színházban heti rendszerességgel színjátszó csoport is működik.

JÁSZBERÉNY VÁROS ÓVODAI INTÉZMÉNYE, KÖZPONTI ÓVODA, DRÁMAJÁTÉK MUNKAKÖZÖSSÉG (JÁSZBERÉNY)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK Alkotók Internet

HONLAP www.jaszberenyiovik.hu

CÍM 5100 Jászberény, Bajcsy-Zs. út 10.

VEZETŐ Kunné Darók Anikó, munkaközösség vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Kunné Darók Anikó,
06 70 537 9931, kun.darok.a@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Munkakö-

zösségünkben olyan óvodapedagógusok működnek együtt, akiket érdekel a drámajáték módszere. Intézményünk nyolc tagóvodából áll. Minden óvodából van lehetőség részt venni a munkaközösség életében vagy gyermekcsoportot hozni foglalkozásainkra. Munkaközösségünk éves terv alapján működik, melyben különböző dramatikus szerkezeteket valósítunk meg. Helyet kapnak a gyakorlatok, tanítási drámák, színházak, TIE-k”

Titkos út

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📺 Megfigyelés (videóról) 📖 Alkotók

🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

4–7 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Titoktartás, szabálykövetés, együttműködés.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Nemes Nagy Ágnes: Titkos út című verse

Foglalkozásvezető

Kunné Darók Anikó

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A játékvezető a szőnyegen ülve beszélget az óvodásokkal arról, hogy milyen járművel szoktak közlekedni, és azok milyen hangokat adnak.
- ▶ Egy karmesterjátékba kezdenek, amiben a vezető hangerőjelzéseit követve adja ki mindenki az általa választott jármű hangját.
- ▶ Ezután a különböző közlekedési táblákról beszélgetnek, többet felmutat a játékvezető, és megbeszélik, hogy azok mit jelentenek.
- ▶ Egy koncentrációs játék következik, amiben az óvodásoknak futás közben kell észrevenniük a játékvezető utasításait, és követni azokat.
- ▶ A játékvezető egy titkos útra invitálja a gyerekeket, aki vele akar tartani, az hátra

teszi a kezét, és ő megérinti azt, szerződéskötés gyanánt.

- ▶ A gyerekek sorba állnak az okmányiroda bejáratánál, hogy megkapják a pecsétet az úti okmányaikra, így hallgatják az ügyintézők szerepébe lépett vezetők beszélgetését. A gyerekek megkapják a pecsétet, és a játékvezető a Kalandőr szerepébe lépve vállalkozik arra, hogy végig vigye őket az úton.
- ▶ Az út első része gyakorlat típusú játékokból áll, méhek elől menekülnek, gombákon ugrálnak, kötélén sétálnak, míg meg nem érkeznek a palotához.
- ▶ Itt az idősebb királylányt hallják beszélni báb jelenet formájában arról, hogy mit ajándékoz a húgának 15. születésnapjára. Ezután megjelenik a kisebbik királylány, és beszélgetésbe elegyedik a gyerekekkel.
- ▶ A Kalandőr félrehívja őket, hogy megbeszéljék, hogy elárulják-e a királylánynak, hogy mit kap. Két állóképet készítenek, az egyiket úgy bontják ki az ajándékot, hogy nem tudják, mi van a dobozban, a másikon úgy, hogy tudják. Ez alapján döntenek el, hogy elmondják-e neki a titkot, vagy sem.
- ▶ Egy versrészlettel kísért rövid vándorlás után a bábokkal megjelenített Király és a Királyné jelenetét látják a gyerekek, amiben arról tanakodnak a szülők, hogy mi baja lehet a gyereküknek. A jelenet folytatásában a Királyfit láthatják, aki arról beszél, hogy sok mindentől fél.
- ▶ A Kalandőr megkérdezi a játékosokat, hogy elmondják-e ezt a szülőknek. Először két gyerek beszél a Királynéval, miközben több tanácsokkal segítik őket, majd újabb gyerekek csatlakoznak a magyarázókhöz.
- ▶ Tovább vándorolva a gyerekek ismét az idősebb királylányt látják, aki kétségbeesetten keresi a húgának szánt karkötőt. Ezután egy bohóc jelenik meg, aki elmondja a gyerekeknek, hogy milyen szerencsés, mert talált egy karkötőt, de megkéri őket, hogy tartsák titokban.
- ▶ A Palota Hírmondó újságírója érkezik a gyerekekhez – tanár szerepben – és kérdezi őket arról, hogy milyen érdekességgel találkoztak az útjuk során. Amikor a gyerekek

- elmondják neki a bohóccal kapcsolatos információkat, akkor megkérdezi, hogy biztosan megjelentetheti-e ezt az információt.
- ▶ A játék folytatásában egy titkos játszótérhez érnek, ahol egy fonálon gyűrűt adnak körbe, a kör közepén állónak meg rá kell jönnie, hogy kinél van a gyűrű, amikor megáll a zene és kinyitja a szemét.
 - ▶ A játékvezető beszélgetést kezdeményez arról, hogy mitől függ, hogy elmondanak-e egy titkot másnak vagy sem, megdicséri a gyerekeket, hogy sok jó döntést hoztak az út során.
 - ▶ Közös meghallgatják Nemes Nagy Ágnes Titkos út című költeményét a szerző tolmácsolásában, ennek részleteit mondták a vándorlás során.
 - ▶ Végül a kirándulás lezárásaként leadják az okmányirodában a képzeletbeli papírjaikat.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Közösségi kommunikáció: kivel, miről beszélünk. Életkori sematizálás eloszlatása: az ismeretek, gondolatok árnyalása.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása. (óvodai nevelés keretében történő megvalósítás esetében nem releváns)

Utaztathatóság

A program jól igazítható különböző helyszínekhez, adaptálható különböző terekre.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 50 perc.

Bejelentkezés

Egyszerre 14–32 gyerek vehet részt a programon, nem fontos, hogy egy közösséghez (pl. óvodai csoporthoz) tartozzanak. A kísérő pedagógus, szülő jelen lehet, de nem vesz részt a játékban. A kapcsolattartónál kell bejelentkezni.

Ár

A program a résztvevőknek térítésmentes.

Együttműködő szervezetek

Magyar Drámapedagógiai Társaság; Jász-

fényszarui drámapműhely; Nagyvárad drámapműhely; Kecskeméti drámapműhely; egyéb határon belüli és kívüli óvodai munkaközösségek.

JÓKAI MÓR MŰVELŐDÉSI ÉS SZABADIDŐ KÖZPONT (PÁPA)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP <http://www.jmkpapa.hu/>

CÍM 8500 Pápa, Erzsébet liget 1.

VEZETŐ Balogné Uracs Mariann, szakmai csoportvezető, intézményvezető-helyettes

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Balogné Uracs Mariann, 06 89 320 274, tudashalo@globonet.hu

A művelődési központ rendszeresen hív meg színházi nevelési programokat játszó társulatokat, a régió fontos befogadóhelye. Emellett együttműködő partnerként támogatja színházi nevelési programok létrehozását, a Teleszterion Színtársulattal közös előadásuk a *Kicsik és Nagyok* című program (ld. Teleszterion).

JÓKAI SZÍNHÁZ (BÉKÉSCSABA)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP jokaiszinhas.hu

CÍM 5600 Békéscsaba, Andrássy út 1–3.

VEZETŐ Fekete Péter, igazgató

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? 66/519-559,

jokaiszinhas@jokaiszinhas.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Békéscsabán 1840 óta rendeznek színi előadásokat, és kezdetben itt is vándortársulatok léptek fel, a község erre alkalmas termeiben. A megyei önkormányzatok feladatainak átalakulása miatt 2012. január elsejétől a színház Békéscsabai Jókai Színház néven Békéscsaba Megyei Jogú Város fenntartásába került, így a város közel hatvan év után ismét tulajdonosa lett az eredetileg a csabai polgárok összefogásával felépült színháznak.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

- 📺 Megfigyelés 🌐 Internet
- 🗨️ beszélgetés a produkciós vezetővel

A Teátrumban hat olyan program van, ami valamilyen módon interakciót keres a gyermek- és ifjúsági korosztállyal:

- ▶ **Ádámok és Évák Ünnepe:** A színházban ebben az évadban második éve fut a program (részletes leírást ld. később a Határterületek fejezetben). Az előző évadban Az ember tragédiája, ebben az évadban a Bibliai történetek volt a téma.
- ▶ **RendhagyÓra:** 45 perces tanórai alkalom, ahol a színészek segítségével a résztvevők a kötelező olvasmányokat dolgozzák fel. „*A célunk most is a hatáskeltés és élményszerzés, mint a színházban.*” (ld. a program honlapjáról). A következő témákban vannak RendhagyÓrák:
 - Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk
 - A komikus Petőfi (A helység kalapácsa)
 - Magyar táj, magyar ecsettel... (Tájébrázolások Janus Pannoniustól a kortársakig)
 - Örkény István (Tóték és az Egyperces novellák)
 - Klasszikus drámák közel nézetből (Antigoné, Hamlet)

A Pál utcai fiúkat feldolgozó órán pl. négy színész vesz részt, akik rövid jelenetsort követően azt a játékot kínálják a diákoknak, hogy jellemvonások vagy jellemző tárgyak mentén ismerjék fel a könyv egy-egy szereplőjét.

- ▶ **Szín-játék:** a játék olyan osztályközösségeknek szól, amelynek minden tagja bérletet váltott a színház előadásaira. A csapatok havonta újabb feladatokat kapnak a színházzal és a kötelező olvasmányokkal kapcsolatban. A fődíj egy buszos kirándulás Budapestre, amelynek része egy kuliszsajárás a Nemzeti Színházban.
- ▶ **Beavató színházi bérlet:** a 2011/12. évadban a hat alkalmas bérlet az Antigoné témája köré szerveződött, elsődlegesen a tananyaghoz kapcsolódó ismeretátadási céllal.

- ▶ **Interaktív mesejátékok:** a Hetvenhét, a Kolozsvári bíró, valamint A kiskakas gyémánt félkrajcárja c. mesejátékokba a nézőket is bevonják.
- ▶ **Mindentudás Színházi Egyeteme:** minden alkalommal egy jeles meghívott tart előadást, amit beszélgetés követ.

Sajnos nem volt lehetőségünk arra, hogy ezen programok bármelyikét megnézhessük, meghívást kaptunk viszont a Lear király közönségtalálkozójára, amelyet a színház dramaturgja, Zalán Tibor vezetett. A találkozón részt vett a darab valamennyi szereplője mellett közel ötven fő, és bevezetést kaptunk Európa egyik legmodernebb, a multiplex mozikkal is vetekedő színházi hangtechnikájának működésébe is. A közönségtalálkozó előtt és után több fiatallal és pedagógussal is beszélünk, és azt tapasztaltuk, hogy a teátrum és a város polgárai között élő kapcsolat van, párbeszéd zajlik.

JÓZSEF ATTILA SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.jozsefattilaszinhas.hu

CÍM Budapest 1134 Váci út. 63.

VEZETŐ Nemcsák Károly, ügyvezető igazgató

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? szervezési osztály,
(1) 320-5877

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A József Attila Színház fél évszázados története alatt mindvégig kettős identitást hordozott. Elsősorban a XIII. kerület színháza, de részt vesz a főváros színházi életében is. Szándékosan nem rétegszínház, széles közönséghez és több generációhoz kíván szólani. Fél évszázad alatt persze a közönség összetétele, élet-színvonala, kultúrája jelentősen megváltozott. De ezt úgy igyekezett követni a színház, hogy mindig visszhangot adjon a kor hangjára.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOKI

Információforrások

- 📺 Megfigyelés (tájékoztató pedagógusok

és szabadidő-szervezők számára a következő évad programjairól)

A 2012/13-as évadban a teátrum a PartVonal Műhely Rómeó és Júlia c. programját fogadta be (ld. ott).

A 2013/14-es évadtól az Oidipusz király és Balassi Bálint Szép magyar komédiája is felkerül a beavató célú programok sorába. Hirdetnek gyerek- és ifjúsági bérletet is, utóbbi nagyrészt a kötelező olvasmányokhoz kapcsolódik (Az aranyember, Úrhatnám polgár). Az ifjúsági programok a jövő évadtól Fehér Anna szakmai vezetése mellett futnak.

JUHÁSZ KATA TÁRSULAT/ AULEA ALAPÍTVÁNY (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP katajuhasz.hu

CÍM 1139 Budapest, Tahi utca 58.

VEZETŐ Juhász Kata

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Lóky Tamás,
+36 30 435 6679

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „2006-ban alapította társulatát, amellyel rendszeresen jelenik meg Budapesten, vidéken, a határon túl, illetve Európa különböző fesztiváljain. Önálló koreográfiákkal és szólókkal 1996 óta jelentkezik. A Frenák Pál Társulatnak 1998–2006 között volt szólistája, a társulat teljes repertoárját táncolta. Saját társulati munkája mellett modern- és kortárs tánc tanára a Győri Tánc- és Képzőművészeti Szakközépiskolának, valamint 15 éve tart táncanatómia és kortárs-tánc kurzusokat különböző színházakban, iskolákban Magyarországon és külföldön.”

A rossz tanuló felel

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Kapcsolóanyag (alkotók szerint)

14 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

interaktív osztályterem-táncszínház felkészítő és feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Karinthy Frigyes azonos című novellája

A színházi előadás rendezője

Juhász Kata

Foglalkozásvezető

Lóky Tamás, Juhász Kata

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadást egy 10–15 perces felkészítő beszélgetés előzi meg.
- ▶ Az improvizatív részeknek köszönhetően az előadás bizonyos mértékig képes alkalmazkodni az adott osztály vagy közösség felkészültségéhez. Az osztálytermet nem alakítják át, minden mozgás- és táncakció a katedrán, a padosorok között és a padokon történik. Az osztályterem felszerelése is szerepet kapnak a játékban. Maga az előadás szerkezetében illeszkedik a tanítási órákhoz: becsengetéssel kezdődik és kicsengetéssel ér véget, játékidéje 40 perc.
- ▶ A szóló előadás kevés kellékkel dolgozik. A Karinthy-novellára utaló cím a kiindulópont: kihívják a rossz tanulót felelni. Részen arról szól, hogy egy diák fejében milyen gondolatok, képek, érzelmek futnak át, amikor egy ilyen kínos szituációba kerül, de ennél tovább is megy. Azt emeli ki, hogy az ilyen szituációk magára az életre készítene fel, hiszen az iskolában nemcsak a tananyagot tanuljuk meg, hanem itt szerezzük meg jó esetben azokat a sémákat, mintákat, túlélési stratégiákat is, amelyek vezetnek minket későbbi életünkben, kapcsolatainkban. Érinti még a megfelelni akarás vagy az önkifejezés és a fizikalitás, a természetes testiség témáit.
- ▶ Az előadást követi a moderátor által vezetett 30–60 perces feldolgozó beszélgetés.

Társadalmi/életkori problémák

Megfelelni akarás, önkifejezés-, a fizikalitás, a természetes testiség.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Magyar epikai

művek. Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem (részletek) című műve. Epikai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Utaztathatóság

Osztálytermi térben játszható

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom kb. 2 x 45 perc, szünettel

Részvétel módja

A férőhelyeket az osztályterem nagysága limitálja, akár több osztály is részt vehet a programon. A kísérő is részt vehet. Bejelentkezés: e-mailen vagy telefonon.

Ár

Pályázati támogatás esetén térítésmentes.

Like me like me

Az Alapítvány komplex beavató programjának második lépéseként Budapesten és Nagykanizsán színházi körülmények között Juhász Kata Like me like me című darabját is megnézték az osztálytermi beavatásban már részt vett diákok. Utóbbi foglalkozásoknak is része az előadás után moderátor vezetésével, valamint a fellépők és az alkotók részvételével tartott feldolgozó beszélgetés. 2013 őszén Békéscsabán és Kisvárdán is sor kerül a teljes program megvalósítására.

K. V. TÁRSULAT (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP <http://kavetarsulat.blogspot.com>

CÍM 1147 Budapest, Lőcsei u. 76/B.

VEZETŐ Száger Zsuzsa, Urbanovits Krisztina; társulatvezetők

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Száger Zsuzsa, Urbanovits Krisztina 06 30 541 0397, 06 30 541 0787; szazsanna@gmail.com, urbanovitskriszti@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A K. V. Társulat 2007-től működik, ketten alapítottuk és vezetjük; Száger Zsuzsanna és Urbanovits Krisztina. Színésznőként hosszú éveken át dolgoztunk a ka-

posvári Csiky Gergely színházban, ott fogalmazódott meg bennünk egy önálló társulat létrehozásának a terve; mára állandó társulatként működünk, emellett meghívott vendégekkel – rendezőkkel, színészekkel – is dolgozunk.

A K. V. Társulat arculatát alapvetően határozza meg, hogy mindketten színésznők vagyunk; a női látás és gondolkodásmód – a nőket érintő problémák színrevitele, női tabu témák feltárása – témaválasztásainkban és előadásainkban is kulcsszerepet kap.”

Kitin Klán

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

5–9 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház felkészítő és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

környezetvédelem

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Juhász Kristóf: Kitin Klán című zenés, interaktív mesejátéka

A színházi előadás rendezője

Juhász Kristóf

Foglalkozásvezető

Száger Zsuzsa, Urbanovits Krisztina

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előkészítő foglalkozás bemutatkozással és beszélgetéssel indul.
- ▶ Ezt bemelegítő interakciós és koncentrációs játékok követik, majd zenére kreativitást fejlesztő játékokat játszanak a vezetők a gyerekekkel.
- ▶ Az előadás egy újrahasznosított anyagokból létrehozott egyszerű díszletben játszódik. A helyszín egy óriási lakótelepi játszótér, a szereplők pedig különböző rovarok, növények és a kert. Az egyik bogár szennyező anyagokra bukkan a kertben, amit egy másik üzleti célkora akar használni, szépségügyi szerekként akarja őket eladni. A Kitin Klánnak kell

közbelépnie, hogy megakadályozza a tragédiát.

- ▶ Az élő zenei kísérettel előadott darabot többször megszakítják interakciók a nézőkkel.
- ▶ A feldolgozó foglalkozás bemelegítő játékokkal indul. Ezt szituációs játékok követik, amelyekben továbbgondolják az előadás bizonyos helyzeit.
- ▶ Ezután környezetvédelemmel kapcsolatos feladatokat kapnak a gyerekek. Végül a programot egy beszélgetés zárja.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/játék /szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Környezetszennyezés.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Ember és természet: A természet- és környezetvédelem fő céljainak megismerése saját tapasztalatok alapján. (óvodai nevelés keretében történő megvalósítás esetében nem releváns)

Utaztathatóság

Utaztatható színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Három alkalom, összesen 165 perc. A felkészítő és feldolgozó foglalkozás hossza a lehetőségek szerint növelhető, akár témanappá bővíthető.

Bejelentkezés

Nézőként egy iskolából több osztály is jelen lehet az előadáson (max. 60 fő); a foglalkozásokon egyszerre 10–25 gyerek vehet részt. A programra a társulatnál lehet jelentkezni.

Ár

Térítésmentes.

12 hét

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📄 Alkotók ☺ Résztevők
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház (felkészítő és) feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

prevenációs (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

szexualitás, gyerek–szülő viszony

A színházi előadás rendezője

Novák Eszter

Foglalkozásvezető

Száger Zsuzsa, Urbanovits Krisztina

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A megfigyelt változatot a Társulat a Vakok Intézetében játszotta, itt nem tartottak felkészítő foglalkozást, és a nézők egy része vett csak részt a feldolgozó foglalkozáson. Ez alkalommal a színházi előadásnak néhány jelenetét mutatták be. Ennek leírása következik itt:
- ▶ Három színész négy jelenetet játszik, amelyek a fiatalok szexualitásáról szólnak. Az egyikben az igazgatónő leszidja egy kollégáját, mert kortárs felvilágosítót hívott az osztályába. A második jelenetben egy aggódó apa és egy kevésbé aggódó anya várják éjszaka otthon lányuk hívását. A harmadik jelenetben egy lány szüleinek elmondja egy barátnő anyja, hogy terhes a lányuk, de nem mer erről velük beszélni. A negyedik jelenetben egy fiú szülei beszélnek arról, hogy mit kell tenniük, most hogy a srác barátnője teherbe esett.
- ▶ Egy rövid szünet után bemutatkoznak a színészek, és arról beszélgetnének, hogy a diákok milyen címet adnának ennek a jelenetsornak.
- ▶ Egy ritmusjáték után csoportokra bontják a diákokat, és a jelenetek kapcsán egy-egy kérdést adnak nekik. Ezek olyasmire vonatkoznak, ami nem derült ki a jelentből.
- ▶ A csoportok közül néhányan szóban mondják el, hogy mire jutottak, mások jeleneteket játszanak el. Minden jelenet után az egész csoporttal átbeszéljük a csoport által feldolgozott kérdést. A program végén visszajelzést kérnek a résztvevőktől.

- ▶ A három alkalomból álló változat felkészítő foglalkozása beszélgetéssel, és bemelegítő játékokkal indul. Majd a darab helyzeteit kibontó szituációs játékok, helyzetgyakorlatok következnek, a létszámtól függő csoportbontásban.
- ▶ A színházi előadás teljes verziójában részt vesznek a Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakközépiskola hallgatói, ebben erősen megjelenik a témával kapcsolatos kamasz nézőpont is.

A program milyen részvételi módokat kínál?
 néző/beszélgetés/játék /szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Kamaszkori szexualitás, terhesség, abortusz.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család. Én és te. Szeretet. barátság, szerelem, szexualitás.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

A megfigyelt változat egy alkalom és 120 perc volt. A három alkalomból álló változat összesen 210 perc. Az felkészítő és feldolgozó foglalkozás hossza a lehetőségek szerint növelhető, akár témanappá bővíthető.

Bejelentkezés

Nézőként egy iskolából több osztály is jelen lehet az előadáson (max. 80 fő); a foglalkozásokon egyszerre 10–30 gyerek vehet részt. A kísérők dönthetik el, hogy milyen mértékben vesznek részt a programon. Az programra a Társulatnál kell jelentkezni.

Ár

Térítésmentes

Együttműködő szervezet

Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakközépiskola

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„A program élményt ad, megtapasztaljuk ezeket a dolgokat. Jó volt, hogy nyíltan beszéltek.” „Az az üzenete, hogy fiatalon ne ess teherbe.”

Fellebbezés

❖ *színházi nevelési program*

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavatató)

Központi téma

Lázadó kamaszok és szüleik viszonya, szökes otthonról

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Juhász Kristóf: Fellebbezés című drámája

A színházi előadás rendezői

Száger Zsuzsa és Urbanovits Krisztina

Foglalkozásvezető

Száger Zsuzsa, Urbanovits Krisztina

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előkészítő foglalkozás beszélgetéssel és bemelegítő játékokkal indul. A darab helyzeteit kibontó szituációs játékok, helyzetgyakorlatok következnek, a létszámtól függő csoportbontásban. Levezető gyakorlatokkal zárják a foglalkozást.
- ▶ Az előadás egy kétes kimenetelű házibuli miatt otthonról megszökött gyerekekről és a szüleikről szól. Párhuzamosan látjuk, ahogy a gyerekek keresése során a szülők átgondolják saját helyzetüket, életüket, kapcsolataikat, míg a kamaszok nemi érések és kamaszkori változásuk sorát élik meg. A szülők egyre képtelenebb helyzetekbe kerülnek a keresés során.
- ▶ A feldolgozó foglalkozás bemelegítő játékokkal indul. Ezt helyzetgyakorlatok követik, az előadásban látott jeleneteket gondolják tovább a résztvevők. A nyitva hagyott jelenetek továbbgondolása mellett jelenetek újraalkotásában is együttműködnek a színészek a résztvevőkkel.
- ▶ Ezekről a helyzetekről, a színházi munkáról és az előadásról beszélgetnek zárásként a vezetők a csoporttal.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Kamaszkorral kapcsolatos problémák, gyerek-szülő viszony, leválás, krízishelyzetek kezelése.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család. Én és te. Szeretet, barátság, szerelem, szexualitás.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Három alkalom, összesen 175 perc. A felkészítő és a feldolgozó foglalkozás hossza a lehetőségek szerint növelhető, akár témanappá bővíthető.

Bejelentkezés

Nézőként egy iskolából több osztály is jelen lehet az előadáson (max. 80 fő); a foglalkozásokon egyszerre 10–25 gyerek vehet részt. A kísérők dönthetik el, hogy milyen mértékben vesznek részt a programon. A programra a társulatnál lehet jelentkezni.

Ár

Térítésmentes.

Gardénia

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

Központi téma

Feldolgozatlan anya-lány kapcsolat, női alkoholizmus

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Elzbieta Chowaniec: Gardénia című drámája

A színházi előadás rendezője

Pelsőczy Réka

Foglalkozásvezető

Száger Zsuzsa, Urbanovits Krisztina

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A felkészítő foglalkozás beszélgetéssel és bemelegítő játékokkal indul. A darab helyzeteit kibontó szituációs játékok, helyzetgyakorlatok következnek, a létszámtól függő csoportbontásban. Levezető gyakorlatokkal zárják a foglalkozást.
- ▶ Az előadás négygenerációnyi női sorsot dolgoz fel. A huszadik század történelmi helyzetait követhetjük végig női történeteink keresztül. A feldolgozatlan viszonyok egymásra hatása és az alkoholizmus erősen befolyásolja a sorsok alakulását. Az előadás nyitva hagyja a kérdést, hogy a negyedik generáció, a 25 éves dédunoka képes-e más családmodellt, más viszonyrendszert kialakítani, mint a felmenői.
- ▶ A feldolgozó foglalkozás bemelegítő játékokkal indul. Ezt helyzetgyakorlatok követik, az előadásban látott jeleneteket gondolják tovább a résztvevők. A nyitva hagyott jelenetek tovább gondolása mellett jelenetek újraalkotásában is együttműködnek a színészek a résztvevőkkel.
- ▶ Ezekről a helyzetekről, a színházi munkáról és az előadásról beszélgetnek zárásként a vezetők a csoporttal.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/játék /szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Családmodellek hatása, minták követése, női alkoholizmus.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Kockázatos, veszélyes viselkedések, függések okainak, elkerülésének, élethelyzetek megoldási lehetőségeinek bemutatása. Személyes felelősség tudatosítása, a szülő, a család, a környezet szerepének bemutatása a függőségek megelőzésében.

Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Három alkalom, összesen 160 perc. A felkészítő és feldolgozó foglalkozás hossza a

lehetőségek szerint növelhető, akár témanappá bővíthető.

Bejelentkezés

Nézőként egy iskolából több osztály is jelen lehet az előadáson (max. 80 fő); a foglalkozásokon egyszerre 10–30 gyerek vehet részt. A kísérők dönthetik el, hogy milyen mértékben vesznek részt a programon.

Ár

Téritésmentes

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók

- ▶ A Társulat tart drámaórákat és fejlesztő foglalkozásokat a Vakok Iskolájának alsó tagozatos tanulói számára. Ezeket nem előadásaik tematizálják, hanem az iskola pedagógusaival egyeztetve, az ő felkérésükre és a segítségükkel dolgozzák ki.
- ▶ Az előadásokat játsszák interaktív elemet nem tartalmazó gyermekszínházi, ifjúsági színházi előadásként is.

KABÓCA BÁBSZÍNHÁZ (VESZPRÉM)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

HONLAP www.kabocababszinhaz.hu

CÍM 8200 Veszprém, Táborállás park 1.

VEZETŐ Székely Andrea, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Sipos Tekla, művészeti titkár, 88/590–150, titkarsag@kabocababszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Kabóca előadásai számos hazai, külföldi szakmai fesztiválra és a határon túlra is eljutottak. A társulat 2011-ben Veszprém Megyei Prima díjat kapott. A Pöttöm Panna előadás Lengyelországban a legjobb előadás és rendezői koncepció díját, a Ha Dede Csehországban alkotói-előadói, valamint különdíjat kapott. A Kabóca a magyarországi társulatok mellett folyamatosan együttműködik a felvidéki Argyélus Színházzal és a belga Theater De Spiegellel.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

TÁMOP pályázat keretében az elmúlt két évadban több program is kapcsolódott a színházi neveléshez:

- ▶ **Báb-dráma foglalkozás:** előadást és kiállítást néztek meg a gyerekek, majd a művészeti élmények befogadását drámapedagógiai módszerekkel segítő foglalkozás követte.
- ▶ **Bábos vetélkedő:** az iskolákban működő bábcsoportoknak adott bemutatkozási lehetőséget.
- ▶ **Hang-báb-játék** program: a gyerekek magyar nyelv és irodalom ismeretanyagát dolgozták fel játékos formában hangszerkészítés és ritmusos játékok által.
- ▶ **Let's go és Let's play** c. előadások célja az idegen nyelv iránti érdeklődés felkeltése, valamint az idegen nyelvi kompetencia fejlesztése volt.
- ▶ **Öt napos Bábtábor** az iskolák bábszakkörösei számára.

A résztvevő intézményeknek az előadásokhoz kapcsolódóan a pályázati programot követően is tartanak drámafoglalkozásokat.

További programok:

- ▶ **Kabóca Házikó program:** négy csecsemőszínházi előadás van a repertoáron, amelyek közül minden hónapban legalább egyet műsorra tűznek; a darab után a gyerekek birtokba vehetik a játékkeret, közelebbről megismerkedhetnek a bábokkal, a díszlettel, a kellékekkel.
- ▶ **Kabóciádé Családi Fesztivál:** szabadtéri rendezvény bábelőadásokkal, szabadtéri játékokkal, zenés programokkal. A fesztivál két napja alatt közel 30 különböző esemény, program, foglalkozás várja a látogatókat.

KARAVÁN MŰVÉSZETI ALAPÍTVÁNY (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

✉ Levelezés a szervezettel

HONLAP www.karavan.co.hu

CÍM 1092 Budapest, Ráday utca 34. fszt. 2.

VEZETŐ Nyári Oszkár

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Nyári Pál, 06 1 215 29 53,
06 30 867 38 04, karavanma@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Működésünkben a romák és nem romák közös tevékenysége nagy hangsúlyt kap. Az a fajta gondolkodás és értékrend, amit a Karaván évek óta képvisel, behívott színházunkba olyan művészeket, akik szimpátiával és érdeklődéssel figyelték eddigi munkánkat, és szívesen dolgoznak együtt tehetséges tanítványainkkal. Fontos számunkra, hogy tanítványaink profi színészekkel próbáljanak, játszanak együtt. Növendékeink a színtársulat tagjaként nagy nyilvánosság előtt demonstrálják azt, hogy cigány és nem cigány gyerekek, fiatalok találkozása gyümölcsöző, értékhordozó lehet.”

A show folytatódik

❖ színházi nevelési program

Információforrások

🌐 Internet ✉ Levelezés az alkotókkal

Egy 18 éves roma fiatalember viszontagságos bukdácsolása a fővárosban alcímmel, Kardos Péter és Nyári Gábor Cigánylabirintus című könyve ötletének felhasználásával.

„Az előadásban azt nézhetjük végig, hogy egy 18 éves roma fiú a nevelőotthon kapuján kilépve némi pénzzel a zsebében és nagy reményekkel a szívében hogyan próbál érvényesülni a nagyvárosban. A keret egy show-műsor, amelyben a fiú a játékos, a főhős. A feladatok az élet mindennapi helyzetei: lakáskeresés, munkakeresés, munkahely, iskola, együttélés a szomszédokkal, vásárlás, utazás, szerelem... A tét az ő élete. Ha elbukik, megy a sülylesztőbe. De nyerhet is: ha a nehéz helyzetekben

jól dönt, sikeres, boldog ember lehet. Az előadás interaktív: a fiú a feladatok során mindig nehéz döntési helyzetbe kerül. A nézők piros és zöld szavazólapokkal jelezhetik, szerintük mi lenne a helyes döntés. Bizonyos jelenetekben pedig még ennél is aktívabban segíthetik a főhőst.

Ám rá kell döbbernünk újra és újra, hogy romaként sokkal nehezebb érvényesülni, mint azt gondolnánk. A show folytatódik alkalmas arra, hogy a cigányokat sújtó, mindennaposnak számító rasszizmust közel hozza a nézőhöz, alkalmas az empátia kiváltására. Az előadást moderált beszélgetés követi a nézőkkel.”

Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde

Információforrások

🌐 Internet ✉ Levelezés a szervezettel
Műfaj (forma alapján)
értelmező színház

„Előadásunk célcsoportjai az általános iskola 7–8. osztályos tanulói és a középiskolás korosztály. A Csongor és Tünde különös színmű a boldogságkeresésről. Az élet értelmét kutató filozofikus drámai mű, mesei környezetben. Az a célunk, hogy az iskolákat megkeresve behozzuk a fiatalokat a színházba, „megfertőzzük” őket a színház szeretetével. Egy olyan művet választottunk, amely a magyar kultúrának kiemelkedő és izgalmas, értelmezésre méltó darabja. Mind a mű, mind a színház mint eszközrendszer sajátos jeleket használ. A narrátor a kapcsolatot a nézők és a színpad között, ő segít a gyerekeknek a csaknem kétszáz éves, nehéz szövegek értelmezésében, a jelenetek megfejtésében, felhívja a figyelmet a szerkezet sajátosságaira, a kódolt jelentésekre, a korstílus megnyilvánulásaira, műveltségtartalmára, és bevonja a nézőket a korabeli világlátás mai párhuzamainak megtalálásába is.”

KARINTHY SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

HONLAP www.karinthszinhaz.hu

CÍM 1115 Budapest, Bartók Béla út 130.

VEZETŐ Karinthy Márton, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Kámán Orsolya, asszisztens, színész, 30/51-86-174, orsi.kaman@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Karinthy Színház még jóval a rendszerváltás előtt alakult, vállalkozásként. Úttörő tevékenysége, Buda egyetlen folyamatosan játszó, önálló kőszínházaként, a színházi struktúraváltás egyik példája is, mely ma már sajátos szellemiséget hordozó színházi műhelyé válva mind a szakma és a kritika, mind a közönség támogatását élvezi.”

Anna Frank - jegyzetek a napló margójára

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–20 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Kirekesztettség, elfogadás, krízisek, túlélés.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Anna Frank naplója

A színházi előadás rendezője

Vidovszky György

Foglalkozásvezető

Gyevi-Bíró Eszter, Kámán Orsolya

A program szerkezete és cselekménye

▶ Az előadásban nem lineárisan építkező történettel találkozunk, a program nem beszél el Anna Frank és családja történetét. Az egymást követő, olykor egymással laza kapcsolatban álló etűdök mai kommentárokat fűznek

az egykori eseményekhez. Az előadás közép-pontjában a félelem kérdésének körüljárása áll. A romos, de spirituális titokzatosságot és tekintélyt sugárzó zsinagóga hatalmas kupolája alatt hangszerekkel és különféle kartontáblákkal felvértezett fiatal színészek várják a belépő közönséget. Az előadás rögtön interakcióval indít: ahogy körbejárva szemügyre vesszük a feliratokat, a színészek rövid beszélgetésbe elegyednek velünk. Így az Anna Frank külsejéről, szokásairól és személyiségéről szóló információkhoz rögtön személyes viszonyunk lesz. A színészek belaknak minden sarkot, minden zegzugot, majd egy kamerás ember jelenik meg, hátán TV-kijelzővel, és elkezdődik a show. Két fiatal, könnyed stílusú médiamunkás vezet körbe a nézőket a térben, majd mindenki helyet foglalhat a közösen kihelyezett műanyag székekből álló nézőtéren. Megjelenik egy középkorú „showman”, aki arra kéri az „életmód magazin” nézőit, hogy a soron következő jelenetekben állapítsák meg: a szereplők melyike fél, és mitől. Ezután egy történelem érettségit látunk-hallunk: a kihűzt téma a holokauszt. Elhangzik sok-sok információ, de semmi személyeskedő – a személyes viszonyt kinek-kinek magában kell kialakítania. Újra mozgásba lendül mindenki: a közönség két részre oszlik, két csoportban harsogjuk a zsidótörvények tiltásra vonatkozó passzusait. Ugyancsak két csoportban tekintjük meg azokat a jeleneteket, amelyek Anna „szállásadónőjéhez” fűződő igen ellentmondásos és indulatokkal teli viszonyát, illetve az első menstruáció élményét mutatják be. Az előadás végén a társulattól agresszív kutya-falka válik – támadnak mindenkire, aki nem négy lábú, majd a már teljesen reményvesztett, szó szerint halálba készülő emberek csendesen éneklő, összezárt csoportjának képe zárja az etűdök sorát. A program erős állításokkal és képekkel, sok zenével és folyamatos interakcióval operál – hogy mindebből, ki mit visz haza, abszolút a nézőre van bízva.*

▶ A feldolgozó programon a bemutatkozást követően az előadással kapcsolatos kérdések, érzések megbeszélésére kerül sor.
▶ Egész csoportban olyan válsághelyzeteket gyűjtenek össze a résztvevők, amelyek

velük is megtörténhetnek, de nem tehetnek ellene semmit. Ezeket a foglalkozásvezető jegyzi a táblára (pl. első menstruáció, családi viták, válás, szeretetünk elvesztése, stb.)

- ▶ A foglalkozásvezető egy egyenest rajzol a táblára. Arra kéri a résztvevőket, szedjék össze azokat a fizikai, lelki stációkat, amelyek ezekről a „BUMM helyzetektől” a feldolgozásig vezetnek (pl. megdöbbenés, tagadás, depresszió, stb.). A foglalkozásvezető moderálása mellett a résztvevők összerakják a gyásmunka szakaszait.
- ▶ A foglalkozásvezető azt kérdezi: Anna Franknál mi lehetett ez a BUMM helyzet? Mennyire tudott ő átlépni a feldolgozás szakaszba?
- ▶ A résztvevők három csoportra oszlanak, a táblára felírt témák közül választanak egy élethelyzetet, és ahhoz csinálnak egy-egy jelenetet.
- ▶ Az elkészült jeleneteket bemutatják egymásnak. (A megfigyelt alkalmon: családon belüli erőszak, szülő elvesztése, vallási alapú erőszak.)
- ▶ Az egyes jelenetek után a foglalkozásvezetők kérdéseket tesznek fel: pl. Hol volt ebben a BUMM helyzet? Mit tudnátok mondani/tanácsolni az anyának, ami megoldhatja ezt? Hogyan lehet ezt feldolgozni?
- ▶ A záró gondolat az, hogy a vallási alapú erőszak esetében az áldozat egyedül nem tud magán segíteni, és ez a tehetetlenségérzés párhuzamos az Anna Frank sztorival.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Kirekesztés, elfogadás, empátia, antiszemitizmus, felelősségvállalás. Vallási, nemi, nemzeti alapon történő társadalmi diszkrimináció, cigánygyűlölet, antiszemitizmus. Erőszak, agresszió oka és kezelése. A kamaszkor testi változásai, saját testünk-höz való viszonyunk.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Hazánk és a nagyvilág a XX. század első felében. A holokauszt Európában és Magyar-

országon. Zsidóüldözés, a holokauszthoz vezető út, népirtás.

Magyar nyelv és irodalom: Világirodalmi epikai művek. Epikai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Ember és társadalom/Erkölcstan: A kereszténység Európában. A zsidó és keresztény vallás a Bibliában.

Utaztathatóság

Az előadás nem utaztatható. A foglalkozás utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom, kb. 80 perc előadás a Rumbach Sebestyén utcai Zsinagógában, kb. 60 perc feldolgozó foglalkozás osztályteremben.

Bejelentkezés

Az előadásokra bárki jegyet vehet. A foglalkozáson egy vagy több osztály vehet részt egy iskolából, a kísérőket is bevonja a program. Az iskolának kell bejelentkeznie.

Ár

Az előadásra a jegy 1550 Ft, a foglalkozás térítésmentes.

Együttműködő szervezetek

Szabad Kurzus Alapítvány, Rumbach Sebestyén utcai Zsinagóga, Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakközépiskola

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az előadás a szabadság megvonásáról, a legalapvetőbb dolgok elvesztéséről szólt, mint tisztálkodás vagy főzés. Kicsit össze-vissza voltak a jelenetek. Mindenkinek mást jelenthetett, az volt a lényeg, hogy gondolkodnivalót adjon.” „A foglalkozáson az élet nagy problémáit elemeztük.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Megmutatta a gyerekeknek, hogy a színház más is lehet, nem csak a hagyományos dobozszínház, ahol kényelmesen hátradőlve, passzív módon, kívülről nézek egy előadást. Itt aktív részvételt vártak a nézőtől és provokáltak őt. A közvetlen testi közelség, a szemkontaktus lehetősége a színészekkel újdonság volt a számukra. Újrafogalmazható a színházi tér, a díszletek fogalma is.”

* Az előadást Vági Eszter írta le.

KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.katonajozsefszinhaz.hu

CÍM 1052 Budapest, Petőfi Sándor u. 6.

VEZETŐ Máté Gábor, ügyvezető igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Végh Ildikó, Ifjúsági program vezető, 06205597143, edu@katonaszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Katona József Színház nem szűk körű partikuláris rétegszínház, hanem minél szélesebb és tagoltabb közönséghez kíván szólni. Az egyén és a közösség lét- és sorsproblémái magától értetődően nem egy elitre tartoznak, hanem magára a közösségre, potenciálisan minden egyénre. A színház törekvése nem az elkülönülés, hanem a közönséggel való szabad »párbeszéd«.”

Pinokkió

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztevők
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

7–14 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Tanulás vagy tapasztalás; a környezete mennyire határozza meg az embert?

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Parti Nagy Lajos: Pinokkió című drámája (Carlo Collodi és Alekszej Tolsztoj motívumainak felhasználásával)

A színházi előadás rendezője

Ascher Tamás

Foglalkozásvezető

Végh Ildikó

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az iskolában zajló felkészítő foglalkozás egy rövid bemutatkozás után néhány já-

tékkal indul. Majd azt kérdezi a foglalkozásvezető a gyerekektől, hogy milyen történeteket ismernek, szeretnek. Ezután Pinokkió történetét szedik össze közös meséléssel.

- ▶ Becsukott szemmel, egyénileg elképzelik a gyerekek, hogy milyen lehet 12 éve egy helyben állni, mindent hallani és látni, de nem megmozdulni. Arról beszélgetnek, hogy mit csinálnának először, ha megmozdulhatnának 12 év után. A következő beszélgetés témája az, hogy milyen lehet 12 évesen születni.
- ▶ Csoportokra szétválasztva azon gondolkodnak, hogy milyen tanácsokat adnának egy 12 éves újszülöttnak, miket éljen meg, és miket kerüljön el. Megosztják egymással az ötleteket, majd azt kéri a vezető, hogy az előadásban figyeljék meg, hogy mit volt fontos megélnie, és mit kellett volna kihagynia Pinokkiónak.

(A 45 perces változatot figyeltük meg, a 90 perces változat hosszabb bemelegítést, több interaktív játékot, gyakorlatot tartalmaz.)

- ▶ Az előadás a klasszikus Pinokkió történet egy mai átirata, amiben a Pinok Karcsitól megszökö életre kelt báb mindenféle kalamajkába kerül, a különböző kétes alakok elől menekülnie kell, és eközben mindenféle tapasztalatokat gyűjt. A nyelvi játékokban és kortárs utalásokban bővelkedő előadást egy szünettel játsszák.
- ▶ A feldolgozó foglalkozás bemelegítő játékokkal kezdődik, majd az előadásról kezdeményez beszélgetést a vezető. Hol játszódik a történet, és Magyarországon ma hol játszódna, kik lennének a szereplői? Szóba kerül még a mese és valóság viszonya, az előadásban használt tárgyak, nyelv, és díszlet is.
- ▶ Csoportokra szétválasztva egy-egy szereplőt kiválasztanak, és azon gondolkodnak, hogy az ki lenne, hol élne, mit csinálna ma Magyarországon. Egész csoportban beszél-molnak az ötleteikről.
- ▶ Csoportokban arról beszélnek, hogy kitől mit tanult Pinokkió az előadásban, és ennek eredményét egész csoportban osztják meg egymással a diákok.

- Végül arról beszélgetnek közösen, hogy milyen tanácsokat adnának Pinokkiónak.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék

Társadalmi/életkori problémák

Társadalmi helyzet és tapasztalatok összefüggése, bűnözés és kiszolgáltatottság.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Erkölcstan: Erkölcsi személyiség, emberi társaság. Önállóság, alkalmazkodás, engedelmesség. Öszinteség, hazugság.

Utaztathatóság

A felkészítő és feldolgozó foglalkozások iskolai térben megvalósíthatók, az előadásnak fix játszóhelye van.

Alkalmak száma és hossza

Három alkalomból áll a program, a felkészítő foglalkozás 45 vagy 90 perces, az előadás 135 perces, a feldolgozó foglalkozás 45 perces.

Bejelentkezés

A foglalkozáson mindig egy osztály vehet részt (az előadáson többen vannak). A kísérotanár megfigyelői szerepben lehet jelen. A színháznál kell bejelentkezni.

Ár

Az előadásra kedvezménytel vehetnek jegyet: 1125/1725/2125 Ft, a foglalkozás térítésmentes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Furcsa lehet, egy szülővel, vagy anélkül élni. Bennem még maradtak kérdések.”

A hős és a csokoládékatoná

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–19 év (pár alkalommal 12 évesek)

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató

Központi téma

A zene szerepe a történetmesélésben, dramaturgiában.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Bernard Shaw: A hős és a csokoládékatoná című drámája

A színházi előadás rendezője

Máté Gábor

Foglalkozásvezető

Végh Ildikó

A program szerkezete és cselekménye

- A felkészítő foglalkozás néhány bemelegítő játékkal indul, amit asszociációs kör követ a zene témájára.
- Az osztály korábban megállapodik egy történetben, amit mindenki ismer, ezzel dolgoznak ezen az alkalmon. Először elmesélik közösen, majd arról beszélnek, hogy egy adott zenei stílus kísérozeneként miként hatna a történet jelentésszintjeire.
- Csoportokban dolgozva nyitány zenét keresnek a történethez a diákok. Ezeket meghallgatva beszélnek arról, hogy milyen vizuális elemeket sejtet egy-egy zene.
- Csoportokban egy jelenet *állóképes* megjelenítésén dolgoznak, és két zenét választanak ehhez a diákok, egyet az állóképhez, a másikat meg a kép éltre keltéséhez.
- A történet záró képehez egész csoportban keresnek zenét.
- Az előadás egy bolgár nemesi család házában játszódik, ahol a lány epedve várja vissza hős szerelmét a frontról, amikor beszőkik a szobájába az egy menekülő svájci zsoldos, egy ellenséges katona. A történet újabb és újabb csavarokkal odáig fejlődik, hogy társadalmi rang és képmutatás jegyében szövődő kapcsolatok szétmennek, és valódi szerelmek alakulnak ki. Az előadást élő balkánias világzene kíséri, a darabot dalbetétekkel egészítik ki.
- A feldolgozó foglalkozás egy rövid ritmus-játékkal indul, amit beszélgetés követ az előadásról. Az általános kérdéseken túl részletesen beszélnek az előadás zenehasználatáról, a különböző helyzetekről, amikor zene szólalt meg, és a zene jellegéről.

- ▶ Csoportokra válva választanak egy-egy szereplőt az előadásból, akihez keresnek az előadás stílusától eltérő zenét, de olyat, ami szerintük illik a szerephez. Ezeket bemutatják egymásnak a csoportok, beszélgetnek róla.
- ▶ Egy játékkal és beszélgetéssel zárják a foglalkozást.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék

Társadalmi/életkori problémák

Zenei stílusok és identitás kérdésköréhez kapcsolódik a program.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Világirodalmi drámai művek. Drámai alkotások. Bernard Shaw: A hős és a csokoládékatona című művének különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Művészetek/Ének-zene: Világzene (balkán), mint a közműveltségi tartalom egyik eleme.

Utaztathatóság

A felkészítő és feldolgozó foglalkozások iskolai térben megvalósíthatók, az előadásnak fix játszóhelye van.

Alkalmak száma és hossza

Három alkalomból áll a program, a felkészítő foglalkozás 90 perces, az előadás 160 perces, a feldolgozó foglalkozás 45 perces.

Bejelentkezés

A foglalkozáson mindig egy osztály vehet részt (az előadáson többen vannak). A kísérőtanár megfigyelői szerepben lehet jelen. A színháznál kell bejelentkezni.

Ár

Az előadásra kedvezménytel vehetnek jegyet: 1125/1725/2125 Ft, a foglalkozás térítésmentes

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szólt, hogy a zene külsőleg és belsőleg hogy passzol a párbeszédhez.” „Jók voltak a poénok, szerintem idősebbeknek szól.” – a megfigyelt alkalmon 12 évesek vettek részt!

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Élményszerűség, közös gondolkodás a darabról.”

Cigányok

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15–19 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Magyar–roma együttélés, az együttélésből fakadó konfliktusok, kirekesztés, kiszolgáltatottság

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Greco Krisztián, Tersánszky Józsi Jenő: Cigányok című drámája

A színházi előadás rendezője

Máté Gábor

Foglalkozásvezető

Végh Ildikó

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A felkészítő foglalkozás bemelegítő interakciós, asszociációs játékokkal indul.
- ▶ A foglalkozásvezető egy képzeletbeli falut, Emberlakot kezdi el leírni a diákoknak, egy 300 fős Baranya megyei falu statisztikáit használva.
- ▶ A diákok egy-egy falubeli köré alkotnak csoportot, többnyire falubeli fiatalok szerepébe lépve, míg a foglalkozásvezető a polgármester szerepét veszi magára, aki épp lemond tisztségéről, mert nem tudja megoldani a falubeli fiatalok problémáit.
- ▶ A csoportok tervet dolgoznak ki arra, hogy miként lehetne a települést felvirágoztatni, és alapos felkészülés után ezt prezentálják egymásnak, és megvitatják. Végül szavaznak.
- ▶ Ezután a foglalkozásvezető a színházi előadás témájáról beszél, elmondja az előadás alapszituációját, felolvas egy jelenetet a darabból, amiben egy gyilkosságról beszélnek többen, és a diákokkal az okokról, a lehetséges elkövetőkről, a különböző nézőpontokról gondolkodnak.

- ▶ Végül a diákok kapnak pár megfigyelési szempontot az előadáshoz.
- ▶ Az előadás a Harkocsány család életébe nyújt betekintést, ahol szerelmi és családi dráma zajlik, aminek tragikus a kimenetele. Az előadás második része az egyik cigánygyilkosságot követően a hatóságok és a társadalmi intézmények tehetetlenségét, cselekvésképtelenségét és korrupcióját mutatja be.
- ▶ A feldolgozó foglalkozás az előadásról folytatott beszélgetéssel indul. A két szöveg viszonyáról, a karakterek változásáról, a tér és a humor szerepéről beszélgetnek. Majd a különböző nézőpontok kerülnek szóba.
- ▶ Azt vizsgálják, hogy volt-e olyan pont, ahol valaki megváltoztathatta volna a dolgok folyását, és ha igen, akkor újrajátsszák azt a helyzetet a diákok.
- ▶ Zárásként arról beszélnek, hogy megfelelő módja-e ez az előadás annak, hogy a cigánygyilkosságokra, és az együttélés problémáira reagáljon egy színház.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Cigánygyilkosság-sorozat, kirekesztés, kiszolgáltatottság.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Korunk erkölcsi kihívásai. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus mint erkölcsi dilemma.

Ember és társadalom/Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Globalizálódó világ és Magyarország. A magyarországi nemzetiségek és kisebbségek kultúrája. A roma/cigány népesség helyzetének változásai.

Magyar nyelv és irodalom: Magyar drámai művek. Tersánszky Józsi Jenő: Cigányok című művének különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Utaztathatóság

A felkészítő és feldolgozó foglalkozások iskolai térben zajlanak, az előadásnak fix játszóhelye van.

Alkalmak száma és hossza

Három alkalomból áll a program, a felkészítő foglalkozás 90 perc, az előadás 150 perc, a feldolgozó foglalkozás 45 perc.

Bejelentkezés

A foglalkozáson mindig egy osztály vehet részt (az előadáson többen vannak). A kísérőtanár megfigyelői szerepben lehet jelen. A színháznál kell bejelentkezni.

Ár

Az előadásra kedvezménytel vehetnek jegyet: 1125/1725/2125 Ft, a foglalkozás térítésmentes

Origó

❖ *színházi nevelési program*

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók ☺ Résztvevők
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15–19 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

nemzeti identitás kérdése, magyarság

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Bodó Viktor – Róbert Júlia: Anamnesis c. darabjának formája

A színházi előadás rendezője

Végh Ildikó

Foglalkozásvezető

Végh Ildikó

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A kb. 55 perces színházi jelenetsor 16 fiatal gondolatait, narratíváit mutatja be a magyarság kérdéskörével kapcsolatosan. A szerkesztett jelenetfűzér improvizációkon és saját írásokon alapulva járja körül, az előadók közül kinek mit jelent a mai Magyarországon magyarnak lenni. A játék civil ruhákban, díszletlen fekete térben zajlik, a fekete falakat egyre inkább ellepik a krétával rajzolt képek, szavak, szimbólumok. Az előadás a komplex

színházpedagógiai program eredményeként jött létre (lásd lejjebb).

- Az előadást követő foglalkozáson rövid bemutatkozás után a résztvevőknek kényszerválasztással kell dönteniük mindig két magyarsággal kapcsolatos fogalom között (pl. rántott csirke – somlói galuska, Duna – Tisza, Ady – Petőfi, stb.)
- A foglalkozásvezető elmondja, hogy az előadásban szereplő diákok maguk választották szavazással ezt a témát tíz lehetőség közül. Miért akartak erről beszélni? Meg tudjuk-e fogalmazni a magyarságunkat öt mondatban?
- Egy csomagolópapírra rajzolt emberi körvonalban mindenkinek jelölnie kell, melyik testrészükben, szervükben lakik az, hogy magyar.
- Ezt követően a résztvevők a térben négy kiscsoportra oszlanak aszerint, hogy érzik, mi van leginkább hatással magyarságukra: a külvilág, az ösztön, az agy vagy a szív. Miután kialakulnak a csoportok, mind-egyik azon gondolkodik, hogy a külvilág/ösztön/agy/szív a magyarságunkban mit határoz meg?
- A megosztás kapcsán spontán viták, diskusziók alakulnak ki a magyarság kapcsán. (Egy példa a megfigyelt alkalomról: március 15-én miért viselünk kokárdát? Külső nyomásra, azért mert így tanultuk vagy hazafias érzelmekből?)
- Ezt egy asszociációs kör követi a magyarságról.
- Az osztály három csoportra bomlik, mindhárom csoport más-más témát kap, aminek kapcsán egy csomagolópapírra írják fel gondolataikat: 1. pozitív és negatív, külső és belső karakterjegyek, 2. jelképek; új zászló, jelkép és dal tervezése, 3. mikor kell kényszerből hivatkozni a magyarságunkra?
- A három csoport megosztja egymással, amire jutottak.
- Az egyik origós szereplő elhelyezkedik a térben. A többieknek vissza kell emlékezniük az előadásban általa képviselt álláspontra, és ahhoz képest kell elhelyezked-

niük úgy, hogy a közelség az egyetértés mértékét jelzi.

- A záró játékban mindenki rajzolhat krétával az előadás háttérét jelentő falra.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék

Társadalmi/életkori problémák

Szociális, társadalmi érzékenységre nevelés, verbális kommunikáció fejlesztése, vitakultúra fejlesztése, tolerancia, empátia erősítése, nézőpontváltás szükségessége.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Az ítézőképesség, az erkölcsi, az esztétikai és a történeti érzék fejlesztése. Helyi kötődés, irodalmi emlékhelyek, nemzeti identitás. Kommunikáció. Részvétel a tanulócsoporthoz vitájában. Saját vélemény megvédése vagy korrekciója. Együttműködés a csoportos vitában. Kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának eljárásai. A manipulációs szándék, hibás következtetés, megalapozatlan ítélet felismerése.

Művészetek/Vizuális kultúra: Tárgy- és környezetkultúra. A legfontosabb nemzeti tárgyak, épületek ismerete.

Ember és társadalom/Etika: A kapcsolatok világa. Állampolgárság és nemzeti érzés.

Utaztathatóság

Fix játszóhely (Katona Sufni), utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy vagy két alkalom, 55 perc előadás + 50 perc feldolgozó foglalkozás (színházban és osztályteremben is megvalósulhat).

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt. A kísérő jelen lehet, de nem vesz részt. Csoportos jegyet kell venni az előadásra, a foglalkozás térítésmentes.

Ár

A kedvezményes jegy 300 vagy 500 Ft.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Jó volt, hogy fiatalok csinálták, más lett volna, ha felnőttek csinálják, nekik nem hitük volna el. Őszintébbek, bátrabbak voltak, egy felnőtt nem merné kimondani, hogy nem tudja, mi az a magyar.

Nem akarták megmondani a frankót, nem két tábort mutattak.”

Mizantróp

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15–20 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

Központi téma

Társadalomnak való megfelelés, határok.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Molière: A mizantróp című drámája (Petri György fordítása)

A színházi előadás rendezője

Zsámbéki Gábor

Foglalkozásvezető

Végő Ildikó

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A felkészítő foglalkozás a következő kérdésekről folytatott beszélgetés: Mit jelent a mizantróp szó? Ismertek-e ilyen embert? Mik a vonzó/taszító tulajdonságai? Mennyire lehet megmondani az igazat például a Facebook-on? A színház mennyire lehet őszinte?
- ▶ A beszélgetés kitér a színházi tér használatára, valamint arra, hogy mi a viszonya a színháznak a társadalomhoz.
- ▶ Az előadás Molière egyik legismertebb darabjából készült, Petri György fordításának felhasználásával.
- ▶ A feldolgozó foglalkozás az előadás részletes átbeszélésével kezdődik. A beszélgetés kitér arra, hogy milyen viszonyban van Alceste a hatalommal, és hogy döntés-e a világtól való elvonulás. Beszélnek még az előadás záró képéről is.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

Megfelelés a társadalmi elvárásoknak.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: A világirodalom drámai művei. Molière egy komédiájának különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Utaztathatóság

A felkészítő és feldolgozó foglalkozások iskolai térben megvalósíthatók, az előadásnak fix játszóhelye van.

Alkalmak száma és hossza

Három alkalomból áll a program, a felkészítő foglalkozás 45 vagy 90 perc, az előadás 100 perc, a feldolgozó foglalkozás 45 perc.

Bejelentkezés

A foglalkozáson mindig egy osztály vehet részt (az előadáson többen vannak). A kísérőtanár megfigyelői szerepben lehet jelen. A színháznál kell bejelentkezni.

Ár

Az előadásra kedvezménnyel vehetnek jegyet: 1125/1725/2125 Ft, a foglalkozás térítésmentes.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Színházpedagógiai projektek a Katonában az elmúlt két évadban:

Origó: A programot Bodó Viktor Anamnesis című közösségi színházi előadásának formanyelve inspirálta. Tizennyolc 16–22 év közötti fiatallal végül a magyarság témáját választva dolgoztak, hol játszva, hol írva, azon, hogy különböző nézőpontokat, megközelítéseket tükröző előadás jöjjön létre, Origó címmel. Az előadáshoz más diákoknak szóló programot is kapcsoltak, ennek leírása feljebb olvasható.

Hátraarc!: Az intergenerációs projekt Kerékgyártó István Rükverc című regényéből készült előadáshoz kapcsolódott. Egy 65–91 éves csoporttal és egy 16–22 éves csoporttal dolgoztak külön-külön 15 alkalommal, majd együtt 20 alkalommal. A közös munka témája a generációk közötti párbeszéd volt, eredményét színházi előadásban mutatták be.

Nézőpont Notóriusok 30.3: A Katona megalakulásának 30. évfordulója alkalmából egy ifjúsági csoport különböző módszereket alkalmazva tárta fel a színház múltját, különös hangsúlyt helyezve a nézők és a színház viszonyára. Az összegyűjtött anyagból felolvasó színház készült.

HaVer: A csepeli Kossuth Lajos Két Tanítási Nyelvű Műszaki Szakközépiskola diákjai vettek részt a programban. A program 6 hónapja változó intenzitású munkafolyamatból állt. A diákok által választott téma a családon belüli erőszak volt. Ezt a távolítást lehetővé tevő formákkal vizsgálták, és készítettek belőle színházi előadást.

Rétegek: A mi osztályunk című előadáshoz kapcsolódó programban tizenhat 15–22 éves fiatal vett részt. A program témája a szembenézés volt saját történelmünkkel, családi történeteken keresztül. A közös indulást sok egyéni munka, kutatás követte, aztán egy táborban folytatták a közös munkát, amit egy előadás létrehozása zárt.

KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ (KECSKEMÉT)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📄 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.kecskemetikatona.hu

CÍM Kecskemét, 6000, Katona József tér 5.

VEZETŐ Cseke Péter, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Argalás Csilla, Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság, argalas.csilla@bacs.police.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A színház vezetőinek névsorából kiemelkedik Radó Vilmos neve, aki 15 éves igazgatósága alatt többek között Latinovits Zoltán szerződtetésével öregbítette a színház hírnevét. A színháznak két kisebb játszóhelye is van, a Kelemen László Kamaraszínház és a Ruszt Józsefről elnevezett Stúdió Színház.”

Tetthely

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📄 Alkotók 😊 Résztevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

12–18 év

Műfaj (forma alapján)

színházi jelenetsor feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

preveníós (beavató)

Központi téma

Bűnmegelőzés, baleset-megelőzés.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Megtörtént bűnesetek dramatizálva.

A színházi jelenetek rendezője

Réczei Tamás

Foglalkozásvezető

Réczei Tamás, ill. a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság rendőrei és rendőrszociológusai

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A nézők négy egymástól független 8–10 perces színházi jelenetet látnak, mind-egyik jelenetet beszélgetés követi. A négy jelenet bűnmegelőzéssel és prevencióval kapcsolatos témákat vet fel, részben megtörtént esetek alapján: az interneten unokahúga nevében csábító pedofil; autóban öngyilkosságot elkövető, nevelőapja által zaklatott fiatal lány és barátnője; diszkrét baleset, aminek következtében a sofőr lány lábát amputálják, és emellett egy év felüggesztettre el is ítélik; a vasúti síneken lerobbanó öreg Trabant.
- ▶ A jeleneteket követő beszélgetésben a színházi nyelv rövid *fejtése* után a programvezető átadja a szót a közönség soraiban helyet foglaló rendőröknek és rendőrszociológusoknak, akik az adott téma kapcsán elmondják a nézőknek a legfontosabb tudnivalókat (pl. öngyilkossági gondolatok esetén kérjük segítséget egy felnőttől vagy hívjuk a Kék Vonalat; ha azt látjuk egy társunkon, hogy megváltozott a viselkedése, szóljunk egy felnőttnek; interneten soha ne küldjünk magunkról képet ismer-

retlennek; mindig kössük be a biztonsági övet; rendszeresen vigyük el az autót műszaki ellenőrzésre, stb.).

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés (az aktívabb nézők számára)

Társadalmi/életkori problémák

A jelenetek más-más problémához kapcsolódnak (visszaélés az interneten, öngyilkosság és családon belüli erőszak, felelőtlenség vezetés).

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Gyermekbalesetek, okok azonosítása, a megelőzés, az elhárítás, a segítségnyújtás lehetőségei. KRESZ, Szabálykövetés, elsősegélynyújtás.

Testnevelés és sport/Testnevelés: Prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés. Életmódot, életstílust és életminőséget befolyásoló egyéni, társas és csoportos tevékenységek.

Informatika: Az e-szolgáltatások előnyei és veszélyeinek, biztonsági vonatkozásainak megismerése. A közösségi oldalak és veszélyei. Az informatikai biztonság kérdései. Visszaélés az adatokkal. Az informatika főbb etikai kérdései, viselkedési szabályai.

Utaztathatóság

Utaztatható alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, egy-másfél óra.

Bejelentkezés

Megtelik a Kecskeméti Kamaraszínház nézőtere, egyszerre kb. 100 középiskolás vesz részt eltérő osztályokból és iskolákból.

Ár

Bejelentkezés után ingyenes.

Együttműködő szervezet

Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Jobb volt annál, mint amikor bejött az osztályba a rendőr; többször elmondtak dolgokat és ezzel nyomatékosítottak; a való világból merített dolgok voltak; sokat tanultunk belőle.” „Nem lettünk volna itt ennyien, ha ez nem iskolaidőben van. Egy ilyen korúnak, ha

megmondják, mi merre hány méter, az pont le fogja sz*rni, megfogad fűt-fát, aztán úgys kipróbálja.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A gyerekek nagy részének ez volt az első színházi élménye. A társadalomismeret tananyaghoz, illetve az osztályfőnöki órák témájához kapcsolódott.”

Mit gondoltak a programról a megfigyelők?

A résztvevők körében éles vita alakult ki a program hatékonyságát illetően, elsősorban a fiúk és a lányok között. Mindkét véleményből idéztünk. A nézőtérén 90 %-ban fiúk ültek.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

A színház minden évadban szervez tanfolyamot pedagógusok számára „Műérték és Mű érték” címmel, ami a bérletes előadások tanórai elemzését segíti. A színház „Zenél az erkély – kakaóval” címmel opera beavatató sorozatot indított gyerekeknek, aminek az elmúlt évadban a témája a Varázsfuvola volt.

KÁVA KULTURÁLIS MŰHELY (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.kavaszhaz.hu

CÍM 1117 Budapest, Kőrösy József utca 17.

VEZETŐ Takács Gábor, elnök

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Németh Edina, asszisztens, +361/3150781, edina.nemeth88@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Az 1997 óta működő Káva Budapest első, egyben Magyarország egyik legjelentősebb színházi nevelési társulata. A csoport olyan drámapedagógiai és színházi eszközöket használó komplex előadásokat tart főként iskolai osztályoknak, amelyekben a résztvevőkkel közösen emberi, társadalmi problémákat (pl. szabadság és felelősségvállalás, szülő-gyerek kap-

csolat, idegengyűlölet, iskola és demokrácia viszonya, erőszak, szelekció és versengés, történelmi traumák és jelen kapcsolata) vizsgál meg cselekvésen és közös gondolkodáson keresztül.”

Gubanc

❖ színházi nevelési program

Információforrások

- 👁 Megfigyelés 📄 Alkotók ☺ Résztevők
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

színházi és osztálytermi változat: 8–10 év
családi változat: 6–10 év és szüleik

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Együttműködés és összefogás, kiszolgáltatottság

Rendező

Schilling Árpád

Foglalkozásvezető

Bori Viktor

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A megfigyelésre a program családi változatán került sor.
- ▶ A csoportot az előtérben fogadják a színész-drámatanárok, majd miután a színházteremben helyet foglaltak, elkezdik az előadást.
- ▶ A szomszéd Rózsa nénit kéri meg Tibike szülei, hogy vigyázzon rá meg kutyájára, Gubancra három napig, míg ők a beteg nagymamához utaznak. Rózsa néni nem szereti a kutyákat, és más nevelési elveket követ, mint Tibi szülei, így hamar feszültté válik a helyzet. Gubanc kérleli gazdáját, hogy ne hagyja, hogy Rózsa néni vigye sétálni, de hiába.
- ▶ Tibike a nézők tanácsát kéri abban, hogy mit tegyen, végül úgy dönt, hogy felhívja a szüleit. Épp ebben a pillanatban ér vissza Rózsa néni, aki azt állítja, hogy elszökött tőle a kutya. Végül Tibike úgy dönt, hogy megszökik otthonról, hogy megkeresse kutyáját a kiserdőben.

- ▶ A program családi változatában, amíg a gyerek résztvevők az erdőszéli játszótér gyerekcsapatáról játszanak – ők segítenek később Tibinek – addig a felnőtt kísérők Rózsa nénival beszélgethetnek a kialakult helyzetről, nevelési elveiről.
- ▶ A játék a színházi tér másik oldalán folytatódik, tuskók jelzik az erdőt, amiben Alíz néni, egy boszorkány fogva tartja Gubancot. Tibikének három próbát kell kiállnia, hogy visszakapja a kutyáját, ebben a többi gyerek segít neki. Ezek csak az egész csoport együttműködésével végrehajtható feladatok: pl. időre kell szétválogatnia a fekete és a fehér babokat.
- ▶ Nagy nehezen sikerül megszöktetniük a kutyát, aki elmondja, hogy a boszorkány varázsereje úgy szüntethető meg, ha gyorsan körbeállják, és leveszik az ujjáról a varázsgyűrűjét. Miután ezt sikeresen megteszik, a gyerekek arról dönthetnek, mi legyen a vele: megölik, kővé változtassák vagy csak varázserő nélkül hagyják egyedül.
- ▶ Visszamegyünk Tibikével az otthonába. Itt a résztvevő gyerekek Tibi szüleinek szerepében beszélhetnek Rózsa nénival, aki a végletekig védi nevelési elveit, majd elsírja magát. Azzal a kérdéssel zárul a program, hogy mit gondolnak a résztvevők, minek szólt Rózsa néni sírása.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Kiszolgáltatottság, illetve a felnőtt és a gyerek világ viszonya. Mikor és hogyan lehet fellépni, érvényesíteni az érdekeket?

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Erkölcstan: Erkölcsei személyiség, emberi társaság. Önállóság, alkalmazkodás, engedelmesség. Öszinteség, hazugság.

Utaztathatóság

A programnak van fix játszóhelye, de utaztatható különböző színházi terekbe, és van iskolai terekre adaptált változata is.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 155 perc.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt a programon. A kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen. A programnak van családi változata is, ebben a szülőknek is kínálnak lehetőséget a részt venni a programban. A színházi és iskolai változatra a társulatnál kell jelentkezni. A családi változatra a befogadó helyen (MU Színháznál) kell jegyet venni.

Ár

Iskolai változat térítésmentes, a családi változat belépős.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„A legizgalmasabb a hármas próba volt, meg hogy kővé varázsoltak.”

Apalabirintus

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók

😊 Résztvevők 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

13–16 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Milyen módon lehet kialakítani működő kommunikációs, érzelmi csatornákat gyerek és szülő között? Hogyan lehetünk igazságosabbak egymás megítélésében családon belül?

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Improvizációk.

A színházi előadás rendezője

Perényi Balázs

Foglalkozásvezető

Gyombolai Gábor

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program kereteinek ismertetése után a résztvevők egy lakásnak berendezett színházi térbe lépnek be, és a teret négy oldalt körülvevő székeken foglalnak helyet.
- ▶ A program improvizált jelenetsorral indul (a program valamennyi színházi jelenete improvizáció), amiben egy négytagú csa-

ládót ismerünk meg két kamaszkorú gyerekkel. Őt jelenet követi egymást, amelyek a résztvevők számára ismerős, hétköznapi konfliktushelyzeteket mutatnak be (szülők négy napra el akarnak utazni a nagyszülőkhöz, de a kamaszok nem szeretnének menni; az egyik gyerek nem akar bemenni az iskolába és igazolást kér; az egyik gyereket rajtakapták a vécében, amikor a haverja dohányzott, és ezt el akarja mondani az apjának, stb.) Az apát három színész-drámatanár játssza, mindegyikük más-más karaktert jelenít meg (szigorú, vicces, elemző), a kamaszokat pedig a résztvevők kortársai játsszák.

- ▶ Az utolsó, hangos veszekedésbe torkolló jelenetből (vacsorázna a család, de az egyik fiatal nem tud leszakadni a Facebook-ról) kifordul a három apa és az anya a közönséghez, és négy rögtönzött kiscsoportban tanácsot kérnek: mit lehet itt tenni?
- ▶ A kiscsoportos egyeztetés során a színész-drámatanárok végig szerepben maradnak, majd egy újabb improvizált jelenetben egymással beszélgetve osztják meg a kiscsoportok véleményét.
- ▶ Egy újabb rövid jelenet és egy újabb rövid egyeztetés után szünet következik.
- ▶ A második rész első jelenete a Káva irodájában játszódik: az apát a fiatal főnőke egy apróbb mulasztás miatt durván megalázza és kirúgással fenyegeti.
- ▶ Ebből a jelenetből tér haza (a résztvevők követik a színházi térbe), ahol egy üvöltözős családi veszekedésbe toppan be, és az anya rögtön nekitámad: férfira lenne most szükség, de ő nincs itt.
- ▶ Az apa hirtelen felindulásból otthagyja a családot: és három kiscsoportban követhetik a résztvevők a három apafigurát. A hosszabb, kb. fél órás kiscsoportos munka során a résztvevők eldöntik, hova ment az apa, mit gondolt és mit élt át, kikkel találkozott, majd az ő szerepükbe bújva (ezek rendszerint az apa barátai) adhatnak tanácsot neki.
- ▶ A következő jelenet másnap játszódik: az apa visszatér a családdhoz, beszélni szeretne az anyával és a gyerekekkel, ám az

egyik gyerek kilépne ebből a helyzetből, és először őt kell meggyőzniük a résztvevőknek, hogy maradjon.

- ▶ A programot egy újabb improvizált jelenet zárja: az apák megosztják egymással és a csoporttal, milyen tanácsokat kaptak a résztvevőktől a kiscsoportokban.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

A program direkt módon foglalkozik a korosztályt érintő egyik legfontosabb életkori problémával („mit kezdjek a szüleimmel”). Segít a kamaszoknak abban, hogy egy-egy számukra ismerős családi konfliktust átgondoljanak a szülők nézőpontjából is. Segít abban is, hogy mintát kapjanak egy-egy ilyen konfliktus megoldására.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 135 perc.

Bejelentkezés

A programon ált. egyszerre egy iskolai osztály vesz részt, akik előzetesen jelentkeznek vagy a társulatnál, vagy a fő befogadó helyszíneken. Kísérők jelen lehetnek, de nem vesznek részt.

Ár

Téritésmentes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Ismerősek voltak a helyzetek: testvéri veszekedés, apróságból nagy balhé. Ezután próbálom a másikat megérteni, hogy nem hülyeséget mond.”

Akadályverseny

❖ színházi nevelési program

Információforrások

- 📺 Megfigyelés (videofelvételről)
- 🌐 Internet
- 📖 DICE tanári csomag, 50-61. oldal (http://www.dramanetwork.eu/file/DICE_tanari_csomag.pdf)

Korosztály (alkotók szerint)

14–16 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

szabadság, az emberi csapdahelyzetek, rákérdezés a tehetetlenségre

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Improvizációk.

A tervezés vezetői

Schilling Árpád, Takács Gábor

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A programot megelőzi egy 60 perces interjú a tanárokkal, valamint egy 90 perces, *szabályjátékokat* tartalmazó, ráhangoló játéksor a diákokkal.
- ▶ A program egy kiterjedt szerepjáték, amelynek megvalósítására az iskola épületén belül kerül sor, felhasználva annak saját tereit (osztálytermek, aula, igazgatói iroda). A drámatanárok és a tanulók folyamatosan szerepben vannak, a szerepváltások mindegyikére nagyon rövid szünet után vagy akár a program megállítása nélkül kerül sor.
- ▶ A résztvevők egy rendkívüli osztálygyűlésre érkeznek. Az iskola (a magyar zene-tévé révén) lehetőséget nyert arra, hogy képviselje önmagát és az egész kerületet a SZABADSÁG témakörében meghirdetett pályázaton. A pályázat lényege, hogy a résztvevőknek az iskola egyik falán egy hatalmas festmény formájában kell megjeleníteniük a központi fogalmat.
- ▶ A résztvevő osztálynak arra van lehetősége, hogy az egyes tanári figurákat (demokratikusabb osztályfőnök, autokratikusabb rajztanár, iskolaigazgató) kövesse, vizsgálja, ahogy helyzetről helyzetre az iskola különböző tereiben interakcióba keverednek egymással és a diákokkal. A program alapkonfliktusát az adja, hogy az osztályfőnök és a rajztanár nagyon különböző módszerekkel közelítene a feladathoz, ennek kapcsán nyílt konfrontációba keverednek, és állásfoglalásra készítetik a diákokat.

- ▶ Ahogyan haladunk előre az időben, a „szabadság-projekt” mögül egyre több támogató esik ki: először a rajztanár hagyja el az iskolát, aztán a zenetévő vonul ki a projekt mögül, végül a szülők is ellene fordulnak. A program azt vizsgálja, kik azok, akik mindezek ellenére kitartanak az eredeti elképzelések mellett, és hogyan érvelnek mellette; akik kilépnek, hogy érvelnek ellene.
- ▶ Számos ponton az osztály két részre oszlik a diákok egyéni döntései alapján, és egy időben két párhuzamos szálon fut a cselekmény. Ezek a cselekményszálak aztán találkoznak, és újra kapcsolatba kerülnek egymással.
- ▶ A játék végén mindenki visszatér a kiindulási helyzethez, és reflektálnak mindarra, ami történt.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Iskola és demokrácia viszonya. Különböző tanári stílusok (autoriter, demokratikus). Lehet-e ma az iskola a diákok, a tanárok és a szülők közös ügye?

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség. Mi és ők. A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény. A szabadság rendje. Jogok és kötelességek.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom: 90 perc felkészítő foglalkozás, 120 perc program + 45 perc reflexió. A diákokkal végzett munkát egy 60 perces előinterjú és egy 30 perces feldolgozó beszélgetés kíséri a tanárokkal.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt, az iskola tereiben.

Ár

A résztvevők számára térítésmentes.

Együttműködő szervezet

Krétaok

Bábok

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–16 évesek, ill. átdolgozva felnőttek

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Szabadság és szükségszerűség: felelősség, kötelességek, szabályok, elvárásokhoz való alkalmazkodás.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Georg Büchner: Leonce és Léna c. drámája

A foglalkozás alapját képező színházi előadás rendezője

Tóth Miklós

Foglalkozásvezető

Gyombolai Gábor

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program kereteinek, szerkezetének, szabályainak rövid tisztázása, valamint a játéktér és a díszletek rövid fejtése után a foglalkozásvezető egy öltöztető-bábura adott öltöny kapcsán beszélgetést kezdeményez az öltözködéssel és az öltözködés körüli társadalmi elvárásokról.
- ▶ Megtudjuk, hogy az öltöny egy napjainkban élő, 18 éves európai hercegé, akinek egy órán belül egy sajtótájékoztatóra kell megjelennie abból az alkalomból, hogy leérettségizett.
- ▶ Ettől a ponttól a társulat tagjai szinte a teljes foglalkozás ideje alatt végig szerepben vannak jelen, szerepből kérdeznek, válaszolnak, alakítanak kiscsoportot, foglalják össze a kiscsoportban elhangzottakat. A résztvevőknek folyamatosan lehetőségük van az interakcióra.
- ▶ Megismerjük Krisztinát és Barbarát, akik az udvar protokoll-felelősei, és akik elmondják, mennyire szigorú szabályok szerint zajlik egy ilyen esemény. Krisztina tíz éve van a palotában, a végeletekig szabálykövető és alkalmazkodó, és ő tanítja

be Barbarát az új munkakörre, akiről kiderül, hogy gyermekét egyedül neveli, és emiatt nagy szüksége van a munkára és nagyon meg szeretne felelni.

- ▶ Belép a színre a herceg, egy önmagát kereső, identitásválságban lévő fiatal, akit nagyon bosszantanak a protokolláris szabályok és mások megfelelni akarása, emiatt gúnyt űz Krisztinából és Barbarából (Barbarának megszólal a telefonja, Krisztinát ezért arra bízta, hogy köpje le Barbarát, majd az utolsó pillanatban leállítja).
- ▶ A herceg távozása után Barbara a résztvevőkhöz fordul, és megkérdi, miért engedheti ezt meg magának a herceg. Krisztina is részt vesz a párbeszédben a saját álláspontját képviselve.
- ▶ A herceg visszatér, arra kéri a résztvevőket, jellemezzék a két nőt, majd a csoport egy részét félrehívja, és így kettébomlik az osztály: az egyik fele a hercegnek, a másik fele Barbarának ad tanácsot, hogyan tudná a másikat kimozdítani mostani viselkedéséből.
- ▶ A beszélgetések után újra az egész csoport előtt a herceg Barbarával és Krisztinával lejátszsa, amit javasoltak nekik.
- ▶ Krisztina telefonhívást kap: egy furcsa öltözetű férfi beszökött a palotába, mindenkinek a szobájába kell mennie – ez az előadásban is szünetet jelent.
- ▶ A szünet után a herceg találkozik egy csavargóval, aki vagyon és munka nélkül éli életét.
- ▶ Megjelenik Krisztina és Barbara, és közlik a hírt: a király úgy határozott, hogy az újév beköszöntével a herceg lesz az új király, és ezt a tíz perc múlva kezdődő sajtótájékoztatón jelentik be.
- ▶ A hölgyek távozása után a csavargó előbújik rejtékhelyéről, győzködi a herceget, hogy tartson vele, és ebben segítségül hívja az arra fogékony résztvevőket is.
- ▶ Távozása után Barbara tér vissza, aki figyelmezteti a herceget, kezdjen készülni. Miután a herceg továbbra is megálázza, Barbara kifakad, zakóját és parókáját a herceghez vágja, és szembesíti

azzal, hogy csak őket meri megalázni, de az apjának nem mer ellentmondani.

- ▶ Nem sokkal Barbara távozása után megjelenik a király (ugyanaz a színész játssza, aki a csavargót), és számon kéri a fián, miért nem hajlandó elvállalni „az ország legjobb állását”. Az apa a saját nézőpontjából erős és érvényes érveket hoz fel, amelyekre a hercegnek nincsenek válaszai, de megkéri a résztvevőket, segítsenek neki (alkalmanként egy-egy résztvevő helyette száll vitába a királlyal).
- ▶ A király távozása után a herceg döntéshelyzet előtt áll: elmegy-e a sajtótájékoztatóra. A teret elhagyja, de nem tudjuk meg, hova megy.
- ▶ A programot rövid megbeszélés zárja: a résztvevők áttekintik azt az öt nézőpontot, amivel találkozhattak, és azon gondolkodnak, mi történhetett a herceggel.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Hol van az ember saját döntéseinek a határa, milyen kényszerek és elvárások nehezítik az embert szabad döntéseinek meghozatalában? Mire képes, mire hajlandó az ember azért, hogy megfeleljen másoknak?

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség. Mi és ők. A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény. A szabadság rendje. Jogok és kötelességek.

Magyar nyelv és irodalom: A világirodalom drámai művei. Georg Büchner: Leonce és Léna című drámájának különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Utaztathatóság

A program utaztatható bármilyen térbe.

Alkalmak száma és hossza

egy alkalom, 150 perc egy szünettel

Bejelentkezés

A programon ált. egyszerre egy iskolai osztály vesz részt a 9–10. évfolyamból, akik előzetesen jelentkeznek vagy a társulatnál, vagy a fő befogadó helyszíneken.

Kísérők jelen lehetnek, alkalmanként részt is vehetnek.

Ár

Térítésmentes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Egészen a végéig a királyfinak adtam igazat, de a király érzései elbizonytalanítottak.” „Ha színházba mentem, eddig mindig kiválasztottam valakit, akinek igaza van. Ezután többféle nézőpontot fogok figyelni.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

*„Sajnos kevés színházi tapasztalattal, el-
ménnyel rendelkeznek. Hogy mi a színház
célja? Problémafeltárás, elgondolkodtatás,
tükör tartása élénk önismeret céljából. Ez
sokaknál most csengett le.”*

Digó

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 🗨 Résztvevők 👤 Tanár
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15–16 éves korosztály

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Előítéletek, kommunikáció, együttélés

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

R. M. Fassbinder: A vendégmunkás című drámája

A színházi előadás rendezője

Tóth Miklós

Foglalkozásvezető

Takács Gábor

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Egy rövid bemutatkozást követően kezdődik az első színházi rész, amiben a falu férfi tagjainak szemszögéből ismerhetjük meg annak hatását, hogy egy olasznak hitt, de valójában görög vendégmunkás érkezik a német faluba. A szerelmi viszonyokkal és munkahellyel kapcsolatos feszültségek a görög ellen három helyi férfi

által elkövetett fizikai bántalmazásig (csoportos verésig) fajulnak.

- ▶ A színészek a verekedés után kiülnek a nézők közé, és szerepből beszélgetnek a körülöttük ülőkkel. A beszélgetésről a színházi térbe visszalépve számolnak be.
- ▶ Egy szünet után Jorgosz, a bevándorló és Marie, a szerelme szemszögéből ismerhetjük meg a történetet, egyre több részletre derül fény.
- ▶ Egészcsoportos megbeszélés követi a színházi jeleneteket, ami arról szól, hogy a férfiak miért verték meg Jorgoszt, mit kockáztatnak ezzel, mit akarnak elérni vele?
- ▶ Csoportokra szétválva a férfiak által hordott bőrdzseki jelentésszintjeit vizsgálják a különböző szerepek nézőpontjából. A beszélgetésből cselekvésbe váltva nézik, hogy mit csináltak a dzsekkikkel a szereplők, amikor hazamentek, hogyan viselték őket. A verők nézőpontját próbálják megérteni.
- ▶ Egy-egy találkozásra készítik fel a szerepeket a csoportban, majd a verekedés utáni találkozásokat a diákok instrukcióit követve játsszák el a színészek.
- ▶ Végül Elizabeth, a bádögüzem igazgatónőjének szemszögéből ismerjük meg a történetet, amiből kiderül, hogy egy újabb vendégmunkás érkezik a bádögüzembe, és hogy Jorgosznak viszont a törökökkel kapcsolatban vannak előítéletei.
- ▶ A programot a foglalkozásvezető pár mondatdal lezárja.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

A bevándorlás, és a társadalmi együttélés problémaköréhez kapcsolódik a program.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Korunk erkölcsi kihívásai. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus, mint erkölcsi dilemma.

Utaztathatóság

A programnak van fix játszóhelye, de utaztatható különböző színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 180 perc.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt a programon. A kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen. A programra a társulatnál kell bejelentkezni.

Ár

Térítésmentes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Miről szólt? Beilleszkedés, elfogadás, előítélet, féltékenység, többféle viselkedésforma...”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A téma nagyon messzinek tűnt az elején, hiszen a mi kisvárosunkban nem élő probléma. A foglalkozás végére a gyerekek megérezték az emberi döntések nehézségét, a közösséghez tartozás árát, a pletyka veszélyét.”

Az emlékezés drámái I: Üres lap

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Megfigyelés 📄 Alkotók ☺ Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15–18 éves korosztály

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Hovatartozás, identitás; határon túli magyarság

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Improvizációk alapján a szövegkönyvet Róbert Júlia írta.

A színházi előadás rendezője

Sereglei András

Foglalkozásvezetők

Gyombolai Gábor, Milák Melinda

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program Miki dilemmáját járja körbe, és az őt játszó színész szinte végig szerepből kommunikál a diákokkal. Kiderül, hogy Miki Szelmencről származik, ami jelenleg Szlovákia és Ukrajna határán van, a falut az első világháborút lezáró béke kettévágta.

- ▶ Miki szenvedélye a foci, és szeretne profi focista lenni, ám ehhez a Pozsonyi Fociakadémiára kellene járnia. Ezt ellenzi az őt egyedül nevelő anyja, és testvére, hiszen magyarságát úgy tudja legjobban megőrizni szerintük, ha a kassai Gimnáziumba megy.
 - ▶ A diákokkal szerepből beszélgetnek arról, hogy dönthet-e a 14 éves fiú maga a soráról vagy a családnak kell-e döntenie.
 - ▶ Színházi jelenetekből megtudjuk, hogy a fiú Pozsonyt választotta, ott összejött egy szlovák lánnyal, sőt, beválogatták a Szlovák ifi válogatottba. Szelmenci barátait várja látogatóba, de tart is attól, hogy mi fog történni köztük.
 - ▶ A diákok Zitával, Miki testvérével beszélgetnek a kialakult helyzetről, identitásról és kötelezettségekről.
 - ▶ A szünet végén a játékvezető elmondja, hogy most egy rendőrségi kihallgatást fognak látni a diákok.
 - ▶ A színházi jelenetből kiderül, hogy valakit megverték azon az estén, amikor Miki a barátaival találkozott. A jelenetet úgy játszószák a színészek, hogy több szemszögből is megismerjük a történeteket. A rendőrnő vallomásokot idéz, amire Miki reagál, azonban kifordulva elmeséli a nézőknek, hogy mi történt valójában. A barátaival heves vita alakult ki egy sörözőben, ahol valaki megszólta őket, mert magyarul beszéltek. A barátai az utcán megverték ezt az embert. Bár Miki nem vett részt a verésben, nem tudja eldönteni, hogy mit tegyen, elárulja-e régi barátait, akiknek a tettét ő maga is elítéli vagy hallgasson.
 - ▶ A diákok egy játékban Miki környezetének nézőpontjaiból is reagálhatnak, és megfogalmazzák saját álláspontjukat a történetek kapcsán.
 - ▶ Ők diktálják, hogy mit írjon Miki vallo-másként arra az üres lapra, amit a rendőrnő ott hagyott előtte.
 - ▶ A játék egy reflektáló beszélgetéssel zárul.
- A program milyen részvételi módokat kínál?**
néző/beszélgetés/rendezés
- Társadalmi/életkori problémák**
Az identitás kérdésköre, a határon túli

magyarság, önmegvalósítás, vagy közösségek érdeke.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Az ítéloképesség, az erkölcsi, az esztétikai és a történeti érzék fejlesztése. Helyi kötődés, irodalmi emlékhelyek, nemzeti identitás.

Művészetek/Vizuális kultúra: Tárgy- és környezetkultúra. A legfontosabb nemzeti tárgyak épületek ismerete.

Ember és társadalom/Etika: A kapcsolatok világa. Állampolgárság és nemzeti érzés.

Utaztathatóság

Utaztatható különböző színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 135 perc.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt a programon. A kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen. Be kell jelentkezni a társulatnál.

Ár

Térítésmentes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Jó, hogy komoly, mai problémáról szól.”

Az emlékezés drámái II: Kárpótlás

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők

👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Múlthoz való viszony, emlékezés, holokauszt

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Improvizációk alapján a szövegkönyvet Sebők Bori írta.

Alkotók és közreműködők

Sebők Bori, Bori Viktor, Romankovics Edit

Foglalkozásvezetők

Bori Viktor, Romankovics Edit

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A csoportot fogadó színész ismerteti a keretjátékot a diákokkal. Egy 16 éves, Andris nevű fiút fog játszani, aki filmet forgat a nagymamájáról, aki már nem él. Andris elakadt a filmben, szeretné tesztelni azt, és ebben kéri a csoport segítségét.
- ▶ A terem egyik oldalán a nagymama szobája van berendezve, és amint megérkezik az őt játszó színésznő, mutatnak egy jelentet a nagymamáról ebben a térben, majd Andrisról ugyanitt.
- ▶ A két szereplő világról beszélgetnek a csoporttal, majd kiderül, hogy a bontatlan levél, amit Andris korábban ellopott a nagymamától, a holokauszt-kárpótlással kapcsolatban jött. A levélből kiderül, hogy akár 2000 eurót is kaphatna a nagymama kárpótlásként, amiből szuper vágóprogramot vehetne.
- ▶ Egy újabb jelenetben Andris a gettóval kapcsolatban faggatja a nagymamát, a nézőknek nyilvánvaló, hogy a levélben megfogalmazott kérdésekhez kell a válasz, de ezt a nagymama nem tudja. Mivel nem elégedett a nagymama válaszaival, Andris elveszti a türelmét, rákiabál, és kiviharzik.
- ▶ Elmondja, hogy amikor később visszatért csak a kiszóródott gombokat találta a földön. Szeretné betenni a filmbe, hogy mi történt a gombokkal, és abban kéri a diákok segítségét, hogy rekonstruálják, hogyan kerültek a gombok a földre. Egész csoportban ötletelnek, és próbálnak ki pár lehetőséget.
- ▶ Színházi jelenetben Andris bocsánatot kér nagymamájától, aki elmeséli, hogy miként fogták el őt és családját, és vitték a gettóba.
- ▶ A szünet után egy másik színházi térben, a konyhában játszódó jelenetet látunk, amiben Andris anyja elutasítja a pénz elfogadását. A jelenet után a múlthoz való különböző viszonyulásokról beszélgetnek.
- ▶ Ismét a nagymama szobájában látunk jelenetet, amiben aláírja a levelet, és felajánlja Andrisnak a pénzt. Megtudjuk, hogy két héttel később a nagymama kórházba került, és meghalt.
- ▶ A következő jelenetben Andris és anyja

pakolnak a nagymama szobájában, de összevesznek azon, hogy mit kezdjenek a nagymama tárgyaival.

- Egy beszélgetést követően két csoportban dolgoznak a diákok a film utolsó jelenetén. Részben a színészeket instruálják, részben maguk játsszák a szerepeket. A kipróbált variációk közül egyet-egyet bemutat a két csoport.
- Zárásként a vezetők azt kérik, hogy a film címével kapcsolatos ötleteiket írják fel cetlikre a diákok.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Családi viszonyok, múlthoz való viszony, antiszemitizmus.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Hazánk és a nagyvilág a XX. század első felében. A holokauszt Európában és Magyarországon. Zsidóüldözés, a holokauszthoz vezető út, népiptás.

Magyar nyelv és irodalom: Világirodalmi epikai művek. Epikai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Ember és társadalom/Etika: A kereszténység Európában. A zsidó és keresztény vallás a Bibliában. Szülők és gyermekek. Otthon és család.

Utaztathatóság

Utaztatható különböző színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 180 perc.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt a programon. A kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen. A programra a társulatnál kell bejelentkezni.

Ár

Térítésmentes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Segített a keret, mert megkönnyítette, hogy feloldódjak, beleszóljak, és ne feszengjek.”
„Néha beszélnek a második világháborúról,

én izgalommal hallgatom, de apu nem szeret róla beszélni, mert meg akar kímélni.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A program arról szólt, hogy családi múltunk befolyásolja-e a jelenünket? Beszélgetünk-e otthon?”

Az emlékezés drámái III: Blog

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

15–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Van-e közünk (a múltban történt) kényszer szülte áruláshoz?

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Improvizációk alapján a szöveggönyvet Róbert Júlia írta.

Alkotók és közreműködők

Patonay Anita, Seregley András

A program szerkezete és cselekménye

- A színész-drámatanárok fogadják a résztvevő osztályt a MŰSZI előterében, majd a kávézó egy kijelölt részén elfoglalják helyüket. Rövid bevezető következik a program felépítéséről, a színházi formáról, majd bemutatják a szereplőket.
- Színházi jelenet: Gigi és Laci, két 17 éves diák, megelégteli az iskolában történő dolgokat, és eldöntik, hogy iskolai blogot indítanak álneven, hogy felhívják az iskola vezetőségének, illetve a diákoknak a figyelmét bizonyos problémákra: pl. tanári alázás, menza, stb.
- Beszélgetés következik arról, hogy a nyilvánosságra kerülő tények tudnak-e elérni valami változást az iskolában, a tanároknál?
- Mindenki megkapja és elolvassa Gigi indító cikkei. Gigi tanácsot kér az osztálytól a cikkeivel kapcsolatban.
- Színházi jelenetsorból megtudjuk, hogy Gigiék iskolájában tanít egy matematika

tanár, aki nem tud tanítani, az osztályban majdnem mindenki bukásra áll. A szülők hiába nyújtottak be petíciót ellene, nem történt változás, minden maradt a régi. Gigi számára véletlenül kiderült, hogy az Igazgató és a matektanár között viszony van, összekapcsolja a szálakat. Ebből cikket ír a blogra, és apja tanácsa ellenére felteszi. Az iskolában botrány lesz a cikkből. Laci közben véletlenül megrongálja az elektronikus naplót, aminek súlyos anyagi vonzata lenne. Viszont a matektanár ajánlatot tesz neki. Ha kideríti, hogy ki írta álneven a cikket róla és az igazgatóról, akkor elfelejtik az ügyét. Laci elárulja Gigi nevét. Gigit kirúgják az iskolából. Laci bevallja Giginak a tettét.

- ▶ A szünet után újabb színházi jelenet következik: Gigi keresi az igazságát az apjánál. Ekkor meséli el apja neki a múltban történeteket: ügynök volt, beszervezték, jelentéseket kellett írnia a barátairól.
- ▶ Az osztály *fórum színházzal* dolgozik azon, hogyan mondja el Apa a múltat?
- ▶ Ezt követően a résztvevők kiscsoportokban állóképeket készítenek arról, hogyan változik meg az apa–lánya viszony ebben a helyzetben. Az állóképeket bemutatják és értelmezik egymásnak.
- ▶ Ugrunk az időben 10 évet. Gigi megmarad álmánál, tényfeltáró újságíróként fog dolgozni egy lapnál. Feladatul kapja, hogy egy összefüggő sorozatot írjon az író–ügynökökről. Egy színházi jelenetben látjuk, amint Gigi a Magyar Országos Levéltárban kutat, és az apja dossziéja kerül a kezébe.
- ▶ A résztvevők különböző variációkat mutathatnak be arra, hogy mit csinál Gigi az apja dossziéjával.
- ▶ A lezáró beszélgetésben a résztvevőknek a témával kapcsolatos filmeket és olvasmányokat ajánlanak.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Ügynökmúlt, ügynökügyek feldolgozatlansága, titkosított akták. Mit kezdünk azokkal az emberekkel, akik ügynökmúlttal rendelkeznek? Szembenézés a múlttal.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.

Utaztathatóság

Nem utaztatható, fix játszóhely: MÜSZI.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 135 perc.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt a programon. A kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen. Az egyesület asszisztensénél kell bejelentkezni.

Ár

Térítésmentes.

Együttműködő szervezet

MÜSZI (Művelődési Szint)

Az emlékezés drámái IV: Szobor

❖ *színházi nevelési program*

Információforrások

🔍 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Cigány–magyar együttélés témaköre áll az emlékezés perspektívájából.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Improvizációk alapján a szöveggönytvet Sebők Bori írta.

Alkotók és közreműködők

Kardos János, Sebők Bori, Takács Gábor

Foglalkozásvezető

Takács Gábor

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A résztvevők egy amfiteátrum-szerű tér körívén foglalnak helyet, amelyet 3 emelvény tagol. A színész–drámatanárok a teljes program alatt előttük–közöttük játszanak, alkalmanként szerepből lépnek kapcsolatba a fiatalokkal.
- ▶ Színházi jelenetsorban megismerkedünk

egy kis falu polgármesterével és barátjával, Marcival. A polgármester három méter magas csomagot kapott, ami csomagolópapírbá tekerve áll a tér közepén. Marci segítségével elrejtik a polgármester pincéjébe.

- ▶ A polgármester kioszt a résztvevőknek egy levelet, az egyikük hangosan fel is olvassa. Egy szobrászművész írta, készített egy emlékművet a faluban történt cigánygyilkosság emlékére, és kéri, hogy állítsák fel azt a falu főterén. A levelet elküldte a sajtó képviselőinek is.
- ▶ A következő jelenetben a polgármester úgy szólítja meg a résztvevőket, mintha egy sajtótájékoztatón újságírók lennének, akik szintén megkapták a szobrász levelét. Azt állítja, hogy a szobor nem érkezett meg. Hangsúlyozza, hogy a gyilkosság elkövetői nem a falu lakosai közül valók, nekik ehhez nincs közük. A résztvevők kérdéseket tehetnek fel neki.
- ▶ Újabb színházi jelenetsor következik, amiből három álláspontot ismerünk meg: a szobor felállítása ellen tiltakozó polgármesterét (az emberek ezt nem akarják, csak felzaklatná őket), az emlékezést támogató Marciét, és a kettejük között öröklődő Annáét, aki a polgármester lánya és Marci barátnője.
- ▶ Marci elhatározza, hogy ellopja a szobrot a polgármester pincéből, és felállítja. A résztvevőket kérdezi ezzel kapcsolatban (van, aki támogatja, mások önbíráskodásnak tartják). Megkéri azokat, akik támogatják, hogy segítsenek neki felállítani és kicsomagolni a szobrot. A kortárs szobor leginkább egy fatönkre vagy növényi szárra emlékeztet, amiről le van nyesve két hajtás, és amit egy fejsze hasít ketté.
- ▶ Három kiscsoportra válnak szét a résztvevők, a drámatanárok is kilépnek a szerepeikből. A kiscsoportos beszélgetés az eddigi történet *fejtésével* indul, majd a szobor jelentését boncolgatják. Milyen címet adnának a szobornak? Mi a különbség a szobor és az emlékmű között? Van-e olyan szobor vagy emlékmű a városban, ami jelent nektek valamit? A beszélgetés végén a színészek segítséget kérnek, hogy

az általuk játszott karakter hogyan érveljen.

- ▶ Improvizált jelenet következik a résztvevők által javasolt érvek alapján.
- ▶ A szereplők most egy másik kiscsoportot közelítenek meg, mint akikkel eddig dolgoztak, szerepből szólítják meg őket, mint a falu lakóit.
- ▶ Újabb jelenetsor következik, de innentől a szereplők már folyamatosan provokálják a résztvevőket, párbeszédben vannak velük. A feszültség a három szereplő között fokozódik. A polgármester újra ráerősít, hogy a falunak nincs köze a gyilkosokhoz, nem a falu tehet róla, a szobor miatt mégis bünszűnek fogják magukat érezni. Marci megvádolja a polgármestert, hogy sosem mond igazat, erre ő megfogadja, hogy most őszintén válaszolni fog. A résztvevők kérdéseket tesznek fel.
- ▶ Anna először beállítja a szoborhoz az apját (kezével tolja el magától) és Marcit (átöleli) aszerint, hogy ő hogy látja őket, majd megkéri a résztvevőket, hogy őt is állítsák be, mert ő nem látja magát ebben az egészben.
- ▶ Minden szereplő visszamegy az eredeti kiscsoportjához. Van-e még valami, amit el kell mondani?
- ▶ A kiscsoportok javaslatai alapján további improvizált vitába bonyolódnak a szereplők.
- ▶ A polgármester felkéri az osztály tagjait, hogy szavazzák meg: maradjon-e szobor a falu főterén? Titkos szavazás után a polgármester azonnal összesíti is a szavazatokat, és kihirdeti az eredményt.
- ▶ Minden szereplő a saját dobogóján ülve elmesél egy, a megölt fiúval kapcsolatos, személyes emléket a gyilkosság előttről, aztán azt, hogy hogyan értesült a gyilkosságról.
- ▶ A foglalkozásvezető elmondja a résztvevőknek, hogy egy valós történet alapján készült az előadás. Az egyik színész krétával felír a falra egy GPS-koordinátát, ahol utána tudnak nézni a történetnek. (A koordináták az eredeti szobor jelenlegi tartózkodási helyének, egy templomkertnek a bejáratához mutatnak.)

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés
Társadalmi/életkori problémák

Demokratikus döntési folyamatok. Raszizmus. Van-e felelősségünk a cigánygyilkosságokban? Miért történhetett meg mindez? Miért akarunk rá emlékezni vagy miért akarjuk elfelejteni?

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Korunk erkölcsi kihívásai. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus, mint erkölcsi dilemma.

Ember és társadalom/Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Globalizálódó világ és Magyarország. A magyarországi nemzetiségek és kisebbségek kultúrája. A roma/cigány népesség helyzetének változásai.

Magyar nyelv és irodalom: Az ítézőképesség, az erkölcsi érzék fejlesztése. Kommunikáció. Részvétel a tanulócsoporthoz vitájában. Saját vélemény megvédése vagy korrekciója. Együttműködés a csoportos vitában. Kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának eljárásai. A manipulációs szándék, hibás következtetés, megalapozatlan ítélet felismerése.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 150 perc.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt a programon, a kísérők is részt vehetnek. A program a résztvevőknek ingyenes, azt vagy pályázati forrásból finanszírozzák, vagy a befogadó fizeti.

Ár

Egyeztetés tárgya (a program költsége 170.000 Ft).

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szólt, hogy mindkét álláspontot lássuk. Nem lehet olyan döntést hozni, ami mindkét félnek jó, a döntéseknek mindig vannak hátulütői. Nem akartam a nagy vitatkozások után egyik táborba sem tartozni.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Annak meglehetősen fontos üzenete van,

hogy több oldalról kell ránéznünk a vizsgalandó helyzetekre. Ha az emberré válás tanulási folyamat, akkor ez mindenképpen jelentős segítség ehhez.” „Az előadás szólt arról is, hogy fontos szembenéznünk a saját történetünkkel közösségi és egyéni szinten is, mert az elhallgatások csak konzerválják a problémákat, nehezebbé teszik a földolgozást.”

Egy millió

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (ismeretátadó)

Központi téma

Pénzről való tudatos és felelősségteljes gondolkodás.

A színházi előadás rendezője

Romankovics Edit

Foglalkozásvezetők

Bori Viktor, Patonay Anita, Romankovics Edit

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program három különböző szociális és pénzügyi háttérű fiatalról szól. A bemutatkozásuk egy havi költségvetésük szemléltetésével történik, majd Anna szemszögéből látjuk a történetet. Nem bír a kollégiumban tanulni, így azon gondolkodik, hogy felvegyen-e diákhitelt, hogy al-bérletbe költözhessen.
- ▶ Az egész csoporttal beszélgetnek a szereplők arról, hogy felvegyen-e Anna hitelt, közben a konstrukcióval kapcsolatos konkrétumok is elhangzanak.
- ▶ A következő színházi blokk Tamás dilemmáját mutatja be. Ő keményen dolgozik pultosként, hogy filmes iskolába járhasson, de Luca, a barátnője, szeretne albérletbe költözni Annával, és őt is hívja.
- ▶ A nézőkkel folytatott beszélgetés közben

a szereplők (Tamás és Luca) összevesznek.

- ▶ Luca szemszögéből láthatjuk a történetet, megtudjuk, hogy szüleitől bármikor kérhet bármennyi pénzt, viszont nem árulhatja el nekik, hogy Tamással akar összeköltözni, mert ezt megtiltották neki.
- ▶ Egy szünet után folytatódik a történet, amiből kiderül, hogy a beköltözés öröme közösen vettek egy sorsjegyet, amivel nyertek egymillió forintot. Viszont mindhármuknak határozott elképzelésük van arról, hogy mit csináljanak ezzel a pénzzel, erősen különböznek az elképzeléseik.
- ▶ Csoportokra szétválvá gondolkoznak a nézők az egyes szereplők pénzhez való viszonyán, majd azt mérlegelik, hogy mit kéne a csoportjukkal lévő színész által játszott szereplőnek csinálnia az egymillióról tartott megbeszélésen.
- ▶ *Fórum színházként* játsszák le ezt a másnapi megbeszélést. Amennyiben akarják, át is vehetik a szerepeket a nézők a színészekről, és a csoportok tanácsokkal segíthetik az egyes szereplőket.
- ▶ Egy reflektáló beszélgetéssel zárják a programot.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Különböző szociális hátterek, pénzügyi tudatosság, együttélés.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Pénzügyi, gazdasági kultúra. Pénzkezelési technikák, fogyasztói döntések, hosszú távú tervezés. Vállalkozások világa. Az állam gazdasági szerepvállalása. Pénzügyi, vállalkozói és gazdasági ismeretek. Foglalkoztatás. Pályakezdés. Adózás. Biztosítás. Fogyasztói társadalom. Jóléti állam.

Utaztathatóság

Utaztatható különböző színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 135 perc.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt a progra-

mon. A kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen. A programra a színháznál kell bejelentkezni.

Ár

Térítésmentes.

Együttműködő szervezet

Magyar Nemzeti Bank Pénziránytű Alapítványa

A hiányzó padtárs

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

16–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Iskolai szelekció, cigányozás, előítéletek. Az oktatáspolitikai befolyásolásának lehetősége.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

19–25 éves roma fiatalokkal készített narratív interjúk, oktatáspolitikai dokumentumok alapján Sebők Bori írta a szövegválogát.

A színházi részek rendezője

Sereglei András

Foglalkozásvezető

Takács Gábor

Projektvezető

Oblath Márton

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadás előtti héten a résztvevő osztályok nyitott kérdőívet töltenek ki, beszélgetnek a projektvezetővel.
- ▶ A programra rendszerint elit gimnáziumok dísztermében vagy tornatermében kerül sor, kb. 60 résztvevő (két párhuzamos osztály) számára. A programban négy roma származású amatőr színész és két drámatanár dolgozik együtt. A programon rendszerint részt vesz még két-három kutató is.
- ▶ A program rövid bemutatkozás és a kerekasztal beszélgetése után színházi jelenetsorral

indít. A stilizált játék a szereplők valós élettörténetén alapszik. Attila az általános iskola hetedik osztályában szeretne átkerülni az informatika tagozatos osztályból a dráma tagozatos osztályba, ám a drámatanár lehetetlen feladat elé állítja. Nyolcadikban pályaaorientációs tanácsadásra küldik. Annak ellenére, hogy lebeszéli a gimnáziumról, mégis beadja a jelentkezését. Tanára visszaadja a jelentkezési lapot, és arra biztatja, gondolja át, nem jelentkez-e inkább szakközépiskolába.

- ▶ A programvezető kikéri a résztvevők véleményét, hogyan döntsön Attila, majd megszavaztatja velük, hova adja be jelentkezését. (A megfigyelt alkalmon egyöntetűen mindenki a gimnáziumra szavazott).
- ▶ Újabb színházi jelenetek következnek. A gimnázium tanári kara a kávészünet előtt még gyorsan dönt Attiláról, és nem veszik fel. „Valahogy így kerültem a Baross Gábor Szakközépbe.” Egy tanítási órát látunk a szakközépből, ahol a tanár ahelyett, hogy tanítana, durván alázza a diákokat.
- ▶ Az öt diákot játszó színész kifordul a nézők felé, öt spontán kiscsoportos beszélgetés indul. A szereplők félig szerepből, félig civilen moderálják a beszélgetést. Milyen ez a sulis? Volt már hasonló élményben részesetek? Miben más ez, mint a gimis? Mi lesz azokkal, akik ide járnak? Mit tegyek egy ilyen tanárral?
- ▶ Újabb jelenetsor következik. A diákok improvizációban visszahozzák az ötleteket, amiket a résztvevőktől kaptak. Ellentmondanak a tanárnak, amire az megvonja az ösztöndíjait. Attila összefut egy volt osztálytársnőjével, aki gimnáziumba ment. Annyira más szintű oktatásban van részük már az első évben, hogy a randin beszélgetni sem tudnak egymással (Attila rosszul ejti az angol szavakat, nem olvas kortárs drámákat, stb.). Attila ellen fordul az osztályközösség is. Az érettségien egy üres lapot ad be. A záró képben a kiűtött Attilára rászámolnak.
- ▶ A záró képnek címet adnak a résztvevők, majd beszélgetés indul arról, miért maradt üresen a papírlap az érettségien.

- ▶ A szereplők visszahozzák azt a jelenetet, amikor hetedikben a drámatanár lehetetlen feladatot ad Attilának (pl. tanuljon meg két monológot hétfőre egy kortárs darabból, az egyik legyen Jon Fosse-tól, stb.). *Fórum színház* kezdődik, ahol a résztvevők Attilának adhatnak tanácsot, ill. be is állhatnak a helyére. Hiába oldja meg azonban Attila a feladatot, a tanár akkor sem engedi át, mert „meg van kötve a keze”.
- ▶ A résztvevők az iskola tanári karának szerepébe lépnek, feladatuk, hogy meggyőzzék az igazgatót játszó foglalkozásvezetőt arról, hogy lehessen átjárás az informatika és a drámás tagozat között. Az igazgató először burkoltan, majd egy ponton nyíltan kifejti ennek a veszélyeit („tudjuk, hogy a drámás osztályba a jól szituált gyerekek járnak, ha meglátják ott az első cigányt, a szülők ki fogják venni a gyerekeket az iskolából” – a foglalkozásban itt hangzik el először a „cigány” szó).
- ▶ A tanári kar érvelésére az igazgató felhívja a területi fenntartót, akinek szerepébe a kutatók közül egy oktatásszociológus lép. Elmondja, hogy ebben az esetben a tanároknak a szülőket kell meggyőzniük az átjárás előnyeiről.
- ▶ A résztvevők egy része szülői szerepbe lép, másik része megmarad a tanári szerepben. A tanárok igyekeznek meggyőzni a szülőket a változtatás előnyeiről.
- ▶ Az utolsó játékban újra mindenki a tanári kar szerepébe lép, és szavaznak arról, változtassanak-e a struktúrán.
- ▶ Az előadást követően a résztvevő osztályok kimeneti nyitott kérdőívet töltenek ki, és a kutatók beszélgetnek velük.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés/részvétel a kutatásban

Társadalmi/életkori problémák

Iskolai szelekció, „cigányozás”.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Korunk erkölcsi kihívásai. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus, mint erkölcsi dilemma.

Ember és társadalom/Történelem, tár-

sadalmi és állampolgári ismeretek: Globalizálódó világ és Magyarország. A magyarországi nemzetiségek és kisebbségek kultúrája. A roma/cigány népesség helyzetének változásai.

Magyar nyelv és irodalom: Az ítézőképesség, az erkölcsi érzék fejlesztése. Kommunikáció. Részvétel a tanulócsoporthatóságban. Saját vélemény megvédése, vagy korrekciója. Együttműködés a csoportos vitában. Kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának eljárásai. A manipulációs szándék, hibás következtetés, megalapozatlan ítélet felismerése.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 120 perc.

Bejelentkezés

Jellemzően egy középiskolai évfolyam két párhuzamos osztálya vesz részt, a kísérők alkalmanként részt vehetnek. Az iskolákat többségében a társulat keresi meg. Van nyilvános felnőtt előadás is, ahol a színházi részt beszélgetés kíséri, és nincs kutatási komponens.

Ár

Az osztályok számára térítésmentes. A felnőtt előadásokra jegyet kell venni.

Együttműködő szervezetek

AnBlok Kultúra- és Társadalomtudományi Egyesület, Parforum Részvételi Kutatói Műhely

Megjegyzés

A programhoz valamennyi érintett bevonó, önálló komplex kutatás kapcsolódik, ami az adatfelvétel időszakában is zajlott. A kutatás eredményei a <http://hpdtrs.webs.com/kutatas> oldalon lesznek majd elérhetők.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

Alkotók Internet

További kísérleti és módszertani programok:

- **Dráma Drom program:** a társulat tagjai 13 éve dolgoznak roma és nem roma fiatalok vegyes csoportjaival. Minden eset-

ben a színházat, mint közvetítő médiumot használják a fiatalok együttnevelésének erősítése érdekében, önbizalmuk növelése, kommunikációs, koncentrációs készségeik fejlesztése érdekében. Az évek során közel húsz olyan ifjúsági színházi előadást, kisfilmet hoztak létre, amelyekben roma és nem roma fiatalok, nevelőik és a színész-drámatanárok közösen vettek részt az alkotói folyamatokban és játszottak az előadásokban, amelyekkel éveken keresztül turnéztak olyan falvakban, településeken, ahonnan a programban alkotó diákok származtak. Eddig Mánfán, Budapesten, Salgótarjánban, Ároktőn és 2013-ban Pesterzsébeten, a Tátra Téri Általános Iskolában dolgoztak.

- Rendszeresen tartanak a Marczibányi Téri Művelődési Központban és a MU Színházban is iskolai osztályok számára **drámaórákat**, valamint minden évadban több felkérésük van tanári karoktól, konferenciáktól, szakmai rendezvényektől bemutató órák tartására.
- Az egyesülethez sok szállal kötődő Drámatréning Qt Kft. profiljába tartozik a **drámatréningek** tartása, üzleti jelleggel, amelynek bevétele minden esetben az egyesület működésének támogatására fordítják.
- **Táborok** 2013 augusztusában: Komplex drámapedagógiai tábor (Somogydöröcske), hátrányos helyzetű gyerekeknek komplex tábor (Füzér)
- **Képzések** 2013-ban: A Résztevő Színháza kurzus III. (2013. július), Mire jó a múzeum? Drámapedagógiai eszközök a múzeumpedagógiában (2013. márc.–ápr.), Chris Cooper mesterkurzusa (2013 jan. és márc.).
- **Konferenciák** az elmúlt évadban: XX. Színház–Dráma–Nevelés drámapedagógiai konferencia (társszervezők: MDPT, MTMK); **fórum13** színházi nevelési szakmai konferencia.
- **Módszertani kiadványok** az elmúlt évadban: Színház és Pedagógia c. könyvsorozat 7. kötetének kiadása (*Új Néző – társadalmi színházi kísérlet Magyarországon*); a 8. kötet

előkészítése (*A hiányzó padtárs*), 5 db módszertani film elkészítése és kiadása (*Bábok, Apalabirintus, Digó, Új Néző, Gubanc*).

KECSKEMÉTI IFJÚSÁGI OTTHON (KECSKEMÉT)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.kio.hu

CÍM 6000 Kecskemét, Kossuth tér 4.

VEZETŐ Józsa Katalin, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Zum Erika,
06 76 481523, zumerika@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Kecskeméti Ifjúsági Otthon önkormányzati fenntartású közművelődési intézmény, 1983 óta sokrétű, gazdag kulturális programot kínál a gyerekek és fiatalok számára a belváros szívében. A különböző műveltségi területekhez kötődő programok kiegészítik az iskolai nevelést, oktató munkát és az élményszerű ismeretszerzés lehetőségét nyújtják a résztvevő gyerekek és fiatalok számára. 1989-ben az intézményben létrejött a Kecskeméti Drámapedagógiai Műhely. Tagjai, elsősorban Bács-Kiskun megye településein, főként Kecskeméten és vonzáskörzetében élő pedagógusok, a drámapedagógiát, mint szemléletmódot és módszert alkalmazzák oktató-nevelő munkájukban.”

Luca széke

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📺 Megfigyelés (videóról) 📖 Alkotók

🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

megfelelési kényszer a szűkebb közösségekben (iskola, barátok)

Foglalkozásvezető

Zum Erika

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A párnákra ültetett diákokat arról kérdezi a program vezetője, hogy mire asszociálnak a Luca széke címről. A rövid beszélgetést és bemutatkozást az első színház jelenet követi.
- ▶ A jelenetből kiderül, hogy egy Luca nevű lányt az anyja gyerekotthonban helyez el. Az okokról keveset tudunk, viszont az otthon szabályzatát, és az új környezetet megismerhetjük a jelenetből.
- ▶ Egy rövid egéscsoportos *fejtés* után kisebb csoportokra válva beszélgetnek a diákok annak a lehetséges okairól, hogy miért küldheti egy szülő otthonba a gyermekét. A csoportvezetők által kínált textilek közül a diákok kiválasztják azt az anyagot, amely a leginkább jellemzi Luca jelenetvégi lelkiállapotát, és ezt a három csoport egy-egy képviselője bemutatja a többieknek és indokolja a választást. Az anyagokat kitűzik egy nagyobb „Luca széke” feliratú, háromágú fát ábrázoló szöttesre.
- ▶ Ezután a csoportok Luca tárgyai közül választhatnak egyet, és kitalálhatják, hogy az miként került Lucához. Erről a tárgyaként beszélve számolnak be egymásnak a csoportokat képviselő diákok. Később a tárgyak közül néhány a színházi jelenetekben újra előkerül.
- ▶ Egy hosszabb jelenetsorból Luca otthonba kerülés előtti életét ismerhetjük meg. Egy iskolai jelenetben kiküldi a zenetanár a legjobb barátnőjével együtt, akivel megbeszéljük az esti buli előtti találkozójukat. Majd Tibivel találkozik Luca, aki újabb adag drogot bíz rá, hogy adja el, és megpróbálja rávenni egy gyors menetre az autóban, de Luca inkább arra beszéli rá, hogy a buli után töltsék együtt az estét. A következő jelenetben Luca veszekedő szüleit látjuk, akik az iskolai „lógás” miatt lányukkal is összevesznek. Este sem engedik el a buliba, amikor épp indulna.
- ▶ A jelenetek után szünet következik, a résztvevőket arra kérik, hogy gondolkozzanak a jelenetek közötti kapcsolaton.
- ▶ A szünet után egész csoportban beszélgetnek a jelenetekről, majd kiscsoportra válva

egy újabb anyagdarabot választanak, ami jellemzi Luca aktuális állapotát. Az anyagokat magyarázat kíséretében tűzik fel egy másik faágra.

- ▶ Ezután a foglalkozásvezető a tér közepére helyez egy háromlábú széket, és arra kéri a résztvevőket, hogy azzal jelezzék, hogy mennyire értenek egyet Luca lógásával az iskolából, hogy közelebb vagy távolabb állnak a széktől. Néhány résztvevőt megkér, hogy indokolja, hogy miért oda állt.
- ▶ Kisebb csoportokban arról döntenek, hogy ki tudna választ adni Lucával kapcsolatos kérdéseikre, és pontosan mit kérdeznének tőle. A kérdezők is valamilyen szerepet választanak, amiből feltehetik a kérdéseiket, és így szerepből beszélgetnek a színészek által játszott darabbeli szereplőkkel az egész csoportos *forró szék* alatt.
- ▶ Arra kéri a résztvevőket, hogy egy *forum színház* keretében rendezzék át a szülők és Luca között játszódó jelentet, amiben nem engedik el a lányt a buliba. Az a cél, hogy „kompromisszumra jussanak” anélkül, hogy arra adnának instrukciót, hogy változtassanak a szereplők az eredeti szándékaikon.
- ▶ A záró jelenetek visszatérnek az eredeti veszekedős változathoz, itt Luca kívárja, hogy elaludjanak a szülők, és elszőkik a buliba, ahol Tibit egy másik lánnyal látja. A mosdóban összevesznek, sőt tettelegességig fajul a dolog. A történeteket egy kivetített MSN-folyamból követhetik a nézők, illetve Luca felolvas naplójából és árnyjátékot láthatunk. Luca a kórházban tér magához, nem emlékszik pontosan a részletekre, de sejthető, hogy gyerekotthonba küldésének ez volt az előzménye.
- ▶ A jelenet után minden résztvevő húz 2–3 tulajdonságot, és azt kéri tőlük, hogy adják oda a széken ülő Lucának azt, amelyekre a mostani helyzetében leginkább szüksége lenne.
- ▶ A program egy közös fotó készítésével ér véget.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Interperszonális kapcsolatok hiánya, befolyásolhatóság, gyerek–szülő viszony, kamaszkori lázadás. A kommunikáció hiánya. A fiatalok közösségeiben felmerülő kapcsolati problémák.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség. Mi és ők. A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény. Szülők és gyermekek. Otthon és család.

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében.

Utaztathatóság

A feltételek egyeztetésével más helyszínre is elvihető.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 150 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt. A kísérő pedagógus megfigyelőként jelen lehet a programon. A programra az intézménynél lehet jelentkezni.

Ár

A program egyszeri ára 80.000 Ft, amit a megrendelő fizet.

Valótlanság show

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

A média manipulációs technikáinak, hatásmechanizmusának megismerése, kipróbálása.

Foglalkozásvezető

Zum Erika

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A programra érkező csoportnak a média szakos hallgatók szerepét kínálják a játékvezetők, majd bevezetik őket a „Real Eyes” valóságshow stúdiójába. A diákok épp egy kisebb krízisbe csöppennek bele, és a stáb az ő segítségüket kéri a show feldobásában.
- ▶ Jól vágott videó felvételek, bemutatkozó filmek segítségével ismerkedünk meg a bennmaradt utolsó három játékosal, Tóttal, Lolával és Gyurival. Innentől kezdve a program végéig a „Villában” lévő szereplőket folyamatosan, élőben látjuk egy kivétitől keresztül a stúdióban, amikor éppen nem rájuk figyelünk, akkor hang nélkül.
- ▶ Mint média szakos hallgatók, különböző feladatokat kapnak a résztvevők.
- ▶ Először csoportokban dolgozva olyan feladatokat találnak ki, amelyek egy csak az egyik szereplő népszerűségét növelhetik a másik kettő ellenében.
- ▶ Ezt követően minden csoport interjút készít a saját szereplőjével. Ehhez a három szereplőt egyenként a titokszobába hívják. Az interjúkat követően a csoportok különböző műfajú újságok számára cikkeket írnak a szereplőkről.
- ▶ Szünet után csoportokban készítenek „Teshopos” reklámot fura tárgyakról (pl. egy hurkatöltőről).
- ▶ Ezt követően továbbra is csoportban ellenreklámot készítenek az ő korosztályukat leginkább érintő dolgokról, mint az energiat, az okostelefon vagy a Facebook.
- ▶ Ezen a ponton a kivétitől láthatjuk, hogy a Villában a kintől kapott feladatok kapcsán kitör a verekedés. A médiahatóság büntetését elkerülendő a stáb gyorsan le akarja zárni a műsort.
- ▶ Végül a „médiszakosok” szavazással dönthetik el, hogy ki legyen a nyertes. Manipulált szavazatszámológán az illető játékos megnyeri a versenyt, majd lezárásként a nyertesről és a vesztesekről készült interjúkat nézhetjük meg. Mivel a nyertes mindig az adott csoport szavazása alapján dől el, az alkotók három verziót készítettek előre ebből a lezáró videóból, és a „médi-

szakosok” pillanatnyi döntésén múlik, melyiket vetítik le.

- ▶ A termet elhagyva a foglalkozásvezető arról beszélget a résztvevőkkel, hogy miről szólt számukra a program, mit tanultak belőle.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék

Társadalmi/életkori problémák

Média hatásmechanizmusok, reklámok, manipuláció.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Mozgóképkultúra és médiaismeret: A médiahasználattal kapcsolatos kockázatok, problémák tudatosítása. A médiafogyasztási szokások kritikus megfigyelésére alapozott mű és műsorválasztás. A média társadalmi szerepe. Médiahasználattal kapcsolatos függőségek. Médiabefolyásolás, manipuláció. Médiaetika.

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében.

Utaztathatóság

A feltételek egyeztetésével más helyszínen is elvihető.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 150 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt, a kapcsolattartónál történő bejelentkezés, időpont egyeztetés után. A kísérő pedagógus megfigyelőként jelen lehet a programon.

Ár

A program egyszeri ára 80.000 Ft, amit a megrendelő fizet.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szólt a program, hogy ne higgyünk el mindent.” „Hogy hogyan adja el magát az ember.”

EGYÉB PROGRAMOK

Információforrások

Alkotók

A Kecskeméti Ifjúsági Otthon üzemeltetésében működik az Otthon Mozi és a város Parádfürdői Ifjúsági Tábora is. Az intézmény-

ben szinte minden művészeti ágban folyik tehetséggondozó munka: színjáték, néptánc, társastánc, moderntánc, musical, képző- és iparművészet, film és még sok egyéb területen, elismert szakemberek vezetésével.

KEREKASZTAL SZÍNHÁZI NEVELÉSI KÖZPONT (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.kerekasztalszinhaz.hu

CÍM 2111 Szada, Székely B. u. 1/c.

VEZETŐ Lipták Ildikó, elnök

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Juszcák Zsuzsa, színházi nevelési referens, 06 70 335 6285, juszcak.zsuzsa@marczy.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Kerekasztal Színházi Nevelési Központ a színház és a pedagógia iránt egyaránt elkötelezett alkotók közössége. Meggyőződésünk, hogy a színháznak és az alkotó gondolkodásnak helye van a fiatalok nevelésében, és hogy pedagógiai szempontokat is figyelembe kell venni a színházi alkotómunka során. Természetesen nem gondoljuk ugyanakkor, hogy a színháznak tanítani vagy oktatni kellene! Gondolkodásra ösztönözni, kérdéseket felvetni viszont annál inkább!”

Mézeskalácsház

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Résztevők
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

7–8 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

a főhősno fejlődéstörténete, ahogy magatehetetlen kishúgból a testvérét mentő emberré válik

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Grimm testvérek: Jánoska és Margitka c. meséje (a közismertté vált átírat címe Jancsi és Juliska) alapján Hajós Zsuzsa: Mézeskalácsház c. darabja

A színházi előadás rendezője

Bethlenfalvy Ádám

Foglalkozásvezető

Lipták Ildikó

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Rövid bemutatkozást követően a résztvevők négy kiscsoportban azon gondolkodnak, mitől jó egy mese.
- ▶ Egy rövid jelenet bemutatja Jánoskát és Margitkát, valamint a mostohájukat, aki nagyon kegyetlenül bánik velük.
- ▶ A gyerekek a két testvér barátainak szerepébe lépnek. Közös játékra indulnak a rétre, majd megjelenik a mostoha, aki Jánoskán kéri számon, hová lett Margitka, és őt fenyegeti meg büntetéssel.
- ▶ A gyerekek Margitka keresésére indulnak. Néhány spontán alakult kiscsoportban arra keresik a választ, vajon miért lehet veszélyes a rét melletti erdő?
- ▶ A barátok az erdő szélén megtalálják Margitkát, majd fogócskába kezdenek. Margitka kifancamítja a bokáját, nem tud ráállni, sírni kezd. Megjelenik a mostoha, aki szerint „nincs ennek semmi baja, megáll ez a lábán”. Leszidja Jánoskát, amiért nem hazahozta a hűgát, hanem beállt vele játszani. A gyerekektől tanácsot kér, hogyan büntesse meg a testvéreket, majd elviszi őket.
- ▶ A foglalkozásvezető maga köré gyűjti a résztvevőket, és elmeséli, hogy a barátok elmerészkedtek Jánoska házához, és ott belestek az ablakon. Kihallgatott beszélgetés következik: a mostoha rábeszéli az apát, hogy vigyék ki a két gyereket az erdőbe.
- ▶ Újabb kiscsoportos improvizációban a barátok eldöntik, hogy utánuk mennek, és megbeszélik, mit vigyenek magukkal.
- ▶ Az egyik színész beinvitálja a gyerekeket egy függönnyel leválasztott térbe: nézzék meg, mi történt Jánoskával és Margitkával addig, amíg a barátok úton voltak. Belé-

pünk egy színházi térbe, ami a boszorkány házának van berendezve.

- Színházi előadás következik. A mezítláb, szakadt ruhában érkező testvérpárt étellel, édességgel, cipővel, játékokkal édesgeti maga mellé a házban lakó néni. Jánoska a tűzörző szerepét kapja. Mindkét gyerek kap egy plüssállatot, amelyek éjszaka életre kelnek, gazdáik tudta nélkül, és a néni széke alá beszorult macskával folytatott beszélgetésükből hamar kiderül, hogy jártak már itt korábban más gyerekek is, csak rejtélyes módon eltűntek.
- Margitka talál egy kis lyukat, amin keresztül ismét fel tudja venni a kapcsolatot a házhoz megérkezett barátaikkal. A gyerekek újra szerepbe lépnek, és bármennyire próbálják Margitkákat a veszélyre figyelmeztetni, ők meg vannak arról győződve, hogy jó helyen vannak.
- Folytatódik a színházi előadás. A néni durván leszidja Margitkát, amiért elterelte Jánoska figyelmét a tűzről. Egyre nyilvánvalóbb, hogy a néni mire készül, pl. egy tepsibe méregeti a gyerekek végtagjait. Margitkának akkor lesz rossz előérzete, amikor hiába próbálja észhez téríteni az addigra már szinte „vak”, csak a tűz fényével foglalkozó Jánoskát.
- Ezen a ponton a gyerekek segítségét kéri. Innentől a történet befejezése a gyerekeken (és valamelyest a színész-drámatanárokon) múlik. Rendszerint a gyerekek először egy „delegációt” küldenek, akik megpróbálnak mind Jánoskával, mind a nénivel beszélni, majd amikor ez nem vezet eredményre, vagy megszöktetik a testvérpárt, vagy az esetek többségében (így a megfigyelt alkalmon is) a nénit a kemence közelébe csalják, és belökik.
- A csoport visszatér a függönyön túlra, abba a térbe, ahol a játék kezdődött. Jánoska semmire sem emlékszik, a résztvevők mesélik el neki, mi történt.
- A záró *tanári narrációban* a foglalkozásvezető lezárja a mesét: a gyerekek hazaszladtak, otthon az édesapjuk várta őket, és a mostoha nem volt sehol.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Vágyak, szükségletek, szegénység, fogyasztói társadalom, befolyásolás. Miként vesszük vagy nem vesszük észre a körülöttünk zajló dolgokat? Hogyan hagyjuk magunkat befolyásolni az élénk társulási kísérletek által? A bennünk is rejlő gonosz megsemmisítése, elpusztítása, győzedelmeskedni a rossz fölött és végképp elégetni.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Erkölcstan: Ön- és társismeret: Milyennek látom magam? Milyennek látnak mások? Mi a legjobb bennem? Kire szeretnék hasonlítani? Másokkal kapcsolatos értékek. Mi a jó és fontos mások számára?

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 120 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt. A kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen a programon.

Ár

A Marczibányi téren tartott előadásokon a részvétel díjtalan, más helyszíneken egyeztetés kérdése.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az volt a legjobb, amikor beletettük a banyát a kemencébe.” „Azt tanultuk, hogy ha egy néni kedves, kiderül majd a végén, hogy nem kedves.” „A körösi színháznak ajánlanám, mert ott nem szólhattunk bele, és az ő előadásukon elaludtam.”

Megjegyzés

A könyv egyik szerzője érintett a programban (rendező). A megfigyelést és a leírást is a másik szerző végezte.

Fivérek

❖ színházi nevelési program

Információforrások

- 🔍 Megfigyelés 📖 Alkotók
- 😊 Résztevők 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

8–10 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Identitáskeresés: Mi a dolgom, célom a világban? Mitől függ a képzeletvilágom? Mi az összefüggés?

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Hajós Zsuzsa: Fivérek c. darabja

A színházi előadás rendezője

Hajós Zsuzsa

Foglalkozásvezető

Lipták Ildikó

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A bemutatkozás után a díszlet (egy kislakos fiú szobája) fejtésével indul a program. Kinek a szobája ez? Vannak-e olyan tárgyak, amiket a szoba lakója már kinőtt? Hol tartja a „kincses dobozát”?
- ▶ Színházi jelenet következik. Peti, a főhős, villanyoltás után a szobájában különös képeket, történelmi alakokat lát.
- ▶ A jelenet értelmezése után a résztvevőknek megmutatja Peti a kincses dobozát, amiben három tárgy van (madártoll, egzotikus termés, kavics).
- ▶ Kiscsoportokban kitalálják, a tárgyak milyen szerepet kapnak Peti képzeletében.
- ▶ Ezeket a színész-drámatanárok Peti szerepéből rögtönzött színházi jelenet formájában eljátsszák a gyerekeknek. További jeleneteket látunk, amelyben egymásra csúsznak (és egymásra rímelnek) a valóság és a képzelet. Peti hazajön az iskolából, hívják ebédelni, de nem megy. Az anyja kikutatja a táskáját, talál benne egy rozsdás vaskarikát, kidobja. Amikor ismét egyedül marad, a semmiből egy lány terem a szobájában, aki valami megbízatásról beszél. A lányt poroszlók üldözik, a koro-

nát keresik. Anya jön be a szobába, mérges, amiért Peti nem jött ebédelni. Peti bátyja, Laci külföldre készül. Peti megmutatja neki a koronát, próbálja bevonni játékába, de Laci nem érti, mit akar. Ismét Peti képzeletében vagyunk: Peti megment egy fiatalasszonyt a kegyetlen Garai nándortól. Anya jön be, kineveti a magában játszó Petit. A feszültség tovább nő kettejük között, mikor kimegy, Peti eltorlaszolja az ajtót.

- ▶ Szünet után folytatódik az előadás. Gabi érkezik Petihez, történelmet szeretne tanulni vele. Laci nyit ajtót, Peti nem engedi be őket a szobájába. Gabi így Lacitól kér segítséget a házi feladathoz. Peti nem tudja, mit csináljon a koronával.
- ▶ Háromfelé oszlik az osztály, hosszabb kiscsoportos munka következik. A korona történeteket mesél Petinek. Ezeket a történeteket találják ki és játsszák el. A történetek fókuszában az áll, miben kellene változnia Petinek. (Pl. a megfigyelt alkalmon: a korona egy tanmesét mond, ahol a király átadja a döntést a főuraknak, majd számon kéri rajtuk, miért úgy döntöttek. Mi az, amiben Petinek kellene döntenie, mégsem ő dönt?)
- ▶ A beszámolókbán a színészek a korona hangjaként megjelenítik a kiscsoportos munka eredményeit, majd folytatódik az előadás. Anya telefonon beszél Apával, aki Petit kéri. Anya nem találja Petit, de közben Apával veszekedni kezdenek, akiről kiderül, hogy a tengeren túl dolgozik.
- ▶ Az Anya szerepben kifordul a gyerekekhez, hogy segítsenek megérteni, miért nem beszél vele a fia, tanácsot kér, mit tegyen.
- ▶ Folytatódik az előadás. Gabi végül bejut Petihez, és játszani kezdenek. Gabi próbálja behálózni Petit és elvenni tőle a koronát. „Megátkozza őt”: megjelöli egy jeggyel, amiért mostantól azt teszi, amit ő akar. Anya lép be. Azokat az ötleteket is beveti, amiket az imént a gyerekek javasoltak neki, de a fiú nem szólal meg. Anya azzal bünteti meg, hogy nem jöhet ki a szobájából, míg nem beszél. Két szolga tűnik elő, Gabi nem látja őket. Peti tőlük

tudja meg, hogy „bátyja a siralomházban van, kivégzésre várva”. Gabi elmegy, Laci jön be a szobába, végre megpróbálja megérteni Petit, beszélget vele. Anya érkezik, megöleli Petit, akinek ez már nem esik nehezére. Összefolyik valóság és képzelet, Peti elképzeli, mintha ők lennének Hunyadi László, Szilágyi Erzsébet és Hunyadi Mátyás.

- ▶ A zárójátékban három csoportban dolgoznak: az egyikben Peti apjának írt levelét, a másodikban Peti Gabinak írt levelét, a harmadikban egy naplórészletet írnak meg a résztvevők.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Identitáskeresés, képzelet és valóság határa.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Erkölcstan: Ön- és társismeret: Milyennek látom magam? Milyennek látnak mások? Mi a legjobb bennem? Kire szeretnék hasonlítani?

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 150 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt. A kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen a programon.

Ár

A Marczibányi téren tartott előadásokon a részvétel díjtan, más helyszíneken egyeztetés kérdése.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szólt, hogy meg kell érteni egymást, nem úgy, ahogy a Laci csinálja.” „Ez legalább négyszer jobb volt, mint a 3D mozi, mert ezt itt előttünk játszották el, majdnem elhittem.”

Tovább!

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

10–13 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (késszégfejlesztő)

Központi téma

Alkotók szerint: determináció

Megfigyelők szerint: családi kapcsolatok, bosszúvágy

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

William Shakespeare: *Hamlet* című drámája

A színházi előadás rendezője

Hajós Zsuzsa

Foglalkozásvezető

Nyári Arnold

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A foglalkozásvezető egy nyomozásra hívja a V alakú nézőtérben ülő diákokat. Megmutatják az előadás záró képét, amelyben az összes szereplő halott, és arra kéri a résztvevőket, hogy segítsék kitalálni, hogy ez miként történt.
- ▶ A színházi tér az irattár, és először egész csoportban, majd kisebb csoportokban beszélgetnek arról, hogy milyen iratokat tárolnak itt.
- ▶ A színházi jelenetek bemutatják Hamlet alapproblémáját, apja meghalt, anyja nagyon hamar hozzáment apja testvéréhez. Ophélia iránti vonzalma is kiderül.
- ▶ Csoportokra válva írják meg Hamlet szerelmes leveleit Ophéliához, amelyeket egy jelenet keretében a lány olvas fel.
- ▶ A következő jelenetben megérkezik Hamlet barátja, Rosencrantz, aki elmondja, hogy látta Hamlet apjának szellemét. A herceget elrángatják Claudius koronázási ünnepségére, amelyen egy festmény készül.
- ▶ Csoportokra válva dolgoznak azon a képen, ami a koronázási ünnepségről ké-

szült valódi festmény lehetett, mert kiderül, hogy a jelentben bemutatott kép hamis volt.

- ▶ Az irattárban játszódó színházi jelenetben Hamlet talál arra utaló jelet, hogy Claudius ölte meg az apját. Claudius megbízta Rosencrantz-ot, hogy kémkedjen Hamlet után.
- ▶ A szünet után arról beszélgetnek, hogy volt-e olyan nyom, ami alapján sejtik a résztvevők, hogy miért haltak meg anynyian.
- ▶ Majd színházi jelenetet látunk, amelyben Hamlet leleplezi Rosencrantz-ot, Claudius meg számon kéri rajta, hogy miért nem tud többet.
- ▶ Egy fórum színházban a diákok Rosencrantz-ot instruálják, hogy mit mondjon Claudiusnak.
- ▶ A gyerekeknek az érkező szintársulat tagjainak szerepét kínálják, akiket Hamlet felkér, hogy készítsenek egy leleplező színi előadást Claudiusról. Csoportokra válva próbálják a jeleneteket a gyerekek.
- ▶ A jelenetek bemutatása egy egészscsoportos játék keretében történik, aminek a végén Claudius dühöng, Hamlet meg örül.
- ▶ Egy színházi jelenetben anyja leszidja Hamletet, aki tévedésből Ophélia apját folytatja meg, aki hallgatózott az asztal mögött.
- ▶ A gyerekek egy-egy szerephez csatlakozva találják ki, hogy miként alakult ki a záró kép, amelyben mindenki halott. A színészek improvizálva mutatják be a kitalált halálozási módokat.
- ▶ Zárásként arról beszélgetnek, hogy milyen jegyzet készülne erről az eseményről az irattár számára.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Családi viszonyok kezelése, igazságtalanság, hatalomvágy, hatalmi intrika.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Erkölcstan: Társas kapcsolatok: Előítélet, bizalom, együttérés. Család, szeretet, tisztelet, segítő kapcsolat.

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kife-

jezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 150 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt. A kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen a programon.

Ár

A Marczibányi téren tartott előadásokon a részvétel díjtalan, más helyszíneken egyeztetés kérdése.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Tanulságos volt, elsőre nem kell ítélni.”
„Hazudoztak egymásnak és gyilkosságok voltak. Olyan volt, mint a Rex felügyelő.” „Fontos, hogy a barátainkkal hogy viselkedünk.”
„Néha meg kell bocsátani.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Jó néhány olyan momentumot tapasztaltam, ami a gyerekek saját életéből került elő (pl.: mérgezőes gyilkosság, nevelőszülő, elhunyt szülő, elvált családok, düh, bosszúvágy).”

Csontketrec

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📅 Alkotók 😊 Résztvevők
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

13–16 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Otthon, szabadság és annak korlátai.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Geoff Gillham: *Csontketrec* című drámája

A színházi előadás rendezője

Hajós Zsuzsa

Foglalkozásvezető

Hajós Zsuzsa

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A foglalkozásvezető elmondja, hogy egy olyan helyzetet fognak látni a diákok, amit mindhárom szereplője nagyon másként értelmez. Ezután a díszlet egyik fő eleméről, egy festett színházi szőnyegről beszélget a csoporttal, amelyen egy kietlen táj látható, közepén keréknyommal. Sejtteni lehet, hogy háború van vagy háború után vagyunk.
- ▶ Egy rövid jelenetet látnak a nézők, ebben a közeli „Hegről” érkezett fiú egy hagymát rejt el/ültet el, amikor egy vadászrepülő elrepül fölötte. Egész csoportban beszélgetnek arról, mi történt.
- ▶ Kisebb csoportokra szétválva egy-egy hagymával improvizálnak a résztvevők arról, mit jelenthet ez a hagyma a fiúnak és közösségének. Eközben a Hegről, és az ott élőkről beszélgetnek.
- ▶ A csoportok bemutatnak egy-egy játékot és tovább beszélgetnek a Hegről.
- ▶ Egy színházi jelenetben egy férfi egy ketrecet húz be, amiben egy lány van. Éjszákára állnak meg, kiengedi a lányt pisilni, kevés vizet és ételt ad neki. Vadászrepülő száll el fölöttük, a lány kétségbeesetten összekuporodik. Míg a férfi kimegy a színről, egy ronggyal törölgeti magát, aztán egy dalt énekel. Amikor a férfi elalszik, a fiú a Hegről odamegy a lányhoz és beszél vele. A férfi leégett házakról álmodik, álmában megcsókolja a lány nyakát. A fiú ellopja a férfitől a kulcsot, kinyitja a ketrec ajtaját, de a lány nem megy ki, kéri a fiút, hogy menjen el. A fiú otthagy egy kést a nyitott ajtóban, amivel elvághatja a kötelet. A lány a rongyot nézi.
- ▶ A szünet után az előadásról beszélgetnek egész csoportban.
- ▶ Három csoportra válna a három szereplővel dolgoznak tovább a résztvevők, a kiscsoportok témáját a megelőző beszélgetés határozza meg. A fiút játszó drámatanár a bicska történetével, a Heggel vagy a ketrec úti céljaként megismert Teleppel foglalkozik; a lányt játszó a kendővel, a lány múltjával, a férfihoz való viszonyával vagy azzal, hogy a lány miért nem hagyja

el a ketrecet az előadás végén; a férfit játszó a ketrecel, a férfi múltjával vagy azzal foglalkozik, hogyan nevezheti otthonának a lány a ketrecet. Jelenetet készítenek, páros és egyéni feladatokkal dolgoznak.

- ▶ Egész csoportba visszatérve arról beszélnek, hogy mi lesz a folytatása az előadásnak. Több variációt megnéznék, amit vagy a résztvevők játszanak, vagy a színészeket instruálják.
- ▶ Az előadásról egy képet és a társulat elérhetőségeit tartalmazó képeslapot adnak a résztvevőknek a színészek zárásként, ide várják a további gondolatokat.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

A társadalmi korlátok és az egyén szabadságának témájához kapcsolódik a program.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség. Mi és ők. A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény. A szabadság rendje. Jogok és kötelességek.

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 135 perc.

Bejelentkezés

A programot egyszerre egy osztály vehet részt. A kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen a programon.

Ár

A Marczibányi téren tartott előadásokon a részvétel díjtalan, más helyszíneken egyeztetés kérdése.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Közel voltak hozzám, beleszólhattam. Ez a korosztályunknak való darab, tanulságos, érthető.” „Köthető a valódi élethez. Van olyan, hogy az egyik ember a másikat tárgyként kezeli, mintha váza lenne. Vagy amikor a

szülő elkíséri a gyereket mindenhová. Vagy férj és feleség között is lehet ilyen.”

Bosszú

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Milyen tényezők befolyásolják a cselekvő akaratot?

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

William Shakespeare: Hamlet című drámája

A színházi előadás rendezője

Hajós Zsuzsa

Foglalkozásvezető

Nyári Arnold

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A foglalkozásvezető a keretek tisztázása után elmondja, hogy a program fókuszában az a kérdés áll, hogy mi határozza meg a tetteinket, mi áll a cselekvéseink hátterében.
- ▶ Színházi jelenetsor következik, amelyből kiderül, hogy Hamlet apja meghalt, anyja nagyon hamar hozzáment apja testvéréhez, és Hamlet nem helyesli ezt a frigyet.
- ▶ A színházi tér hangsúlyos helyén az irattárat jelképező asztal található papírtekercsekkel, ez a játék során többször szerepet kap. Beszélgetés indul arról, hogy mi az oka annak, hogy még a király sem tekint be az összes iratba?
- ▶ Hat kiscsoportban a résztvevők kitalálnak egy-egy olyan titkot, amit az irattárban őrizhetnek, majd ezeket megosztják egymással.
- ▶ Újabb jelenetsor következik, ebben Hamlet Ophélia iránti vonzalma is kiderül.
- ▶ A résztvevők három csoportra válva írják

meg Hamlet szerelmes leveleit Ophéliához. A mondatonként összerakott levél megírása egyben kettejük viszonyának fejtevése is.

- ▶ A leveleket egy jelenet keretében a lány olvassa fel. A következő jelenetben megérkezik Hamlet barátja, Rosencrantz, aki elmondja, hogy látta Hamlet apjának szellemét. A herceget elrángatják Claudius koronázási ünnepségére, amelyen egy festmény készül.
- ▶ A résztvevők három csoportra válva dolgoznak azon a képen, amely a koronázási ünnepségről készült valódi festmény lehetett, mert kiderül, hogy a jelentben bemutatott kép hamis volt. Mindhárom csoport más-más szereplővel dolgozik (Claudius, Gertrud, Hamlet). A színészek visszahozzák a hamis képet, majd lassan átfolytatják az eredeti képbe a résztvevők korábbi instrukciói alapján.
- ▶ Az irattárban játszó színházi jelenetben Hamlet talál arra utaló jelet, hogy Claudius ölte meg az apját. Claudius pedig lefizeti Rosencrantz-ot, hogy kémkedjen Hamlet után.
- ▶ A szünet után a foglalkozásvezető emlékezteti a résztvevőket, hogy a központi kérdés az: kinek milyen cselekvési lehetőségei vannak.
- ▶ Színházi jelenet következik, amelyben Hamlet leleplezi Rosencrantz-ot. Megérkezik a színtársulat.
- ▶ Hamlet a résztvevőket az érkező színtársulat tagjaiként arra kéri fel, hogy készítsenek egy leleplező színi előadást Claudiusról. Egész csoportos megbeszélés következik szerepben, hogy elvállalják-e a megbízást. Időről időre megjelenik Polonius, és emlékezteti őket, hogy sok pénzt kapnak a királytól.
- ▶ A „színészek” végül elvállalják a megbízást, és három csoportra osztva készítik el a jeleneteket.
- ▶ A jelenetek bemutatása egy egész csoportos játék keretében történik, amiben Claudius, Gertrud és Hamlet is beül a nézők közé.
- ▶ A jelenetek végén Claudius dühöng, és arra akarja rávenni a társulatot, hogy változ-

- tassák meg a darabot, különben nem kapnak pénzt, és el kell hagyniuk az országot.
- Újabb színházi jelenet következik, ahol Gertrud félrehívja Hamletet. Hamlet Claudius helyett tévedésből Poloniust fojtja meg, aki hallgatózott az asztal mögött.
 - A színészek egy állóképben megmutatják a történet végét: mindenki a földön fekszik.
 - A résztvevők egy-egy szerephez csatlakozva találják ki, hogy miként alakult ki a záró kép, amelyben mindenki halott.
 - A színészek rövid egyeztetés után az utolsó jelenetben improvizálva mutatják be a kitalált halálozási módokat.

A foglalkozásvezető lezárja a programot.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Korrupció, hatalomvágy bármi áron, elnyomás. Meddig tűri a társadalom, ha a feje felett döntenek az ő sorsáról a megkérdése nélkül? Saját életem saját kezembe vétele. Fiatalkori szerelem. Öngyilkosság.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése. Shakespeare egy drámája.

Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család. Én és te. Szeretet. barátság, szerelem. A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 150 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt. A kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen a programon.

Ár

A Marczibányi téren tartott előadásokon

a részvétel díjtalan, más helyszíneken egyeztetés kérdése.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szólt, hogy nem minden úgy történik, ahogyan elterveztük, meg hogy mérlegelni kell, mielőtt cselekszünk.” „En olvastam a darabot, engem ez most egy kicsit összezavart.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Mivel a végén csak az hangzott el, hogy ki hal meg, de az nem, hogy hogyan, a gyerekek érdeklődését felkeltette az eredeti mű.”

A hosszabbik út

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők

👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

16–20 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Cselekvéseink jelentése; összefüggésrendszer, kötelezettségek

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Nick Hornby: Hosszú út lefelé című regénye

A színházi előadás rendezője

Gigor Attila

Foglalkozásvezetők

Lipták Ildikó, Nyári Arnold

A program szerkezete és cselekménye

- A résztvevők egy rövid programismertetés után rögtön az előadás első részét nézik, amelyben négy öngyilkosjelölt találkozik szilveszter éjjel egy toronyház tetején. Jess szerelmi csalódás miatt akar véget vetni életének. Maureen nem bírja erővel fogadtékos gyermeke ápolását, de egyben lelkiismeret furdalással is küzd amiatt, hogy cserbenhagyja. JJ íróként szeretne sikereket elérni, de nem bír kitörni a pizza futár létből. Martin, az ismert tévériporter, szakmai és családi életét tette tönkre a körü-

lötte kirobbant megrontással kapcsolatos botrány. A négy különböző korú, háttérű, személyiségű és eltérő problémákkal küzdő ember végül a hosszabbik úton, a lépcsőn keresztül együtt hagyja el a tetőt, és taxiba száll. Itt kiderül, hogy a taxis helyzete sokkal nehezebb az övéknél.

- ▶ Csoportra válva gondolkoznak azon, hogy a taxisofőr miért nem akar öngyilkos lenni, és hogy a négy szereplő miként reflektál magára ennek a helyzetnek a tükrében.
- ▶ Egy színházi jelenetben megkeresik Jess, az elkeseredett szerelmes lány pasiját, és elmennek Martin, a megrontáson kapott sztárriporter otthonába. Kiderül, hogy a sajtó felkapta a négyük találkozásának hírét, azt, hogy négy ennyire különböző ember a lépcsőn hagyta el a „haláltornyt”.
- ▶ A szünet után csoportokra válva az alap-hírből különböző stílusú híreket készítenek, és állóképekben, jelenetekben nézik annak hatását a szereplők életére.
- ▶ Színházi jelenetből kiderül, hogy a szereplők, bár nem mind vallják be, mégis igénylik, hogy megosszák egymással titkaikat, gondolataikat. Újabb találkozókat láthatunk. Jess egy alkalommal összehívja mind a négyük összes rokonát és barátját egy őszinte beszélgetés erejéig, ami balul sül el.
- ▶ A diákok kisebb csoportokban keresnek olyan élethelyzeteket, amiket a szereplők láthattak, és amire másként reagálhattak a történések hatására, mint máskor.
- ▶ A program zárásaként ezeket a helyzeteket idézik fel improvizációban a színészek, miközben együtt nézik a mozdulatlanak tűnő londoni óriáskereket, ami mégis mozog.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A magány, az öngyilkosság, a problémákról való kommunikáció hiánya a program társadalmi problémákhoz kapcsolódó témái.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: A kapcsolatok világa. Én és te. Szeretet, barátság. Önmegvalósítás, önkorlátozás.

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érdekében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionálisan felszerelt és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 180 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt. A kísérotanár megfigyelőként lehet jelen a programon.

Ár

A Marczibányi téren tartott előadásokon a részvétel díjtalan, más helyszíneken egyeztetés kérdése.

Együttműködő szervezet

Szputnyik Hajózási Társaság

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Négy különböző embert összekapcsol egy dolog. Érdekes, hogy a problémák hogyan kapcsolnak össze minket.” „Segítenek egymásnak, anélkül, hogy akarnának. Együtt vannak, együtt mindig könnyebb.”

„Tetszett, hogy jó a vége, de nem oldódik meg minden probléma. Marad benne homály.”

Mit gondolt a programról a kísérfő?

„A karakterformálásra figyeltek fel; a humorra, mint feloldási lehetőségre; a konkrét szereplő nincs jelen és mégis ott van (hangban esetleg, ha hozzá beszélnek), »a rólunk szól« helyzetre, vagyis az aktualizálásra.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📞 Megfigyelés 📄 Alkotók 🌐 Internet

- ▶ **Drámaóra:** A Társulat vállalja drámaórák tervezését és levezetését a megrendelő által kínált problémák kapcsán.
- ▶ **Vitaszínház:** Színházi jelenetekkel felvezetett moderált vita, amin különböző témák kapcsán fejtik ki a jelenlévők a véleményüket. Meghívott szakértők is hozzászólnak a vitához.
- ▶ **Komplex hospitálási program** – az elmé-

lettől a gyakorlatig: Egy komplex folyamatból álló hospitálási program a Kerekasztal-módszer alapjainak átadására, annak kipróbálása egy közösen tervezett és megvalósított TIE program során.

KEZESLÁBAS BABASZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.babaszinhaz.hu

VEZETŐ Honti György, társulatvezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Honti György, 06 30 210 7516, info@babaszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Amikor volt tanítványaimmal belekezdünk első előadásunk létrehozásába, még magunk sem gondoltuk, hogy ilyen sok pozitív visszajelzést és segítséget kapunk bölcsődei gondozónőktől és óvónőktől egyaránt. Köszönjük nekik a biztatást és bátorítást, mert az ő tanácsait is követtük, amikor új előadásunkat létrehoztuk. Mi természetesnek tekintjük, hogy társulatunk minden tagja színészi és drámapedagógiai végzettséggel is rendelkezik, és mindenkinek van bábos tapasztalata is. És még így is naponta tanulunk nézőinktől.”

Évszakok

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztevők
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

0–7 éves korosztály

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

készségfejlesztő

Központi téma

Évszakokhoz kapcsolódó mondókák

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Ismert és kevésbé ismert mondókák, versek

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A három előadó énekekkel összefűzött bábos etűdsort ad elő gitárkísérettel. Az előadás keretét az évszakok váltakozása adja, az ehhez kapcsolódó verseket, dalokat, mondókákat használják az játszó.
- ▶ Az előadás egy batyu kibontásával indul, ebből kerül elő Bóbita, akinek az álmát mutatják be az évszakok váltakozásával. A megjelenő szereplőket ruhadarabokból, textíliákból alakítják ki.
- ▶ Az álom végén a gyerekekkel közösen esőhangot csinálnak, majd eljuttatják közösen a virágok kibújását a föld alól. A színészek tanítják a gyerekeket arra, hogy miként játsszanak el állatokat a saját kezükkel.
- ▶ Végül felébred Bóbita, a félénkebb gyerekekhez odamegy, miközben közösen énekelik a róla szóló dalt.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/játék/éneklés

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet/Környezetismeret:

A felépítés és működés kapcsolata. Az évszakok váltakozása. Évszakok jellemzői, elemei.

Művészetek/Dráma és tánc: Kommunikáció tárgyakkal és bábokkal. Egyes színházi műfajok: bábjáték. Kreatív játékok tárgyakkal, bábjáték. Játékok maszkkal és bábbal. A bábszínház formai elemeinek megfigyelése. Közös dramatizálás bábbal. (óvodai nevelés keretében történő megvalósítás esetében nem releváns)

Utaztathatóság

A program bármilyen adottságú terembe vagy szabadtéri helyszínre utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 35 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre maximum 70 gyerek vehet részt. A szülők, kísérők jelen lehetnek, és részt vehetnek a programban.

Ár

Egy előadás ára 30.000 Ft

Kezslábas

❖ színházi nevelési program

Információforrások

- 📌 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztevők
- 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

0–7 éves korosztály

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

készségfejlesztő

Központi téma

Játék hétköznapi tárgyakkal

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Ismert és kevésbé ismert mondókák, versek

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A három előadó énekekkel összefűzött, bábos etűdsort ad elő gitárkísérettel. A megjelenő állatokat hétköznapi tárgyak, ruhadarabok segítségével jelenítik meg, a történetelemek nem kapcsolódnak szorosan egymáshoz. A kígyók és libák mellett visszatérő elem egy kutya és egy macska játéka. Az ismertebb daloknál bekapcsolódnak a gyerekek is.
- ▶ A történet végén a kutya és a macska ház nélkül marad, itt a gyerekek segítségét kéri abban, hogy közösen építsenek házat az állatoknak. Egy gyakorlat jellegű játék során saját testrészeikből építenek házat, amit ledönt a szél, és újra kell építeni.
- ▶ Dalt és tánclépéseket tanítanak a gyerekeknek. A bábokat odaviszik megszimogatni a félénkebb gyerekekhez.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/játék/éneklés

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet/Környezetismeret :

A felépítés és működés kapcsolata. Az évszakok változása. Háziállatok.

Művészetek/Dráma és tánc: Kommunikáció tárgyakkal és bábokkal. Egyes színházi műfajok: bábjáték. Kreatív játékok tárgyakkal, bábjáték. játékok maszkkal és bábbal. A bábszínház formai elemeinek megfigyelése. Közös dramatizálás bábbal.

Dramatizált történet előadása közösen készített bábokkal. (óvodai nevelés keretében történő megvalósítás esetében nem releváns)

Utaztathatóság

A program bármilyen adottságú terembe vagy szabadtéri helyszínre utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 35 perc

Bejelentkezés

A programon egyszerre maximum 70 gyerek vehet részt. A szülők, kísérők jelen lehetnek, és részt vehetnek a programban.

Ár

Egy előadás ára 30.000 Ft

KILENCVEN DECIBEL KFT. (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet
HONLAP www.90decibel.hu

VEZETŐ Bonecz Ervin, ügyvezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Bonecz Ervin,
06 20 958 8688, bonecz@90decibel.org

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A 90 decibel elsősorban színházi előadások infokommunikációs akadálymentesítésével foglalkozik siketeknek és vakoknak. Munkánkat jelenleg 16 budapesti és vidéki színházban végezzük az érintettek nagy örömeire. Mindegyik akadálymentesített előadás integrált, tehát hallás- és látássérültek hallókkal és látókkal együtt ülnek a nézőtéren.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Gyerek- és ifjúsági előadások akadálymentesítésével is foglalkoznak. Ilyenkor a gyerekeket a pedagógusok készítik fel a színházi előadásra. A jövőbeni szándékok között szerepel, hogy amennyiben ifjúsági előadásokhoz kapcsolódik felkészítő vagy feldolgozó foglalkozás vagy a kisebbeknek játékos foglalkozás, akkor azon a hallás- és látássérült diákok és gyerekek is részt vehessenek.

KLEBELSBERG KULTÚRKÚRIA (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.kulturkuria.hu

CÍM 1028 Budapest, Templom u. 2–10.

VEZETŐ Dolhai István, igazgató (II. Kerületi Kulturális Közhasznú Nonprofit Kft.)

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Telefon: 06 1 392 0860; Fax: 06 1 392 0862

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Klebelsberg Kultúrktúra a II. kerületi, budai hegyek által körülvett festői környezetben fekszik, a hajdani Klebelsberg-birtokhoz tartozó területen. A 2005 nyarán megnyitott intézmény különleges építészeti megoldásait a régi kúriaépület ihlette, mely a felújítást követően megőrizte klasszicista vonásait, s a korábbi Klebelsberg-iskolák egyike is eredeti stílusában áll. A különböző anyagok (terméskő, fém, tégl, beton) alkalmazása az épület új szárnyában már a kortárs építészet formavilágát tükrözi. A Kultúrktúra folyosóin rámpák könnyítik a mozgás-sérültek közlekedését.”

A Partvonal Műhely Egyperces történetek c. programjának megrendelője, együttműködő partnere (ld. ott).

KOLIBRI GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGI SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.kolibriszinhaz.hu

CÍM 1061 Budapest, Jókai tér 10.

VEZETŐ Novák János, ügyvezető igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? színház szervezése, vezető: Pánti Éva, 1-311-08-70, 1-312-06-22, pantieva@freemail.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Kolibri Gyermek- és Ifjúsági Színház 1992-ben alakult alternatív bábszínházként, az elmúlt 21 év során az ország egyik legjelentősebb professzionális gyerek- és ifjúsági színházi műhelyévé vált. A színház repertoár-rendszerben játszik 0–18 éves fiataloknak minden színházi műfajban.

A Kolibri Színház legfontosabb innovációi a gyerekeknek szóló színházművészet területén:

- bábszínház megújítása
- a célközönség korosztályának pontos meghatározása (2–3 éves bontásban)
- részvétel nemzetközi együttműködésekben
- színházpedagógiai metodika és műhelylétrehozása
- együttműködés nem művészeti területekkel
- csecsemőszínház
- osztályterem-színház”

Kolibri színházolvasó

❖ színházi nevelési program

A színházolvasó program a **Locspocs, Bekkanko, Emil és a detektívek, Macskák társasága, Bambi, Szentivánéji álom, János vitéz** c. előadásokhoz kapcsolódóan is fut, nagyon hasonló szerkezettel. A megfigyelés és a jelen leírás az **Emil és a detektívek** c. előadáshoz kapcsolódik.

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 🧑 Tanár

🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

8–12 éves korosztály számára ajánlott.

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató

Központi téma

Az előadás által felvetett kérdések megbeszélése, a színház működése, a színházi formanyelv értelmezése.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Erich Kästner: Emil és a detektívek c. ifjúsági regénye alapján Horváth Péter színpadi adaptációja.

A színházi előadás rendezője

Novák János

Foglalkozásvezető

Hajsz Andrea

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadás az eredeti regény 2010-re adaptált változata: a helyszín napjaink Budapestje, a detektívek a Jókai tér játszótérén

„bandázó”, hip-hop-ban és internetben jártas kiskamaszok. A történet szerint a detektívcsapat a második felvonás végén a Kolibri Színházban kapja el Grundeis-t, az üldözésben részt vesznek a közönség tagjai is.

- Az előadást követően egy osztály kb. 50 perces *fejtésen* vehet részt, amelynek során a színházpedagógus segítségével körbejárák a történet modernizálásának előnyeit és hátrányait, a jelmezek, kellékek, hangok és videó bejátszások szerepét vagy a darab egy-egy jelenetének jelentését.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

Előadásonként változik. Az Emil és a detektívek esetében: azok számára, akiknek az eredeti történet világa már távoli, segít közelebb hozni a történetet. Fiú–lány együttműködés, egymás elfogadása, összefogás, internet és mobil „pozitív” használata.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Erkölcstan: Társas kapcsolatok. Társaink. Barátság, szeretet, tisztelet, segítő kapcsolat.

Magyar nyelv és irodalom: Szerzők, művek. Kortárs alkotások a világirodalomból.

Utaztathatóság

Nem utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Előadás után mindig 45–50 perc.

Bejelentkezés

Jellemzően egy osztály, de nem feltétlenül. Csoportos jegyvásárlással lehet bejutni a programra.

Ár

1600 Ft + 100 Ft regisztrációs jegy

Mit gondoltak a programról a kísérők?

„Sokan kedvet kaptak az olvasáshoz, mert az eredeti mű ismeretében jobban élvezték az előadást.” „Ajánlott ismerni az eredeti művet.” (Két kísérő válasza)

Boni és Klájd kerekét old

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 🗣 Résztevők 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

9–11 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Szülő-gyerek kapcsolat, fiú–lány barátság, fantázia és valóság.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Anders Duus: Boni és Klájd kerekét old c. darabja

A színházi előadás rendezője

Benedek Judit

Foglalkozásvezető

Pomlénny Attila

A program szerkezete és cselekménye

- Az előadás két magányos gyerekről és szüleikről szól. Az anyjával városról városra költöző, az iskolákban beilleszkedni képtelen lány (Boni), és a tanárnő gyerekeként kiközösített fiú (Dani) különös játékba kezdenek: Bonnie-t és Clyde-ot, a hírhedt gengsztereket választják példaképüknek. Miközben a bűnözőpáros kalandjairól fantáziálva délutáni csellengéseik során bejárák a kisváros környékét, barátság, talán szerelem szövődik köztük. Dani tanárnő anyja persze tiltaná őt Bonitól, Boni anyja pedig újra költözni akar, így a két gyerek úgy dönt, lelépnek. A roncsstelepen be is indítanak egy öreg autót, amiből kis híján baleset lesz. Amikor arról faggatják őket, kinek az ötlete volt a szökés, Dani végül nem áll a lány mellé. A két gyereket végleg eltiltják egymástól.
- A szünetet követően a program *fejtéssel* indul. Mivel a nézőtéren mintegy ötven gyerek foglal helyet, bevezetésre kerül az a szabály, hogy csak az beszélhet, akinek a vezető odadob egy labdát.
- Csatlakozik először a Bonit majd a Danit játszó színész is, a gyerekek feltehetik nekik kérdéseiket (*forró szék*). A beszélgetés tulajdonképpen folytatja a korábban megkezdett fejtést, csak már egy-egy szereplő szemszögéből.
- Két csoportra válik a nézőtér: az egyik fele Boninak, a másik fele Daninak segít. A gye-

rekek mindkét szereplőnek tanácsokat adnak, miben változzanak. A színészek ezeket egy csomagolópapírra, a szerepüket ábrázoló körvonalba írják fel.

- ▶ A két színész megosztja, milyen tanácsokat kaptak.
- ▶ Végül a foglalkozásvezető arra kéri a gyerekeket, hogy post-iteken hagyjanak üzenetet Boninak és Daninak.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Erkölcstan: Társas kapcsolatok. Társaink. Barátság, szeretet, tisztelet, segítő kapcsolat.

Magyar nyelv és irodalom: Szerzők, művek. Kortárs alkotások a világirodalomból.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionális színházi terекbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 70 perc előadás + 40 perc feldolgozó foglalkozás.

Bejelentkezés

Egyszerre több osztály vesz részt (kb. 50 fő), kísérők dönthetnek, hogy részt vesznek-e. Csoportos jegyvásárlás szükséges.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Tetszett, hogy mi is belekerültünk, mi letünk az osztály.” „Megtanított arra, hogy nem jó hazudni, meg ne legyünk pimaszok, meg ne bandázzunk.”

Kövek

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

12–14 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Cselekedetek véggondolása, felelősségvállalás.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Stefo Nantsou – Tom Nycos: Kövek c. drámája

A színházi előadás rendezője

Stefo Nantsou

Foglalkozásvezető

Kálócz László, Pomlénny Attila (Végvári Viktória)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A kb. 65 perces színházi előadás két tizenéves fiatal megtörtént esetét mutatja be, akik unalomból köveket dobáltak egy autópálya felüljárójáról, és így megölték az egyik autó sofőrjét. A darab a gyilkossághoz vezető eseményektől indul, és egészen a tárgyalás lezárulásáig követi a fiúk történetét. A darabot két színész játssza, akik gyors váltásokkal alakítják a fiukat és a történet felnőtt szereplőit is.
 - ▶ Az előadás után a nézők közül egy osztálynak kínál a színház helyben foglalkozást, ami a fiúk utóéletét boncolgatja.
 - ▶ Rövid *fejtés* után az osztály két kiscsoportra válik szét, minden kiscsoporttal egy-egy színházpedagógus és színész dolgozik. A kiscsoport rövid bevezető beszélgetés után *improvizáció*, *gondolatkövetés* vagy *jelenetalkotás* formájában azt vizsgálja, mi történik az adott szereplővel közvetlenül a tárgyalás után; egy nappal később; amikor találkozik a megölt férfi özvegyével; amikor visszatér az osztályába; vagy tíz évvel később.
 - ▶ A játék egy pontján a résztvevők az esküdtsek szerepében maguk is elmondhatják, bűnösnek gondolják-e a fiukat.
 - ▶ A kiscsoportos munkák eredményeit a két csoport megosztja egymással, ez lehetőséget ad egy-egy téma kapcsán rövidebb beszélgetésekre is.
- A program milyen részvételi módokat kínál?**
néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés
- Társadalmi/életkori problémák**
Fiatalkori bűnözés, bandázás, befolyásoltság, megfelelni vágyás. Széthulló családok, magukra hagyott gyerekek, szembehelyezkedés a felnőtt társadalommal, identitáskeresés.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség. A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi terekbe vagy iskolák tornatermeibe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 65 perc előadás + 60 perc foglalkozás.

Bejelentkezés

Az előadásra megtelik a nézőtér, a feldolgozó programon jellemzően egy osztály vesz részt, de nem feltétlenül, párhuzamosan több feldolgozó program is futhat. Csoportos jegyvásárlással lehet bejutni a programra.

Ár

1500 Ft + 100 Ft regisztrációs jegy

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„A problémamegoldásról szólt, meg arról, hogy gondoljuk végig, mielőtt cselekszünk.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Valamennyi 13–14 éves gyereknek ajánlanám, kisebbeknek nem. Leginkább a mieinknél zűrösebb helyzetben lévő gyerekeknek, akikhez az alapprobléma még közelebb áll.”

A webáruház

❖ színházi nevelési program

Információforrások

🔍 Megfigyelés 🗣️ Résztvevők 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

12 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Kortárs kapcsolatok, drogfüggőség.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Németh Ákos: A webáruház című drámája

A színházi előadás rendezője

Perényi Balázs

Foglalkozásvezető

Egervári György (Végvári Viktória)

A program szerkezete és cselekménye

► Az előadás öt tizenéves fiatal életét mutatja be, azok összekapcsolódását, hasonlóságát vagy különbözőségét.

► Marcella ráveszi újdonsült, és az osztályban nem túl népszerű barátnőjét, Tinát, hogy lopjon el neki egy tömbnyi receptet az orvostól. Ezekkel különböző tudatmódosító gyógyszerek vesznek, amiket aztán árulnak. Ezekből Bálint is vesz, pedig igazából csak Marcellával szeretett volna összejönni. Hiába ad neki mindenféle tanácsokat az apa nélkül felnövő Lóri, mégsem sikerül igazából a lányt meghódítania. Lóri viszont szeretne jobb munkát találni édesanyjának, de hiába.

A lányok üzlete annyira beindul, hogy megkéri Lindát, Tina tolókcocsis testvérét, hogy csináljon nekik egy webáruházat. A lányok azonban nemcsak rászoknak a szerekre, hanem fenyegetéseket is kapnak, és viselkedésük is megváltozik. A tolókcocsis Linda pedig üzletet köt Lórrival, ha a fiú cipeli a lépcsőskön az iskolában, akkor ő segít neki különböző tantárgyakból. Az előadás végén megtudjuk, hogy Marcella és Tina kórházba kerültek.

► Az előadást egy feldolgozó foglalkozás követi, amelyben elsősorban az öt szereplővel/ről gondolkodhatnak a résztvevők. A szerepben lévő színészekkel kiscsoportokban gondolkodnak a köztük lévő viszonyokon, majd a véleményeket a színészek egymással folytatott párbeszédben prezentálják.

► Beszélgetnek arról, hogy a darabból teljesen hiányzó felnőttek milyen gesztusokkal, milyen mondatokkal segíthettek volna az öt fiatalon. Ezekkel a mondatokkal zárul a foglalkozás.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

A gyerekek életéből hiányzó szülők, a drogfogyasztás, a szerelmi kapcsolatok, szociális háttér.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Kockázatos, veszélyes viselkedések, függések okainak, elkerülésének, élethelyzetek megoldási lehetőségeinek bemutatása.

Ember és társadalom/Etika: A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.

Utaztathatóság

A program utaztatható színházi vagy iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 110 perc.

Bejelentkezés

Egyszerre két osztály is részt vehet a programon. A kísérőtanárok megfigyelőként jelen lehetnek.

Ár

A foglalkozás jegyvásárlás esetén térítésmentes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szolt, hogy felkészítsen a tinédzser életre, a nehéz döntésekre, és hogy megóvjának minket a káros szenvedélyektől.” „Hogy milyen eredménye van a népszerűség hajhászásnak.”

Bunyósszív

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📄 Alkotók 😊 Résztvevők
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

13–16 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Generációs konfliktusok.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Lutz Hübner: Bunyósszív c. darabja

A színházi előadás rendezője

Bagossy László

Foglalkozásvezetők

Egervári György, Kálócz László

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A felkészítő foglalkozás elején a színházpedagógusok elmondják, hogy az előzményekről érdemes beszélni, mert a darab végén a rendező minden szálát elvarr. Két szereplője lesz a darabnak, egy idősebb és egy fiatal, a foglalkozás az idősebb figura életét nézi végig, azt az utat, amit bejár addig a pontig, amikor a résztvevők meglátják az előadás kezdetekor.
- ▶ Régi fényképek kerülnek elő, ezeken egytől egyig rajta van a főhős, Leó. A vezetők a résztvevőket arra kérik, találják ki, milyen évszámot írunk.
- ▶ A programvezetők egy grafikont vesznek elő, amelyen Leó életének görbéje halad, a hangulata az idő függvényében. A vonal hol fent jár, hol lent, s bizonyos pontok ismertek, mások ködbe vesznek. Frankfurtban, 1928. március 23-án indul Leó élete. A felkészítő foglalkozás során négy életeseményt vizsgál meg fényképek vagy naplórészletek segítségével a csoport:
- ▶ Az első randi egy Madlene nevű lánnyal: Ez Leó életének egyik mélypontja volt. Mit ronthatnak el az első randin, miért ilyen szörnyű ez az emlék? A résztvevők az ötletekből állóképeket csinálnak.
- ▶ Indulás a frontra: egy hiányos naplórészletet raknak össze közösen a résztvevők.
- ▶ Az első győzelem: Leó hazatért a háborúból, házasságot kötött Madlene-nel. Előkerül egy bokszesztyű, mellette cetli, amelyet Leó írt az edzőjének. Hogyan zajlott a meccs? Kivel küzdött? A résztvevők közösen rekonstruálják a meccset, négy állóképben.
- ▶ Leónak és Madlene-nek két gyermeke, egy fia és egy lánya született, majd véget ért a bokszolói pályája. A legmélyebb pontja Leó életének Madlene halála. Ezután évekkel járunk most, nagyjából azon a ponton, ahol nemsokára az előadásban is láthatjuk Leót. Előkerül még egy fénykép a két gyerekről, a képen egy felirat: „Már semmi sem a régi”. Annyit tudunk meg Leóról, hogy életének ezen a pontján tökéletesen egyedül van. Miért? Az erről való beszélgetéssel zárul a felkészítő foglalkozás.

- Az előadást olyanok is megnézhetik, akik a felkészítő foglalkozáson nem voltak jelen. Az első pillanatban egy öregembert látunk egy szobában szótlanul ülve. Az előadás két szereplő, egy fiatal 16 éves fiú (Jojo) és egy idős férfi (Leo) találkozását meséli el. Leo egy idősgondozó otthon zárt részlegén él, mert egy alkalommal lebokszolt egy ápolót. Jojót közmunkára ítélték, bandájának egyik tagja helyett ő vitte el a balhét. Le kell dolgoznia a büntetését, feladata az lesz, hogy kifesse Leo szobáját. Az öreg eleinte csak ül a karosszékében, egyetlen szó nélkül tűri Jojo nem éppen szofisztikált modorát és beszédstílusát. Ahogy telik az idő egyre szimpatikusabbá válnak egymásnak, beszélgetésbe elegyednek. Leo bokszoló múltjáról mesél Jojónak, Jojo pedig a jelenéről Leónak. Végül kölcsönösen segíteni kezdik egymást: Leo udvarlási tanácsokat ad Jojónak, aki szerelmes, illetve bokszolni kezdi tanítani, mert a fiú szeretne erősebb lenni. Jojo pedig mindezt cserébe valóra váltja Leó álmát: megszökteti őt az otthonból.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Fiatal és az idős korosztály kapcsolata, egymásért való felelősségvállalás.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionális színházi terembe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 120 perc, felkészítő foglalkozás és előadás.

Bejelentkezés

Egyszerre csak egy osztály vehet részt a programon. A kísérők dönthetnek, hogy részt akarnak-e venni. A csoportnak együttesen kell jegyet vennie.

Ár

A jegy ára 1700Ft + 100Ft regisztrációs jegy a foglalkozásra.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Életemben először jellemeztem egy életet.

Megijedtem, hogy kevés boldog pillanat volt benne, érdekes volt, hogy 60 év felett lent maradt a görbe. Milyen egyszerű egy élet, csak ennyi felrajzolni...”

- * Az előadást Sára Eszter írta le, a leírás az ő megfigyeléseinek adatai alapján készült.

Cyber Cyrano

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–20 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Internetes manipuláció – a manipuláló és a manipulált oldaláról is.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Tasnádi István: Cyber Cyrano c. drámája

A színházi előadás rendezője

Vidovszky György

Foglalkozásvezető

Egervári György, Kálócz László (Gyevi-Bíró Eszter, Vidovszky György)

A program szerkezete és cselekménye

- A színházi előadás „hétköznapi” alaphelyzettel indít: megismerjük a csúnyácska Zsuzsit, aki szerelmes osztálytársába, Máteba; Máté viszont többször durván megálázza, és helyette az osztály új tagjával, a csinos Henivel jön össze. Egészen addig, amíg Heni megismeri az interneten keresztül, Zsuzsi segítségével a külföldön élő Viktort, Máté pedig Viktor húgát, Moirát. Heni Viktorral, Máté pedig Moirával egyre mélyebb kapcsolatba kerül az interneten keresztül, Heni és Máté egymástól elhidegülnek, Zsuzsival viszont barátkozni kezdenek mindketten, mert ő ismeri korábban a külföldi fiatalokat. Végre személyesen is találkozhatnak Budapesten, de Viktor és Moira nem jelennek meg. Kiderül, hogy a két külföldi fiatal karakterét Zsuzsi alkotta

meg, és végig vele kommunikált Heni és Máté is. A színházi előadás multimédiás elemeket gazdagon használó látványszínház.

- ▶ Az előadást követő drámafoglalkozáson egy rövid *fejtés* után az osztály két kiscsoportra válik szét: az egyik csoport a szülők, és az osztálytársak, a másik az iskola és az internetszolgáltató felelősségét beszéli át.
- ▶ Újra nagycsoportban a színházpedagógusok létrehoznak egy virtuális tévéstudiót, ahol talkshow formában az összes érintett meg tud szólalni, meg tudják vitatni, kinek mi a felelőssége a történetekben. Egyenként kerülnek behívásra a szereplők: a színészek a darabbeli szerepüket alakítják, a résztvevők pedig a szülők, az osztálytársak, az iskola vagy a szolgáltatók képviselőinek szerepeit kapják; programonként változik, mikor melyik szerepek érdeklik a résztvevőket. A kb. 40 perces csoportos improvizációt, amiben a közönség is tehet fel kérdéseket, a színházpedagógusok a műsorvezetők szerepéből moderálják.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Cybekultúra, az internet és a közösségi oldalak hatására a virtuális kapcsolatok előtérbe kerülése, elidegenedés a virtualitáson kívül. Áldozati szerep és az áldozat bosszúja.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Informatika: Az e-szolgáltatások előnyeinek és veszélyeinek, biztonsági vonatkozásainak megismerése. A közösségi oldalak és veszélyei. Az informatikai biztonság kérdései. Visszaélés az adatokkal. Az informatika főbb etikai kérdései, viselkedési szabályai.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionálisan felszerelt színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, azon belül 80 perc előadás + 50 perc foglalkozás.

Bejelentkezés

A résztvevőknek nem feltétlenül kell egy közösséghez tartozniuk (jöhettek több

osztályból vagy iskolából is); csoportos jegyvásárlással lehet bejutni a programra.

Ár

A jegy ára 1700 Ft + 100 Ft regisztrációs jegy a kísérő programra/fő.

Delete

❖ *színházi nevelési program*

Információforrások

📞 Megfigyelés 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Kamaszkori öngyilkosság.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Győri Katalin: Delete, a Kolibri Gyermekek és Ifjúsági Színház és a Platform 11+ közös drámapályázatának díjnyertes darabja.

A színházi előadás rendezője

Vidovszky György

Foglalkozásvezető

Végvári Viktória, Kálócz László (Gyevi-Bíró Eszter, Vidovszky György)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A nézők metrőalagútra emlékeztető, sajátos térré alakított Kolibri Pince egyik oldalán foglalnak helyet, a játék előttük, a síneken és a sínek túloldalán zajlik. Egy osztályba új fiú érkezik, Lakos Gyuri, aki jóképű, gitározik, de keveset beszél, semmit sem tudni róla. Újabb és újabb pletykák, legendák születnek arról, miért kellett eljőnnie a másik iskolából: mert az apja veri, mert tanárt vert, mert drogozik, mert cigány és így tovább. Négy osztálytársat mutat meg a darab, ami négy tipizált viszonyulás egy ilyen karakterhez: az egyik fiú mindent megtenne a figyelméért, a másik féltékeny rá; az egyik lány beleszeret és ezáltal nagyon megalázott helyzetbe kerül (az általa írt szerelmes levelet Lakos lefénymásolja és kiragasztja mindenhová az iskolában), a másik lány

pletykákkel és kavarással leplezi, hogy neki is tetszik Lakos. Lakos végül öngyilkos lesz – és nem tudjuk meg, hogy miért.

- ▶ Az előadást közvetlenül követi a foglalkozás, ami a tér rövid *fejtésével* indul.
- ▶ A résztvevők két csoportra válnak, az egyik a mások által látott, a másik a „valódi” Lakos Gyuri személyiségén, profilján dolgozik. Ehhez mindkét csoport kap egy üres Facebook profilt, amit ki kell tölteniük. Majd a két csoport megosztja egymással, hogy mire jutottak.
- ▶ A színészek visszahozzák a darab végéről a négy osztálytárs monológját, ami a négy karakter reflexiója arra, hogyan élték meg Lakos öngyilkosságát. Rövid fejtés után a résztvevők négyfelé válnak, mindegyikük egy-egy osztálytárssal beszélgethet az érzéseikről (*forró szék*).
- ▶ Majd a színészek visszaülnek ugyanoda, ahol a darab végi monológoknál ültek, és szerepből összefoglalják, miről volt szó a kiscsoportban, milyen tanácsokat kaptak a résztvevőktől.
- ▶ A foglalkozásvezető egy kérdést tesz fel: ki mindenki volt még Lakos Gyuri körül, akit nem láttunk, és aki hatással lehetett (volna) az eseményekre? Gyors gyűjtéssel a résztvevők összeszedik a további szereplőket az iskolaigazgatótól a szülőkön át az ellátó rendszer tagjaiig.
- ▶ Minden résztvevő a most felsoroltak közül valakinek a szerepébe lép, van, aki egyénileg, van, aki csoportosan, és elhelyezkednek a térben. Ebbe a „szoborcsoportba” lép be Lakos Gyuri, egyenként megközelít mindenkit, és mindenkinek lehetősége van egy mondatot mondania vagy gesztust tennie Gyuri felé. Gyuri vagy reagál, vagy nem. Miután mindenkihez odament, az alagúton át távozik.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Legendagyártás, milyen fantáziákat hív elő kamaszokból egy titokzatos fiú? Szerelem, önmagunk kiadása és csalódás, sérülés.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Korunk er-

kölcsi kihívásai. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus mint erkölcsi dilemma.

Utaztathatóság

Nem utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 60 perc előadás + kb. 60 perc foglalkozás.

Bejelentkezés

A résztvevőknek nem kell egy közösséghez tartozniuk, a kísérők jelen lehetnek. Csoportos jegy vásárlása szükséges.

Helló, náci!

❖ *színházi nevelési program*

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–17 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Előítéletek, rasszizmus.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Monoblock: Helló, náci! c. darabja

A színházi előadás rendezője

Tóth József

Foglalkozásvezető

Egervári György, Kálócz László (Végvári Viktória)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A várakozó résztvevők közé egy rendőrt játszó színész lép be, cinikus hangnemben a telefon kikapcsolására kér mindenkit, majd bevezeti a résztvevőket a színházi térbe.
- ▶ A történet egy német fogdában játszódik. Egy német neonácit (Rudi) és egy lengyel vendégmunkást (Jan) közös zárkába zár egy rendőr egy éjszaka erejéig. A lengyel autószerelő műhelyben dolgozik, amit éjszaka egy csapat bőrfejű támadott meg; a verekedés után aztán mindkettejüket azonos fogdába szállítják. Az éjszakai szolgál-

latát töltő rendőr mindent megtesz annak érdekében, hogy a kettejük közötti feszültséget tovább szítsa: hol az egyiket, hol a másikat bilincseli a falhoz, kiviszi a két szék közül az egyiket, fokozatosan csepegtet újabb és újabb információkat: a lengyelnek nincs munkavállalási engedélye; a verekedésben a lengyel munkatársa életét veszítette. A kényszerű összezártságban a két figura egyre inkább megismeri egymást: kiderül például, hogy a fiatal neonáci főnöke rendre a lengyeleknel javította autóját, mert az olcsóbb. Jant végül másik zárkába szállítják, Rudi pedig telefonhívást kap főnökétől: azt az utasítást kapja, hogy egyedül vigye el a balhét.

- ▶ A foglalkozásban rövid *fejtés* után egy állóképben Rudit látjuk a cella közepén. Másnap vallomást kell tennie, és maga sem tudja, mit mondjon. Kik jelenhetnek meg most a lelki szemei előtt, akik tanácsokat adnak neki? Összegyűjtik a résztvevők ezeket a szereplőket, a szülőktől a neonáci vezetőn át egészen a fantáziálényekig.
- ▶ Az összegyűjtött szereplőket kettéosztják, ez alapján két csoportra válnak szét a résztvevők. Mindkét csoportban résztvevők vállalják el az egyes szerepeket, a többiek pedig felkészítik őket, mit mondjanak majd Rudinak.
- ▶ A két csoport egyesülésével *egészscsoportos improvizáció* kezdődik: a cellában Rudi körül megjelennek a felkészített szereplők (a megfigyelt alkalmon többek között a szülei, a neonáci vezető, Neo a Mátrixból és Yoda a Csillagok Háborújából, a megölt lengyel, és még további 6–7 karakter), és egymással vitatkozva érvelnek, hogyan döntsön Rudi.
- ▶ Újra két csoportra válva két lehetséges jövőt néznek meg a résztvevők: 1. Rudi elviszi egyedül a balhét, 2. nem viszi el a balhét. A csoportok improvizációval dolgoznak, állóképeket és jeleneteket készítenek, amit aztán megosztanak egymással. (A megfigyelt alkalmon a banda tagjai mindkét esetben megölték Rudit).
- ▶ A programot rövid beszélgetés zárja: lehet-e ennek a helyzetnek jó megoldása?

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Fajgyűlölet, diszkrimináció, többség–kisebbség problémakör, szélsőséges gondolkodás és radikalizmus. Bandázás, kallódás, identitás.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Korunk erkölcsi kihívásai. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus, mint erkölcsi dilemma.

Ember és társadalom/Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Hazánk és a nagyvilág a XX. század első felében. A holokauszt Európában és Magyarországon. Zsidóüldözés, a holokauszthoz vezető út, népiártás.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 75 perc előadás + 60 perc foglalkozás.

Bejelentkezés

Egyszerre több osztály is részt vehet, a kísérők dönthetnek arról, hogy részt akarnak-e venni. Csoportos jegyvásárlás szükséges. A programnak létezik tantermi változata is.

Ár

A jegy ára 1700 Ft + 100 Ft regisztrációs jegy a foglalkozásra.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szolt, hogy le tudjuk szűrni a tanulságokat, meg hogy ne bandázzunk.” „Az EU csatlakozáshoz kapcsolódik. Amikor beléptünk az EU-ba, kommunista ország voltunk, és emiatt sok mindent nem engedtek meg nekünk.” „Tetszett, hogy a rendőr pártatlan maradt, pedig tudtuk róla, hogy német.”

Mit gondoltak a programról a megfigyelők?

Az előadás pontos jellemábrázolásokkal és viszonyrendszerrel dolgozik, nyilvánvaló a megfigyelő számára üzenete és a kérdései világosak. Az, hogy ezt a résztvevők nem ismerték fel, nemcsak az előadás jellemzője, hanem több programnál is megfigyelt, általános jelenség (ld. még Elemzés).

Lila története

❖ színházi nevelési program

Információforrások

- 📖 Megfigyelés 📑 Alkotók 😊 Résztevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–20 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Fiatalok kapcsolatépítése és azok működtetése, fiatalkori szexualitás

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Chimo: Lila története (Az előadás alapjául szolgáló naplóregény 1996-ban jelent meg egy párizsi kiadónál. Szerzője ismeretlen.)

A színházi előadás rendezője

Vidovszky György

Foglalkozásvezető

Gyevi-Bíró Eszter, Kálócz László (Végvári Viktória)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadást egy kb. negyedórás beszélgetés előzi meg, ami a díszletből kiindulva (a tér felét betöltő kiégett metró kocs) a történet világát és az előadás nyelvezetét járja körül.
- ▶ Az előadás a 16 éves Chimo és Lila bontakozó kapcsolatáról szól Párizs külvárosában. Miközben kettejük viszonya nem lép túl a pettingen, az ártatlan arcú Lila Chimonak és barátainak szexuálisan tapasztaltként állítja be magát, egyre durvább és szürreálisabb történeteket és fantáziákat ad elő (durva szex videó forgatása, megjelent neki az ördög és meg akarta erőszakolni). A lány játéka végül tragédiába torkollik: Chimo barátai megerőszakolják a lányt, aki egy baleset következtében meghal. Az erőszak során derül ki, hogy a lány még szűz volt.
- ▶ Az előadást követő drámaprogram egy rövid *fejtés* után két kiscsoportban Chimo és Lila karakterét vizsgálja *szerep a falon* technikával.
- ▶ A kiscsoportos munka *megosztása* után a

résztevők *fórum színház*s formában adhatnak tanácsot a két karakternek: a lányok Chimonak, a fiúk Lilának. A munka fókuszában az a jelenet áll, amikor Lila felkéri Chimot, hogy vegye fel őt videóra. A karaktereket úgy kell instruálniuk a résztvevőknek, hogy a darabban szereplő párbeszéd helyett fejezzék ki egymásnak őszintébben egymás iránt érzett érzéseiket.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Az előadás arra hívja fel a figyelmet, hogy a szexuális tapasztalat hangos túlkommunikálása veszélyt rejt magában: könnyen válhat az ilyen lány áldozattá. A média és a pornóipar hatása a fiatalok szexuális útkezesére. Önbizalomhiány, az érzelmek kifejezésének eszköztelensége, igény a kötődésre.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és te. Szeretet, barátság, szerelem, szexualitás.

Utaztathatóság

Utaztatható professzionálisan felszerelt színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 20 perc felvezető beszélgetés + 60 perc előadás + 60 perc foglalkozás.

Bejelentkezés

Az előadásra megtelik a nézőtér, a feldolgozó programon jellemzően egy osztály vesz részt, de nem feltétlenül. Csoportos jegyvásárlással lehet bejutni a programra.

Ár

1700Ft + 100Ft regisztrációs jegy

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„A darabban megjelenített fiúkat a való életben elkerülöm.” „Nem könnyű megoldani a problémát, de amit elképzeltünk, az tényleg megoldotta a helyzetet.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A darabot csak feldolgozó órával ajánlanám. Ki kell, hogy derüljön a foglalkozáson, hogy a nyelvhasználat, az erőszak megjelenítése nem önkényes.”

Megjegyzés

A darabot a 2013/14-es évadtól a színház nem játssza.

Kikatt

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📡 Megfigyelés 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív osztályterem-színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Tanárverés, tanár–diák viszony. Családon belüli agresszió, agresszív dührohamok és azok kezelése.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Lutz Hübner: Kikatt c. darabja

A színházi előadás rendezője

Scherer Péter

Foglalkozásvezető

Egervári György, Pomlénny Attila (Végvári Viktória)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A darab tanteremben játszódik. Chris bukásra áll földrajzból. Hármasért könyörög tanárnőjének, hogy érettségizni mehessen. Mikor Stöhr tanárnő lekezelően visszautasítja, Chris elborult fejfel megüti őt. Különös kapcsolatuk ezzel kezdődik: a tanárnő ahelyett, hogy jelentené az esetet az igazgatónak, délutánoként korrekpetálni kezdi a fiút. A különórák alatt megismeri Chris életét, problémáit. Viszonyuk már-már bensőségesé válik. Egy családlátogatáson aztán kiderül: Chris apja alkoholista és erőszakos. Chris végül nem tanul a pótvizsgára sem, de mégis megkapja a kegyelem hármast, amit viszont megaláznak érez.
- ▶ Az előadást követő foglalkozáson rövid bemutatkozás után a csoport kettéválik: a foglalkozás nagy részében az egyik csoport Chris figurájával, a másik Stöhr tanárnő figurájával fog dolgozni.
- ▶ Abban a csoportban, amelyik Chris történetére kíváncsi, beszélgetés indul arról, miért ilyen ez a fiú? Milyen lehet az élet

egy alkoholista, agresszív apával? Az anya és Chris tudnak-e valamit tenni? Milyen körülmények között lenne képes Chris változtatni a helyzeten?

- ▶ A megfigyelt alkalmon a résztvevők meg egyeznek abban, hogy az apával egy nyilvános kávézóban kell Chrisnek beszélnie, és támogatást, elismerést kell elérnie nála. Csatlakozik a csoporthoz a Christ játszó színész, ezúttal az apa szerepében. *Fórum színház* kezdődik, amelyben a színházpedagógus Chris szerepéből próbál kommunikálni az apjával, aki viszont egyre részegbé és agresszívebbé, és egyre irreálisabb elvárásokat támaszt a fia felé (szálljon be a rezsibe havi ötvenezerrel, stb.)
- ▶ A foglalkozásvezető egy ponton lezárja a játékot, majd arról gondolkodik a csoport, mit lehet ilyen helyzetben tenni, mi lehet a megoldás?
- ▶ Ezzel párhuzamosan a másik csoport egy alternatív befejezésben eljuttatja Chris felgyelmi tárgyalását.
- ▶ Végül a két csoport előtt a két színész párhuzamosan, szerepből osztja meg, mire jutottak a csoportok. Párhuzamosan két monológot hallunk Stöhr tanárnőtől és Chris apjától arról, mi történt velük.

Az előadást a 2013/14-es évtől már nem játsszák.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Közösségi viselkedésformák és magatartási normák megismerése, bemutatása. Ismerkedés az emberi agresszió és összetartozás jellemzőivel, okaival, befolyásolásának módjaival.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 65 perc előadás + kb. 60 perc foglalkozás.

Bejelentkezés

Osztálytermi körülmények között egy osztály, a Kolibri Pincében több osztály vehet részt a programon, a kísérők jelen lehetnek. Csoportos jegy vásárlása szükséges.

Klamm háborúja

❖ színházi nevelési program

Információforrások

🔍 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15-18 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív osztályterem-színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Tanár–diák konfliktus

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Kai Hensel: Klamm háborúja című monodráája

A színházi előadás rendezője

Novák János

Foglalkozásvezető

Kálóczi László (Végvári Viktória)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadás egy osztályteremként berendezett térben játszódik (amennyiben nem osztályteremben játsszák). A diákok/nézők a padsorokban ülnek, a tanár úr a tanári asztalnál és a padsorok között mozog, többnyire a diákokhoz beszélve, időnként aktívan bevonva őket.
- ▶ A 7/a levelet ír Klamm tanár úrnak, hogy kérjen bocsánatot. Őt tartják felelősnek Szása öngyilkosságaért, a lány az ő bukása miatt vetett véget az életének. Mindez Klamm monológjából derül ki, amit az osztálynak intéz (a nézőkhöz beszél). Mivel az osztály nem hajlandó kommunikálni vele, ő úgy dönt, hogy elmeséli a történetet a saját szemszögéből, és megosztja a tanári lét nehézségeit a diákokkal. Egy magányos, beszűkült gondolkodású ember képe rajzolódik ki, aki megtört a diákokkal és a többi tanárral folytatott harcban. Ahogy a történet halad, egyre több furcsa részlet derül ki a tanárról és az iskoláról is, míg végül megkérdőjeleződnek az intézmény lényegi funkciói is. Az előadás záró képe, hogy Klamm pisztolyt emel a halántékához, és elsőtétül a színpad.

- ▶ Az előadás után arról beszélgetnek a nézőkkel, hogy zavarja-e őket, hogy közvetlenül lettek megszólítva az előadás alatt, majd Klamm személyiségéről és viselkedéséről beszélgetnek tovább.
- ▶ A beszélgetés során javaslatokat gyűjtenek egy kezdő tanár kézikönyvéhez, és ezután arról van szó, hogy hol lehetett volna beavatkozni Klamm megőrülésének folyamatába, hol lehetne változtatni a történeten.
- ▶ A csoport tagjai kipróbálhatják ötleteiket Klammal, akit az öt játszó színész alakít itt is. A diákokat időnként segítik ötleteikkel a nézők.
- ▶ A játékot értelmezik, megbeszélik, majd újabb kísérletet tesznek, más helyzetet próbálnak ki, szintén a diákok közreműködésével.
- ▶ Az újabb próbálkozás megbeszélésével ér véget a program.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Iskolai agresszió, az iskola intézményéhez kapcsolódó problémák.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Közösségi viselkedésformák és magatartási normák megismerése, bemutatása. Ismerkedés az emberi agresszió és összetartozás jellemzőivel, okaival, befolyásolásának módjaival.

Magyar nyelv és irodalom: Beszédkészség. Saját vélemény megfogalmazása. A kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának eljárásai.

Utaztathatóság

Utaztatható különböző színházi és iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 115 perc

Bejelentkezés

Egyszerre két osztály is részt vehet a programon. A kísérőtanárok megfigyelőként jelen lehetnek.

Ár

1700 Ft + 100 Ft regisztrációs jegy.

Mario és a varázsló

❖ színházi nevelési program

Információforrások

- 📖 Megfigyelés 📑 Alkotók 😊 Résztevők
- 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15–18 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Hatalom és egyén viszonyrendszere (alkotók szerint), a radikalizmus megerősödése (megfigyelők szerint).

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Thomas Mann: Mario és a varázsló c. kisregénye

A színházi előadás rendezője

Bagossy László

Foglalkozásvezető

Egervári György, Kálócz László (Végvári Viktória)

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A játék a színház előterében kezdődik: a várakozó nézők közé lépnek be a színészek, párbeszédükből nyilvánvalóvá válik, kik és hol vagyunk: a nézőket turistákként *keretezik*, akik maguk is részt vesznek egy olasz fürdővároskában a helyiakkal együtt az esti előadáson. A játéktérbe a mintegy húsz színész a nézők közé elvegyülve vonul be.
- ▶ A cirkuszi sátorra alakított nézőtéren a színészek a nézők között foglalnak helyet, a nézőtér is végig a játéktér része. Az előadás követi a kisregény cselekményét, de az elején több figyelmet fordít a *kontextus* építésére, a fasizálódó Olaszország fürdővároskájának felrajzolására. A függöny felgördülése után a Cipollát játszó Scherer Péter a nézők közül hívja ki a színészeket, több trükkbe a „valódi” nézőket is bevonja.
- ▶ A feldolgozó részben egy rövid *fejtés* után a színházpedagógusok újra a turisták szerepét kínálják a résztvevőknek, és arra kéri őket, hogy 3–4 fős kiscsoportokban

írjanak levelet az esti előadáson átéltekről. A leveleket felolvassák egymásnak, majd az egyik színházpedagógus „elviszi és postára adja”.

- ▶ Nem sokkal ezután három helyi lakos (akit az előadásban is láthattunk, a színészek alakítják őket) érkezik a levelekkel, és kifogásolják azok tartalmát: nem szeretnék, ha a kisvárosnak rossz hírért keltenék külföldön. Megkérik a „turistákat”, írják át a leveleket, ehhez konkrét tanácsokat is adnak, esetenként fenyegetnek, egy-egy résztvevőt különféle kedvezményekkel megpróbálnak maguk mellé állítani vagy egyéb manipulatív gyakorlatokkal élnek. A levélírás alatt folyamatosan szerepből „ellenőrzik” a munkát.
- ▶ Az így átírt leveleket újra felolvassák, majd a helyieket játszó színészek elhagyják a teret.
- ▶ A turisták szerepéből kilépve a záró beszélgetés a történetekről szól, ill. arról, lehetünk-e napjainkban hasonló helyzetben.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés/a színházi előadás során néhány nézőt a színpadra is kihívunk

Társadalmi/életkori problémák

Radikalizálódás és befolyásolás logikájának felismerése. A darab atmoszférájának (Olaszország a második világháború előtt) és az alapul szolgáló kisregény cselekményének megismerése. A minket körülvevő, ártatlannak tűnő politikai, társadalmi változások felismerése, megvezetés, irányítás problémaköre, illetve annak a problémája, hogy ezzel egyáltalán nem törődünk.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Világirodalmi epikai művek. Epikai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Ember és természet: Közösségi viselkedésminták és magatartási normák megismerése, bemutatása. Ismerkedés az emberi agresszió és összetartozás jellemzőivel, okaival, befolyásolásának módjaival.

Utaztathatóság

Nem utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 65 perc előadás + 60 perc foglalkozás.

Bejelentkezés

Az előadásra megtelik a nézőtér, a feldolgozó programon jellemzően egy osztály vesz részt, de nem feltétlenül. Csoportos jegyvásárlással lehet bejutni a programra.

Ár

1600 Ft+100 Ft regisztrációs jegy

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Kicsiknek ajánlanám a sok bűvész trükk miatt, meg mert nem egy magas irodalmi darab, hanem könnyen fogyasztható.” „Az olaszok és turisták közötti viszonyról meg a turisták utálatáról szólt meg arról, hogy milyen volt akkor egy szórakozóhely.”

Mit gondoltak a programról a megfigyelők?

Az előadás első néhány mondata („Nyaralnak itt magyarok is?” „Igen, de azok jó fasiszták.”) pontosan és erősen felvázolja a kontextust, és összekapcsolja a darab terét és idejét mai problémákkal. Az első tíz perc, benne a közönség soraiból felálló, helyben menetelő, karlendítés mellett Mussolini-himnusz éneklő húsz színész a megfigyelőknél erős hatást ért el. Ezt azonban a résztvevők nem ismerik fel, és nem kötik mai magyar jelenségekhez (részletesebben ld. az Elemzés fejezetet is). A megértés és a napi aktualitáshoz kapcsolás pedagógusi feldolgozást igényel.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK**Információforrások**

Alkotók

Az évi átlagosan 500 gyermek- és ifjúsági előadáson túl, ami a csecsemőszínháztól az ifjúsági színházig terjed, számos további esemény és módszertani program kötődik a színházhoz:

- ▶ A színház évente megrendezi saját évadkezdő fesztiválját a Jókai téren.
- ▶ Jelenleg két európai uniós művészeti projekt résztvevői: a Platform 11+ a kiskamaszok színháza, a Small Size, Big Citizens projekt a csecsemőszínház fejlesztését

szolgálja. Összesen 11 uniós ország több mint 20 színházával állnak jelenleg partneri viszonyban.

- ▶ 30 órás akkreditált tanárképzést (színházi előadások felhasználása, feldolgozása a pedagógiai munkában) és 10 órás Tanárműhelyeket szerveznek 1–1 előadás feldolgozása kapcsán. Egyes előadásokhoz kapcsolódva feldolgozást segítő Kalauzokat adnak ki.

KOMA TÁRSULAT (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK Alkotók

HONLAP www.komabazis.hu

CÍM 1158 Budapest, Ady Endre u. 31–33.

VEZETŐ Zrinyi Gál Vince, művészeti vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Szerencsés Rita, titkár, 06-30-268-74-68, titkar@komabazis.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A KOMA jelenlegi működése, három egymással szorosan összekapcsolódó alappillére építkezik: színházi előadások, színházi nevelési programok és közösségfejlesztő projektek létrehozásán dolgozunk. A 2013/2014-es évadban amellest, hogy három hagyományosabbnak mondható színházi bemutatót is tartunk, egyre inkább a közösségi színház modelljét érezzük a legközelebb a színházról való gondolkodásunkhoz. Közösségfejlesztő programjaink keretein belül a XV. kerület tereit és hagyományaihoz kapcsolódva a lakók bevonásával heppeningeket készítünk.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

A KOMA színházi nevelési koncepciója a kutatás adatfelvételi időszakában átalakulás alatt állt. Ennek okai egyrészt a (kényszerű) szervezeti változások, másrészt az alkotók érdeklődésének elmozdulása volt. A KOMA első országos sikere a Plazma c. osztálytermi előadáshoz köthető, így a korábbi években számos, a kutatásunkba is illeszkedő egyalkalmas programot hoztak létre:

- ▶ **Osztálytermi előadások:** Plazma, Sárkány, Athéni Timon. Előadásaik után a

résztvevő fiatalokkal mindig beszélgettek a látottakról.

- ▶ **Rendhagyó irodalomórák:** 1912: A Nyugat, avagy hogy is gondolkodtunk 100 évvel ezelőtt?; Sport.
- ▶ **Drámaóra** a demokrácia témakörében. A résztvevők először kiscsoportokban a diákok szerepéből kedvükre változtathattak a házirenden, majd a tanári kar és a szülői munkaközösség szerepéből vizsgálhatták a diákok által alkalmazni kívánt változtatásokat. Az volt a cél, hogy a diákok meglássák a jogok és kötelességek létezését, működését, kölcsönhatását, illetve a nézőpontok és döntések sokoldalúságát.

Az elmúlt évad második felétől a társulat ezeket a programokat már nem játssza, helyette elmozdult a lokális, mikroközösségi működés irányába. Elkezdtek kidolgozni a hosszú távú, folyamatos, tantervbe illeszthető együttműködés kereteit a kerületi középiskolákkal. A négy évet felölelő színházi nevelési programsorozatnak minden évben van egy önálló témája, amely a fiatalok életkorának és élethelyzetének sajátosságaira építve egységbe szervezi a foglalkozásokat. Az első év átfogó célja a közösségépítés, a második évé a döntéshozó és orientációs képességek fejlesztése, a harmadiké a képviselési demokrácia megismerése, az aktív polgárrá válás, a negyediké pedig az önállóság és a tetteinkért való felelősségvállalás kérdéskörének körüljárása. Mindemellett minden évben az átfogó témából kiindulva, a NAT-ban szereplő tananyaghoz is kapcsolnak a foglalkozások.

Ennek keretében, ill. emellett is több két-három hetes mini projektet csinálnak a helyi diákokkal, elsősorban különböző ünnepekhez kötődően (Karácsony, március 15-e, iskolai témahetek, a Magyar Kultúra Napja, Pestújhely kiválása, farsang). Általában a résztvevőket bevonva, megmozgatva gondolkodnak együtt az adott ünnep kapcsán.

KOMPÁNIA SZÍNHÁZI TÁRSULAT (BUDAKESZI)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.kompaniastudio.eu

CÍM 2092 Budakeszi, Székely u. 39.

VEZETŐ Lukács László, művészeti vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Mayer Zita, színész, drámatanár, 06 20 330 4834, mayerzita@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Kompania Színházi Műhely 2001-ben alakult, jelentős gyerek és ifjúsági színházi sikereket ért, nyitott szellemiségű, aktív alkotók közösségeként. Célunk egy olyan állandó társulat fenntartása, melynek feladata az, hogy a művészet, a színház eszközeivel keressen olyan kérdéseket és válaszokat, melyekkel értelmezhetőbbé válik a világhoz fűződő személyes viszonyunk. Művészetünk a hagyományokból táplálkozik, az egyedit, a hiteleset és autentikust kutatjuk. Egyenrangúnak és egymás számára inspirálónak gondoljuk a különböző művészeti ágakat: színház, tánc, zene, képzőművészet, vizuális művészetek. Ezek szintézisére törekszünk.”

Bőröndapu

✦ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

6–10 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Változások, válságok kezelése; család.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Ijjas Tamás: Bőröndapu című verseskötete

A színházi részek rendezője

Lukács László

Foglalkozásvezetők

Hantos Násfa, Szalay Henrietta, Mózes Zoltán, Lukács Mihály, Mayer Zita

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A résztvevők Peti és Panka szülinapi buliján

vehetnek részt. Még a belépés előtt megkapják a meghívóikat, és megtudják azt is, hogy a gyerekek apja Amerikába utazott.

- ▶ Az óvodás testvérpár a színpadon rajzol, egymásról beszélnek, amikor megérkezik az anyukájuk sok ajándékkal a párnákon ülő nézőkön keresztül. A lepotyogó ajándékok összeszedésében kéri a résztvevők segítségét.
- ▶ Plüssállat fogócska következik, a körbeadott sünit kergeti a szintén körbeadott krokodil. Majd „tortát” hoznak a születésnaposoknak, mindenki kívánhat, amikor elfűjják a gyertyákat, és esznek a kekszből. A játékok végén kiderül, hogy maradhatnak a vendégek a pizsamapartin, anya egy nagy takarót hoz, ami alá mindenki befér.
- ▶ Jelenet és dal következik Seholországról, majd Peti és Panka állatokról veszekednek. Újabb megzenésített vers következik a születésről, közben a színpadon anyát látjuk. Peti beszámol óvodai szerelmi csalódásáról.
- ▶ Peti grimaszversenyt rendez a gyerekeknek.
- ▶ Egy vers következik a hiszti manóról, aki folyton belehergeli Pankát a hisztibe.
- ▶ Közös ötletelnek a gyerekek, hogy mit csinálhatna Panka, hogy ne legyen hisztis.
- ▶ Egy rókáról szóló álom jelenik meg bábbal megjelenítve, és egy dal hangzik el az álmóról.
- ▶ Anya hoz egy bőrröndöt, amibe be kell pakolni mindent, amit visznek Amerikába. A résztvevők *mímes játékkal* eljátsszák, hogy szerintük mit kellene vinniük.
- ▶ Megjelenik Lilahagymás Nagy, akinek Peti mindig eldugja a szemüvegét. A gyerekek hideg-meleg játékkal segítik a nagymamát megtalálni a szemüvegét.
- ▶ Szivaros Nagypapáról és az emlékekről következik egy dal, amit projektorról vetített képek egészítenek ki. Majd kiderül egy jelenetből, hogy Anya idősök otthonába akarja vinni Nagyit, mert nem tudja ellátni magát. Nagy ezt nem akarja, mire Anya azt mondja, hogy akkor nem mehetnek Amerikába.
- ▶ Panka a gyerekek segítségét kéri ezzel a

problémával kapcsolatban. Egy nagy-segítő-gépet raknak össze közösen, a gyerekek játsszák a gép részeit.

- ▶ A záró jelenetsor a repülőútról szól, a jeleneteket dal is kíséri. Amerikában apa várja a családot, boldog egymásra találással ér véget a program.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék

Társadalmi/életkori problémák

A család, elvállás, generációk viszonya egymáshoz, testvér-viszony, szülő-gyermek kapcsolat.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Erkölcstan: Értékek és normák. Hagyományok, szokások, ünnepek a családukban.

Utaztathatóság

Utaztatható különböző színházi és iskolai terekbe is.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 60 perc.

Bejelentkezés

Maximum 30 gyerek vehet részt a programon, a szülők, kísérők eldönthetik, hogy akarnak-e részt venni a programban. A programra a színháznál kell jelentkezni.

Ár

A programnak egyszeri ára van, ez 35.000–70.000 Ft között mozog.

Együttműködő szervezetek

Befogadóként: Mesemúzeum, Betűtészta Mesekönyv bolt, Millenáris.

Sári, Samu és a titok

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 🧑 Tanár
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

6–11 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Álmok, vágyak.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

az észt Andrus Kivirähk: Sári, Samu és a titkok c. gyerekkönyve

A színházi részek rendezője

Lukács László

Foglalkozásvezető

Lukács László

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A programra a budakeszi Betűtészta könyvesbolt padlásán, nagyon családias légkörben kerül sor.
- ▶ Az indító körjáték egy *helycserés székfoglaló*.
- ▶ Rövid beszélgetés következik az álmodzásról és az álmokról, majd a színészek a világ minden tájáról egy konferenciára érkező álmokutatókként *keretezik* a résztvevőket. Mindenkinek ki kell találnia egy fiktív nevet, és hogy honnan jött. Bemutató kör következik, amely során egy térképen jelölik, hány különböző országból érkeztek az álmokutatók.
- ▶ Az egyik foglalkozásvezető szerepből megnyitja a tanácskozást: egy távirányítót vesz elő, és levetít egy 4D-s rövidfilmet az egyik legutóbbi esetről. A színészek a résztvevők által alkotta kör közepén mutatják be a jelenetet, ami arról szól, hogy egy észt társasház házmestere annyira belefeledkezett a tengerről való álmodozásba, hogy már csak a vízben tud élni. Ezzel szemben viszont van egy fiú, aki elhanyagolta a kalózos álmait, és most a tenger partján elszabadult kalózok garázdálkodnak.
- ▶ A foglalkozásvezető egy uborkásüveget vesz elő, benne levelekkel: ez az e-mail fiókja. Az egyik olvasatlan levél szerint ugyanebben az észt társasházban egy tuskés szörny garázdálkodik, a helyiek az álmokutatók segítségét kérik.
- ▶ A gyerekek megtanulnak egy észt népdalt, amit aztán egy magyar népdallal kánonban énekelve „elrepülnek” Észtországba.
- ▶ Rövid jelenetben megismerkedünk apával, anyával, Sáriverrel és Samuval, akik a társasház lakói. Mindenki választ magának egy szereplőt, így a résztvevők négy kiscsoportra válnak szét. Minden kiscsoportban az adott szereplő elmondja, ho-

gyan és miről szokott álmodozni (pl. Sári matektanulás helyett arra szokott gondolni, hogy lifttel a felhőkre repül, és ott balerinákkal meg Johnny-val, a vízi mentővel találkozik.) Ebből a kiscsoport rövid jelenetet készít.

- ▶ A kiscsoportok bemutatják egymásnak a jeleneteket, a foglalkozásvezető mindegyik után megkérdi: ebből szabadulhatt el a tuskés szörny?
- ▶ Miután kiderül, hogy egyik álmom sem lehet a szörny forrása, a ház egyik lakójának eszébe jut, hogy itt lakik még Birka úr, aki borzasztó gyerekkönyveket ír, és gyűlöli a gyerekeket. Meghívják végül őt is.
- ▶ A résztvevők *forró székben* kérdezhetik Birka urat, akiről kiderül, hogy gyerekkorában volt az ágya alatt egy kis képzeletbeli süni, akit a papucsából itatott, de 43 éve nem látta. A gyerekek a kutatók szerepében összerakják, hogy a süniből lett a tuskés szörny.
- ▶ Az óriás süni (színész maszkban és szörnyében) megjelenik, a gyerekek pedig Birka úrnak adnak tanácsot, hogyan beszéljen, hogyan bánjon vele. Birka úr végül újra visszafogadja a sünt az álmaiba, az óriás szörny meghal, és kibújjik belőle a pici süni.
- ▶ A kutatók megindulnak a reptér felé – a program véget ér.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Álmok, vágyak vizsgálata. Kreativitás és improvizációs készség fejlesztése, önbizalom fejlesztése.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Improvizációk mozgásos és szöveges formákban, eltérő feltételekhez igazodva, különböző dramatikus tevékenységek során.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 60–80 perc.

Bejelentkezés

A program meghívható, de alkalmanként

játsszák nyitott formában is. A résztvevőknek nem kell egy közösséghez tartozniuk, kísérők (pedagógusok, szülők) jelen lehetnek és részt is vehetnek.

Ár

Jelenleg pályázati forrásból térítésmentes. Amennyiben nem sikerül további pályázati támogatást szerezni, úgy a jegy ára 500–1500 Ft, a program egyszeri ára 60.000 Ft.

Együttműködő szervezetek

Befogadóként: Mesemúzeum, Betűtszta Mesekönyv bolt, Millenáris.

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A központi téma az álmodozás, az ember vágyainak megélése – megértése, az egymás iránti empátia felkeltése, a túlzásba vitt álmodozás veszélyei.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

Alkotók

A Társulat működtet **színjátszó csoportot**, rendszeres tart **drámaórákat** és interaktív elemeket nem tartalmazó **színházi előadásokat** is. Emellett évente 1–2 **drámatábor** szerveznek Budakeszin általános iskolás korosztály számára a Betűtszta Mesekönyv boltban, és három éve ők szervezik a **Metamorfózis Amatőr és Diákszínjátszó Fesztivált**.

KONTRASZT MŰHELY (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK Alkotók

HONLAP www.kontrasztmuhely.hu

CÍM 1134 Budapest, Szabolcs u. 3/a

VEZETŐ Meleg Gábor, elnök

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Meleg Gábor, 20-39-57-924, kontrasztmuhely@gmail.com

RÉSZLETA SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Kontraszt Műhely drámatanárokból álló egyesület, amely 2006 óta folyamatosan dolgozik gyerekekkel és fiatalokkal; folyamatosan valósít meg: – színházi nevelési foglalkozásokat,

- komplex, többtanáros drámafoglalkozásokat,
- színházi programokat,
- ön- és társismereti foglalkozásokat/hétvégeket,
- művészeti táborokat

elsősorban Budapesten és vonzáskörzetében.

Küldetésünk a drámapedagógia módszereivel fejleszteni gyerekek és fiatalok szociális kompetenciáit és kommunikációs készségeit. Tesszük ezt annak érdekében, hogy a diákok a társadalom toleráns, felelősségteljes, gondolkodó és aktív tagjaivá váljanak.”

Gergők és Vicuskák

színházi nevelési program

Információforrások

Megfigyelés Alkotók Résztvevők

Tanár Internet

Korosztály (alkotók szerint)

12–13 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

ismeretátadó (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

Hűség (párkapcsolatban, közösségben, elvekhez, vezetőkhöz, eszmékhez). Az Egri csillagok.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Gárdonyi Géza: Egri csillagok c. regénye.

A színházi részek rendezője

Oláh-Fenyvesi Judit

Foglalkozásvezető

Báthory Mária, Király Dóra

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program a keretek tisztázása után néhány koncentrációs gyakorlattal indít, majd azt kérdezik a foglalkozásvezetők, mi jut a gyerekeknek eszébe arról, milyen lehetett az ország ötszáz évvel ezelőtt.
- ▶ Asszociációs kör indul, amiben a kezdő szó a „falu”.
- ▶ A csoport egy állóképet készít a királyi udvarról, majd egy másik állóképet arról, ahogyan egy szegény lányt hozzákényszerítenek egy gazdag földműves fiához.
- ▶ Csatlakozik Bornemissza Gergő és Cecey

Vica (két színész jelmezben). Szerepből bemutatkoznak a gyerekeknek, röviden elmondják, mi minden történik velük eddig, majd kettejük között egy szerelmes jelenetet látunk, a gyulafehérvári találkozást, ami csókkal ér véget.

- ▶ A jelenet *fejtése* következik: kik a szereplők, mennyi idők, hol vannak most?
- ▶ A fejtés átfolyik „mi lenne ha...” játékba: mi lenne Gergő és Vicuska, ha állat/jármű/étel stb. lenne?
- ▶ A szerelmespár egy vasárnap esti találkozóra ajándékkal készül egymásnak. Minden gyerek egyénileg ír egy-egy ajándékot egy cetlire (a fiúk Gergőnek, a lányok Vicának), majd a színészek egy improvizált jelenetben a cetliket használva átadják egymásnak ajándékaikat.
- ▶ A következő jelenetből megtudjuk, hogy évekkel később Vica a királyné udvarában van, és egy gazdag földesúr fiához akarják adni. Két párhuzamos dühös monológ után a szerelmesek évek óta először találkoznak.
- ▶ A jelenet fejtése után a tanár közli: Vica úgy dönt, hogy megszökik. A két csoport megkapja a királyi udvar térképét, ez alapján tanácsot kell adniuk a szerelmeseknek, hogyan szökjének meg. A csoportok megosztják egymással, mire jutottak, majd a tanár elmondja, hogy tüzet gyújtottak, és Gergő egy szekéren, a szalmában bújtatva csempészte ki Vicát.
- ▶ A szökés sikeres volt, de a semmibe vezett. Milyen félelmek és bizonytalanságok gyötrik a párt? A résztvevők ezt fogalmazhatják meg egyes szám első személyben.
- ▶ A szünet után asszociációs kör következik a „házasság” szóra.
- ▶ A gyerekeknek abban a kérdésben kell állást foglalniuk, hogy igaz-e az az állítás, hogy „ha a házastársak veszekednek, elmúlik a szeretet”. A két félnek érvelnie kell egymás ellen.
- ▶ Ezt követően a lányok Gergőnek, a fiúk Vicának adnak tanácsot, mit kell tenniük ahhoz, hogy a házasság jól működjön?
- ▶ A pár improvizált jelenetben osztja meg, milyen tanácsokat kaptak.

- ▶ Eltelik hét év, a párnak született egy kisfia: Jancsi. Vajon milyen képek kerülhetnek a családi fotóalbumba? A résztvevők három kiscsoportban egy-egy állóképet készítenek, címet adnak nekik, majd ezeket megosztják egymással. A képek megtekintése közben egy-egy szereplő gondolatait kihangosítják.
- ▶ Az országba újra betörnek a törökök, Gergő levelet kap Dobótól, el kell mennie harcolni. Jelenetet látunk, amiben Gergő Jancsinak elmondja mesében a saját történetét, majd neki adja a gyűrűjét.
- ▶ Beszélgetés következik arról, mit áldoz fel Gergő, ha nem megy el, és mit áldoz fel, ha elmegy. A résztvevőknek érveket kell mondaniuk Gergőnek, miért menjen vagy miért ne menjen.
- ▶ A tanár közli, hogy Gergő úgy döntött: elmegy harcolni. A lányok Vicuskának, a fiúk Gergőnek segítenek a búcsúzásban.
- ▶ A színészek egy improvizált jelenetben a kapott tanácsok alapján elbúcsúznak egymástól.
- ▶ A záró játék egy verseny két csoport között: mindkét csoport megkapja kis papírokon a regény cselekményének hátralévő főbb történéseit, ezeket kell időrendbe állítaniuk.
- ▶ A tanár zárásképp elmeséli a cselekményt, és mindenkit arra biztat, hogy olvassa el a regényt.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Szezelem, család élet, házasszeretet. Nemek közötti kapcsolat. Az érzelmek verbális és nonverbális kifejezése.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Szépirodalmi művek. Klasszikus magyar szerzők művei. Gárdonyi Géza: Egri csillagok.

Ember és társadalom/Etika: A kapcsolatok világa. Állampolgárság és nemzeti érzés.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 150 perc.

Bejelentkezés

Egy vagy több osztály vesz részt a programon, a kísérők megfigyelői szerepet kapnak. A kísérőnek kell bejelentkeznie.

Ár

Térítésmentes.

Együttműködő szervezet

Gárdonyi Géza Színház (Eger)

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Érdekes volt. Tanulás és játék egyben. Érzelmekről, szerelemről, becsületről, harcról szólt.” „Megtanultuk belőle, miről szólt a film.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Arról szólt, mennyire szólhat bele külső fél (család, társadalom) a fiatalok párvalasztásába, ill. a haza iránti kötelesség mennyiben befolyásolja, „írja felül” a család sorsát.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK**Információforrások**

Alkotók

A szervezet 2009-ben mutatta be első komplex színházi nevelési előadását **Egyedül** címmel. Háty János Pityu bácsi fia című műve nyomán készült foglalkozásuk célközönsége a 13–15 éves korosztály volt, és az egyéni felelősség kérdését feszegette egy sajátos családi környezetben.

A 2011–2012-es évadban az Újszínház több előadásához (Szonya, Édentől keletre) is készítettek előkészítő és feldolgozó foglalkozásokat. A 2012–13-as tanévben Tatabányán valósítottak meg hasonló programot Az ügynök halála és az Édes Anna című előadásokhoz (ld. Jászai Mari Színház).

KÖZÉP-EURÓPA TÁNCSZÍNHÁZ/ BETHLEN TÉRI SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK Alkotók

HONLAP www.cedt.hu

CÍM 1071 Budapest, Bethlen Gábor tér 3.

VEZETŐ Szögi Csaba, elnök

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Meszes Tímea, közönség-szervező, 30/351 1688, meszestimi@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Közép-Európa Táncszínház (KET) nagy múltra tekint vissza: Magyarország elsőként alakult táncszínháza, mely a független kortárs táncgyűttesek között a legismertebbek közé tartozik hazánkban és külföldön egyaránt. 1989 óta, az alapító-igazgató Szögi Csaba vezetésével nyitott műhelyként működik, ez idő alatt több mint 40 koreográfus dolgozott a folyton megújuló társulattal. Olyan alkotókat hívnak meg, akik művészi elképzeléseiket nem a bevált és biztonságos formák mozgásnyelvi kliséiben valósítják meg, hanem a járatlan út veszélyeit is vállalva, sajátos kifejezési eszközökkel hozzák létre táncszínházi előadásukat.”

Shakespeare mesék

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

13–19 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív táncszínház feldolgozó foglalkozással, kulisszajárással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (képességfejlesztő)

Központi téma

Shakespeare jelentősebb drámáinak bemutatása (alkotók szerint) bevezetés a táncszínházi formanyelvbe (megfigyelők szerint).

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Shakespeare drámái

A színházi előadás rendezője

Gergye Krisztián

Foglalkozásvezető

Tárnok Marica, bábművész

A program szerkezete és cselekménye

► „Az előkészítő foglalkozás a látogatásra készülő osztály termében valósul meg. A résztvevők egyszerű játékokon keresztül ismerik meg Shakespeare-t és a Globe Színházat, s

kipróbálják azokat a tárgyakat, amelyeket majd a színpadon is látni fognak.” (A megfigyelt előadáshoz nem kapcsolódott ilyen óra.)

- ▶ A résztvevőkhöz az előadásban is vezető szerepet vállaló bábművész érkezik otthonkában, Ica néniként mutatkozik be, aki az OSZMI Shakespeare-kutatója. Bevezeti a gyerekeket a kulisszák mögé: a földön fólia, középen létra és festék. Elmondja, hogy pályázott a színház, és a pályázaton nyerte ezt a fóliát. Majd újra pályázott, és nyertek hozzá egy létrát is. Akinek van kedve segíteni a színházon, festhetne egy kicsit.
- ▶ Átlépünk egy másik, ellipszis alakú térbe, felettünk körpáholy, előttünk függöny. A tér fejtése következik: ez a Globe Színház nézőtere. Kik ülnek fenn? Kik ülnek itt lenn?
- ▶ Felgördül a függöny, és kiderül, hogy valójában nem a nézőtéren, hanem a színpadon vagyunk, velünk szemben a nézőtéren a táncosok ülnek. Mindegyik kezére zsinag van kötve, a zsinagok végét egyben felveszi Ica néni, és bábozni kezd az összes táncossal. Majd egyenként magához húz egy-egy táncost, és a helyére beültet egy gyereket, akinek szerepet ad (pl. „Te leszel Rómeó”). Az üres helyekre is csak úgy lehet beülni, ha valakinek van szerepe. Így a táncosok és a résztvevők fokozatosan helyet cserélnek, utóbbiak elfoglalják helyüket a nézőtéren. Ica néni mögött bezárul a függöny, majd őt is elnyeli. Az előadás alatt végig a páholy közepén látjuk, ahonnan ő irányítja a történéseket.
- ▶ Az előadás a shakespeare-i univerzum jellegzetes motívumaiból, karaktereiből, vissza-visszatérő dramaturgia fordulataiból mutat be egy sajátos egyveleget. A motívumok többek között a Rómeó és Júlia, a Szentivánéji álom, az Othello, a Makrancos Kata, a Macbeth, a Vízkereszt, vagy amit akartok, a Sok hűhó semmiért, a Tévedések vígjátéka, a királydrámák karakterei és viszonyrendszerei.
- ▶ A szünet után a feldolgozó foglalkozást az Ica néni játékos bábművész vezeti, a beszélgetés *fejtéssel* indul. (Ki vagyok én? Ki vol-

tam az előadásban? Ti kik voltatok? Ki mit olvasott Shakespeare-től? Hány szintje volt a játéknak? Ki kivel kommunikált?

- ▶ A foglalkozásvezető kihív egy-egy résztvevőt, maszkokat ad rájuk, és különféle érzések, szándékok kifejezését kéri tőlük testbeszéddel. Két résztvevő között interakciót kér. Kihív egy harmadik résztvevőt, hogy rendezze a másik kettőt. Az egyik maszkos gyerek kezére kötelet köt, a másik kezébe adja, és megkéri, bábozzon vele. Eközben folyamatosan *fejtik* a színpadon lévők testnyelvét és a köztük lévő viszonyrendszert.
- ▶ Ezt egy rövid beszélgetés követi arról, milyen szerepek vannak a színházban. A programot egy kulisszajárás zárja, ami felvezet a páholyba is.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/maszkok kipróbálása/
kulisszajárás

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Mozgás és tánc: A dráma és színház formanyelvének tanulmányozása. Mozgás és tánc közműveltségi tartalom valamennyi eleme.

Magyar nyelv és irodalom: Világirodalmi drámai művek. Drámai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés. Shakespeare egy drámája.

Utaztathatóság

Utaztatható alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom, előkészítő foglalkozás 45 perc, előadás kb. 85 perc + feldolgozó foglalkozás és kulisszajárás kb. 45 perc.

Bejelentkezés

A résztvevőknek nem kell egy közösséghez tartozniuk, 30–90 fő vehet részt a programon, a kísérők döntenek arról, részt akarnak-e venni. Csoportos jegyvásárlás szükséges.

Ár

Jegyár 2000 Ft, kedvezményes jegy: 1200 Ft.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az nagyon tetszett, hogy az elején meg volt

fordítva a tér, és bevonták a nézőket.” „A Rómeó és Júliát és az Othellót ismertem fel.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A tanulók többsége rendszeresen jár színházba. A táncszínház sajátos kifejezőeszközeivel ismerkedhettek.”

Marica bábszínházal

Információforrások

☹ Internet

Vasárnapi családi program, amelyben minden alkalommal más-más téma köré épül fel a kétórás interaktív alkalom (pl. Szent György és a sárkány, Anyák napja, stb.). A programban helyet kapnak a bábszínházi előadás mellett a vásári játékok vagy a kézműves foglalkozás is.

KRÉTAKÖR (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók ☹ Internet

HONLAP www.kretakor.eu

CÍM 1093 Budapest, Gönczy Pál utca 2.

VEZETŐ Gulyás Márton, ügyvezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Salamon Eszter, producer, asszisztens, +36-30-25-91-432, salamon.eszter@kretakor.eu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Krétakör Színház a rendszerváltozás utáni magyar színház egyik legfontosabb alkotóműhelye, amelyet Schilling Árpád alapított 1995-ben. 2008 óta kortárs előadóművészeti központként és produkciós irodaként működik Krétakör néven. A megújult szervezeti a kreatív közösségi játék fogalmának bevezetésével definiálja tevékenységét. Elsősorban előadó- és médiaművészeti alkotásokat hoz létre.”

Hamlet.ws

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés ☹ Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14 évtől

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató

Központi téma

A felnőtté válás Hamlet történetén keresztül szemlélve.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Shakespeare: Hamlet c. drámája Nádasdy Ádám fordításában

A színházi előadás rendezője

Schilling Árpád

Foglalkozásvezető

A beszélgetést a három színész vezeti: Gyabronka József, Rába Roland, Nagy Zsolt

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Shakespeare Hamletjét három férfi színész adja elő egy négy oldalról nézőkkel körülvett térben. A különböző szerepeket felváltva játsszák, beleértve Hamlet szerepét is, időnként jelezve a szerepváltást, más pillanatokban a nézők figyelmére, és a szituációk magától értetődőségére bízva a szerepcserék követhetőségét. A szándékosan lecsupaszított előadásban a szöveg és a helyzetek kerülnek előtérbe, Nádasdy Ádám fordítása ezt nagyban elősegíti. Az előadás tartalmaz vendégszövegeket is (pl. József Attila: Szabad-ötletek jegyzéke).
- ▶ Az előadás tudatosan kezeli a nézők helyzetét is, egyrészt ők maguk is fényben vannak, ahogy a színészek, és ezért az előadás alatt is látják egymást, másrészt helyenként egy-egy rövidebb szövegrész felolvasására is kéri őket a játszó.
- ▶ Az előadást egy beszélgetés követi, ami lehetőséget ad a nézőknek, hogy megfogalmazzák reakcióikat, kérdéseiket, és betekintést nyújt a színészek és a rendező gondolkodásába is a Hamlet kapcsán.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

Ahogy a Hamlet című dráma, az előadás is számtalan életkori és társadalmi problémához kapcsolódhat.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Világirodalmi drámai művek. Drámai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés. Shakespeare egy drámája.

Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai térbe, minimum egy nagyobb osztályteremre van szükség az előadáshoz, amelyben az iskolai székek és padok egymással szemben négyoldalú nézőtérre alakíthatók, a középső játéktér pedig minimum 5 x 5 m-es négyzet.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, az előadás kb. két óra szünet nélkül, a beszélgetés hossza változó.

Bejelentkezés

A programot iskolák hívhatják meg, azon egy vagy több osztály és a kísérők is részt vehetnek. Alkalmanként játsszák befordító színházakban is (pl. MU), ilyenkor bárki megnézheti jeggyel.

Mobil

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Megfigyelés 📱 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

16–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

iskolai mobiltelefon-használat, tanár–diák viszony

A színházi előadás rendezője

Schilling Árpád

Foglalkozásvezetők

Romankovics Edit, Sárosdi Lilla, Terhes Sándor

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A foglalkozásvezető elmondja a program kereteit: nem lesznek előre jelzett szerepbe lépések, ehelyett mindig a színészek indít-

tanak egy újabb helyzetet, amiből a résztvevők számára remélhetően nyilvánvalóvá válik, kiket játszanak, mikor és hol. Ha valaki felismeri a helyzetet, dönthet úgy, hogy csatlakozik a jelenet alakításához, de maradhat megfigyelő is. A történet egy képzeletbeli iskolában játszódik, de mindenki a saját keresztnévét használja majd.

- ▶ A programot három színész vezeti: a jelenetek többségében az egyik egy tanárt, a másik egy diákot, a harmadik egy iskolaigazgatót jelenít meg.
- ▶ Az első helyzetben a foglalkozásvezető egy magyartanár szerepéből egy gimnáziumi irodalomóra helyzetét indítja el. Az osztállyal Ady Endre: A fajok cirkuszában c. verset elemzi. Bekopog az igazgató, kihívja.
- ▶ Belép az igazgató, a tanári karként szólítja meg a résztvevőket. Editről, a magyar tanárról felkerült a YouTube-ra egy mobiltelefonnal készített felvétel, amin a tanári véce használata közben látható. Az igazgató kéri a tanári kar segítségét, hogyan lehet ezt a precedens nélküli helyzetet kezelni. Egy ponton csatlakozik Edit is, aki a végletekig megalázva érzi magát, el akar menni az iskolából. A megbeszélés végén az igazgató és Edit is kimennek.
- ▶ Újra belép az igazgató, az osztályként szólítja meg a résztvevőket. Közli, hogy egyenként mindenkit meg fog hallgatni, és elkezd egymás után kihívni a résztvevőket. A kihallgatásról visszaérkező résztvevőket elkezdik faggatni, akik benn maradtak. Az egyik ponton a diákszerepben lévő színész, Lilla, elsírja magát. Bevallja, hogy fogadásból ő készítette a felvételt. A kihallgatások folytatódnak, az osztály dönt, mikor szólnak az igazgatónak is. Majd az igazgató és Lilla távoznak.
- ▶ Belép Edit, elmondja, hogy kiderült, ki tette, de az igazgató úr úgy döntött, hogy marad, amit ő nem tud tolerálni. Elbúcsúzik az osztálytól. Belép Lilla is, leül. Majd bejön az igazgató, és közli, hogy talált helyettesítő tanárt. Bemutatja Klára tanárnőt (ugyanaz játssza, mint Editet), aki rögtön órát is tart. Sokkal autoriterebb

tanítási stílust képvisel, mint Edit, kézdeként megtiltja a mobil használatát a tanórán. Dolgozatot írat Adyból, és hívja magával Lillát és valakit a résztvevők közül.

- ▶ Az igazgató lép be, tantestületként szólítja meg a résztvevőket. Az egyik diák megcsinálta ugyanazt a videót Klárával, és feltöltötte a netre. Ez most nem Lilla volt, hanem annak a résztvevőnek a nevét mondja, akit az előző jelenet végén kihívtak. Az igazgató tanácsot kér, most mit tegyenek. Majd a csoport egyik felét kiveszi magával.
- ▶ A bennmaradt csoporthoz Klára lép be az új igazgatónő szerepében. Az önkormányzat azt várja tőle, hogy rendet rakjon, ebben várja a kollégák segítségét. Rendkívül autoriter vezetési stílust képvisel, pl. eltörli a stábüléseket és kitiltatja a mobilokat még kikapcsolt állapotban is az iskolából. A résztvevőknek meg kell fogalmazniuk saját viszonyulásukat ehhez.
- ▶ A másik csoport eközben egy diákmozgalm beindításán dolgozik, ami javaslatokat dolgoz ki arra, miben és hogyan lenne szükséges megreformálni az oktatást.
- ▶ A szünet után a feldolgozó beszélgetés már szerepen kívül zajlik. Először a két csoport osztja meg egymással, mire jutottak, majd arról gondolkodnak, milyen befejezései lehetnek a történetnek. Végül reflektálnak a történetekre.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Iskolai kommunikáció, hierarchia rendszerek, egyéni érdekérvényesítés lehetőségei. Óra alatt, iskolában történő mobiltelefon használata.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Közösségi viselkedésminták és magatartási normák megismerése, bemutatása. Ismerkedés az emberi agresszió és összetartozás jellemzőivel, okaival, befolyásolásának módjaival.

Művészetek/Dráma és tánc: Drámai kifejezési formák összefűzése, egymásra építése a kívánt tartalom kifejezése érde-

kében. Szöveges alkotások játékos feldolgozása.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 90 perc

Bejelentkezés

Egy osztály vehet részt a programon, a kísérők megfigyelőként lehetnek jelen. A kísérőknek kell bejelentkezniük.

Ár

Térítésmentes.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

A Krétakör projektjeinek jelentős része épít valamilyen módon a színházi nevelés módszertanára. Az elmúlt években a Káva Kulturális Műhely Egyesülettel koprodukcióban készült egy iskolai környezetben megvalósuló színházi nevelési játék (Akadályverseny, leírását ld. a Káva Kulturális Műhelynél), ill. a Krétakör is részese volt az Új Néző projektnek. Létrehoztak színházi nevelési módszertant nagyszínpadi produkcióba integráló előadást (A papnő), és számos projekthez kapcsolódott edukációs program (A szabadalmúvész apológiája, Majális, Hálátlan dögök, A papnő).

A jelenleg futó TAG program azt a célt tűzi maga elé, hogy ferencvárosi középiskolás tanárok és diákok hozzanak létre egy színházi nevelési játékot kollégáik és diáktaarsaik számára Autonomia címmel.

LÓCI SZÍNPAD (NOVAJ)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.lociszinpad.hu

CÍM 3327 Novaj, István út 21.

VEZETŐ Lázár Attila, bábszínész, zenész

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Lázár Attila

06 30 3572645, lociszinpad@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Lóci Színpad Lázár Attila bábszínész, zenész művészi tevé-

kenységet végző egyéni vállalkozása, melyet 2000 óta működtet. Produkcióinak készítése során alkalmoszerűen, projektszerűen együttműködik színész, bábszínész, tervező, rendező kollégákkal. Előadásai egy- és kétszereplősek. Repertoárjában főleg klaszszikus mesék és szerkesztett műsorok találhatók. Előadásainak sajátossága, hogy gyakran használ akusztikus hangszereket: gitárt, lantot, kobozt, buzukit, büröksi pot. stb. Célcsoportja elsősorban a 3–12 éves korosztály, de készít fiataloknak, felnőtteknek szóló műsorokat is.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

Alkotók

- ▶ **Hangszerbemutató:** 3–12 éves korosztálynak szóló, interaktív előadás. Ismert és kevésbé ismert hangszerek bemutatása egyszerűen, vidáman, játékos formában. 38 kisebb-nagyobb hangszer „lép fel” az ágas csettegetőtől kezdve a furulyán, lanton, brácsán keresztül egészen a szintetizátorig. Az előadásnak két változata is van, egy kisebbeknek és egy nagyobbaknak szóló, hossza az életkortól függően 30 vagy 50 perc.
- ▶ **Zenés állatvilág:** 3–12 éves korosztálynak szóló, interaktív előadás. Élőhangszerrel, sok dallal és érdekességgel az állatokról. Az ismeretterjesztő, vidám, zenés, verses programban a résztvevők a vándormuzsikussal közösen megalapítják a *Csincsele-bombola Csim-bum-bum* zenekart. Az előadásnak két változata is van, egy kisebbeknek és egy nagyobbaknak szóló, hossza az életkortól függően 30 vagy 50 perc.

MALOM FILM-SZÍNHÁZ (JÁSZBERÉNY)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK Alkotók Internet

HONLAP www.malomszinhez.hu

Cím 5100 Jászberény, Elefánti u. 3.

VEZETŐ Várszegi Tibor, elnök; művészeti vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Várszegi Tibor,
06 30 908 1656,

varszegitibor@malomszinhez.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Amikor úgy tűnt, hogy a városi mozi végleg megszűnik és már arról is szó esett, hogy kínai boltok ad helyet, az épületbe színpadot és világítástechnikát építettünk, így az intézmény immár nemcsak filmvetítésekre alkalmas, hanem színházi előadások bemutatása is lehetséges. A malom épülete melletti fürdőből kialakított Lehel Filmszínház így vált 2009 szeptemberére Malom Film-Színházzá.”

A Malom Film-Színház rendszeres befogadója különböző színházi nevelési programoknak. Az elmúlt évek során az ország számos színházi nevelési programjának adott otthont.

A színház működtet színjátszó csoportot, szervez színházi tréningeket, befogad különböző műfajú színházi előadásokat és létrehoz saját előadást is.

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ/ MAGYAR NEMZETI BALETT/ ERKEL SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK Internet

HONLAP www.opera.hu

CÍM 1061 Budapest, Andrássy út 22.

VEZETŐ Ókovács Szilveszter, főigazgató

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? az alábbi programokhoz időpontok, jegyárak és a bejelentkezés módja: <http://www.opera.hu/hu/infosag>

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Az Operaház nemcsak Budapest egyik legjelentősebb műemléke, hanem a háromszáz éves múltja visszatekintő magyar operajátszás első számú intézménye, komolyzenei kultúránk szimbóluma. Az Ybl Miklós által tervezett lenyűgöző palota 1884. szeptember 27-én nyitotta meg kapuit.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

Internet

A Magyar Állami Operaház és társintézményei sokféle programot kínál a gyerekeknek és fiataloknak:

- **Színházlátogatás balerinákkal:** A Magyar Nemzeti Balett által szervezett színházjáró túrán az alsó tagozatos gyerekek körbejárják az Operaház épületét, bepillantanak a műhelyek munkájába (jelmezpróba és rövid balett bemutató).
- **Makaróni karmester kalandjai:** animált kulisszajárás 8–12 éves gyerekeknek, akik Makaróni karmester elveszett pálcáját keresve ismerkednek a Házzal és az operajátékkal, az arcképekkel kifestett pincétől a zsinórpadlásig, a jelmeztártól a festőműteremig.
- **Varázslatos Opera:** 3–8 éves korú gyerekeknek, szülőikkel vagy szervezett csoportban. A gyerekek a Székely Bertalan teremben megismerkednek az opera műfajával, valamint hangszerekkel, zenészekkel és énekesekkel is találkoznak. Ezt követi egy kulisszajárás a dalszínház legszebb termeibe is, miközben történeteket hallanak az Operaházról.
- **„Hangszervarázs” az Operaházban:** hangszercsoportok bemutatói a Királyi lépcsőházban szombatonként.
- **Csengő-bongó délután:** játékos hangszermertető sorozat óvodások számára 3–7 éves korig az Operaház Székely Bertalan termében vasárnaponként.
- **OperaKaland:** 2013 őszétől minden évben két hónapon át (döntően októberben és májusban) az újranyíló Erkel Színházba várják az összes első évfolyamos magyar gimnazistát és szakközépiskolást, hogy „ezután mindenkit kössön legalább egy fiatalkori élmény az operaházi műfajokhoz, anyagi körülménytől függetlenül”. Ez 45 délelőtti, illetve délutáni előadást jelent a 2000 személyes nézőtérén. A 2013/14-es évadban ősszel a Háy János, tavasszal pedig A színigazgató/Mario és a varázsló produkcióikat tekinthetik meg a gimnazisták. (Az Operaház a programot honlapján „a magyar közoktatás legnagyobb színházi programjának” definiálja.)
- **Gyerekeket az Erkelbe:** UNICEF gyermeknap 2014. május 25-én az Erkel Színház nagybúféjében lévő színpadon gyermek-

színházzal, gyermekkari hangversennyel és más, gyermeknap programokkal.

(**Megjegyzés:** Könyvünkben elsősorban terjedelmi korlátok miatt kényszerültünk elsődlegesen a prózai-, a báb- és a mozgásházra fókuszálni, más intézményeknél is csak érintőlegesen tudtuk bemutatni az opera műfajával kapcsolatos programokat.)

MAGYAR SZEGÉNYSÉGELLENES HÁLÓZAT (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet
HONLAP www.msze.hu

CÍM 1073 Budapest, Erzsébet krt. 17.

VEZETŐ Márton Izabella, hálózati igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Vojtonovszki Bálint, program munkatárs, közösség-szervező,
20/364-3434, vojtonovszki.balint@hapn.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Magyar Szegénységellenes Hálózat a szegénység csökkentése, megszüntetése érdekében dolgozó civil szervezetek, valamint szegénységben élő magánszemélyek informális összefogása. A Hálózat mintegy száz tagszervezetével, magánszemély tagjaival, önkénteseivel az egész országot lefedi. Alapvető feladatunk az érdekvédelmi tevékenység, amelyet lobbizással, a szegénységben élők társadalmi részvételének erősítésével és önszerveződésük segítségével, a nyilvánosság megszólításával, a szegénységgel kapcsolatos társadalmi tudatosság növelésével kívánunk elérni.”

Pista

Információforrások

📖 Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

14–99 év

Műfaj (forma alapján)

fórum színház

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

A cigány fiatalok integrációja, nehézségei (család, környezet, társadalom).

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Improvizációk.

A színházi előadás rendezője

Egervári György

Foglalkozásvezető

Egervári György

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadás szereplői mélyszegénységben élő görögszállási cigány fiatalok.
- ▶ Az előadás egy cigány népmese feldolgozása, amelyben egy öntörvényű tizenéves cigány fiú különböző mesés kalandokba keveredik, a mesei elemek keverednek a valósággal.
- ▶ A színházi előadásban a történetet két alkalommal állítják meg, ill. nyitják ki a nézők felé, hogy együtt, közösen értelmezzék, mélyítsék a főhős élethelyzetét, a szituációkra adott válaszait. A nézőkkel az irányított közös gondolkodás a miértekre keres válaszokat, érvényes és érvénytelen lehetőségeket egyaránt. Az aktív érdeklődők bele is helyezkedhetnek a szerepekbe a színpadon.
- ▶ Az előadást követően beszélgetést folytatnak a feltárt problémákról.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendező

Társadalmi/életkori problémák

Kirekesztés, az integráció lehetséges útjai, fiatalok agresszió, felelőtlenség.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Korunk erkölcsi kihívásai. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus mint erkölcsi dilemma.

Ember és társadalom/Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Társadalmi helyzet, életmód, életviszonyok. Szegények és gazdagok világa.

Ember és társadalom/Etika: A kapcsolatok világa. Világszegénység, a szegények világa.

Utaztathatóság

Utaztatható művelődési központba, iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 120 perc.

Bejelentkezés

A programot pályázati támogatásból juttatták alkalmanként, akkor bárki részt vehetett térítésmentesen.

MAGYAR SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.magyszinzhaz.hu

CÍM 1074 Budapest, Hevesi Sándor tér 4.

VEZETŐ Óze Áron, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Endródi Gábor, szervezési vezető, +36-30-582-59-26, gabor.endrodi@mszinzhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Magyar Színházat 1897-ben építették a XIX. század hagyományos stílusában, Láng Adolf építész tervei szerint. Hosszú, szövevényes története alatt a Magyar Színház épületében a magyar színész-társadalom legnagyobb alakjai játszottak.”

Színházbejárás

A színházbejárás valamennyi gyermek- és ifjúsági előadáshoz kérhető. A megfigyelt alkalmon Berg Judit: **Rumini** c. mesejátéka (rendező: Méhes László) előtt vett részt a programon egy osztály.

Információforrások

📖 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

6–20 év

Műfaj (forma alapján)

színház kulisszajárással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató

Központi téma

Egy előadás létrejöttének körülményei, a színház működése, a színházi dolgozók feladatai.

Foglalkozásvezető

Benkő Nóra

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Általában a gyerekeket egy színész és egy színháztechnikai dolgozó viszi körbe a színház épületében. Ezeken az alkalmakon betekintést nyernek a kulisszák mögötti térbe, felmehetnek mindkét színpadra, megnézhetik az öltözőket, a jelmeztárat, a zsinórpadlást. A vezetés közben információt kapnak a színház épületéről, történetéről is.
- ▶ A megfigyelt alkalmon a gyerekek az érkezés után a darabról hallhattak néhány információt, majd a színpadon megnézték mindkét felvonás díszleteit. A gyerekek már másodszor jártak a programon, így annak néhány eleme kimaradt, nem volt számukra újdonság a színházi dolgozókról szóló beszélgetés sem. Újdonság volt viszont, hogy betekintést nyerhettek az előadás technikai próbájába.
- ▶ A nagyszínpadi előadás Berg Judit népszerű Ruminisorozatának alakjait eleveníti meg grandiózus díszletben és sok látványelemmel. A csaknem teltházas nézőtéren szervezett csoportok és családok egyaránt jelen vannak. A szünetben a Kapitányt játszó színész (Sipos Imre, a színház menedzser igazgatója) dedikál a gyerekeknek.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Színház- és drámaelmélet. A színházművészet összművészeti sajátosságai. Színházi szakmák.

Utaztathatóság

Nem utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 50–60 perc + az előadás.

Bejelentkezés

A résztvevőknek nem szükséges egy közösséghez tartozniuk, és a bejárásón a kísérő is részt vesz. Jegyvásárlás és a színházbejárás iránti igény előzetes jelzése szükséges.

Ár

Az előadásra a jegy ára 2700–3300 Ft.

Rúzs

❖ *színházi nevelési program*

Információforrások

📞 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

12–14 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

prevenációs (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

internetfüggőség

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Isa Schöier: Rúzs c. kortárs ifjúsági darabja

A színházi előadás rendezője

Benedek Judit

Foglalkozásvezetők

Benkő Nóra és Sipos Imre

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A darab szereplői svéd hetedik osztályosok. Zsófi 13 éves, szülei elváltak, édesanyja neveli, bátyja internet-függőség miatt a darab elején intézetbe kerül. Zsófit az iskolában mindenki szereti, mivel mindig jókedvű. Az osztályukba nemrég került egy ikerpár: Kornélia és Valentin. Kornélia egy lázadó kiskamasz, az ikerpárban ő a domináns. Az ő szülei is elváltak, nevelőanyjukkal élnek, édesapjuk sokat utazik. Valentin az édesapja elvárásainak megfelelően szeretne élni. Születésnapjára laptopot kap ajándékba, de inkább Kornélia használja, akit a nevelőanya netfüggőnek tart. Zsófi szerelmes lesz Valentinbe. Kornélia egy internetes játékban álneven megismerkedik a szintén álneven játszó Zsófival. Miközben az iskolában gyűlölik egymást, a neten barátság szövődik közöttük. Amikor kiderül, hogy eddig egymással beszélgettek a neten, a valós életbeli viszonyuk is elkezd megváltozni.
- ▶ A feldolgozó foglalkozás a történet, a karakterek és a viszonyok *fejtésével* indít.
- ▶ *Szerep a falon* technikával összegyűjtik a három főszereplő fiatal tulajdonságait.
- ▶ Ez a feladat átfolyik egy beszélgetésbe, ahol a programvezető végigkérdezi a résztvevőket, hogy órát neveznek egy nap, majd

a végén ad egy definíciót a függésről: napi fél óra is függés, ha az illető nem tud egy napot sem kihagyni.

- ▶ Ezt követően a darab két kulcsjelenetét van lehetőségük a diákoknak átrendezni. A megfigyelt alkalmon Zsófi és Kornélia közötti üvöltözésből egy puszival végződő barátság kezdete lesz; Zsófi és Valentin félszeg sikertelen közeledése pedig az új verzióban csókkal végződik.
- ▶ A résztvevők négy kiscsoportban, egy-egy színész segítségével az alábbi témákon gondolkodnak: 1. a serdülőkor összes borzalma, 2. az internet összes borzalma, 3. a serdülőkor összes előnye, 4. az internet összes előnye. Gondolataikat egy-egy flipchart papírra jegyzetelik.
- ▶ A program zárásaként a csoportok szóvivői megosztják a többiekkel, hogy mire jutottak.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Általánosságban a kapcsolatok: elmagányosodás, barátságok, testvérkapcsolat, anya-gyerek kapcsolat, párkapcsolat.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Informatika: Az e-szolgáltatások előnyeinek és veszélyeinek, biztonsági vonatkozásainak megismerése. A közösségi oldalak és veszélyei. Az informatikai biztonság kérdései. Visszaélés az adatokkal. Az informatika főbb etikai kérdései, viselkedési szabályai.

Utaztathatóság

Utaztatható alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 50 perc előadás + kb. 75 perc feldolgozás.

Bejelentkezés

Egyszerre 2–3 osztály vesz részt, a kísérők is részt vehetnek. Jegyvásárlás szükséges.

Ár

A jegy ára 1800–2000 Ft.

Érettségi Bérlet

❖ *színházi nevelési program*

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

9–16 év

Műfaj (forma alapján)

színházi előadássorozat beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

ismeretátadó (beavató)

Központi téma

Érettségi tételekhez kapcsolódó előadások megtekintése és megbeszélése.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Előadásokként változó.

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A diákok érkezéskor megkapják a színház által elkészített és legyártatott „puskát”, amelyen az adott érettségi tétel található kidolgozott formában. Ez alapja lehet a felkészülésnek az érettségire.
- ▶ Az előadást beszélgetés követi: moderátor vezetésével megbeszéljük a látottakat a színészekkel és a rendezővel.
- ▶ A 2013/14-es évadban a Holdvilág és utasa, a Rómeó és Júlia, valamint az Utazás a koponyám körül c. előadások kapcsolódnak a bérlethez.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

Előadásokként változó.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: A dráma és színház formanyelvének tanulmányozása.

Kötelező érettségi tantárgyak: Aktuális repertoár alapján meghatározható.

Utaztathatóság

Utaztatható alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Évadonként 3–4 alkalom, alkalmanként 40–60 perc.

Bejelentkezés

Minden résztvevőnek jegyet vagy bérletet kell vennie.

Ár

3 előadásos bérlet ára 5900 Ft.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

A színháznak számos nagyszínpadi gyermek- és ifjúsági produkciója van, amelyek részben a nézők bevonásával, ill. a nézőtérben is zajlanak, és keresik a kapcsolatot a nézőkkel az előadáson túl is:

- ▶ Lázár Ervin: **A kisfiú, meg az oroszlánok** c. darabban az egyik főszereplő rajzpályázatot hirdet a gyerekeknek, amely pályázatra több tucatnyi rajz érkezett, a győztesek a színház előterében kiállításra kerültek.
- ▶ Janikovszky Éva: **Égigérő fű** c. előadás végén, a füvesítésbe is bevonják a gyerekeket, akik hordják a gyepetglákat, majd a tapsrend után feljöhetnek a színpadra kiszínezni a díszletet.
- ▶ Minden **gyermek- és ifjúsági előadás szünetében** egy-egy színész az előtérben találkozik a gyerekekkel, s kérésükre dedikálja a szórólapokat, műsorfüzeteket.
- ▶ A Rumini és A kisfiú, meg az oroszlánok c. előadások szünetében egy **„Kiterjesztett valóság”** játékra van lehetőség, amelyben egy kamera, egy számítógép és egy plazma tévé segítségével az élőképet és a digitális tartalmakat egyszerre láttatva a gyerekek az előadás szereplőivel a virtuális térben találkozhatnak.

TOVÁBBI PROGRAMOK

- ▶ A nyári Sinkovits Imre napközis színjátszótáborban a színház színészei és drámapedagógusai játszanak a 7–17 év közötti gyerekekkel, fiatalokkal. A hét utolsó napján előadást mutatnak be a gyermekek szüleinek, aminek elkészítéséhez használhatják a színház infrastruktúráját (díszlet, kellékek, jelmez).
- ▶ A **„Bébiszitter bérletet”** kisgyerekes családoknak ajánlják; amíg a szülők megnézik egy színházi előadást, addig a gyerekek drámapedagógus által vezetett foglalkozáson vesznek részt.
- ▶ A színház a 2013/14-es évadtól színházi

nevelési programjait **KiBelátó Program** néven folytatja tovább. Egy olyan színház-pedagógiai programot kínálnak, amelynek legfontosabb kulcsszavai a kíváncsiság, felfedezés, kísérlet és a párbeszéd. A fiatalokkal való kommunikáció jegyében különböző előadásokhoz kapcsolódó foglalkozást kínál a színház. A **Sokszemközt Program** néven induló, az adott előadás próbafolyamatát végigkísérő, több hetes együttműködés és gondolkodás, interakció a fiatalokkal. A program vezetői Kámán Orsolya és Márton Gábor Csaba.

MALADYPE SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.maladype.hu

CÍM Budapest, 1138. Pozsonyi út 12. fsz. 2.

VEZETŐ Balázs Zoltán, társulatvezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Tarjáné Takács Katalin, kapcsolattartó, +36 70 326 8108, maladype@maladype.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A 2001-ben alakult, állandó társulattal és alkotótársakkal működő Maladype Színház úgy nevezett, független színház, melynek társulata kizárólag pályázati forrásokból tartja fenn magát. Függetlensége azonban nemcsak szervezeti formájának, hanem szellemiségének és a színházról alkotott elképzeléseinek is lényege. Ennek köszönhető, hogy a Maladype az elmúlt évek során, önmagát mindig újragondolni képes társulat maradt, aki új kontextusokba helyezkedve, új felismerésekre tett szert, és a mindenkori változást a színházcsinálás természetes folyamatának tekinti.”

Beavató színház

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

15–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (késztségfejlesztő)

Központi téma

A kommunikáció formáinak kifejező, hi-
teles és igényes használata.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Előadásonként változó.

A színházi előadás rendezője

Előadásonként változó.

Foglalkozásvezetők

Balázs Zoltán, Lendváczy Zoltán, Orosz
Ákos, Tankó Erika

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A résztvevők megtapasztalhatják, hogyan
zajlik egy próba, mit kezd szerepével a szí-
nész, hányféle értelmezése és színészi
megoldása lehet egy szövegnek, megis-
merhetik a színházi jelrendszer és a szín-
házi gesztusok hatásának működését.
- ▶ A színészek 2–3 jelenetet bemutatnak az
előadásból, majd a diákokat bevonva de-
konstruálják, majd rekonstruálják a jele-
neteket. A jelenlevő színészek a diákokkal
közösben játszanak: vagy a diákok instruk-
ciói szerint a felmerülő ötleteket demonst-
rálják, vagy a diákok azonos rangú partne-
reiként vesznek részt a játékban.
- ▶ Az első ilyen program a Leonce és Léna c.
előadáshoz kapcsolódott, jelenleg illeszt-
hető a Maladype bármely előadásához.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Nyitott kommunikáció, fogalmazási ké-
pesség, együttműködési készség, toleran-
cia, vállalkozó szellem, kockázatvállalás.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: A dráma és
színház formanyelvének tanulmányozása.
Színház- és drámaelmélet. A színházmű-
vészet összművészeti sajátosságai. Szín-
házi szakmák.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy vagy két alkalom, alkalmanként 90–
120 perc.

Bejelentkezés

A résztvevőknek nem kell egy közösséghez
tartozniuk, a kísérőket is bevonja a prog-
ram, az iskolának kell bejelentkeznie.

Ár

Térítésmentes.

Carlos-ügy

❖ *színházi nevelési program*

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15–18 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív értelmező színház felkészítő
beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (késztségfejlesztő)

Központi téma

Kommunikáció és vitakultúra fejlesztése.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Schiller: Don Carlos c. drámája, Goethe:
Egmont c. drámája

A színházi előadás rendezője

Balázs Zoltán

Foglalkozásvezető

Balázs Zoltán

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Amennyiben a program a Maladype Bázi-
son valósul meg, a színházi tér egy lakás
szobájában berendezett aréna színpad,
amelynek centrumában két egymásra he-
lyezett korongból kialakított lépcsős emel-
vény látható, tetején mikrofonállvány és
mikrofon. Ezt ülnek körbe a színészek és a
résztvevők.
- ▶ A foglalkozás elején a cím és a díszlet alap-
ján a résztvevők összerakják saját történe-
tüket. Az Egmont név hangzása alapján
asszociálnak a főszereplő fő jellemvonása-
ira és történelmi korára. A főszereplő kap-
csolati rendszereinek, motivációjának
megalkotása az „ügy” hívó szó alapján
történik. Egmontnak milyen ügye lehet?
A színpadkép adott, a helyszín meghatá-
rozásához végül erre asszociálnak a diákok

úgy, hogy jelentése legyen mind a díszletemnek, mind a mikrofonnak.

- Ezt követően a színészek jeleneteket mutatnak be Goethe Egmontjából, részben a diákok instrukciói alapján. Egy-egy jelenetben interakciót kínálnak a diákoknak.
- Az egyes jelenetek után a résztvevők elmondhatják véleményüket a látottakról, a rendező irányításával elemzik a helyzeteket, viszonyokat, érzeteket, a látványt. A helyzetek értelmezésével hatással vannak a színészi játékra és így alkalmanként a történet további alakulására is.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Nyitott kommunikáció, dialóguskultúra, együttműködési készség, fogalmazási képességek, kérdésfeltevés, vita, reflexió. Empátia és tolerancia.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: A világirodalom drámai művei. Goethe egy művének különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Intézményenként három alkalom, alkalmanként 90–120 perc.

Bejelentkezés

A résztvevőknek nem kell egy közösséghez tartozniuk, a kísérők dönthetnek, részt akarnak-e venni, az iskolának kell bejelentkeznie.

Ár

Térítésmentes.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

☑ Alkotók

További programok az oktatás, nevelés, ismeretterjesztés területén:

- **Maladype Műhely:** nyílt próbasorozat nyelvi, irodalmi, esztétika, színháztudományi szakos egyetemi csoportoknak vagy tanári munkaközösségeknek. Az első vál-

tozat a 2009-ben bemutatott Übü király két hónapos próbaidőszakához kapcsolódó műhelymunka volt, ennek során az „aktívan résztvevő megfigyelők” lehetőséget kaptak arra, hogy a színészek és a rendező közös alkotómunkáját, az olvasópróbától a bemutatóig, lépésről lépésre, személyesen kövessék. Jelenleg a fentebb ismertetett, diákoknak szóló programhoz hasonlóan Schiller: Don Carlos és Goethe: Egmont c. művével dolgoznak hasonló formában. A programvezető/rendező és az egyetemi hallgatók csoportvezető egyetemi tanára közösen egyeztetik az egyes műhelyek aktuális céljait, tartalmait, tematikáját. A résztvevők felkészülten érkeznek a programokra; rendszeresen és aktívan vesznek részt a próbafolyamatban, ismereteikkel, kreatív ötleteikkel gazdagítják a felkészülést.

- **Szabad Akadémia:** havonta két alkalommal egy színházi témához kapcsolódva fórumot biztosít a párbeszédre, a tisztázatlan fogalmak vagy érdeklődést keltő kérdések átbeszélésére. Az alkalmakat Balázs Zoltán és Kozma András vezeti. Három részből áll egy alkalom: az első részben egy rövid bevezető előadás után, a felvetett témáról folyik ismeret- és véleménycsere; a második részben a meghívott vendégnek tesznek fel a résztvevők kérdéseket az adott témában (a témától függően ilyenkor sor kerülhet vetítésekre, felolvasásokra, koncertekre is), a harmadik részben a moderátorok irányításával a témához kapcsolódó tréningre kerül sor. Érintett témák egy évad során: a szöveg, a tér változásai, az idő, a test, gondolat – forma – játék, a nyitott színház.
- **Maladype Filmklub** (Janisch Attila filmművészeti sorozata)
- **Szem/Fény/Vesztés** (Orosz István képzőművészeti sorozata)
- **Maladype színházi tábor**
- **Workshopok** (hazai és nemzetközi)
- **Felolvasó színház**
- **Szakmai találkozók**
- **Közönségtalálkozók** (több változatban: csoportok kérésére vagy különféle alkalmakhoz kapcsolódóan)

MANNA KULTURÁLIS EGYESÜLET (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK ☎ Internet

HONLAP www.mannaegyesulet.hu

CÍM 1155 Budapest, Bulcsú u. 44.

VEZETŐ Gáspár Anna, elnök

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? info@mannaegyesulet.hu,
+36 20 973 4561

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Színház,
produkciós iroda, koprodukciós és tanácsadó non-
profit szervezet.”

Sorslabirintus

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Megfigyelés ☺ Résztevők ☎ Internet

Korosztály (alkotók szerint)

13–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

diszkrimináció

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Kardos Péter – Nyári Gábor: Cigánylabi-
rintus c. könyve

A színházi előadás rendezője

Egri Bálint

Foglalkozásvezető/főszereplő

Pomlénny Attila

A program szerkezete és cselekménye

► A történet egy állami gondozásból kikerült roma fiúról szól, aki összes vagyonával a zsebében Budapestre utazik, hogy lakást, állást, társat, barátokat keressen, boldoguljon az életben. A másfél órás előadást öten adják elő, csak a foglalkozás vezetője játssza mindvégig ugyanazt a szerepet, a többiek minden jelenetben mást és mást jelenítenek meg – gyakran nemcsak személyeket, hanem pl. bútorokat vagy a pályaudvar zaját is.

► A játék során mintegy húsz alkalommal kerül a főszereplő döntéshelyzetbe (pl.

melyik albérlet-hirdetésre menjen el, melyik álláshirdetésre menjen el, mit tegyen az elutasító munkatársakkal, stb.), ekkor a nézőkhöz fordul, a velük való konzultáció után dönt, és ez befolyással van a történet alakulására is.

- A játék lassú építkezéssel jut el a központi problémáig. A főhőst egy fehér bőrű, vörös hajú, félénk, szimpatikus fiatal játssza. Tíz perccel a kezdés után tudjuk meg, hogy árva, és ötven perccel a kezdés után hangzik el először a „cigány” szó. Ez visszamenőlegesen átír minden történetst – a darab első felében ugyanis a főhősnek folyamatos elutasításban és megalázásban van része, miközben lakást és állást keres.
- Amikor már éppen sikerülni látszik minden (van munka, lakás, barát és barátnő), a főhőst késés miatt kirúgják a munkahelyéről, majd kidobják az albérletből.
- A szomszédban lakó barátjához költözik, aki beajánlja a Gellért Szállóba mosogatni, ott azonban az egyik alkalmazott megzsarolja, hogy legyen drog dealer, különben kirúgatja. A fiú elvállalja, ami rövid úton a barát és a barátnő elvesztéséhez vezet: a történet végén újra egyedül van a Keleti pályaudvaron.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/rendezés

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Kockázatos, veszélyes viselkedések, függések okainak, elkerülésének, élethelyzetek megoldási lehetőségeinek bemutatása. Személyes felelősség tudatosítása, a szülő, a család, a környezet szerepének bemutatása a függőségek megelőzésében.

Ember és társadalom/Etika: A kapcsolatok világa. Világsegregénység, a szegények világa.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 90 perc.

Bejelentkezés

Egyszerre legfeljebb 60 gyerek/két osztály vehet részt, kísérő is részt vehet.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„A hangok, a színészi játék életszerű és köz-

vetlen volt, jól meg volt csinálva.” „Meg akarták tartani azt az illúziót, hogy van választási lehetőségünk, de valójában nem volt.” „Én sokat utazom a biciklisonaton, és ültem már tők rendes cigány mellett.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

☉ Internet

A Manna Kulturális Egyesületnek két olyan előadása van még, amely kapcsolódik a színházi neveléshez:

- ▶ **Állampolgári ismeretek** a Zsámbéki Színházi Bázissal együttműködésben: Mark Ravenhill: Citizenship c. darabja egy érettségi előtt álló fiatal fiú egzisztenciális és szexuális utkeresését mutatja be. Az előadáshoz a tervek szerint feldolgozó program is kapcsolódik majd.
- ▶ **Menj Európába!:** tantermi program, a menekült-kérdést dolgozza fel, egy fiú élménybeszámolója alapján. A szövegkönyv fiatal menekültek beszámolóit, valamint az alkotók írásai alapján készült.
- ▶ **Akárki:** Szabó Borbála 2013-ban, a Manna felkérésére írt drámájának tantermi előadása, amelynek központi témája az előítéletek (faji, vallási, szexuális hovatartozást érintő) kialakulása, a társadalmi minták követése és ezek leképeződése egy mai középiskolai osztályban.
- ▶ Együttműködés más színházi szervezetekkel:
 - *Agyáva* a Nézőművészeti Kft.-vel együttműködésben (ld. Nézőművészeti Kft.)
 - *Ady/Petőfi* a Nézőművészeti Kft.-vel együttműködésben (ld. Nézőművészeti Kft.)

MARCZI KÖZÖSSÉGI TÉR (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók ☉ Internet

HONLAP www.marci.hu

CÍM 1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a

VEZETŐ Dolhai István, ügyvezető igazgató (II. Kerületi Kulturális Közhasznú Nonprofit Kft)
KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Juszczák Zsuzsa, programszervező, koordinátor, 06 70 335 6285, juszcak.zsuzsa@marci.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Mindenből a legjobbat! A Marczibányi Téri Művelődési Központ 1972-ben nyitotta meg kapuit. A zenei és művészeti élet különböző műfajai, a minőségi kultúrafogyasztás mindig jelentős szerepet töltött be az intézmény életében. 1988 óta, Szakall Judit vezetésével a Marczibányi Téri Művelődési Központ kerületi-lakossági feladatain túl országos hatókörrel kezdte szervezni és felépíteni a színjátszás, a drámapedagógia fővárosi központját. 2012 szeptemberétől a Klebelsberg Kultúrkúria és a Marczibányi Téri Művelődési Központ egy gazdasági szervezetben folytatja tovább működését.”

BEFOGADÓI FUNKCIÓ

Információforrások

📖 Alkotók ☉ Internet

Az intézmény a színházi nevelési programok egyik jelentős befogadó helye. Évente 4500 diák és 240 pedagógus vehet részt az intézmény jóvoltából díjmentesen színházi nevelési programokon. Az intézmény húsz esztendeje ad otthont színházi nevelési programoknak, az azokat létrehozó társulatoknak, és országos hatókörű szakmai rendezvényeknek.

SZÍNHÁZI NEVELÉSI ELŐADÁSOK a MARCZIN a 2012/13-as évadban

- ▶ Mézeskalácsház 1–2. osztályosok számára (Kerekasztal)
- ▶ Gubanc 2–3. osztályosok számára (Káva)
- ▶ Fivérek 3–4. osztályosok számára (Kerekasztal)
- ▶ Tovább! 6–7. osztályosok számára (Kerekasztal)
- ▶ Csontketrec 7–8. osztályosok számára (Kerekasztal)
- ▶ Apalabirintus 8–9. osztályosok számára (Káva)
- ▶ Bosszú 8–9. osztályosok számára (Kerekasztal)
- ▶ Bábok 8–9. osztályosok számára (Káva)

- ▶ Digó 9–10. osztályosok számára (Káva)
- ▶ A hosszabbik út 11–12. osztályosok számára (Kerekasztal)

Ezekről a komplex színházi nevelési előadásokról részletes leírást olvashat az őket játszó társulatoknál!

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

- ▶ Színjátszó csoport: különféle korosztályoknak négy színjátszó csoportot működtet az intézmény, valamint Földesi Margit Színjáték Dráma-stúdiója is itt működik.
- ▶ Csecsemőszínházat havi rendszerességgel hívnak meg.
- ▶ Drámaóra: három korosztály számára kínálnak drámaórát a Káva Kulturális Műhely drámatanárai.

Az intézmény számtalan módszertani rendezvénynek ad otthont, ezek közül a legfontosabbak:

- ▶ Képzések:
 - Évente két alkalommal, ősszel és tavasszal indítanak 120 órás akkreditált drámapedagógiai pedagógus-továbbképzést a Magyar Drámapedagógiai Társasággal együttműködésben, képzésvezető: Kaposi László.
 - Emellett rendszeresen szerveznek a témában tematikus képzéseket is (pl. „Mások drámái”: 5 x 6 órás, nem akkreditált, gyakorlatközpontú drámapedagógia-történeti kurzus Bethlenfalvy Ádám vezetésével; „Színházi nevelés, színházpedagógia, tantermi színház – bevezető stúdium”: négy napos képzés Kaposi László vezetésével).
- ▶ Fesztiválok:
 - Weöres Sándor Országos Gyermekszínház Találkozó (évente);
 - Gyermek- és Ifjúsági Színházi Szemle (kétévente)
- ▶ Konferenciák:
 - Művészet–Gyerek–Nevelés konferencia (évente);

- Színházi Lecke módszertani nap (évente);
- Színház–Dráma–Nevelés módszertani hétvége, a Magyar Drámapedagógiai Társasággal közös rendezvény (évente)
- ▶ Diákszínházi Estek és beszélgetések sorozat.

MÁRKUSZÍNHÁZ (PÉCS)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.markuszinhaz.hu

CÍM 7621. Pécs, Perczel Miklós utca 21.

VEZETŐ Pilári Gábor, művészeti vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Vajda Zsuzsanna, színész, projektmenedzser, 06 20 5355398, markuszinhaz@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL

„A MárkusZínház 23 éve működő bábszínház. A repertoárjába tartozó előadások mind szabadtéren, mind kőszínházban játszhatók. 2012-ig állandó hellyel nem rendelkező kis színház – vándorszínház. Járja az országot, világot. A színház feladatának tartja:

Megtalálni, és hitünk szerint közvetíteni a mese üzenetét a jelenkor embere számára.

Megidézni a régi mesemondók idejét, és a politikáló-szókimondó vásári bábjátékost.

Kapcsolatot keresni a társművészetekkel, együtt alkotni napjaink kortárs zeneszerzőivel, képzőművészeivel.

Interaktív játékkunkkal újjáéleszteni az együttjátszás örömét.”

Az égisz erő fa

Információforrások

📖 Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

5–85 éves korosztály

Műfaj (forma alapján)

interaktív bábszínház

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Magyar népmese, Benedek Elek leírása nyomán

A program szerkezete és cselekménye

Az előadás az égisz erő fa című népmese fel-

dolgozása. A sárkány elrabolja a királykisasszonyt, akinek megmentésére sok királyfi jelentkezik, az előadók a nézőtérről vonnak be jelentkezőket a királyfi eljátszására. Végül Jánoska, a szegény kondáslegény nekivág, hogy visszahozza Gyöngyvirág királykisasszonyt. Felmászik az égi érő fán, és megtalálja a királykisasszonyt, viszont ő maga is a sárkány szolgája lesz. Egy gebét ápol, aki táltossá változik, és segít neki. Miután leitatta a sárkányt, Jánoska és a királykisasszony elindulnak, de mindenféle akadályokon kell túljutniuk. Ezek leküzdésébe bevonják a nézőket az előadók. Végül ezer kukoricaszem repül a nézők közé, ezek a darazsak, az eltaposásukkal a nézők segítenek elvenni a sárkány erejét. Így menekül meg Jánoska és a királykisasszony, és élnek boldogan, míg meg nem halnak.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Kommunikáció tárgyakkal és bábokkal. Egyes színházi műfajok: bábjáték. Kreatív játékok tárgyakkal, bábjáték. Játékok maszkkal és bábbal. A bábszínház formai elemeinek megfigyelése. Közös dramatizálás bábbal.

Magyar nyelv és irodalom: Különböző dramatikus formák kipróbálása: bábjáték. Szerzők, művek. Népmesék.

Művészetek/Vizuális kultúra: Dramatizált történet előadása közösen készített bábokkal.

Utaztathatóság

Utaztatható különböző színházi és iskolai terekbe.

Bejelentkezés

50–150 fő nézheti az előadást

Ár

Jegy: 500–1000 Ft; Az előadás egyszeri ára: 90.000 Ft

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Interaktív játék

A MárkusZínház fontosnak tartja, hogy előadásaiban ne legyen szigorú határvonal a színpad és a nézők között, hogy a nézők

minél inkább a cselekmény részeseinek érezzék magukat. A vásári bábjáték műfajának hagyományait tartva, teret engednek a nézők hozzászólásainak is az előadásai-
ikban.

A KORTINA - Korlátok nélküli játék a színpadon TÁMOP projekt programjai a következők:

- ▶ **„Beavatató-színházi előadások”:** integrált és szegregált (vakok, siketek és nagyothal-
lók számára).
- ▶ **„Drámajáték (személyiségfejlesztő program)”:** A program egy színházi előadásból és a nézők – általános vagy középiskolai diákcsoporthoz – aktív részvételére épülő fel-
dolgozó részből áll. A foglalkozásokban a drámatanárok mindig egy osztálynyi cso-
porttal dolgoznak, hogy minden egyes vélemény, ötlet, személyes megjegyzés meghallgatásra találjon.
- ▶ **„Nyelv-szín-tér”:** E rendszeres színházi játék értékes kiegészítője az iskolai okta-
tásnak. A játékos az idegen nyelvet szerves eszközként éli meg.
- ▶ **„Dramatikus játék”:** Egy olyan közösségi teret hozunk létre, ahol a megjelenő 11–18 éves diákok életkori sajátosságainak megfelelő, mai kommunikációs sajátosságait figyelembe vevő időtöltést kapnak. Programelemei: drámajátékos foglalkozá-
sok, Zenei improvizáció, Playback színházi foglalkozás
- ▶ Káva Kulturális Műhely vendégelőadásai
- ▶ **„MesKeTe”:** Kézműves és dramatikus játé-
színházak kisiskolásoknak és óvodásoknak
- ▶ **„Sarkantyú”:** Sajátos nevelési igényű és tanulási nehézséggel küzdő kamaszok fej-
lesztése, közös, kreatív alkotómunka során logopédus és színházpedagógus segítsé-
gével.

MASZK (SZEGED)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.maszk.hu

CÍM 6720 Szeged, Dózsa Gy. u. 4.

VEZETŐ Balog József, elnök

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Martinkovics Katalin, alelnök, gazdasági vezető, 06 30 636 2307, kavics@maszk.hu; mkavics67@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A MASZK Egyesület teljes egészében intézmény- és kormányzat-független, nonprofit szervezet. Az 1991-es alapítás óta programjaink célja mindig a kísérletező, innovatív alkotóközösségek bemutatása és segítése volt. Az elmúlt 22 évben a Régi Zsinagóga, a THEALTER fesztivál és a MASZK neve szorosan összekapcsolódott. Eddigi tevékenységünk nyomán mintegy harminc ország több mint százhatvan színházi alkotóműhelye mutatkozott be városunkban, sokan elsőként Magyarországon. Tartózkodunk a direkt politizálástól és neveléstől, de tudatosan közvetítünk értékeket (nyitottság, tolerancia, tájékozottság, előítélet-mentesség), elsősorban a gyerekek, ill. a fiatalabb korosztály (14–40 év) felé.”

Szervezető

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📄 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–21 év (alkalmanként kisebbeknek szóló program)

Műfaj (forma alapján)

(tánc)színház feldolgozó beszélgetéssel vagy foglalkozással

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A MASZK által befogadott színházi és tánc előadásokhoz levezető, illetve feldolgozó programot kapcsol, ami gyakran az alkotókkal folytatott beszélgetésből áll, azonban vannak ettől eltérő programok is.
- ▶ Az előadások és feldolgozó programok egy része a szegedi Régi Zsinagógában zajlik, azonban annak érdekében, hogy szélesebb közönségréteghez jusson el a kortárs kultúra, a szervezők azokat az előadásokat, amelyek erre alkalmasak, kiviszik az iskolákba.
- ▶ Alkalmanként az előadáshoz kapcsolódó felvezető foglalkozást/órát tartanak a program keretében.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: A dráma és színház formanyelvének tanulmányozása.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📄 Alkotók 🌐 Internet

A MASZK Egyesület szervezi 23 éve a nemzetközi THEALTER Fesztivált, amelyhez kapcsolódóan színházi- és mozgás műhelymunkákat szerveznek. A fesztiválnak vannak kihelyezett programjai, pl. a fiatalok egyik ismert találkozóhelyén, a Tisza parton.

Emellett befogadnak interaktív elemeket nem tartalmazó bábszínházi, gyerekeknek és fiataloknak készült táncszínházi előadásokat is.

MISKOLCI NEMZETI SZÍNHÁZ (MISKOLC)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📄 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.mnsz.eu

CÍM 3525 Miskolc, Déryné u. 1.

VEZETŐ Kiss Csaba, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Fodor Krisztina,

06 70 54 60 838, fodor.krisztina@mnsz.eu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Színház és Tudás (SziTu - www.szituvan.hu) projekt legfőbb célja, hogy a Miskolci Nemzeti Színház a város nevelési-oktatási intézményein keresztül hosszú távon kapcsolódjon be Miskolc szellemi életébe, és hogy a generációk közti párbeszédet előmozdítva nyitott társadalmi diskurzusokban meghatározó szerepet vállaljon. Több száz gyermek megszólításával egyfelől arra vállalkozunk, hogy egy felnőtt munkaközösség életét, célkitűzéseit példaértékűen bemutassuk, másfelől pedig, hogy a művészet eszközeivel segítséget adjunk a jövő nemzedékének világunk megismerésében, a hagyományok megújításában, az útkeresésben, az egymást kölcsönösen feltételező egyéni és közösségi célok megvalósításában.”

Kurázsi mama és gyerekei

❖ színházi nevelési program

Információforrások

🔍 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

értelmező színház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

Brecht színháza, háború, társadalmi párbeszéd

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Bertold Brecht: Kurázsi mama és gyermekei c. drámája (Nemes Nagy Ágnes fordítása)

A színházi előadás rendezője

Rácz Attila

Foglalkozásvezető

Rácz Attila

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadás egy pást színpadon játszódik, amelynek két oldalán, egymással szemben ülnek a nézők. Az előadás jeleneteit a narrátor szövegei kötik össze, szervesen az előadáshoz kapcsolódóan.
- ▶ A 30 éves háború idején Kurázsi mama egy szekerrel járja a frontot, és kereskedik. Vele tart néma lánya és két fia, idővel egyikük lovas katonaként áll szolgálatba, a másik meg a regiment pénztárosa lesz. Kurázsi próbál megélni a háborúból, amiben elveszíti fiait, akiket hiába próbált lebeszélni a katonaéletről. Megjelenik Yvette, a prostituált, Peter Lamb, a szakács, és a tábori lelkész is, aki később csatlakozik Kurázsihoz is, hogy mentse az életét. Az előadás Kattrin, a néma lány önfeláldozásával ér véget, dobolással ébreszti fel a várost, amit az éjszaka leple alatt cselled próbálnak bevenni a katonák.
- ▶ Az előadásban megszólalnak az ismert Brecht songok, dalok, amit élő zongorakísérettel adnak elő a színészek.

- ▶ A jelenetek közti ismeretterjesztő szövegek egyrészt a dráma történelmi korát mutatják be, másrészt Brecht színházi gondolkodásába - az epikus színház jellegzetességeibe, politikai nézeteibe, személyes életébe engednek betekintést. Emellett reflektálnak a színházi térre, világítási kérdésekre, és a színészi játékkal kapcsolatos témákra.
- ▶ Az előadást egy szünet követi. Ezután a moderátor és a színészek részvételével beszélgetés zajlik. A moderátor a diákokat kérdezi az előadásról, és aztán a színdarab és a mai kor párhuzamairól, a színház funkciójáról beszélgetnek.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

A színház szerepe a társadalmi változásban, a krízishelyzetek (pl. háború) hatása az emberek életére, értékrendre és kapitalizmus.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: A modern polgári dráma és színház néhány alkotása. A XX. század egyes meghatározó színházi irányzatai, alkotói, jelentős drámaírói.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 130 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre 80 fő vehet részt. A kísérőtanárok részt vehetnek a beszélgetésben. A TÁMOP programban résztvevő iskolák választhatták ezt a programot.

Ár

A TÁMOP programban résztvevő iskolák diákjai számára térítésmentes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szólt a darab, hogy az ember saját magával kerül konfliktusba.” „A túlélésért való küzdelemről szólt.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Mélyebb megvilágításba került a mű.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

A Miskolci Nemzeti Színház SziTu (www.sztivan.hu) projektje számos különböző

programot tartalmaz. Ezeket a TÁMOP projektben partner iskolákkal egyeztetve hozták létre, úgy, hogy ezek megfeleljenek a különböző igényeknek. A projekt részeként megvalósuló programok a következők:

- ▶ Tantermi előadások
- ▶ Drámaórák
- ▶ Színházi és mozgás tréningek
- ▶ Színjátzó fesztivál
- ▶ Zenei nevelési workshop
- ▶ Opera beavató
- ▶ Színház és média kurzus
- ▶ Színházi szakirányú kurzus – dráma érettségi, illetve felvételi előkészítő
- ▶ Mozgóképes, ill. diákszínjátzó tábor

MOMENTÁN TÁRSULAT (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet
HONLAP www.momentantarsulat.hu

CÍM 1066 Budapest, Ó utca 4.

KINÉL LEHET A PROGRAMOKRÓL ÉRDEKLŐDNI? Kiskovács Attila, +36 904 3536, oktatas@momentantarsulat.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Momentán egy 9 fiatalból álló kreatív csapat, az interaktív improvizációs színház magyarországi meghonosítója. Hogy az mi? Minden este úgy megyünk fel a színpadra, hogy fogalmunk sincs, mit teszünk a következő pillanatban. Aztán valamit teszünk. 2010-ben megnyitottuk saját belvárosi színházunkat, az IMPRÓt. Hat különböző improvizációs előadást játszunk itt, mindet a nézők ötletei alapján... célunk, hogy professzionálisan hozzunk létre folyton változó produkciókat az angol-amerikai-kanadai imprószínház hagyományai alapján.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Oktatási projektjeik:

Alkalmazott improvizáció – a kommunikáció és a személyiségfejlesztés szolgálatában.

Kreativitásfejlesztés az improvizáció eszközrendszerével gyerekeknek és felnőtteknek. 2013-tól improvizációt is tanítanak.

MONTÁZS EGYESÜLET (MISKOLC)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet
HONLAP www.montazsegyesulet.hu

CÍM 3535 Miskolc, Vasverő u. 46.

VEZETŐ Püspöki Péter, egyesületi elnök

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Püspöki Péter, +3620 446 1542, puspoki.p@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Montázs Egyesület 2008-ban alakult. Működési területek:

- ▶ Kulturális tevékenység (szakmai rendezvények szervezése; amatőr színházi tevékenység [előadások, fellépések])
- ▶ Művészetpedagógiai tevékenység (színjáték-oktatás, színházi nevelés, képzések, táborok)
- ▶ Montázs Tehetségpont (Fiatalok művészi alkotó tevékenységének támogatására)
- ▶ Civil együttműködés (CIMBIK Civil Háló, CIMBIK – Civil Mozgalom a Borsodi Ifjúsági Közösségekért), Konferenciák szervezése; diákszínjátzó csoportok regionális szintű összefogása)”

Himnusz

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók

😊 Résztevők 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (prevenációs)

Központi téma

család és a társadalmi környezet kapcsolata (alkotók szerint), alkoholizmus, családon belüli erőszak, kiszolgáltatottság (megfigyelő szerint)

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Schwajda György: Himnusz c. komédiája

A színházi előadás rendezője

Püspöki Péter

Foglalkozásvezető

Püspöki Péter

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadást szocreál díszletben ketten adják elő. Józsi reggelente nem emlékszik, mi történt előző este, kávézás közben kérdezetgi Arankát, és szép lassan összeáll a kép: Józsi megérkezett éjjel, éjfélkor felkeltette a gyerekeket, kimentek az udvarra, és elénekelték a Himnusz. A darab ezekből az egymást követő hajlani, abszurd párbeszédéből áll össze, amiből kiderül, hogy a tőbbedik alkalom után a lakók csendháborításért feljelentették a családot, kijött takarítani a szociális brigád, akik a takarítás helyett csak ittak és az asszonyt verték, Józsiék aztán bekerültek a tévébe, majd a gyerekeket is elvitte a gyámhivatal. És mindeközben Józsi egyre tőbbet iszik, egyre durvábban bántalmazza Arankát, és egyre kevésbé emlékszik, mi történt előző este.
- ▶ Szünet után a feldolgozó program *fejtéssel* indul. A szerző szerint a darab komédia – ezzel egyetértene-e a résztvevők is? Megtörténhet-e ez a mai Magyarországon?
- ▶ A foglalkozásvezető elmondja, azt szeretné megvizsgálni, kik és hogyan tudnának egy ilyen helyzetben valós segítséget adni? Ki mindenki a szereplője még ennek a történetnek, akiket nem láttunk? A résztvevők ötleteit (munkatársak, kocsmáros, rendőrség stb.) a foglalkozásvezető egy csomagolópapírra összesíti.
- ▶ A résztvevők 3–5 fős spontán kiscsoportokban egyeztetnek arról, hogy a felsoroltak közül ki tudna valós segítséget nyújtani.
- ▶ A döntést megsegítendő a résztvevők *forró szék* helyzetben kérdezhetnek Józsitól és Arankától.
- ▶ A résztvevők megvitatják, ki tudna a leginkább változtatni a helyzeten, majd szavaznak erről. A megfigyelt alkalmon a közel húsz lehetőségből a legtöbb szavazatot kapta Aranka (25), Józsi (12) és az Isten (6). A döntés így Arankára esett.

- ▶ Ezt követően a résztvevők megvitatják, mit kellene Arankának másképp tennie.
- ▶ Improvizációban megnéznék néhány megoldási kísérletet. (A megfigyelt alkalmon pl.: írassa alá vele az elvonó papírt; ez kudarcba fullad, amikor Aranka beszélni próbál a részegen hazaérkező Józssival.)
- ▶ Az egyik megoldási kísérletet *fórum szín-ház*as formában is kibontják, részletesebben megvizsgálják. (A megfigyelt alkalmon: Aranka elmenekül a szüleihez, oda követi Józsi. A szülőket a résztvevők közül játszották ketten, próbálták közvetíteni Aranka és Józsi között.)
- ▶ Az utolsó játékban a résztvevők egy egyes mentén állnak fel, annak függvényében, hogy mennyi esély van arra, hogy ez a helyzet megoldódjon? A darab 1975-ben játszódik, a mai világ jobb vagy rosszabb?

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

Agresszió, alkoholizmus, családon belüli erőszak, áldozati lét. Mélyszegénység, kiszolgáltatottság, előítéletek a szegényekkel szemben, paternalista segítőrendszer.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Egy XX. századi dráma; a kortárs színház és dráma világa. Drámái alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 150–180 perc.

Bejelentkezés

A résztvevőknek nem kell egy közösséghez tartozniuk, a kísérő dönthet, hogy részt vesz-e. A szervezet keresi meg az iskolákat.

Ár

Térítésmentes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Ha akarja, ha áll mellette valaki, akkor van kiút, egyedül nincs.” „Szerintem erre nem lehet megoldást találni.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Korábbi komplex színházi nevelési előadások:

- ▶ **Születésnap** (színházi nevelési foglalkozás a drogról 16–18 éves fiatalok számára)
- ▶ **Pettyetlen Katica** (színházi nevelési foglalkozás a csúfolódásról és a megbocsátásról 7–9 éves gyerekek számára)
- ▶ **Koccanások** (színházi nevelési foglalkozás a párkapcsolatokról 16–18 éves fiatalok számára)

Működtetnek színjátszó csoportot, ill. alkalmanként tartanak drámaórákat és improvizációs színházi eseményeket is.

MÓRICZ ZSIGMOND SZÍNHÁZ (NYÍREGYHÁZA)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK ☉ Internet

HONLAP www.moriczszinhaz.hu

Cím 4400 Nyíregyháza, Bessenyei tér 13.

VEZETŐ Tasnádi Csaba, ügyvezető igazgató*

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Szervező- és Jegyiroda; 4400 Nyíregyháza, Országzászló tér 6.

06 42 507 006; 06 42 507 007;

szervezes@moriczszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A színház Nyíregyházán nem műemlék – a szó hivatalos, illetve megszokott értelmében legalábbis nem az. Ez a szerencse, ettől lesz színház, nem vitrin. avagy múzeumi tárgy. Így van meg a lehetőség arra, hogy időről időre megújuljon, épp annyit megtartva eredeti formájából, meg újabb és újabb képeiből, amennyi szükséges.”

* Köszönettel tartozunk a Móricz Zsigmond Színháznak, amiért a színészházban tölthetjük a korán kezdődő programok előtti éjszákát.

A kőszívű ember fiai

❖ színházi nevelési program

Információforrások

- ☉ Megfigyelés (felkészítő foglalkozás

két alkalommal) ☉ Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő foglalkozással és feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (ismeretátadó)

Központi téma

Felkészítés a színházlátogatásra, ill. a darab megbeszélése.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Jókai Mór: A kőszívű ember fiai c. regénye

A színházi előadás rendezője

Tasnádi Csaba

Foglalkozásvezető

Horváth Margit, Varga Balázs

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az osztály egy tanteremben várja a két foglalkozásvezetőt, egy férfit és egy nőt, akik a segítségüket kérik abban, hogy alakítsanak ki egy kört a székekből. A nő fotózni kezd, puszikat küld a férfinak, egyre erőszakosabban rámászik, majd bejelenti, hogy pisilnie kell, és kimegy. A férfi elmondja az osztálynak, hogy számára ez a helyzet nagyon kínos, összejöttek a színházban, de hiába kérte a nőt, hogy ezt ne mutassák kifelé, mindig ilyen kellemetlen helyzetbe hozza. Mivel ő nem meri ezt elmondani neki, ezért erre megkéri az egyik résztvevőt. A nő visszajön, a résztvevő a maga módján közli vele, hogy menjen el, mire a nő kiakad, nekiesik a férfinak, miért árulta el őt. A végletekig fokozzák, majd egy ponton feloldják a helyzetet, és elmondják, ez egy előre egyeztetett jelenet volt. (A megfigyelt két alkalmon mindkét osztály jelentős többsége elhitte a játékot, a felkért résztvevők komolyan vették szerepüket.)
- ▶ A helyzet fejtése az árulás fogalma körül forog: ez egy árulás volt? Milyen típusai vannak az árulásnak? Kitörhet forradalom egy árulás miatt?
- ▶ A beszélgetés olyan általános témákkal folytatódik, amelyek valahogyan köthetők A kőszívű ember fiaihoz. Pl. Ki hazudott már otthon? Kinek van testvére? Ti már lázadtatok valami ellen? Ki volt szerelmes? Mi

van, ha az esküvő előtt összejön egy gyerek? Van olyan, hogy valaki meghal? stb.

- ▶ A beszélgetés egy pontján az egyik foglalkozásvezető a színész–néző viszonyról beszél, arról, hogy a színész ad a nézőknek, és érzi, hogyan vannak a nézők jelen; ha látunk valamit a színpadon, az jelent valamit, arra asszociálunk magunkban.
- ▶ Amikor a figyelem lankad, akkor a foglalkozásvezetők vagy *koncentrációs játékot* vetnek be, vagy *asszociációs kört* kínálnak a résztvevőknek.
- ▶ A diákok a színházban más nézőkkel együtt nézik meg az előadást.
- ▶ A feldolgozó beszélgetés az iskolában történik, erről sajnos nincs részletes információ.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Szépirodalmi művek. Klasszikus magyar szerzők művei. Gárdonyi Géza: Egri csillagok. Jókai Mór: A kőszívű ember fiai vagy egy másik regénye.

Utaztathatóság

Az előadás nem utaztatható, a felkészítő és a feldolgozó program iskolai terekbe utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Három alkalom, a felkészítő és a feldolgozó foglalkozás egy-egy tanóra.

Bejelentkezés

A felkészítő és a feldolgozó foglalkozáson egy-egy osztály vesz részt, kísérők jelenhetnek. A színházi előadásra a programban részt vevő összes osztályt meghívják, megtelik a nézőtér. Az osztályok TÁMOP projekt keretében vettek részt a programon.

Rómeó és Júlia

❖ színházi nevelési program

Információforrások

☞ Megfigyelés ☺ Résztvevők ☹ Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Kommunikáció, konfliktuskezelés, család

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

William Shakespeare: Rómeó és Júlia c. drámája

Foglalkozásvezető

Antal Olga

A program szervezete és cselekménye

- ▶ Az osztályterem székeinek körberakása után bemutatkoznak a program vezetői, és elmondják, hogy a konfliktusokról szól a program.
- ▶ Egy jégtörő névjáték után a Shakespeare-darab cselekményét rakják össze közösen, hogy aki nem ismeri, az is követhesse a történetet.
- ▶ A színészek eljátsszák a Júlia és anyja közötti jelenetet, amiben a lány visszautasítja a Parissal való házasságkötés lehetőségét.
- ▶ A jelenet megbeszélése után a csoport tagjai egy-egy szót mondván rakják össze közösen azt, hogy mit gondolhatott Júlia a jelenet közben.
- ▶ Ezt követően kiscsoportokban dolgoznak a mai Verona egy-egy lehetséges konfliktushelyzetén.
- ▶ Az elkészült jelenetek bemutatását követően a színészek folytatják Júlia jelenetét, ebben az apa kitagadással fenyegeti a lányt.
- ▶ A szünetet egy beszélgetés követi, amelyben a családról van szó. A résztvevők ezután egyesével beszélhetnek a szereplőkkel, Júliával, anyjával, apjával és a dajkával, akik tanácsot kérnek tőlük vagy reagálnak az elhangzó kérdésekre, gondolatokra.
- ▶ A diákok részvételével azt vizsgálják, hogy ma hogyan nézne ki egy hasonló konfliktus. Ehhez csoportokban felkészítenek maguk közül egy-egy szereplőt, és később a csoportokból delegált szereplők által játszott jelenetet is leállítva beleszólhatnak abba, hogy mit teygenek.
- ▶ Ennek megbeszélését követően a színé-

szek bemutatják a Júlia és a dajka közötti jelenetet.

- Végül a diákok leveleket írhatnak Júliának, hogy tanácsokat adjanak neki. Lezárásként ezeket a leveleket felolvassa Júlia.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

A kommunikáció hiányában eszkalálódó konfliktusok problémájához kapcsolódik a program.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése. Shakespeare egy drámája. Kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának eljárássai.

Utaztathatóság

Különböző színházi és iskolai terekbe utaztatható a program.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 100 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt, a kísérőtanár megfigyelőként jelen lehet. A színház TÁMOP programjában résztvevő iskolák vehetnek részt rajta.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szolt, hogy hogy kezeljük a konfliktusokat.” „Szerintem többről, arról, hogy lehet vitatkozni.” „Jó volt, hogy bekerülhettünk a történetbe.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

🌐 Internet

A Mórincz Zsigmond Színház „Színházi neveléssel a mentális egészséget” TÁMOP projektje a következő programokat kínálja a szabolcsi iskolák diákjainak: drámapedagógiai és beszédtechnikai foglalkozások; témanapok; iskolaszínház; négy tematikára építő rendhagyó irodalomóra; az óvodások a jelmezekkel, díszletekkel ismerkedhetnek; színháztörténeti, drámaépítő, versjáték órák; előadáshoz kötődő előkészítő, illetve feldolgozó óra. (Forrás: <http://www.szon.hu/a-szinhaz-soha-nem-tud-karos-lenni/2192477>)

MU SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.mu.hu

CÍM 1117 Budapest, Kőrösy József u. 17.

VEZETŐ Erős Balázs, művészeti vezető, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Varga Andrea, PR-kommunikációfelelős, 06 1 209 4014, andrea@mu.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Közhasznú szakmai szervezetként missziónk a kortárs művészeti kifejezések sokszínűségének bemutatása, közvetítése, a társadalmi hasznosság, fejlődés szolgálatában. Kulturális szolgáltató intézményként célunk a minőségi kultúra terjesztése, népszerűsítése, a kortárs művészetek bemutatása, a progresszív, innovatív kezdeményezések támogatása. Színházi eseményeken keresztül alapvető társadalmi kérdések kibeszélésének, alapvető emberi helyzetek felmutatásának biztosítunk teret, fórumot.

Ez alapján színházunk, mint befogadó színház, két viszonyra épít tevékenységében: egyrészt a befogadó és befogadott kapcsolatára, másrészt a színház és a civilek viszonyára.”

Születés

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók

😊 Résztvevők 🧑 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

8–10 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

ismeretátadó (beavató)

Központi téma

Születés, terheség, a magzat fejlődése

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Részben Shel Silverstein: The giving tree című története

A program alkotói

Drazen Sivak (író-rendező), Róbert Júlia (dramaturg-foglalkozás tervező), Jaskó Bálint (Színész)

Foglalkozásvezető

Jaskó Bálint

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az osztályteremben félkörbe teszik a székeket, a tábla előtt van a játéktér, ahol egy színész játssza el a történetet.
- ▶ A bemutatkozás közben egy játékba kezd a színész, elmutogatja, hogy mi minden szeretett volna lenni gyerekkorában. A nézők találgatnak.
- ▶ Egy történetet játszik el a színész egy fiúról, és egy fáról, ami mindig csak ad a fiúnak magából, míg teljesen el nem tűnik.
- ▶ Ezt egy rövid beszélgetés követi a fákról és a barátságáról.
- ▶ A színész elmondja, hogy születésekor apja ültetett egy galagonyafát, majd eljuttassa szüleinek a megismerkedését, házasságát, és a magzat fejlődését hónapról hónapra. Az előadás a tanóra végéig tart, utána szünet következik.
- ▶ Az előadásról és a saját születésükről beszélget a színész a gyerekekkel (meséltek róla, stb.).
- ▶ Párokban dolgoznak egy szobron a diákok, ami egy fa és egy másik lény barátságát mutatja be. Ezeket megmutatják egymásnak, közben igazítanak, változtatnak a színész és a csoport megjegyzései alapján a szobrokon, hogy pontosabban fejezzék ki a játszó szándékait.
- ▶ Egy Amerikából jöttem-et játszanak a csoport tagjai, azt kell elmutogatniuk a gyerekeknek, hogy milyen foglalkozást szeretnének felnőttkorukban. Ezzel zárul a program.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés**Kapcsolódás a NAT-hoz**

Ember és társadalom/Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: A családi élet eseményei (születés, esküvő stb.).

Ember és természet: Az ember megismerése és egészsége. A gyermekvárással, születéssel, szoptatással kapcsolatos elképze-

lések megbeszélése. A születés előtti és utáni teljes emberi életút szakaszai.

Utaztathatóság

A program iskolai terekbe utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, két tanóra.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt a programon, a kísérotanár megfigyelőként lehet jelen. A programra a színháznál kell bejelentkezni.

Ár

30.000 Ft + áfa

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„A mókáról szólt, a színészkedést mutatta.”
„Hogy ne bánjunk rosszul a fákkal.” „Viccesen játszotta el a születést.”

Mit gondolt a programról a kíséző?

„Ebben az életkorban már élénken érdeklődnek a témáról és megfelelő felvilágosítást várnak. Nagyon segítette őket az eljátszás a megértésben.”

Pirézek

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📅 Alkotók 😊 Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

16–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

ismeretátadó (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

Előítéletek kialakulásának okai, azok hatása

A program alkotói

Fábián Gábor (író, színész), Hay Anna (színész), Róbert Júlia (dramaturg)

Foglalkozásvezetők

Fábián Gábor, Hay Anna

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A tanterem terének megváltoztatása nélkül, rövid felvezetés után belekezd az előadásba a két színész.

- Saját életútjukhoz kapcsolódva mondják és játsszák el, hogy miként befolyásolták a sorsukat a különböző előítéletek. A saját életeseményekből építkező monológokat, demonstrációként bemutatott párbeszédet az előítéletekhez kapcsolódó ismeretanyaggal egészítik ki, számos információt átadva az előítéletek kialakulásáról és működésmechanizmusáról.
- Ezt a diákokkal folytatott beszélgetés követi, ami általánosan szól az előítéletekről.
- Egy játékot kínálnak a diákoknak a színészek. Ebben egy sziget lakói lehetnek, ahol komoly előítéletek vannak a pirézekkel szemben. Először összeszedik a lehetséges előítéleteket, majd a parlamenti képviselők szerepét kínálják a diákoknak, akik dönthetnek arról, hogy milyen törvényeket hozzanak a pirézekkel szemben.
- A szünetet követően újabb színház blokk következik, ebben a különböző személyiségstípusok, illetve a neveltetés és az előítéletek viszonyáról van szó.
- Majd visszatérnek a szígyetes keretjékéhez a színészek, ezúttal azonban a szigeten lakó pirézek szempontjából gondolkodnak a diákokkal közösen arról, hogy mit tehetnek az előítéletekkel szemben.
- A program végén a diákok reflektálnak a tapasztalataikra, és a színészek elmondják, hogy a pirézek egy nem-létező népcsoport, akikkel szemben Magyarországon a közvélemény kutatások szerint mérhetően nőttek az előítéletek az elmúlt években.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Előítélet, rasszizmus, és a demokrácia intézményeinek működéséhez kapcsolódik a program.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Korunk erkölcsi kihívásai. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus, mint erkölcsi dilemma.

Utaztathatóság

A program iskolai terekbe utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, két tanóra.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt a programon, a kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen.

Ár

30.000 Ft + áfa

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Rasszizmusról szolt egy az egyben, meg az ítélkezésről.” „Nálunk itt az osztályban ez nem probléma, mert itt vegyesen vagyunk cigányok meg magyarok. De ha lemegyünk a büféhez a földszintre, na, ott primkók vannak, a fenn meg a lenn, az két külön világ.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A központi téma az előítélet és annak oka, mechanizmusa, illetve az azt fölülíró szempontváltás kipróbálása volt. Más színész-néző viszonyt tapasztaltak meg a diákok. Elsősorban az analitikus és empátiikus képességet fejlesztette a program.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

A MU Színház különböző előadásokat fogad be és tart műsoron, köztük több színházi nevelési programot is. Állandó otthont ad a Káva Kulturális Műhelynek és programjainak. Emellett szervez még drámaórákat; interaktív elemet nem tartalmazó gyermekszínházi, táncszínházi és bábszínházi előadásokat; drámatréninget, és színházi tréninget; valamint komplex tantervbe kapcsolódó foglalkozásokat is. Fesztiváloknak is otthont ad, pl. Tantermi Színházi Szemle és Fórum 13 Konferencia.

NEMES NAGY ÁGNES ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSI ISKOLA (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.nemessuli.hu

CÍM 1115 Budapest, Thallóczy Lajos u. 1.

VEZETŐ Keresztúri József, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Jakob Nóra, színész szak-
képzés vezetője, drámatanár

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL

„Legfőbb törekvésünk, hogy

- tanulóink széles, stabil általános műveltséggel rendelkezzenek
- ismerjék fel az anyanyelv, az informatika és idegen nyelvtudás fontosságát világunkban
- váljanak tudatos, aktív állampolgárokká és európai uniós polgárokká
- legyenek érdeklődők az egyre inkább kitáguló világunk kérdései és problémái iránt, legyenek nyitottak az információkra, a tanulás és a tudatos ismeretszerzés váljon életformájukká
- legyenek igényesek önmagukkal szemben!”

Az iskola színészképzésben résztvevő diákjai szerepelnek színházi nevelési programokban, ezekről részletesen a programokat létrehozó társulatoknál olvashat (ld. Karinty Színház: Anna Frank jegyzetek és K.V. Társulat: 12 hét).

NÉMET SZÍNHÁZ (SZEKSZÁRD)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.dbu.hu

CÍM 7100 Szekszárd, Garay tér 4.

VEZETŐ Frank Ildikó Eszter, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Herczinger Ildikó, közönség szervező, 06 74 316533, info@dbu.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Magyarországi Német Színház Szekszárd városközpontjának egyik legszebb épületében, a szecessziós stílusban épült egykori Világ Mozgó moziban talált otthonra. Az immáron 25 éve működő, kisebbségi létéből kifolyólag speciális helyzetben lévő intézmény Magyarország egyetlen professzionálisan működő, német nyelvű színháza, s egyben Tolna Megye egyetlen teátruma. Elsődleges feladatai közé tartozik a német nyelv ápolása és közvetítése, valamint a magyarországi németiség kulturális értékeinek megőrzése.”

Bőröndmesék (Brémai muzsikusok)

❖ színházi nevelési program

A Bőröndmesék sorozatban számos más mesét is játszanak hasonló program keretében. A megfigyelt program alapja a „Brémai muzsikusok” c. mese volt.

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

4–8 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

készségfejlesztő

Központi téma

Német nyelv és kultúra

A kiindulási pontként szolgáló alaptermék

Grimm testvérek: Brémai muzsikus című meséje

Foglalkozásvezető

Lotz Kata

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A színész jelmezben és egy nagy bőrönddel érkezik a térbe, ahol a gyerekek ülnek. A program során folyamatosan váltogatja a német és a magyar nyelvet, eleinte főként németül beszél, hogy felmérje a gyerekek nyelvi szintjét, és aztán ehhez igazítva váltogat a két nyelv között.
- ▶ Vendla nevű utazóként mutatkozik be, és az állomásról érdeklődik, hogy hol találja. Elmondja, hogy Bréma városában látott egy fura szobrot, és az ezzel kapcsolatos történetet örömmel elmeséli a jelenlévőknek.
- ▶ A nagy bőrönd egy kisméretű bábszínház-ként funkcionál, amiben az állatokat a bábok jelzik. Ezek segítségével játssza el az ismert mesét, amiben kiöregedett állatok szövetkeznek, hogy közösen próbáljanak szerencsét. A ház, amire rátalálnak, félelmetes banditák lakhelye. Az állatok ezt nem tudják, és énekel akarnak éjsza-

kára szállást, élelmet nyerni, a hangjuk viszont annyira ijesztő, hogy a banditák elmenekülnek. Az állatok beköltöznek a házba. Amikor az egyik bandita visszatér éjszaka ellenőrizni, hogy mi volt a hang forrása, annyi sérülés éri, hogy végérvényesen új helyet keresnek maguknak, és az állatok maradhatnak a házban.

- ▶ A mesélés közben a színész többször megáll beszélgetni a nézőkkel a különböző állatokról, és arról, hogy mik a különbségek a magyar és a német nyelv között.
- ▶ Beosztja a diákokat különböző csoportokra, akik különböző hangokat adnak ki, és ő karmesterként a történet egyik pontján egy állathangokból álló zenekart vezényel, amiben a gyerekek adják a hangokat.
- ▶ A program végén arról beszélgetnek, hogy milyen furcsa helyi mesék vannak, amiket a gyerekek ismernek.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/hangjáték

Kapcsolódás a NAT-hoz

Idegen nyelv/Német nyelv: A német nyelv közműveltségi tartalom valamennyi eleme.

Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése. Klasszikus európai szerzők meséi. Mesei motívumok, ismétlődő nyelvi, szerkezeti jellemzők azonosítása.

Utaztathatóság

Különböző iskolai és színházi terekbe utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 40 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre max. 40 gyerek vehet részt, nem kell, hogy egy közösséghez tartozzanak. A kísérőtanár megfigyelőként jelen lehet a programon. A programra a színháznál kell jelentkezni.

Ár

A program egyszeri ára 15–20.000 Ft

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Vicces volt, ahogy játszotta az állatokat. Jó volt, hogy le tudtam fordítani, amit mondott a többieknek.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Betekintést nyerhettek házi körülmények között a színház világába, működésébe.”

NEMZETI SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.nemzetiszinhas.hu

CÍM 1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.

VEZETŐ az adatfelvétel időpontjában: Alföldi Róbert, vezérigazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? az adatfelvétel időpontjában: Bossák Andrea, közönségszervező, 06 1 373 0996, andrea.bossak@nemzetiszinhas.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Nemzeti Színházat először gróf Széchenyi István álmodta meg a Duna partjára. Pompázatos épületet tervezett, és az intézményt részvénytársaságként szerezte volna üzemeltetni. Az új Nemzeti Színház, a Duna partján, 2002. március 15-én nyitotta meg kapuit. Elkészültére nemzeti jelképpé, szimbólummá vált. Alapító okiratában rögzítette: „...a hagyományok folytatása során törekedni kíván arra, hogy a felépült új Nemzeti Színházban, az intézmény jelentőségéhez méltó módon becsülje meg a magyar és egyetemes drámairodalom, a színházművészet tolmácsolóját.”

Náthán gyermekei

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés (két alkalommal)

📖 Alkotók 🗣 Résztvevők 👤 Tanár

🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

12–16 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Az előadás témája: vallások közötti viszonyok, előítéletek

A foglalkozás témája: mitől érzi jól magát az ember egy adott városban (közösségben)?

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Ulrich Hub: Náthán gyermekei c. drámája (Lessing: Bölcs Náthán című darabjának átírata)

A színházi előadás rendezője

Gigor Attila

Foglalkozásvezető

Róbert Júlia

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadás kezdete előtt egy órával fogadja a színházpedagógus az előre bejelentkezett csoportot az előtérben, majd a stúdió-színházba kíséri őket.
- ▶ A felkészítő foglalkozás néhány *szabályjátékkal* kezdődik, ami tematikájában egyre inkább közelít az előadás témájához: egymás dicsérésétől jutunk el a vádaskodás különböző típusait felvonultató játékokhoz.
- ▶ A játékok után a résztvevők a díszleten belül, félkörben foglalnak helyet, a program a díszlet *fejtésével* folytatódik.
- ▶ Kisebb csoportokra osztva a résztvevők jeleneteket alkotnak a harc témakörében, a jelenet végén előre megadott kétsoros párbeszéd felhasználásával (pl. „Na, mit szólsz?” „Biztos, hogy nem.”), amelyek majd a darabban is elhangzanak. A létrehozott jeleneteket bemutatják egymásnak.
- ▶ Egy rövid szünet után más nézőkkel együtt megnézik az előadást, ami a tizenharmadik századbeli Jeruzsálemben játszódik. A mohamedán, a zsidó és a keresztény hit viaskodása, a vallási vezetők ármánykodása nehezíti meg a zsidó kereskedő által felnevelt leány és egy kereszties lovag szerelmét. A különböző vallások követői által egymás ellen elkövetett atrocitásokkal szemben egy múltbéli keleti bölcsről szóló történet hangzik el a vallások közös gyökeréről, miszerint a haldokló bölcs nem tudta eldönteni, hogy melyik gyermekének adja gyűrűjét, így csináltatott két másolatot. Ezek olyan jól sikerültek, hogy többé senki sem bírta eldönteni, hogy melyik az igazi. Az előadás végén a lovag szökésre biztatja a lányt, aki nem

bír dönteni arról, hogy szerelmével menjen vagy maradjon az őt felnevelő Náthánnal. Az előadást élő vokális zene kíséri.

- ▶ Az előadást követően a foglalkozás résztvevői hosszan beszélgetnek a látottakról: mi köszönt vissza a felkészítő foglalkozásból? Mit jelentett valójában a díszlet? Hogyan élhetnek a hétköznapi emberek ebben a városban?
- ▶ Három színész csatlakozik, és az osztály háromfelé válik szét. Mindhárom kiscsoport azt a feladatot kapja, hogy alkossanak jelenetet a város tipikus hétköznapijairól.
- ▶ A jeleneteket bemutatják egymásnak.
- ▶ A résztvevők visszatérnek a kiscsoportokba, és ezúttal azon gondolkodnak: milyen lenne az ideális város? Az egyik csoport az ideális nép, a másik az ideális vezető tulajdonságain dolgozik, a harmadik pedig azon, mi tesz egy várost élhetővé.
- ▶ A csoportok megosztják egymással gondolataikat, majd a programvezető lezárja a programot.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Vallási feszültségek, tolerancia hiánya, előítéletek a zsidó-, keresztény- és iszlám vallással szemben. Fiatalok lázadása az apák generációja ellen.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Hazánk és a nagyvilág a XX. század első felében. A holokauszt Európában és Magyarországon. Zsidóüldözés, a holokauszthoz vezető út, népiártás.

Magyar nyelv és irodalom: Kortárs drámai művek. Drámai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Ember és társadalom/Erkölcstan: A kereszténység Európában. A zsidó és keresztény vallás a Bibliában.

Utaztathatóság

Professzionálisan felszerelt színházi terembe utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 45 perc felkészítő foglalkozás

+ 50 perc színház + 60 perc feldolgozó foglalkozás.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt a programon, kísérők is részt vehetnek. Az előadásra jegyet kell venni, a program térítésmentes. A legtöbb osztály bérletrendszerben vesz részt.

Ár

1500 Ft/jegy az előadásra, az előkészítő és feldolgozó program térítésmentes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az előadást bármilyen korú makacs embereknek ajánlanám.”

Megjegyzés: A programot a 2013/14-es évtől nem játsszák.

NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.tancszinhaz.hu

CÍM 1014 Budapest, Színház u. 1–3.

VEZETŐ Ertl Péter, ügyvezető igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Kotsis Ágota, művészeti munkatárs, 06 30 815 3583,

kotsis.agota@tancszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Nemzeti Táncszínház az ország egyetlen kizárólag táncművészetet befogadó színháza, amely önálló társulattal nem rendelkezve, a hivatásos magyar táncársulatoknak, kísérleti és alternatív alkotóknak valamint műhelyeknek egyaránt megmutatkozási lehetőséget biztosít. A Nemzeti Táncszínház repertoárján a táncművészet összes stílusa fellelhető: klasszikustól a modern balettig, néptánctól a formációs táncon át a kortárs és alternatív előadásokig.”

A Nemzeti Táncszínház **Beavató Táncszínházi Programja** speciálisan a tánc műfajához kapcsolódó, komplex program.

Az **óvodások** félévente három témanap keretében játékos foglalkozásokon vehetnek részt a táncelőadásokat megelőzően (6 alkalom/év).

A **középiskolások** a tantervükhöz és érdeklődésükhöz igazodó drámaórákon, majd ahhoz tartozó táncelőadásokon és beszélgetéseken ismerkedhetnek meg a táncművészet sokszínűségével (8 alkalom/év: 4 drámaóra + 4 táncelőadás).

Óvodai beavató program (Duna Táncgyűttes: Hamupipőke)

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők

👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

5–7 év

Műfaj (forma alapján)

táncszínház felkészítő foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató

Központi téma

A táncszínházi előadások működése, háttere, értelmezése

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Grimm testvérek Hamupipőke c. meséje, Ghymes Együttes zenéje

A előadás rendező-koreográfusa

Mucsi János, Juhász Zsolt

Foglalkozásvezető

Ertl Péter, ügyvezető igazgató, táncművész, táncpedagógus

A program szerkezete és cselekménye

A megfigyelt foglalkozás egy hat alkalomból álló sorozat utolsó része volt.

- ▶ Az érkező óvodás csoportok a Refektórium nézőterén, párnákon foglalnak helyet.
- ▶ A foglalkozásvezető kézjeleket egyeztet a gyerekekkel, ezek segítségével lehet jelezni, hogy a látott táncnak milyen volt a hangulata – vidám vagy szomorú.
- ▶ Egymást követően négy különböző stílusú zenére öt-öt önként jelentkező gyerek kimegy a színpadra, és táncol. A nézőterén ülők megtapsolják a táncolókat, majd kézzel jelzik, hogy szerintük milyen hangulatú volt a zene és a tánc.
- ▶ Négy professzionális néptáncos különböző

tempójú zenékre mutatja be különböző tempóban ugyanazt a táncot, ezekről kézzel jelzésekkel jelzik a gyerekek, hogy milyen hangulatú volt.

- ▶ Az összes gyerek lejön a nézőtérről és bemutatják, hogy miként működik a nézőteret kinyitó-becsukó gépezet.
- ▶ A foglalkozásvezető irányításával, az összes gyerek részvételével közös tánc kezdődik, amit egy szünet követ.
- ▶ A színházterem nézőterén foglalnak helyet a gyerekek.
- ▶ A Hamupipőke mese néptáncos feldolgozásában a mese ismert szereplőin túl (Hamupipőke, Mostoha, Testvérek, Királyfi, Király, Királyné) megjelennek banditák is, akik elrabolják Hamupipőkét, valamint a Király is elveszik az erdőben. Végül a Királyfi kiszabadítja a lányt és összeházasodnak.
- ▶ Az előadást követően felhívják a gyerekeket a színpadra egy nagy közös táncra a táncosok. Itt lehetőséget kapnak a kellékek és a díszlet közeli megvizsgálására is a gyerekek.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék

Társadalmi/életkori problémák

Az előadás a testvérség, a család témájához kapcsolódik.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Mozgás és tánc: Mozdulás és tánc közműveltségi tartalom valamennyi eleme.

Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése. Klasszikus európai szerzők meséi. Mesei motívumok, ismétlődő nyelvi, szerkezeti jellemzők azonosítása.

(óvodai nevelés keretében történő megvalósítás esetében nem releváns)

Utaztathatóság

Utaztatható professzionális színházi terembe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 120 perc (a teljes sorozat hat alkalomból áll).

Bejelentkezés

A programon több óvoda csoport vesz egyszerre részt, a kísérők a gyerekekkel együtt

ülnek, de eldönthetik, hogy mennyire vesznek részt. A teljes sorozatra be kell jelentkezni a színháznál, de a foglalkozás nélküli előadásokra önállóan is lehet jegyet venni.

Ár

A Beavató Bérlet ára óvodásoknak: 6000 Ft/fő/6 előadás

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

*„Az volt a legjobb, amikor felmehettünk a színpadra, és megfoghattam a nagybőgőt.”
„Én beültem a trónba.”*

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Élet közelbe hozta a gyerekek számára a művészetet.”

Középiskolai beavató program (Szegedi Kortárs Balett: Stabat mater)

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók
😊 Résztvevők 🧑 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

táncszínház felkészítő és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

Az előadás alapanyagának feldolgozása, az anyaság témája

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Giovanni Battista Pergolesi és Arvo Pärt Stabat Mater c. zeneművei; Jacopo Da Todi Stabat Mater c. verse

A színházi előadás rendezője

Jurónics Tamás

Foglalkozásvezető

Egervári György

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A felkészítő foglalkozáson rövid felvezetés után (amiben a színházpedagógus pár mondatot mond az előadást létrehozó társulatról) arra a körkérdésre adnak a

résztvevők választ, ki hány színházi előadást látott már életében.

- ▶ Minden résztvevő egyénileg összeír legálább két olyan kritériumot, amitől színterben működik egy színházi előadás. Az összehajtott cetliket bedobják középre, majd mindenki húz egyet, és miközben felolvassák a leírtakat, a színházpedagógus összesíti a válaszokat. Alkalmanként konstruktív provokációval kérdőjelez meg egy-egy kritériumot.
- ▶ A foglalkozásvezető némi információ kíséretében kiosztja a Stabat Mater c. vers Babits-féle fordítását (himnusz Szűz Máriának a keresztfá mellett átélt fájdalmaról). A résztvevőknek párokban egy A5 méretű kollázst kell készíteniük a vers alapján.
- ▶ Az előadásra másik napon, a színház épületében kerül sor, amin mind a tizenkét felkészített osztály együttesen vesz részt. Az előtérben az összes felkészítő foglalkozáson elkészített kollázs egy egységes, nagy installációba van rendezve.
- ▶ A színházteremben egy szünettel szétválasztva láthatják a nézők a Stabat Mater két különböző zenei feldolgozására épülő két kortárs tánc feldolgozását. A különböző térben, más-más vizuális elemekre épülő előadások, különböző módokon tükrözik az anyagot.
- ▶ A második darab után közvetlenül, a bemutatkozást követően, egy *asszociációs játékot* indít a foglalkozásvezető az anyaság fogalmával kapcsolatban.
- ▶ A különböző iskolákból érkezett diákok a saját csoportjukban az anyák félelméről beszélgetnek, majd ezt egy *állóképben* próbálják megjeleníteni.
- ▶ A csoportok felmennek a színpadra, és először egyszerre, majd újra, egyesével megmutatják a létrehozott képeket, aminek a többiek címet adnak.
- ▶ A diákok visszatérnek a nézőtérre, és az előadást rendező koreográfussal beszélget a moderátor, aki röviden reflektál a diákok által létrehozott képekre, majd az előadásról beszélgetnek. A diákok is kérdezhetnek a koreográfustól.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/kollázs alkotás/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Az foglalkozás valamelyest kapcsolódik a gyerek–szülő viszony problémaköréhez.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Mozgás és tánc: Mozgás és tánc közműveltségi tartalom valamennyi eleme.

Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése. Műfajok állandó és változó sajátosságai: himnusz.

Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család.

Utaztathatóság

A felkészítő foglalkozás iskolai terekben valósul meg. Az előadás utaztatható professzionális színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom, a felkészítő foglalkozás 45 perc, az előadás és feldolgozó foglalkozás 150 perc.

Bejelentkezés

A felkészítő foglalkozáson egy-egy osztály vesz részt. Az előadáson és a feldolgozó programon egyszerre vesz részt a beavató programban résztvevő összes iskola. A kísérőtanár a feldolgozó programban részt vehet. A színháznál a teljes sorozatra lehet bejelentkezni, de a foglalkozás nélküli előadásokra önállóan is lehet jegyet venni.

Ár

A Beavató Bérlet ára középiskolásoknak: 5000 Ft/fő/év (4 előadás + 4 drámaóra)

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az jó volt, amikor mi csináltuk a képeket. A beszélgetés megerősített abban, amit gondoltam.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Beavató Táncszínházi Tábor:

A Nemzeti Táncszínház olyan tábort szervez minden nyáron, amelyben a diákok ki-

próbálhatják a különböző mozgásformákat, valamint interaktív játékokkal bővíthetik színház- és táncművészeti tudásukat.

NÉZŐMŰVÉSZETI KFT. (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.nezomuveszeti.hu

CÍM 1082, Budapest Baross utca 77. fszt. 7.

VEZETŐ Scherer Péter, ügyvezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Gyulay Eszter, dramaturg, 30/267-85-39, esztergyulay@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A 2009 óta önálló társulatként működő Nézőművészeti Kft tagjai: Mucsi Zoltán, Scherer Péter, Katona László és Kovács Krisztián színművészek, valamint Gyulay Eszter dramaturg.”

Ady/Petőfi

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Megfigyelés 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

ismeretátadó (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

Ady és Petőfi élete és költészete

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Ady Endre, Petőfi Sándor versei, levelei, életrajza, Lackfi János versei, egyéb dokumentumok (pl. Czeizel Endre írása Adyról, asztrológiai elemzés Petőfiről)

A színházi előadás rendezője

Scherer Péter

Foglalkozásvezető

A beszélgetést Scherer Péter moderálja.

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A helyenként vicces, helyenként lírai hangvételű jeleneteket, monológokat két színész adja elő gyors és gyakori szerepváltá-

sokkal. Bizonyos pontokon a két költőt jelenítik meg, más részekben a lehető legkülönbözőbb figurákat, akik a költőkről véleményt mondanak vagy rájuk hivatkoznak (tudós, asztrológus, általános iskolai diák, székeley bácsi, stb.)

- ▶ A beszélgetés a két költő életéről és munkásságáról szól, ill. arról, az alkotók hogyan hozták létre az előadást, az egyes részekkel mi volt a szándékuk. A beszélgetésen általában egy kortárs költő is részt szokott venni (a megfigyelt alkalmon senki nem tudott jelen lenni).

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Szépirodalmi művek. Klasszikus magyar szerzők művei. Ady Endre és Petőfi Sándor.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 60 perc előadás + kb. 60 perc beszélgetés.

Bejelentkezés

Maximum 120 fő vehet részt az előadáson és a beszélgetésen. Kísérőtanárok részt vehetnek, bekapcsolódhatnak a beszélgetésbe a programon. A programnak van tantermi változata is.

Ár

A jegyár a befogadó helytől függ. Az előadás egyszeri ára 100.000 Ft + ÁFA

Együttműködő szervezet

Manna Kulturális Egyesület

Gyáva

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Megfigyelés 📖 Alkotók

👤 Résztvevők 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

prevenció (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

drogprevenció

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Improvizációk, függők történetei, a főszereplő (Kovács Krisztián) saját személyes történetei.

A színházi előadás rendezője

Scherer Péter

Foglalkozásvezető

A beszélgetést Scherer Péter moderálja.

A program szerkezete és cselekménye

- A darab egy leállt drogos önvallomása, valós történeteken alapuló dokumentum-színház. A színész az előadás jelentős részében egyedül van a színpadon, történeteit a nézőket megszólítva meséli, gyakran bevonva őket. Két alkalommal, mintha egy visszaemlékezést néznénk, megjelenik az apja is, ez a két jelenet kettejük viszonyáról szól. A második jelenetben az apa kirakja a fiát a lakásból, ez vezet el a fiú életében a mélypontra, majd a leálláshoz.
- Az előadást szünet után beszélgetés követi, amin a rendező és a főszereplő mellett részt vesz egy addiktológus is. A beszélgetésnek nincs rögzített tematikája, annak hossza, tartalma, iránya mindig az adott közönség érdeklődésétől, a feltett kérdésektől függ. A megfigyelt alkalmon sor került az előadás és a viszonyok *fejtésére*; majd egyfajta közönségtalálkozóként az alkotók arról meséltek, hogyan hozták létre a darabot, milyen munkamódszerrel dolgoztak, milyen egyéb előadásai vannak még. Ezt követte az apa–fia kapcsolat boncolgatása, majd egy prevenciók blokk, ahol konkrét információk is elhangzottak. Időnként egy-egy kérdés erejéig visszatértek egy-egy korábbi témához is.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

Függőség. Apa-fia viszony, családon belüli kommunikáció.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Kockázatos, veszélyes

viselkedések, függések okainak, elkerülésének, élethelyzetek megoldási lehetőségeinek bemutatása. Személyes felelősség tudatosítása, a szülő, a család, a környezet szerepének bemutatása a függőségek megelőzésében.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 60 perc előadás + kb. 60 perc beszélgetés.

Bejelentkezés

Maximum 120 fő vehet részt az előadáson és a beszélgetésen. Kísérőtanárok részt vehetnek, bekapcsolódhatnak a beszélgetésbe a programon. A programnak van tantermi változata is.

Ár

A jegyár a befogadó helytől függ.

Az előadás egyszeri ára 100.000 Ft + ÁFA

Együttműködő szervezet

Manna Kulturális Egyesület

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Ha ennyire közel van a színész, és ennyire erős interakcióban van a nézővel, ilyenkor inkább magánszemélyként vagyok jelen. A nagyszínházat sokkal szakmaiban nézem: ott nem teremtenek velem szemkontaktust. Ami bevon, az kiránt a szakmaiságból.”

Vakság

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📞 Megfigyelés ☺ Résztvevők

👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

ismeretátadó (emberi/társadalmi kérdéseket felvető, beavató)

Központi téma

Vakság, élet vakon, látó társadalom és vakok viszonya

A színházi előadás rendezője

Scherer Péter

Foglalkozásvezető

A beszélgetést Scherer Péter moderálja.

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A monodrámá egy vak ember életét, megvakulásának történetét, hétköznapi élethelyzeit mutatja be.
- ▶ Az előadás alapanyaga vak emberektől gyűjtött hétköznapi élethelyzetek, részletek irodalmi alkotásokból, és az előadást játszó színész, Sárosdi Lilla személyes gyermeki történeteiből áll össze.
- ▶ A személyes hangvételű előadás egyszerű színházi eszközökkel dolgozik, amelyek részben vicces, részben szívszorító helyzeteket mutatnak be. A nézőket több ponton közvetlenül megszólító előadás betekintést ad a vakok életébe, megértjük viszonyukat a látók világához. A történet egy ember felnőttkori megvakulásának folyamatát mutatja be, a vak életében tapasztalt hétköznapi nehézségeket (alkalmanként az ellene elkövetett abúzust), és azt, hogyan tanult meg látás nélkül tájékozódni a világban.
- ▶ A színdarabot egy beszélgetés követi, ebben az alkotók (rendező és színész) mellett részt vesz az előadás anyagának gyűjtésében résztvevő vak szakember is. A beszélgetés a nézők által felvetett kérdések mentén halad, nincs előre meghatározott menete.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés**Társadalmi/életkori problémák**

Fogyatékkal élők iránti előítéletek, akadálymentesség hiánya, a fogyatékkal élők helyzetével való visszaélés, abúzus.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Korunk erkölcsi kihívásai. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, mint erkölcsi dilemma.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 60 perc előadás + kb. 60 perc beszélgetés.

Bejelentkezés

Maximum 120 fő vehet részt az előadáson és a beszélgetésen. Kísérőtanárok részt vehetnek, bekapcsolódhatnak a beszélgetésbe a programon. A programnak van tantermi változata is.

Ár

A jegyár a befogadó helytől függ.

Az előadás egyszeri ára 100.000 Ft + ÁFA

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Tetszett, hogy életből vett situációk voltak az előadásban.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Szélesítette a látókörüket. Változtatott a sérült emberekhez való hozzáállásukon. A beszélgetés segített a darab értelmezésében, megismertetett a színházi alkotó folyamat-
tal.”

**NYITOTT KÖR EGYESÜLET
(SZENTENDRE/BUDAPEST)**

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.nyitottkor.hu

CÍM 1027 Budapest, Jurányi u. 1–3.

VEZETŐ Meszlényi-Bodnár Zoltán, elnök

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Meszlényi-Bodnár Zoltán, +3670-94-45-585, nyitottkor@nyitottkor.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Nyitott Kör Egyesület küldetése, hogy új nézőpontokat nyisson a színházi nevelés, kompetenciák és közösségek fejlesztése révén a Közép-Magyarországon élő gyerekeknek és fiataloknak, hogy önmagukkal, a környezetükkel és a társadalommal dinamikus egyensúlyban lévő emberekké váljanak. Képesek legyenek egymást segíteni, konfliktusait kezelni, energiáikat közös cél érdekében hasznosítani.”

Kötéltánc

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók

😊 Résztvevők 🎭 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

hatalom, az Antigoné történet

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Eörsi István: Tragédia magyar nyelven
Szophoklész Antigonéjából c. drámája

A színházi előadás rendezője

Hajós Zsuzsa, Szeszák Szilvia

Foglalkozásvezető

Meszlényi-Bodnár Zoltán

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program kereteinek ismertetése után a résztvevők belépnek a játékterébe: egy kötelekből kirakott kör közepén egy dobogón székek állnak egymás hegyén-hátán.
- ▶ A tér rövid *fejtése* után megtudjuk: egy városban vagyunk, ahol előző éjszaka csata dűlt; a programvezető felajánlja a résztvevőknek a város újjáépítését azáltal, hogy a székeket elhelyezik a körön belül.
- ▶ A résztvevők helyet foglalnak, és több környi *székfoglalós taktikai játék* következik, amelyben néhány sikertelen kör után két színész magára vállalja a vezető szerepét, majd kettejük között látszólag spontán veszekedés alakul ki, ami színházi jelenetbe fordul át.
- ▶ A rövid jelenetből megtudjuk, hogy Polüneikész és Eteoklész elesett a csatamezőn, és Thébanak új királya van: Kreón.
- ▶ A jelenetet rövid *fejtés* követi, aminek részeként a résztvevők a programban gyakran használt kétvégű kötél (egyik végén hurok, másik végén rojt) jelentésén is elgondolkoznak.
- ▶ A csoport három kiscsoportra válik szét, és hosszabb (kb. 40 perces) munka veszi kezdetét, aminek során több formában is gondolkoznak a hatalom fogalmán, a program elején megismert kétvégű kötél kisméretű változatát, ill. több különböző kötélardabot is használva. A csoportok rövid *jelenetalkotások*, *állóképek* és hosszabb beszélgetések során végül meghatá-

rozják, hogy számukra egy jó vezető vagy jó hatalom milyen tulajdonságai a legfontosabbak.

- ▶ A szünet előtt a három csoport megosztja egymással a kiscsoportos munka fontosabb eredményeit, majd szavazással döntenek a teljes csoport számára legfontosabb három tulajdonságról.
- ▶ A szünet után kb. 20 perces színházi előadás következik, amely Kreón beiktatásával indul, és amely jelenetben elhangzanak a korábban megszavazott vezetői tulajdonságok. A jelenetsor lerövidítve bemutatja Szophoklész Antigonéjának első felét, Haimón és Kreón párbeszédéig.
- ▶ A színházi részt a probléma megértését segítő rövid *fejtés* követi, majd a csoportnak a megismert szereplőket kell egy *szoborcsoportba* beállítaniuk, ami azok egymáshoz való viszonyát fejezi ki. Az alkotás közben a szobrok (leginkább Kreón) megszólalnak, és állásfoglalásra provokálják a résztvevőket. A szoborcsoportba egy résztvevő is beállhat az egyik szereplő helyére.
- ▶ A szobor elkészülte után a résztvevőknek felkínált záró játékot egy rövid jelenet vagy inkább kép vezeti fel: Kreón egy kifeszített kötélén egyensúlyoz, és a kötél alatt Antigoné fekszik. A résztvevők lehetőséget kapnak arra, hogy belépjenek a képbe, és a program elején használt kisméretű kötelekkel változtassanak azon (pl. kihúzzák Antigonét, és ne hagyják, hogy Kreón ezt meg tudja akadályozni).

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/szerepbe lépés/ a színházi részek alatt a nézők között is zajlik a játék

Társadalmi/életkori problémák

A hatalom kérdésköre társadalmi problémaként és a serdüléshez kapcsolódóan életkori problémaként is releváns.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: A világirodalom drámai művei. Szophoklész: Antigoné című drámájának különböző elemzése, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Művészetek/Mozgóképkultúra- és mé-

diaismeret: Kritikai gondolkodás. A médiabefolyásolásról, manipulációról, az üzleti és politikai hatalom, valamint a média viszonya. A média társadalmi szerepe, használata. Tömegtájékoztatás és demokrácia. Média és hatalom.

Utaztathatóság

Utaztatható bármilyen térbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 180–190 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt, kísérők jelen lehetnek, de nem vesznek részt.

Ár

75.000 Ft

Együttműködő szervezetek

Jurányi Inkubátorház (befogadó)

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Úgy voltunk itt, mint a nép. Egyszerre beleéltem magam, és közben saját magam maradtam.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Ez a korosztály nehezen viseli a szabályokat, a hatalmat. Lázadásuk minden ellen szól – gyakran meggondolatlanul. Sok diák empátikus képességei, toleranciaküszöbe meglehetősen alacsony. Igazságérzetük, igazságkérésük viszont rendkívül fejlett. Gyakran nem képesek érzelmeiket verbálisan is kifejezni – ez a program ebben is segített.”

Gubancok

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📄 Alkotók
😊 Résztvevők 🧑 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (prevenációs)

Központi téma

A rosszul működő családi kapcsolatokat megbetegítő hatása.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

saját szöveg

A színházi előadás rendezője

Szeszák Szilvia

Foglalkozásvezető

Emödi Klaudia, Meszlényi-Bodnár Zoltán

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program kereteinek, fókuszának átbeszélése után bemelegítő gyakorlatként *bogozódással* indul a program (ami azonban kapcsolódik a program témájához és a színházi részek jelnyelvéhez is).
- ▶ Ezt követően négy színész-drámatanár hozzákapcsolja magát a plafonról lelógó négy színes szalaghoz, és a résztvevők segítségével a négy szalagból nagy csomót hoznak létre. A programvezető felszólítja őket, hogy bogozzák ki magukat egy perc alatt úgy, hogy egymást irányítják.
- ▶ A kaotikus próbálkozás színházi jelenetbe fordul át: az egyik szereplő leoldja magát a csomóról, a többiek beszélgetéséből megtudjuk, hogy kórházban, „gépen van”.
- ▶ Rövid *fejtés* után hosszabb színházi jelenetsor következik: megismerünk egy családot, ahol az apa jól kereső munkamániás felsővezető, az anya a szépség- és wellness ipar függője, a nagyobbik lány bulimiás, a fiatalabb fiú pedig játékfüggő és felmerül a kezdődő drogfüggőség gyanúja. A család történetét időben visszafelé haladva ismerjük meg: milyen lépéseken át halad az az elidegenedés, ami végül a nagylány tragédiájához vezet.
- ▶ A jelenetsort hosszabb *fejtés* követi, ahol elhangzik néhány információ a bulimiáról is.
- ▶ A szünet előtti utolsó játékban a családtagok és a nagylány viszonyát jeleníthetik meg a résztvevők olyan képekben vagy mozdulatokban, ahol a nagylányt egy összegubancolt szalag szimbolizálja.
- ▶ A szünet után három kiscsoportban az apát, az anyát és a fiút kérdezhetik a résztvevők forgószínpad rendszerben. Minden kiscsoport kb. 8 percet tölt minden szereplővel.
- ▶ Ezt követően a teljes csoport kérdezheti a kórházban fekvő nagylányt, aki a terem közepén a szalagokba gabalyodva válaszol.

- ▶ Újra három kiscsoportra bomlik az osztály, és minden kiscsoport levelet ír a kórházban fekvő lánynak az osztálytársak nevében.
- ▶ A leveleket felolvassák, és ezek hatására a nagylány a csomóból némiképp kigabalyodik.
- ▶ A záró játék egy *őrzőjáték*, aminek során a résztvevők mobiljaikat szerezhetik vissza, amit még a program elején be kellett tenniük egy kosárba, cserébe olyan cetliket hagynak az őrnél, amire egy-egy függőséget írtak fel.

A társulat a programot 2013/2014. évadtól megváltozott tartalommal játssza!

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A program bemutatja az összefüggést a családi kapcsolatok megromlása és a függőségek kialakulása között. A résztvevők beszélhetnek a családtagokkal, és gondolkodhatnak az osztálytársak felelősségén is.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Kockázatos, veszélyes viselkedések, függések okainak, elkerülésének, élethelyzetek megoldási lehetőségeinek bemutatása. Személyes felelősség tudatosítása, a szülő, a család, a környezet szerepének bemutatása a függőségek megelőzésében.

Utaztathatóság

Utaztatható bármilyen térbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 180 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt, kísérők jelen lehetnek, de nem vesznek részt.

Ár

75.000 Ft

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Be kellett lássam, hogy mindenki hibás. Otthon mindig azt hiszem, hogy csak én vagyok a hibás. Itt most külső szemmel láttam, otthon meg átélem.” „Ha egy bulimiás ezen részt venne, mély sebeket ejtene benne, úgy fogná fel, hogy lesajnáljuk, bele akarunk

szólni, szánjuk őt.” „Úgy lett volna életszerű, ha a végén meghal a lány, és utána döbbenek meg a szülők. Így igazából semmi sem történt a családban, sem a lány sem a szülők nem változtatnak.”

Mit gondoltak a programról a megfigyelők?

A bulimia gyakori betegség a célcsoport körében (becslések alapján a 18–35 év közötti nők 1–4 %-a), és az érintettek általában rejtőzködnek: sem családjuk, sem osztálytársaik nem tudnak a betegségről, amit gyakran maguknak sem vallanak be. Amennyiben a résztvevők között van érintett, számára a pszichiátriai kórkép megoldhatóságát sugallni rejt magában veszélyeket. Nem érintett résztvevők számára a program sok ponton tartalmazhat tanulási lehetőséget.

A virágnak megtiltani...

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók ☺ Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–20 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

prevenció (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

Szexualitás, párkapcsolatok

A színházi előadás rendezője

Fazakas Misi

Foglalkozásvezető

Emődi Klaudia, Meszlényi-Bodnár Zoltán

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A bemutatkozást követően lufival játszott bemelegítő játékokban vesznek részt a diákok. Az elsőben háton fekvé, együttműködve lábbal levegőben kell tartani a lufit. A másodikban a lufihoz csak egy bizonyos testrésszel hozzáérve (pl. váll) kell passzolgatni azt. A harmadikban valamilyen más tárgyat kell eljátszani a lufival, amit a többieknek ki kell talál-

niuk. Ezután a színházi teret határoló függönyökre ragasztják a lufikat.

- ▶ Az első színházi blokk etüdökből áll. Az ismerkedés, párválasztás, és a kapcsolatok számának témáival foglalkozik stilizált színházi formanyelvet használva. A lufik több jelenetben kerülnek elő.
- ▶ A jelenetek *fejtése* egéscsoportos beszélgetésként történik.
- ▶ Két csoportra szétválván egy első randi megrendezésén dolgoznak a diákok. A színeszket a jelenetet leállítva instruálják a *forum színházban*.
- ▶ A szünetet követően egy újabb színházi jelenetsor következik, ebben a szexszel kapcsolatos sztereotípiákról, a nem kívánt terhességről, az első magömlésről, a védekezésről, a nemi úton terjedő betegségekről van szó.
- ▶ Egy rövid beszélgetés után azt kérik a csoporttól, hogy mindenki írja fel egy cetlire az öt legjobban érdeklő témát. Ezt a foglalkozásvezetők összesítik, és a három legnépszerűbb témával foglalkoznak a továbbiakban.
- ▶ A három csoport a témától függően választ formát. Megfigyelésünk alakalmával a felvilágosítás volt az egyik téma, amin *dramatikus módszerekkel* dolgoztak, míg más témánál, a terhesség jeleinél, inkább beszélgettek a felmerülő kérdésekről.
- ▶ Az utolsó színházi blokk a párkapcsolat működéséről szól.
- ▶ Ennek megbeszélésével ér véget a program.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

A kamaszkori szexualitás, nem kívánt terhesség, szülők és gyerekek, társadalmi tabuk.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és te. Szeretet, barátság, szerelem, szexualitás.

Utaztathatóság

Utaztatható alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 180 perc

Bejelentkezés

A programon egy osztály vehet részt. A kísérő pedagógus megfigyelőként jelen lehet a programon.

Ár

A program egyszeri ára 95.000 Ft.

Együttműködő szervezetek

Jurányi Inkubátorház (befogadó)

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Amikor mondták, hogy a szexről fog szólni, megijedtem, hogy már megint egy program, ahol valami egyetemista kivetíti a vaginát. De nem ilyen volt, a mi nyelvünkön mondták el, korban közel álltak hozzánk, mertünk kérdezni tőlük. Volt új info is.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Hasznos volt az osztályközösség erősítése miatt.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

☑ Alkotók

- ▶ **Fórumszínház:** Nem mehetsz (érdekérvenyesítés), Tényleg szeret? (szerelmi problémák)
- ▶ **Bohócelőadások:** Régimódi bohóctréfák újmódi gyerekeknek, Csináljunk egy világszámot!, Holle mese, Illemtan gyerekeknek (óvodásoknak, kisiskolásoknak)
- ▶ **Tananyaghoz kapcsolódó játékok:** Hot-tentota (környezetvédelem), Vészhelyzet (elsősegélynyújtás), A pöszögő király három fia (beszédfejlesztés)
- ▶ **Többtanáros drámaórák felsősöknek:** Marslakó szerelem, Stréber, valamint drámaórák a következő témákban: család, önbizalom, bulizás, kiközösítés, hazugság, szerelem, klikkesedés
- ▶ **Iskolai projektek:** diszkriminációval foglalkozó tréning (kísérleti interaktív színházi előadások, önismereti és személyiségfejlesztő tréningek drámás és színjátszós alapokra építve), stressz-kezelő tréning: Williams ÉletKészségek© diákoknak (13 éves kortól, kiscsoportban)
- ▶ **Színjáték, színjátszó csoportok** diákok-

nak és fogyatékos fiataloknak: 8 színjátszó csoportot vezetnek általános és középis-
kolásoknak: négyet Szentendrén, egyet
Zebegényben, kettőt Budapesten. A Figyelj
Rám! Közhasznú Egyesület által segített
értelmi fogyatékos fiataloknak kétheti
rendszerességgel dráma- és színjátszó fog-
lalkozásokat tartanak.

- ▶ **Szakkörök, tehetséggondozás:** Nyitott Kör – Nyitott közösségek című TÁMOP projektjük keretében 2010–2012 között közösségi és kompetenciafejlesztő foglalkozásokat tartottak Szentendrén, Zebegényben és Dunabogdányban. 16 csoportot működtettek, köztük 5 színjátszó, média, képzőművészeti, GO, gépirás, LEGO® robot, túra, himző és foci szakköröket, valamint énekkart és fogyatékos fiataloknak színjátszást. Szentendrén, Zebegényben és Dunabogdányban több mint 20 önkéntes részvételével tartottak diák filmszemlét, gyerek–szülő napokat, és szerveztek a költészet napja alkalmából utcai megemlékezést, ahol a HÉV-en, a rendelőintézetben és az óvodában ugyan-
úgy hangzottak el magyar versek, mint ahogy a főtéri versrandevűn.
- ▶ **Tábor** hátrányos helyzetű diákok részvételével, szakköri tábor, irodalmi tábor: ingyenesen táboroztattak szentendrei és zebegényi diákokat. Nyáron színjátszó- és drámatáborokat szerveznek.
- ▶ **Osztálykirándulás:** az osztálytól kapott megbízás alapján kerül kidolgozásra a program: az általánosabb, közösségépítő programtól kezdve, speciális kérésekig vagy extrém „túlélő túráig”
- ▶ **Felnőtt tréningek:** a gyermekek és fiatalok mellett az őket körülvevő felnőtteknek (szülők, pedagógusok).
- ▶ Következő előadásuk egy Edward Bond darab lesz, ami egyben magyarországi ősbemutató is.

ORLAI PRODUKCIÓ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK ☹ Internet

HONLAP www.orlaiprodukcio.hu

VEZETŐ Orlai Tibor

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Orlai Tibor,

Szabados Tünde, 06 1 3673478; 06 70 300 2112, orlai@orlaiprodukcio.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Irodánk egy üzleti vállalkozás, melynek célja, hogy a mai rohanó világban, a szappanoperák korában, a művészi, emberi értékek elértéktelenedésének időszakában is merjünk mások lenni, térjünk el az átlagtól és igenis merjünk szórakoztatni! Olyan előadásokat, koncerteket szeretnénk létrehozni, amelyek művészi értéket hordoznak, a közönség érdeklődésére, figyelmére számot tartanak, és üzleti szempontból is sikeresek.”

Igazgató úr

❖ színházi nevelési program

Információforrások

☹ Megfigyelés ☹ Résztevők

♣ Tanár ☹ Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

(osztályterem-) színház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (prevenációs)

Központi téma

Kiszolgáltatottság, tanár–diák viszony

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Szép Ernő: Igazgató úr című drámája

A színházi előadás rendezője

Vékes Csaba

A beszélgetés vezetője

Vékes Csaba

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Szép Ernő egyfelvonásos darabjának napjainkra, és az iskolai közegre aktualizált változatát láthatják a nézők, csak helyenként köszön vissza az eredeti mű nyelvezete.

- ▶ Az előadás az Igazgató úr és Berci, egy helyettesítő segéd beszélgetésével indul, ebből tájékozódhatunk az iskolai pletykákról – ezeket az előadást néző diákoktól gyűjtik be még korábban a színészek – és az Ida nevű próbaidőn lévő diáklány helyzetéről.
- ▶ Az Igazgató behívhatja a lányt és közli vele, hogy nem maradhat az iskolában. A diák előbb felháborodik, majd könyörgőre fogja. Kiderül, hogy az igazgató már korábban udvarolt neki, a szekrényében ajándékokat hagyott, de a lány elutasította a közeledését. Miután Ida hajlandóságot mutat arra, hogy „barátkozzon” az Igazgatóval, az elkezd itatni és szerelmével ostromolni a lányt, aki folyton Sanyiról, a szerelméről beszél. Végül, úgy tűnik, hogy engedne a lány, de az utolsó pillanatban kimenekül az igazgató irodájából. Az Igazgató a behívott segéddel akarja a lányt eltávolíttatni az iskolából, aki felhívja a figyelmét a nyitott sliccére.
- ▶ Az előadást követő szünet után a résztvevők egy beszélgetésen vehetnek részt, amit az előadás rendezője vezet. A nézők által felvetett kérdések megbeszélése mellett azt a központi kérdést járják körül, hogy milyen eszközei vannak egy olyan embernek, aki ki van szolgáltatva mások hatalmának.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

A hatalomnak való kiszolgáltatottság, visszaélés a hatalommal, szembeszállás a hatalommal, a tanár–diák viszony.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Egy XX. századi dráma; Drámai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Művészetek/Dráma és tánc: Drámajátékos ismeretek: különböző összetételű közösségek drámajátékainak módszertani és eszköztárbeli különbségei.

Ember és társadalom/Etika: Én és te. Szeretet, barátság, szerelem, szexualitás. Korunk erkölcsi kihívásai. Az intolerancia,

a gyűlölet, a kirekesztés, mint erkölcsi dilemma.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 95 perc

Bejelentkezés

Általában egy osztály vesz részt a programon, de a megfigyelés alkalmával három osztály vett részt rajta. A kísérőtanár bekapcsolódhat a beszélgetésbe.

Ár

A jegy ára a befogadó helytől függ. Az előadás ára 50.000 Ft + ÁFA + vidék esetén utazási költség.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Figyelemfelhívó volt az előadás, oktató jellegű, hogy vigyázzunk magunkra.” „Bárki kerülhet ilyen helyzetbe.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A fiatalok világlátása, naivitása mind benne volt; konfliktuskezelésre való képessége és képtelensége.”

ÖRKÉNY SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.orkenyszinhaz.hu

CÍM 1075 Budapest, Madách tér 6.

VEZETŐ Mácsai Pál, ügyvezető igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Neudold Júlia, műhelyvezető, 06 70 931 7089, iram@orkenyszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Az Örkény István Színház egyik legfontosabb új kezdeményezése volt 2012 őszén az IRAM (Ifjúsági Részleg és Alkotó Műhely) létrehozása. Az IRAM a középiskolás korosztályt, tanáraikat és iskoláikat szólítja meg. Az ifjúsági program célja a színház, e sok ezer éves társadalmi, művészeti jelenség mélyebb megismertetése, a színházi élmény befogadásának tanítása, a »nézni tudás« színházi értelmű fejlesztése. Feladatunknak tekintjük a fiatalok kreativitásának erősítését, önálló gondolkodásra, véleményformálásra és alkotómunkára ösztönzését.

Az Örkény István Színház Nonprofit Kft. Köz-

szolgáltatási szerződéssel működő, Budapest fővárosának tulajdonában álló kulturális intézmény.”

János király

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–21 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő foglalkozással, feldolgozó beszélgetéssel és kulisszajárással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

Beavató (ismeretátadó)

Központi téma

hatalom, igazságtalanság

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Friedrich Dürrenmatt: János Király című drámája

A színházi előadás rendezője

Bagossy László

Foglalkozásvezető

Neudold Júlia

A program szerkezete és cselekménye

A program az előadást különböző irányokból megközelítő, ahhoz kapcsolódó tudásanyag átadását teszi lehetővé. Szerkezetileg sok, lazán kapcsolódó egységből áll.

- ▶ A felkészítő program pár ismert, a dráma történetéhez adaptált *szabályjátékkal* kezdődik.
- ▶ Ezt a dráma történelmi háttérének ismeretése követi.
- ▶ A darab szövegéből vett jellemző idézeteket, és ahhoz kapcsolódó kulturális elemeket beszélnek meg ezután.
- ▶ A diákok állóképeket készítenek adott témákra.
- ▶ A „haza” fogalmához kapcsolódó asszociációs játék következik. Ezt egy diktátor karakter tulajdonságainak összeállítása követi.
- ▶ Több csoportra szétválván a diákok írott cédulákon kapnak fiktív társadalmi problémákat leíró jövőbeni helyzeteket, és ehhez kapcsolódó feladatokat.
- ▶ Visszatérve a történelmi háttérhez, a

Magna Charta megszületéséhez, a darab szereplőit elemzi végig a foglalkozásvezető.

- ▶ Csoportokban jeleneteket készítenek a diákok. A János királyhoz kapcsolódó helyzetek leírását kapják meg, valamint olyan kérdéseket, amelyek segíthetnek a jelenetek készítésében.
- ▶ A történelem színpadi megjelenéséről, a valós tények dramaturgiai átdolgozásáról és annak színpadon való átdolgozásáról beszél a foglalkozásvezető. Ez alapján a lehetséges jelmezokről és díszletekről beszélgetnek a foglalkozás zárásaként.
- ▶ Az előadás a hatalomért küzdő, háborút vívó politikát mutatja be, a shakespeare-i királydráma gunyoros átirataként.
- ▶ A feldolgozó beszélgetés közvetlenül az előadás után zajlik. Ezen a foglalkozásvezető mellett a rendező és több színész is részt vesz. Elsősorban az előadás létrejöttéről, a színpadi munkáról és annak hatásáról beszélgetnek.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A hatalom és a politikai intrikák témakörét, a történelmi kor és a hatalom viszonyának összefüggését vizsgálja a program.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Mozgókép-kultúra- és médiaismeret: Kritikai gondolkodás. A médiabefolyásolásról, manipulációról, az üzleti és politikai hatalom, valamint a média viszonya. A média társadalmi szerepe, használata. Tömegtájékoztatás és demokrácia. Média és hatalom.

Művészetek/Dráma és tánc: Napjaink egy-két fontos színházi irányzata és a kortárs drámairodalom alkotása. Friedrich Dürrenmatt: János Király.

Ember és társadalom/Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: A középkori Európa. A hatalomgyakorlás.

Utaztathatóság

A felkészítő foglalkozás általában a színházban van, de utaztatható iskolákba is. Az előadás és a feldolgozó beszélgetés helyszíne mindig az Örkeny Színház.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom, a felkészítő foglalkozás kb. 180 perc, az előadás és a feldolgozó beszélgetés kb. 150 perc.

Bejelentkezés

A programon maximum 35 fő vehet részt, nem fontos, hogy egy közösséghez tartozzanak. A kísérőtanár jelen lehet és részt vehet a programban. A részvételhez a műhelyvezetőnél lehet bejelentkezni.

Ár

Jegyár diákkedvezménytel: 1520/2320/2800 Ft. Jegy vásárlása esetén a foglalkozás ingyenes.

Pillantás a hídról

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📺 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–21 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő foglalkozással és feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

Végzet, önismeret, szerelem

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Arthur Miller: Pillantás a hídról című drámája

A színházi előadás rendezője

Mácsai Pál

Foglalkozásvezető

Neudold Júlia

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program az előadást különböző irányokból megközelítő, ahhoz kapcsolódó tudásanyag átadását teszi lehetővé. Szerkezeti-
leg sok, lazán kapcsolódó egységből áll.
- ▶ A felkészítő foglalkozás a színházi térrel kapcsolatos bemelegítő játékkal kezdődik.
- ▶ Az egymásra utaltság és összetartás témáiról szóló beszélgetéssel folytatódik, majd ennek kapcsán az előadás lehetséges díszletén gondolkodnak a résztvevők.

- ▶ A résztvevők kötött szövegre készítenek közösen jelentet.
- ▶ Csoportokban állóképeket készítenek a szerelemmel és a végzettel kapcsolatos témákra. Ezt beszélgetés követi.
- ▶ Egy, a végzet és az önismeret kérdéséhez kapcsolódó kultúrtörténeti kvíz után beszélgetnek arról, hogy mennyire ismerheti magát az ember.
- ▶ A szünet utáni játékok a darab történetét dolgozzák fel, szövegek, helyzetek megjelenítésével, állítások átbeszélésével.
- ▶ Végül csoportokra válva jeleneteket készítenek olyan témákról, amelyek kapcsolódnak az ő életükhöz, és az előadás történetéhez is (pl. szembeszállás a szülőkkal, árulás).
- ▶ Arthur Miller Pillantás a hídról című drámája az amerikai illegális bevándorlók sorsával foglalkozik. Két olasz férfi, Marco és Rodolpho a nyomor elől Amerikába mennek dolgozni. Míg egyikük pénzt akar megtakarítani, hogy otthon maradt családját segítse, addig a másik egy új élet reményében érkezik az országba. Rokonuknál, Beatrice-nél és családjánál szállnak meg. Beatrice és férje, Eddie is bevándorlók le-
származottai, nevelt lányukkal, a felnőttkor határán járó Cathrine-nal élnek egy kis lakásban. Eddie túlzottan ragaszkodik a fiatal lányhoz, mindentől félti, óvja, és nem örül neki, ha egyedül vagy fiúkkal járkal. Beatrice érzi férje már-már természetellenes ragaszkodását, féltékenységet nem leplezi, többször szóvá teszi. Ebbe a konfliktusos közegbe érkezik meg Marco és Rodolpho. A fiatal fiú és Cathrine rögtön egymásba szeretnek, Eddie azonban ellenzi a kapcsolatot. A vita eldurvul a felek között és Cathrine végül úgy dönt, hogy elköltözik és feleségül megy Rodolphóhoz. Eddie, mivel mindenáron meg akarja akadályozni a házasságot, feljeleníti a rendőrségen az illegálisan New Yorkban tartózkodó két férfit, és ezzel megszegi közössége etikai parancsát. Marco bosszút esküszik, megöli Eddie-t, akit addigra már tette miatt a bevándorló közösség is kitaszított magából.
- ▶ A feldolgozó beszélgetés közvetlenül az

előadás után zajlik. Ezt a foglalkozásvezető és a rendező moderálják, mellettük még több színész is részt vesz a beszélgetésen. Elsősorban az előadás létrejöttéről, a színpadi munkáról, és annak hatásáról beszélgetnek. *

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

„A program a felnőtté válás, a szerelem, és az önállóság; az előadás a bevándorlás és a vendégmunkások témaköreit veti fel.”

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Napjaink egy-két fontos színházi irányzata és a kortárs drámairodalom alkotása. Arthur Miller: Pillantás a hídról.

Ember és társadalom/Etika: Törvény és lelkiismeret. Az erények és a jó élet céljai. A jellem. Erkölcsei érzék, erkölcsi nevelés. Önállóság és példakövetés. Önmegvalósítás és önkorlátozás. Én és te. Szeretet, barátság, szerelem.

Utaztathatóság

A felkészítő foglalkozás általában a színházban van, de utaztatható iskolákba. Az előadás és a feldolgozó beszélgetés helyszíne mindig az Örkény Színház.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom, a felkészítő foglalkozás kb. 180 perc, az előadás és a feldolgozó beszélgetés kb. 150 perc

Bejelentkezés

A programon maximum 35 fő vehet részt, nem fontos, hogy egy közösséghez tartozzanak. A kísérőtanár jelen lehet és részt vehet a programban. A részvételhez a műhelyvezetőnél lehet bejelentkezni.

Ár

Jegyár diákkedvezményel: 1520/2320/2800 Ft. Jegy vásárlása esetén a foglalkozás ingyenes.

* A leírást részben Sára Eszter készítette.

Vihar

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók
😊 Résztvevők 🧑 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–21 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő foglalkozással, feldolgozó beszélgetéssel és kulisszajárással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavat (ismeretátadó)

Központi téma

A képzelet szerepe a színházban és az életben, vihar, mint metafora

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

William Shakespeare Vihar c. drámája (Nádasdy Ádám fordítása)

A színházi előadás rendezője

Bagossy László

Foglalkozásvezető

Neudold Júlia

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program az előadást különböző irányokból megközelítő, ahhoz kapcsolódó tudásanyag átadását teszi lehetővé. Szerkezeti-
leg sok, lazán kapcsolódó egységből áll.
- ▶ A színház és a program rövid bemutatásával kezdődik a felkészítő foglalkozás. Ezt a zsinórpaddás, és a színház kiszolgálótereinek végigjárása követi (öltözők, büfé, jelmeztár, kelléktár, próbaterem).
- ▶ Bemelegítő *koncentrációs játék* és *vizuális relaxáció* után arról kérdez a foglalkozásvezető, hogy milyen helyre képzeltek magukat a diákok. Majd a képzelet működéséről folytatnak beszélgetést.
- ▶ Egy diák kiül egy asztalhoz, a körülötte lévő fiktív helyszínt a csoporttársak találják ki. Különböző stílusú zenét játszik be a vezető, majd arról beszélnek, hogy ez miként hat a nézőre. A beszélgetés kitér a valóság és a képzelet viszonyára, a művészet és a fantázia viszonyára.
- ▶ Egy párnát körbeadnak, el kell vele játszani egy tárgyat, a csoport többi tagjának ki kell találnia, hogy mi az.
- ▶ A darabra áttérve arról beszélgetnek, hogy

milyen díszlet jelezheti a szigetet, amin játszódik. A foglalkozásvezető elmondja, hogy az ő előadásuknak díszlete a lecsupaszított színházi tér, amiben látszik a színházi gépezet is. Majd a viharról, mint allegóriáról beszél.

- ▶ A vihar szóhoz kapcsolódó asszociációs játékot játszanak a diákok.
- ▶ Majd különböző típusú viharokat (időjárási, érzelmi, társadalmi, szerelmi, stb.) ábrázoló festményeket vetít a programvezető.
- ▶ Egy furcsa viharról szóló körmesét indít el a vezető, amiben a résztvevők elengedhetik fantáziájukat, és felhasználhatják az összes katasztrófafilmből ismert kliséit is. A cél az, hogy a mese végére menjen el a vihar, és változzon meg a világ.
- ▶ Egy kultúrtörténeti kvíz következik, ami művészek által létrehozott képzelte világokhoz és a sziget motívumhoz kapcsolódik.
- ▶ A szünet utáni bemelegítő játék átvezetés a szabadságvágy és engedelmség kérdésköreinek megbeszéléséhez.
- ▶ Ezután a foglalkozásvezető elmondja a Vihar történetét, úgy, hogy közben a diákokat beállítja egy-egy képbe, szétosztja köztük a szerepeket.
- ▶ Csoportra bontva a történet egy-egy pillanatán dolgoznak a résztvevők, azokról állóképeket készítve. Ezeket bemutatják egymásnak és megbeszélik őket.
- ▶ A foglalkozásvezető beszél a dráma egyik kulcspillantásának (Prospero eltörti pálcáját) különböző lehetséges olvasatairól.
- ▶ Csoportokra válva különböző témákra készítenek jeleneteket a diákok, ezeket bemutatják egymásnak, megbeszélik a látottakat.
- ▶ A felkészítő foglalkozás zárásaként a színház pincéjében lévő díszletraktárt, gépezeteket nézhetik meg a diákok.
- ▶ Az előadás egy felvonásban mutatja be Shakespeare Viharját. Az előadás végig játszik a színházi trükkök megmutatásával, azzal, hogy felmutassa, hogy mi áll egy-egy színházi varázslat mögött.
- ▶ Az előadás után a csoport felmegy a szín-

padra és kipróbálja a forgószínpad működését.

- ▶ A színház előterében a foglalkozásvezető mellett az igazgató, a dramaturg, és a színészek közül többen is részt vesznek az előadásról szóló beszélgetésen.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A foglalkozás és az előadás bizonyos pontjai kapcsolódtak a szerelem, kapcsolatok témájához, és az engedelmség, hatalom problémaköréhez.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése. Shakespeare egy drámája.

Ember és társadalom/Etika: Törvény és lelkiismeret. Az erények és a jó élet céljai. A jellem. Erkölcsi érzék, erkölcsi nevelés. Önállóság és példakövetés. Önmegvalósítás és önkorlátozás. Én és te. Szeretet, barátság, szerelem.

Utaztathatóság

A felkészítő foglalkozás általában a színházban van, de utaztatható iskolákba. Az előadás és a feldolgozó beszélgetés helyszíne mindig az Örkény Színház.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom, a felkészítő foglalkozás kb. 210 perc, az előadás és a feldolgozó beszélgetés kb. 150 perc.

Bejelentkezés

A programon maximum 35 fő vehet részt, nem fontos, hogy egy közösséghez tartozzanak. A kísérőtanár jelen lehet és részt vehet a programon. A részvételhez a műhelyvezetőnél lehet bejelentkezni.

Ár

Jegyár diákkedvezménytel: 1520/2320/2800 Ft. Jegy vásárlása esetén a foglalkozás ingyenes.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Tetszett az előadás, és hogy a foglalkozásban eljátszhattunk mi is jeleneteket. Jó volt belemenni a kulisszák mögé.”

Általános FLESS

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–21 év

Műfaj (forma alapján)

színház felkészítő foglalkozással, feldolgozó beszélgetéssel és kulisszajárással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

Beavató

Központi téma

Színház működése, színészi munka, színházi hatásmechanizmus

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

A program a színház bármelyik előadásához kapcsolódóan választható.

Foglalkozásvezető

Neudold Júlia

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A felkészítő program a színészi eszköztárhoz tartozó készségek fejlesztésére épülő játékokkal kezdődik. A játékok között beszélgetéssel tisztázzák, hogy ezek miért hasznosak a színészek számára.
- ▶ Állóképeket, jeleneteket létrehozva a konfliktus fogalmának témakörére térnek át a diákok.
- ▶ A képzelet és a színház viszonyáról következik beszélgetés, amelyhez egy *szabályjáték* is kapcsolódik.
- ▶ Több témáról beszélgetnek (mérték, gátlástalanság szerepe, spontaneitás, tudatos kontroll, szöveg és mögöttes tartalom), minden témakörhöz egy-egy szabályjáték tartozik.
- ▶ Csoportokban a diákok is jelenetet készítenek, amiket aztán bemutatnak egymásnak és megbeszélnek.
- ▶ Kulisszajárás vagy szakmai séta következik. Az utóbbi program bemutatja a színházi intézményhez kapcsolódó szakmákat és munkaköröket. A séta során szó esik a munka szépségeiről és árnyoldalairól is, valamint az e munkákhoz szükséges képesítésekről.
- ▶ Az előadás a színház repertoárjában lévők közül választható.

- ▶ A színház előterében a foglalkozásvezető mellett az igazgató, a dramaturg, és a színészek közül többen is részt vesznek a feldolgozó beszélgetésen az előadás után.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A színház és a társadalom viszonya szóba kerül a program során.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Színház- és drámaelmélet. A színházművészet összművészeti sajátosságai. Színházi szakmák.

Utaztathatóság

A felkészítő foglalkozás általában a színházban van, de utaztatható iskolákba. Az előadás és a feldolgozó beszélgetés helyszíne mindig az Örkény Színház.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom, a felkészítő foglalkozás kb. 180 perc, az előadás hossza változó, a feldolgozó beszélgetés kb. 50 perc.

Bejelentkezés

A programon maximum 35 fő vehet részt, nem fontos, hogy egy közösséghez tartozzanak. A kísérőtanár jelen lehet és részt vehet a programban. A részvételhez a műhelyvezetőnél lehet bejelentkezni.

Ár

Jegyár diákkedvezménnyel: 1520/2320/2800 Ft. Jegy vásárlása esetén a foglalkozás ingyenes.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók

- ▶ **Örkény KAPTÁR:** A KAPTÁR tizenöt középiskolából álló alkotócsoport. A munkafolyamat hat hónapon át heti egy-két délutánonkénti foglalkozásból áll. A munka egyhetes nyári táborozás után ősszel nyilvános produkcióval zárul.
- ▶ **Örkény ISZAP:** Az ISZAP internetes alkotóportál. A színház előadásaihoz kapcsolódó művészeti projektek: fotó-, videó-, rajz-, objektum-, képregény-, novellapályázatok eredményeit, és magukat az alkotásokat itt teszi közzé a színház.

PANNON VÁRSZÍNHÁZ (VESZPRÉM)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

HONLAP www.pannonvarsinhaz.hu

CÍM 8200 Veszprém, Rákóczi utca 1.

VEZETŐ Vándorfi László, ügyvezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Székely-Szügyi Zsuzsanna, művészeti titkár, 88/563-200, pannonjegy@informax.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Szerveztünk 2001. február 5-én alakult. Elnevezését az indokolja, hogy Veszprém, Veszprém megye, az egykori Pannónia váraihoz, történelmi helyszínéhez kapcsolódó események, személyiségek, értékek korszerű színházi megjelenítésére vállalkozik, emellett ösztönözti alkotómódszerével reagál a közelmúlt és jelenünk konfliktusaira. Fontos hagyománya, hogy kezdetektől fogva a színházi szezon teljes évben értelmezte, nagy jelentőséget tulajdonítva a nyári színházi produkcióknak.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

TÁMOP projekt keretében négy iskolában és egy óvodában 30 témanapot és az ehhez kapcsolódó 16 vetélkedőt tartottak, amelyek a következő tematikákkal futottak:

Deák Ferenc Általános Iskola és a Kossuth Lajos Általános Iskola

1. Veszprém újjáépítése a XVIII. században – tanulmányi kirándulás a veszprémi várban.
2. Két világ találkozása a XVI–XVII. században. A reneszánsz és a török kultúra Magyarországon és Európában – drámajáték, asszociációs képesség, mozgáskészség fejlesztése.
3. „Boldog békeidők” – a század eleji Veszprém és az első világháború – drámajáték, készségfejlesztő gyakorlatok.
4. Veszprém a XIX. század első felében, és a világháború kirobbanásától a századfordulóig – korabeli játék írásos emlékek alapján, huszártáncok, versek, dalok tanulása.
5. Történelmi időutazás az Árpád-kori Veszprém – történelmi, honismereti közös játék.
6. Gyermekélet és gyermeklélek a háborúban

– a két világháború veszprémi gyermekélményei, zenés improvizációs játék.

Bárczi Gusztáv Általános Iskola és Ringató Óvoda

1. Népmese – népmese meghallgatása, eljátszása, kommunikációs játék
2. A népzene – népi hangszerek bemutatása, kipróbálása, közös éneklés, ritmusgyakorlat, koreográfia
3. A népi hagyományok – magyar szokások, babonák ismertetése, karácsonyi játékok, ajándékok készítése, Betlehemes játék tanulása
4. A néptánc – izmok megismerése, népi táncok, magyar néptáncfajták, táncok tanulása
5. Bábozás – pantomim, népi bábjáték, bábkészítés
6. Mondókák – játékok készítése, mondókák tanulása, alkalmazása

Radnóti Miklós Általános Iskola

1. Találkozás a Jókai Mórral a Jókai Villában, a regény születésének megismertetése, találkozás a Füredi Játékszín első társulatával
- 2–4. Jókai Mórral a regény történetének kialakítása, személyes ismerkedés a hősökkel
5. Jókai Mór: A köszívű ember fiai regénye színpadi változatának megtekintése
6. Az előadás megvitatása, helyzetgyakorlatok a szerepekkel

PANODRÁMA (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.panodrama.hu;

<http://panodramaplays.blogspot.hu/>

CÍM 1055 Budapest, Nagy Ignác utca

VEZETŐ Lengyel Anna, dramaturg

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Lengyel Anna, alengyel@yahoo.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A még mindig igen fiatal PanoDráma profilja az eredeti elképzeléshez képest az utóbbi két és fél évben valamelyest módosult. Megmaradt ugyan tevékenysé-

gének nemzetközi jellege, ám ugyanakkor a 2010-es év legelejétől kezdve az a fajta társadalmi-politikai színház került fókuszába, melyet meghatározó történelmi korszakokban épp olyan megkerülhetetlennek érzett a német '68-as nemzedék, mint a Haider-vezette Szabadságpárt Ausztriájában a Nobel-díjas Elfriede Jelinek vagy ma többek között a moszkvai dokumentarista teatr.doc, a nálunk is gyakran látható Gianina Carbonariu vagy a „hét-köznapiak szakértőivel” színpadra lépő, világhírű Rimini Protokoll.”

A PanoDrama a különböző társadalmi problémákat dokumentum színházi eszközökkel feldolgozó előadásai mellé kínál felkészítő, illetve feldolgozó foglalkozásokat középiskolásoknak.

ΠαραSTUDIO - PARALITURGIKUS ÉS PARATEÁTRÁLIS KUTATÁSOK MŰHELYE/KATOLIKUS IFJÚSÁGI ALAPÍTVÁNY (SZEGED)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.paraliturgikus.hu

CÍM 6720 Szeged, Dóm tér 15.

VEZETŐK Liszcai Tamás, Punk Mária, műhely-vezetők

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Liszcai Tamás, Punk Mária, műhelyvezetők, 06 30 289 53 97 és 06 30 688 72 87 info@paraliturgikus.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Paraliturgikus Kutatások Műhelyét 2004 januárjában a szegedi Katolikus Ifjúsági Alapítvány keretében hoztuk létre, hogy a római-latin rítusú katolikus liturgia és paraliturgia technikai elemeit egy kísérleti műhelymunka keretében összevessük Jerzy Grotowski lengyel rendező és színház-teoretikus parateátrális kutatásainak és színházi antropológiájának elméleti és gyakorlati téziseivel és Grotowski elméletére épülő paraliturgikus akciókat alkossunk meg tehetséges fiatalok bevonásával.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók

- **Emese álma – nyári tábor gyerekeknek:** „A nyári tábor gyermekszínháztársaság új kifejezési formáját szeretné megismertetni a gyermekekkel, amely a mozgásszínház eszközeivel is dolgozik. Ez a színházi formanyelv a mozgáson, hangon, szimbólumon, mítoszon, és ritmuson keresztül vezeti el a gyermekeket egy modern önkifejezésig.”
- **Tréningek, színházi workshopok:** A Műhely színházi kutatásaival kapcsolatos ismeretek gyakorlati bemutatására.

PARTVONAL MŰHELY (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

CÍM 1021 Budapest, Hűvösvölgyi u. 123.

VEZETŐ Quintus Konrád, ügyvezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Póta Beáta, kreatív menedzser, 06 20 340 6228, pota.bea@gmail.com
RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Közel 4 éve működő csoport, mely beavató színházzal foglalkozik. A drámai anyagot a Nemzeti Alapítvány anyagából választjuk és egy rövid felvezető foglalkozás után mutatjuk be a fiataloknak. Az előadások stílusa az interakcióra és a fantáziára épülnek, melyet egy levezető foglalkozás zár.”

Egyperces történetek

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

7–20 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív értelmező színház

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

ismeretátadó

Központi téma

Örkény István egyperces novellái

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Örkény István: Egyperces novellák

A színházi előadás rendezője

Quintus Konrád

Foglalkozásvezető

Quintus Konrád

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A diákok (kb. 100 fő) az előtérben találkoznak először a színészekkel, akik három csoportban közvélemény-kutatóként kérdéseket tesznek fel nekik (*Közvélemény-kutatás* c. egyperces), majd bekísérik őket a terembe.
- ▶ A fennmaradó kb. negyven percben a diákok kb. tíz Örkény egypercesből összeállított jelenetsort néznek végig. A jeleneteket alkalmanként a moderátor szakítja meg életrajzi adatokkal, máskor kérdéseket tesz fel a közönségnek (pl. Mikor született Örkény István? Melyik kerület díszpolgára? Mi a groteszk? Tudjuk-e, mi a rósejbní? stb.) Egy ponton néhány diák újságcikkeket talál a széke alatt, őket kéri meg azok felolvasására. A záró jelenetben (*A színész halála*) az egyik diákot állítják be Zetelaki színművészeknek, hogy a jelenet végén ő mondja: „Ma nehéz napom volt”.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/válaszadás/felolvasás

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Magyar epikai művek. Epikai alkotások (Örkény István) különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 45 perc.

Bejelentkezés

A résztvevőknek nem kell egy közösséghez tartozniuk. A kísérők jelen lehetnek, de nem vehetnek részt. A kísérőnek kell bejelentkeznie a társulatnál.

Ár

Térítésmentes.

Weöres 100**Információforrások**
 Alkotók
Korosztály (alkotók szerint)

7–20 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív értelmező színház

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

Beavató

Központi téma

Színházi szocializáció erősítése

A színházi előadás rendezője

Quintus Konrád

Foglalkozásvezető

Quintus Konrád

A program szerkezete és cselekménye

„A program felvezetésében „kitalálódik”, hogy a vers egyik alapja a ritmus. Aztán a résztvevők által ajánlott ritmust és az általuk és általunk ajánlott verset hozzuk „közös nevezőre”. Ezt egy zenei alapként tekintjük és erre az alapra improvizálunk pengetős, fúvós és ritmushangszerekkel dallamot.”

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/játék

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Ének-zene: Az éneklést ki-egészítő tevékenységként javasolt a tanulók által könnyen elsajátítható hangszerek használata.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 45 perc

Bejelentkezés

A programon 30–150 fő vehet részt

Rómeó és Júlia**Információforrások**
 Megfigyelés
 Alkotók
 Résztvevők

 Tanár
Korosztály (alkotók szerint)

9–99 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív értelmező színház

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató

Központi téma

A Rómeó és Júlia darab értelmezése

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

William Shakespeare: Rómeó és Júlia című drámája

A színházi előadás rendezője

Quintus Konrád

Foglalkozásvezető

Quintus Konrád

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program egy beszélgetéssel kezdődik. A moderátor megkérdezi, hogy ki honnan jött? Mire jöttek? És elmondja, hogy a beavatató színház egy rendkívüli irodalomóra, amelyen a moderátor kérdéseket tesz fel, és ezek mentén nézik az előadást.
- ▶ A nézőkkel három oldalról körbevett előadó terét egy széksor zárja. A tempós, gyors váltásokkal dolgozó előadásban néhány színész több szerepet is játszik, ezeket jelmezváltással jelzik. A használt jelmezek mai ruhadarabok.
- ▶ Az előadást a moderátor megszólalásai, kérdései szakítják meg több ponton. A megszólalásokban beszél többek között a térről, a vendégcsövegekről, arról, hogy mi illik egy előadásba és mi nem, valamint a drámai vétség fogalmáról.
- ▶ A történet megfelelő pontjaihoz kapcsolódóan megkérdezi a diákokat többek között arról, hogy volt-e valaki szerelmes? Hogy milyen magasan legyen az erkély? Hogy hová menjenek Rómeó és Júlia, ahol nyugodtan együtt lehetnek? Hogy kibékül-e a két család? stb.
- ▶ Az előadás után egy rövid beszélgetéssel zárul a program, amiben a moderátor reflektál az előadásra, és lehetőséget kínál a nézőknek a kérdéseik megfogalmazására.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

A szerelem, és annak felvállalása, illetve a családi háttér és a szerelem viszonya.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése. Shakespeare egy drámája. Kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának eljárásai.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és professzionális színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 100 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre max. 150 fő vehet részt. A kísérők maguk dönthetnek, hogy részt vesznek-e vagy megfigyelik a programot.

Ár

A jegy 100–1500Ft

Együttműködő szervezet

Az programot Budapesten a József Attila Színház fogadta be.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az előadás vicces volt, jók voltak a színészek, az új ruhákban élvezhetőbb volt a történet. A moderátor megszólalásai zavartak, túl sokszor állította meg. Jobb volt, amikor informált, a kérdések feleslegesek voltak.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Betekintést korlátozottan engedett a program a »műhelytitkokba«. A gyerekek elmondása szerint a műbe való beleélésüket nem segítette, inkább akadályozta az előadás többszöri megszakítása, ilyen módon a konkrét drámához kissé kerültek csak közelebb. A minőségi előadás, ami tőlük ténylegesen karnyújtásnyira játszódott, viszont nagyon is valóságossá tette az érzéseket, a történetet, ez viszont segítette a beleélést.”

Pantallone házassága

Információforrások

Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

10–99 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív értelmező színház

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

Beavató

Központi téma

Színházi szocializáció erősítése

A színházi előadás rendezője

Quintus Konrád

Foglalkozásvezető

Quintus Konrád

A program szerkezete és cselekménye

„Két fiatal össze akar házasodni és ezt a nézők ötletei alapján megakadályozzuk. - Hisz minden színpadi jelenet alapja a konfliktus.”

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Színház- és drámaelmélet. A színházművészet össz-művészeti sajátosságai. Színházi szakmák.

Utaztathatóság

Az előadás fix játszóhelye a Vörösmarty Színház (Székesfehérvár), emellett utaztatható iskolai és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 70 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre kb. 110 fő vehet részt. A kísérők maguk dönthetnek, hogy részt vesznek-e, vagy megfigyelik a programot.

Ár

A jegy 100–1500 Ft.

Oidipusz király – ókori krimi

Információforrások

Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

12–99 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív értelmező színház

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató

Központi téma

Színházi szocializáció erősítése

A színházi előadás rendezője

Quintus Konrád

Foglalkozásvezető

Quintus Konrád

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadás felvezetésében, az előcsarnokban, a Labdakidák mondakörrel kapcsolatos kérdések hangoznak el, mint egy kvízműsorban.
- ▶ Ez a műsor adja az előadás keretét, az előadást fiatal színészek játsszák.
- ▶ Bizonyos pontokon a kvízműsor vezető – moderátor megállítja az előadást, és beszélget a nézőkkel.
- ▶ Az alkotók több hibát rejtenek el szándé-

kosan az előadásban, ezek kínálják az apropót a beszélgetésekhez.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Színház- és drámatörténet. Az ókori színház és dráma. Színház- és drámaelmélet. A színházművészet össz-művészeti sajátosságai. Színházi szakmák.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és professzionális színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 55 perc

Bejelentkezés

A programon egyszerre kb. 80 fő vehet részt. A kísérők maguk dönthetnek, hogy részt vesznek-e vagy megfigyelik a programot.

Ár

A jegy 100–1500 Ft

PATAKY KLÁRI TÁRSULAT / CLARISONUS KÖZHASZNÚ NON- PROFIT KFT. (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK ☹ Internet

HONLAP www.klaripataky.com;

www.facebook.com/pataky.tarsulat/

VEZETŐ Pataky Klári

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Pataky Klári,
klaripataky@yahoo.co.uk

SZÍNHÁZI NEVELÉSI PROGRAM:

A Társulat Pillangó Ballada című előadásához kapcsolódik felkészítő foglalkozás. A felkészítő foglalkozás során a diákok profi táncosok vezetésével megalkothatják saját darabjukat. Ezt követően megnézik az előadást.

PÉCSI HARMADIK SZÍNHÁZ (PÉCS)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK ☉ Internet

HONLAP www.pecsiharmadikszinhaz.hu

CÍM 7633 Pécs, Hajnóczy utca 41.

VEZETŐ Vincze János, igazgató, művészeti vezető

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? (+36) 72/252-478,

info@pecsiharmadikszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Pécsi Harmadik Színház az 1980-as évek végén hozta létre Vincze János a megszüntetett uránbánya művelődési házában. Ez a színház, amely az akkori változások lendületével alulról szerveződött, az 1990-es évek közepére – produkiókat létrehozó művészi alkotóközösségek számára a műhelymunka lehetőségét biztosító működésével és sikeres előadásaival jelentős szakmai elismertséget vívott ki magának.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

A „Tantermi Színház” keretében két előadást kínálnak:

- ▶ **Portéka Együttes: Árpádházi királyóra.**
A 45 perces programot három zenész tartja, énekléssel és zenével bemutatva az Árpádház jelentős alakjait.
- ▶ **Babits Mihály: Jónás Könyve.** A verset Banka Gabriella adja elő.

PÉCSI NEMZETI SZÍNHÁZ (PÉCS)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK ☉ Internet

HONLAP www.pnsz.hu

CÍM 7621 Pécs, Színház tér 1.

VEZETŐ Rázga Miklós, igazgató

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Telefon: 06 72 512 660, 06 72 211 965

E-MAIL info@pnsz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „2011 nyarán az épület ismét felújításra került. A munkálatok magukba foglalták az erkély megerősítését, kicserélték a teljesen elkorrodált tartókonzolokat. Visszahelyezték és részben újragyártatták az erkély díszítőelemeit. Az erkélyt szigetelték és újrabetonozták. A kupolát is felületkezelték, kicserélték a bádogozást és megújult a teljes homlokzat. Nagy-

lelkű pécsi vállalkozók jóvoltából belül is megújult az épület. Nemcsak az impozáns előcsarnok került felújításra, hanem az összes közönségforgalmi helyiség. Ragyognak a frissen festett falak a büfében, csillognak az aranyozott stukkók mindenütt, a pályolyok ismét régi fényükben pompáznak.”

Piciny csodák

Információforrások

☉ Megfigyelés ☉ Résztevők ☉ Internet

Műfaji (színi) alapján)

interaktív színház

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A jelzésszerű díszlettel, egy iskolai tábla előtt játszott monodrámban megszólalnak részletek különböző Karinthy Frigyes művekből, a *Tanár úr kérem*-ből, és a szerző felnőtt élettel kapcsolatos novelláiból is. A kb. 45 perces előadás első felében több ponton interakcióba lép Nagy Viktor színész a közönséggel, aláírat bizonyítványt, megkérdezi őket, hogy milyen nap van, stb. Később csökken az interakciók száma.
- ▶ A Bodonyi József által rendezett előadást utaztatható iskolai terekbe. Egyszerre 2–3 osztály is megnézheti.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Magyar epikai művek. Karinthy Frigyes: *Tanár úr kérem* (részletek) című műve. Epikai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAM:

Mesés opera

A Pécsi Operáért Alapítvány öt bemutatóból álló sorozata, amelyben moderátor-mesélő segíti az operák befogadását a közönség számára.

PERVINKA ALAPÍTVÁNY (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📄 Alkotók

HONLAP pervinka.info

CÍM 1113 Budapest, Tas vezér utca 20.

VEZETŐ Dr. Janka Gergely, kuratóriumi elnök

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Molnár Ildikó,

06 30 636 28 45, molnarpervinka@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Közhasznú előadó-művészeti tevékenység folyamatos fenntartása és támogatása. Az alkotó és előadó-művészet 3 fő céljának átadása a tanítás és a művészet legkülönbözőbb szerveződésein. A gyermekek, fiatalok és a felnőtt korosztály színházi, gyakorlati kultúrájának, ízlésvilágának, nézői szokásainak kialakítása, alakítása az egyetemes és magyar színház történeti és drámapedagógiai, neveléstörténeti és közművelődési értékek mentén.”

Mátyások és pofonok

Információforrások

📄 Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

3–99 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház

Központi téma

Mátyás udvara és a reneszánsz

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Körmives Zoltán: Mátyások és pofonok c. darabja

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A berendezett térben a közönséget a komédiás fogadja. A komédiás bemutatja az összes óriásbabát (köztük a királyt), díszletet, jelmezt, kelléket. Párbeszédbe elegyedik a közönséggel. Együtt zenélnek, esetleg énekelnek is, táncolnak a királynak. A komédiás a királyt és az egyéb udvartól jelenlévő óriás babákat, illetve a nézőket történetekkel szórakoztatja.
- ▶ Tetszés szerint a mesébe bevonhatók nézők, ismétléssel újrajátszható valamilyen mese, illetve az előadó is ki-kilép a

szerepéből, reflektál magára és a nézők reakcióira.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Tájékozódás időben és térben. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással (pl. Mátyás uralkodása idején). A Magyarország történetének kezdetei és beilleszkedése Európába. Hunyadi Mátyás és udvara.

Művészetek/Vizuális kultúra: A legjelentősebb művészettörténeti stíluskorszakok és irányzatok legfontosabb jellemzőinek összegző ismerete: reneszánsz.

Magyar nyelv és irodalom: Művelődés- és irodalomtörténeti tájékozódás – korszakok, korstílusok, stílusirányzatok (reneszánsz).

Utaztathatóság

Bármilyen térbe utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 50–60 perc.

Bejelentkezés

Nincs megkötés, bármilyen variáció lehetséges.

Ár

Nyilvános előadás esetén 500 Ft/fő.

PINCESZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.pinceszinhaz.hu

CÍM 1093 Budapest, Török Pál u. 3.

VEZETŐ Frenkó Zsolt, ügyvezető

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Jegypénztár és közönségszervezés: (1) 218-0116

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A házat 1875-ben építették. Akkor lábakon állt, a földszint egyáltalán nem volt beépítve, hogy a szekerek, lovas kocsik be tudjanak állni az udvarra. A neve pedig: Fogadó a Két kecskéhez. A helyet több mint 50 éve a Benkó Dixieland saját klubjává alakította, a pincébe pedig beköltöztek az amatőr színjátszók, létrehozva a Pinceszínházat. Nyaranta a ház szórakoztatására

és az újaknak szereplési lehetőséget biztosítva heti egyszer a belső udvaron előadást rendeztek főleg gyerekeknek.”

Illemtan gyerekeknek

Információforrások

📺 Megfigyelés 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

4–10 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív bohócjáték

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

ismeretátadó

Központi téma

Hétköznapi illemszabályok.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Mosonyi Alíz: Illemtan gyerekeknek c. könyve

Foglalkozásvezető

Vági Zsuzsa és Meszlényi-Bodnár Zoltán

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A 65 perces bohóctréfát két bohóc adja elő élő zongorakísérettel. A vidám darabban századfordulós gyerekruhákat használva a bohócok versben és dalban arról mesélnek, hogyan kellett viselkedniük a régi gyerekeknek, mi volt a helyes és a helytelen. Időnként egy-egy nézőt kihívnak, ráadják valamelyik jelmezt, és rajta demonstrálják az adott illemszabályt (pl. kézmosás, orrfújás, fegyelmezett ülés az óra alatt). A bohócok alkalmanként az egész közönséget bevonják a játékba (pl. orrfújás, köszönés).
- ▶ A programot a 2013/2014-es évadtól a Nyitott Kör tartja műsoron, kapcsolatfelvételhez szükséges információt a szervezeti leírásnál találhat.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Erkölcstan: Erkölcsi személyiség, emberi társaság. Szokás, hagyomány, szabály, illem.

RADNÓTI SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📺 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.radnotiszin haz.hu

CÍM 1065 Budapest, Nagymező u. 11.

VEZETŐ Bálint András, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Közönségszolgálat:

06 1 321 0600/119; 06 1 322 1071,

szervezes@radnotiszin haz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Radnóti Színház művészeti koncepciójához az is hozzá tartozik, hogy a produkciók fő irányát jelentő – a sztanyiszlavszkiji hagyományokra épülő –, azokat modernizáló lírai realizmus mellett folyamatosan színpadra állítson merész hangvételű, olykor kifejezetten kísérleti jellegű előadásokat is. Legfőbb törekvésünk azonban az, hogy a különböző irányzatok között egyensúlyt teremtsen – egy sajátos ironia fénytörésébe állítva – olyan értékkeremtő és értékálló előadásokat hozzunk létre, amelyek az európai színházművészet legnemesebb hagyományait ötvözik a korunkra jellemző látásmóddal, újító törekvésekkel, az aktuális problémák és kérdések iránti érzékenységgel.”

Ráhangelő

Információforrások

📺 Alkotók

Az előadás kezdete előtt egy órával beszélgetés az alkotókkal az adott előadásról. Az időpontokat a programban jelzi a színház, nem kell előre bejelentkezni. A program nem csak középiskolásoknak szól.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📺 Alkotók

- ▶ **KÖR Színházismereti vetélkedő** középiskolásoknak (Örkény és Katona József színházzal közösen)
- ▶ **Kurátsi Klub** – „A Klub keretein belül a jelentkező 16–21 év közötti fiataloknak heti egyszer 3 órás foglalkozást tartott Hárs Anna dramaturg és Neudold Júlia színházpedagógus. A foglalkozások célja az volt, hogy a fia-

talok a Kurázszi mama és gyerekei c. előadásunkból kiindulva, ahhoz azonban csak lazán kapcsolódva megismerjük és megtapasztalják a színház összetevőit, lehetséges céljait, hatásmechanismusát. Játékos formában, a résztvevők kreativitását fejlesztve foglalkoztak a színjátszás, a szöveg, a látvány világával, tartalom és a forma egymást erősítő vagy éppen kiegészítő elemeivel.”

RAJTAM/KÍVÜL PROJEKT (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

KINÉL LEHET A PROGRAMRÓL ÉRDEKLŐDNI? Bernáth Flóra, projektvezető, 06 20 522 65 40, flora.bernath@gmail.com

Rajtam/kívül

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők

Korosztály (alkotók szerint)

15–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

látássérültek integrációja, közösségi döntéshozatal

A színházi részek rendezője

Bernáth Flóra

Foglalkozásvezetők

Bernáth Flóra, Szabó Vera, Barkó Tamás

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A drámatanárok elmondják a program kereteit és az osztálynak felkínált szerepet (fiktív iskola 12-es osztálya), illetve, hogy a játék folyamán lehetőségük lesz szerepet váltani. Majd kimennek a teremből.
- ▶ Zsolti bejön (a valóságban is látássérült fiú játssza a szerepet), elmondja, hogy ő az új osztálytárs, és kéri, hogy mutassanak neki egy helyet. Közben magáról beszél, illetve

kérdegeti az osztályt, s kicsomagolja Braille írógépet.

- ▶ Megérkezik az osztályfőnök. Kérdegeti az osztályt, hogy milyen volt a nyár, megkéri Zsoltit, hogy mutakozzon be az osztálynak, majd az osztályt is kéri, hogy sorban mindenki mondja el a keresztnévét. Megkéri őket, hogy segítsenek majd Zsoltinak, ha szüksége lenne rá. Elmondja, hogy van egy pályázat, aminek a témája az ideális közösség, és amire az EU-ból végzős osztályok pályázhatnak, annyit kell csupán tenniük, hogy megírják, mit gondolnak az ideális közösségről, illetve terveznek egy logót hozzá. A nyeremény egy két hetes londoni utazás. Megkérdezi, hogy benne van-e az osztály, hogy ezzel foglalkoznak az első héten, ahelyett, hogy belefognának a tananyagba. Az osztály a megfigyelt alkalmon elfogadta a pályázatírást.
- ▶ A tanárnő azt kéri, hogy rendeződjenek két csoportba, és írjanak három olyan alapfeltételt, ami nélkül az ideális közösség nem valósulhatna meg. Öt percet ad a feladatra.
- ▶ Az idő leteltével mindkét csoport elmondja, mire jutottak, a tanárnő felírja a táblára, majd azt kéri, hogy most ezek közül vitassák meg, majd szavazzanak, melyik legyen a legfontosabb három feltétel. Zsolti nagyon sokszor jelentkezik, mindenről eszébe jut valami. A tanárnő egy idő után nem szólítja fel.
- ▶ Zsolti egy adott pillanatban feláll, kirohan a teremből, becsapja maga mögött az ajtót. A tanárnő az osztályt kérdezi, hogy szerintük miért rohanhatott ki, majd közli, hogy rajzóra jön, és gyorsan ő is utána rohan.
- ▶ Zsolti visszajön az osztályba, nem szól semmit, de láthatóan nagyon dühös. Egy másik tanár jön be a terembe (ugyanaz játssza, mint az előzőt). Elmondja, hogy cseppet sem örül a pályázatnak. Kérdezi, hol van az új tanuló. Megkérdezi a nevét, majd ő is bemutatkozik. Megkérdezi, hogy tudja-e, milyen állapotban van az osztályfőnöke. Zsoltit nem érdekli. A tanárnő megkérdezi, tudja-e, mit mond az iskola

házi rendje arról, hogy mikor hagyhatja el az osztálytermet. Nem válaszol. A tanárnő elmondja, hogy csak akkor mehet ki, ha engedélyt kért, és engedélyt kapott, az ő órájáról pedig nem fog engedély nélkül ki-berohangálni.

- ▶ Ezek után két csoportban megrajzolják az ideális közösség logóját. Az egyik csoportba beül Zsolti, de nem szól senkihez. Az óra végén a tanárnő, mikor kimegy, megkérdezi Zsoltit, hogy részt vett-e a munkában, majd megjegyzi, hogy „látja, tud maga közösségekben dolgozni, ha akar”, és kimegy. Zsolti is kimegy a tereméből.
- ▶ Bejön az igazgató. A résztvevőket tantes-tületként szólítja meg, kérdezi, hogy ismerik-e az új diákokat, mik a benyomásaik. Elmondja, hogy tegnap Zsolti egy olyan Facebook bejegyzést tett közzé, amiben tanárnőit lefaszisztázta, illetve kijelentette, hogy gyűlöli az iskolát. Onnan tudja ezt, hogy aznap reggel felhívta a Vakok Állami Intézetének igazgatója, akihez Zsolti 10 évig járt fejlesztésre. Azt mondta neki, hogy ellenőrök érkeznek majd, hogy minden órát figyeljenek meg, amin Zsolti részt vesz, illetve tanácsolja, hogy Zsolti esetleg a Koós Károly Integrált Iskolában folytassa tovább tanulmányait.
- ▶ Az igazgatónő közli, hogy nem tudja, mi a helyes döntés, mert Zsoltinak már ez az ötödik iskolája. Számít kollégái meglátásaira. Elkezdene vitázni, érvelni. Végül szavaznak arról, hogy Zsolti maradjon-e vagy menjen.
- ▶ Azokat, akik arra szavaztak, hogy menjen, megkéri az igazgatónő, hogy menjenek ki vele a folyosóra, ahol Zsolti apukája várja őket, és mondják el neki a döntést.
- ▶ A teremben maradt többi kollégához az osztályfőnök megy be, és vele beszélgetnek az ő döntésükről, hogy Zsolti maradjon, és mit is kéne vele konkrétan csinálni. Az osztályfőnök kifejezi, hogy nem tud a jövőben együtt dolgozni egy olyan diákkal, aki ennyire durván megalázta.
- ▶ Ezek után visszajönnek, akik kint voltak. A drámatanárok megállítják a játékot. Lehetséges van még két jelenetet megnézni,

erre a két csoport párhuzamosan, öt perc alatt készül fel.

- ▶ Akik arra szavaztak, hogy menjen át Zsolti másik iskolába, azok mind játszhatják Zsolti szerepét, ahogy felvételizik ebbe a másik iskolába. Az igazgatónővel fognak beszélni (*tanár szerepben*), aki csupán azt a kérdést teszi majd föl neki, hogy miért jött el már a második nap az előző sulijából.
- ▶ A másik csoport, akik arra szavaztak, hogy Zsolti maradjon, mind játszhatja az osztályfőnök szerepét, aki másnap behívatta Zsoltit (*tanár szerepben*), hogy beszéljék meg ezt az ügyet, hogyan fognak a továbbiakban együttműködni. Zsolti végig flegmán viselkedik, semmire nem reagál érdemben.
- ▶ Megnézik a jeleneteket. Ezek után egy körbe ül mindenki, és beszélgetnek a játékról.
- ▶ Lezárásként mindenki egy mondatot mond, ami így kezdődik: „nekem ez a játék arról szólt, hogy...”.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Hogyan integrálható egy látássérült egy nem látássérült közösségbe? Egy iskolai közösség konfliktushelyzetében az érintetteknek mennyire, milyen módon van lehetőségük részt venni a konfliktus megoldásban? Mit kezdünk azzal a helyzettel, ha olyan valaki váltja ki belőlünk az ingerültséget, akivel kapcsolatban jóindulatot, támogatást, együttérzést várunk el magunktól?

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Én és mi. Egyén és közösség. Mi és ők. Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség. A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 120–140 perc.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vesz részt a progra-

mon, kísérő nélkül. Az iskolának kell bejelentkeznie.

Ár

30.000 Ft/alkalom.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Nem volt a probléma triviális. Szabad volt változtatni a véleményünket. Sokat gondolkodtam, mi lenne az ideális megoldás, azért nem szólaltam meg.” „Az volt a célja, hogy empátiát fejlesszen, de nem működött. Nem az volt a baj a sráccal, hogy vak, hanem hogy ellenszenvet váltott ki, elvárta a kivételezést. Átgondolni tudtam csak a helyzetét, de nem éltem át.”

Mit gondoltak a programról a megfigyelők?

A programot követő beszélgetésen a résztvevők között nagyon izgalmas, éles vita alakult ki két kérdésben is: hogy a program színház volt-e, ill., hogy a program fejlesztette-e az empátiát, vagy sem.

RÁKOSHEGYI BARTÓK ZENEHÁZ KÖZALAPÍTVÁNY (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP bartokzenehaz.hu

CÍM 1174 Budapest, Hunyadi utca 50.

VEZETŐ Bokor Jutta, operaénekes, művészeti vezető

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? bartokzenehaz@bartokzenehaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Rákoshegy-i Bartók Zeneház Közalapítvány 2006. szeptember 22. óta működik havonta 8–10 programmal. Egy kamara jellegű koncerttermet - színházi pódiumot működtetünk, világhírű hírességeket is meghívunk.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók

Összesen 11 témában hirdetnek olyan programokat, amelyhez daltanulás, hangszerismertető, előadás vagy beszélgetés kapcsolódik. A programok alaptémája adott, tartalma

és szerkezete 50 perctől 240 percig is tarthatnak. A programok kisoperákat (pl. Bogács) vagy zeneszerzői életműveket (pl. Ludwig van Beethoven) dolgoznak fel, amelyek alkalmanként projektoros társzművészeti anyaggal bővülnek. A 30 ilyen típusú alkalmat magába foglaló TÁMOP projekt most zárult.

RAM COLOSSEUM (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.ramcolosseum.hu

CÍM 1133 Budapest, Kárpát utca 23.

VEZETŐ Román Sándor, művészeti igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Jegypénztár: 06 1 222 5254 Jegypénztár csoportok szervezése:

06 1 398 6262 ram@experidance.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Ram Colosseum, a Főváros Első Élményszínháza 2011. április 14-i nyitása óta több mint 130 000 nézőt örvendeztetett meg egyedi, közönségbarát műsorpolitikájával. A ház nyitásával bebizonyosodott, hogy a fővárosnak valóban szüksége volt egy közönségszínházra, ahol egyenrangú műfajként jelenhet meg egymást erősítve a tánc, a próza, a komoly- és könnyűzene, a musical, a cirkusz világa és még sok-sok más érték és élmény!”

Zsuzsika hangja

Információforrások

🌐 Internet

Műfaj (forma alapján)

interaktív mese musical

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató

Rendező és foglalkozásvezető

Zsurzs Kati

A program szerkezete és cselekménye

„A színpadon most éppen a Hamupipőke című darabra készülnek a színészek. Zsuzsika művésznő lesz Hamupipőke és Flórián művész úr lesz a Királyfi. Azt a jelenetet próbálják, amikor Hamupipőke csodálatos ruhájában megjelenik a bálon, és a Királyfi beleszeret. Ám a színházban a mesék tündére vigyáz

arra, hogy Hamupipókét csak olyan kislány játszhasssa, aki maga is kedves, szerény, segítőkész és akkor a Királyfi majd tudja, kit válasszon. Ezért a tündér elvarázsolja Zsuzsika hangját, hogy tanulva a kalandból, megérdemlje a koronát.

Az előadás bizonyos fokig a kisebb színházlátogatóknak egy »beavatás« is a színház titkaiba, hiszen megbeszéljük benne, kik dolgoznak a színházban, mi a próba, miben különbözik egy próba az előadástól, stb. De mindezek mellett nagyon vigyázunk arra is, hogy megmaradjanak a csodák, amelyek ámulatba ejtik a nézőket; elvarázsolja a közönséget a színészek játéka, a zene, a fények, a díszlet, a bútorok, a jelmezek.”

RÉV SZÍNHÁZI ÉS NEVELÉSI TÁRSULAT/IMPORT IMPRÓ EGYESÜLET (GYŐR)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.revszinhaz.hu

CÍM 9021 Győr, Aradi vértanúk útja 23.

VEZETŐ Balla Richárd, operatív vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Bálint Bernadett, színész-drámatanár, 06 70 360 8265, revtie@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A RÉV SzNT kisebb-nagyobb megszakításokkal és változó tagokkal már 2006 óta dolgozik színházi nevelési programok létrehozásán. Társulatunk a formális oktatást kiegészítő drámapedagógiai foglalkozásokat kínál. A színházi nevelési és a tantermi előadások egy-egy, a fiatalokat érintő fontos kérdést vizsgálnak. A saját élményen és közös gondolkodáson alapuló foglalkozásokat képzett drámatanáraink vezetik.”

Zakkant

❖ színházi nevelési program

Információforrások

🔍 Megfigyelés 🗣️ Résztevők 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

12–14 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (beavató)

Központi téma

Barátság, árulás

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Tom Stoppard: Rosencrantz és Guildenstern halott és Shakespeare: Hamlet c. drámája

A színházi előadás rendezője

Korányi Bálint

Foglalkozásvezetők

Balla Richard, Nagy Zsolt, Varju Nándor

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program négy hosszabb színházi részből áll, amelyek a két színházi alpanyagból összevágott szövegekre épülnek.
- ▶ Ezeket szakítják meg a történet és a szereplők viszonyrendszerének feldolgozását segítő feladatokkal. A beszélgetések mellett használnak különböző dramatikus módszereket, állóképeket, gondolatkövetést.
- ▶ A színházi jelenetek a Shakespeare dráma történetét a Stoppard mű jelenetivel egészítik ki, a nézők jobban követhetik az eredeti mű két mellékszereplőjének sorsát, illetve barátságuk alakulását Hamlettel.
- ▶ A foglalkozás során felmerül, hogy Rosencrantz, Guildenstern és Hamlet valóban zakkantak-e vagy csak tettetik? Vajon Hamlet miket gondolhat? A résztvevőknek lehetőségük nyílik Hamlet szemszögéből ránézni a helyzetre.
- ▶ Hangsúlyosan szerepel a drámának az angliai utazás része, itt a két barát Claudius levelét viszi, amiben arra kéri az angol királyt, hogy végezzen Hamlettel. Hamlet kicseréli a levelet, amiben a két barát halálos ítélete van.
- ▶ Ezt a színházi jelenetet közös gondolkodás követi.
- ▶ A foglalkozás egy ponton kitér a nyelvi minőség használatára is, valamint nem csak a múltat, jelent, hanem a jövőt is vizs-

gálja. A program a barátságról és a hatalomról szól, azok bujtatott, és nyílt hazugságairól, igazságairól.*

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A barátság fontos kérdéskör a cél életkor-csoport számára.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése. Shakespeare egy drámája.

Ember és társadalom/Etika: Én és te. Szeretet, barátság.

Művészetek/Mozgókép-kultúra és média-ismeret: Kritikai gondolkodás. a médiabe-folyásról, manipulációról, az üzleti és politikai hatalom, valamint a média viszonya. A média társadalmi szerepe, használata. Tömegtájékoztatás és demokrácia. Média és hatalom.

Ember és társadalom/Erkölcstan: Erkölcsi személyiség, emberi társaság. Önállóság, alkalmazkodás, engedelmisség. Őszinteség, hazugság.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 150 perc

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt. A kísérőtanár megfigyelőként jelen lehet a programon. A befogadó leszerződött a pályázatában résztvevő iskolákkal, így ők vehetnek részt a programon.

Ár

A részvétel a diákoknak térítésmentes, a program költségeit a befogadó állja. A program egyszeri ára 120.000 Ft

Együttműködő szervezetek

Befogadó intézmény: Gyermekek Háza, Győr

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szolt a program, hogy nem szabad el-
árulni a barátodat!”

* A leírás Fekete Anikó megfigyelésének ada-
tai alapján készült.

Rebellis

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📅 Alkotók
😊 Résztvevők 🧑 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

13–16 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

Igazságtalanság, lázadás a hatalom ellen

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Tasnádi István: Közellenség című drá-
mája

A színházi előadás rendezője

Varjú Nándor

Foglalkozásvezető

Varjú Nándor

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A diákokat a színházi téren kívül köszön-
tik, majd bevezetik őket a játéktérre, ahol
a székek össze-vissza vannak elhelyezve a
térben.
- ▶ Minden belépő diák karjára bélyegeznek,
majd fokozatosan kiderül, hogy egy sin-
tértelepen vagyunk, ahol Kohlhaas Mihály
lovak mesélik el saját és gazdájuk történe-
tét.
- ▶ A reformáció korában, a németalföldön
játszódo eseménysor azzal indul, hogy egy
földesúr különös okmányokat követel a
lőcsiszártól, miután az nem hajlandó áron
alul eladni neki két lovát. Míg a kereskedő
elmege a nem létező papírokért, addig a
földesúr lefoglalja a lovakat, és azokat le-
robbant állapotban próbálja visszaadni,
mikor visszatér a gazdájuk. Kohlhaas az
összes törvényes utat bejárva próbál elég-
tételt szerezni magának, de miután a kü-
lönböző összefonódások miatt nem sike-
rül jogi úton érvényt szerezni igazának,
szervezkedésbe fog, és erőszakhoz folya-
modik.
- ▶ A történetet a Kancát és Csődört alakító
két színész játssza el újbábok, kellékek,

éles szerepváltások alkalmazásával. Az előadás közben többször bevonják a nézőket, időnként közvetlenül megszólítják őket, máshol nekik kell kitalálniuk az eljátszott történeteket. Emellett még az előadás szerves részét képező dalok éneklésébe is bevonják őket.

- ▶ Az első előadórész után egy beszélgetés során *fejtik* a látottakat.
- ▶ Egy szünet után három jeleneten dolgoznak kiscsoportban a színész-drámatanárokkal a diákok, ezeket elemzik, majd a színészek által kínált módokon próbálják, hogy az előadás részeként bemutathassák később.
- ▶ Egy újabb szünetet követően egy átrendezett nézőtérrel figyelhetik a történet folytatását a diákok, ebben Kohlhaas és csapata már városokat is megtámad, hogy bosszút álljon, és Luther Márton próbál közvetíteni a hatalom képviselői és a felkelők között.
- ▶ Az előadást megszakítva kerülnek bemutatásra a diákok által játszott jelenetek, majd egy beszélgetéssel zárul a program, amiben lehetőségük van a nézőknek a bennük felmerült kérdéseket egymással megosztani.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/éneklés

Társadalmi/életkori problémák

A program kapcsolódik a társadalmi egyenlőtlenségek, a hatalmi visszaélés, korrupció témáihoz.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Napjaink egyikét fontos színházi irányzata és a kortárs drámairodalom alkotása. Tasnádi István: Közellenség. Korunk erkölcsi kihívásai. A közösségi és társadalmi korrupció problémája.

Művészetek/Mozgóképkultúra és médiaismeret: Kritikai gondolkodás. A médiabefolyásolásról, manipulációról, az üzleti és politikai hatalom, valamint a média viszonya. A média társadalmi szerepe, használata. Tömegtájékoztatás és demokrácia, média és hatalom.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 150 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt. A kísérőtanár megfigyelőként jelen lehet a programon. A program győri állandó befogadója leszerződött a pályázataiban résztvevő iskolákkal, így ők vehetnek részt a programon.

Ár

A részvétel a diákoknak térítésmentes, a program költségeit a befogadó állja. A program egyszeri ára 120.000 Ft.

Együttműködő szervezet

Befogadó intézmény: Gyermekek Háza, Győr

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az elnyomásról és igazságtalanságról szólt, és arról, hogy hogyan vonjuk bele a nézőket a történetbe.” „Mindenkinek van saját története, más lovakkal más igazságtalanság történhetett.”

SANYI ÉS ARANKA SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP saszh.hu

CÍM 1093 Budapest Mátyás u. 9.

VEZETŐ Lukáts Andor

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? +361 7894036,

kapcsolat@saszh.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A valamikori Stúdió K helyén a Mátyás utca 9-ben született egy új színház, Sanyi és Aranka névre hallgat. Az abszurd színház és az opera lenne a fő profilja. Abszurd színház azért, mert hiányzik az európai színházak palettájáról, így természetesen a magyar színházak világából is (ezzel nem azt állítjuk, hogy a hazai színházak nem játszanak abszurdot, hanem azt, hogy ezt a műfajt választjuk).”

Homéroszról, a görög színházról...

Információforrások

☹ Internet

Műfaj (forma alapján)

értelmező színház

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató

A program szerkezete és cselekménye

A sorozatban görög drámákat mutatnak be, Karsai György és Térey János új fordításában. A 2500 éves tragédiákat Karsai György egyetemi tanár elemzi, közép-pontba állítva a minket körülvevő világ néhány fontos, a mindennapjainkat közvetlenül érintő, morális kérdését.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Színház- és drámatörténet. Az ókori színház és dráma. Színház- és drámaelmélet. A színházművészet összművészeti sajátosságai. Színházi szakmák.

(SIC!) TÁRSULAT (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK ☹ Alkotók

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Kallós Viola, színész-drámatanár

E-MAIL kallosv@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A társulat idén tavasszal alakult, azzal a céllal, hogy részvételi színházi előadásokat csináljon, különös tekintettel a TIE-ra. Középiskolások és felnőttek egyaránt célcsoportunkba tartoznak. Tagjaink nagy része drámapedagógiával foglalkozik, fórumszínházzal már sokan foglalkoztak és van köztünk egy leendő fiatal dramaturg és filmrendező.”

Life short learning

❖ színházi nevelési program

Információforrások

☹ Alkotók ☹ Internet

Korosztály (alkotók szerint)

16–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

Emberi/társadalmi kérdéseket felvető (ismeretátadó)

Központi téma

Mennyire befolyásolja a társadalmi környezet a pályaválasztást?

Foglalkozásvezetők

Benedek György, Fáter Ambrus, Kallós Viola, Orbán Ágnes, Szabó Veronika

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A foglalkozás kerete: három fiatal találkozása a Munkaügyi Központban.
- ▶ A program során egy-egy jelenet segítségével megismerhetjük nehézségeiket azon a pályán, amit választottak vagy ahová sodorta őket az élet. A Munkaügyi Központba mindhárman azért kerülnek, mert változtatni kényszerülnek külső körülmények vagy saját döntésük hatására.
- ▶ A közönséget bevonva gondolkodnak arról, ki hogyan jutott el odáig, ahol most van.
- ▶ A három múltbéli eseményt bemutató jelenet után már a jelenben, a Munkaügyi Központban az egész közönség részt vesz a játékban. A résztvevők állításokat hallanak, amelyekre igennel vagy nemmel kell válaszolniuk. A válaszukat a térben mozogva adhatják meg. Ezt teszik a korábban jelenetekből megismert szereplők is.
- ▶ A saját és a szereplő válaszait hallva a közönség három csoportra válik szét. A résztvevők az alapján választhatnak csoportot, hogy melyik szereplőt érzik a leginkább magukhoz közelállónak.
- ▶ A kiscsoportos munka során megjelenítik a választott szereplőt a jövőben, és megvizsgálják, hogy milyen nehézségekkel kell szembenéznie, hogy elérje célját.
- ▶ Ezekre reflektálva zárul a program.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A társadalmi mobilitás hiányának problémájához kapcsolódik a pályaválasztás és társadalmi háttér összefüggése.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Közösségi viselkedésformák és magatartási normák megismerése, bemutatása. A pályaválasztást elősegítő önismeret fejlesztése.

Életvitel és gyakorlat: Pályaorientáció, közösségi szerepek. A pénzkereső munka: a szakmák, foglalkozások csoportjainak jellemzői. A szakma-, illetve pályaválasztás előkészítése.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 95 perc.

Bejelentkezés

A résztvevőknek nem kell egy csoporthoz tartozniuk.

Szabó Veronikához is köthető az **Akvárium** c. komplex színházi nevelési előadás, amely azt a kérdést járja körül, hogy fiatal felnőttként meddig tartozunk felelősséggel idősebb szüleinkért, feladatunk-e beavatkozni és változtatni az ő hozzáállásukon. A darabot eredetileg a párizsi nemzetközi Dráma és Színházi Nevelési Világkongresszusra (IDEA) készítették (Márton Gábor Csaba, Montvai Hanna, Schefcsik Orsolya, Szabó Veronika).

SOPRONI PETŐFI SZÍNHÁZ (SOPRON)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.soproniszinhas.hu

CÍM 9400 Sopron, Petőfi tér 1.

VEZETŐ Pataki András, igazgató-főrendező

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Magyar Kató Blanka, művészeti titkár, 06 30 204 6198, muvtitkarsag@prokultura.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A 2012. augusztusban hivatalba lépő vezetés fontosnak tartotta egy olyan „suliszínházi program” megvalósítását is, amely a városi és város környéki iskolákkal együttműködve elérhetővé teszi minden iskolás gyerek számára az életkorának megfelelő

problémákkal való alkotó, „színházi” szembesülést színházi-nevelési program keretei között.

A Soproni Petőfi Színház a városi önkormányzat intézménye, gazdasági értelemben nem önálló, hanem három másik intézménnyel együtt része a Prokultúra Nonprofit Kft.-nek. Művészi értelemben önálló vezetéssel, önálló társulattal rendelkezik.”

Dúvadnevelde

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók

😊 Résztvevők 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

13–16 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (ismeretátadó, emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

színházi előadás értelmezése

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Leonyid Gabisev: Dúvadnevelde című regénye

A színházi előadás rendezője

Németh Ervin

Foglalkozásvezető

Németh Ervin

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az előadás helyszínéül szolgáló osztályterem előtt bemutatkozik a foglalkozásvezető, és elmondja a program menetét a diákoknak.
- ▶ A négy oldalon ülő nézők között ül az előadás hét fiú szereplője, akik szintén középiskolás diákok. Az előadásban dramaturgiai, hangulatteremtő szerepe van a zenének. Sok ponton használják őket.
- ▶ Az előadás egy lopáson kapott srác útja Szibériába, és élményei a büntető táborban, a „zónában”. Itt az erőszak mindennapos, és komoly tétje van a többiekhez való alkalmazkodásnak. Álomszerű jelenségek ellenpontosítják a nyers helyzeteket, amiket gyors jelenetváltásokkal, stilizált színházi formákkal jelenítenek meg.

- ▶ Az előadás után közvetlenül kezdődik a feldolgozó beszélgetés. Először azt kérdezi a foglalkozásvezető, hogy miért nem érezni, hogy vége az előadásnak ezen a ponton.
- ▶ Az előadásból képeket, jeleneteket vissza-idézve beszélgetnek a színházi formanyelvről, és közben a történet részleteit is tisztázzák. A térhasználat, a mozgás és a szöveg használata is szóba kerül.
- ▶ A foglalkozásvezető beszél a darab történelmi háttéréről, valamint kultúrtörténeti kapcsolódásairól is.
- ▶ Felelevenítik a darabon végigvitt motívumok (kéz, víz) alakulását, valamint beszélnek az emberség és az emlékek megőrzésének kapcsolatáról is.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

A program az önkény és az agresszió hatásait mutatja be, ez többféle társadalmi problémához is kapcsolódik.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Közösségi viselkedésformák és magatartási normák megismerése, bemutatása. Ismerkedés az emberi agresszió és összetartozás jellemzőivel, okaival, befolyásolásának módjaival.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 135 perc.

Bejelentkezés

A programon egy osztálynyi diák vehet részt, a kísérőtanár eldöntheti, hogy milyen mértékben vesz részt a programon. A színháznál bejelentkező iskolákhoz megy ki a program.

Ár

A jegy ára 300 Ft/fő, amit az intézmény csoportosan vehet meg.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az volt a célja, hogy rávezzessenek, hogy gondolkodj. Folyamatosan kérdeztetek.” „Én nem értettem, hogy mi a célja.” „Tetszett, hogy korunkbeliek mutatták be.”

Kövek

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

11–18 év

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

prevenációs (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

felelősségteljes gondolkodásra és döntéshozatalra ösztönzés

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Tom Nycos - Stefo Nantsou: Kövek c. drámája

A színházi előadás rendezője

Molnár Anikó

Foglalkozásvezető

Molnár Anikó

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A színházi előadás két tizenéves fiatal megtörtént esetét mutatja be, akik unalomból köveket dobáltak egy autópálya felüljárójáról, és így megölték az egyik autó sofőrjét. A darab a gyilkossághoz vezető eseményektől indul, és egészen a tárgyalás lezárulásáig követi a fiúk történetét. A darabot összesen hat színész játssza, akik gyors váltásokkal alakítják a fiukat és a történet felnőtt szereplőit is. A játék számos nagyméretű kartondoboz között zajlik, amelyekre a színészek jelenetről jelenetre különböző jelzésértékű ábrákat fűjnek fel, így lesz a kezdetben raktárnak ható díszletelemből autó, telefonfülke vagy sörccsap.
- ▶ Az előadást követően a kb. száz, korban heterogén néző korosztályok szerint három különböző csoportra válik szét. Mindegyik csoport a színház másik terében dolgozik tovább két-két színésszel. (A 11–12 évesek csoportját figyeltük meg, ennek leírása következik.)
- ▶ Az előadás rövid fejtése után a foglalkozásvezető négy csoportra osztja a gyerekeket, majd mind a négy csoportnak ki-

adja, miről csináljanak állóképet: 1. graffitizésről, 2–3. kőrugdosásról, 4. bírósági tárgyalásról.

- ▶ A megosztásnál a négy csoport egyszerre mutatja meg a képeket. A foglalkozásvezető elmondja, mit lát a képeken.
- ▶ Beszélgetés következik a két fiú családi hátteréről: a fiatalabb sokkal gazdagabb, mert azonnal kifizették utána az óvadékot. A vezető ismét négy csoportra osztja a gyerekeket, ezúttal jeleneteket, ill. fotósorozatot kell készíteniük: 1. a fiatalabb első napja otthon, 2. az idősebb első napja otthon, 3–4. a két családban fotósorozat a családi beszélgetésről, hozzá egy-egy mondat.
- ▶ A négy csoport megosztja a jeleneteket, képeket. A foglalkozásvezető értelmezi a látottakat.
- ▶ Az idősebb fiúnál az óvadékhoz az anyának pénzt kellett szereznie. Honnan szerezte a pénzt? A vezető két csoportra osztja a gyerekeket, hogy gondolkodjanak ezen.
- ▶ A gyerekek megosztanak két lehetséges verziót.
- ▶ Újra négy csoportban dolgoznak a gyerekek. Három ember becsukja a szemét, egy negyedik pedig egy képet állít össze belőlük, ami a fiúk jövőjét fejezi ki. A négy csoport megosztja a képeket, a foglalkozásvezető összefoglalja, milyen lehetséges jövő várhat a szereplőkre.
- ▶ A vezető megkérdezi, melyik jelenetet oszták meg a többiekkel.
- ▶ A csoport visszatér a színházterembe, ahol csatlakoznak a két idősebb (16–17 éves) osztályhoz. Az osztályok megosztják egymással az elmúlt foglalkozás eredményeit. Az idősebb csoportok a médiával foglalkoztak, a történet kapcsán interjút készítettek különböző szereplőkkel, cikkeket írtak és fotókat készítettek.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Fiatalkori bűnözés, bandázás, befolyásoltság, megfelelni vágyás. Széthulló családok, magukra hagyott gyerekek, szembehelyez-

kedés a felnőtt társadalommal, identitáskeresés.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség. A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 60 perc előadás + kb. 70 perc feldolgozás.

Bejelentkezés

A résztvevőknek nem kell egy közösséghez vagy egy korcsoporthoz tartozniuk, egyszerre akár 90 fő is részt vehet. A kísérők dönthetnek, részt akarnak-e venni. Minden résztvevőnek jegyet kell vennie.

Ár

A jegy ára 500 Ft.

Együttműködő szervezet

Forrás Színház

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

Alkotók

- ▶ **Drámaóra:** Az egyes bérletes előadásokhoz kapcsolt, az adott iskola egy-egy osztálya, pedagógusa által igényelt foglalkozás, amelyre az előadás megtekintése utáni napokban kerül sor az iskolában.
- ▶ **Rendhagyó irodalomóra:** A középiskolás korosztálynak szánt iskolai foglalkozás, amely igyekszik ráhangolni a leendő diák-nézőt az adott előadás színházi nyelvére, kapaszkodókat nyújt számukra a kultúrtörténeti háttérismeretek átadásával.
- ▶ **Képzés:** Drámapedagógiai tanfolyam a Magyar Drámapedagógiai Társasággal együttműködésben, ill. továbbképzés a színházi nevelési foglalkozásokban részt vevő színészek, drámatanárok számára.

STÚDIÓ K (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK ☎ Internet

HONLAP www.studiokszinhaz.hu

CÍM Budapest, IX. ker., Ráday u. 32.

VEZETŐ Zubek Adrienn, ügyvezető igazgató

HOLLEHETÉRDEKLŐDNI? studiok@studiokszinhaz.hu

Részlet a szervezet bemutatkozásából „A Stúdió K elnevezés az állandó változásra és változtatásra utal, a folytonos képzésre, kreativitásra, a közönségben kísérletező, kapcsolatépítő, különleges konfliktusokat kíméletlenül kereső, kíváncsian kutató kritikai műhelyre. A Stúdió K nagy nemzedéke bejárta előadásaival a világot, tevékenysége ma már tananyag, alkotóinak életműve jelentős, maguk is színházakat, iskolákat hoztak létre. A második és harmadik nemzedék színészei közül is többen meghatározó személyiségek a kortárs kultúrának.”

A nagy átr(uh)ázás

Információforrások

☎ Megfigyelés ☎ Résztevők ☎ Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív értelmező osztályterem-színház

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

Manipuláció, hatalmi mechanizmusok. A színházi nyelv.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Shakespeare: Szeget szeggel c. drámája, Mészöly Dezső fordítását tantermi színházra alkalmazta: Szeredás András

A színházi előadás rendezője

Fodor Tamás

Foglalkozásvezető

Fodor Tamás

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A programra az osztály termében kerül sor. Hat színész két tanóránban, összesen tizenkét jelenetben mutatja be Shakespeare: Szeget szeggel c. drámájának mai viszonyokra aktualizált változatát.
- ▶ A jelenetek az interakció különféle formáit

kínálják az osztály tagjainak: pl. az egyiküknek kell egy levelet felolvasnia, bírósági tárgyaláson vesznek részt, az egyiküket meginterjúvolják, stb.

- ▶ Valamennyi jelenetet fejtések, a történet megértését segítő értelmezések, információk előzik meg és követik, vagyis a jelenetek és a közvetlen hangvételi értelmező részek váltják egymást. Az értelmező részek témái többek között: Shakespeare és kora, milyen nyelvezettel írta meg Shakespeare a darabot, mi a különbség a jambusokban írt és a prózában írt részek között, mi a szerepösszevonás, mit tud eljátszani egy színész, milyen instrukciókat adhat egy rendező, stb. Alkalmanként képeket is kivetítenek (pl. középkori kivégzési módok).
 - ▶ Az értelmező részek mindig elmagyarázzák az egyes szereplők háttérét és viszonyait, valamint a szerepváltásokat is. A színészek a résztvevőknek elmagyarázva váltanak jelmezt vagy hoznak be a játékba újabb kellékeket. Egy alkalommal azt is kipróbálják, egy „szexuális zaklatás” jelenet mennyiben más, ha a nemi szerepeket megcserélik.
 - ▶ Négy alkalommal az osztály több lehetőségéből is választhat, hogyan folytatná a darabot. A történet a megírt szöveg szerint folytatódik, így ezek inkább véleménysszavazások.
 - ▶ Az utolsó értelmező részben a kivetítőn egy sakkjátszma lépésein keresztül bemutatják, mi történt eddig a darabban. Az utolsó színházi jelenetben a főszereplő Herceget leszámítva minden szereplő báb – mindkét esetben utalva arra, hogy végig a Herceg mozgatta a szálakat.
- A program milyen részvételi módokat kínál?**
néző/beszélgetés
- Társadalmi/életkori problémák**
Uralkodás, hatalom, hatalommal történő visszaélés, befolyásolás.
- Kapcsolódás a NAT-hoz**
Magyar nyelv és irodalom: Irodalmi kultúra, az irodalmi művek értelmezése. Shakespeare egy drámája.
Művészetek/Mozgókép-kultúra- és mé-

diaismeret: Kritikai gondolkodás. A médiabefolyásolásról, manipulációról, az üzleti és politikai hatalom, valamint a média viszonya. A média társadalmi szerepe, használata. Tömegtájékoztatás és demokrácia. Média és hatalom.

Ember és természet: Közösségi viselkedésformák és magatartási normák megismerése, bemutatása. Ismerkedés az emberi agresszió és összetartozás jellemzőivel, okaival, befolyásolásának módjaival.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, két tanóra szünettel.

Bejelentkezés

Egyszerre egy osztály vehet részt, a kísérő jelen lehet.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az nagyon jó volt, hogy adtak egy nézőpontot, hogy a szereplők mit gondolnak. Az nem volt jó, hogy nem úgy folytatták, ahogy szavaztunk.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

A 2013/14-es évadban mutatják be Szabó Borbála: Nincsenapám, seanyám c. darabját Vidovszky György rendezésében, amihez feldolgozó foglalkozás is készül.

SZABAD KURZUS ALAPÍTVÁNY (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

HONLAP szabadkurzusalap.blogspot.hu

CÍM 1068 Budapest, Szalmás Piroska utca 4.

VEZETŐ Vidovszky György, elnök, kurátor

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Gyevi-Bíró Eszter, kurátor, 70 3125690, gyevi.biro@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Szabad Kurzus Alapítványt azzal a céllal hívtuk életre, hogy olyan programok létrehozásában vegyünk részt, amelyek segítik a fiatalokat – elsősorban középiskolásokat – a színházi élmény elmélyülésében. Fontosnak tartjuk továbbá, hogy színházi nevelési eszközökkel esélyt adjunk a gyermek és ifjúsági kor-

osztálynak, hogy a színházi élmények segítségével körbejárjanak egy adott témát, fókuszot, érdeklődési területet vagy akár történelmi kort és a drámapedagógiai módszerek segítségével el is mélyülhessenek mindezekben.”

Információforrások

📖 Alkotók

A Szabad Kurzus Alapítvány négy színház előadásaihoz készített feldolgozó foglalkozásokat:

- ▶ **A Bárka Színházban** az Alapítvány jelenleg a következő előadásokhoz tart feldolgozó programot: Anna Karenina, Dogville, East Balkán, Fahrenheit 451, A harmadik hullám, Iskola a határon, A teljes tizedik évad, Vasárnap 16:48 (a programok leírását ld. a Bárka Színháznál). Korábban az alábbi előadásokhoz volt még program: Istentelen ifjúság, Párkák, Sirály, Victory, Zendülők.
- ▶ **A Kolibri Gyerme- és Ifjúsági Színházban** korábban a Kócsag és a Lila története (leírást ld. a Kolibri Színháznál) című előadásokhoz tartottak foglalkozásokat az Alapítvány szervezésében.
- ▶ **A Karinthy Színházban** az Anna Frank jegyzetekhez kapcsolódik program (leírást ld. a Karinthy Színháznál). Korábban A tavasz ébredése, Árvácska, Aranysárkány című előadásokhoz kapcsolódott program.
- ▶ **A Trafó Kortárs Művészetek Háza** beavató programsorozatában mintegy kéttucatnyi előadáshoz tartottak foglalkozást.
- ▶ Korábban dolgoztak a **Pincészínházzal**.
- ▶ A 2013/14-es évtől dolgoznak a **Magyar Színházban** is.

SZEGEDI KORTÁRS BALETT (SZEGED)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.szegedikortarsbalett.hu

CÍM 6720 Szeged, Horváth Mihály u. 3.

VEZETŐ Pataki András, igazgató; Juronics Tamás, művészeti vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Telefon: 06 62 476 080

E-MAIL szkb@vnet.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A komolyzenei repertoárból, többek között Csajkovszkij, Sztravinszkij, Bartók, Orff, Eötvös műveire készült táncszínházi darabok mellett zenei montázsokra komponált koreográfiák alkotják az együttes sokszínű repertoárját. Juronics Tamás vezetőkoreográfus mellett több élvonalbeli európai koreográfus alkotott modern táncműveket az együttes számára. A Társulat 1993-ban vette fel a Szegedi Kortárs Balett nevet, s akkor lett az újjáalakult együttes művészeti vezetője Juronics Tamás, igazgatója pedig Pataki András. A Szegedi Kortárs Balett 2000 óta önálló együttesként működik közhasznú alapítványi formában.”

Ismeretterjesztő, beavató-színházi rendezvény középiskolásoknak, egyetemistáknak

Információforrások

☹ Internet

„Az esemény során a szereplők a színpadon bemutatják egy választott darab koreográfiai elemeit, miközben a koreográfus mindig hozzáfűzi, elmeséli motivációit, a darab születésének körülményeit, mondanivalóját, a kulisszatitkokat, a drámapedagógus pedig elmondja az előadás lelki, gondolati, intellektuális motivációit, a darab történetét, mondanivalóját, értelmezi számukra a látottakat. Közben a tanulók a nézőtérén ülve bármikor kérdezhetnek, az elbeszélést a gyerekek bármikor megszakíthatják, kérdezhetnek a koreográfustól, a táncművésztől vagy elmondhatják véleményüket akár a darabról, a balett, a színház a világról. A bemutatót követően betekinhetnek a színpalak mögé, testközelből érzékelhetik a Szegedi Kortárs Balett táncművészeinek munkáját.”

Az esemény általában a Társulat bemutatóihoz kapcsolódik.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAM

Információforrások

☹ Internet

Diák szem program: „Szeged öt legnevesebb gimnáziumának művészeti tanárai kiválasztanak iskolánként tíz-tíz gyereket, akik megnézhetik a készülő produkciót, arról élménybeszámolót, esszét írnak, amit később a tanórán megbeszélnek tanáraikkal és társaikkal. Az így elkészült rövid tanulmányokat, reflexiókat a tanár eljuttatja hozzánk, így mi is azonnali verbális visszajelzést kapunk a friss munkával kapcsolatosan. A legjobb írások felkerülnek a honlapunkra.”

SZÍNHÁZ- ÉS FILMMŰVÉSZETI EGYETEM (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK ☹ Internet

HONLAP www.filmacademy.hu

CÍM 1088 Budapest, Vas u. 2/c

VEZETŐ Ascher Tamás, Rector

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

☹ Internet

Az egyetemen pedagógusok, bölcsészek és művészeti tárgyakat oktatók részére fut egy „Színházi nevelés” elnevezésű, 300 órás, szakirányú továbbképzési szak.

Legjobb tudomásunk szerint az egyetem égisze alatt nem működik színházi nevelési program, de időről időre a képzésben résztvevők közül kikerülnek olyanok, akik önálló produkciót indítanak (pl. Benga).

SZIGLIGETI SZÍNHÁZ (NAGYVÁRAD)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók ☹ Internet

HONLAP www.szigligeti.ro

CÍM 410021 Oradea/Nagyvárad P-ta Ferdinand I. nr. 6.

VEZETŐ Czvikker Katalin, menedzserigazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Fazakas Márta, művészeti titkár, 00 40 772298995, fazakasmarta@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Szigligeti Színház jogi személy, a Bihar Megyei Tanács által fenntartott hivatásos művészeti intézmény. Célja a valós színházi és művészi értékek felmutatása, a nemzeti és egyetemes drámairodalom magyar nyelven való művészi megfogalmazása. A Szigligeti Színház repertoár-színház, amely évadonként a rendelkezésre álló 4 színpadon legkevesebb 9 új előadás színrevitelét javasolhatja. A színház keretében három társulat működik: Szigligeti Társulat, Lilliput Társulat és a Nagyváradi Táncegyüttes.”

9000 kilométer a hagyomány szolgálatában

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

A Nagyváradi Táncegyüttes három egységből álló programja eljut azokhoz az gyerekekhez, fiatalokhoz is, akik földrajzi vagy infrastrukturális okokból ritkán jutnak el kulturális intézményekbe. A három egység a következő:

I. Táncos történelem óra

Első alkalommal a tánc történeti korokat, a különböző korokban kialakult és aztán több száz éven keresztül fennmaradt táncokat ismertetik, megmagyarázzák a számos változat kialakulásának okát, körülményeit.

II. Táncos földrajz óra

A második előadásban a néptáncok néprajzi tájegységek szerinti, tehát földrajzi eloszlását mutatja be, kihangsúlyozva a földrajzi, történelmi sőt, esetenként vallási körülmények hatására kialakult sajátos táji jellegét.

III. Adventi játék

A harmadik előadás szándéka, hogy koherens dramaturgiai egységbe szedje az adventi ünnepek körül található népi dramatikus játékokat. Egy mai fűszereplőt mutatnak be, aki – mint egy idegen – beleszöppen egy számára

idegen világba. Egy idő- és térutazás áldozata, amelynek során végighalad egy sor néprajzi tájegység faluközösségében, akik saját közeük szokásain keresztül közelednek az adventi várakozásban a karácsony felé, majd eljutnak a vízkereszt ünnepéig.

Iskola a színházban – színház az iskolában

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Minden évadban egy-egy klasszikuson dolgoznak az nagyváradi magyar nyelvű iskolák önként jelentkező diákjaival a Szigligeti Színház színészei. A művek olvasását és értelmezését egy próbafolyamat követi, amit a mű egy részének előadása követ. A különböző koncepciók alapján készült részleteket egy gála keretében egymás után játsszák a diákok az évad végén. Örkény István egypercesei és Karinthy Gellérthegyi álmok című műve mellett dolgoztak már a Csongor és Tündén is a nagyváradi diákok.

SZIGLIGETI SZÍNHÁZ (SZOLNOK)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.szigligeti-szinhaz.hu

CÍM 5000 Szolnok, Táncsics Mihály utca 20.

VEZETŐ Balázs Péter, igazgató

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Szervező-és Jegyiroda, 56/422-902, 56/424-063, jegyiroda@chello.hu

KAPCSOLÓDÓ PROGRAM

Információforrások

🌐 Internet

Az Ádámok és Évák Ünnepét a szolnoki Szigligeti Színházban rendezték meg elsőként 2010-ben (részletesen ld. az erről szóló fejezetet később). Az első évadban Az ember tragédiája, 2011-ben a Biblia, 2012-ben a

magyar regék és mondák, 2013-ban pedig a magyar népmesék volt a téma. A „legügyesebb” fiú/lány főszereplő/epizódsszereplő, a „legügyesebb csapat”, a „legötletesebb megvalósítás”, valamint a „legszebb kiejtésű szereplő” is díjat kap.

SZKÉNÉ SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet
HONLAP www.szkene.hu

CÍM 1111 Budapest, Műgyetem rakpart 3.
K épület II. emelet 3.

VEZETŐ Németh Ádám, ügyvezető igazgató
KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Tana-Kovács Ágnes, programvezető, 06 70 2128 693, tanakovi@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Szkéné Színház a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen működő, jelenleg mintegy 150 fő befogadására alkalmas légkondicionált, a fogadóterében kávézót és galériát üzemeltető kamarszínház, mely összművészeti befogadó helyszíneként funkcionál. Kész előadásokat, önálló Szkéné előadásokat forgalmaz, de koprodukciókat és új előadások létrejöttét is szorgalmazza, újszerű helyspecifikus előadások színtere.”

Kő, papír, olló

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

15–17 év

Műfaj (forma alapján)

osztályterem-színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Jövőkép, továbbtanulás, és az erről folytatott kommunikáció

A színházi előadás rendezője

Pass Andrea

Foglalkozásvezető

Pass Andrea

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Rövid bevezető után a kör alakba rendezett nézőterre ülnek be a diákok, a színészek is a körben ülnek.
- ▶ Az előadás Natasa, Tomi és Balázs barátságát mutatja be. A három gimnazista egyrészt próbál az egymás iránt érzett érzelmeikkel tisztába kerülni, másrészt kitalálni azt, hogy milyen irányba haladjanak tovább az életükkel, hol tanuljanak tovább. Gyakran a nézők felé kifordulva is mesélik történeteiket, máskor a köztük zajló helyzeteket látjuk, akár több nézőpontból is. A színházi előadás mikro-jelentek sorából áll, a három fiatal között történő félreértéseket, ki nem mondott gondolatokat és találkozásokat mutatja be, és azt, hogy a viszonyaikra miként hat a továbbtanulással kapcsolatos, az életüket nagyban befolyásoló döntés meghozatala.
- ▶ Az előadást szünet, majd egy beszélgetés követi, amiben egyrészt a történetről, másrészt a színházi formákról beszélnek.
- ▶ Három csoportra szétválva egy-egy szereplő problémáit beszélnek át alaposan, majd erről készítenek jelenetet a diákok. Az illető problémáját sűrítve szimbólumok és stilizáció használatával jelenítik meg. Ebben aktívan részt vesznek a szerepet játszó színészek is.
- ▶ A három csoport bemutatja egymásnak az elkészült jeleneteket, és ezekről közösen beszélgetnek.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A tudatos jövőtervezés, az ország elhagyása, továbbtanulás és szociális háttér, társadalmi mobilitás.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és természet: Közösségi viselkedésformák és magatartási normák megismerése, bemutatása. A pályaválasztást elősegítő önismeret fejlesztése.

Életvitel és gyakorlat: Pályaorientáció, közösségi szerepek. A pénzkereső munka:

a szakmák, foglalkozások csoportjainak jellemzői. A szakma-, illetve pályaválasztás előkészítése.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 90 perc

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt, a kísérőtanár megfigyelőként lehet jelen. Az előadás fogadásához a színháznál kell bejelentkezni.

Ár

Amíg lehet, pályázati forrásból díjmenetesen játsszák az előadást. Amúgy az egy-szeri előadás ára vidéken: 80 000 Ft, Bu-dapesten: 40 000 Ft.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az útkeresésről szól. Én Natasával tudtam együtt érezni, mert ő beáldoz dolgokat máso-kért.” „Vannak teendőink, feladataink, és azokat meg kell csinálni.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Fontos az átjárhatóság a színházi világ és a diákok világa között, mert ezáltal is megerő-sítődik az, hogy a kettő nem két elzárt világ, hanem a színház az ő történetük is.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

Alkotók

- Budapesten a Szkéné Színház fogadja be a Csavar Színház előadásait. Ezekről rész-letebben a Csavar Színháznál!
- Improvizációs színház: angol nyelvű imp-rovizációs interaktív színház
- Kortárs Táncműhely: egyetemistáknak alapfokú képzés

SZPUTNYIK HAJÓZÁSI TÁRSASÁG (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK Alkotók
HONLAP www.szputnyik.com

CÍM 1131 Budapest Násznagy utca 42.

VEZETŐ Tóth Péter, ügyvezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Róbert Júlia, dramaturg,
drámapedagógus, 06203912848,
ajulia.robert@gmail.com

RÉSZLETA SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Szputnyik 2008 januárjában alakult Bodó Viktor rendező ve-zetésével, frissen diplomázott és néhány éve már a pályán lévő színészekből. A Szputnyik a kőszín-házi tapasztalatokat hasznosítva, egy új színházi műhely létrehozásán és fenntartásán dolgozik. A kőszínházi struktúrán kívüli létezés egy olyan formáját kívánjuk megalapozni, amely lehetőséget teremt magas minőségű, elmélyült munkafolyamat fenntartására. A szabad alkotófolyamatot, a kísér-letezést, és a színházi formanyelvek kutatását és megújítását éppen olyan fontosnak tartjuk, mint azt, hogy klasszikus és kortárs műveket is színpadra állítsunk. Egyensúlyt keresünk a mobilitás megőr-zése és a bázis-gondolkodás között.”

Antigoné

színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív osztályterem-színház feldol-gozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető (is-meretátadó)

Központi téma

Előadás: önálló gondolkodás fontossága.
Foglalkozás: hogyan szólhatunk bele a mások által hozott döntésekbe, ha azok a mi életünket is befolyásolják?

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Szophoklész: Antigoné c. drámája

A színházi előadás rendezője

Gigor Attila

Foglalkozásvezető

Róbert Júlia

A program szerkezete és cselekménye

- Az osztályteremben hat színész által be-

mutatott darab az eredeti művet követi, de a szöveg erősen átdolgozott (a mai szlenget használja, egyszerűsített); a kardalok helyén ismert slágerek feldolgozásai állnak; a jelmezek és kellékek is a jelenkornak megfelelőek (pl. Teiresiasz mobiltelefonon jelentkezik be). A történetet a darab elején egy „előző rész tartalmából” jelenetsor segít elhelyezni a thébai mondakörben; a szereplőket és viszonyrendszereiket a tábla használata teszi átláthatóvá.

- ▶ A szünet után a foglalkozásvezető arról kérdezi a résztvevőket, volt-e olyan pont, amikor szívesen elmondták volna a véleményüket? Majd meghívja őket, hogy folytassák a történetet onnan, ahol abbamaradt, legyenek ők most Théba népe. A Kreónt játszó színész marad Kreón szerepében, a többi színész a nép egy-egy tagja lesz.
- ▶ Kreón kiválaszt hat tanácsadót. A többiek (a „nép”) egy rövid ideig közösen dolgoznak, majd négy csoportra oszlanak egy-egy színész vezetésével.
- ▶ Kreón a tanácsadóival megvitatja, jó volt-e a törvény, és hogy mit tegyen most, hogyan folytassa uralkodását.
- ▶ A „nép” csoportjai azon gondolkodnak, mennyiben változott meg Kreón, és most mit tennének az ő helyében, ill. milyen követelésekkel élnek népként.
- ▶ Elhangzik, hogy Kreón beszédét fog tartani a főtéren. Kreón csoportja a beszédet írja meg, a többi csoport egy-egy szószólót választ, és kitalálják, mit fognak képviselni.
- ▶ Egész csoportos improvizációban Kreón elmondja beszédét, amelyben összefoglalja, hogy mire jutott a tanácsadóival a konzultáció után. A nép négy képviselője is elmondja, az adott csoportnak milyen javaslatai vannak. Egyeztetés indul a király és a nép között, a király alkalmanként a tanácsadóival is konzultál.
- ▶ Az óra végén a foglalkozásvezető lezárja a játékot, a záró kérdés az, vajon mi lesz fél év múlva?

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerephe lépés

Társadalmi/életkori problémák

Demokrácia, szabad véleménynyilvánítás,

jogok gyakorlása. Hatalomvágy, erkölcs, lázadás–megalkuvás, engedelmesség–engedetlenség.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Színház- és drámatörténet. Az ókori színház és dráma. Színház- és drámaelmélet.

Magyar nyelv és irodalom: A világirodalom drámai művei. Szophoklész: Antigoné című drámájának különböző elemzési, értelmezési eljárásai, jelentés, olvasat, értékelés.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, két tanóra egymás után, szünettel.

Bejelentkezés

A programon egyszerre egy osztály vehet részt, a kísérő megfigyelőként van jelen. Az iskolának kell bejelentkeznie.

Ár

Amennyiben fesztiválmeghívás vagy a befogadó szed jegyet, úgy a program díja 85.000 Ft + útiköltség.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Van a három fajta színház: az alap, a komolyabb és a jó. Az alapba lehet farmerban is menni, a komolyabban művelődünk, meg oda fel kell öltözni, és ez a program volt a jó.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Sokan az előadás alatt értették meg a cselekményt, sokan most kezdtek el komolyan gondolkodni a darab által felvetett erkölcsi kérdéseken.”

TELESZTERION KULTURÁLIS EGYESÜLET (LENGYELTÓTI)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP teleszterionszm.blogspot.hu

CÍM 8693 Lengyeltóti, Kossuth u. 17.

VEZETŐ Molnár Anikó, elnök

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Komáromi Sándor, gazdasági felelős, 06 20 2244 006, komaromi77@gmail.com

RÉSZLETA A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Telesztérion Színházi Műhely 2003-ban alakult Komáromi Sándor vezetésével. 2005-től egyesületi keretek között végezzük színházpedagógiai munkánkat. Egyesületünk 2005-ös alakulása óta a Magyar-polányi Művészeti Alapiskolával együttműködve több mint 30 gyermek- és diákszínházi előadást készítettünk, az iskola tanulói több mint 10 ifjúsági színházi előadásban vettek részt és vesznek részt ma is, valamint évente több nyári gyermektábort valósítottunk meg. Előadásainkat az elmúlt hét évben több mint 300 alkalommal, mintegy 30.000 ember előtt játszottuk.”

Semmi

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

13 éves kortól

Műfaj (forma alapján)

színház feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Értékrend, dolgok értéke

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Janne Teller: Semmi című ifjúsági regénye

A színházi előadás rendezője

Komáromi Sándor

Foglalkozásvezetők

Benkó Zsófia Anna, Herczeg Diána, Kása Ferenc, Komáromi Sándor, Tegyi Tibor

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A színházi előadás alapját képező regényben Pierre Anthon kijelenti osztálytársainak, hogy semminek sincs értelme. Ők megpróbálják bizonyítani neki, hogy nincs igaza, és ezért a számukra értékes dolgokat elkezdik gyűjteni. Egymásra licitálnak abban, hogy kinek milyen áldozatot kell hoznia annak érdekében, hogy bebizonyítsa, hogy van értéke a fontos dolgok halmába tett tárgynak. A licitálás rendkívüli mértékben eldurvul, kitudódik a dolog, és végül tragédiával zárulnak az események.

- ▶ Az előadást követően négy-öt csoportra osztják a diákokat és megbeszélnek velük, hogy az épület melyik részében fognak dolgozni.
- ▶ A szünet után a csoportok egy játékkal kezdenek, ebben cetliket kell párosítaniuk. A cetlik egy részén a szereplők neve van, a másikon a fontos dolgok halmába tett tárgyak, és ezeket kell összepárosítani.
- ▶ Ezután az előadásból választott egyik karakterrel beszélhetnek a résztvevők, *forró szék* munkaformát használva.
- ▶ Majd minden résztvevő elmondja, hogy ő mit gondol Pierre Anthonról, aki elindította az egész folyamatot (őt nem választhatták a forró széknél).
- ▶ További három csoportra szétválva egy-egy jelenetet készítenek a diákok előre megadott, az előadáshoz kapcsolódó témákról.
- ▶ A jelenetek megmutatása és megbeszélése után azon gondolkodnak, hogy melyik szereplő állíthatta volna le a folyamatot, az előadás melyik pontján, és milyen módon. Felkészítenek egy csoporttagot, hogy ezt a jelenetben kipróbálhassa.
- ▶ Az összes csoport visszamegy a színházterembe, ahol mind a négy vagy öt csoport által elgondolt pillanatot az előadásból visszateszik, és egymás után kipróbálhatják az ötleteiket a folyamat megállítására.
- ▶ A kipróbált ötleteket megbeszélnek, illetve a nézők kérdései mentén beszélgetnek az előadásról és a történetről.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/rendezés

Társadalmi/életkori problémák

A program a csoportnyomás, és az értékrend kialakításának kérdésköréhez, és a kamaszkori önálló értékrend problémáihoz kapcsolódik.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Mozgókép kultúra és médiaismeret: Kritikai gondolkodás. Különböző értékrendek összehasonlítása, saját értékek tisztázása.

Utaztathatóság

Utaztatható alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 165 perc.

Bejelentkezés

A programon maximum 120 fő vehet részt. A kísérőtanárok megfigyelőként lehetnek jelen. Az előadásra a társulatnál kell bejelentkezni.

Ár

A jegy ára 1800 Ft, amit az iskola csoportosan vehet meg. Az egyszeri előadás ára 250.000 Ft + Áfa.

Együttműködő szervezetek

Jókai Mór Művelődési és Szabadidő Központ, Pápa

Kicsik és nagyok

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–20 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

Családi viszály

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Sántha Ferenc: Kicsik és nagyon című novellája

A színházi előadás rendezője

Komáromi Sándor

Foglalkozásvezetők

Horváthné Árvai Mária és Tegyi Tibor

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Négy csoportban egy négyfős család lakásának alaprajzát készítik el, azon gondolkodva, hogy mi a legkevesebb, amire a nyugodt együttélés érdekében szüksége van a családnak.
- ▶ A családról látnak színházi jeleneteket a nézők.
- ▶ *Szerep a falon* módszer segítségével elemzik a jelenetben látott karakterek külső és belső tulajdonságait. A szerepekhez színeket és textileket is párosítanak, amelyek jól

jellemzik őket. A csoportok beszámolnak egymásnak arról, hogy mire jutottak.

- ▶ Újabb színházi jelenetek következnek. A színházi jelenetek tartalmáról nincs információ.
- ▶ Csoportokra válva jeleneteket készítenek a diákok a csoportvezetők segítségével. Ezekben a négy szereplő egy-egy helyzetét játsszák el, és döntenek el, hogy miként folytatódik a történet ebben a szituációban (pl. apa megkapja-e a munkát, az anya kap-e segítyt a hivatalban, stb.) Az elkészült jeleneteket megmutatják a csoportok egymásnak.
- ▶ Újabb színházi blokk következik.
- ▶ Újabb kiscsoportos jelenetkészítés, amelyben tovább gondolják az eseményeket a diákok.
- ▶ Néhány színházi jelenet következik.
- ▶ Ezt beszélgetés követi, arról, hogy milyen a látott család, és hogy mire lenne szükségük ahhoz, hogy megváltozzanak.
- ▶ Egy utolsó jelenet következik.
- ▶ Ezután, arra kéri a résztvevőket, hogy írják le egy cetlire, hogy mire gondolt az anya a záró képben. A cetliket a szerep a falon alakra ragasztják.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A családon belüli erőszak, és a felbomló családok társadalmi problémáikhoz kapcsolódik a program.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: Szülők és gyermekek. Otthon és család.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 180 perc.

Bejelentkezés

A programon egyszerre több osztály is részt vehet egy iskolából (max. 60 fő). A kísérőtanár megfigyelőként jelen lehet.

Ár

A program egy TÁMOP pályázatban résztvevő iskolák számára térítésmentes.

Együttműködő szervezet

Jókai Mór Művelődési és Szabadidő Központ, Pápa

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📄 Alkotók

Színjátszó tábor: az egyesület minden nyáron szervez bentlakásos színjátszó tábort.

TOMCSA SÁNDOR SZÍNHÁZ (SZÉKELYUDVARHELY)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📄 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.facebook.com/ajtot.nyitok

VEZETŐ Turi Bálint

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Turi Bálint, 06 20 921 1325, turibalint@freemail.hu

Ajtót Nyitok

Információforrások

📄 Alkotók 🌐 Internet

József Attila, Dsida Jenő és Márai Sándor írásaiból válogatott 40 perces vers összeállítást Turi Bálint adja elő interakcióban fiatal közönségével.

TRAFÓ - KORTÁRS MŰVÉSZETEK HÁZA (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📄 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.trafo.hu

CÍM 1094 Budapest, Liliom utca 41.

VEZETŐ Nagy József, ügyvezető igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Huszár Rita, közönség-szervező, 06 20 400 6080, rita@trafo.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A budapesti Trafó Kortárs Művészetek Háza Magyarországon

egyedülálló, a nemzetközi kortárs színtérbe beágyazott befogadó hely, ahol a különböző műfajok – színház, tánc, új cirkusz, zene és vizuális művészetek – egyedi és autentikus módon jelennek meg. A posztindusztriális térben működő intézmény szakmai programja egységes szemlélet szerint szerveződik, ugyanakkor sokoldalú, egyszerre kísérletező szellemiségű és nézőbarát, az új irányokra és a kulturális emlékezetre egyaránt épít, és mind hazai, mind külföldi művészek bemutatkozásának teret enged.”

A Trafó Beavató Programja az intézmény előadásaihoz, kiállításaihoz és zenei programjaihoz kapcsolódó sorozat, olyan osztályoknak, akik pályáztak a részvételre. A programban résztvevő csoportok egy félév során 5–6 különböző műfajú programon vehetnek részt, amelyekhez felkészítő vagy feldolgozó foglalkozás társul. Például a 2012/13-as évadban a lejjebb részletesen bemutatott két előadáson túl a következő programokhoz kapcsolódtak foglalkozások, ezeken vehettek részt a sorozatra bejelentkezett csoportok:

- ▶ Fehér Ferenc: Brothers (táncelőadás)
- ▶ Qaartsiluni Ensemble: Megtalált válaszok (koncert)
- ▶ Trafó Galéria: Nyomvonal – Szörényi Beatrix és Tibor Zsolt kiállítása

A pitbull cselekedetei (Titkos Társulat/FÜGE Produkció)

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📄 Alkotók

😊 Résztvevők 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–21 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív színház felkészítő és feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

Mitől színház egy történés? Segítségnyújtás dilemmái, sorsszerűség.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Kárpáti Péter: A pitbull cselekedetei című drámája

A színházi előadás rendezője

Kárpáti Péter és a társulat

Foglalkozásvezető

Sebők Bori

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A felkészítő foglalkozáson a drámatanár bemutatkozik, majd elkezd felolvasni a darab alapját képező mondat két remetéről. Két kollégája késve érkezik, elnézést kérnek. A drámatanár folytatja a felolvasást, amit többször, egyre pofátlanabban zavarnak a késve érkezők. A viták közben többször megszólítják a diákokat is.
- ▶ Az egyre feszültebb helyzetet leállítja a drámatanár, és elmondja, hogy ez egy előre egyeztetett szituáció volt. Reflektálnak a helyzetre, és arról beszélgetnek, hogy milyen más helyzetek vannak, amikor keveredik a fikció és a valóság.
- ▶ Csoportokra szétválva érveket gyűjtenek amellett, hogy ez színháznak számít, illetve amellett, hogy ez nem számít színháznak.
- ▶ Egész csoportban beszélnek arról, hogy a különböző színházi fogalmak (néző, szereplő) miként érvényesek egy ilyen határesetben. Majd a színház minimum követelményeit beszéljük át.
- ▶ Két csoportra szétválva a korábban megkezdett mese részleteit kapják meg a diákok (ez elhangzik az előadásban is, annak a szövege), hogy abból egy-egy *állókép*et csináljanak.
- ▶ A foglalkozásvezető felolvassa a mese végéből, amiben az egyik remete azt állítja, hogy ő az új angyala. Azt a részt nem olvassa fel, amiben magyarázatot ad a mese folyamán elkövetett érthetetlen és kegyetlen cselekedeteire. Csoportokra szétválva a különböző cselekedetekre keresnek magyarázatot a diákok.
- ▶ Egész csoportban beszélgetnek arról, hogy mi a kapcsolat a foglalkozás elei között és a mese között. A foglalkozásvezető elmondja, hogy az előadás egy több ezer éves legenda mai feldolgozása, amiben proféták

vándorolnak és beleavatkoznak egyszerű emberek életébe. Ötleteket gyűjtenek arra, hogy mibe, hogyan avatkozhatnak bele ma a diákok szerint.

- ▶ A foglalkozásvezető elmondja, hogy a társulat változatát fogják látni az előadáson.
 - ▶ Az előadás egy kocsmái térben kezdődik, ahol a próféta mesél utazásának kezdetéről.
 - ▶ A színházi térben egy nappali-hálószobát ülnek körbe a nézők, és figyelik egy pár estét. Az ajtójukon kopogtat a próféta, akit hosszas viták és némi tettegesség után, bevonszolnak a lakásba. A próféta fokozatosan a feje tetejére állítja az életüket, amiben minden megkérdőjeleződik. Egy ponton még a múltat is megváltoztatja, a pár férfitagja hirtelen régi feleségével találja együtt magát, akit korábban a fiatal lányért hagyott el. A közönség soraiból is behív embereket a próféta (színészeket), akiknek megváltoztatja az életét. Az előadás egy nagy ösztánccal zárul.
 - ▶ Az előadást követő szünet után, a feldolgozó foglalkozás elején vegyes csoportokba osztják a különböző iskolákból érkezett csoportokat.
 - ▶ A csoportok kérdéseket gyűjtenek a különböző szereplőkhöz.
 - ▶ Egy „sajtótájékoztató” keretében feltehetik a kérdéseket a diákok a szereplőknek, akik szerepeik szerint válaszolnak.
 - ▶ Csoportokra válva, rövid egyeztetés után a darab alaphelyzetére (egy idegen bekopog és felforgatja az életed) improvizálnak a diákok, a színészekkel közösen. Az egyik csoportból páran a lakásban lévőket játszószék, míg a másik csoport tagjai érkeznek idegenként.
 - ▶ Az improvizációkkal ér véget a foglalkozás.
- A program milyen részvételi módokat kínál?**
néző/beszélgetés/szerepbe lépés

Társadalmi/életkori problémák

A program kapcsolódik a valóság és fikció összemosódásának problémájához (virtuális világok, média, ideologikus valóságok). A cselekedetek és következmények problémaköréhez is kapcsolódik.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Ember és társadalom/Etika: A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.

Utaztathatóság

A felkészítő foglalkozás az iskolában zajlik. Az előadás és a feldolgozó program fix helyszínen.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom, a felkészítő program kb. 75 perc, az előadás és a feldolgozó foglalkozás együtt kb. 180 perc.

Bejelentkezés

A csoportnak a teljes Beavató sorozatra kell bejelentkeznie; az iskolában zajló felkészítő foglalkozáson egy-egy csoport vesz részt, az előadáson és a feldolgozó foglalkozáson több csoport vesz részt egyszerre. A teljes Beavató Programra pályázat útján lehet jelentkezni. Az egyes előadásokra külön-külön kell megvenni a jegyet.

Ár

A teljes programban résztvevő csoportok számára a kedvezményes jegy ára 500 Ft.

Együttműködő szervezetek

FÜGE Produkció

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Az emberi hibák helyzetétől szölt, a jó és a rossz egyensúlyáról.” „Ez egy mozgó színház, bevontak minket. Ilyet Shakespeare is alkalmazott.”

Milyen mágnes? (Miet Warlop)

❖ színházi nevelési program

Információforrások

🔍 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

színházi feldolgozó foglalkozással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

A kép, mint színházi forma; tárgyak a színházban; férfi-női szerepek

A színházi előadás rendezője

Miet Warlop

Foglalkozásvezető

Sebők Bori

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A tárgyszínházként meghatározott előadás elején egy fehér fal előtt ülő múzeumi teremőrt látunk. A térbe egyre furább alakok érkeznek, óriás pamacsfejú emberek, kentaurszerű lények stb., akik mind valamilyen nyomot hagynak a térben. Az egy órás előadás végére egy színes, vad festményre hasonlít a tér, aminek a falai az előadás közben szétnyílnak, aztán újra bezáródnak.
 - ▶ A feldolgozó foglalkozás pár nappal később egy iskolai osztályteremben zajlik, egy női és férfi drámapedagógus vezetésével.
 - ▶ Először az előadásról beszélgetnek, itt különböző attitűdöket képvisel a két vezető az előadással kapcsolatban. Egy asszociációs láncot indítanak az előadás kapcsán, majd az előadás humoráról és szürrealis képeiről kérdezik a diákokat.
 - ▶ Kisebb csoportokra válva az előadás képi világához hasonló szürrealista manipulált fotókról gondolkodnak a diákok. Majd megpróbálnak történetet kreálni belőlük.
 - ▶ Egész csoportban beszélgetnek arról, hogy milyen módon reflektál ez a stílus a világra.
 - ▶ Ezek után ismét kiscsoportra válva az előadás történetét próbálják összerakni, és egyes képeit, pillanatait elemezni.
 - ▶ A teljes csoportot fiúkra és lányokra osztják, és azt a feladatot kapják, hogy gyűjtsenek minél több, a saját nemükre jellemző tárgyat.
 - ▶ Miután bemutatták ezeket egymásnak, a csoportok a három legfontosabb tárgyat kiválasztják. Csoportokban maradva a fiúknak az ideális férfi szobrát kell megcsinálni a lány tárgyakból, a lányoknak meg az ideális lány szobrát férfi tárgyakból.
 - ▶ Beszélgetéssel zárul a foglalkozás.
- ## A program milyen részvételi módokat kínál?
- néző/beszélgetés/játék
- ## Társadalmi/életkori problémák
- A férfi és női szerepekhez kapcsolódó sztereotípiák.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Vizuális kultúra: Párhuza-
mok keresése az irodalom, a zene, a dráma,
a film és vizuális művészetek egyes alko-
tásai között.

Utaztathatóság

Az előadás fix helyszínen van. A feldolgozó
foglalkozás az iskolában zajlik.

Alkalmak száma és hossza

Két alkalom, az előadás kb. 60 perc, a fel-
dolgozó foglalkozás kb. 60 perc.

Bejelentkezés

A csoportnak a teljes Beavató sorozatra
kell bejelentkeznie; az előadáson több cso-
port vesz részt egyszerre, az iskolában
zajló feldolgozó foglalkozáson egy-egy
csoport vesz részt. A teljes Beavató Pro-
gramra pályázat útján lehet jelentkezni. Az
egy-egy előadásokra külön-külön kell meg-
venni a jegyet.

Ár

A teljes programban résztvevő csoportok
számára a kedvezményes jegy ára 500 Ft.

TRAININGSPOT TÁRSULAT (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.trainingspotcompany.blogspot.com

CÍM 1115, Budapest, Tétényi út 36/B 8. emelet
25. ajtó

VEZETŐ Pap Gábor, társulatvezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Manyasz Erika, ügyvivő,
06 20 497 3149, trainingspottarsulat@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Training-
spot Társulatot a színházzal mélyebben foglalkozni
akaró, színiskolai-előadóművészeti végzettséggel
rendelkező vagy épp ilyen képzetekre járó (Ke-
leti István Művészeti Iskola, Nemes Nagy Ágnes
Humán Szakközépiskola), elkötelezett emberek
hozták létre 2007 októberében. Nevéhez méltóan
a kollektív alkotómunka és interdiszciplináris érde-
klődés jellemzi a társulatot. Alapvetően a két vezető
Pap Gábor kreatív-zene tanár, zeneszerző és Benkő

Ágnes mozgástanár, színész irányításával az első
két évet szinte teljes egészében belső munkával
töltöttük.”

Hangállam

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók 😊 Résztvevők
🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

komplex színházi nevelési előadás (TIE)

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

emberi/társadalmi kérdéseket felvető

Központi téma

A zene és a hangok szerepe a világ érzéke-
lésében és értelmezésében

A színházi előadás rendezője

Pap Gábor és a Társulat

Foglalkozásvezetők

Az alkotók

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ Az program terében a székek látszólag
rendezetlenül a teljes térben össze-vissza
vannak, nincs kijelölt játéktér. A színészek
már a térben vannak, amikor bejönnek a
diákok. A foglalkozásvezető elmondja,
hogy lesznek olyan részei az előadásnak,
ahol a nézők részvétele is fontos.
- ▶ Az első színházi részben egy reggel isko-
lába induló középiskolást követhetünk, a
színészek éles, pontos váltásokkal, és sok
hangjátékkal építik a történetet és a kör-
nyezetet. Mivel zavarják a zajok, a diák
fülhallgatót vesz fel, és annyira leköti a
zene, és a saját gondolatai, hogy figyelme-
tlen, és elüti egy autót. Ádám élet és halál
között lebeg. Egy álomvilágba megy át,
Hangállam határán találja magát, ahol
tisztítókúrán kell átesnie.
- ▶ A diákok részvételével egy játék kezdődik.
Egy embernek nincs széke, ő mond egy
„fusson az, aki nem bírja elviselni, hogy...”
kezdetű mondatot, a mondat végének ma-
gára igaznak kell lennie. Akire igaz még az
állítás a csoportból, annak fel kell állnia és

más székre ülnie. Mindig más marad állva, és mond állítást.

- ▶ A következő jelenetben a játékban elhangzott dolgokat „operálják ki” Ádamból, hogy megtisztulva léphessen be Hangállamba. Itt különös hangkísérletekkel és egyéb furcsaságokkal találkozunk, majd amikor dalra fakad, kiderül, hogy Hangállamban nem szabad dalolni. Sőt, az éneknek feketepiaci van.
- ▶ Mivel Ádám közeledik Csendkirály palotájához, arra kéri a diákokat, hogy minél több hangállamot népszerűsítő szlogent, csenddel kapcsolatos szólást, mondást gyűjtsenek össze (hallgatni arany, stb.) Ezeket felírják az osztályterem táblájára.
- ▶ A következő jelenet Hangállam iskolájában játszódik, egy illetlen órán, ahol valaki dalra fakad, és mivel nem hagyja abba, hívják az igazgatót. Tőle megtudjuk, hogy I. Csenedkirály a zenemanipuláció miatt tiltatott be minden zenét. A reklámművészet hatására az emberek elvesztették az uralmat maguk fölött. Az érvek ellenére nem hagyja abba a diák a dalolást, így az a büntetése, hogy életét végéig ugyanazt a zenét kell hallgatnia.
- ▶ Az álomvilágból kiválva megtudjuk, hogy Ádámért küzdenek a műtőasztalon, és neki kell döntenie, hogy marad Hangállamban vagy visszamegy. Ő a maradás mellett dönt, ezzel ér véget az előadás.
- ▶ A foglalkozásvezető kérdései mentén az előadásról és Ádám döntéséről beszélgetnek a diákokkal.
- ▶ Egy utolsó játékként azt kínálják, hogy akinek van kedve, üljön be Ádám székébe, és fejezze be a következő két mondat egyikét: „Azért maradnék Hangállamban, mert.../Azért nem maradnék Hangállamban, mert...”
- ▶ A foglalkozásvezető elmondja a társulat elérhetőségeit, ide várják a diákok visszajelzéseit.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/játék

Társadalmi/életkori problémák

Manipuláció, reklámok, diktatúra.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Ének-zene: Az éneklést kiegészítő tevékenységként javasolt a tanulók által könnyen elsajátítható hangszerek használata.

Művészetek/Mozgókép-kultúra és médiaismeret: A médiahasználattal kapcsolatos kockázatok, problémák tudatosítása. A médiafogyasztási szokások kritikus megfigyelésére alapozott mű és műsorválasztás. A média társadalmi szerepe. Médiahasználati kapcsolatos függőségek. Médiabefolyásolás, manipuláció. Médiaetika.

Ember és társadalom/Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Hazánk és a nagyvilág a XX. század első felében. Diktatúrák és diktátorok Európában.

Művészetek/Vizuális kultúra: A média társadalmi szerepe, használata. A médiaipar működése, a reklám hatásmechanizmusa.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és alapfelszereltséggel rendelkező színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 60 perc.

Bejelentkezés

A programon egy vagy két iskolai osztály vehet részt egyszerre, a kísérőtanárok dönthetnek arról, hogy milyen mértékben akarnak bevonódni. A társulatnál kell jelentkezni az előadásra, annak iskolába történő meghívására.

Ár

2013 őszétől a jegy ára 800–1200 Ft/fő.
Az előadás egyszeri ára 100.000 Ft

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Fontos, hogy jobban tudjuk értékelni, azt halljuk amit. Én reggel, amikor felébredek, első dolgom, hogy bekapcsoljam a zenét.” „A mi életünket is befolyásolják, szabályoznak minket.” „Hangállam olyan, mint Észak-Korea.”

TRAMBULIN SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.trambulinszinhaz.hu

CÍM 1144 Budapest, Tihany utca 42–44.

VEZETŐ Csák György, társulatvezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? 06 1 262 6036;

06 20 934 0972, info@trambulinszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Változatos repertoárt láthat itt. Az ország különböző művelődési intézményeiben vagy szabadtéri rendezvényeken lépünk fel egész évben.

Gyermek- és bábszínházi, ifjúsági előadások, vásári és bábjáték, gólyalábas akciók alkotják a repertoárt.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

📖 Alkotók

A Trambulin színház előadásainak többsége tartalmaz interaktív elemeket, ezeknek dramaturgiai funkciói is vannak az előadásokban. Azonban az alkotók szerint nincsenek explicit nevelési céljai az előadásoknak, ezért nem tartják azokat színházi nevelési programoknak.

TÜNET EGYÜTTES (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP tunetegyuttes.hu

CÍM 1027 Budapest, Jurányi u. 1–3. I. emelet

VEZETŐ Szabó Réka, művészeti vezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Halász Glória, program-koordinátor, +36 70 635 28 03, pr@tunetegyuttes.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A színészekből és táncosokból álló Tünet Együttes a hazai kortárs tánc és színházi élet meghatározó képviselője. Munkáikban a szellemesség és a játékosság játsszák a főszerepet, nem ismernek műfaji határokat, darabjaik a szöveget, mozgást, zenét és vizualitást ötvöztve, ironikus és költői látásmóddal hétköznapi témákat dolgoznak fel. Évente 60 előadást, 6000

nézőnek játszanak belföldön és külföldön, 10 év alatt 21 produkciót mutattak be, Európa 13 országának 30 városában mutatkoztak be, 16 magyar és külföldi díjat kaptak.”

Kucok

Információforrások

📖 Megfigyelés 📖 Alkotók 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

3–7 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív táncszínház

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

készségfejlesztő

Központi téma

Résztétel egy mesében, fantázia, kreativitás és mozgás fejlesztése

A színházi előadás rendezője

Szabó Réka

Foglalkozásvezető

Szabó Réka

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A gyerekekhez a foglalkozásvezető a játék egyik szereplőjeként érkezik az előtérbe. A szoknyájáról rojtok lógnak le, amibe minden gyerek bele tud kapaszkodni, így fokozatosan maga köré gyűjt mindenkit. Megkéri a gyerekeket, adjanak neki nevet. Elmondja, hogy egy órát töltenek majd Kucokfalván, ami kucoki időben egy napnak felel meg.
- ▶ Bevezeti a gyerekeket az arényszerű térbe, ahol nincs kijelölt színpad, hanem a szereplők, díszletek és kellékek a tér különböző pontjain helyezkednek el. A játék egész ideje alatt a gyerekek itt vándorolnak majd. A szülők, kísérők a terem szélén ülnek le. A gyerekek mindig dönthetnek úgy, hogy a többiekkel együtt ők is aktívan részt vesznek a játékban vagy kiülhetnek nézőnek a szülők mellé. És fordítva, a szülők is bármikor beszállhatnak a játékba.
- ▶ A térben néhány mesefigura alszik (rozsdás robot, rongybaba, egyszemű óriás, stb.). A foglalkozásvezető versben bemutatja őket, majd megkéri a gyerekeket, ébresszék fel őket. A figurák játszanak a

gyerekkel, a tér különböző pontjain mini jeleneteket látunk közöttük.

- ▶ Az egyszemű óriás elpanaszolja, hogy nem látja sehol a királylányt, és kéri a gyerekeket, segítsenek neki megkeresni. Az óriást libasorban követve vándorlás indul a tereben, ahol különböző akadályokat párnából vagy a saját testükből építenek a színészek (pl. barlang, csikizó kapu, tűz, stb.), ezeken kell átkelniük a gyerekeknek.
- ▶ A királylány nincs meg, de sötétedik. A foglalkozásvezető maga köré gyűjti a gyerekeket, és arra kéri őket, hogy mind tegyenek egy puszit a nála lévő csodacsuporba, amit majd eljuttat a királylánynak. Éjszakára a gyerekek behúzódnak két sátorba, és ott dalt tanulnak.
- ▶ Reggelre előkerül a királylány: eddig lila hangyász volt, de most a puszik hatására visszaváltozott. Nem sokkal később viszont előkerül két ijesztő lidérc is. A foglalkozásvezető elárulja, hogy őket is úgy lehet legyőzni, ha puszikat küldünk rájuk.
- ▶ A történet végén az összes szereplő együtt táncol a gyerekekkel. Majd a foglalkozásvezető ismét a szoknyája köré gyűjti a gyerekeket, elmondja, hogy Kucokfalva lakói aludni térnek, és kivezeti a gyerekeket a térből.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/játék/tánc

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: A dráma és színház formanyelvének tanulmányozása. (óvodai nevelés keretében történő megvalósítás esetében nem releváns)

Utaztathatóság

Utaztatható óvodai, iskolai és színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 60 perc.

Bejelentkezés

A nyílt előadásokon előadásonként max. 35 gyerek vehet részt jegyvásárlással, a gyerekeknek nem kell egy közösséghez tartozniuk, a kísérők dönthetnek, hogy részt akarnak-e venni. A programot pályázati forrásból turnéztatják hátrányos helyzetű települések óvodáiba is.

Középiskolai táncszínházi beavató program (Voks)

❖ színházi nevelési program

A programban részt vevő előadások: **Voks, Nincs ott semmi, avagy alszanak-e nappal az álmok, Alibi, 1:1**

A megfigyelés a *Voks* c. előadáshoz kötődik.

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók ☺ Résztvevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív táncszínház felkészítő foglalkozással és feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

A táncszínház *formanyelvének* bemutatása + előadásonként változik.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Előadásonként változik.

A színházi előadás rendezője

Szabó Réka

Foglalkozásvezető

felkészítő foglalkozás: Szász Dániel és Halász Glória, feldolgozó foglalkozás: Szabó Réka, Halász Glória

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A felkészítő foglalkozást egy táncművész és a beavató program koordinátora tartja az iskolában, egy duplaóra keretén belül.
- ▶ Az első, mozgásos órára a tornateremben kerül sor, és térérzékeléssel, koncentrációval, interakcióval, önismerettel kapcsolatos gyakorlatot, szabályjátékot tartalmaz: Egy önként vállalkozóval tízen kezét fognak, majd csukott szemmel ki kell találnia, mikor ki fog kezét vele. Sétálás a térben, a tér kitöltése egyenletesen. Megállás és elindulás egyszerre. *Bomba-páncél*. A másik mozgásának irányítása tenyérrel.
- ▶ A záró játék egy olyan gyakorlat, amit a Tünet Együttes dolgozott ki egy próbafolyamat során. Egy önként jelentkezőt kér

a programvezető. Beállítja a kör közepére bekötött szemmel, a körben állóknak labdákat oszt ki, és arra kéri őket, hogy a körben állót ijesztgessék, a körben álló pedig képzelje azt, hogy a labdák életveszélyesek, az élete múlik azon, hogy el kell ugrania előlük.

- ▶ A második, beszélgetős órában a diákok az utolsó gyakorlat megbeszélésével kezdnek. Megnézik azt az előadás-részletet, amit ilyen módon próbált a társulat (a jelenetben már csak a szőlőtáncost látjuk labda és kör nélkül). Még egy jelenetet néznek meg egy másik előadásból, azt együtt *fejtik*.
- ▶ Az előadásra a MU Színházban, más nézőkkel együtt érkeznek a résztvevők. A Voks c. darabnál minden néző kezében egy kapcsoló van. A nézők választják ki, mit szeretnének látni-hallani: a második világháborút metaforaként feldolgozó táncszínházi előadást vagy sötét színpad mellett a háborút megelőző hírekből készített válogatást. Mindkét sík azt vizsgálja, hogy apró intő jelek hogyan vezetnek el a visszafordíthatatlan tragédiáig. Egy kontrollmonitoron mindenki látja, éppen melyik állásban van az egyes ülésekhez tartozó készülékek kapcsolója, és látnak egy összesítést is, melyik tartalomra szavaznak éppen többen. A színpadon mindig éppen az látható, amit a többség szeretne nézni. Mivel mindenkinek lehetősége van bármikor váltani, így akár másodpercenkénti váltások is lehetségesek a színpadon, minden előadás egyedi szerkesztésű.
- ▶ A megfigyelt alkalmon az előadást egy beszélgetés követte Závada Pál, Szabó Réka, Proics Lilla és a közönség között.
- ▶ Az előadást követően a rendező és a beavató program koordinátora újra ellátogat az osztályhoz. A megfigyelt alkalmon a rendező vezetésével irányított beszélgetés az előadás koncepcióján túl kitért arra, a résztvevők elmennek-e szavazni, tudják-e, mi alapján döntenek, mi a felelősségük, és mi a viszonyuk a történelemhez.
- ▶ A „Második lépcső” c. több órás műhelymunkák alkalmával a társulat az önként-

sen jelentkező diákokból álló kisebb csoportokkal dolgozik együtt.

A program milyen részvételi módokat kínál?
néző/beszélgetés/mozgásos gyakorlatok/ az előadás befolyásolása a gombnyomások által

Társadalmi/életkori problémák

A Voks esetében: váltás, választás, döntés, megalázás–megalázottság, hatalom, véleménynyilvánítás, felelősség, voksolási lehetőség.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Mozgás és tánc: Mozgás és tánc közműveltségi tartalom valamennyi eleme.

Ember és társadalom/Etika: A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.

Művészetek/Mozgókép-kultúra- és médiáismeret: Kritikai gondolkodás a média-befolyásolásról, manipulációról, az üzleti és politikai hatalom, valamint a média viszonya. A média társadalmi szerepe, használata. Tömegtájékoztatás és demokrácia. Média és hatalom.

Utaztathatóság

Utaztatható iskolai és színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Három alkalom, két tanóra felkészítő foglalkozás, előadás, egy tanóra feldolgozó beszélgetés.

Bejelentkezés

A résztvevőknek nem kell közösséghez tartozniuk. A kísérők dönthetnek, hogy részt akarnak-e venni. Az előadásra jegyet kell venni, a felkészítő és feldolgozó programra be kell jelentkezni.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„A foglalkozás vidám, játékos volt. Az előadás nagyon frusztráló volt, ki akartam jönni, 25 éven felül ajánlanám. A beszélgetés a politikáról szólt, nem értettem, mi köze van az előadáshoz.” „Úgyis az van, amit a tömeg akar. Egy ember nem sokat tehet hozzá.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Számukra az egész az újdonság erejével hatott, s a nyitottak sokat profitáltak belőle.”

Mit gondoltak a programról a megfigyelők?

Az előadás által kínált alaphelyzet pontos-

san és izgalmasan modellezi a szavazások, csoportdöntések dinamikáját, és az egyén szerepét ebben. Az előadást követő helyszíni beszélgetés alapján ez sok felnőtt nézőnek sem volt érthető elsőre. A felkészítő foglalkozás a táncszínházi sík *formanyelvének* megértését segítette, a feldolgozó beszélgetés a rendezőt foglalkoztató kérdéseket mutatta be.

UTCASZÍNHÁZI ALKOTÓ- KÖZÖSSÉG (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP <http://specstreet.wordpress.com/>

VEZETŐ Simon Balázs

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? utcaszak@gmail.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Az Utca-színházi Alkotóközösség színházi, táncos és cirkuszi alkotók összefogása, annak keressük régi és új módjait, miként lehet megszólítani azokat, akik gazdasági, szociális vagy földrajzi okok miatt nem részesülhetnek az élő előadóművészetek elevenítő hatásából. Az elmúlt három évben kidolgoztuk közvetlen és fizikai Commedia dell'Arténkat: a ma emberének meséljük a ma történeteit. Gyűjteményünk ma 35 Perocco maszkból áll és az érkezésünket követő 30 percen belül, a leghajmeresztőbb körülmények közepette is képesek vagyunk egyetlen elektromos kábel nélkül színházat teremteni a felhasználásukkal.”

Hajótörés

Információforrások

📖 Alkotók 🧑 Megfigyelés 😊 Résztevők
👤 Tanár 🌐 Internet

Műfaj (forma alapján)

commedia dell'arte alapú improvizációs színház

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Improvizációk

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A nézők három 5–7 perces jelenetet látnak a commedia dell'arte stílusában: a színészek

maszkokat viselnek, jól felismerhető karaktereket játszanak erős testnyelvvel és hangos, karikírozott párbeszéddel. A jelenetek mindegyike az adott közegben ismerős élethelyzeteket mutat be karikatúra-szerűen (pl. egyedülálló apától szökni próbáló gyerekek; a fállábú szomszédjával kiszűrő suhanc; a tanári szoba ajtajának kilincsét leszerelő diákok), és minden helyzetet a csúcsponton állítanak le a színészek.

- ▶ Minden jelenet után a nézők címet adnak; majd a jelenetsor végén dönthetnek arról, hogy melyik történet folytatása érdekli őket.
- ▶ A kiválasztott történet befejezését a nézők közösen találják ki, amit aztán rövid technikai szünet után a színészek egy záró improvizációban megjelenítenek.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés/rendezés/a címadáson és a történet befejezésén túl a műfaj sajátossága, hogy a színészek folyamatosan párbeszédben vannak a közönséggel

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: A dráma és színház formanyelvének tanulmányozása.

Utaztathatóság

A program bármilyen helyszínre, bármilyen körülmények közé könnyen utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 40–50 perc.

Bejelentkezés

A programok általában nyilvános tereken zajlanak, azokon bárki részt vehet. Vállalnak fellépést intézményekben, pl. börtönökben vagy javító–nevelő intézetekben is.

Mit gondoltak a programról a megfigyelők?

A program a műfaji sajátosságok miatt nagyon jól működik olyan közönség számára is, amely nem találkozott még színházzal. A program hatása jelentősen függ a közönségtől: amíg fesztiválokon sokkal inkább a szórakoztatás irányába terelik a nézők a programot, addig pl. fiatalkorúak börtönében a program akár terápiás hatás is kifejtethet. A közönség által megfogalmazott befejezés visszajátszása kínálhat területet pedagógiai hatásra is, de csak abban

az esetben, ha a befogadó részéről tudatos feldolgozás kíséri a programot.

VABABABA (NAGYKANIZSA)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.vabababa.hu

CÍM 8800 Nagykanizsa, Erzsébet tér 14–15.

VEZETŐ Balogh József, elnök

HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? 06 30 512 6794,

info@vabababa.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Egy iskolát és alkotóműhelyt szeretnénk létrehozni, az összefüggések iskoláját, ahol a játék a legfontosabb, és minden tudás, a színek és formák, a zene, az anyagok, a mozdulat és a tánc, a betűk, a szavak és a mesék, a kert egy világból valók, együtt alkotnak egészet, és a pedagógiai munka is alkotómunkát jelent.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

🌐 Internet

Az egyesületnek az évadban egy TÁMOP programja futott, amelynek bizonyos komponenseiben a Káva Kulturális Műhely volt szakmai közreműködő, ezek részben drámás elemeket is tartalmaztak:

- ▶ **Három témanap** a Néprajzi Múzeum által kiállításhoz kötődött, és azt vizsgálta, vajon milyenek voltak azok az emberek, akik ezeket a tárgyakat készítették, használták, akik a hagyományos falusi életformában éltek, gazdálkodtak. A kutatás a fotóarchívumban és a filmarchívumban, valamint a múzeum digitális műtárgy adatbázisában egyaránt zajlott. Az összegyűjtött anyagból kis csoportokban jeleneteket rekonstruáltak, majd különböző drámás konvenciók alkalmazásával azokat a társadalmi konfliktusokat dolgozták fel, amelyek vélhetően a csoporthoz hasonló korú 16–17 éves korosztályt érintették a 19. században. A program része még az a kommunikációs gyakorlat, amikor a fiatalok ugyanazt a tárgyat különféle kreatív helyzetben szövegezik meg, ill. az archív filmek szinkronizálási gyakorlatai.

lok ugyanazt a tárgyat különféle kreatív helyzetben szövegezik meg, ill. az archív filmek szinkronizálási gyakorlatai.

- ▶ **Egy témahét** A *falú rossza* történetével foglalkozott, kiindulópontja a Medgyaszay Ház falán a népszínmű egy jelenetének ábrázolása volt. A témanapok során megismerték a falon látható szereplőket, kiderítették a jelenet előzményeit, közösen továbbírták a történetet, majd közösen elkészített jelenetekkel, jelmezekkel, szövegekkel, zenével együtt életre keltették a falon látható ábrázolást.

VÁRÓTEREM PROJEKT EGYESÜLET (KOLOZSVÁR)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

HONLAP varoteremprojekt.wordpress.com

CÍM Str. Aviator Bădescu utca, nr. 54. szám, Cluj-Napoca/Kolozsvár

VEZETŐ Imecs-Magdó Levente, elnök, színész

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Imecs-Magdó Levente, +40 741 947215, imecs.levente@yahoo.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „A Váróterem Projekt Független Színházi Társulat 2009 őszén alakult a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Színház és Televízió Karának végzős színművészet szakos diákjainak kezdeményezéseként. A Váróterem Projekt Kolozsvár és a térség első magyar nyelvű független színházalapszervezete. A kezdetek óta eltelt három évben a csapat folyamatosan bővült elsősorban pályakezdőkkel, mind a színház és a társzművészetek, mind a művelődés-szervezés területéről. A Váróterem Projekt fő feladatának tekinti egy olyan színházi nyelv létrehozását, melynek alapja a játékos és a befogadó közötti élő kapcsolat.”

Bánk bán? Jelen!

❖ színházi nevelési program

Információforrások

📖 Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

14–18 éves

Műfaj (forma alapján)

interaktív osztályterem-színház beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

ismeretátadó (beavató)

Központi téma

Szerelem, barátság, hűség, féltékenység

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Katona József: Bánk bán c. drámája

A program szerkezete és cselekménye

- Becsengetést követően, rövid várakozás után nyílik az ajtó, az egyik szereplő belép működésben levő zenelejátszóval a kezében, leteszi az egyik asztalra, majd őt követi a többi szereplő, székeket hoznak, indul az előadás. Rövid elbeszélő rész után, amely alatt előkerülnek a szereplőkhöz tartozó kellékek, elkezdődik a jelenetsor. A színen nem levő szereplők két oldalt ülnek. Az először színre lépő szereplők felírják nevüket a táblára. Az eredeti drámából részleteket látunk, további elbeszélő részek pótolják a kimaradt jeleneteket. Az osztályteremben megtalálható standard kellékek beépülnek az előadásba. A katedra körül játszódik minden, a táblára több alkalommal írnak a szereplők, illetve a gyilkosságok végrehajtása a táblára felkerült nevek letörölésével egyenértékű.
- A szereplők több alkalommal bemennek a diákok közé, illetve bevonják őket az előadásba. Petur bán például petíciókat osztogat, és a királynő ellen lázítja a közönséget. Az előadás utolsó jelenetében a király a diákokat bízta meg azzal, hogy ítélkezzenek Bánk felett. Mindenki kap egy krétadarabot, amellyel megdobhatja Bánkot vagy a felmentés jeleként a földre dobhatja a krétát.
- Végül a szereplők közötti viszonyt kifejező állóképbe rendeződnek a színészek.
- Ezt követi a taps, majd szünet után beszélgetésre kerül sor, amikor a diákok kérdéseket tehetnek fel a színészeknek.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

Nemzeti érzések, viszonzatlan szerelem, féltékenység, hűtlenség, család.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Magyar nyelv és irodalom: Drámai alkotások különböző elemzési értelmezési eljárásai. Katona József: Bánk bán.

Ember és társadalom/Etika: Én és te. Szeretet, barátság, szerelem.

Utaztathatóság

Iskolai terekbe utaztatható.

Alkalmak száma és hossza

40 perc előadás + beszélgetés.

Bejelentkezés

Nyilvános előadások, ill. egy iskola is meghívhatja az előadást, ebben az esetben több osztály is részt vehet.

Ár

Nyilvános előadás 8 RON diákjegy; 10 RON felnőttjegy; meghívás esetén egyszeri 200 RON.

Együttműködő szervezet

Kolozsvári Apáczai Csere János Elméleti Líceum

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

☑ Alkotók

- Színházi és bábszínházi előadásaikban gyakran dolgoznak improvizációval (pl. hajléktalanokról szóló előadásuk improvizációk alapján született, a próbafolyamatot kutatás kísérte, a csapat interjúkat készített hajléktalanokkal, a felvett anyagból részleteket vetítenek az előadásban; Sorsjáték (Jeux vos faites!) c. előadásukban a rövid, improvizált jelenetek paramétereit a „játékosok” sorshúzással döntenek el a közönség bevonásával.)
- Erdélyi Színháztábor fiatalok számára – három alkalommal szervezték meg eddig.

VASKAKAS BÁBSZÍNHÁZ (GYŐR)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.vaskakas.hu

CÍM 9021 Győr, Aradi vértanúk útja 23.

VEZETŐ Janszky Andrea, ügyvezető igazgató
HOL LEHET ÉRDEKLŐDNI? 96/512-698,
 vaskakas@vaskakas.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Vaskakas – mint hivatásos bábszínház – 1991 októberében nyitotta meg kapuit a gyerekek és a felnőttek előtt, vagyis 2013-ban 22. évadt kezd Győr szívében. A színház szakmailag az egyik legmagasabban jegyezett magyarországi bábszínház.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

A bábszínháznak jelenleg még nincs saját színházi nevelési programja, de egyre gyakrabban fogadnak be ilyen programokat.

A hétvégi családi matinék előtt alkalmanként játéksorral és bábkészítéssel várják a gyerekeket.

VESZPRÉMI PETŐFI SZÍNHÁZ (VESZPRÉM)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.petofiszinhaz.hu

CÍM 8201 Veszprém, Óvári Ferenc utca 2. Pf. 133.

VEZETŐ Oberfrank Pál, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? 88/422-440,

jegyiroda@petofiszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „Bár a város kiharcolta saját közsínházát, önálló társulat működésére még sokáig kellett várni. Az intézmény félig-meddig művelődési házként funkcionált, illetve magyar és külföldi, vegyes színvonalú vendégelőadások befogadására korlátozódott. A polgárok azonban saját színtársulatot követeltek, mely 1961-ben, Veszprém megye vezetőinek összefogásával jöhetett létre.”

Iphigeneia Auliszban

Információforrások

📞 Megfigyelés 🌐 Internet

Műfaj (forma alapján)

értelmező színház

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

ismeretátadó (beavatód)

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

Euripidész: Iphigeneia Auliszban c. drámája

A színházi előadás rendezője

Szinetár Mikós

A program szerkezete és cselekménye

Euripidész drámáját „klasszikus” stílusban és látványvilággal mutatja be a társulat. Az előadást időről időre egy narrátor szakítja meg. Az előadás elején leginkább az értelmezést segítő, nagyrészt iskolai tananyagból ismerős információkat ad át kivetített képek segítségével (a női szerepeket férfiak játszották, a színészek magas talpú cipőt hordtak, mi volt a kórus szerepe, stb.) Az előadás második felében egyre inkább az áthallásokat és a rendezői szándékot magyarázza meg (pl. „Az elmúlt 2500 évben hány politikus hivatkozott a hülyeségnél arra, hogy kényszerből, a törvények vagy a szavazók miatt cselekszik így”).

A program milyen részvételi módokat kínál? néző

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Színház- és drámatörténet. Az ókori színház és dráma.

VIGSZÍNHÁZ/PESTI SZÍNHÁZ (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.vigszinhaz.hu

CÍM 1137 Szt. István krt. 14.

VEZETŐ Eszenyi Enikő, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Vigszínház – Pénztár (nyitva tartás: minden nap 11.00–19.00),
 06 1 329 2340

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A Vig tehát olyan teátrum kíván lenni, ahol a gyerekkortól a kamasz-felnőtt és idős korig, nemzedékváltásokon át megmarad a színház és a nézők aktív kapcsolata. Az a gyerekközönség, azok a fiatalok, akik Halász Judit dalain, A padlás, A dzsungel könyve vagy a Túl a Maszat-hegyen előadásain nőttek fel, tapasztalataink és reményeink szerint a későbbiekben is hűségeselek maradnak a színházhoz.”

Végezetem

Információforrások

☹ Internet

A bemutatókhoz kapcsolódóan tart nyilvános beszélgetéseket a Vígyszínház, itt a közönség találkozhat az alkotókkal. A program a középiskolás közönség számára is nyitott, bár nem kifejezetten nekik szól.

VOJTINA BÁBSZÍNHÁZ (DEBRECEN)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók ☹ Internet

HONLAP www.vojtinababszinhaz.hu

CÍM 4026 Debrecen, Kálvin tér 13.

VEZETŐ Asbóth Anikó, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Kapusi Miklós, közönségszervező, 30/9330842, szervezes@vojtinababszinhaz.hu

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTATKOZÁSÁBÓL „Az 1975 óta bábozással foglalkozó Vojtina 1993-tól Debrecen város hivatalos bábszínháza, mely nem csupán színházi produkciókkal, de tematikus játszótérrel is várja a közönséget. Alaptevékenysége olyan színházi, bábszínházi előadások létrehozása, amelyek elsősorban a bábművészet eszközeivel valósulnak meg. A műsorterv gerincét a magyar népmesék jelentik, de más népek meséiből, illetve a nagy mesegyűjtők írásaiból is válogatunk.”

A kiskakas gyémánt félkrajcárja

❖ színházi nevelési program

Információforrások

👁 Megfigyelés 📖 Alkotók ☹ Résztevők

👤 Tanár ☹ Internet

Korosztály (alkotók szerint)

3–6 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív bábszínház feldolgozó foglalkozással, bábkészítéssel és kulisszajárással

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (készségfejlesztő)

Központi téma

Beavatás a bábszínház világába.

A színházi előadás rendezője

Láposi Terka

Foglalkozásvezetők

Barkó Réka, Magi Krisztina, Sörös Róza, Vad Réka

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program egy színházbejárással indul, amelynek részeként a gyerekek megnézik egyebek mellett a kiállítóteret, a nagyszínpadot, a díszletműhelyt, a jelmezműhelyt, a jelmezsztúdiót és az öltözőt. Megtudják, hogyan, mennyi ideig készül egy báb, megismerkednek a főbb báb típusokkal és ki is próbálhatják azokat.
- ▶ Rövid szünet után még az előterében, egy rövid jelenetben a gyerekek megismerik a kiskakast és a gazdasszonyt, majd belépnek a játéktérbe.
- ▶ Kakaskodós játék kezdődik.
- ▶ A játék után a gyerekek körben ülve megnézik a kb. tíz perces játékot a meséről. A víz, tűz és a darazsak stilizált megjelenítésében textiliák segítségével ők is részt vesznek.
- ▶ A gyerekek asztalokhoz ülnek át, és a színészek segítségével kakas és török császár bábokat készítenek. Eközben az egyik színész énekel.
- ▶ Miután mindenki elkészült a bábokkal, újra visszaállnak egy körbe, verset és mozgást tanulnak a bábokhoz.
- ▶ A fiúk és a lányok külön csoportokra válnak, és más-más játékot játsszanak. A fiúknak egy zörgő zsákot kell körbeadniuk úgy, hogy a kör közepén ülő ne hallja meg; a lányoknak egy őrzőjátékban kell egy csilingelő golyócskát elcsenniük.
- ▶ Újra nagycsoportban eljátsszák, ahogyan a lányok kakaskái kéri a fiúk török császáraitól a gyémánt félkrajcárt.
- ▶ Elteszik a bábokat, majd közösen énekelnek még egyszer.

A program milyen részvételi módokat kínál?

néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/bábkészítés/kulisszajárás

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Kommunikáció

káció tárgyakkal és bábokkal. Egyes színházi műfajok: bábjáték. Kreatív játékok tárgyakkal, bábjáték. játékok maszkkal és bábbal. A bábszínház formai elemeinek megfigyelése. Közös dramatizálás bábbal.

Magyar nyelv és irodalom: Különféle dramatikus formák kipróbálása: bábjáték. Irodalmi alkotások elemzése, értelmezési eljárásai: népmese.

Művészetek/Vizuális kultúra: Dramatizált történet előadása közösen készített bábokkal.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 100 perc.

Bejelentkezés

A résztvevők egy közösséghez tartoznak, a kísérők is részt vesznek a programon. Csoportos jegyvásárlás és bejelentkezés szükséges.

Ár

A jegy ára 750 Ft/fő, SNI-s csoportnál 175 Ft/fő.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Tetszettek a bábok, hogy dolgozhattunk, a kiskakas, a császár, a lépcsők, a babaöltöztetés, hogy énekeltünk meg táncoltunk.” „Jöjjön más is el ide.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„A verbális és nonverbális kommunikációt fejlesztette.”

A farkas és a hét kecskegida

❖ színházi nevelési program

Hasonló tematikájú program kötődik az **Aliz – A lány, aki követte a fehér nyuszt** és a **Boldog képek** c. előadásokhoz.

Információforrások

🔍 Megfigyelés 📖 Alkotók
😊 Résztvevők 👤 Tanár 🌐 Internet

Korosztály (alkotók szerint)

4–10 év

Műfaj (forma alapján)

bábszínház feldolgozó beszélgetéssel

Műfaj (pedagógiai cél alapján)

beavató (emberi/társadalmi kérdéseket felvető)

Központi téma

Testvérféltékenység, „ne bízz meg egy idegenben”.

A kiindulási pontként szolgáló alapanyag

A Grimm testvérek azonos című meséje alapján írta Kolozsi Angéla.

A színházi előadás rendezője

Kuthy Ágnes

Foglalkozásvezető

Láposi Terka

A program szerkezete és cselekménye

- ▶ A program egy színházbejárással indul, amelynek részeként a gyerekek megnézik többek között a kiállítóteret, a nagyszínpadot, a díszletműhelyt, a jelmezműhelyt, a jelmezsztárt és az öltözőt. Megtudják, hogyan, mennyi ideig készül egy báb, megismerkednek a főbb bábtípusokkal és ki is próbálhatják azokat. A nagyszínpadon kipróbálják a terem akusztikáját, ismerkednek a fényekkel és a flexibilis nézőtérrel.
- ▶ Az előadásban más nézőkkel együtt a hét kecskegida történetének zenés-verses, árnyatszínházi elemekkel tarkított átdolgozását nézik meg a gyerekek, amely nagy hangsúlyt helyez a testvérek közötti rivalizálásra. A kecskemamának szánt születésnap ajándéktól a farkas beengedése körüli vitán át a mama és a testvérek megmeneküléseig a játék nagyrészt ekörül a téma körül forog.
- ▶ Az előadás után beszélgetésre, *fejtésre* kerül sor, amin részt vesz a játékos többsége is. Miben más ez a mese, mint az eredeti? Volt-e valami furcsa az előadásban? Mitől volt emberi a farkas? Milyen lehetett a kapcsolat a farkas és a kecskemama között? stb.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/beszélgetés

Társadalmi/életkori problémák

Fenyegetettség, gyermeki félelmek, a szófogatatlanságból fakadó kiszolgáltatottság, a testvérek közötti irigység.

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Dráma és tánc: Kommuni-

káció tárgyakkal és bábokkal. Egyes színházi műfajok: bábjáték. Kreatív játékok tárgyakkal, bábjáték. Játékok maszkkal és bábbal. A bábszínház formai elemeinek megfigyelése. Közös dramatizálás bábbal. **Magyar nyelv és irodalom:** Különbőféle dramatikus formák kipróbálása: bábjáték. Irodalmi alkotások elemzése, értelmezési eljárásai.

Művészetek/Vizuális kultúra: Dramatizált történet előadása közösen készített bábokkal.

Utaztathatóság

Utaztatható színházi terekbe.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, kb. 120 perc.

Bejelentkezés

A résztvevőknek nem kell egy közösséghez tartozniuk, a kísérők is részt vesznek a programon. Csoportos jegyvásárlás és bejelentkezés szükséges.

Ár

A jegy ára 900 Ft/fő.

Mit gondoltak a programról a résztvevők?

„Arról szólt, hogy a rosszakat ne engedjük be.”
 „Meglepődtem, mennyire sok munka van a bábokkal meg mennyi előkészítés van egy darab mögött. Eddig azt hittem, csak idejönnek, aztán megcsinálják egyszer.”

Mit gondolt a programról a kísérő?

„Kiemelkedő mértékben tájékozódhattak az egyes darabok színpadra állításának problémáiról, arról, hogy milyen módon készül egy-egy előadás.”

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

Alkotók

A bábszínház az ország egyik legkomplexebb és legtudatosabb pedagógiai és művészeti koncepciójával rendelkezik a színházi nevelés területén. Az alábbi kivonat ezen koncepció bizonyos részeinek (terjedelmi korlátok miatt) erősen szerkesztett változata.

A színházi nevelési programok (amelyek közül a 2012/13 évadban futó két konkrét programot fentebb írtunk le) három formába sorolhatók:

- **I. Forma: BÁB–VILÁG.** Több életkori csoportnak tematikusan szerkesztett nyílt napok. **Célok:** 1. A bábszínház működési egységeinek bemutatása a műhelyektől a színpadig, 2. A színházlátás és színházértés eszközeinek közös feltárása, 3. Közön-ségnevelés.
- **II. Forma: BÁB–JÁTSZÓ–HÁZ.** A magyar dramatikus-bábos néphagyomány és a kortárs bábművészet egymásra találása, a manualitás tevékenységtől a közvetlen játszáson keresztül **báb- és drámapedagógiai órák** óvodás, kisiskolás és sajátos nevelési igényű gyermekeknek. **Rítusjátékok**, ahol a résztvevők a magyar népszokásaink ünnepköréhez köthető, archaikus szertartásrendet követő, autentikus, eredeti folklórszöveg és muzsika, illetve énekek felhasználásával szerkesztett dramatikus játékokban vehetnek részt. Az évköri ünnepi menetet tekintve négy fontos csomópontot érintenek: szüreti mulatságok, betlehemes, farsangi és pünkösdi időszak.
- **III. Forma: BÁBOS TÁRS-JÁTEKOK.** **Rendhagyó előadás-feldolgozó órák**, kiemelten a színháznézésre, az értelmezések és élmények feltárására általános iskola alsó- és felső tagozatosainak, középiskoláknak.

A **Játszószínházi program** további elemei:

- **A kamara-bábkészítő előadások** alkalmat nyújtanak bábkészítésre.
- **A kamarajátékok** célja az együttjátszás, illetve népmesékbe való közvetlen belépés.
- **A kamara-táncoltató** jellegű foglalkozások célja: ünnepek köre szerveződő bábos, mozgásos, táncos gyermekjátékok megtanítása.
- **Családi hétvégék**, ahol az egész család talál magának elfoglaltságot: élő népzene hallgatva, énekelve bábót készíthet, szerepjátékban vehet részt, de „passzív” nézőként is megnézheti, hogy mások hogyan játszanak.
- **Bölcsőszínház** 1 hónapos kortól 3 éves korig, Babusgató című játék.
- Évadonként 4–5 **kiállítás** a kiállítótérben, amely program tematikája a báb- és társ-

művészetek kapcsolata, művészi életutak, kortárs irányok, bábos gyűjtemények bemutatása.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY GIMNÁZIUM (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.vmgssuli.hu

CÍM 1085 Budapest, Horányszky utca 11.

VEZETŐ Koromné Beck Zsuzsanna, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Golden Dániel, dráma munkaközösség vezető, 06 1 486 3660, info@vmgssuli.hu

A Vörösmarty Mihály Gimnázium rendszeres befogadója különféle társulatok színházi nevelési foglalkozásainak. Az ilyen jellegű eseményekkel való találkozás fontos eleme az iskolában működő drámatagozat szakmai programjának. Ezen felül az intézmény a hivatalos bemutató előtti próbafoglalkozások lehetőségét is kínálja színházi nevelési programokat létrehozó társulatok számára, amelyeket igény szerint elemző beszélgetés követhet. A teszt alkalmakon a képzésben résztvevő diákok drámajátékos és színjátékos formákban való jártassága jelenthet előnyt, illetve az iskolában tanító szakemberek speciális felkészültsége és tapasztalata hasznos a visszajelzések szempontjából. A gimnázium bizonyos esetekben a saját próbahellyel nem rendelkező társulatoknak a produkció létrehozásának teljes idejére is otthont tud adni.

VÖRÖSMARTY SZÍNHÁZ (SZÉKESFEHÉRVÁR)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 🌐 Internet

HONLAP www.vorosmartyssinhaz.hu

CÍM 8000 Székesfehérvár Fő u. 8.

VEZETŐ Dr. Szikora János, igazgató

Atlantisz-program

Információforrások

☑ a kreatív igazgató által megküldött ismertető

A székesfehérvári téátrumban sok komponensből álló színházi nevelési tevékenység zajlik.

A színház falain kívüli programok:

► Rendhagyó irodalomórák

- A kerettanterv epikai vagy lírai fejezeteihez kapcsolódva, pl. *Petőfi4U* (Petőfi for you), *Elindul egy fiatal...* (Arany Tol-dijának „kalandfilmes” elbeszélése),
- A kerettanterv drámai fejezeteihez tartozó darabokból rövid áttekintés
- Alapfokú színházi nevelési céltalal szülő rendhagyó órák, pl. *Azt mondom, színház!* (tematikus időutazás a színház-művészet 3 évezredén át), *Rögtönszínház* (improvizációs játékok)
- Igény esetén teljes terjedelmében megszólaltathatók a magyar verses epika gyöngyszemei (pl: János vitéz, Toldi trilógia.)

► **Rendhagyó művésztalálkozó:** olyan szakirányú, rendszeres találkozás, amelynek keretén belül az egyes szakiskolák növendékei találkozhatnak az egyes művészeti ágak képviselőivel (pl. ruhaipari szakközépiskolák tanulói jelmeztervezőkkel, faipari szakközépiskolák tanulói díszlettervezőkkel).

► **Kiállítások** az egyes darabokhoz kapcsolódó alkotók munkáiból.

► **Workshopok:** egy-két hónapos kurzusok egy-egy tárgykörben.

► Külső előadások

- *Gördülő színház:* modern hangvételű, kortárs darabok eljuttatása a régió leg-távolabbi pontjaira. Repertoárja évi egy-két, főleg a fiatalokat érdeklő-érintő tematikájú, mobilis darab.
- *Tanterem-színház* egy-egy osztály számára.

A színház falain belül:

- **Nyílt napok:** tematikus kulisszajárás, amely érinti a gyártóműhelyt, a tárakat, a darabhoz használatos színháztechnikát, gépészetet, továbbá a résztvevők belenézhetnek a próba egy részébe, majd azt követően találkozhatnak a darab rendezőjével és a színészekkel.
- **A varázsló kertje** c. színházi játszóház évente egyszer, ahol a gyerekek a színház színészeivel „egy valódi szerepjátékos játékot” játszhatnak.
- **Beavató színház:** évente egy, a középiskolai tananyagban szereplő darabhoz kapcsolódóan.
- **Írói műhely:** négy féléves szabad beiskolázású képzési program, amelynek keretén belül a felvételre került fiatalok „creative writing-technikák” segítségével sajátítják el a dialógus-technika alapismereteit.
- **Korok hősei - drámatörténeti-show:** drámatörténeti tematikájú beavató színházi sorozat, egy-egy színházi évadban két új fejezettel.
- **Atlantisz Színpad:** a korszellemnek megfelelő, a kor technikai vívmányainak lehetőségeit kiaknázni képes, innovatív, kísérletező szellemű előadások létrehozása.

Az egyes komponenseket összefogó nagyszemélyek:

- **Nagy Városjáték:** olyan színházi előadás, amelyben a darab létrehozásától a kivitelezésen át egészen a színpadi megvalósulásig valamennyi munkafázisban fiatalok is részt vesznek intézményes keretek között. A díszlet, jelmez, szövegkönyvek és maga a darab is a fenti elemek során készül el.
- **„Feheruvaru karnevál”:** „minden évben, a karneváli időszakban színházszerető laikus csapat lepi el a színházat, hogy ott színházi körülmények között egy, a saját városuk múltjából vett zenés történetet mutassanak be közös épülésre”.

(Megjegyzés: Az adatfelvételi időszakban nem kaptunk időpontot a fenti programok egyikére sem, a színház nem küldött kér-

dőívet és az interneten is kevés információ érhető el a programról, így kizárólagos forrásként a megküldött ismertetőre tudtunk hagyatkozni, ami feltételes módon és jövő időben fogalmaz.)

WEÖRES SÁNDOR SZÍNHÁZ (SZOMBATHELY)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók 🌐 Internet

HONLAP www.wsssz.hu

CÍM 9700 Szombathely, Akacs M. u. 7.

VEZETŐ Jordán Tamás, igazgató

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Jegyiroda (9700 Szombathely, Király u. 11.) 06 94 318 738, jegy@wssz.hu

Szalmák Színháza, Mérnökshínház

Információforrások

🌐 Internet

Műfaj (forma alapján)
színházi előadás

Szalmák színháza, valamint Mérnökshínház, avagy Bőröndrobogó és a xanaxok címmel Jordán Tamás és társulata színpadi jelenetek segítségével mutatja be, teszi vonzóvá azokat a szakmákat, amelyekben már jelenleg is jelentős a szakemberhiány, és a felmérések szerint a jövőben sem remélhető, hogy elegendő lesz a felvételre jelentkezők száma.

ZÉRÓ BALETT (BUDAPEST)

INFORMÁCIÓFORRÁSOK 📖 Alkotók

HONLAP www.zeroballet.com

CÍM 1025 Budapest, Felső Zöldmáli út 61–65A

VEZETŐ Berger Gyula, koreográfus, társulatvezető

KINÉL LEHET ÉRDEKLŐDNI? Berger Gyula, +36 70 50 16 802, zeroballet@yahoo.com

RÉSZLET A SZERVEZET BEMUTAKOZÁSÁBÓL „A társulat nevében a zéró kifejezés a misztikus középpontból való kiindulás szándékát jelzi, hiszen a zéró a transzformáció helye: a számegyenesen ebben a pontban alakulnak át a negatív számok pozitívvá, az éj ekkor fordul át nappallá, a virtuális itt válik valóságossá. A zéró ilyenformán számunkra az alkotási folyamat jelképe is, hiszen ebben a folyamatban megpróbálunk felfedni valami addig rejtetten maradt, megkísérelünk hidat építeni a spirituális és a materiális létezés között. Igyekszünk a kívül és a belül közötti határt is átjárhatóvá tenni, olykor lehetőséget nyújtva a közönségnek az előadásba való belépésre. A társulat nevében a BALETT szó a nyugati hagyományok tiszteletére utal nevünkben, és az egyensúlyozási szándék mellett jelzi az európai kultúrkörbe való tartozásunkat.”

Enter!

Információforrások

Alkotók

Korosztály (alkotók szerint)

12–50 év

Műfaj (forma alapján)

interaktív improvizációs táncszínház

A program szerkezete és cselekménye

- Számítógépes kifejezéseket tartalmazó papírokat osztanak ki a résztvevőknek, és a játékmester elmagyarázza a játék menetét. Ezután kezdetét veszi az „előadás”.
- Az előadás interaktív játék, amelyben a nézők számítógépes parancsokkal instruálják a táncosokat, akik egyre szövevényesebb improvizációba keverednek. A játék kimenetele így egyaránt múlik a közönségen és a szereplőkön.

A program milyen részvételi módokat kínál? néző/instruálás

Társadalmi/életkori problémák

Kapcsolódik a hatalomgyakorlás és a kiszolgáltatottság kérdésköréhez (a nézők kontrollálják az előadók mozgását, ezzel vissza is élhetnek).

Kapcsolódás a NAT-hoz

Művészetek/Mozgókép-kultúra- és médiaismeret: Kritikai gondolkodás. A mé-

diabefolyásolásról, manipulációról, az üzleti és politikai hatalom, valamint a média viszonya. A média társadalmi szerepe, használata. Tömegtájékoztatás és demokrácia. média és hatalom.

Utaztathatóság

Utaztatható bármilyen térbe, akár szabad-téren is működik.

Alkalmak száma és hossza

Egy alkalom, 30–60 perc.

Bejelentkezés

Változó – alkalmanként tartanak reper-toár jellegű előadásokat, de a program meghívható.

Ár

70.000 Ft

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK

Információforrások

Alkotók

A stúdióban egész évben nyitott rendszerű oktatás folyik: kortárs tánc, jazz tánc, kreatív gyermektánc, jóga, klasszikus balett, testtudati és önismereti foglalkozások. Időről időre táborokat és intenzív tanfolyamokat is tartanak, hazai és nemzetközi tanárokkal.

További kutatásba meghívott szervezetek

Előzetes kutatásaink alapján az eddig ismertetett szervezeteken túl további 179 szervezetet, műhelyt azonosítottunk be, ahol lehetséges, hogy van színházi nevelési tevékenység (az előzetes kutatásról ld. a Módszertan fejezet adatbázis-építésről szóló részét).

Ebből 55 szervezet válaszolt a megkeresésünkre, de kérésükre kimaradtak a kutatásból. Az alábbiakban röviden jelezzük ennek okát.

9 szervezet nyilatkozott úgy, hogy **korábban volt, de jelenleg nincs színházi nevelési tevékenységük**, és a jövőt illetően bizonytalanok: Artus Stúdió, Föld Színház Társadalmi Műhely Egyesület, Hólyagcirkusz Társulat, Lakmusz Csoport, Kalimpa Színház, Kazán István Kamaraszínház, Kövér Béla Bábszínház, Soltis Lajos Színház, Új Előadó-művészeti Alapítvány.

4 szervezet nyilatkozott úgy, hogy jelenleg nincs, de a **terveik szerint a jövő évadban indítanak színházi nevelési programot**: Artemisszió Alapítvány, Békéscsabai Napsugár Bábszínház, Gólem Színház Közhasznú Egyesület, Teatro Surreal Társulat.

42 szervezet nyilatkozott úgy, hogy **nincs a repertoárján** a kutatásunk fókuszába illeszkedő színházi nevelési program: Árnyékszínház Egyesület, ArtMan Mozgásterápiás Művészeti Közhasznú Egyesület (Tánceánia Együttes), Barátság Kulturális Központ, Beregszászi Magyar Nemzeti Színház, Bibliai Rögtönzések Egyesülete, Budaörsi Játékszín, Csattanó Kulturális Alapítvány, Dramatrix Tréning Kft., Ének a Nemzetekért kulturális Alapítvány (Crescendo Színház), Fiatal Színházművészetért Alapítvány, Figurina Animációs Kisszínpad, Flórián Műhely, Fogi Színháza, Generációs Színház, Ginger és Fred Színházművészeti Alapítvány (HOPPart), Híd Alapítvány – A Roma Kisebbség Oktatásáért és Integrálásáért Európában, Impro Művészeti és Oktatási Egyesület (Impro Stúdió), Komló Város Önkormányzat Közösségek Háza, Kovátsműhely Nonprofit Kulturális Kft., Kaméleon Improvizációs Társulat, Körtánc Egyesület (Körszínház), L1 Független Művészek Közhasznú Egyesület, Magyar Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Színház, Magyar Szín-játékos Szövetség, Megálló Csoport Alapítvány a Szenvedélybetegekért, Meglepetés Színház, Miért Ne Alapítvány, Mozgó Ház Alapítvány, Országos Diákszínháztörténeti Múzeum és Intézet, Osonó Színházi Egyesület, Összpróba Alapítvány, Paletta Alapítvány (Szivárvány Színház), Pinceszínház Szeged, Piros Orr Bohócdoktorok Alapítvány, Scalla Nonprofit Kft. (Scallabouche), Sérültekért Alapítvány, Solymári Fészek Waldorf Iskola, Sorsfonó Önismereti Egyesület, Szemiramisz Nonprofit Kft., Szent Genéziusz KultúrKommandó, Turay Ida Színház.

Nem tudtunk elérni vagy nem válaszolt kétszeri megkeresésre további 124 szervezet. Az alábbi szervezetek vagy nem elérhetők (nincs

honlapjuk vagy a honlapjukon található címről kétszeri próbálkozásra is viszszapattannak a levelek), vagy nem reagáltak két egymást követő (vagy több) megkeresésre (ennek számos oka lehet: megszűntek, az intézményrendszerben elveszett a levél, a megkeresést nem tartották relevánsnak vagy fontosnak, stb.). *Vélhetően* az alábbi szervezetek többségénél nincs színházi nevelési program. „Légy jó mindhalálig” Közhasznú Alapítvány a Dunaszegi színházi körért, „Reflex Színpad” a művészetért Alapítvány, „Szín-mű-hely a színházi életért” Alapítvány, A – Kro Polisz kulturális hely Bt., A Mini Magyarországért Alapítvány, Ady Endre Művelődési Központ, Alternatív Színházi Műhely Alapítvány, Ámon Stúdió, Ananász csoport, Aranyszamár Színház Közművelődési Egyesület, Árnyszínház, Art Mobil Társulat, Art Sector Alapítvány, Artistoth Művészeti és Oktatási Bt., A-Z Egyesület, Bakelit Multi Art Center Alapítvány, Ballószögi Tehetséges Gyerekek Közhasznú Egyesülete, Batyu Színház, Budapesti Kamaraszínház Nonprofit Kft., BuszCom Egyesület, Center Színház, Csikó Farm Bt., Csodamalom Bábszínház, Dózsa György Művelődési Otthon és Múzeumi Kiállítóhely, Duda Éva Társulat, Együd Árpád Kulturális Központ, Élőképművészeti Közhasznú Egyesület, Erdélyi Vándorszínház, Erős Táncért Alapítvány, Europa Varietas Alapítvány, Eutikett Kft., Fantom Csoport Művészeti Bt., Fészek Színház, Film-doc Bt., Filomela Zenés Színház, Filter Performance Közhasznú Egyesület, Fogd a Kezem Alapítvány, Forte Társulat, Függő Színpad Alapítvány, GNM Színitanoda Egyesület Művészeti Szakközépiskola, Gózon Gyula Kamaraszínház, Görbetükör Színház Kft., Gyermekünk Művelődéséért, Kulturált Jövőnkért Alapítvány, Gyermekművelődésért Alapítvány, Hahota Gyermek Színház, Hetek Csoportja, Janus Egyetemi Színház, Jelen Teátrum, K2 Színház Alapítvány, Kabzos Kft., Kalamajka Bábszínház, Kanizsai Kulturális Központ, Katlan Csoport Közhasznú Kulturális Egyesület, Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskola Kar dráma csoportja, Kettős Tükör Társulat, Komédia Színház Színházi és Kulturális Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft., Kontakt táncért Alapítvány, KonzervArtAudrium színházi műhely, Korhinta Színház Egyesület, Kőfém Klubház, Kortelkör Csoport, Lélektükör Színház, Lén ART Bt., Lőrinci színpad, Madárdal Zenekar, Magyar Bohócok a Betegekért Alapítvány, Magyar Mozdulatművészeti Társulat Közhasznú Nonprofit Kft., Magyar Táncművészeti Főiskola, Magyar Teátrum Közhasznú Nonprofit Kft., Mandula Bt., Maskara Társulat, MéG színház, Mesekocsi Színház, Minekeza Művészeti Közhasznú Nonprofit Kft., Misero Prospero Egyesület, Műhelymunka Társulat, Natura Diákszövetség, Nefelejcs Bábszínház, Nevesincs Színház, Nyugatmagyarországi Egyetem, Opera Comica Lasagna társulat, Pannon Művészet Közhasznú Alapítvány, Parabike Egyesület, Pécsi Horvát Színház, Picaro Művészeti Produkciós Műhely Alapítvány, Pinceszínház Eger, Proton Társulat, Radó Vilmos Színtársulat, Regionális Színház Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft., Rokytká Műhely, Sokproblémás Családokért Alapítvány, Studio Varga Színházi

és Rendezvény Szervező Nonprofit Kft., SZ. M. Kulturális és Szolgáltató Bt., Szegedi Focus Műhely, Szimetrom Művészeti Egyesület, SzínMűHely Alapítvány, Színészképző Stúdió Alapítvány, Színházi Alkotók Független Társulása, Színigaz Bt., SzínJátszóTér, Szín-Kör Alapítvány, Szinpadour Bt., Szuntus Proukciós Kft., Táncsics Mihály Művelődési Ház, Táp Színház, TAROT Bt., Teatro Bt., Teatro Társulat, Teátrum Bt., Telepy Károly Testnevelés Szakosított Általános Iskola és Gimnázium, Térszínház Egyesület, Test-Rajz Szolgáltató Bt., Theatrum Scholae Alapítvány, Threesisters Brotherhood, TM Művek Művészeti Kft., Transzoreum, UDVARszínház Kulturális Egyesület, ÚjReneszánsz Színház, Újszínház, Unokák Színháza, Utolsó Vonal Művészeti Alapítvány, Vízraktér, ZALAI NYÁRI SZÍNHÁZAK Kulturális és Művészeti Szolgáltató Nonprofit Közhasznú Kft., Zrínyi Ilona Gimnázium, Zugszínház Egyesület.

A KUTATÁS MÓDSZERTANA

Ez a fejezet annak a kutatásnak a módszertanát mutatja be, amelynek eredményeit jelen könyv foglalja össze. A módszertan leírása nem akadémiai közönségnek készült, hanem reményeink szerint közérthetően mutatja be, mit, miért és hogyan csináltunk. A fejezet szerkezete a következő:

1. Áttekintjük a kutatásban részt vevő szervezetek körét. Leírjuk, milyen körülmények mentén válogattunk, és hogyan találtunk rá a szervezetekre.
2. Ezt követően bemutatjuk, milyen szempontok szerint és milyen forrásokból gyűjtöttük az adatokat. Bemutatjuk a kutatás során használt kérdőíveket és a megfigyelés menetét.
3. Bemutatjuk, milyen lépéssor, ún. protokoll mentén vettük fel a kapcsolatot a szervezetekkel, és mi történt, amikor meglátogattuk őket.
4. Az összegyűjtött adatok alapján leírjuk, hogyan készültek el a leírások és az elemzések. Ennek kapcsán bemutatjuk, hogy a kutatás és jelen könyv megírása széleskörű egyeztetés mellett zajlott: bemutatjuk azt az öt lépcsőt, amiben kikértük *közel ötven szakember, valamint a könyvben szereplő összes szervezet* véleményét.

A kutatásba vont szervezetek köre

A beválogatás szempontjai

Kutatásunk⁵ kezdetén meg kellett határoznunk a kutatás fókuszát, a kutatásba

⁵ A kutatás a Nemzeti Kulturális Alap 3181/00006 azonosítószámú pályázatának támogatásával jöhetett létre. A pályázat kedvezményezettje és a kutatás megvalósítója az InSite Drama Nonprofit Kft. Az InSite Drama a döntést követően pályázati anyagát a transzparencia jegyében a honlapján nyilvánosságra hozta. Ennek a lépésnek a célja, hogy az egész területet alapjaiban érintő kutatás esetén bárki számára elérhető legyen, milyen kutatási tervvel pályázott az InSite, ill. a pályázat összehasonlítható legyen más pályázatokkal is. Jelen e-könyv megjelenéséig nincs tudomásunk arról, hogy bármely más pályázó nyilvánosságra hozta volna a saját anyagát.

A pályázat az InSite kutatásra fordított költségeinek töredékét fedezi. A pályázaton 50 program meglátogatására kértünk és kaptunk támogatást, ehelyett 118 programot látogat-

vonható szervezetek körét egy olyan környezetben, ahol sem nemzetközi, sem nemzeti szinten nem állt rendelkezésre egységes, *minden* szakember által elfogadott definíció és terminológia (ld. még Tudástár: Korábbi definíciós és kategorizálási kísérletek). Éppen a konszenzusos terminológia és definíció hiánya miatt *alacsony küszöbű* kritériumokat határoztunk meg. Kutatásunkba meghívtunk minden programot, ami az alábbi hat kritérium *mindegyikének együttesen* megfelelt:

1. *elsődlegesen a gyermek- és ifjúsági korosztály (3–20 év) számára készült* (emeltt megszólíthatta, de nem kellett, hogy megszólítsa a családokat vagy a pedagógusokat is),
2. *színházi előadás / bábelőadás / táncelőadás vagy jelenetsor* volt benne,
3. a gyerekekkel / fiatalokkal valamiféle *interakció* zajlott,
4. *egyszeri alkalom* volt, az újabb alkalmakra újabb résztvevők érkeztek (az alkalomhoz kapcsolódva elő- és utókövetés lehetséges volt),
5. *pedagógiai szándéka* volt az alkotóknak,
6. alkotói a programot színházi nevelésnek tartották.

A színházi nevelés területén csak az utóbbi években figyelhető meg robbanásszerű növekedés. A terület művelői a lehető legkülönbélebb végzettségűek, az általuk alkalmazott módszerek Angliától Németországig, Ruszt Józseftől Edward Bondig a lehető legszélesebb gyökerekkel bírnak. Amikor kutatásunkat megkezdtük, nemhogy egységes definíciók, de még egységes szóhasználat sem volt (pl. a „beavató színház” a „tantermi színház” vagy akár a „színházi nevelés” fogalmát formailag és tartalmilag is a lehető legkülönbözőbb programokra alkalmazták, ld. Tudástár). A terület különböző szegmensein voltak már kutatások, de átfogó tanulmány még nem született.

Ilyen körülmények között két megközelítés volt lehetséges:

- Alacsonyküszöbű kritériumokat határoztunk meg, ami csak a határterületek lehatárolásában segít (pl. interakció nélküli előadások, színjátszó körök, cse-csemőszínház, stb.). Megkérdezzük az *összes érintett szervezetet*, ők hogyan nevezik saját munkájukat, *ők milyen definíciót adnának* annak, amit csinálnak. A teljes kép ismeretében megnézzük, lehetséges-e a programokat egységes rendszerbe foglalni, valamilyen modellt felállítani.

tunk meg. A pályázatban egy 144 oldalas kiadvány költségeihez való hozzájárulással kalkuláltunk a jelenlegi 440 oldal helyett. A pályázat egyáltalán nem fedezi a könyvbemutató rendezvény és a terjesztés költségeit. Mindez az InSite jelentős önereje, valamint a L'Harmattan Kiadó és a Nemzeti Táncszínház nagyvonalú támogatása nélkül nem lenne lehetséges.

- A másik lehetséges út, hogy még mielőtt megnézzük a programokat, még mielőtt kapcsolatba lépünk az alkotókkal, műfaji meghatározásokat, definíciókat szerkesztünk. Ebben a megközelítésben kevésbé lettünk volna kíváncsiak arra, hogy a több mint száz szereplő hogyan gondolkodik saját munkájáról, hogyan határozza meg magát, sokkal inkább azt néztük volna meg, hogy a jelenleg működő programok illeszkednek-e az általunk előzetesen felállított kategóriákba.

Utóbbi megközelítést ebben a témában mi módszertani hibának gondoltuk. Egy eddig feltáratlan, nem kutatott területen az első megközelítés hozhat eredményeket. A terület széleskörű feltárása (jelen kutatás eredményei) *alapján* van aztán lehetőség modellek felállítására, ezt viszont a várható széleskörű viták ellenére fel is vállaltuk.

A kritériumokkal kapcsolatban több kérdés is joggal merülhet fel: például, hogy része-e a színházi nevelési programoknak az interakciót nem kínáló, de nevelési célzatú „dobozszínházi” előadás önmagában vagy része-e a színjátszókör? Elfogadható, hogy bizonyos értelmezések szerint része, ahogyan része lehet a csecsemőszínház vagy az opera-beavató program is; vagy bizonyára akadna olyan szakértő, aki a színházi nevelési programokhoz sorolná a gyermekpszichodramát, a szociális színházat és a színházterápiát is. A hat kritérium meghatározása kétségtől önkényes, ám szükséges: e nélkül a feltárandó terület kezelhetetlenül nagy lett volna (lexikon méretű kiadványban lehetett volna csak feldolgozni a területet, ha az összes interakció nélküli színházi előadást és összes színjátszó kört is bele vesszük.) Szerintünk ezek a műfajok a tágabb értelemben vett színházi nevelés / színházpedagógia területéhez tartoznak vagy azzal határosak – a színházi nevelési programokat azonban sokkal jobban körülvonalazható tevékenységi körnek gondoljuk. (Erről részletesen ld. még a Kategorizálási javaslatok fejezetet is.)

A hat kritérium egyrészt segítette a határterületek elkülönítését, másrészt a gyakorlat is azt igazolta vissza, hogy a megkeresettek jelentős többsége ez alapján pontosan értette, hogy milyen programokat keresünk. Jelen kritériumrendszer alapjaiban alkalmasnak tűnt arra, hogy a színházi nevelési programokat elhatárolja az egyéb műfajoktól, azonban az adatfelvételi szakasz után több ponton kisebb pontosításra szorult.⁶ Erről ld. a Katalógizálási kísérletek fejezetet.

⁶ Elismerjük, hogy elsőre nem sikerült 100 %-ban pontos kritériumrendszert alkotnunk. Mentségünkre legyen mondva, hogy másnak sem: aki a véleményezési szakaszban (egyéb-ként joggal) kritizálta a kritériumrendszert, nem mutatott fel helyette alternatívát.

A megkeresett szervezetek listájának összeállítása

A fenti hat kritérium meghatározása után összegyűjtöttük azokat a szervezeteket,⁷ ahol *lehetséges*, hogy fut olyan program, amilyenre a kutatásunk fókuszál. A merítés szándékosan nagyon tág volt, a listába számos olyan szervezet is bekerült, amelyről később kiderült, hogy nincs színházi nevelési programja vagy határterületi programja van. Nem vállaltuk, hogy egy olyan szervezet esetében, ahol a színházi nevelési program *lehetősége adott*, mi magunk mérlegeljük, hogy valóban csinál-e ilyen programot a szervezet vagy sem. (Más szavakkal, ha pl. valaki 2010-ben arra pályázott, hogy *szándékában áll* a kutatásunkba is illeszthető program létrehozása, arról 2013-ban nem mi döntöttük el, hogy az elmúlt három évben végül csinált-e ilyen programot, hanem megkérdeztük tőle.) A szervezetek felkutatása során nemcsak Magyarországon belüli, hanem határon túli, magyar nyelven dolgozó színházak és műhelyek is bekerültek a kutatásba, itt azonban nem törekedtünk a teljes kép lefedésére. A kézirat leadásáig összesen 298 szervezet került a kutatás látóterébe, ezek listája a „Katalógus” fejezetben megtalálható.

Kezdeti gyűjtésünk alapját az alábbi információforrások képezték:

- ▶ Eddigi ismereteink: azok a szervezetek, akikkel a kutatók a területen eltöltött tizenöt éves munkásságuk alatt már találkoztak.
- ▶ Pályázati nyertesek:
 - a Nemzeti Kulturális Alap színházi nevelési célú pályázatainak nyertesei az elmúlt két évadban;
 - a Tantermi Színházi Projekt pályázói 2010-ben és 2012-ben;⁸
 - a TÁMOP 3.2.11/10 kódjelű, „Nevelési-oktatási intézmények tanórai, tanórán kívüli és szabadidős tevékenységeinek támogatása”, és a TÁMOP-3.2.13-12 kódjelű „Kulturális intézmények részvétele a tanórán kívüli nevelési feladatok ellátásában” nyertesei közül az előadó-művészeti szervezetek és/vagy a nyertes pályázat címe alapján vélhetően színházi nevelési elemeket is tartalmazó programok gazdái.
- ▶ A FESZ Színházi Nevelési Szekció taglistája.
- ▶ Korábbi, színházi nevelési programokat is befogadó fesztiválok és konferen-

⁷ A továbbiakban az egyszerűség kedvéért a kutatás alanyaira „szervezetekként” fogunk hivatkozni, azzal együtt, hogy bekerült a kutatásba több olyan munkacsoport is, amely nem rendelkezik szervezeti háttérrel.

⁸ Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy nem minden tantermi színházi előadás egyben színházi nevelési program is (sőt, a valóságban ennél jóval komplexebb, illetve, bizonyos szempontból éppen, hogy jóval egyszerűbb a kép, ld. még a kategorizálásról szóló fejezetet.) Ezzel együtt nagy az átfedés, és ezt a kört talán azért is indokolt volt bevenni a kutatásba, mert a Tantermi Színházi Projekt egyik értékelője, Kaposi László „Színházpedagógiai jegyzetek” c. cikkében (DPM, 2012/2.) maga is a terület részeként tárgyalja.

ciák meghívottjai: Kaposvári Gyermekszínházi Biennálé, Gyermekszínházi Szemle, Színház-Dráma-Nevelés, POSzT.

- A témával is foglalkozó internetes portálok: szinhaz.hu, gyermekszinhaz.hu, drama.hu, szinhaz.lap.hu, dramapedagogia.lap.hu.

Az ezek alapján megszerkesztett listát a kutatás megkezdése előtt széleskörű szakmai egyeztetésre bocsátottuk. További bevonandó szervezetekre tettek javaslatot a területtel is foglalkozó alábbi ernyőszervezetek (illetve, közülük azok, akik erre a felkérésünkre reagáltak): ASSITEJ Magyarország, FESZ Színházi Nevelési Szekció, FÜGE, Magyar Drámapedagógiai Társaság, Magyar Pedagógiai Társaság, Magyar Szín-Játékos Szövetség, Magyar Színházi Társaság, Magyar Teátrumi Társaság, Országos Diákszínjátszó Egyesület.

Ezt követően a kutatásba vont szervezetek listáját nyilvánosságra hoztuk, arra a kutatás teljes ideje alatt bárki bármikor ajánlhatott újabb szereplőt. Minden megkeresett számára a kiküldött kérdőív részeként feltettük a kérdést: *„Tud-e ajánlani olyan szervezetet, ahol tudomása szerint zajlik színházi nevelés, és ami nincs fenn a kutatásba vontak listáján?”* Még a kézirat leadása előtti napokban, szeptemberben is érdemben foglalkoztunk az összes ilyen irányú javaslattal. A látóterünkbe került 298 szervezet között vélhetően megtalálhatók a magyarországi színházi nevelési paletta jelentős szereplői.

Adatgyűjtési szempontsor és az eszközök

Információforrások

Kutatásunk során összesen hat különböző forrásból gyűjtöttünk információt:

1. a programokon részt vevő gyerekektől vagy fiataloktól,
2. a résztvevőket kísérő pedagógusoktól,
3. a szervezetekkel kapcsolatban a szervezetek kapcsolattartóitól,
4. a programokkal kapcsolatban az alkotóktól,
5. a programok megfigyelésével és
6. internetes másodlagos kutatással.

Tettük mindezt azért, hogy a színházi nevelési programokat minél több perspektívából meg tudjuk vizsgálni, a különböző szempontokat egymáshoz viszonyítva is tudjuk elemezni.

Ahhoz, hogy ez a hat információforrás egységes rendszerben legyen értelmezhető, valamint ahhoz, hogy tudjuk, melyik forrásból milyen információra van szükségünk, meg kellett alkotnunk egy szempontsort az adatfelvételhez,

amely egyszerre ötvözi a színházi és a pedagógiai szempontokat. Így inspirációként használtunk

- ▶ egyrészről színházelemzési munkákat (pl. P. Pavis „Előadáselemzés”, Balassi Kiadó, 1996),
- ▶ másrészről a tanítási órák elemzésére megalkotott szempontsorokat (pl. E. C. Wragg: An Introduction to Classroom Observation, Routledge, 1999; Bódi Andrásné & mtsai: Óraelemzési szempontok, ELTE TÓFK).

Az inspirációt adó munkák, de leginkább saját tapasztalataink és ismereteink alapján megalkottunk egy adatgyűjtési szempontsort a szervezetekre, és egyet a programokra. (És már itt szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy az adatgyűjtés szempontsora bár átfedi, de *nem azonos* a leírások szempontsorával, sem az elemzés szempontsorával!)

Szervezetekre vonatkozó adatgyűjtési szempontsor

A szervezetekről a szervezetek képviselőitől és az internetről gyűjtöttünk információt.

Szempont	internet	szervezet kérdőív
Elérhetőségek		
Név, cím, telefon, honlap	internet	szervezet
Kapcsolattartó: kit tudnak keresni az érdeklődő pedagógusok, művelődésszervezők vagy szakmai vendégek?	internet	szervezet
Szervezeti adatok		
Szervezeti forma	internet	szervezet
Fő tevékenységek	internet	szervezet
A szervezet felépítése, vezetősége		szervezet
Főbb nyilvános gazdálkodási adatok (összes bevétel, összes ráfordítás, társulati tagok száma; a teljes szervezetre vonatkozóan is, és csak a színházi nevelési tevékenységekre vonatkozóan is)		szervezet
Fontosabb támogatók; színházi nevelési tevékenységek támogatói		szervezet
A színházi nevelési tevékenységekkel kapcsolatos statisztikák az elmúlt három évadból (hányféle program, hány alkalom, hány résztvevő, hány iskola)		szervezet
A színházi nevelés szerepe és fontossága a szervezet életében		
Az intézmény rövid története		szervezet
Mióta van jelen a színházi nevelés a szervezet életében?		szervezet
A színházi nevelés története, eddigi programok		szervezet

A színházi nevelés szerepe és fontossága a szervezet életében		
Miért kezdett el a szervezet színházi neveléssel foglalkozni?		szervezet
Miért fontos a társulatnak a színházi nevelés?		szervezet
Mik a színházi neveléssel kapcsolatos jövőbeli tervek?		szervezet
A színházi nevelés helyi értelmezése		
Van-e a „színházi nevelésnek” a szervezeten belül elfogadott definíciója? Ha igen, mi az?		szervezet
A színházi nevelés tágabb területén belül pontosan hogyan határozzák meg a szervezetben alkalmazott műfaj(oka)t? Van-e ezeknek a műfajoknak a szervezeten belül elfogadott definíciója? Ha igen, mi az?		szervezet
Programok		
Mik a jelenleg futó színházi nevelési programok?		szervezet
Milyen egyéb interaktív színházi műfajok vannak jelen a szervezetben?		szervezet
Szerveznek-e képzést, tábort, fesztivált vagy konferenciát?		szervezet
Van-e kimondottan halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeknek / fiataloknak kínált program, projekt?		szervezet

Programokra vonatkozó adatgyűjtési szempontsor

A programokról az alkotóktól, a programokon részt vevő gyerekektől vagy fiataloktól, a résztvevőket kísérő pedagógusoktól, a programok megfigyelésével és interneten keresztül gyűjtöttünk információt. A félstrukturált megfigyelések esetében világosan különválasztottuk a helyben megfigyelhető és a megfigyelések értelmezésén alapuló szempontokat.

Szempont	internet	program kérdőív	résztvevők csoport- interjú	tanár kérdőív	meg- figyelés	megfigyelő értel- mezése
A program célja és műfaja						
Van-e a programnak meghatározott művészeti célja, és ha igen, mi az?		kérdőív				
Van-e a programnak meghatározott pedagógiai célja, és ha igen, mi az?		kérdőív				
Mi a program műfaji meghatározása?		kérdőív				értelmezés
Résztvevők és a bejutás módja						
Hány gyerek vehet részt egyszerre egy programon?		kérdőív		tanár	meg- figyelés	

Résztevők és a bejutás módja						
Melyik korcsoport számára készült a program?		kérdőív		tanár	megfigyelés	
Szülők, pedagógusok, kísérők jelen lehetnek-e a programon, részt vehetnek-e a foglalkozáson?		kérdőív		tanár	megfigyelés	
Milyen jellemzői vannak a résztvevő csoportnak? (pl. egy közösséghez tartoznak-e, van-e drámás múltjuk, stb.)		kérdőív	résztevők	tanár	megfigyelés	
A résztvevők fizetnek-e a programért, és ha igen, mennyit?		kérdőív				
Hogyan lehetett bejutni a programra? Ki kezdeményez: a résztvevők, vagy a szervezet?		kérdőív		tanár		
Alkalmak száma és hossza, a program helyszíne						
Hány alkalomból áll a program, és az egyes alkalmak mennyi ideig tartanak?		kérdőív			megfigyelés	
A program helyszíne és utaztathatósága		kérdőív				
Mik a játéktér jellemzői? (kié a hely, mekkora a terem, hogyan vannak elrendezve a székek, hol van a színpad, a játéktér és a nézők távolsága, a játéktér szerkezete)					megfigyelés	
Együttműködő partnerek és a program finanszírozása						
Milyen egyéb szervezetek működnek még közre a programban?		kérdőív				
Milyen források játszanak szerepet a program finanszírozásában? Támogatta-e a programot az NKA / a Polgár Krisztina Emlékalap / a TÁMOP?		kérdőív				
A program pályázati felhívásra készült-e?		kérdőív				

A színházi alapanyag és a színházi formanyelv						
Mi a kiindulási pontként szolgáló alapanyag?		kérdőív				
A történet rövid összefoglalója (amennyiben nem közismert)		kérdőív			megfigyelés	
Miért pont ezt az alapanyagot választották?		kérdőív				
Az eredeti alapanyag átdolgozása esetén kik dolgozták át az anyagot, és mik voltak az átdolgozás szempontjai?		kérdőív				
Munkaformák és interaktivitás						
Pontos leírás a programon törtétekről		kérdőív			megfigyelés	
Milyen munkaformákat használnak a vezetők, milyen gyakorisággal? Mik a program belső arányai?					megfigyelés	
Milyen gyakorisággal lépnek szerepbe a vezetők és a résztvevők?					megfigyelés	
Ki kezdeményezi gyakran az interakciókat?					megfigyelés	
Mi a konstruktív és a destruktív interakciók aránya?					megfigyelés	
A színházi részek mely tárgyi komponenseivel kerülnek interakcióba a résztvevők?		kérdőív		tanár	megfigyelés	
Mely alkotókkal kerülnek interakcióba a résztvevők?		kérdőív		tanár	megfigyelés	
Mibe szólhatnak bele a résztvevők?		kérdőív		tanár	megfigyelés	
A program milyen részvételi módokat kínál? (néző/beszélgetés/játék/szerepbe lépés/rendezés/egyéb)		kérdőív		tanár	megfigyelés	
A programvezetők és a közreműködők						
A program alkotóinak listája		kérdőív				

A programvezetők és a közreműködők						
A programvezetők végzettsége, végzettség megszerzésének éve, gyakorlatban töltött évek száma, kompetenciaterületeik		kérdőív				
A közreműködők hányan vannak, mi az előadásbeli / produkciós szerepük		kérdőív				
A közreműködők végzettsége, végzettség megszerzésének éve, gyakorlatban töltött évek száma, kompetenciaterületeik		kérdőív				
A program létrejötte, a próbafolyamat						
Hogyan zajlott a próbafolyamat? Milyen témákat jártak körül az alkotók, és milyen sorrendben?		kérdőív				
A színházi előadás készült-e el előbb vagy az interaktív program? (ahol értelmezhető)		kérdőív				
Mit tekintettek kötöttnek a folyamat elejétől, és mi az, amin szabadon változtathattak a próbafolyamat során?		kérdőív				
Milyen szakemberek vettek részt a próbafolyamatban, és kinek mi volt a feladata? Bevontak-e külsős szakembereket a próbafolyamatba? Ha igen, milyen feladatot bízta rájuk?		kérdőív				
A jelenleg repertoáron lévő verzió a program hányadik változata? A korábbi változatokhoz képest mik voltak a fontosabb változtatások?		kérdőív				
A program által közvetített nézőpontok és vélemények						
Hányféle nézőponttal találkozhatnak a résztvevők? Hányféle nézőpontból vizsgálódhatnak a résztvevők?					megfigyelés	

A program hatása						
Milyen területen fejti ki a program a hatását?		kérdőív	résztevők	tanár		értelmezés
Van-e olyan központi téma / probléma, ami a program középpontjában áll? Ha igen, mi az?		kérdőív	résztevők	tanár		értelmezés
A program kedvet csinált-e a résztvevőknek a színházba járáshoz?			résztevők			
A résztvevők színházzal kapcsolatos tudására milyen hatással van a program? Segítette-e a program a résztvevőket abban, hogy egy másik színházi előadást jobban értsenek?			résztevők	tanár		
Mi tetszett a résztvevőknek a leginkább?			résztevők			
A program hogyan segítette a konkrét megfigyelt csoport tanulását?				tanár		
A program mennyiben valósítja meg a szórólapon, honlapon, meghívóban ígért célokat? (csak az objektív szempontokat néztük: időtartam, interaktivitás ígért formái)					megfigyelés	
Kapcsolódás társadalmi és életkori problémákhoz						
Kapcsolódik-e (makroszintű) társadalmi problémákhoz a program, és ha igen, mi az?		kérdőív	résztevők	tanár		értelmezés
Kapcsolódik-e életkori / pszichológiai problémákhoz a program, és ha igen, mi az?		kérdőív	résztevők	tanár		értelmezés
Kapcsolódik-e a NAT elemeihez a program, és ha igen, melyekhez?		kérdőív	résztevők	tanár		értelmezés
Kapcsolódott-e a program az iskola helyi tantervéhez?				tanár		
Ajánlások						
Kiknek ajánlanák a programot, és kiknek nem?		kérdőív	résztevők	tanár		

Változatok						
A program mutációi: vannak-e a programnak különböző változatai? (pl. színházi és osztály- termi változat; iskolai és családi változat, stb.)		kérdőív				
A program publicitása						
Honlap / mikrosite	internet	kérdőív				
Print anyagok (szórólap, plakát, meghívó, jegy)	internet	kérdőív				
Sajtómegjelenések (írott, tv, rádió, internet)	internet	kérdőív				
Kutatások, szakcikk, publikációk, konferencia- megjelenések	internet	kérdőív				

Kutatási eszközök

A szempontsorok (ahogyan azt elnevezésük is mutatja) csak a főbb szempontokat összesítik, nem ennyi kérdést tettünk fel a kérdőívekben, hanem ennél jóval többet. A szempontsorok alapján minden program esetében *egységesen* alkalmazott kérdőíveket és űrlapokat szerkesztettünk, vagyis *pontosan ugyanazokat az eszközöket használtuk egy nemzeti kategóriába sorolt kőszínháznál és egy egysemmélyes Bt-nél is*. Erre a szervezetek és programok összehasonlíthatósága, valamint az egységes rendszerben való elemzés miatt volt szükség.

Kutatásunkban az alábbi hat eszközt használtuk:⁹

- 1. Szervezet kérdőív:** A fenti szempontok alapján összeállított kérdőív, amely összesen 75 kérdést + a kérdőív kitöltésére reflektáló 6 kérdést tartalmazott.
- 2. Program kérdőív:** A fenti szempontok alapján összeállított kérdőív, amely összesen 78 kérdést + a kérdőív kitöltésére reflektáló 5 kérdést tartalmazott.
- 3. Internetes kutatás jegyzőkönyve:** A fenti szempontok alapján összeállított kutatási jegyzőkönyv sablon, amely összesen 17 kérdést tartalmazott.
- 4. Megfigyelés jegyzőkönyve:** ez volt a kutatás legkomplexebb eszköze, leírását ld. lentebb.
- 5. Csoportos interjú jegyzőkönyv a résztvevőkkel:** A programok után az

⁹ A kutatásban használt kérdőíveket, űrlapokat terjedelmi korlátok miatt (összesen 40 oldal) sajnos nem tudjuk ebben a kiadványban közölni. Amennyiben azt saját kutatási célra használná az Olvasó, kérjük, lépjen kapcsolatba a szerzőkkel!

arra vállalkozó résztvevőkkel beszélgettek¹⁰ a megfigyelők, számukra minden esetben ugyanazt a 8 (többségében nyílt végű) kérdést tették fel.¹¹ A kutatók egy előre rögzített szerkezetű jegyzőkönyvben jegyezték a résztvevők válaszait. Bizonyos kérdéseknél, előre rögzített kulcsszavakból jelölték, ha az a résztvevők spontán válaszaiban elhangzott. A csoportos interjú *félstrukturált* volt, vagyis az előre rögzített nyolc kérdés mellett lehetőséget adott a programhoz igazodó, specifikus kérdések megkérdezésére is. A csoportos interjú végén a megfigyelők 4 kérdés alapján reflektáltak a beszélgetésre.

7. Tanári kérdőív: A korábban bemutatott szempontsor alapján összeállított kérdőív, amely összesen 29 kérdést + a kérdőív kitöltésére reflektáló 4 kérdést tartalmazott.

A kérdőívek és a jegyzőkönyvek űrlapjai egyaránt tartalmaztak zárt (feleletválasztós) és nyílt (kifejtős) kérdéseket is. Jeleznénk, a résztvevők és a tanárok gyakran megfogalmaztak kritikus véleményt is.

A Bárka Színházban megfigyelt programokból négy programon a Nemzeti Közszerológati Egyetem hallgatói vettek részt egy egyetemi kurzus keretében. Mivel a programok rendszerint nagyon későn (gyakran 23 óra körül) értek véget, a résztvevők csoportos interjúra nem tudtak maradni, de egy kérdőív kitöltését vállalták. Mivel ők már elmúltak 18 évesek, esetükben ez lehetséges volt, így számukra a fentebbi szempontsorba illeszkedő kérdőívet szerkesztettünk.

A kutatásban minden érintett részvétele önkéntes volt, ahogy a szervezettek részéről is az adatszolgáltatás. Ezt nemcsak a kísérő levelekben, hanem a kérdőívek / beszélgetések elején is jeleztük.

¹⁰ A résztvevők anonim és önkéntes módon vettek részt a kutatásban, tájékoztatást kaptak a kutatás céljáról, jelen kiadványról és arról, hogy mi történik az általuk mondottakkal. Neveket nem kértünk, a beszélgetésről hang- vagy videofelvétel nem készült, jegyzeteinkben csak az elhangzott válaszokat és véleményeket rögzítettünk, a válaszadó személyére vonatkozó semmilyen adatot nem. Kérdőívet nem kellett kitölteniük, csak egy beszélgetésen vettek részt. Ilyen esetben szülői beleegyezés nélkül, tanári beleegyezéssel is lehetőség van a beszélgetésre, ez megfelel mind a kutatásetikai irányelveknek, mind az adatfelvétel időszakában hatályos iskolajogi szabályozásnak is.

¹¹ 1. Szerintetek miről szolt ez a program? Volt-e olyan központi téma vagy probléma, amiről a program szolt? Ha igen, mi volt az?
2. Mi tetszett nektek a leginkább a mai napban?
3. Szerintetek kapcsolódott-e valamilyen tananyaghoz a program, és ha igen, mihez?
4. (A lentebb ismertetett hatásokról szoló „játék” előre nyomtatott cédulákkal.)
5. A program alapján kedvet kaptatok-e, hogy gyakrabban menjetek színházba?
6. Segített-e a program abban, hogy egy másik színházi előadást jobban megértsetek? Ha igen, miben?
7. Kiknek ajánlanátok ezt a programot, és kiknek nem?
8. Milyen kérdést ajánlanátok még nekünk? Mit szeretnétek még elmondani?

A programok megfigyelése

A megfigyelési jegyzőkönyv öt szakaszból állt.

- ▶ Az első szakasz 23 kérdést tartalmazott, amely leginkább a keretekre, a résztvevőkre és a játéktérre vonatkozott.
- ▶ A második szakasz a helyszíni megfigyelés jegyzőkönyvét tartalmazta, amelyhez előre rögzítettünk szempontokat: előre meghatározott, összesen 25, egymással is kombinálható, egyedi jelből álló kódrendszere volt a különféle *munkaformáknak*,¹² a résztvevők és vezetők közötti interakciók típusainak és a *szerepbe lépéseknek* is. Elsődlegesen azt figyeltük, milyen munkaformákból áll össze egy program, mikor történnek a váltások, ki kezdeményez a résztvevők és a foglalkozásvezetők közötti interakciónál, az interakciók mennyire konstruktívak vagy destruktívak, illetve, hogy mikor milyen szerepből és/vagy nézőpontból vizsgálódnak a résztvevők.
- ▶ A harmadik szakaszban 44 kérdés segített egyrészt számszerűen feldolgozni, másrészt egységes szempontrendszerbe rendezni a helyszíni megfigyelések jegyzőkönyvét.
- ▶ A negyedik szakaszban 17 kérdésben a megfigyelők saját szakmai ismereteik alapján reflektáltak a látottakra, elemezték azt.
- ▶ Az ötödik szakasz egy 18 tételes skálából és a megfigyelő saját munkájára reflektáló, 3 kérdésből állt.

A kutatás során összesen hat megfigyelő dolgozott az összesen 118 program megfigyelésén. Amikor ennek nem voltak logisztikai akadályai, törekedtünk arra, hogy kettő (vagy alkalmanként több) megfigyelő legyen jelen egy-egy programon a minél nagyobb mértékű objektivitás végett. Amennyiben több megfigyelő is jelen volt, a megfigyelés után egyeztették a látottakat.

Mivel a megfigyelésnek nagyon komplex, összetett módszertana volt, fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy az egyes megfigyelők önálló munkáját minden esetben „kalibrálási szakasz” előzte meg. A kutatás indulásakor egy „pilot” szakaszban két megfigyelő (a két szerző) összesen három tesztmegfigyelést végzett együtt, egészen addig, amíg elérték azt, hogy a helyszíni megfigyelések jegyzőkönyveinek kódolásai legalább 85 %-ban (vagy jellemzően nagyobb százalékban) egyeztek. Innentől egy újonnan belépő megfigyelő gyakorlása jellemzően három alkalomból állt egy „gyakorlott” megfigyelő mellett, de minden esetben addig tartott, amíg sikerült elérni azt, hogy a helyszíni megfigyelések jegyzőkönyveinek kódolása 85 %-ban egyezzen.

¹² A könyvünkben gyakrabban használt szakkifejezések magyarázata a könyv végén a Fogalomtárban található.

A kódrendszer alapját a jelentős mennyiségű irodalommal rendelkező osztálytermi megfigyelési gyakorlat adta. „Szokásos” tanórai munka esetén (a didaktikus részekén túl beleértve a kiscsoportos vagy páros munkát is) a munkaformák, valamint a tanár és a diák interakciói jellemzően jól és pontosan leírhatók előre definiált kódokkal. A dramatikus munka azonban ennél jóval komplexebb, többek között azért, mert szerepbelépést vagy különféle szereplők nézőpontjából való vizsgálódást is tartalmaz, és a számos *konvenció* és *szabályjáték* alkalmazása miatt a munkaformák is sokkal többfélék lehetnek.

A jelen kutatásban alkalmazott félstrukturált megfigyelés alapjait két nemzetközi kutatásban fejlesztettük ki (DICE¹³ és az OSF Roma Mentor Projektjének értékelése), a két kutatásban együttesen 15 ország 175 programján vált be a módszer. A jelen kutatásra továbbfejlesztett eszköz a megfigyelt munkaformák jelentős részét „jól kezelte”, azt több megfigyelő is ugyanúgy kódolta.

Ha a színházi nevelési programokban előforduló összes lehetséges munkaformát önállóan jelöltük volna (elméletileg több mint száz féle szabályjáték, kb. ötven féle konvenció), az teljességgel átláthatatlan és összehasonlíthatatlan lenne. Ezért a megfigyelések előtt jellemző munkaforma-csoportokra alkottunk meg kódokat, és ezek alapján figyeltünk meg minden programot. A megfigyelések során percre pontosan jelöltük, mikor és milyen munkaforma indult. Az alábbi tizenhárom munkaformának két karakterből álló kódja volt, így viszonylag gyorsan és pontosan tudtuk jelölni a váltásokat:

- ▶ Színházi előadás vagy jelenetsor
- ▶ Programvezető prezental, előad
- ▶ Egész csoportos munka, sem a vezetők, sem a résztvevők nincsenek szerepben (pl. fejtés)
- ▶ Egész csoportos munka, a résztvevők nincsenek szerepben, a vezetők közül legalább egy igen (pl. forró szék)
- ▶ Egész csoportos szabályjáték, gyakorlat (pl. bogozódás)
- ▶ Egész csoportos munka, legalább egy vezető szerepben, és a résztvevők is szerepbe lép(het)nek (pl. egész csoportos improvizáció)
- ▶ Kiscsoportos munka, sem a vezetők, sem a résztvevők nincsenek szerepben (pl. kiscsoportos megbeszélés)
- ▶ Kiscsoportos munka, a résztvevők nincsenek szerepben, a vezetők közül legalább egy igen (pl. kiscsoportos jelenetrendezés)
- ▶ Kiscsoportos szabályjáték, gyakorlat (pl. koncentrációs játék)
- ▶ Kiscsoportos munka, legalább egy vezető szerepben, és a résztvevők is szerepbe lép(het)nek (pl. kiscsoportos improvizáció)
- ▶ Páros munka

¹³ ld. www.dramanetwork.eu

- ▶ Önálló munka
- ▶ Résztvevő(k) prezentálják a csoportnak a kiscsoportos munka eredményét

Jelöltük továbbá, hogy kiktől (Résztvevő / Vezető) kik felé (Résztvevő / Vezető / Csoport) milyen típusú interakciók indulnak (konstruktív / destruktív / privát); jelöltük a szerephez lépést és a szerepből kilépést; jelöltük továbbá az egységes csoportreakciókat, a két percnél hosszabban tartó unalom jeleit és a fegyelmezést is. Mindezekre egy-két karakterből álló kódjaink voltak, így ezeket viszonylag gyorsan tudtuk jegyzetelni (egymás jegyzőkönyveit nézve pedig egyfajta „kottaként” láttuk, mi történt a programon), és *mindemellet kulcsszavasán jegyzeteltük az egyes interakciók és minden egyéb fontos történet tartalmát is.*

Néhány speciális esetben (különösen a színházi nevelési társulatok által alkalmazott újabb formáknál, pl. amikor a kiscsoportos munka eredményének megosztása a színházi jelenetbe ágyazott improvizációban történik) egy-egy munkaforma kódolása a fenti tizenhárom kategória alapján nem volt egyértelmű. Ez a kódok átlagosan 11 %-át jelentette, ezt elfogadható hibahatárnak gondoljuk. Ezekben az esetekben a megfigyelők mindig egyeztettek, hogyan kódoljanak egy-egy munkaformát, és a konszenzus került a megfigyelési jegyzőkönyvbe (pl. a fentebb idézet példát rendre színházi jelenetnek, és nem megosztásnak kódoltuk). A munkaformákra vonatkozó összesítő statisztikákat ezek az esetek jelentősen nem befolyásolták.

A hatásról alkotott véleményt vizsgáltuk és nem a hatást

A fentebbi, „Milyen területen fejti ki a program a hatását” szempont kapcsán még időben szeretnénk egy félreértést eloszlatni: minden programot csak egyszer néztünk meg (egészen kivételes esetekben kétszer), így az adatgyűjtés semmilyen *hatásmérésre* nem volt alkalmas. Arról kérdeztük a programok alkotóit, a tanárokat és a résztvevőket, valamint a megfigyelőket, hogy szerintük az adott program mire hat, de nem ellenőriztük vissza, hogy valójában mi a program hatása. Így az alkotók, tanárok, résztvevők és megfigyelők hatásra vonatkozó válaszai *véleményként* értelmezendők.

Ezeket a véleményeket azonban lehet összehasonlíthatóan és pszichometriailag¹⁴ érvényesen vizsgálni (a szubjektív válaszokat a lehetőségekhez mérten egy egységes skálán mérni), még hozzá úgy, hogy az alkotók, tanárok, résztvevők és megfigyelők is *ugyanabból* a 23 előre definiált lehetséges hatásterületből

¹⁴ A pszichometria egy olyan, több mint százéves tudományterület, amely a pszichológiai és oktatási mérések elméleteivel és technikáival foglalkozik.

választották ki, szerintük mire hat a program, és a kiválasztott elemek között tíz pont elosztásával súlyoztak. Ebben az esetben azt statisztikailag meg lehet vizsgálni, hogy a négy nézőpontból (alkotó, résztvevő, tanár és megfigyelő) „ugyanaz látszik-e”. Itt nyilván az informatív, ha a válaszok nagyon egybecsengenek (ebben az esetben az is, hogy mely hatások tekintetében), illetve az, ha egyáltalán nem csengenek egybe. Természetesen ezeket az eredményeket fenntartással szükséges kezelnünk.

A 23 előre definiált hatásterület a következő volt:

- ▶ prevenció (pl. drog, alkohol, dohányzás, AIDS)
- ▶ verbális és nonverbális kommunikáció fejlesztése
- ▶ etika oktatása
- ▶ kreativitás fejlesztése
- ▶ színházi ismeretek átadása, színházi nyelv tanítása, dramaturgiai ismeretek átadása
- ▶ a program alapjául szolgáló darabbal és szerzőjével kapcsolatos tárgyi tudás átadása
- ▶ „bullying”, abúzus, bántalmazás megelőzése
- ▶ a résztvevők megismertetése a színház repertoárjával, előadásaival
- ▶ színjátszó készségek fejlesztése
- ▶ empátia fejlesztése
- ▶ önismeret fejlesztése
- ▶ a résztvevők csoportján belüli társismeret, egymás megismerésének fejlesztése
- ▶ a Nemzeti Alaptantervben szereplő tananyag, tárgyi tudás átadása
- ▶ nézőpontváltás, szempontváltás erősítése
- ▶ stressz kezelés fejlesztése
- ▶ diszkrimináció csökkentése, mások elfogadásának fejlesztése
- ▶ közös gondolkodás a program által kínált központi téma kapcsán
- ▶ családi kapcsolatok vizsgálata
- ▶ osztályon belüli csoportkohézió erősítése, marginalizált csoporttagok segítése
- ▶ szexuális felvilágosítás, egészségnevelés
- ▶ aktív állampolgárságra nevelés, társadalmi részvétel erősítése
- ▶ népszokások, hagyományok bemutatása, átadása

Ezekből kellett tehát mind a négy érintettnek (alkotó, résztvevők, tanár, megfigyelő) kiválasztaniuk azokat, amelyek szerintük érvényesek a programra, és a kiválasztottakat súlyozni úgy, hogy elosztanak közöttük 10 pontot. Emellett az alkotóknak, a résztvevőknek, a tanároknak és a megfigyelőknek is lehetőségük nyílt arra, hogy 1–3 további területtel kiegészítsék a listát, ha az adott programra

nézve azt nem érzeték teljesnek. A súlyozásba bevonhatták a kiegészítéseket is. A résztvevők nem papír-ceruza eljárással dolgoztak (ahogyan az alkotók, tanárok és megfigyelők), hanem a csoportos interjú során előre nyomtatott cédulákból választották ki a szerintük releváns tételeket, és azok között osztották el a tíz pontot (végeredményében ugyanaz, mint a másik három érintettnél).

A kapcsolatfelvétel és a látogatás lépései

Minden szervezetet nemcsak ugyanazon szempontok szerint, ugyanazokkal az eszközökkel vizsgáltunk, hanem a kapcsolatfelvétel lépései és a látogatás menete is azonos forgatókönyv szerint zajlott (függetlenül attól, mennyi ideje ismerjük a szervezetet). Az alábbiakban ezt a forgatókönyvet ismertetjük.

A szervezetek megkeresése

1. Minden szervezetet kizárólag publikus, nyilvános elérhetőségén keresztül szólítottunk meg (azokat is, akiket több mint egy évtizede ismerünk).¹⁵ Abból az alapelvből indultunk ki, hogy a kutatásba vont szervezeteknek elérhetőnek, megközelíthetőnek kell lenniük *bárki* (pl. szülő, pedagógus) számára. Ebből következik a kapcsolatfelvétel első szűrője:
 - ▶ a publikus, interneten hozzáférhető elérhetőséggel nem rendelkező szervezeteket nem kerestünk meg,
 - ▶ az interneten feltüntetett e-mail címekről visszapattanó levelek esetén az e-mailt még egyszer újraküldtük; abban az esetben, ha ismételten visszapattant, és más elérhetőség nem volt a szervezet honlapján megadva, úgy nem nyomoztunk az elérhetőség után, a szervezetet többé nem kerestük.
2. A legelső kapcsolatfelvétel során a szervezetek vezetőit szólítottuk meg, minden esetben ugyanazzal az információval. A levélben röviden bemutatottuk a kutatást, ismertettük a kutatásba vonható programok kritériumrendszerét (ld. fentebb), és kértük a vezetőt: jelezzen vissza, van-e a kutatásba illeszkedő programja a szervezetnek. Amennyiben igen, kértük, jelöljön ki egy kapcsolattartót. Jeleztük, hogy a kutatásban való részvétel önkéntes. Röviden vázoltuk, milyen módon kerülnek az adatok feldolgozásra, milyen publicitása lesz a kutatásnak.
3. Azoknak a szervezeteknek, ahonnan az első megkeresésre nem érkezett válasz, legalább egy alkalommal újraküldtük a levelet. Ahol biztosan tudtuk,

¹⁵ Ez alól egyedül a szervezeti háttér nélküli munkacsoportok jelentettek kivételt.

hogyan van színházi nevelési program, ott többször is, és amennyiben ez sem vezetett sikerre, úgy telefonon keresztül vettük fel a kapcsolatot.

4. A vezető által kijelölt személlyel személyesen felvettük a kapcsolatot.
 - ▶ Elküldtük számára a szervezet- és program kérdőíveket, és a kitöltésre határidőt egyeztettünk. A határidők tekintetében nagyon rugalmasak voltunk.
 - ▶ Megkértük a kapcsolattartót, írja meg nekünk a soron következő színházi nevelési programok időpontjait. Amennyiben a szervezet műsora nyilvánosan elérhető volt, alkalmanként onnan is tájékozódunk. Összesen két kivételtől eltekintve *minden* olyan esetben ellátogattunk a kutatásba vonható programokra, amikor időpontot kaptunk, *válogatás nélkül*.

A látogatás menete

A látogatás előtt

1. A kapcsolattartókkal egyeztettük a látogatás időpontját. A kapcsolattartót e-mailben részletesen tájékoztattuk a látogatás menetéről, a kutatás céljairól. Tájékoztattuk arról, hogy a programot megfigyeljük, arról, hogy a résztvevők egy csoportjával szeretnénk beszélgetni, ahogyan arról is, hogy a tanárnak is küldünk majd egy kérdőívet. Ismételten emlékeztettük a kapcsolattartót, hogy a kutatásban való részvétel önkéntes. A kapcsolattartónak felajánlottuk, hogy kereshet bennünket, ha bármilyen kérdése van.
2. A kapcsolattartót arra kértük, hogy továbbítsa egy általunk megszerkesztett levelet a kísérő tanárnak, amelyben a tanárt tájékoztattuk a kutatásról, és kértük, hogy segítsen abban, hogy a programot követően a csoportból 5–6 fő önként vállalkozó elérhető legyen egy beszélgetés erejéig, kb. fél órára. A kísérőtől visszaigazolást kértünk a kutatás e-mail címére. Nem kértük a kísérőket, hogy előre jelöljék ki a beszélgetőpartnereket. Azért a kapcsolattartókat kértük meg arra, hogy küldjék tovább ezt a levelet a kísérőknek, mert előttük is transzparensen, nem őket megkerülve szerettünk volna eljárni. Természetesen, ahol a kapcsolattartó kérte, hogy mi küldjük el a levelet, ott így tettünk.
3. Még a látogatás előtt tájékozódunk a szervezetről, a programról és a program kritikai fogadtatásáról: ehhez adott keretet a fentebb említett Inter-netes kutatási jegyzőkönyv.

A helyszínen

4. A helyszínre legkésőbb negyed órával a kezdés előtt megérkeztünk (gyakran inkább fél órával korábban). Amennyiben többen érkeztünk, a megfi-

gyelési jegyzőkönyv pontossága miatt másodpercre pontosan egyeztettük az óráinkat.

5. Bemutatkoztunk a programvezetőknek, tájékoztattuk őket a látogatás menetéről. A programvezetők három lehetőségből választhattak: vagy ők mutatnak be minket a program elején, vagy mi mutatjuk be magunkat, vagy nem történik bemutatás. Azt kértük a programvezetőktől, hogy a számukra legkényelmesebb lehetőséget válasszák.
6. Amint megérkezett a csoport, bemutatkoztunk a kísérő tanárnak, és újrakérdeztünk, hogy van-e arra lehetőség, hogy a program után néhány résztvevővel beszéljünk. Elmondtuk, hogy az ő véleményére is kíváncsiak vagyunk, és megkérdeztük, van-e arra lehetőség, hogy a program után kitöltsön egy kérdőívet.
7. Amennyiben a programvezető azt kérte, hogy mutatkozzunk be mi a program elején, elmondtuk a nevünket, a kutatás kereteit és céljait. Elmondtuk, hogy különös hangsúlyt fektetünk arra, hogy megtudjuk, mit gondolnak a programban részt vevő gyerekek, fiatalok. Mindenhol egy alkalommal vagyunk jelen, így sokat számít az ő véleményük. Elmondtuk, hogy jegyzetelni fogunk, de nem őket figyeljük, hanem a program vezetőit és a program szerkezetét. Elmondtuk, hogy a program után szívesen beszélgetnénk 5–6 fővel, akinek van kedve ehhez. A beszélgetés anonim és önkéntes lesz.
8. A program alatt, ha többen voltunk, lehetőleg a terem különböző pontjain helyezkedünk el. Kiscsoportos bontás esetén különböző kiscsoportokat figyeltünk. Ha több kiscsoport volt, mint ahányan voltunk, mindig a tapasztaltabbnak tűnő vezetőket figyeltük.
9. A program után szót kértünk, és megkérdeztük a résztvevőket, kinek lenne kedve egy beszélgetésre maradni.
10. Ideális esetben az épület egy másik terében, alkalmanként a program terében félrevonultunk a résztvevőkkel, és levezettük a csoportos interjút. A felvezetésben ugyanazt mondtuk el, amit a program elején is (ld. 7. pont).

A látogatást követően

11. Amennyiben többen voltunk, egyeztettük a megfigyelési jegyzőkönyveket.
12. Még aznap elküldtük a tanári kérdőívet e-mailben a kísérő tanárnak.

A kutatást befolyásoló tényezők

Természetesen nem minden esetben volt arra lehetőség, hogy a fenti protokoll lépésről lépésre, egy az egyben megvalósuljon. A kutatást számos tényező befolyásolta, ezeket lehetőségeinkhez mérten mindig a lehető legrugalmasab-

ban kezeltük. A teljesség igénye nélkül, felsorolunk néhányat a kutatásra ható tényezők közül:

- ▶ Személyes érintettség. Mivel a kutatás vezetői mindketten a területen dolgoznak már lassan tizenöt éve, sok szervezettel korábban kapcsolatban álltak. Ebben az esetben igyekeztünk ügyelni arra, hogy aki a megfigyelést végzi, az ne legyen érintett – amennyiben ez logisztikailag nem volt megoldható, úgy törekedtünk a személyes aspektus kizárására (ebben segített az előre rögzített szempontrendszer és kódrendszer).
- ▶ Vidéki csoportok. Budapesti programoknál gyakran előfordult, hogy az osztály vidékről érkezett, és a program után indulniuk kellett. Emiatt több alkalommal nem volt lehetőség a résztvevőkkel beszélgetni, de itt is rugalmasak voltunk – készítettünk csoportos interjút a buszra várva vagy az állomás melletti gyorsétteremben is.
- ▶ Más kutatások. Volt, amikor a szervezet saját kutatása futott a programhoz kapcsolódóan, ilyenkor elkerülendő a beavatkozást, nem beszélgettünk a résztvevőkkel, és nem küldtünk kérdőívet a tanároknak.
- ▶ Időjárás. Több megfigyelés a 2013. márciusi hóvihár miatt maradt el. Az egyik szerző „felelőtlen állampolgárként” Kaposvárról tartott hazafelé, amikor a hóban rekedt.

A kutatás beavatkozik

Annak ellenére, hogy igyekeztünk egy minél kevésbé invazív módszertant megalkotni, a kutatás több ponton akaratlanul is beavatkozott a szervezetek életébe vagy a programok lefolyásába. Összegyűjtöttük azokat a helyzeteket, amikor erről tudomást szereztünk.

- ▶ Több helyről kaptuk azt a visszajelzést, hogy a kérdőívek kitöltése a programvezetőket a programjaik eddiginél alaposabb átgondolására, tudatosabb hozzáállásra készítette, mert számos olyan szempontra is rákérdeztünk, amelyre eddig még nem volt válasz (pl. a program céljai, műfaji meghatározása, kapcsolódása társadalmi és életkori problémákhoz, stb.).
- ▶ Önmagában az a tény, hogy egy programon kutatók vesznek részt, keretet jelent a programvezetők, a közreműködők és a résztvevők számára is. Bármennyire is igyekeztünk „láthatatlanok” maradni, jelenlétünk befolyással volt a programok dinamikájára. Ennek egyik példája, hogy néhány alkalommal volt olyan érzésünk, hogy az egyébként elfáradt, szétesett csoporton csak miattunk „tolják végig” a teljes foglalkozásvázlatot.
- ▶ A résztvevőkkel végzett csoportos interjúkat a megfigyelők vezették, akik között több évtizedes tapasztalattal rendelkező drámatanárok is voltak.

Ennek következtében előfordult néha, hogy a beszélgetés akaratlanul is hiánypótló szerepet töltött be: az előadás megbeszélése a foglalkozás helyett a csoportos interjún történt meg. (Ahogy az egyik résztvevő mondta: „*több embernek kellett volna itt maradnia ezen a beszélgetésen (a csoportos interjún), mert itt tényleg meg tudtuk beszélni*”).

A leírások és az elemzés szempontsora

Az eddigiekben ismertetett módon összegyűjtött adatok alapján kezdtük el jelen könyv megírását, ami két részből állt: (1) a programok azonos szempontrendszer szerinti leírásából és (2) az összegyűjtött információk elemzéséből. Szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy az **adatgyűjtés** szempontsora bár átfedi, de *nem azonos* a **leírások** szempontsorával, sem az **elemzés** szempontsorával.

Az **egyres szervezetelek és programok leírásának szempontjait** részletesen az „Útmutató a katalógus használatához” fejezetben ismertettük.

Az **elemzés** fő fejezeteiben követi az adatgyűjtés szempontsorát, de részben eltér attól. Összesen 13 tematikus területet elemeztünk. Az elemzés szempontsorát az „Elemzés és statisztika” fejezet elején ismertettjük.

A **programok kategorizálására tett kísérlet** az elemzés újabb szintje: a megfigyelések és az eredmények *alapján* kísérletet teszünk olyan modellek megalkotására, amelyekbe illeszkedik az összes általunk megfigyelt program. Mint azt már korábban jeleztük, meggyőződésünk szerint erre a lépésre a teljes terület feltárása után, annak ismeretében van csak lehetőség.

Ötlépcsős átfogó véleményeztetési folyamat

A kutatás előkészítése és a kutatásból készült könyv megírása során összesen öt alkalommal kértük ki szakértők véleményét:

A kutatás megkezdése előtt:

- ▶ A kutatás megkezdése előtt a *kutatásba vont intézmények listáját, valamint a kutatás szempontrendszerét* széleskörű szakmai egyeztetésre bocsátottuk. Erre meghívást kapott többek között az ASSITEJ Magyarország, az EMMI Kultúráért Felelős Államtitkársága, az EMMI Oktatásért Felelős Államtitkársága, a FESZ Színházi Nevelési Szekciója, a FÜGE, a Magyar Drámapedagógiai Társaság, a Magyar Pedagógiai Társaság, a Magyar Színházi Társaság, a Magyar Teátrumi Társaság, az NKA Előadó-művészet Kollégiuma, továbbá a drámapedagógia és a színháztudomány számos elismert szakértője, egyetemi oktatója. Összesen tíz helyről kaptunk véleményt (a legutolsót február

18-án), amelyeket beépítettünk a kutatási tervbe. Valamennyi véleményre négy napon belül írásban reagáltunk (a legutolsóra február 22-én).

A könyv megírása során:

- ▶ A Katalógus szempontrendszerének (a szervezet- és programleírások szempontjainak) véleményezésére összesen 12 szakértőt kértünk fel a lehető legkülönbözőbb területekről (színházi szakírótól a pedagóguson át az ifjúsági munkásig). Közülük 9-en válaszoltak felkérésünkre, az általuk javasolt módosítások alapján átirított szempontrendszert velük egy második körben is véleményeztettük.
- ▶ A könyv kéziratának leadása előtt a Katalógusban szereplő **valamennyi** szervezetnek felkínáltuk a lehetőséget, hogy véleményezhessék a szervezetről és programjaikról szóló leírásokat. Valamennyi visszajött változtatási javaslattal érdemben foglalkoztunk, amennyiben egy-egy esetben nem változtattunk a szövegen, azt a szervezetnek indokoltuk (gyakran azért, mert a programokat mindig a megfigyelés alapján írtuk le, amely viszont bizonyos pontokon eltért a programvázlattól).
- ▶ A kategóriákról szóló fejezet tartalmának egyeztetésére a széleskörű szakmai konszenzus jegyében négy ernyőszervezetet hívtunk meg. Összesen közel harminc szakemberrel vitattuk meg a könyv „Kategorizálási javaslatok” fejezetében írtakat a Magyar Teátrumi Társaság, az ASSITEJ Magyar Központja, a Magyar Színházi Társaság és a FESZ Színházi Nevelési Szekciójának egyeztetésein.
- ▶ A könyv teljes szövegének átolvasására és véleményezésére összesen 9 embert kértünk fel. Kutatótársainkon túl az anyagot átolvasta és alaposan véleményezte egy oktatásszociológus, egy színikritikus és egy pedagógus is.

ELEMZÉS ÉS STATISZTIKA

Ebben a fejezetben a „nagy kép” elemzésére teszünk kísérletet 13 nagyobb téma mentén:

1. A színházi nevelés szerepe és fontossága a szervezetek életében
2. A programok publicitása
3. A résztvevők és a programokra bejutás módja
4. Alkalmak száma és hossza, a programok helyszíne
5. A programok finanszírozása
6. A színházi alapanyag és a színházi formanyelv
7. Munkaformák és interaktivitás
8. A programvezetők és a közreműködők
9. A programok létrejötte
10. A programok által közvetített nézőpontok és vélemények
11. A programok hatása
12. A résztvevők véleménye a színházi nevelési program műfajáról
13. A programok kapcsolódása társadalmi és életkori problémákhoz

Minden területet kétféle megközelítéssel elemzünk.

A **statisztika** részek a kutatás számszerűsíthető eredményeinek összefoglalásai. A kérdőívek és jegyzőkönyvek valamennyi számszerűsíthető (kvantifikálható) adatait egy egységes adatbázisba vittük fel, és ezeket az adatokat statisztikai elemző programmal (SPSS) elemeztük. Alkalmanként a statisztikai adatokból nyert információk érvényességét egy-egy példával támasztottuk alá. „Önmérsékletet gyakorolva” csak a legfontosabb leíró statisztikákat mutatjuk be. Lehetséges, hogy a közeljövőben közzéteszünk majd a statisztikai összefüggésekről is egy hosszabb anyagot.

Az **elemzések** sokkal inkább egyedi megfigyeléseken, mini esetleírásokon alapszanak. Számos olyan jelenségre lettünk figyelmesek, amelyek több, egymástól független programot érintenek, ezeket inkább kérdések formájában mutatjuk be. Szándékosan különítettük el az elemzéseket a statisztikai részekről, itt ugyanis néhány eset alapján nem lehet következtetéseket levonni, abban viszont reménykedünk, hogy a témák szakmai vitát, újabb kutatásokat indítanak majd el. Az „elemzés” részek tehát elsősorban és leginkább kérdésfeltevésként¹⁶ értelmezendők.

Az esetleírásoknál sem a színházak neveit, sem a programok címeit nem tüntettük fel. Ideális esetben a felismerhetetlenségig kellene torzítani ezeket a leírásokat, ám a speciális színházi tartalom és munkaformák miatt ez gyakran nem lehetséges (a torzítással pont a vizsgálandó aspektus veszne el). Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy ne „megfejtendő feladványként” olvassák ezen leírásokat, mert egyáltalán nem az volt a célunk, hogy bizonyos színházakat vagy programokat kiemeljünk: sokkal inkább egy-egy általános jelenséget próbáltunk több egymástól függetlenül kiragadott példával megvilágítani. *Minden esetben számos további példát is hozhattunk volna.*

Az elemzésekben csak abban az esetben tüntettük csak fel a színházak és programok neveit, ha ezekhez nem kapcsolódott esetleírás, és a szervezetek, programok megnevezésének funkciója van: pl. a leggyakrabban feldolgozott alapanyagokról szóló résznél vagy a leggyakoribb központi problémákat bemutató résznél.

Néhány statisztikai adat a kutatásról

- ▶ A kutatás **adattfelvételi** időszaka alatt 298 szervezetet kerestünk meg. Összesen kb. 2400 levelet küldtünk ki, kb. 1800 levelet fogadtunk, és kb. 180 órát töltöttünk telefonálással.
- ▶ **Könyvünkben** 119 szervezet és 171 program leírása szerepel, és rövid ismertetés kb. 250 határterületi programról.
- ▶ **Megfigyelések.** Négy hónap alatt hatan összesen 118 programot néztünk meg személyesen. A két- és három alkalomból álló programok és néhány program kétszeri meglátogatása miatt ez összesen 139 különálló látogatást jelentett. A 118-ból összesen 107 program adatait vittük fel az adatbázisba és elemeztük, 11 esetben a helyszínen derült ki, hogy határterületi programra¹⁷ érkeztünk (ezek is szerepelnek a Katalógus fejezetben).¹⁸ Saját magunkra reflektálva, megítélésünk szerint átlagosan 89 %-os pontossággal¹⁹ dolgoztunk egy-egy megfigyelésen (a két véglet 70 és 98 % volt).

nak munkáit elemezve számos érdemi kérdést tett fel. Néhány kérdést megválaszoltunk, másokat mi is csak kérdés formájában vettünk át.

¹⁷ A határterületekről ld. a Kategorizálási javaslatok fejezetet.

¹⁸ Ehhez körülbelül 16 000 km-t utaztunk autóval, vonattal vagy busszal, ezalatt mintegy 230 órát voltunk úton. Összesen 15 804 percnyi programot figyeltünk meg (ez 263,4 órának vagy 33 munkanapnak felel meg). Ebből 6540 percig (109 óráig) színházi jeleneteket néztünk, 7922 percig (132 óráig) interaktív részeket jegyzeteltünk, és mintegy 1342 percnyi (22 órányi) szünetben elfogyasztottunk kb. 9 liter presszókávét.

¹⁹ Minden egyes megfigyelés végén a megfigyelő reflektált a munkájára: hogy érzi, mennyire pontosan tudta kódolni a munkaformákat és interakciókat. Nyilván egy kevesebb munka-

- ▶ **Csoportos interjú a résztvevőkkel.** A 107 adatbázisba vitt megfigyelésből 72 esetben volt lehetőségünk a helyszínen gyerekekkel, fiatalokkal beszélgetni (ez a programok 67 %-a, vagyis kétharmada). A többi esetben vagy a résztvevők nem tudtak maradni, vagy a programvezetők kérésére nem volt beszélgetés. Összesen 475 gyerekkel, fiatallal összesen 1950 percet beszélgettünk; egy beszélgetésen átlagosan 7 fő vett részt, és kb. fél óráig tartott. A beszélgetések 94 %-ára a program után, 6 %-ára egy későbbi időpontban került sor; 29 %-ban a program terében, 57 %-ban az épületen belül egy másik térben, 14 %-ban másik helyszínen beszélgettünk a résztvevőkkel. Akikkel beszélgettünk, az esetek 69 %-ában egy osztályból, 23 %-ában egy iskolából, 8 %-ában pedig különböző közösségekből jöttek. Megítélésünk szerint a csoportok 84 %-a értette elsőre az összes kérdést, 77 %-a tudott rá azonnal válaszolni, és 83 %-a vonódott be érzelmileg is a beszélgetésbe.
- ▶ **Tanár kérdőívek.** A 107 adatbázisba vitt megfigyelésből 76 esetben volt lehetőségünk a tanároknak kérdőívet küldeni (a 72 program, ahol a résztvevőkkel is tudtunk beszélni + 4 további), ebből 48-at kaptunk vissza (válaszolási arány 63 %, majdnem kétharmad). A tanárok összesen 952 percet töltöttek a kérdéseink megválaszolásával, egy kérdőív kitöltése átlagosan 23 percig tartott számukra. 94 % számára a kérdések érthetőek voltak, 7 % nem értett minden kérdést. 45 % azonnal választ tudott adni, 55 %-nál a kérdések gondolkodást igényeltek. 64 % találta a kérdőívet érdekesnek, 34 % közömbösnek, 2 % unalmasnak.
- ▶ **Szervezet kérdőívek.** Összesen 67 szervezettől kaptunk vissza kitöltött szervezet-kérdőívet. (Ez 57 %-os válaszolási arányt jelent, ami kiemelkedően jó, vélhetően pontosan reprezentálja a hazai helyzetet, de mégsem fedí a teljes képet. Ezt érdemes szem előtt tartani az összes szervezeti adatra vonatkozó statisztikai résznél.) Válaszadóink saját bevallásuk szerint összesen pont 5400 percet töltöttek a kérdőívek megválaszolásával, amiért ezúton is hálás köszönetünket fejezzük ki. Egy válaszadó átlagosan 104 percet töltött egy kérdőív megválaszolásával. Válaszadóink 90 %-a értette az összes kérdést, 10 %-a kb. a negyedét nem. 46 % tudott a kérdésekre azonnal válaszolni, 54 % számára a kérdésekre való válaszadás utánajárást igényelt. A kérdőívet 60 % találta érdekesnek, 30 % közömbösnek és 10 % unalmas, adminisztratív tehernek.
- ▶ **Program kérdőívek.** Összesen 125 esetben kaptunk az alkotók által kitöltött programkérdőívet a könyvben bemutatott 171 programból (73 %-os válaszolási arány, kiemelkedően magas). Válaszadóink saját bevallásuk szerint összesen 11 435 percet töltöttek összesen a kérdőívek megválaszolásával,

formából álló, kevesebb interakciót kínáló programnál a kódolás könnyebben ment és a megfigyelés is pontosabb volt.

amiért nagyon hálásak vagyunk. Egy kérdőív kitöltése átlagosan 114 percet vett igénybe. Válaszadóink 89 %-a értette az összes kérdést, 11 %-a kb. a negyedét nem. 52 % tudott a kérdésekre azonnal válaszolni, 48 % számára a kérdésekre való válaszadás utánajárást igényelt. A kérdőívet 70 % találta érdekesnek, 22 % közömbösnek és 8 % unalmas, adminisztratív tehernek.

A színházi nevelés szerepe és fontossága a szervezetek életében

Statisztika

Székhely tekintetében nem meglepő, hogy erőteljes budapesti túlsúlyt tapasztalunk: a könyvünkben szereplő 117 szervezetből 67-nek Budapesten van a székhelye, ez a teljes mezőny több mint fele (igaz, közülük többen rendszeresen dolgoznak vidéken és/vagy látnak vendégül vidéki csoportokat is). Budapesten kívül csak a nagyobb városokban van „választék” (egynél több olyan szervezet, ami a színházi nevelés területén dolgozik): 5 Pécssett, 4–4 Győrt és Szegeden, 3–3 Kecskeméten és Veszprémben, 2–2 Debrecenben, Egerben, Jászberényben, Miskolcon és Zalaegerszegen. 1–1 szervezet székhelye található Békéscsabán, Budakeszin, Dunaújvárosban, Gödöllőn, Kaposváron, Keszthelyen, Lengyeltóiban, Nagykanizsán, Novajon, Nyíregyházán, Pápán, Sopronban, Székesfehérváron, Szekszárdon, Szentendrén, Szolnokon, Szombathelyen és Tatabányán.

A nem budapesti társulatok közül hárman dolgoznak a főváros agglomerációjában. Kelet- és Nyugat-Magyarország tekintetében is érvényesül a papírforma, de nincs éles különbség: a vidéki szervezetek 60 %-a Nyugat-Magyarországon, 40 %-a Kelet-Magyarországon dolgozik.

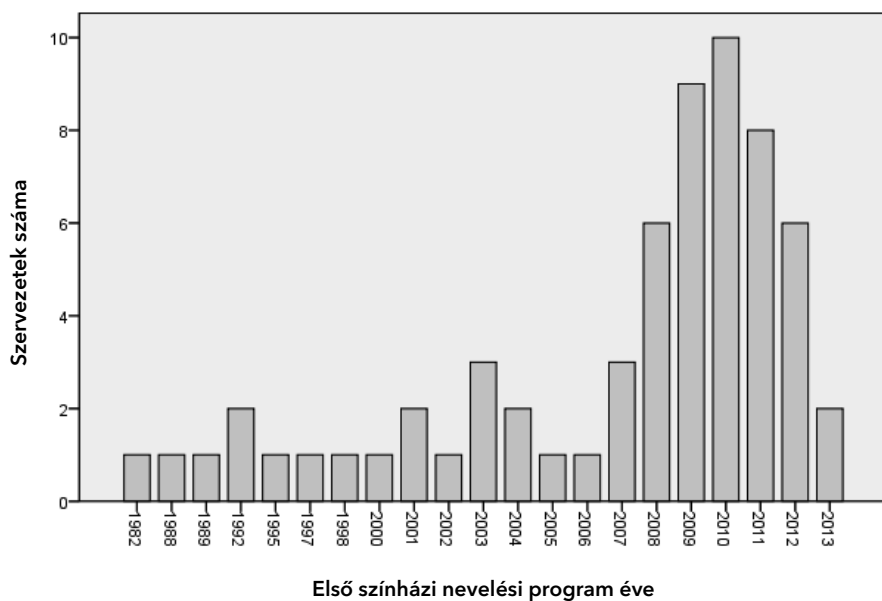
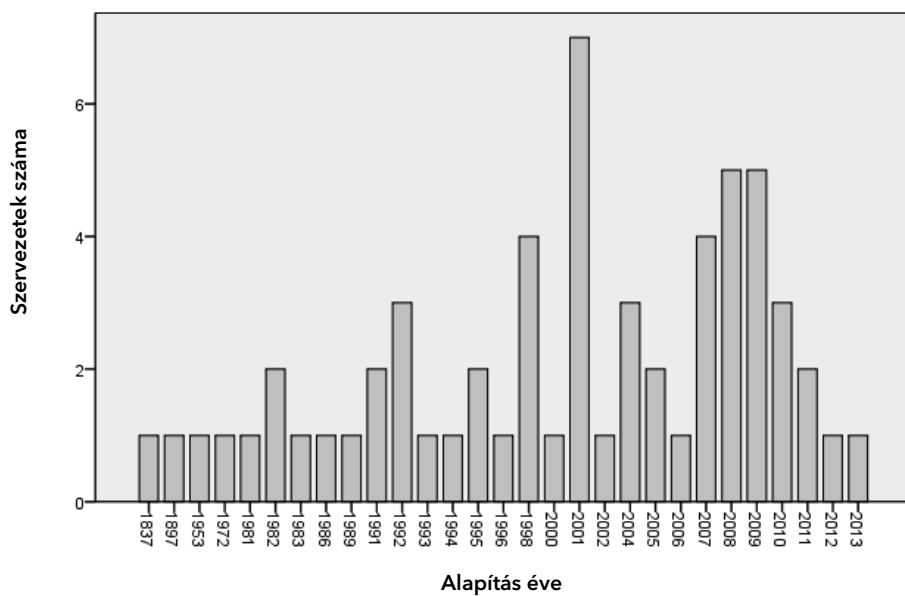
Nem volt célja a kutatásnak, hogy teljes körűen feltárja a határon túli színházi neveléssel foglalkozó szervezeteket, de ezzel együtt több műhely a kutatás látóterébe, és így jelen kiadványba is bekerült: 1 a Felvidéken (Hetény), 3 Erdélyben (Kolozsvár, Nagyvárád, Székelyudvarhely).

Fő tevékenység. A válaszadó szervezetek 42,5 %-a várható módon előadó-művészettel foglalkozik bejelentett fő tevékenységként. 22,5 % egyéb közösségi és társadalmi tevékenységgel, 7,5 % kulturális képzéssel. Emellett az oktatás és a kutatás területéről számos egyéb fő tevékenység is megjelenik egy-egy szervezetnél. A mezőnyben „kakuktkojás” a Magyar Szegénységellenes Hálózat, amely a profilja szerint alapjában más területen tevékenykedik, viszont az elmúlt évadban egyik projektje keretében megvalósított egy fórum színházi előadást.

Szervezeti forma. A válaszadók 80 %-a nonprofit szervezet, a fennmaradó 20 %-ból egyetlen vállalkozást leszámítva az összes többi költségvetési szerv vagy annak intézménye. A nonprofitok ekkora arányának két oka van: egyrészt a függetlenek tradicionálisan ilyen formában működnek, másrészt az elmúlt években a legtöbb önkormányzat, így a főváros és annak legtöbb kerülete is a helyi színházak fenntartására nonprofit kft-ket hozott létre. Ezt igazolja vissza az is, hogy a nonprofit szervezetek csaknem fele nonprofit kft, a másik fele egyesület, és néhány alapítvány is van a mezőnyben.

Ha a **szervezetek alapításának évét** az **első színházi nevelési tevékenység évével** hasonlítjuk össze, érdekes tendencia rajzolódik ki.²⁰

²⁰ Figyelem! Az ábrákon feltüntetett évszámok a szervezetek önbevallását mutatják, azt nem vizsgáltuk felül és nem ellenőriztük le. Az 1992 előtti színházi nevelési programok nagy valószínűséggel Ruszt József-féle beavató színházak.

A sűrűség mindkét esetben ugyanott van: 2007–2012 között. Ez azt sugallja, hogy a „robbanás” valóban az elmúlt öt évben következett be, és sok szervezet vagy eleve színházi nevelési programok létrehozására alakult, vagy indulásától kezdve már beépít a repertoárjába színházi nevelési tevékenységeket. Az adatbázist áttekintve visszaigazolódik ez a hipotézis. A szervezetek alapítási évének sűrűsödésénél két hatás keveredik: egyrészt az újonnan létrejött független társulatok, amelyek egy része valóban célzottan színházi nevelési programok létrehozására alakult, másrészt a nonprofit kft. formába átszervezett kőszínházak, amelyek viszont az új forma létrejötte után nem sokkal elkezdtek színházi neveléssel is foglalkozni.

Előadásszám, nézőszám. Mind az alapítás, mind az első színházi nevelési program évét tekintve a csúcst a 2009/2010. évnál látjuk. Az ezt követő évadban, 2010/2011-ben mind a színházi nevelési tevékenységek²¹ számát, mind a gyerekek számát tekintve hasonló „robbanás” tapasztalható:

A teljes mintán, összesen	2009/2010	2010/2011	2011/2012
hányféle különböző előadás volt repertoáron?	722	900	812
összesen hány előadás valósult meg?	5756	6230	5994
hányféle különböző, a színházi nevelés területébe tartozó program volt repertoáron?	109	200	202
összesen hány színházi nevelés területébe tartozó program valósult meg?	1205	1862	1869
hány gyerek vett részt ezeken a programokon?	41 073	61 618	72 129
hány iskola vett részt szervezeten ezekben a programokban?	762	904	953

Amíg az előadásszám tekintetében nem látunk nagy kilengéseket (alig 5 % eltérés), addig két év alatt a repertoárban elérhető színházi nevelési tevékenységek száma csaknem a duplájára emelkedik, a megvalósult programok száma és a gyerekek száma pedig a másfélszeresére. Mindez az egyik évről a másikra következik be, a 2011/12-es évadra pedig többé-kevésbé „beállnak” a számok, nagyon radikális változást ott már nem látunk. Érdekes, hogy az iskolák számát tekintve viszont nincs radikális növekedés, kb. 20 %-kal több iskolát érnek csak

²¹ Szándékosan használjuk a „színházi nevelési tevékenység” kifejezést itt, ugyanis válaszadóink még a kutatás elején meghatározott, tágabb kritériumokból indultak ki (ld. fentebb, Módszertan). A kutatás eredményei alapján a „színházi nevelési program” kritériumrendszerét tovább szűkítettük (ld. lentebb, Kategorizálási javaslatok).

el a társulatok. (Némiképp árnyalhatja a képet, hogy ez az időszak az iskola-összevonások időszaka is, a tagintézményesedésé, tehát lehet, hogy ennél nagyobb volt a növekedés, és a szervezetek több ún. telephelyet / tagintézményt értek el, de azok egy-egy intézménynek számítottak névleg.)

Mivel a számok az érintett válaszadó szervezetek 57 %-ára vonatkoznak, ezért ennél vélhetően valamennyivel több gyerek vehetett részt színházi nevelési tevékenységekben az elmúlt három évben. A válaszadók között van a terület csaknem összes meghatározó színháza vagy társulata, így nem gondoljuk, hogy a valós összeg a fentiek duplája lenne, de egy másfélszeres szorzót reálisnak gondolunk.

Mindebből több minden következik.

1. A színházi nevelés tekintetében a „robbanás” két évvel ezelőtt (2010/2011) következett be. Ez azt jelenti, hogy egy nagyon gyorsan növekvő, ugyanakkor rendkívül fiatal területről van szó, ami jelenleg is keresi saját határait, szakkifejezéseit, eszköztárát, módszertanát.
2. Mindeközben a színházak előadásszáma radikálisan nem változott, tehát a műsorpolitikákon belüli hangsúlyeltolódásokról, ill. az előző években kifejezetten színházi nevelési programok játszására létrehozott szervezetek „felfutásáról” beszélhetünk.
3. A 2011/2012-es évadban, és nagy valószínűséggel az elmúlt évadban is ez a fajta tevékenység **több mint százezer gyereket, fiatalt érintett.**²² Nem egy marginális területről van tehát szó, hanem egy erősödő trendről.
4. Mindeközben viszont az érintett iskolák száma csak kb. 20 %-kal emelkedett, ez azt jelenti, hogy vélhetően csak az iskolák egy bizonyos köre vonható be színházi nevelési tevékenységekbe, *értük viszont egyre növekszik a verseny.* Több mint 2000 iskolát még nem tudtak megszólítani a színházak, társulatok. Kérdés, hogy azért, mert őket nem kereste még senki vagy azért, mert ők eddig nem voltak elég nyitottak? Ki, mikor és hogyan tudja majd őket megszólítani?

Egyéb tevékenységek. A színházi nevelés területén a válaszadók 42 %-a szervez valamilyen táborot, 33 %-a szervez képzést, 20 %-a szervez fesztivált, 15 %-a konferenciát és 20 %-a egyéb módszertani programokat. 39 %-uk tart drámaórákat is, 25 %-uk tart színházi tréninget, 24 %-uk vezet színjátszó csoportot is. Népszerű még a válaszadók körében az improvizációs színház (13 %) és a csecsemőszínház (12 %) is. Jóval kevesebben foglalkoznak színházterápiával (4,5 %), szociális színházzal (3 %) vagy playback-színházzal (3 %). A válaszadók közül senki sem foglalkozik pszichodrárával vagy gyermekpszi-

²² Becslés, a válaszadók által szolgáltatott adatok alapján „kivetített” adat.

chodrámaival. 13 % foglalkozik ezeken kívül egyéb határterületi műfajokkal. (Az ilyen típusú programokat a Katalógusban rendszerint a „Kapcsolódó programok” résznél tüntettük fel. Lentebb a Kategorizálási javaslatok fejezetben részletesebben is írunk az egyes határterületi műfajokról.) Fontos megjegyeznünk, hogy ezek a határterületi műfajok az esetek többségében másfajta szakképzettséget igényelnek (pl. színházterápia, szociális színház), talán ezért is ilyen alacsony az arány.

Elemzés: Hogyan fogadta a szakma a kutatást?

Kutatásunk adatfelvételi időszakában időnk és kapacitásunk jelentős részét (nem mértük, talán harmadát vagy többet) a társulatokkal való kapcsolatteremtés vitte el. Amíg egy részről nagyon sok szervezet első e-mailes megkeresésünkre azonnal reagált és mindenben készséges volt, több esetben akár kilenc-tíz telefonhívásunkba is került, amíg egy szervezeten belül megtaláltuk a színházi nevelési programokért felelős személyt, mert erre utaló nyom nem volt a honlapon. Valószínű, ha pedagógusként vagy fesztiválszervezőként közelítettünk volna az adott szervezethez, már a második hívás után feladjuk. Ez új kontextusba helyezi a színházak részéről azt a kérdést, hogy vajon van-e igény színházi nevelési programokra. Lehet, hogy van, de vajon *a célközönség egyáltalán tud-e a programokról, és ha szeretne jelentkezni, könnyen megtalálja-e az illetékest?*

Beszédes volt, hogy egy-egy szervezeten belül kit neveztek ki egy *színházi nevelési kutatás* kapcsolattartójának. Volt, ahol olyan szakembert, aki a programokért *szakmailag* felelt, de több esetben a PR, a kommunikáció, a pályázatírás vagy a közönségszervezés területére „delegálták” a választadást. Utóbbi talán arról a szemléletről árulkodik, hogy a színházvezetés megítélése szerint a színházi nevelés és/vagy egy kutatásban való részvétel elsősorban kommunikációs, forrásteremtési vagy közönségszervezési ügy és nem szakmai tevékenység. Kérdés, hogy ez a színházi nevelési tevékenységnek vagy a kutatásnak szolt, elképzelhetőnek tartjuk, hogy vannak színházak, amelyek magát a tevékenységet kezelik kommunikációs ügyként, mások egy kutatásban való részvételtől gondolják azt, hogy az elsősorban kommunikáció. Az is elképzelhető, hogy sok helyen igazából nincs gazdája, felelőse ennek a tevékenységnek, ami a színházon belüli szerepéről árulkodik.

Amikor már sikerült egy-egy intézményen belül megtalálnunk a színházi nevelésért felelős személyt, az esetek túlnyomó többségében nagyon segítőkész és elkötelezett fogadtatásban volt részünk. Kapcsolattartóink jelentős többségéről elmondható, hogy számukra a színházi nevelés ügye fontos, gyakran heroikus munkával próbálják azt életben tartani vagy láthatóvá tenni az adott színházon

belül. Arra többen panaszkodtak, hogy a kérdőívek túl hosszúak voltak, teljesen érthető okokból – ezúton is hálásan köszönjük valamennyi kapcsolattartónk idejét és segítségét, hogy részt vett a terület első átfogó feltérképezésében. A határidőket tekintve nagyon rugalmasak voltunk, minden esetben próbáltunk személyre szabott megoldásokat találni.

*Elemzés: Milyen szerepet tölt be a színházi nevelés
a szervezetek életében?*

Öt nagyobb kategóriába sorolhatók a szervezetek, színházak aszerint, hogy hány színházi nevelési programjuk fut:

- ▶ Azok a színházak, szervezetek, ahol nincs színházi nevelési program (és gyakran színházi nevelési tevékenység sem).
- ▶ Azok a színházak, szervezetek, ahol nagyobb repertoár mellett *egy* színházi nevelési program fut. Itt az esetek többségében a program a színház számára marginális, kísérleti jelleggel futó vagy akár „megtűrt” tevékenység.
- ▶ Azok a színházak, szervezetek, ahol nagyobb repertoár mellett *néhány* (2–4) program fut. Ezek a színházak már általában felismerték a terület fontosságát, gyakran a színház egyik munkatársa idejének nagyobb részében ilyen programokkal foglalkozik. A színház kommunikációjában megjelenik a színházi nevelési tevékenység, gyakran a honlapokon is önálló menüpont jelzi.
- ▶ Azok a színházak, szervezetek, ahol a repertoár előadások *jelentős részéhez* (5 vagy több előadáshoz) kapcsolódik színházi nevelési program. Ezek a színházak művészeti-szakmai profiljukban, arculatukban hangsúlyos helyen képviselik a színházi nevelés ügyét. Gyakran több színházpedagógussal dolgoznak. Viszonylag kevés ilyen színház van Magyarországon.
- ▶ Azok a színházi nevelési társulatok, akik kifejezetten *színházi nevelési programok* (általában komplex színházi nevelési előadások, TIE) létrehozására *jöttek létre*.

A színházak, szervezetek önbevallása szerint *senki sem* anyagi okokból kezdett el színházi neveléssel foglalkozni (például azért, mert erre a témára sok pályázatot írnak ki). Ugyanígy senki nem említi indokként a közönségszervezést. Ennek ellenére láttunk olyan gyakorlatot, ahol az eredetileg felnőtteknek készülő, majd idővel kevesebb nézőt vonzó repertoár-előadások nézőterét olyan módon igyekezett a színház megtölteni, hogy az előadáshoz felkészítő vagy feldolgozó programot kapcsolt, és ezt csomagban eladta iskoláknak. Ezt mi szerencsétlen gyakorlatnak tartjuk: nem egyszer láttunk olyat, hogy a középiskolai korosztály számára olyan programokat kínáltak, amit ez a korosztály még nem tudott érdemben befogadni.

A színházi nevelés elterjedésének háttere meglátásunk szerint erősen összefügg azzal, mit gondol egy-egy szervezet arról, mi a színház feladata, eredeti funkciója. Két példát említünk. A Békéscsabai Jókai Színház így vall a RendhagyÓra c. programjáról: „A sorozat legfőbb célkitűzése: az irodalom testközelbe hozása, megszerettetése, a diákok érdeklődésének felkeltése az olvasás iránt. Kiemelt feladatunk a színházi befogadás fejlesztése, és a néző- és utánpótlás nevelés. (...) A célunk most is a hatáskeltés és élményszerzés, mint a színházban.”²³ A Káva Kulturális Műhely így vall a színház szerepéről: „Azt szeretnénk, ha a programon résztvevők megtapasztalnák, hogy a színház legfontosabb feladata, hogy a ma élő emberek számára is jelentős problémákról szóljon. A színház nem a „műélvezet” színtere, hanem a hétköznapijainkban felmerülő helyzetekhez kapcsolódó, közös problémákat megjelenítő nyilvános tér, fórum.” (részlet a „Bábok” c. program kérdőívéből).

Értelemszerűen két, ennyire különböző színházfelfogásból nagyon különböző célú, tartalmú és formájú színházi nevelési programok következnek. Annak vizsgálata, hogy egy-egy szervezet, ill. a szervezeten belül egy-egy meghatározó alkotó színházfelfogása, színházértelmezése hogyan vezet el a szervezetben megjelenő színházi nevelési programokhoz, önálló monográfiát igényelne.

A programok publicitása

Statisztika

Az alkotók önbevallása szerint a programok 52 %-ának van saját szórólapja, 29 %-ának plakátja, 16 %-ának meghívója, 15 %-ának saját tervezésű jegye és 35 %-ához kapcsolódik valamilyen megjelenés a sajtóban. Nagyon ritkán kapcsolódott egy-egy programhoz valamilyen kutatás, ezekről könyvünk Tudástár fejezetében számolunk be.

Elemzés: Mennyire informatívak a szervezetek honlapjai?

Bennünket erősen motivál, hogy elősegítsük a szülők, pedagógusok, szakmabeliek, döntéshozók tájékozódását ezen a rendkívül sokszínű területen. Ezért is gondoljuk, hogy érdemes reflektálni a színházi neveléssel foglalkozó szervezetek egyik fontos információforrására, az internetes elérhetőségre. A 298 beazonosított szervezetből 37 rögtön amiatt esett ki a kutatásból, mert nem volt semmilyen nyilvános elérhetőségük az interneten. Több szervezet

esetében a honlap alapján nem derül ki világosan, hogy hol van a szervezet, nemhogy címet nem találtunk, de többször az sem derült ki, hogy melyik városban dolgozik a csoport.

Könyvünk Katalógus részéhez a szervezetek rövid bemutatkozásait keresgélve szembesültünk azzal: sok színház esetén nincs egy olyan „ars poetica”, művészeti koncepció vagy misszió, ami a színház profilját fogalmazná meg. Hosszú leírásokat találtunk az épületek történetéről és technikai felszereltségéről, de arról, hogy milyen koncepció szerint, milyen irányokat és hangsúlyokat követve milyen előadások készülnek ezekben az épületekben, nem találtunk leírást. (Ahol találtunk, ott azt idéztük.) Ezzel szemben a legtöbb függetlennél (talán azért is, mert nem kötődnek épülethez) a bemutatkozó anyagok gyakran a társulat művészeti-szakmai elhelyezésével indulnak. Ezen belül külön irány a történeti referenciák vagy a korábbi eredmények, díjak megadása.

A programok finanszírozása

Statisztika

Főbb nyilvános gazdálkodási adatok. A válaszadó szervezetek 2012. évi összes bevételét és kiadását tekintve rendkívül nagyok a különbségek. Az összes bevétel tekintetében a legkisebb összeg 150 000 Ft, a legnagyobb összeg több mint 1,6 milliárd forint volt. Az átlagos bevétel kerekén 136 millió forint. A szervezetek összes kiadása 120 000 Ft és csaknem 1,9 milliárd között mozgott, az átlag kerekén 144 millió forint volt.

Kifejezetten **a színházi nevelési tevékenységek bevétele** (ideértve a jegybevételeket és a támogatásokat is) 0 Ft és 51.138.832 Ft (több mint ötvenegymillió forint) között mozogtak, az átlag kb. 5,5 millió Ft volt. A 67 válaszadó szervezet 2012-ben együttesen kicsit több mint 207 millió Ft bevételt szerzett színházi nevelési tevékenységekre valamilyen forrásból, beleértve a jegybevételeket is. Az összeg lehet, hogy elsőre soknak tűnik, de ha áttekintjük jelen könyv teljes kínálatát, akkor az összeg máris elképesztően kevés. A **színházi nevelési tevékenységekre fordított kiadások** 0 Ft és 54 millió forint között mozogtak, az átlagos ráfordítás kicsit több mint 5 millió forint volt.

Egy szervezetnél a munkatársak száma 0 és 127 között változott, az átlag 16 volt. **Munkaidejének legalább felében kifejezetten színházi neveléssel** 0–8 fő dolgozott egy-egy társulatnál, itt az átlag 2 fő volt. Az eddigi adatok azt mutatják, hogy a színházi neveléssel foglalkozó szervezetek körében rendkívül nagy a szórás: a túlélésért küzdő egyesülettől a nemzeti státuszú intézményig mindenféle és fajta színházat, szervezetet találunk a palettán.

Bevételek megoszlása. A színházi nevelési programok bevételei a társulatok bevallása alapján az alábbiak szerint oszlott meg:

- ▶ jegybevétel: 12 %
- ▶ iskola / befogadó / megrendelő vásárlása: 19 %
- ▶ pályázati támogatás: 57 %
- ▶ normatív támogatás: 4 %
- ▶ egyéb: 8 %.

Ez nem azt jelenti, hogy pl. csak a társulatok 12 %-ánál van jegybevétel, hanem azt, hogy a társulatok összes bevételeinek 12 %-a jegybevétel (és ez az átlag vélhetően közelít a legtöbb színház, társulat esetében a jegybevétel arányához az összes bevételen belül). Ez alapján a színházi nevelési programok jelentős részben pályázati finanszírozásból működnek, jóval kevésbé jelentős, de jelen van forrásként a jegybevétel és a programok értékesítése is, és elenyésző a terület normatív támogatása.

Jegybevétel. A programok 43 %-a térítésmentes, azaz, a színházak, társulatok pályázati forrásokból finanszírozzák minden esetben a programot. Az esetek 2 %-ában a résztvevőknek a program ingyenes, csak a felnőtt kísérők vesznek jegyet; 8 %-ában minden résztvevő vesz jegyet; a programok 24 %-ánál minden résztvevőnek van jegye, de azt az iskola, befogadó vagy megrendelő egyben veszi meg. A programok 23 %-a egyéb módon oldja meg ezt a kérdést (rendszerint van jegy, de azt más, máskor, máshogy veszi meg). Ahol a résztvevőknek jegyet kell venniük, ott a jegy ára 300 Ft-tól 2250 Ft-ig terjed. Az átlagos jegyár 1222 Ft. „Közkedveltebb” árak a 800 Ft és az 1800 Ft.

Program megvásárlása. A programok 50 %-ánál az iskola vagy a befogadó nem fizet külön a programért. 25 %-ánál fizet, 25 % pedig egyéb módon szabályozza a kérdést (részben fizet vagy más fizet). A „legolcsóbb” program 12.000 Ft, a „legdrágább” pedig 317.500 Ft. Az átlagos programdíj 77 560 Ft. A programok fele kevesebbe kerül, mint 65.000 Ft, és 22 % kerül 100.000 Ft-nál többre.

Pályázati források. Kutatásunkban három pályázati forrást vizsgáltunk kiemelten: az NKA színházi nevelési programok támogatására kiírt pályázatait, a Polgár Krisztina Emlékalapból finanszírozott Tantermi Színház Projektet és a TÁMOP „Nevelési-oktatási intézmények tanórai, tanórán kívüli és szabadidős tevékenységeinek támogatása”, és „Kulturális intézmények részvétele a tanórán kívüli nevelési feladatok ellátásában” c. pályázatait. Joggal merülhet fel a kérdés, hogy miért pont ezt a hármat vizsgáltuk.²⁴ Azért, mert ezek voltak

²⁴ Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy ennél a háromnál jóval több forrás elérhető,

a terület számára *célzottan, nevesítetten* kiírt pályázatok, vagyis ezeknek van a *teljes színházi nevelési szcénára* gyakorolt, érdemi hatása.

Az NKA a programok 65 %-át, a Polgár Krisztina Emlékalap a Tantermi Színház Projektben a programok 15 %-át, a TÁMOP a programok 18 %-át támogatta, vagyis *arányait* tekintve az NKA-nak van a területre a legnagyobb hatása. A felosztott összeg tekintetében viszont a TÁMOP-nak, a szakma mobilizálását tekintve pedig a Tantermi Színházi Projektnek – ld. erről lentebb az elemzést. Pályázott az NKA-hoz, de nem nyert további 9 %, a Tantermi Színházi Projektnek további 7 %, a TÁMOP-nál további 6 %.

Az esetek 38 %-ában a program már futott, amikor a szervezet pályázott rá. 43 %-ban a terve volt meg a pályázat előtt, és 9 %-ban pedig a pályázat elnyerése után kezdték el a programot kidolgozni. (Az esetek 10 %-ában egyéb reláció volt a pályázat és a program között.)

Elemzés: Mennyire hatékony a jelenlegi forráselosztás?

A két TÁMOP pályázaton elosztott összeg nagyságrendekkel több, mint akár az NKA, akár a Tantermi Színházi Projekt²⁵ kerete (egy TÁMOP pályázó kapott átlagosan annyi pénzt, mint amennyi a Tantermi Színházi Projekt *teljes* kerete). Ezek alapján azt várhatnánk, hogy a TÁMOP pénzeket végiggondolt szakmai szempontok szerint osztják el. A 298 általunk felkeresett szervezethez 43 kapott TÁMOP támogatást. Ebből négynek honlapja sincs és a neten semmilyen elérhetőségük nem hozzáférhető (!), egynek nem működő e-mail cím van a honlapján, három pedig nem reagált többszöri megkeresésünkre sem. (Komolyan felmerül a kérdés, hogy ellenőrizte-e bárki, hogy ezek a szervezetek egyáltalán működnek-e.) Öten válaszoltak a megkeresésre, és állították azt, hogy nincs náluk színházi nevelési tevékenység. Tizenkét esetben válaszolták, hogy van valamilyen színházi nevelési tevékenység, de erre nem kaptunk időpontot. Tizennyolc TÁMOP által támogatott szervezetnél láttunk programot, ezek formájukat, pedagógiai céljukat tekintve nagyon különbözők voltak. Itt többször gondoltak bennünket TÁMOP ellenőröknek: mind a program kérdőívben, mind a megfigyelés során a programok számszerűsített mutatóit sorolták (hányan, hány iskolából, hányszor) azok tartalma helyett.

A TÁMOP pályázatok első köre ún. „automatikus pályázat” volt. Ez az eljárási rend kétségtől hatékony abban az esetben, ha kisvállalkozások eszközbeszerzéséről van szó – csökkenti a pályázat benyújtásától a kifizetésig eltelt

ketten együtt az életünk során több mint ötszáz pályázatot írtunk.

²⁵ A Tantermi Színházi Szemlét a FÜGE szervezi a Tantermi Színházi Projekt részeként. A forrást a Polgár Krisztina Emlékalap biztosítja.

időt, és az adminisztratív terheket is. Az oktatási terület azonban komplexebb ennél: a támogatottak a fenntarthatósági időszakkal együtt összesen hat évig *gyereknek és fiataloknak szerveznek programokat*. Egy ilyen pályázatnál az automatikus eljárás azt jelenti: teljesen mindegy, hogy mit csinál a pályázó a gyerekekkel, minden program azonos súllyal esik a latba, nincs közöttük értékben különbség. Az nyer, aki gyorsabb, és nem az, aki jobb. Építési projektnél sincs automatikus pályázat: a pályázató meggyőződik arról, hogy jó-e a terv, és azt építész készítette-e, hasonlóan kellene gondolkodni az oktatási programokról is. Ahogyan a statikailag rosszul megtervezett építmény rádőlhet a benne lévőkre, úgy a rossz minőségű gyerekprogramnak is megvannak a maga veszélyei, és igen nagy luxus, hogy uniós milliókból káros hatású programokat támogassunk. Egy automatikus pályáztatás nem zárja ki az elméleti lehetőségét annak, hogy bármilyen program támogatást kaphasson, így akár olyan is, ami szélsőséges eszméket hirdet, politikai tartalmú, vallási tartalmú, kifejezetten diszkriminatív üzenetet hordoz, termék megvásárlására vagy akár bűncselekmények elkövetésére buzdít. Mindez gyerekek és fiatalok körében, és uniós-állami támogatásból. (Nem állítjuk, hogy ilyen programot támogattak, azt azonban igen, hogy az automatikus pályázat esetén ennek a lehetősége adott.) Minden olyan pályázat, ami bonyolultabb, mint egy számítógép beszerzése, megköveteli a minimális szakmai kontrollt.

A pályázatok második körénél már volt szakmai bírálat. Ahogy azt fentebb részleteztük, ezzel együtt is a támogatottak nagyjából egyenletesen oszlanak el a „mezőnyben” az évtizedes múlttal rendelkező társulatoktól azokig, akiknek honlapjuk sincs. Úgy tűnik, a TÁMOP továbbra is egyfajta munkahely-teremtési statisztikák növelésére használt „helikopter pénz”.²⁶

A Tantermi Színházi Szemle esetében épp a fordítottját látjuk. A TÁMOP-hoz viszonyítva kis összegnek tűnő keret (2010-ben 25 millió Ft, 2012-ben 20 millió Ft) rögtön gigantikusnak tűnik, ha hozzátesszük: ez magánadomány. A végső döntést mindkét évben háromnapos szemle előzte meg, a pályázatokat szakmai zsűri nézte át, akik a helyszínen is kurátorként részt vettek a szemlék programján. A kiírást, a bírálati szempontsort, a döntést mindkét évben élénk szakmai figyelem és párbeszéd kísérte. Érzékelhetően a szemle „mindenki ügyévé” vált.

Az állami támogatások tekintetében évenként lefeleződő keretösszeget látnunk. Az NKA 2011-ben 40 000 000 Ft, 2012-ben 20 000 000 Ft keretösszeggel írt ki pályázatot színházi nevelési programok megvalósítására. 2013-ban az EMMI „Hazai színházi nevelési programok és színházi neveléssel kapcsolatos szakmai rendezvények támogatása” 7 850 000 Ft keretösszeggel írt ki pályáza-

²⁶ A kifejezés az amerikai közgazdaságtanban honosodott meg olyan eljárásokra, amikor az állam egy adott szektor fellendítésére abba kontrollálatlanul pénzt önt, vagyis olyan, mint ha az emberek fölé szállva helikopterről szórná.

tot. Fentebb láthattuk, hogy a terület ugrásszerű növekedése éppen az elmúlt években ment végbe, így a keretösszeg évről évre történő lefelezésére nehéz szakmai indokokat találni. Különösen az EMMI esetében lenne indokolt a terület kiemelt támogatása, hiszen a minisztérium által felügyelt két terület, a kultúra és az oktatás (esetenként a szociális- vagy ifjúságügy) szinergiája valósul meg gyakorlati módon a színházi nevelési programokban. Reményeink szerint könyvünk eljut majd azokhoz is, akik e keretösszegekről döntéseket hoznak.

A kirajzolódó kép alapján az állami finanszírozás jelenleg még nem lát rá a terület méretére és súlyára, az uniós források elosztása terén az abszorpció tűnik az egyetlen szempontnak, igazi élő párbeszéd, katalizátori szerep jelenleg egy magánadományból futó, független kezdeményezéshez kapcsolódik csak. Nem tudjuk, mi kellene ahhoz, hogy egyrészt a kultúrpolitikai finanszírozásban visszaforduljon a folyamat, másrészt a TÁMOP források elosztása környékén hasonló szakmai felkészültség legyen tapasztalható a döntéshozók részéről és hasonló élénk szakmai figyelem a pályázók részéről.

Elemzés: Ki fizesse a révést?

Három fontosabb trendet látunk, mennyit fizetnek a résztvevők egy programért: (1) a program térítésmentes, (2) az előadásra jegyet vesznek, és ehhez ingyen vagy regisztrációs jegyért kapnak foglalkozást, (3) a teljes programért egyben fizet ki egy összeget az iskola vagy a befogadó. Mindez természetesen az esetek túlnyomó többségében *kiegészíti* a pályázati forrásokat vagy egyéb bevételeket – ezek nélkül nem lehetnének színházi nevelési programok.

A színházi nevelési társulatok és a repertoárszínházak gyakorlata között van egy éles különbség: amíg a komplex színházi nevelési előadások (TIE programok) jelentős többsége pályázati forrásból térítésmentes a résztvevők számára, addig a repertoárszínházak vagy csoportos jegyvásárlást vagy egy egyszeri díjat kérnek programjaikért. Számos színház deklarálta fontosnak tartja, hogy valamiféle anyagi ellenszolgáltatást kapjon programjaiért („nem fogunk ingyenjegyet osztogatni, azzal magunkat minősítenénk”). Más színházak az előadáson való részvételért jegyet szednek, a kapcsolódó foglalkozást pedig ingyen, vagy jelképes összegért adják. A praktikus szempontok mellett direkt vagy indirekt üzenetet hordozó gesztusként is értelmezhetők ezek a különbségek. Egyfelől utalhatnak arra, hogy egy színház miként értékeli egy-egy tevékenységet, másrészt utalhatnak arra is, hogy a színház vallja: a felkészítést és feldolgozást a gyerek- és ifjúsági korosztálynak alanyi jogon biztosítani kell.

Érdemes lehet megvizsgálni, mi van a színházi nevelési társulatok gyakorlatának a hátterében. 1992-ben, amikor a Kerekasztal Színházi Nevelési Központ elindult, egyedülként kínált színházi nevelési programokat az országban. Min-

den fontos ügyben, így a pénz kérdésében is precedenst teremtett. A (mai napig is hallható) vélekedés az volt, hogy *a színházi nevelési programokon a gyerekek dolgoznak, mi is tanulunk tőlük, ezért a gyerekek ne fizessenek. A pénzt nem az iskolák fizetik ki, hanem azt a szülőktől szedik be.* Ez a vélemény még a mai napig is tartja magát, miközben a térítésmentes programok gyakorlatával a színházi nevelési társulatok lassan egyedül maradnak. Azok a később induló színházi nevelési társulatok, akik az elmúlt húsz évben megkíséreltek a programjaikért az iskolától pénzt kérni vagy csak eljátszottak a gondolattal, gyakran kritikában részesültek.

A fenti vélekedést szeretnénk továbbgondolni, árnyalni. Ha nem a szülőktől, hanem az *államtól vagy az önkormányzattól* kérünk a programokra pénzt, akkor *azt vajon nem a szülőktől szedik be?* De igen, csak sokkal közvetettebb módon, úgy, hogy abba a szülőknél közvetlen beleszólásuk nincs, ráadásul az újraelosztáshoz egy igen költséges apparátust is fenn kell tartani.²⁷ Ha viszont a szülők fizetnek egy programért, akkor a szubszidiaritás elve érvényesülhet, ami azt is jelenti, hogy a tudatos és felelős szülőnek beleszólása lesz abba is, hogy mire viszik el a gyereket. Dönthet úgy is, hogy nem fizeti be a jegy árát vagy, ha már egyszer befizeti, beleszólhat, mire fizet. Mindez persze tudatos tájékozódást feltételez (mondjuk ebből a kiadványból). Vajon melyik megközelítés kezeli a szülőket inkább partnerként?

Ha pedig nem a szülők, hanem az iskola (vagy fenntartója...) saját büdzséjéből kigazdálkodva fizeti ki egy programnak az árát vagy legalább annak töredékét, számára a program fontosabbá válik, mintha semmit nem adott volna érte. A birminghami Big Brum TIE társulat valamennyi programjáért fizetnek az iskolák, és ezáltal a pedagógus igyekszik több aspektusból kihasználni a program kínálta lehetőségeket, sokkal többet tesz azért, hogy az egyszeri alkalmat a tanmenet részévé tegye, előkészítse vagy feldolgozza. Ilyen esetben a színházaknak is többet kell tenniük azért, hogy felmutassák, milyen hasznai lehetnek egy-egy színházi nevelési programnak, ez nem feltétlenül merül ki a NAT-hoz való kapcsolódásban, tapasztalataink szerint a színházi nevelési programokra járó pedagógusok sok más hasznát is felismerik ezeknek az alkalmaknak.

Természetesen mi is tudjuk, hogy nagyon sok iskolának és az odajáró gyerekek szüleinek nincs lehetősége fizetni a programokért, pedig ott lenne egy-egy ilyen programra a leginkább szükség. De a helyzet közel sem fekete-fehér, hogy senkinek sincs pénze vagy mindenkinek van. Sok iskolának és szülőnek van, másoknak nincs, és nekik valóban pályázati forrásból, adományokból kell lehetővé tenni részvételt a programokon. És megint másoknak, a jelentős többségnek arra van lehetősége, hogy a program díjának csak egy részét tudja kifizetni.

²⁷ Ezen a ponton jegyezzük meg, hogy a TÁMOP sem ajándékpénz a kormánytól, hanem német, svéd, holland és egyéb uniós állampolgárok adója.

Ez azt jelenti, hogy *differenciált és több forrásból fenntartható modellre* van szükség. Ahogyan az állam nem várhatja el a színházi nevelési programok gazdájától, hogy azok működjenek teljesen önfenntartóan, úgy a társulatoknál is veszélyes praxis, ha kizárólag az állami finanszírozásra bízzák magukat. Az elmúlt néhány év során erre mindenkinek kényszerűen rá kellett döbbernienie.

A résztvevők és a programokra bejutás módja

Statisztika

Résztvevők száma. Az alkotók által megadottak alapján a „legkisebb” programon egyszerre kb. 10 fő vesz részt, míg a „legnagyobb” egyszerre kb. 300. A programok több mint felén 25–32 közötti az átlagos létszám, vagyis a programok több mint fele egyszerre egy osztállyal dolgozik. A programok kb. 20 %-a dolgozik kisebb csoportokkal, mint egy osztály, és kb. 27 %-a nagyobb csoportokkal. Ebből a programok 5 %-án vesz részt 100 vagy annál több fő. Összességében elmondható, hogy a színházi nevelési programok többsége egy osztállyal vagy kevesebb résztvevővel dolgozik.

Korcsoport. A programok 11 %-a készül az óvodai korosztálynak, 16 %-a alsó tagozatosoknak (1–4. évfolyam), 19 %-a felső tagozatosoknak (5–8. évfolyam) és 54 %-a, azaz, a programok több mint fele a középiskolai korosztálynak (9–12. évfolyam) vagy idősebbeknek. Ez a tendencia annyira markáns, hogy alább külön elemzés fejezetben foglalkozunk vele.

Kísérők. Összesen a programok 2,5 %-ánál kísérik szülők a gyerekeket, a fennmaradó esetekben (vagyis szinte mindig) pedagógusok kísérik a csoportokat. Vélhetően ugyanezek a pedagógusok vállalnak szerepet a program kiválasztásában is. Ebből a „száraz tényből” visszaigazolódik egy olyan trend, amit nem biztos, hogy akár a színházi nevelési szakemberek, akár a pedagógusok felismertek: a pedagógusoknak nagyobb hatásuk van a magyarországi színházi nevelés alakulására, mint gondolnák. A 118 megfigyelt programon két tanárral négyszer, néhány tanárral kétszer is véletlenül „összefutottunk” (mindig a színházak, társulatok által megajánlott időpontokra mentünk el, és előtte szembesültünk azzal, hogy ugyanaz a pedagógus hozza a programra a csoportot, mint korábban más alkalmakra is), ill. a beszélgetéseken a résztvevők is többször mondták, hogy már a sokadik ilyen programon vannak. Ebből következik, hogy vannak olyan lelkes tanárok, akik rendszeresen hordják az osztályaikat színházi nevelési programokra. Nem tudjuk pontosan, hogy mennyien lehetnek országosan, de vélhetően a pedagógusok kevesebb, mint

1 %-áról van szó. Jelenleg értük verseng sok színház és társulat. (Kérdés, hogyan lehetne nyitni a többi 99 % felé, és hogy ez egyéni akciókkal vagy közös fellépéssel lehetne-e sikeresebb.)

Az alkotóktól kapott információk szerint a programok 49 %-ában nem vesz részt a kísérő, 39 %-ban ő dönt, hogy részt akar-e venni, 5 %-ban a kísérőket is bevonja a program, a programok 7 %-a pedig ettől eltérően működik. Ezt a kísérő pedagógusok elég hasonló arányban élték meg: ők a programok 41 %-ánál élték meg azt, hogy nem vehetnek részt, 11 %-nál, hogy a program bevonta őket, 41 %-ban gondolták úgy, hogy dönthettek, és 7 %-nál működött ez másképp.

Közösség. Az alkotók meghatározása szerint a programok 43 %-ánál kell a résztvevőknek egy osztályhoz tartozniuk ahhoz, hogy működjön a program. A programok 14 %-ánál csak annyi az elvárás, hogy egy iskolából álljon össze a csoport, de tartozhatnak több osztályhoz is. 37 %-a a programoknak nem írja elő a közösséghez tartozást, 6 % pedig egyéb módon rendelkezik erről.

A pedagógusok szerint a kutatásban részt vett csoportok 32 %-ában a csoporttagok nagy többsége könnyen válik résztvevővé, 27 %-ában a csoporttagok kb. fele könnyen válik résztvevővé, 27 %-ában a csoportnak van egy olyan „magja”, amely könnyen válik résztvevővé és 11 %-ában a csoportban csak néhány fő van, aki könnyen válik résztvevővé. A megfigyelők nagyrészt egyetértettek a tanárok megítélésével, 15 %-nál kevesebb volt azon esetek száma, amikor másképp látták a csoportot, mint a tanárok.

A csoportok 5 %-a volt drámatagozatos, 22 %-nak volt a program idején dráma és tánc órája. A csoportok 12 %-ában volt olyan, aki színjátszó körbe, és 2 %-ban olyan, aki művészeti iskolába is jár. Mindezek nem kiugró arányok, vagyis jelentős többségében olyan csoportokat figyeltünk meg, akiknek minimális vagy „átlagos” drámás előképzettsége volt csak.

Bejelentkezés módja. Az alkotók szerint az esetek 90 %-ában az iskolának kell bejelentkeznie a programra (és gyakran csoportos jegyet vagy bérletet vásárolnia), 10 %-ában pedig a résztvevők egyénileg vesznek jegyet.

A megkeresés az alkotók szerint mindkét irányból ugyanolyan súllyal történik: ugyanannyira jellemző, hogy a szervezetek keresi meg a résztvevőket (52 %), mint az, hogy az érdeklődők jelentkeznek be a szervezeteknél (48 %). Az egyes szervezeteknél persze ennek nagyon különböző gyakorlatai vannak: van olyan szervezet, amely kizárólag az általa megkeresett iskolákkal dolgozik csak; más nem végez felkeresést, hanem csak a bejelentkezések alapján indít programot. A tanárok visszajelzései ettől kismértékben eltérő képet mutatnak: ők az esetek 61 %-ában azt jelezték vissza, hogy a szervezet kezdeményezett, és 39 %-ban azt, hogy az iskola kereste meg a szervezetet – valószínűleg ez

van közelebb a valósághoz, vagyis napjainkban inkább a szervezetek és nem az iskolák felől érkezik a megkeresés.

A megfigyelt alkalmakon az átlagos létszám 32 fő, az átlagéletkor 15 év volt. Átlagban 2 pedagógus volt jelen egy-egy programon. A programok 8 %-án láttunk szülőket és 35 %-án egyéb felnőtt jelenlévőket (pl. gyakornokokat, kutatókat vagy újságírókat). A megfigyelt programok 96 %-án jelen lehetett a kísérő, 4 %-nál nem. A programok 8 %-nál tapasztaltuk, hogy a fiúk vagy lányok jelentős többségben vannak, 17 %-nál, hogy életkorban nagyon heterogén a csoport, 8 % esetében, hogy nem az a korosztály van a programon jelen, amelynek a program készült, és 7 %-a a csoportoknak tartozott hátrányos helyzetű társadalmi csoporthoz.

Elemzés: Miért van kevés színházi nevelési program óvodásoknak, és sok középiskolásoknak?

Meglátásunk szerint a kettő összefüggésben áll egymással. A középiskolás korosztálynak készül a legtöbb program, a legváltozatosabb formák és pedagógiai célok szerint. Ennek hátterében többféle ok is lehet. Egyrészt az alkotók azt gondolhatják, hogy ők már majdnem felnőttek, számukra felnőtt tartalom is bemutatható, vagyis a középiskolai korosztállyal való foglalkozás nem igényel különösebb „plusz” szakértelmet. Emellett ők már önálló büdzsével rendelkező, fizetőképes, potenciális nézők, akik „beszoktathatók” a színházba. Emellett nem elhanyagolható szempont, hogy a kőszínházi programoknál a meghirdetett programokat a színház repertoárja is befolyásolja, ami összefügg a színházak adott közösségen belüli szerepével és műsorpolitikájával is. A legtöbb színház elsősorban felnőtt előadásokat készít.

Megfelelő felkészítés és feldolgozás mellett vagy akár anélkül is a legtöbb színházban bevett gyakorlat, hogy rendszeresen részt vesznek középiskolások felnőtt előadásokon. A 14–18 évesek viszont sem pszichológiai, sem pszichofiziológiai értelemben még nem felnőttek. Vannak olyan felnőtt színházi előadások, amelyeket a középiskolások könnyen és jól fogadnak, vannak, amelyeket felkészítés után be tudnak fogadni, de láttunk olyan előadást is, amiből a középiskolai korosztály túlzottan sokat nem profitálhatott. (Utóbbi esetben még a nézőbeszoktatási szándék sem állja meg a helyét, mert egy középiskolás nem fog saját pénzén visszajönni egy olyan színházba, ahol egy előadást kötelezően végigszenvedett.)

Az óvodások a másik „véglet”: a fenti okokból kiindulva és azokat megfordítva számukra vélhetően azért készül nagyon kevés program, mert a velük való munka speciális szakértelmet, felkészültséget igényel, másrészt nem ők, hanem

pedagógusaik vagy szüleik döntenek arról, hogy visszajönnek-e a színházba. A lehetséges okok között lehet továbbá az is, hogy a vizsgált évadban, tanévben (2012/13) még a 18 éves korig tartó kötelező iskoláztatás volt életben, nem volt kötelező az óvoda, és a demográfiai mutatók szerint több középiskolás volt, mint óvodás. Talán néhány színház azt is mérlegelhette, hogy érdekesebb a népesebb és biztosabb közönségre és a bevett köznevelési intézményi kapcsolatokra építeni, mint a bizonytalan, kevésbé ismert óvodai intézményi körre. Kíváncsian várjuk, hogy ez a tendencia a kötelező óvodáztatással és a délutáni egész napos iskola bevezetésével hogyan fog változni.

Míg rengeteg óvodásoknak játszó utazó színház található a piacon, ezek leginkább színházi előadásokat játszanak ennek a korosztálynak, és így nem vontuk be őket kutatásunkba. A legtöbb óvodás program, amit láttunk, egyszerre 50–100 résztvevő számára, leginkább zárt dramaturgiájú (ld. Kategorizálási javaslatok vagy Fogalomtár) interakciókat kínáló program volt. Úgy tűnik, mintha a színházpedagógusok nagy része azt gondolná: az óvodások csak ilyen típusú játékokra fogékonyak, számukra nem lehet érdemi döntéshelyzeteket, érdemi részvételt kínálni. Pedig lehet, és láttunk is néhány olyan minőségi alkotást, amely az óvodásokat nemcsak erősen bevonta, hanem emellett érdemi vizsgálódást, gondolkodást is kínált nekik.

Mindehhez persze hozzátartozik, hogy az óvodapedagógusokat is érdemes felkészíteni arra, mit kezdjenek azzal, ha a színészek interakcióba hívják a gyerekeket. Nem egy olyan esetet láttunk, amikor a színpadról a színész élénk reakciót váltott ki a gyerekekből, ennek következtében az óvodapedagógusok (véltetően a legjobb szándék mentén) fegyelmezni kezdték a gyerekeket, hogy viselkedjenek rendesen, mert színházban vannak. *A színházak szempontjából ez felveti annak kérdését, hogy miként viszonyulnak a pedagógusokhoz: felkészítik-e őket valamilyen módon arra, hogy mi a szerepük, feladatuk a program során, és kínálnak-e ajánlatokat az előadások óvodai, iskolai feldolgozására.* Amíg a térben a két pedagógiai szándék nem kerül összehangolásra, nehéz érdemi interakcióba hívni a gyerekeket.

Alkalmak száma és hossza, a programok helyszíne

Statisztika

Alkalmak száma. A megfigyelt programok 87,6 %-a egy alkalomból áll (92 db az adatbázisba vitt 105-ből), 7,6 %-a két alkalomból (8 db), 4,8 %-a három alkalomból (5 db). Egy alkalom alatt akár az előadás előtt egy felkészítés és utána egy feldolgozás is megvalósulhat. A két- és három alkalmas programoknál időben és gyakran térben is elkülönül a felkészítés, az előadás és a feldolgozás.

Úgy tűnik azonban, hogy csak a programok egynegyede fektet abba energiát, hogy ne a helyszínen legyen a felkészítés vagy a feldolgozás.

A programok hossza. A legrövidebb program az alkotók szerint 30 perc (fél óra), a leghosszabb program 360 perc (hat óra) hosszú – utóbbi egy háromalkalmas program. Az átlagos programhossz kb. két óra (121 perc). A leggyakoribb programhosszok 60 perc, 150 perc és 180 perc. A megfigyelések mindezt visszaigazolni látszanak: a legrövidebb megfigyelt program 34 perc, a leghosszabb 352 perc hosszú volt, az átlagos programhossz 134 perc volt.

Utaztathatóság. Az alkotók szerint a programok 57 %-a rendelkezik fix játszóhellyel. 51 %-a utaztatható professzionális színházi terekbe, 50 %-a művelődési házakba és 58 %-a osztályterembe. A körvonalazódó képben a programok kicsit kevesebb, mint fele rendelkezik olyan professzionálisan kisserelt díszlettel és színháztechnikával, ami csak hasonló terekbe utaztatható; kicsit több mint fele pedig alacsony eszközigényű és mobilis.

A játéktér jellemzői. A megfigyelt programok 38 %-a saját tulajdonú játszóhelyen, 13 %-a társulat számára állandóan rendelkezésre álló játszóhelyen (pl. befogadó színházban), 35 %-a időszakos játszóhelyen (pl. osztályteremben), 14 %-a egyéb játszóhelyen valósult meg. A programok 7 %-a nagyszínpadon, 56 %-a kamaraszínházban vagy stúdióban, 22 %-a osztályteremben, 13 %-a egyéb típusú térben történt meg. Mindez alátámasztja, hogy jellemzően kis létszámra készült, mobilis programokról van szó.

A programok 16 %-ában lecsavazott székek, 73 %-ában mobil székek voltak, 11 %-ban pedig nem székek, hanem egyéb ülőalkalmatosságok (pl. párnák vagy padok). A székek vagy ülőalkalmatosságok az esetek 42 %-ában klasszikus nézőtérként, 21 %-ában körben, 9 %-ában félkörben, 28 %-ában egyéb módon voltak elhelyezve, vagyis azt látjuk, hogy a nézőtér elrendezése is a programok többségénél megbontja a tradicionális „dobozszínházi” formát.

A színházi részek a programok 21 %-ánál emelt színpadon zajlottak, 49 %-ban a színpad egy szinten volt a nézőtérrel, 16 %-ban nem volt kijelölt színpad, végül 14 %-ban egyéb fajta (pl. süllyesztett) színpad volt. A játékok a nézők többségétől a programok 28 %-ában öt méternél messzebb, 65 %-ában öt méternél közelebb játszottak, az esetek 7 %-ában pedig a játék a nézők között zajlott. Hogy a résztvevőknek mennyire fontos ez a fajta közelség és a közvetlenség, arra az egyik résztvevőt idézzük: „Jobb lett volna, ha a földre ülünk, nem kell szék. Jó lett volna körbesétálni a teret, hogy nemcsak lelki, hanem fizikai értelemben is más nézőpontokból tudjuk nézni, ami történik.” (Ezt egy 13 éves fiú mondta.)

Néhány programnak vannak különböző **változatai** (pl. színházi és osztály-

termi változat; iskolai és családi változat, stb.), ami némiképp árnyalhatja a fenti képet. Úgy láttuk azonban, hogy egyrészt nagyon kevés programnak vannak ilyen „mutációi”, másrészt azok nem térnek el nagymértékben egymástól.

A színházi alapanyag és a színházi formanyelv

Statisztika:

Melyek a leggyakrabban feldolgozott alapanyagok?

A kutatásba vont programokat áttekintve a következő alapanyagok a „legnépszerűbbek”:

- ▶ 5 program: Shakespeare: Hamlet (Kerekasztal két programban is, Békéscsabai Jókai Színház, Krétakör, RÉV)
- ▶ 4 program: Shakespeare: Rómeó és Júlia (Zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház, nyíregyházi Móricz Zsigmond Színház, PartVonal Műhely, Harlekin Bábszínház)
- ▶ 3 program: Antigoné történet különféle feldolgozásokban (Békéscsabai Jókai Színház, Szputnyik Hajózási Társaság, Nyitott Kör)
- ▶ 3 program: Janne Teller: Semmi (Budapest Bábszínház, Teleszterion, Soproni Petőfi Színház a jövő évadtól)
- ▶ 2 program: Kardos Péter – Nyári Gábor: Cigánylabirintus (Manna, Karaván)
- ▶ 2 program: Háty János: Völgyhíd (Zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház, Escargo Hajója)
- ▶ 2 program: Petőfi Sándor: A helység kalapácsa (Csavar Színház, Békéscsabai Jókai Színház)
- ▶ 2 program: Örkény István: Egyperces novellák (PartVonal Műhely, Békéscsabai Jókai Színház)
- ▶ 2 program: Tasnádi István: Közellenség (RÉV, Magyar Színház a jövő évadtól)
- ▶ 2 program: Tasnádi István: Cyber Cyrano (Kolibri Színház, Zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház a jövő évadtól)
- ▶ 2 program: Stefo Nantsou – Tom Lycos: Kövek (Kolibri Színház, Soproni Petőfi Színház)

A három „világirodalmi óriás” mellett (Hamlet, Rómeó és Júlia, Antigoné) meglepő módon a dán Janne Teller az élet értelmét firtató ifjúsági regénye három társulatot is foglalkoztat. Két-két társulat is érdeklődik vagy magyar irodalmi klasszikusok iránt (A helység kalapácsa, Egyperces novellák), vagy kortárs drámák, könyvek iránt (Völgyhíd, Közellenség, Cyber Cyrano, Kövek, Cigánylabirintus). A fenti esetek azért különösen izgalmasak, mert nagyon pontosan mutatják: ugyanabból az alapanyagból mennyire eltérő programokat lehet készíteni, ha az

alkotók más színházfelfogással, más pedagógiai céllal, más irányzatból közelítve nyúlnak hozzá. A legtöbb helyen van leírás a Katalógus részben, érdemes ezeket az Olvasónak összevetnie (esetleg személyesen megnéznie).

Érdekességgéppen felhívnanék a figyelmet arra, hogy a Kolibri Színház által Magyarországra behozott vagy a színházban elsőként bemutatott ifjúsági darabok gyakran kerülnek adaptálásra az ország többi pontján vagy akár határon túl is (pl. Kövek – Soproni Petőfi Színház, Völgyhíd – Zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház és Escargo Hajója, Cyber Cyrano – Zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház, Kikatt – Együd Árpád Kulturális Központ, Klamm – Pál Hunor).²⁸ Ez is jelzi, hogy van igény a kimondottan ifjúsági közönséget megszólító művekre, és a Kolibri Színház a darabok fordításával, megíratásával az egész terület számára kínál színházi alapanyagot.

Elemzés: Átírhatja-e a színházi nevelési program a darabot?

Ez a kérdéskör két részből áll. Egyrészt, megvitatásra érdemesnek tartjuk azt a kérdést, hogy átírhatja-e a foglalkozás rész az előadásban látott történeteket, másrészt izgalmas dilemmának tartjuk azt is, hogy átírhatja-e a program előadás része a színdarabot, és ha igen, milyen mértékben?

Mindjárt az elején szeretnénk jelezni, hogy nem tudunk választ adni egyik kérdésre sem. Nem tisztünk eldönteni, mikor és milyen indokkal írhatja át a program a darabot, azt viszont szeretnénk felmutatni, hogy a jelenséggel sokszor, sok helyen, egymástól független kontextusokban is találkozunk. Szeretnénk bemutatni néhány szándékosan nagyon különböző példát.

Az egyik színházban egy csehovi klasszikus átírására hívják meg a résztvevőket: változtassák meg az eseményeket úgy, hogy a végén főhős ne legyen öngyilkos. Ugyanitt egy kortárs mesejátékhoz kapcsolódó foglalkozás átírja az előadás végét: a fiatal párt a király és a királyné nem elüldözi, hanem megkeresi, és lakodalmat csapnak. Mindkét esetben nyilvánvaló a pedagógiai szándék, tehetünk azért, hogy ne végződjön tragikusan egy történet. Viszont kérdés, hogy ettől nem veszíti-e el a drámai alapanyag, a feldolgozott mese a súlyát.

Egy másik színházban az előadás feldolgozó foglalkozásában egy fórum színházas helyzetben a résztvevők néhány rövid instrukcióval teljesen megváltoztatják a történet kimenetelét. A két főhősnő közötti üvöltözésből így egy puszival végződő barátság kezdete lesz; az egyik főhősnő és szerelme közötti félszeg sikertelen közeledés pedig az új verzióban csókkal végződik.

Egy harmadik színházban megfigyelt feldolgozó foglalkozás végén egy for-

²⁸ Utóbbi két példáról internetes forrásból tudunk.

részék helyzetben az előadásban főhősnőt játszó színésznő a résztvevők kérdéseire adott válaszaival – egyébként nagyon erős színházi helyzetet létrehozva – tulajdonképpen átértelmezte a jelenlévők számára a darabot. Elhangzottak információk a főhőssel való viszonyukról, a lány haláláról, amelyek a darabból nem derültek ki, mintha a szereplő másképpen viszonyulna a dolgokhoz, mint azt az előadás alapján sejtettük.

Láttunk arra is példát, amikor a felkészítő foglalkozás „ír hozzá” a darabhoz. Az egyik program felkészítő foglalkozásán résztvevő gyerekek úgy ülnek be az előadásra, hogy előtte közösen már megírták egy karakter előéletét. Ennek a karakternek a múltjáról az előadásból egyébként nem sokat tudhatunk meg. Így viszont teljesen más jelentésekkel fog telítődni a karakter és az előadás annak, aki részt vett a foglalkozáson, és annak, aki nem.

A négy kiragadott példán kívül számos más olyan példát tudnánk hozni, amikor a megelőző vagy követő drámafoglalkozás átírja a színházi előadást. Akik részt vettek a feldolgozó programon, azok más karaktert, történetet és darabot visznek haza, mint akik nem vettek részt, csak a darabot „magában” látták. A jelenség szerintünk a pedagógiai szándék és a színházi törekvések közötti ütközésből adódik. A feloldatlan probléma, a titok, az éles konfliktus növelheti egy történet drámaiságát. Pedagógiai szempontból viszont sokszor a megoldás lehetőségét, a kommunikáció fontosságát szeretné közvetíteni egy-egy program. Ez utóbbi esetben sokszor az életkori tényezők is nagyban közrejátszanak. Nem feltétlenül gondoljuk, hogy ez baj, egy felkészítő és feldolgozó programnak is megvan a jogosultsága, hogy a cselekményt, dramaturgiát építse. A kérdés továbbra is az: mikor, milyen esetben segíti ez a résztvevők bevonódását, megértését, tanulását, és mikor nem szerencsés.

Hasonlóan izgalmas kérdés, hogy egy program alkotói megváltoztathatnak-e kulcsfontosságú momentumokat a program alapanyagaként választott műben vagy sem. Egy osztályteremben játszott Rómeó és Júlia történetnél például csak egyetlen szíjat jártak körbe a színházi nevelési programban. Az előadás azon elemeit emelték ki, amelyek a szülő-gyerek viszonyról, a család kommunikációjáról szóltak, ezekre épült aztán az ezeket a kérdéseket vizsgáló foglalkozás is. Egy másik, Hamlet feldolgozásában sok változás van az alapanyaghoz képest, nyilván az adaptáció miatt is kapott más címet a program. Egy változtatás azonban kiemelkedik közülük, itt a program első negyedétől kezdve bizonyítéka van Hamletnek arra, hogy a nagybátyja ölte meg az apját (nincs kimondva, de a játékaival azt jelzi, hogy ezt olvassa az irattárban egy tekercsen). Az alaplumban ezt csak a szellemtől hallja, és éppen ezért nem tud cselekedni, mert bizonyosságot keres azzal kapcsolatban, hogy gyilkosság történt. Ez esetben az alkotók az irattár, az iratok fontosságát erősítették meg ezzel a változtatással, hiszen az interaktív részekben sokat dolgoztak a diákok az iratokkal is. A kérdés a színházi nevelési programtól függetlenül is feltehető,

mennyire lehet belenyúlni egy darabba, pláne egy klasszikusba? Mennyiben lehet lényegi elemeket megváltoztatni? Erre különböző színházi megközelítések mást mondanak, de a színházi nevelési programoknál további kérdésként felmerül az, hogy mi szolgálja a központi probléma vizsgálatát a legjobban?

És végül nézzünk egy példát, amikor nem egy klasszikust, hanem egy kortárs darabot írnak át az alkotók úgy, hogy annak megváltozik a jelentése, üzenete. A darab két kamaszról szól, akik unalomból köveket dobálnak egy autópálya felüljárójáról, megölik az egyik sofőrt, és bírósági eljárás indul ellenük. A darabot elsőként bemutató színházban az eredeti verziót játsszák: az előadás végén a fiúkat felmentik, mondván, bőven elég büntetés volt számukra, amit a tárgyalás során megéltek. Egy másik színház adaptációjában az alkotók kiszedték a darab végéről a felmentést (erre a foglalkozás során sem utalnak), helyette egy Radnóti-vers hangzik el. A program ismertetője alapján ez szándékosnak tűnik: „Az előadás olyan színházi formában kerül a diáknézők elé, amely megkerülhetetlenné teszi, hogy akár a fiúk szerepébe lépve szembesüljenek a felelőtlen tett súlyos következményeivel.” A fent felvetett színházi kérdésen túl, hogy mennyire lehet változtatni egy darabon, itt izgalmas elemzésre ad lehetőséget a két befejezés kapcsán, hogy milyen pedagógiai lehetőségeket kínálnak. Míg az egyik kérdéseket vet föl a felmentés kapcsán, hogy mi a bűnhődés, mi számít büntetésnek stb., addig a másik, inkább egy elrettentő példát kínál: állít valamit, amihez esetleg a foglalkozás rész kínálhatja az egyéni viszonyulás kialakításának vagy kifejezésének a lehetőségeit.

Fontos látnunk, hogy a színházi nevelési programok egyszerre működnek esztétikai és pedagógia síkon, és ezek kölcsönhatásban vannak egymással. A dramaturgiai kérdések az előadással kapcsolatban számtalan lehetőséget nyithatnak meg vagy zárhatnak le a foglalkozás rész számára, míg a pedagógiai munkával kapcsolatos döntések nagyban befolyásolhatják, hogy miként fogadja be néző, mihez férhet hozzá a színházi előadásból.

Szó sincs arról, hogy amellet kardoskodnánk, hogy nem szabad a darabokhoz hozzányúlni, nem lehet adaptálni őket vagy húzni belőlük. Sőt, tudnánk számos olyan példát felsorolni, amikor pont az ilyen dramaturgiai munka hiánya miatt volt nehezen befogadható az ifjúsági korosztály számára egy előadás. Ennek a témakörnek a fontosságára szeretnénk felhívni a figyelmet, és arra, hogy itt a szokásos színházi dramaturgiai munkát kiegészíti egy erőteljes pedagógiai szempont is, és érdemes tudatosan kezelni ezt a két szempontot.

és színházi jelenlét között?

Ezt a kérdést azért tartottuk fontosnak, mert sok esetben találkoztunk azzal, hogy színházi nevelési programok tudatosan játszanak a színészi/színházi jelenlét és a civil jelenlét közötti átmenettel különböző módokon. Talán azért is releváns még ez a kérdéskör, mert egyre több színész kapcsolódik be a nevelési tevékenységekbe országszerte. Példaként felhozható a Kolibri Színház esete, ahol az évek során egyre intenzívebben vesznek részt a színészek az előadásokat megelőző vagy követő foglalkozásokban. Meglátásunk szerint a Kolibri az első olyan kőszínház Magyarországon, ahol elvárassá vált a színészekkel szemben, hogy megállják a helyüket a pedagógiai munkában is. (Mivel mind több színházban jut ilyen szerep is a színészeknek, ez felveti annak a kérdését is, hogy nem lenne-e helye a színészképzésben az erre való felkészítésnek.)

Több programnál láttunk kísérletezést azzal, hogy hol vannak a színház határai, hol billen át a civil létezés játékba, hol a fikció és a valóság közötti határ. Ez a kérdés nemcsak a színházi nevelési programok alkotóit, hanem általában a színházi alkotókat is izgatja az utóbbi időben; itt csak arra van lehetőségünk, hogy felvillantsuk eme kísérletezés néhány formáját.

Több programnál láttunk példát arra, hogy egy látszólag civil veszekedés köti át a felkészítő beszélgetést vagy játékot a színházi jelenetbe. Ennek speciális típusa, amikor a látszólag civil konfliktust szándékosan a színház természetének, határainak vizsgálatára használják. Két ilyen példát láttunk. Egyrészt egy budapesti befogadó színház egyik előadáshoz kapcsolódó felkészítő foglalkozásában a foglalkozásvezetők szándékosan olyan helyzetet teremtettek, amelyben látszólag egy civil konfliktus volt közöttük, és amelyben a résztvevők egy ponton túl határozottan kellemetlenül érezték magukat. A helyzet feloldása után a helyzetre adott reflexiók lehetővé tették annak megvizsgálását, hogy ez vajon színház volt-e vagy sem, és így a résztvevők felkészültebben vehettek részt egy olyan előadásban, ahol végig egy nappaliban ülnek, közülük is belépnek többen a történetbe, és a játék folyamatosan valóság és fikció határán mozog.

Egy másik példa egy vidéki kőszínház felkészítő foglalkozása, ahol a megfigyelt alkalmon a színészek „ösztönösen” ráéreztek egy olyan formára, ami sok lehetőséget hordozott magában. A színház színészei dráma- vagy színházpedagógiai képzettség nélkül, saját maguk által összeállított felkészítő és feldolgozó órákkal látogatták a régió hátrányos helyzetű iskoláit. A programok résztvevőinek többsége a felkészítő foglalkozás után ment életében először (szervezetten) színházba. A megfigyelt alkalmon a két színész az árulásra épített fel egy improvizált helyzetet, amelyben a színésznő évődik a diákok előtt a férfi kollégájával. Amíg a nő kimegy, a férfi színész elmondja a diákoknak, hogy szeretők, de számára ez a helyzet rendkívül kínos, és megkéri az osztályt, hogy mondják el helyette a nőnek, hogy ne viselkedjen így. Egymás után két

osztályban is láttuk, hogy a diákok többsége valósnak gondolta a helyzetet, sőt, vállalták, hogy beszélnek a nővel. Ezután azonban a foglalkozás az árulás, és más a darabhoz tartozó fogalmakról szóló beszélgetésként folytatódott, a feloldáson túl nem reflektáltak a leírt színházi helyzetre. Ezt még akkor sem tették, amikor a diákok elég elutasítóan beszéltek a színházról (idegen, távoli, nem lehet hozzá kapcsolódni) – ebben a helyzetben sem jelezték vissza a színészek, hogy az óra elején az a helyzet, amelybe annyira bevonódtak, az is színház volt.

Harmadik példa a civil és színházi lét közötti határral való kísérletezésre az a sajátos munkamódszer, ami a színész által improvizált gyermekkori emlékek, saját hétköznapi történetek leírataiba keveri bele a más forrásból származó elemeket. Az általunk megfigyelt előadást követő beszélgetésből kiderült, hogy ez a módszer a színészt nem hagyja érintetlenül. A főszereplő bevallotta, hogy a darab visszahat a civil életére is így a 140. előadás körül, noha mindaz, amit az előadás mutat, összességében fikció, még ha az ő saját történeteit is felhasználták hozzá.

A játék a színészi lét és a civil lét közötti határral, mint a fent leírt példák mutatják, remek lehetőséget ad arra, hogy a színház fontos összetevőiről, és arról lehessen beszélni, hogy a színháznak mi köze van a nézők vagy a játszóké életéhez.

A komplex színházi nevelési előadásokat (TIE) létrehozó társulatoknál találkozhatunk a színész-drámatanár megnevezéssel. Itt általában egy-egy előadáson az összes színész részt vesz az előadáshoz kapcsolódó, azzal váltakozó foglalkozásrészek vezetésében is. Ezeknek a szakembereknek egyszerre két területen kell megállniuk a helyüket, színészként és drámatanárként is érvényesen kell tudniuk dolgozni. A nevelés és a színház területének irányából is izgalmas kutatási terület rajzolódik ki ezeknek a társulatoknak a munkája mentén, hogy mennyire civil, illetve, hogy mennyire színházi a jelenlétük a különböző részekben, és hogy ez mennyire befolyásolja a színházi vagy a pedagógiai célok megvalósulását.

A kettős létre további példa egy budapesti színház produkciója. Itt egy ifjúsági csapattal hozott létre egy előadást a színházpedagógus. A munkafolyamat az egyik nagyszínpadi előadás kapcsán indult el, de a fiatalok magyarsághoz, hazához kapcsolódó gondolatait, élményeit, nézeteit fogalmazta meg színházi formában. A fiatalok előadásához kapcsolódott feldolgozó program is, amin más fiatalok vettek részt.

Arra is szeretnénk néhány példát hozni, amikor a fentiekkel ellentétben kettészakad a szerep és a civil lét. Elsősorban színészeknél tapasztaltuk, hogy amikor előre megírt szöveget kezdenek mondani (még akkor is, ha ebben a helyzetben a színésznek „civilként” kell viselkednie), megváltozik a hangszínük. Különösen kiugró lehet ez olyan program esetén, ahol klasszikus drámai szövegek és improvizációk váltakoznak. Egy másik színészi munkával kapcsolatos

probléma, hogy a fórum színházzal vagy forró székkal is dolgozó színházi nevelési program esetében időnként a színészek, programvezetők más karaktert hoznak, mint akit a darabban láttunk. Különösen nehéz helyzetben vannak az alkotók, ha a program teljes ideje alatt folyamatosan szerepben vannak, és szerepből vezetik a kiscsoportos munkákat is. Ilyenkor nehéz feladat egyszerre megtartani a szerepet és egyben drámatanárként is működni.

Több oldalról vizsgálva a kérdést úgy láttuk, hogy fontos eleme lehet a színházi nevelési programoknak az, ha a színészek részt vesznek a felkészítő vagy feldolgozó foglalkozásokon. Több színész arról számolt be, hogy számukra ez a munka kiemelten fontossá kezdett válni, és „saját bőrükön” érzik annak hatékonyságát is. Már önmagában attól, hogy találkoznak az előadás előtt két színésszel, lesz valamilyen közük, kapcsolatuk az előadáshoz, és másfajta jelenléttel ülnek be a diákok az előadásra (hallottunk történetek arról egy vidéki kőszínházban, hogy amíg a színészek nem csináltak ilyen felkészítő foglalkozásokat, addig rettegtek a szervezett ifjúsági előadásoktól, mert állítólag a gombostűtől kezdve mindennel megdobálták őket).

Bizonyára, sok esetben a színészek munkájára is visszahat, ha közvetlen visszajelzéseket kapnak a nézőktől, ha látják, hogy mi érdekes, mi érthető és mi nem az előadásból. Mindemellett azonban az is fontos, hogy a színészek felkészülten tudjanak reagálni a váratlan pedagógiai helyzetekre, és pedagógiai célokat is tudjanak rendelni a színpadon kívüli tevékenységükhöz. Más minősége van akár egy előadás utáni beszélgetésnek a színészekkel, ha azok tudják, hogy *miért* beszélgetnek a nézőikkel. Fontos megjegyeznünk, hogy sok esetben kiemelték a résztvevő gyerekek a velük készített interjú során, hogy meghatározó eleme volt a programnak, hogy színészekkel találkoztak, beszélgettek, és velük együtt gondolkoztak számukra is fontos kérdésekről vagy együtt játszottak velük a foglalkozásokban.

Munkaformák és interaktivitás

Statisztika

Mik a programok belső arányai? A programok hosszának átlaga 134 perc volt, ez 56 perc színházi előadásra vagy jelenetsorra, 67 perc beszélgetésre vagy drámamunkára és 11 perc szünetre oszlik. Vagyis az „átlagos program” belső arányai: 42 %-a előadás, 51 %-a beszélgetés vagy dramatikus munka, 7 %-a szünet. Ettől persze jelentősen eltérő gyakorlatok is vannak, pl. nagyon nehezen elválasztható a színházi részek és az interaktív részek aránya a komplex színházi nevelési előadások (TIE) azon újabb generációjánál, ahol a színész-drámatanárok végig szerepből vezetik szinte az egész foglalkozást.

Mik a leggyakoribb munkaformák? Ahogyan azt a módszertannál leírtuk, a megfigyelések előtt jellemző munkaforma-csoportokra alkottunk meg kódokat, és ezek alapján figyeltünk meg minden programot. Az összes program összes munkaformája között az arányok a következők voltak:

Színházi előadás vagy jelenetsor	24,6 %
Egész csoportos munka, sem a vezetők, sem a résztvevők nincsenek szerepben (pl. fejtés)	20,7 %
Programvezető prezentál, előad	14,1 %
Egész csoportos munka, a résztvevők nincsenek szerepben, a vezetők közül legalább egy igen (pl. forró szék)	8,7 %
Egész csoportos szabályjáték, gyakorlat (pl. bogozódás)	6,9 %
Résztvevő(k) prezentálják a csoportnak a kiscsoportos munka eredményét	6,6 %
Kiscsoportos munka, sem a vezetők, sem a résztvevők nincsenek szerepben (pl. kiscsoportos megbeszélés)	6,2 %
Egész csoportos munka, legalább egy vezető szerepben, és a résztvevők is szerepbe lép(het)nek (pl. egész csoportos improvizáció)	4,8 %
Kiscsoportos munka, legalább egy vezető szerepben, és a résztvevők is szerepbe lép(het)nek (pl. kiscsoportos improvizáció)	3,6 %
Kiscsoportos munka, a résztvevők nincsenek szerepben, a vezetők közül legalább egy igen (pl. kiscsoportos jelenetrendezés)	1,6 %
Önálló munka	1,4 %
Kiscsoportos szabályjáték, gyakorlat (pl. koncentrációs játék)	0,5 %
Páros munka	0,3 %

Azt látjuk, hogy a színházi előadás, jelenetsor mellett a programvezetői prezentáció és az egész csoportos szerep nélküli munka a legközkedveltebb munkaforma, ez a három együtt kiteszi az összes programban megfigyelt összes munkaforma csaknem 60 %-át (!). Bizonyos formák, mint pl. a páros vagy önálló munka, vagy a kiscsoportos szabályjáték meglepően alulreprezentáltak.

Mint korábban írtuk, a munkaformák kb. 8 %-ához nem lehetett pontosan kódokat rendelni, különösen azoknál az újabb típusú komplex színházi nevelési előadásoknál (TIE), amelyek éppen a „klasszikus” munkaformák közötti határok megbontásával, azok elmosásával kísérleteznek. Ezekben az esetekben a megfigyelők konszenzus alapján osztották be az egyes munkaformákat a fenti 13 kategória valamelyikébe.

Hány „epizódból” áll egy program? Ha minden munkaforma-váltást külön epizódnak tekintünk, akkor az 1 epizódból álló programtól a 41 epizódból álló

programig terjed a skála. Az átlagos program 12 epizódból állt. Ha azt nézzük, hogy *hányféle munkaforma* kap helyet egy programban, akkor 1–12-ig terjed az arány (vagyis nincs olyan program, ami a fent felsorolt mind a 13 munkaformát magába foglalná). Átlagosan 5féle munkaformát alkalmaz egy program. Ez a két szempont egy-egy program esetében csak együttesen értelmezhető: pl. egy nagyon sok epizódból álló program lehetséges, hogy összesen csak két munkaformát váltogat (jelenet és megbeszélés).

Ki kezdeményezi az interakciókat? Az összes program összes megfigyelt interakciójából 84 %-ot kezdeményeztek a vezetők (vezető alatt a következő részben a programvezetőket és a program közreműködőit egységesen értjük), és 16 %-ot a résztvevők. Ez nem meglepő, hiszen a vezetők tartják kézben a programot, irányítják annak menetét.

Mi a konstruktív és a destruktív interakciók aránya? Figyeltük azt is, az indított interakciók közül mennyi a konstruktív és mennyi a destruktív. Konstruktív interakciónak ítéltünk meg minden olyan megszólalást, ami a másikat tiszteletben tartva a programot segíti, előre veszi; destruktívnek ítéltük azokat a megszólalásokat, amelyek a másik számára bántók vagy minősítők voltak és/vagy hátráltatták a program működését. A vezetők által kezdeményezett interakciók 97 %-a konstruktív volt, 3 %-a destruktív.²⁹ A résztvevők által kezdeményezett interakciók 91 %-a volt konstruktív, 9 %-a destruktív. (Bár ezt nem tudjuk adatokkal alátámasztani, de saját gyakorlatunk alapján úgy sejtjük: utóbbi a gyermek- és ifjúsági korosztálynál átlagos arány.)

A destruktív interakciók négy formáját néztük részletesebben:

- ▶ *Egymás között a résztvevőknél* a programok 49 %-ban nem láttunk destruktív interakciót (pl. fizikai bántalmazás vagy durva verbális sértés). 42 %-ban tíznél kevesebb, 9 %-ban tíznél több ilyen látunk. Ezt az arányt nemhogy szokásosnak, hanem különösen alacsonynak gondoljuk: ezek szerint a színházi nevelési programok jelentősen nagyobb mértékben lekötötték a résztvevőket, mint bármilyen egyéb tevékenység (pl. egy tanóra).
- ▶ A programok 61 %-ában nem láttunk *a vezető részéről a résztvevők felé* destruktív közlést (pl. „Rosszul tudod, nincs igazad.” vagy „Te már túl sokat beszéltél, most hagyd a többieket is” – konkrét példák megfigyelt programokról.) 33 %-nál láttunk tíznél kevesebbet, 6 %-nál tíznél többet.
- ▶ A programok 90 %-ában nem láttunk *a vezetőknel egymás közötti* destruktív

²⁹ A résztvevő biztonsága melletti, szerepből provokálást (pl. amikor a vezető szerepből kérdőjelezi meg egy-egy résztvevő véleményét, hogy ezáltal nézőpontváltásra sarkallja) nem tekintettük destruktívnek.

interakciót (pl. „Én sem értem, amit mondasz, kérdezz mást!” „Jaj, de jó, hogy én nem vagyok rendőr!” – konkrét példák megfigyelt programokról.) 9 %-nál tíznél kevesebb, 1 %-nál tíznél több ilyen hangzott el viszont.

- ▶ A programok 64 %-ánál nem érzékeltük, hogy a *tanulók több mint negyede legalább két percig az unalom jeleit mutatná*. 35 %-nál tíznél kevesebb, 1 %-nál tíznél több ilyen „két perc” volt. (Itt jegyezzük meg, hogy ez az arány még mindig sokkal jobb, mint amit alkalmanként láttunk egy-egy nagyszínpadi előadásra szünettel betelepített résztvevők esetén, ahol a nézőtér több mint negyede több mint két percen át mutatta az unalom jeleit vagy ennél sokkal destruktívabb jeleket.)

Milyen tárgyakkal kerültek kapcsolatba a résztvevők? (pl. kipróbálhatták, bejárhatták, megérinthették, stb.) Az alábbi elemzést elsődlegesen a megfigyeléseinkre alapozzuk. Tapasztalataink szerint a program kérdőívekben az alkotók sokkal „bátrabban” vallanak arról, mennyi mindennel kerülnek kapcsolatba a résztvevők egy-egy programon, amíg ezt a megfigyelések nem minden esetben igazolták vissza. A kutatás hitelessége érdekében mi arra hagyatkozunk, amit láttunk.

A leggyakrabban, az esetek 49 %-ában a kellékekkel kerültek kapcsolatba a résztvevők, ezt követte az esetek 37 %-ában a díszlet és az esetek 16 %-ában a jelmezek.³⁰ Az esetek 10 %-ában kerültek a résztvevők kapcsolatba a bábokkal, 7 %-ában a színháztechnikával, 5 %-ban a hangszerekkel. A programok összesen 1 %-ában ismerhették meg a fénypultot vagy a keverőpultot. 9 %-ban egyéb, itt fel nem sorolt materiális elemekkel léptek kapcsolatba. Az itt kirajzolódó kép alapján a programok többsége a színház „látható” elemeit kínálja a résztvevőknek is (díszlet, jelmezek, kellékek), és csak kevesebb program a nézők számára „láthatatlan” elemeket, leginkább azokat, amelyek kulisszajárást is tartalmaznak.

Mely alkotókkal kerültek interakcióba a résztvevők? (beszélgettek vele, csapatban dolgoztak vele, rendezhették, beállhattak a helyére, stb.) Megfigyeléseink alapján a programok 85 %-ában a színészekkel, 23 %-ában a rendezővel beszélgettek vagy dolgoztak a résztvevők. A többi alkotóval csak jóval kevesebb programban volt lehetőségük találkozni: a zenészek (8 %), dramaturgok (7 %), táncosok (3 %), kellékesek (3 %), szerzők (2 %), jelmeztervezők (2 %) és díszlettervezők (2 %) csak ritkábban vettek részt a felkészítő vagy feldolgozó részekben. Az esetek 9 %-ában egyéb alkotókkal volt a résztvevőknek lehetősége találkozni.

³⁰ Itt hívnánk fel a figyelmet arra a rendkívül lényeges megfigyelésre, hogy kifejezetten sok színházi nevelési programban láttunk bőrkabátot. (Köszönjük megfigyelő társainknak a meglátást.)

Mibe szólhattak bele a résztvevők? A leggyakrabban abba, hogyan cselekednek a karakterek (37 %), és kicsit kevesebbszer abba, hogyan alakuljon a történet (26 %), vagy, hogy milyen központi problémákat vizsgáljon a program (21 %). A programok 18 %-a ezen a három lehetőségen kívül egyéb beleszólási formákat is kínált.

Szerepek. A teljes kép megfigyelését tekintve a vezetők a munkaformák 49 %-ában voltak szerepben, amíg a résztvevők csak a munkaformák 14 %-ában. Egy-egy programban 0-tól 41-ig terjedt azon epizódok száma, amikor a vezetők szerepbe léptek, és 0-tól 21-ig, amikor a résztvevők. A programok 48 %-ában a résztvevők egyáltalán nem léptek szerepbe. Mindez együttesen azt támasztja alá, hogy az összes programot együtt tekintve a vezetők jóval gyakrabban léptek szerepbe, mint ahányszor a résztvevőknek kínálták ezt.

Az összes programon megfigyelt összes interakció 31 %-át indították a vezetők szerepből, és 69 %-át szerepen kívülről. A résztvevők az interakciók 13 %-át indították szerepből és 87 %-át szerepen kívülről.

A programok milyen részvételi módokat kínáltak? A programok 98 %-a kínált nézői attitűdöt, 94 %-a beszélgetést, 52 %-a eljátszást vagy szerepbe lépést, 30 %-a rendezést és 15 %-a egyéb részvételi módot.

Fontos jelezni, hogy ezek nem minőségi kategóriák. Egy program céljától, módszertanától, szerkezetétől függően nagyon különböző komplexitású programok lehetnek célravezetők: lehetséges, hogy egy szerepbeléptetés nélküli beszélgetés önmagában több változást tud elérni, mint sok szerepbelépés egy másik program kapcsán. Az itt vázoltak a teljes képre vonatkozó átlagok.

Elemzés: Melyek a leggyakoribb, és melyek a legritkább munkaformák?

A következőkben a felkészítő vagy feldolgozó foglalkozásokban, ill. a komplex színházi nevelési előadásokban (TIE) alkalmazott formákat vesszük részletesebben górcső alá. (A felkészítő, feldolgozó beszélgetések munkaformája magától értetődő.)

A beszélgetésnél többet vállaló programok esetében a programok között kirajzolódik egy határvonal a tevékenységtípusok mentén. Több olyan program van, ami a beszélgetés mellett játékok,³¹ gyakorlatok segítségével mozgatja meg

a résztvevőket, de nem kínál nekik kimondottan dramatikus munkaformákat, vagyis sokszor a diákok megmozgatására, a beszélgetés megszakítására használják ezeket. Van azonban a játékok használatának más módja is: többször találkoztunk azzal, hogy kimondottan a foglalkozás központi témájához illeszkedően alakították át a játékot vagy tematikusan szerkesztették őket, hogy kapcsolódjanak az előadáshoz vagy a foglalkozás más elemeihez. Például egy komplex színházi nevelési előadásában olyan módon alakítják át a „fusson az aki...” néven ismert szabályjátékot, hogy az ne csak kapcsolódjon az előadás témájához, hanem a játék során a résztvevőktől elhangzó mondatokat az előadásba is beépítik a színészek.

A dramatikus munkaformákat használók munkájában, úgy látjuk, van kilenc olyan *konvenció*,³² ami rendszeresen visszatér, ezek pedig a következők: állókép, gondolatkövetés, szerep a falon, levelek / naplók / újságok / üzenetek, egéscsoportos improvizáció, kiscsoportos improvizáció, forró szék, a tanár szerepben, fórum színház. (Ezek leírását ld. a könyv végén a Fogalomtárban.) Ritkán találkoztunk csak ezektől eltérő konvenciókkal, pl. az *ábrák készítésével* (amikor pl. grafikonon, táblázatban, nyilakkal ábrázolták a szereplők közötti viszonyokat). Ami inkább jellemző volt, hogy ennek a kilenc konvenciónak különféle kreatív variánsait láttuk: pl. a szerep a falon konvenciót kitöltendő Facebook profil formájában; vagy olyan fórum színházat, amikor párhuzamosan mindkét felet instruálhatták a résztvevők. Nagyon ritkán találkoztunk egyedi, máshol nem ismétlődő formával: ilyen volt pl. a multimédia interaktív használata a Kecskeméti Ifjúsági Otthon: Valótlanság show c. programjában vagy a Közép-Európa Táncszínház: Shakespeare mesék c. program elején a színpad és a nézőtér „megcserélése”.

A drámás munkaformákat használók között is akadt jó néhány olyan, ahol nem léptették szerepbe a résztvevőket vagy nem kínáltak cselekvési lehetőséget fiktív helyzetben a diákoknak. Világosan felismerhető egy olyan vonal az egyik színházi nevelési társulat ifjúsági korosztálynak szóló komplex színházi nevelési előadásában, amiben a színészek szinte végig szerepben maradva kommunikálnak a résztvevőkkel, az ő gondolataikat, tanácsaikat használják is a jelenetekben, így azoknak van tétje, ám ritkábban kínálnak nekik lehetőséget a szerepbe lépésre. Egy másik színházi nevelési társulat az előadásában más irányból közelít: a résztvevőket még az előadás előtt szerepbe léptetik, és szinte a főszereplők barátaiként nézik az előadást, aminek befejezésében ők

között szerepel egy „játékok” nevű munkaforma, kitételként mellette, hogy abban az esetben, ha a kontextust erősíti. Ezért teszünk különbséget itt a „kimondottan dramatikus munkaformák” és a játékok között, mert az esetek nagy többségében kontextustól függetlenül működtek a játékok.

³² ld. Fogalomtár.

is cselekvő módon, a történetbe belépve vesznek részt. Nem állítjuk, hogy a szerepbeléptetés szükséges ahhoz, hogy a résztvevők érdemben hozzá tudjanak szólni a program menetéhez, inkább csak jelezni szeretnénk, hogy különféle gyakorlatok léteznek.

Vannak olyan komplex színházi nevelési előadások, amely a nézők részvétele nélkül meg sem valósulhatna. Itt a résztvevők folyamatosan egy fiktív iskola egyik osztályának a diákjaiként vagy tantestületének tagjaiként vesznek részt a programon. Egy ponton túl, ha senki sem szólal meg, akkor nem tud tovább menni a történet, ilyenre azonban még nem volt példa a színészek szerint. Munkaformák szempontjából egysíkú ez a program, azonban ebben az esetben éppen ez segíti a diákok bevonódását a színházba.

Ellépve a drámapedagógiai konvencióktól, nagy különbséget láttunk a különféle **kulisszajárások** között is. Volt, ahol a kulisszajárás funkciója elsődlegesen a műszak és a próbafolyamat bemutatására szorítkozott, máshol kifejezetten a „színházi varázslat” szándékos leleplezése volt a célja, megint máshol egyfajta „mini-képzés” szerepe volt, amely során a résztvevők megismerték a különféle báb típusokat és azok használatát is. Az egyik színházban kimondottan a színházi szakmákra épülő kulisszajáráson vehet részt a diák, amiből nemcsak a szépségeit és az árnyoldalait ismeri meg egy-egy munkakörnek, hanem a betöltésükhöz szükséges végzettségeket is. Színházról színházra változott, hogy a kulisszajárásnak mi a célja, mi az alkotók szándéka, mit akarnak átadni.

Az egyik program esetében egyedülálló, hogy a programon minden alkalommal két-három kutató is részt vesz, és így a program **„kutatószínházként”** is funkcionál. „A kutatószínházi közönség kreatív ötleteinek kipróbálása és továbbgondolása a társadalmi tapasztalatokról szóló absztrakt gondolkodás képességét fejleszti, végső soron a társadalmi szerepek megértésére és újrágondolására tanít.”³³

Végül arról szeretnénk néhány szót ejteni, milyen különböző gyakorlatai vannak a **táncszínházba** történő beavatásnak. Főként két irányt láttunk: amíg néhány együttes mozgásos sajátélmény gyakorlatokon keresztül készíti elő a résztvevőket az előadás befogadására, és az előadás után beszélgetéssel segíti a feldolgozást, addig a terület befogadó színházak programjában a középiskolás korosztálynál az előkészítésben kap helyet a beszélgetés, az információátadás, a darab témája kapcsán az alkotás, míg az előadás után a feldolgozásban drámapedagógiai módszereket is használnak, és az alkotókkal is beszélgetnek.

Szeretnénk felhívni arra a figyelmet, hogy a munkaformák használatának összetettsége nem feltétlenül jelenti azt, hogy nagyobb hatással van a program a fiatalokra. Viszont lehet belőlük szakmai háttérre vonatkozó, pedagógiai

vagy művészeti koncepcióval kapcsolatos következtetéseket levonni. Hogy mit gondol egy foglalkozásvezető a foglalkozás céljának, és hogy milyen szerepet szán abban a résztvevőknek, mennyire kíván lehetőséget teremteni gondolkodásra vagy valamilyen alkotásra vagy inkább reflektálásra teremt lehetőséget a programokon: erre utalhatnak a részvétel módjait meghatározó módszerek, formák is.

A programvezetők és a közreműködők

Statisztiika

A programvezetők és közreműködők színházi nevelési gyakorlatban eltöltött éveinek száma saját bevallásuk szerint az 1 és a 39 év között szóródik. A programvezetők saját bevallásuk szerint átlagosan 14,8 évet töltöttek el a gyakorlatban, a programban közreműködők pedig ennek kb. a felét, azaz, átlagosan 7,7 évet. Nem tisztünk megítélni a kérdőívben bevallottak valódiságát, de annyit jelezni: sem a két évaddal ezelőtti „robbanás”, sem személyes megfigyeléseink a programvezetők és közreműködők életkorát tekintve nem feltétlenül igazolt vissza ilyen mélységű gyakorlatot, ezért ezt az eredményt fenntartással kezeljük.

Azzal kapcsolatban, hogy hol végezték a színházi neveléshez valamilyen módon kapcsolódó tanulmányaikat a területen dolgozók, az alkotók által kitöltött programkérdőívekből kaptunk információt.³⁴ Az elmúlt évtizedek minden drámapedagógiai, tágabb értelemben vett színházi nevelési képzése megtalálható (a nem akkreditált kurzustól a szakirányú végzettségig), és hasonló módon a színházi oldalról több képzésfajta (OKJ képzés, felsőfokú oktatás) különböző képesítéseit (színész, dramaturg, rendező) sorolják a színházi nevelési programokban közreműködők tanulmányaik között. Az információk alapján első ránézésre nem rajzolódna ki konkrétan beazonosítható összefüggések, azonban talán érdemes lenne ezt a témát a jövőben alaposabban vizsgálni, a meglévő adatok mellé további kutatást végezni, hogy ezzel segítsük egy ideális színházi nevelési képzés anyagának összeállítását. (Ezen kutatás keretein belül erre nincsen mód, hiszen nem is tartozott kiinduló céljai közé.)

³⁴ Színházi nevelés szempontjából releváns képzés(ek), Intézmény(ek), ahol a képzés(ek)e)t végezte, Képzés(ek) teljesítésének éve, Gyakorlatban töltött évek száma, Végzettségből nem következő, fontosabb kompetenciaterületek (pl. dramaturgiai ismeretek, dalszerzői készség, stb.)

A programok létrejötte

Statisztika

Célok. A programok 64 %-a rendelkezett írott művészeti céllal; az alkotók az esetek 24 %-ában vallották azt, hogy van az alkotók között egy közös megértés a célokról, de az nem volt korábban leírva; 12 % esetében pedig bevallottan nem volt művészeti cél. 76 %-a a programoknak rendelkezett írott pedagógiai célokkal, 21 %-nál volt az alkotók között közös megértés, de nem volt korábban leírva, és 3 % esetében nem volt pedagógiai cél. Ebből következik, hogy a programok jelentős többségénél vannak írásban rögzített célok. (Bár elképzelhető, hogy ezen a ponton a kutatás beavatkozott: többen gondolhatták úgy, hogy „kellemetlen” bevallani, nincs a programnak írott célja, és inkább kreáltak egyet. Ha ez történt, akkor ez akaratunk ellenére invazív eljárás volt, annyit tudunk mentségünkre felhozni, hogy legalább a programok tudatos működésének irányába hatott.) Úgy tűnik, a programok kicsivel inkább pedagógiai, mint művészeti célok mentén szerveződtek. A válaszadók közül többen jelezték, hogy nem látják értelmét a pedagógiai és művészeti célok szétválasztásának, ill. általában a célok szétválasztásának, a programnak egységes célja van.

Mi készült el előbb? Az esetek 51 %-ában az előadás készült el előbb, és ehhez illesztették az alkotók az interaktív részeket. 1 %-nál az interaktív részek voltak készen előbb, és ehhez illesztették az alkotók az előadást. A programok 43 %-ánál a kettő párhuzamosan készült, 5 % pedig egyéb módon közelített ehhez a kérdéshez. Ez alapján két fő munkamodell rajzolódik ki: egy program vagy úgy készül el, hogy egy megrendezett előadáshoz illesztenek rendszerint más színházpedagógusok feldolgozó és felkészítő programot (ezt láttuk sok kőszínházban) vagy pedig úgy, hogy az alkotók a kezdetektől egységes rendszerben tervezik a programot (utóbbi leginkább a komplex színházi nevelési előadásokra jellemző).

A programok által közvetített nézőpontok és vélemények

Statisztika

Megfigyeléseink során két külön dolgot is vizsgáltunk: hogy a központi téma / probléma / kérdés kapcsán hányféle nézőponttal *találkoznak* a résztvevők, és hogy hányféle nézőpontból *vizsgálhatják azt*. A programok 23 %-ánál összesen egyféle nézőponttal találkoztak, ezek a programok rendszerint egyfajta markáns üzenetet, véleményt is közvetítettek. 16 %-ban kétféle, 22 %-ban háromféle,

19 %-ban négyféle nézőponttal találkoztak, a programok 20 %-ában pedig öt vagy több nézőponttal.

A programok 51 %-ában egyféle nézőpontból vizsgálódhattak a résztvevők, ez gyakran a saját civil jelenlétük. A programok 24 %-ában kétféle, 16 %-ában háromféle nézőpontból vizsgálódhattak. Összesen a programok 9 %-a kínált a résztvevőknek vizsgálódást négy vagy több nézőpontból.

Elemzés: Az előadás központi elemeivel, témáival foglalkozik-e a program?

Azoknál a színházi nevelési programoknál, ahol az előadáshoz felkészítés vagy feldolgozás kapcsolódik (tulajdonképpen minden színházi nevelési program a komplex színházi nevelési előadásokat leszámítva), kulcskérdés, hogy az előadás és a felkészítés / feldolgozás mennyire szerves egész, ugyanarról szól-e.

A feldolgozó beszélgetések esetében két különböző megközelítéssel találkozunk. Az egyik szerint teljesen a nézőkre kell bízni, hogy miről akarnak beszélgetni, és hagyni, hogy a beszélgetés a maga útját járja. Ez esetben, az alkotók bevallása szerint rendkívül különböző mélységű és intenzitású beszélgetések jönnek létre. A másik megközelítés szerint egy meghatározott, és az előadás tartalmához szorosan kapcsolódó témáról kezdeményeznek beszélgetést az előadás után a nézőkkel. Itt tisztábban követhető, hogy hova tart a beszélgetés, hiszen a moderátor vissza-visszatér a központi kérdéshez, ha a beszélgetés nagyon elkanyarodik. Ennél a fajta feldolgozásnál nagyobb a valószínűsége, hogy érdemben kapcsolódik a beszélgetés az előadás központi témájához.

Egy olyan programot kétszer is megfigyeltünk, amiben a feldolgozó beszélgetés nem tért ki arra a témára, amely miatt nagy valószínűséggel a csoportok eljöttek az előadását megnézni: hogy az előadást többségében fogyatékkal élő színészek készítették. A beszélgetés témája az alkotók szerint „lehet akár a fogyatékoság, amely adott a színészek révén, az aktuális előadás témája vagy az abból születő, a fiatalokban megfogalmazódó gondolatok, kérdések, felismerések feldolgozása.” A körülmények mindkét megfigyelés során úgy alakultak (tanárokat hívták ki moderálni, a rendező jelölte ki, hogy ki válaszoljon), hogy a diákok azt mondták utána, nem merték az őket amúgy őszintén érdeklő témáról az érintett színészeket kérdezni.

Az előadás különböző központi elemeit dolgozhatja fel egy-egy foglalkozás. Az egyik budapesti kőszínház Vihar c. előadásához kapcsolódó felkészítő foglalkozás a központi fogalom mentén (vihar) mutatott be kultúrtörténeti körképet, majd a középiskolás korosztályt is érintő érzelmi, társadalmi, családi viharok mentén kínált kapcsolódási pontokat a diákoknak. Egy másik budapesti kőszínház zenés előadására való felkészítése a zenére épülve vizsgált dramaturgiai

kérdéseket. A diákok egy közösen kiválasztott történet előadásához kerestek zenei betéteket, és foglalkoztak azok hatásával, működésmechanizmusával. A darab eredetileg nem tartalmazott zenét, így a diákok a színházi előadás próbafolyamatának, az előadás egyik központi hatáselemének a vizsgálatában vettek részt.

A következőkben szeretnénk felsorolni néhány olyan példát, ahol megfigyeléseink és részben a visszajelzések alapján úgy érzékeljük: nem az előadás központi problémáját vizsgálja a foglalkozás. Itt három különböző színház programjára térnénk ki. Az egyik előadás egy szélsőséges ideológia hatása alatt elkövetett bűncselekmény következményeit mutatja be. Itt a foglalkozás során a diákok a börtönbejutott elkövető előtt álló lehetőségeket vizsgálják, míg talán többet lehetne megérteni az előadás központi problematikájából, ha azt néznék, hogy miként jut el odáig egy ember, hogy ideológiai okokból másokat bántalmazzon, hogyan vállalnak fel emberek szélsőséges nézeteket. Egy másik színház előadása egy barátság kialakulásáról és széteséséről szól, egy képzeletvilágba menekülő kamasz története kapcsán kínálnak erős osztályterem-színházi élményt a diákoknak. Itt a foglalkozásban elsősorban történetépítés zajlik néhány ismert konvenció használatával, és így nincs lehetőség elmélyedni a képzeletvilágba menekülés és a barátság témakörében. Egy harmadik helyen egy csaknem négy órás előadáshoz felkészítő foglalkozást kínál a színház. Az előadás tartalma és formája sokkal inkább indokolná a feldolgozó foglalkozást, de erre logisztikai okokból nem kerülhet sor.

Érdeemes átgondolni, hogy milyen tényezők befolyásolhatják az előadás és a program összhangját. Egyrészt fontos kérdésnek tűnik mindkét résszel kapcsolatban a tudatosság: az, *hogy mennyire tisztázott, hogy egy előadás milyen központi problémákat jár körül, és hogy ehhez kapcsolódik-e a program.* Természetesen, nem gondoljuk, hogy egy színházi alkotásnak „egy-ügyűnek” kell lennie vagy egy történet nem érint több problémakört, de nyilvánvalóan lehet rendezői döntés azzal kapcsolatban, hogy mik azok a kérdések, amelyeket a leginkább középpontba helyez egy előadás.³⁵ Fontosnak tűnik az a kérdés, hogy feltétlenül folytatnia kell-e a narratívát a foglalkozásnak vagy más módokon is elmélyedhet-e a témában. Befolyásolhatják pályázati tényezők is azt, hogy miről szól a program, illetve illeszkedhet vélt vagy valós tanári elvárásokhoz is.

Tapasztalataink szerint az egyik legfontosabb tényező, hogy az előadás és a felkészítő/feldolgozó program együtt készül-e, van-e párbeszéd az előadás rendezője és a felkészítő/feldolgozó részek tervezői között. Nagyon különböző mértékben kapcsolódik a felkészítő/feldolgozó rész egy előadáshoz (akár

³⁵ Novák János, az ASSITEJ Magyar Központjának elnöke, a Kolibri Színház igazgatója több írásában is foglalkozik azzal a kérdéskörrel, hogy mennyire kell tartalmilag és esztétikailag másnak lennie egy gyermek- vagy ifjúsági színházi előadásnak.

ugyanazon színház repertoárján belül is) akkor, ha a színházpedagógusoknak egy kész előadáshoz kell illeszteniük valamit, mint abban az esetben, ha ők is részt vesznek valamilyen módon vagy jelen vannak az alkotófolyamatban – akár színészként vagy rendezőként. (Persze ez a fajta együttműködés sem garancia arra, hogy a foglalkozás szervesen kapcsolódik az előadáshoz.)

Elemzés: Megoldhatja-e a program az előadások által felvetett problémát?

Az emberi és társadalmi kérdéseket vizsgáló színházi nevelési programoknál két élesen elváló megközelítéssel dolgoznak a foglalkozásokban. A felkínált problémák kapcsán két feldolgozási móddal találkoztunk, az egyikben a felvetett probléma megoldásának lehetőségeit keresték, a másikban inkább a probléma okait vagy párhuzamait vizsgálták. Szeretnénk néhány példát felsorolni a különböző megközelítésű programok után a diákok részéről elhangzottakból!

Először nézzünk néhány példát a problémamegoldó jellegű programokból! Az egyik ilyen program után mondta egy résztvevő, hogy: „Több ilyen előadást láttunk már, a történet mindig más volt, de a tanulság ugyanaz. Mindig az a kérdés, hogyan oldjuk meg a problémát. Az ilyen előadások általában arról szólnak, hogy mielőtt cselekszel, gondolkodj.” Egy másik történet után, ami azért végződik tragédiával, mert a főszereplő fiatal egészen másmilyennek adja ki magát, mint amilyen, a diákok azt a feladatot kapták, hogy *forum színházban* rendezzék meg, mit kellett volna mondaniuk a szereplőknek, hogy másképp alakuljon a történet. Bár kikötés volt, hogy a karakterek nem változhatnak, kérdéses, hogy ez megvalósulhat-e. Itt az egyik diák azt mondta: „Nem volt könnyű megoldani a problémát, de amit elképzeltünk, az tényleg megoldotta a helyzetet.”

Az előző példához hasonlóan többször találkoztunk olyan esettel, amikor a színdarab lényegi drámaiságát adó elemen, például egy erőszakos, alkoholista apával való viszonyon próbálnak változtatni a foglalkozásban. A helyzet megoldhatatlanságát jelzi, hogy arra a drámatanári kérdésre, hogy „Mi kellene ahhoz, hogy apa és fia elkezdjenek beszélgetni?” az a résztvevői válasz érkezik: „Jézus”. Egy bántalmazó kapcsolatot vizsgáló másik kortárs drámánál hasonló eredményre jutnak a diákok. Az előadás megnézése után összegyűjtik a különböző lehetőségeket, hogy ki tudna a leginkább változtatni a helyzeten, majd szavaznak erről. A megfigyelt alkalmon a közel húsz lehetőségből a legtöbb szavazatot kapta a nő, a férfi és az Isten. A résztvevők pontosan tudták, hogy a szereplők egy ilyen helyzetben vagy magukon segítenek vagy ha az nem megy, akkor marad a jóisten...

A másik megközelítés inkább a helyzet kialakulását, a probléma okait vizsgálja. Például egy erősen metaforikus színházi előadás kapcsán, amiben egy lány nem menekül el a fogvatartójától, akkor sem, amikor kinyitják előtte az ajtót és lenne rá lehetősége, a résztvevők azt mondták: „Köthető a valódi élethez. Van olyan, hogy az egyik ember a másikat tárgyként kezeli, mintha váza lenne. Vagy amikor a szülő elkíséri a gyereket mindenhová. Vagy férj és feleség között is lehet ilyen.” A program nem megoldást keresett, hanem elsősorban az előadás szereplőinek múltját vizsgálták. Egy másik programnál, amiben három fiatal pályaválasztással, jövőtervezéssel és személyes viszonyokkal kapcsolatos dilemmáit járták körül, a résztvevőknek azt a feladatot kínálták, hogy ezeket a problémákat próbálják meg sűrítve, színházi formában megjeleníteni. Itt jelenetek születtek, de nem a megoldáskeresés céljával, hanem a probléma átfogóbb megfogalmazásának szándékával. A résztvevők ezt így fogalmazták meg: „Az útkeresésről szól. Én Natasával tudtam együtt érezni, mert ő beáldoz dolgokat másokért.” És maguk számára a következő tanulságot szűrték le: „Vannak teendőink, feladataink, és azokat meg kell csinálni.”

Azok a résztvevők, akik több megoldás-kereső megközelítésű programon vettek részt, egy problémát nem megoldó program után értetlenül álltak a helyzettel szemben. „Nem tudom mit kellett volna csinálnom. Ez egy lehetetlen helyzet, nem lehet megoldani.” „A szereplők nagyon karakteresek, nem lehetett őket megváltoztatni.” „A végkimenetelbe nem szólhattunk bele.” „Okosakat mondtam, és nem kaptam választ.” A kérdés igazából a pedagógiai szándékkal kapcsolatos, és talán nem is lehet általánosan érvényes választ adni rá. A szakma számára fontos kérdés, hogy milyen esetekben hasznos azt sugallni a résztvevőknek, hogy a probléma megoldható, milyen esetekben érdemes elgondolkodni a lehetséges megoldásokon, de nem adni rá választ, és mikor érdemes inkább csak az okokat vizsgálni, esetleg analógiákat vizsgálni. A kérdés akkor válik különösen élessé, amikor belátjuk, hogy *a hétköznapiakban is előforduló problémák által érintett fiatalok közül bizonyára jó páran ülnek a nézőtérre is*. Van tétje annak, hogy például egy bántalmazó családi viszonyt megoldhatóként vizsgál-e a program.

Végül érdemes azt végiggondolni, hogy vannak-e olyan kérdések, amelyek megválaszolhatatlanok. Az egyik általunk látott program feldolgozó részében azt járták körül a résztvevők, hogy milyen az ideális város. A kérdés megválaszolhatatlansága erősen kiolvasható az egyik kiscsoportos beszélgetésből, amelyet a megfigyelés során sikerült lejegyeznünk:

- A: Egy új Isten kellene.
- B: És mi legyen az ateistákkal? A többiekre meg rákényszeríted?
- A: Akkor vallások szerint fel kell osztani a várost.
- B: Gettókat hozol létre?
- A: Akkor a gyerekeket toleranciára kell nevelni.

- B: Kötelező toleranciaoktatás?
- A: Jó, akkor kell egy aranybánya.
- B: Szocializmust építesz?
- A: Ne legyenek állami helyek a felsőoktatásban.
- B: Ezek szerint akkor nem mehetek el tanulni, ha meghal az apám?
- A: Rendben, akkor mégis csak kell segély. De mindenki keressen ugyanannyt.
- B: De van, aki sokkal többet dolgozik. És a hippikkel meg az apácaikkal mi legyen? (...)

A programok hatása

Statisztika

Minden programra csak egyszer jutottunk el (egészen kivételes esetekben kétszer), így az adatgyűjtés nem alkalmas arra, hogy információt nyújtson a programok eredményességéről vagy a hatásáról. Arról kérdeztük a programok alkotóit, a tanárokat és a résztvevőket, valamint a megfigyelőket, hogy szerintük az adott program mire hat, de semmilyen eszközzel nem ellenőriztük vissza, hogy valójában mi a program hatása. (Ezt egy alkalom alapján nem is lehetne érvényesen megtenni.) Így az alkotók, tanárok, résztvevők és megfigyelők hatásra vonatkozó válaszai *véleményként* értelmezendők.

Az alkotók, tanárok, résztvevők és megfigyelők is *ugyanabból* a 23 előre definiált lehetséges területből választották ki, szerintük mire hat a program, és a kiválasztott elemek között tíz pont elosztásával súlyoztak. Az alábbi táblázatban azt látjuk, hogy egy-egy csoport által kiosztott *összes pontszám hány százalékát* adták egy-egy területnek, valamint ezek átlagát. A területeket az átlagok szerint csökkenő sorrendben tüntetjük fel.

Hatás	alkotók	tanárok	résztvevők	megfigyelők	átlag
közös gondolkodás a program által kínált központi téma kapcsán	16,3 %	13,2 %	10,4 %	16,7 %	14,2 %
nézőpontváltás, szempontváltás erősítése	8,5 %	8,6 %	15,8 %	11,8 %	11,2 %
empátia fejlesztése	5,6 %	11,3 %	10,2 %	7,9 %	8,8 %
verbális és nonverbális kommunikáció fejlesztése	8,6 %	13,7 %	3,4 %	7,5 %	8,3 %
kreativitás fejlesztése	8,8 %	5,6 %	10,8 %	6,2 %	7,8 %

Hatás	alkotók	tanárok	részt- vevők	megfi- gyelők	átlag
színházi ismeretek átadása, színházi nyelv tanítása, dramaturgiai ismeretek átadása	7,9 %	3,4 %	6,6 %	8,4 %	6,6 %
diszkrimináció csökkentése, mások elfogadásának fejlesztése	3,8 %	6,4 %	7,9 %	3,1 %	5,3 %
önismeret fejlesztése	8,1 %	5,1 %	4,5 %	2,2 %	5,0 %
családi kapcsolatok vizsgálata	4,2 %	4,2 %	6,6 %	4,7 %	4,9 %
aktív állampolgárságra nevelés, társadalmi részvétel erősítése	6,7 %	2,7 %	3,6 %	2,1 %	3,8 %
a program alapjául szolgáló darabbal és szerzőjével kapcsolatos tárgyi tudás átadása	2,5 %	2,2 %	1,1 %	4,9 %	2,7 %
prevenció (pl. drog, alkohol, dohányzás, AIDS)	1,7 %	1,0 %	2,0 %	4,8 %	2,4 %
„bullying”, abúzus, bántalmazás megelőzése	0,7 %	1,2 %	5,0 %	2,4 %	2,3 %
a nemzeti alaptantervben szereplő tananyag, tárgyi tudás átadása	3,0 %	1,0 %	1,3 %	4,1 %	2,3 %
etika oktatása	1,6 %	3,9 %	1,1 %	2,2 %	2,2 %
színjátészó készségek fejlesztése	0,7 %	2,2 %	3,1 %	2,8 %	2,2 %
a résztvevők csoportján belüli társismeret, egymás megismerésének fejlesztése	3,4 %	2,0 %	1,4 %	1,9 %	2,2 %
a résztvevők megismertetése a színház repertoárjával, előadásaival	1,2 %	3,4 %	1,4 %	0,9 %	1,7 %
osztályon belüli csoportkohézió erősítése, marginalizált csoporttagok segítése	1,0 %	2,7 %	1,1 %	0,4 %	1,3 %
szexuális felvilágosítás, egészségnevelés	0,3 %	2,0 %	1,1 %	1,6 %	1,2 %
stressz kezelés fejlesztése	0,3 %	1,2 %	0,4 %	0,4 %	0,6 %
népszokások, hagyományok bemutatása, átadása	1,2 %	0,5 %	0,4 %	0,3 %	0,6 %
egyéb	3,7 %	2,5 %	0,9 %	2,8 %	2,5 %

Ami elsőre szembeüt, hogy radikális hangsúlyeltolódásokat nem látunk, a négy csoport nagyjából ugyanoda helyezte el a fő hangsúlyokat. Elenyésző az „egyéb” kategória is, vagyis a 23 területtel úgy tűnik, sikerült lefedni a lehet-

séges válaszok nagy részét. Látványosan kiugró hatásoknak tűnnek a „közös gondolkodás a program által kínált központi téma kapcsán”, a „nézőpontváltás, szempontváltás erősítése”, az „empátia fejlesztése”, a „verbális és nonverbális kommunikáció fejlesztése”, a „kreativitás fejlesztése” és a „színházi ismeretek átadása, színházi nyelv tanítása, dramaturgiai ismeretek átadása”.

Bizonyos statisztikai eljárásokkal tovább „egyszerűsítve” a képet öt fő hatás-profil bontakozik ki:

- ▶ olyan programok, amelyek egy központi probléma mentén gondolkodtatnak, ezt különféle nézőpontokból járják körül, és ezáltal hatással vannak az empátiára és az önismeretre, és helyenként megkísérelik a diszkriminatív attitűdök csökkentését is,
- ▶ olyan programok, amelyek a kommunikációt és a kreativitást fejlesztik,
- ▶ olyan programok, amelyek színházi, dramaturgiai ismereteket adnak át.

Kisebb, de önálló csoportként jelentkeznek még

- ▶ a prevenció hatású programok és
- ▶ bizonyos NAT-fejezetekről és/vagy a darabról, szerzőjéről konkrét tudást átadó programok.

Természetesen minden program kifejt hatást mind az öt területen, de hangsúlyosan csak az egyik profil érvényesül (ez a statisztikailag alátámasztott megfigyelés egyébként az alapja a későbbiekben a kategorizálási javaslatok alatt ismertetett pedagógiai célok szerinti besorolásnak is).

Elemzés: Tud-e egy program változtatni az előítéleteken?

Több olyan programot láttunk, amelyik arra tett kísérletet, hogy a résztvevők előítéleteit megváltoztassa vagy arra hatással legyen. Egy-egy ilyen alkalom után néhány résztvevővel való beszélgetés alapján nem vonhatunk le messze-menő következtetéseket, de az előítéletek megváltoztatását célzó programoknál rendre hasonló gondolatokkal találkoztunk.

A résztvevők bevallása szerint saját gondolkodásukra egy-egy ilyen program nem volt hatással. Akik korábban toleránsnak vélték magukat, továbbra is így gondolták („eddig is gyűlöltem a faji megkülönböztetést, ezután is fogom”), ahogyan az előítéletek is megmaradtak („a cigányok 30 %-a rendes, ezt továbbra is így gondolom”). Amikor arról kérdeztük a résztvevőket, hogy ha szerintük egy előítéletes ember részt venne ezen a programon, mi történne, szinte mindig egyöntetűen úgy gondolták, nem változtatna semmin („mert ő nem tudná

átérezni úgy, ahogy mi, hanem úgy érezné, hogy meglopták, mert kifizette a jegyet, de ezt kapta”).

Ilyenkor rendre feltettük azt a kérdést, hogy ha nekik kellene egy előadást rendezniük vagy programot tervezniük az előítéletek ellen, azt hogyan csinálnák? A válaszok nem mutatnak egy irányba, többek között ilyen javaslatokat hallottunk:

- ▶ a program mutassa be azt, hogy mindkét félen múlik, és ne csak azt, hogy az egyik: pl. a program „mutasson be egy lopást, utána bocsássonak meg a szereplőnek, és javuljon meg”,
- ▶ a program mutassa be a jó és a rossz oldalt egyaránt („magyarból is van köcsög, cigányból is van rendes”),
- ▶ mutassa be a program az előítéletes embereknek, ők milyenek („tükröt tartani nekik, szembesítés”),
- ▶ lehessen vitázni, beszélgetni,
- ▶ a szemben álló felek vegyenek részt egy olyan helyzetben, amelyben át tudják élni a másik helyzetét.

Összességében úgy tűnik, a résztvevők két dologban egyetértenek: akkor lehet hatékony egy ilyen program, ha (1) komplexebb, többoldalú, árnyaltabb képet mutat be ahelyett, hogy csak egy aspektust mutat be és (2) a program őszinte: mer a problémákról és az okokról is beszélni.

Elemzés: Lehet-e prevenció hatása egy színházi nevelési programnak?

A színházi nevelési programok között több olyan programot találunk, amely a **függőség** kialakulásának megelőzését tűzte ki célul. Ezek közül több program a visszajelzések alapján erősen tudja használni a színházat abban, hogy a függőség problematikáját felmutassa a fiataloknak. Ahogyan az egyik tanár írja az egyik osztályterem-színházi előadás kapcsán: „Már háromszor volt nálunk ez az előadás, és volt olyan eset, hogy a tanuló elhagyta a termet azon a ponton, amikor a főszereplő a függőség poklát kezdi járni: nem akart ezzel szembesülni. Voltak füvéző diákok, akiket megdöbbsentett a leépülés. Nem tudhatjuk, kibe milyen kép vésődik. Ha csak egy diákot mentünk meg – vagy térítünk észhez, akkor már megérte...”

Amikor egy pedagógiai program ilyen kérdéshez nyúl, határterületen jár: a pszichológia és a pszichiátria határán. Mivel feltételezéseink szerint kevés színházpedagógus vagy színész-drámatanár rendelkezik végzettséggel ezeken a területeken, úgy gondoljuk, érdemes tudatosan odafigyelni arra, hogy megmaradjon a program a színházi nevelés kompetenciáin belül. Összegyűjtöttünk

pár olyan jelenséget, amit különböző programoknál láttunk, és azt gondoljuk, hogy talán segít a jövőbeni prevenciós programok alkotóinak abban, hogy mit érdemes elkerülni.

- ▶ Ha a programvezető tárgyi tudásában nem elég felkészült, az adott téma kapcsán téves információt adhat át vagy a résztvevők részéről téves válasszokat erősíthet meg.³⁶
- ▶ Ha a program megoldásokat keres, ajánl vagy mutat be, azáltal a probléma könnyű megoldhatóságát sugallja. Ha esetleg van érintett a csoportban (vagy a százfős nézőtéren), aki évek óta küzd az adott problémával, számára ez nem lehet annyira evidens.
- ▶ Ha a programvezető diagnosztizál (pl. megmondja, ki a függő), akkor ezáltal nyilvánosan stigmatizál. Láttunk olyan programot, ahol vélhetően nem tudatosan, de a függésről való beszélgetés során a programvezető függővé minősített valamennyi résztvevőt. Először végigkérdezte, ki hány órát netezik egy nap, majd adott a függőségre egy olyan definíciót, amely a jelenlévő összes diákra illeszkedett.
- ▶ Ha a programvezető bagatellizálja a résztvevők által behozott problémát, az nem erősíti meg a résztvevőket a problémák jelzésében. („Az, hogy ti most itt bevállaljátok, hogy szerhasználók voltatok, az részben vagányság, részben nem tudom mi. De aki tűcserére jár, annak ez egy életpálya.”)

Nem gondoljuk egyáltalán, hogy ne lehetne a függőségről vagy bármilyen pszichiátriai kórképről színházi nevelési programot csinálni. Azt azonban fontosnak tartjuk, hogy a program maradjon meg azon a területen, amelyet a programvezetők a színházi nevelés eszköztárával biztonsággal kezelni tudnak, például az adott problémához kapcsolódó emberi viszonyok vizsgálatánál.

Más prevenciós programok a **szexualitás** témaköréhez nyúlnak. A résztvevőkkel folytatott utóbeszélgetés során szakadékot tapasztaltunk aközött, hogy a résztvevők mennyire mutatták magukat a programon érettnak, és mennyire mutatták ezt a velünk való beszélgetésen. Az egyik foglalkozáson a megszólalásai alapján nagyon tapasztaltnak mutakozó lány a program után azt mondta, hogy életében még csak egy randija volt, és azelőtt is két hónapig Skype-oltak a fiúval (nem tudhatjuk persze, melyik volt a valós a kettő közül). A jelenség, hogy különböző okokból mást mutatnak kifelé a kamaszok a szexuális tapasztalataikról, mint azt valós élményeik alapján tehetnék, több ifjúsági színházi előadásban megjelenő téma: Vidovszky György több előadásban is találkozhatunk vele (Lila története, Cyber Cyrano, East Balkán).

³⁶ Több olyan pedagógiai megközelítést ismerünk, amelyeknél különböző szakaszokban nem hasznos kijavítani a diákok tárgyi tévedéseit (pl. nyelvtanítás vagy drámapunka bizonyos szakaszai), de más a helyzet pszichiátriai kórképeknél.

Hogy egy szexualitással (is) foglalkozó program során a résztvevők mennyire képesek őszinte kérdéseket feltenni és őszinte válaszokat adni, erősen a foglalkozásvezető bizalomteremtő személyiségén múlik. Láttunk olyan programot, ahol a kiscsoportos beszélgetés során a résztvevők számára tényleg kialakult az a fajta bizalmi légkör, amelyben akár a nem kívánt terhességről vagy a védekezésről is mertek kérdezni (ilyen elemi kérdések érdekelték a diákokat, annak ellenére, hogy azt gondolhatnánk, ezekről bőven találnak információt), de láttunk olyat is, ahol a nagycsoportos munka megmaradt a vezetők által felkínált probléma racionális megoldásának szintjén.

A prevenció programok harmadik típusa a fiatalkori **öngyilkossági hajlam** kérdéskörét járja körül. Itt rögtön felmerül az a kérdés, hogy lehet-e érvényes színházi előadást készíteni a fiatalkori öngyilkosságról. Több ilyen témájú előadást láttunk, és különböző kérdéseket vetettek fel. Az egyiknél magáról az öngyilkosságot elkövető fiatalról rendkívül kevés derült ki az előadásból, annál több az osztálytársairól. Itt inkább úgy tűnt, hogy a feldolgozó foglalkozásban könnyebb lenne azon gondolkodni, mi az érthetetlen öngyilkosság hatása a környezetre, mint az öngyilkosság okait kutatni. Láttunk olyan programot, ahol a diákok kétségbe vonták magának az öngyilkosságnak a létjogosultságát a darabban, nem érezték, hogy indokolta a tettet a korábbi cselekmény, ami megnehezítette, hogy érdemben foglalkozzanak ezzel a problémával. Egy harmadik programnál, ahol aprólékosan építkezik, és dramaturgiailag indokoltnak hat a végkifejlet, azt nézte a foglalkozás, hogy miként lehetne a darabot megváltoztatni, hogy az öngyilkosság ne következzen be. Láttunk olyan programot is, ahol az öngyilkosságot bemutató jelenet után a közönség soraiban ülő rendőrszichológusok direkt tanácsokat adtak. („Biztosan a ti osztályotokban is vannak olyanok, akiket a többiek kevésbé szeretnek. Na, ők vannak igazán veszélyben. Ha öngyilkossági gondolataitok vannak, hívjátok a Kék Vonalat vagy szóljatok egy felnőttnek!”) Nem feltétlenül általános, de ezzel a megközelítéssel kapcsolatban egy erős problémát jelez az egyik résztvevő diák véleménye: „Egy ilyen korúnak, ha megmondják, mi merre hány méter, az pont le fogja sz*rni.”

Talán nem meglepő, hogy nem ebben a kiadványban oldjuk meg azt a folyamatosan tárgyalt problémakört, hogy milyen módon lehet prevencióval foglalkozni a színházi nevelésben. A tanárok, résztvevők visszajelzései alapján van olyan megközelítés, amivel egészen biztosan lehet, de összetett a kép. Reméljük, a felsorolt példák hozzájárulnak a konstruktív vitához.

A résztvevők véleménye a színházi nevelési program műfajáról

Statisztika

Minden alkalommal, amikor a résztvevőkkel beszélgettünk, ugyanazt a nyolc kérdést tettük fel (ld. Módszertan), ebből az egyik az volt, hogy „Mi tetszett nektek a leginkább a mai napban?” A válaszokat lejegyeztük, abban bizonyos kulcsszavakat kerestünk, és ez alapján a résztvevők a leggyakrabban az alábbiakat említették:

- ▶ 48 %: az **előadás** szép, érdekes, izgalmas volt
- ▶ 46 %: **színészi játék**
- ▶ 36 %: az a **probléma**, amiről **gondolkodhattunk**
- ▶ 32 %: **beszélhettünk** a rendezővel, színésszel, ügyelővel, stb.
- ▶ 32 %: **meghallgattak** bennünket, kíváncsiak voltak a véleményünkre
- ▶ 30 %: **partnerként** kezelték bennünket
- ▶ 29 %: **beleszólhattunk**, hogyan alakul a történet, hogyan cselekednek a karakterek
- ▶ 19 %: **kipróbálhattuk** a díszleteket, bábokat, jelmezeket stb.
- ▶ 10 %: **nem voltunk iskolában**
- ▶ 7 %: sokat **tanultunk** egy adott téma kapcsán
- ▶ 4 %: **új környezet** (bejöttünk a városba, szép nagy épület, stb.)
- ▶ 3 %: **büfé, ruhatár**
- ▶ 3 %: **buli volt**, haverokkal voltunk, stb.

Ezek alapján „vezet” a színházi előadás és a színészi játék, ezt követik a partnerségre, interaktivitásra vonatkozó megállapítások, és várakozásainkkal ellentétben meglepően elenyésző volt a nem érdemi, külsőségekkel kapcsolatos válasz.

Arra a kérdésre, hogy „A program alapján kedvet kaptatok-e, hogy gyakrabban menjetek színházba?” az esetek 63 %-ában egyöntetű igen, 15 %-ában egyöntetű nem volt a válasz, 22 %-ban vegyes volt a kép (általában a résztvevők olyan típusú színházra kaptak kedvet, amilyeneken éppen részt vettek, másra nem). Arra a kérdésre, hogy „Segített-e a program abban, hogy egy másik színházi előadást jobban megértsetek?” a résztvevők 46 %-ban egyöntetűen igent, 34 %-ban egyöntetűen nemet mondtak, és 20 %-ban nem volt közöttük egyetértés. A válaszok tartalmi elemzését alább, önálló részben mutatjuk be.

Elemzés: A színházi nevelési programok kedvet csinálnak-e a résztvevőknek a színházba járáshoz?

Minden alkalommal, amikor volt lehetőségünk a résztvevőkkel beszélni egy program után, feltettük nekik a kérdést: a program alapján kedvet kaptak-e, hogy gyakrabban menjenek színházba? Egészen meglepő volt, mennyire hasonlóan válaszoltak erre a kérdésre függetlenül attól, hol és milyen programon vettek részt: szinte mindenhol az volt a válasz, hogy *„ilyenre igen”*. A résztvevők következetesen megfogalmazták, hogy szívesen mennek olyan interaktív programokra, ahol a színész, a színházpedagógus vagy a színész-drámatanár *kíváncsi az ő véleményükre*.

Egészen sokféleképpen fogalmazták meg, miért gondolták jobbnak a színházi nevelési programokat a szimpla színházi előadásnál. „Ez fel tudja kelteni a figyelmünket, át tudjuk élni.” „A másikat kívülről nézzük, de itt részévé váltunk az előadásnak.” „Ez jobb volt, mint a körösi színház, mert itt beleszólhattunk, ott meg elaludtam.” „Ott csak nézők vagyunk, ott egymással játszanak a színészek.” „Van a három fajta színház: az alap, a komolyabb és a jó. Az alapba lehet farmerban is menni, a komolyabban művelődünk, meg fel kell öltözni, és ez a program volt a jó.” „Az a látványt adja vissza, ez meg az élményt.” A drámatagozatos diákok pedig ezt mondták: „Ha közel van a színész, és jobban koncentrálni kell a nézőre, ilyenkor inkább magánszemélyként vagyok jelen. A nagyszínházat szakmaiban nézem, mert ott nem teremtenek szemkontaktust. Ami viszont bevon, az kiránt a szakmaiságból.”

Visszatérő tapasztalatunk, hogy (a színházba gyakran járó elit gimnazistákat leszámítva) a fiatalok a színházi élményt rendre a mozihoz hasonlítják. A rossz élmény után majdnem mindig elhangzott, hogy a mozi jobb ennél, meg hogy az egyetlen pozitívum az volt, hogy elmaradtak az órák. A jó élmény után pedig az, hogy ez sokkal jobb volt, mint a mozi. Ez nem azt jelenti, hogy nem képesek fiatalok a filmes nyelvtől eltérő színházi jelrendszerek befogadására. Láttunk kortárs szövegekre, erősen stilizált táncszínházra vagy klasszikus drámára intenzíven figyelő gyerekeket, fiatalokat. A jelenség inkább arra utalhat, hogy a mozi, a film vált referenciaponttá sok fiatal számára, az előadó-művészethez kapcsolódó élményeiket ehhez hasonlítják.

Az osztályterem-színházakkal kapcsolatban időről időre felmerült a résztvevők között a vita, hogy színház volt-e ez? „Nincs kellék, színpad, jelmez és nézőtér, a színészek pedig közöttünk játszanak.” Minden egyes ilyen vitán nagyon izgalmas volt látni, hogy a résztvevők között ugyanaz az érvelés ismétlődik: a színház *külsőségei* (díszlet, sötét, nézőtér) a színház *funkciójával* szemben (átéltük, nekünk szólt, hozzánk szólt, rólunk szólt). A színházaknak komoly felelősségük van abban, melyiket erősítik meg fiatal közönségükben.

Egy színházi nevelési program a színházértésre is hatással lehet. Az egyik módja ennek, ha a program többféle nézőpontból való vizsgálódást kínál, az más előadásokra is átvihető készséget fejleszt. (14 éves diák: „Ha színházba mentem, eddig mindig kiválasztottam valakit, akinek igaza van. Ezután többféle nézőpontot fogok figyelni.”) Egy olyan program, ami képes egy klasszikust a diákok számára testközelbe hozni, érhetővé tenni, segíti a fiatalokat abban, hogy egy másik, „hagyományosabb” előadást is megértsenek. (Egy tanár mondta: „sokan az előadás alatt értették meg a cselekményt, sokan most kezdtek el komolyan gondolkodni a darab által felvetett erkölcsi kérdéseken.”) Egy további transferhatás, különösen, ha a programnak van beavató tartalma is, hogy az adott programban szereplő előadás kapcsán más színházi előadásokról is megértik a résztvevők, mennyi minden van egy előadás hátterében. („Meglepődtem, mennyire sok munka van a bábokkal meg mennyi előkészítés van egy darab mögött. Eddig azt hittem, csak idejönnek, aztán megcsinálják egyszer.”)

Elemzés: Milyen programokon szeret(né)nek részt venni a gyerekek, fiatalok?

Gyakori megjegyzés, amit nagyon különböző helyeken hallottunk, hogy a fiatalok szeretnének a színészekkel civilben is beszélgetni. „Beszéltem volna az összes színésszel: hogyan formálták meg a karaktert, nehéz volt-e eljátszani, hogyan készültek, elmentek-e ilyen helyekre.” „Kíváncsi lettem volna, magukból indultak-e ki? Ő mit gondolt arról a karakterről, amit eljátszott?” Ez talán egy olyan igény, amit ma még kevésbé vesznek figyelembe a színházi nevelési programok, és a jövőben érdemes lenne. A közvetlen, civil hangért mindig nagyon hálásak voltak a diákok, az őszinte, önazonos programvezetőknek könnyebben tudtak megnyílni kínosabb témák kapcsán is (pl. szexuális élet).

Abban eltértek a vélemények, hogy saját közösséggel vagy teljesen ismeretlenekkel, idegenekkel jó-e részt venni egy ilyen interaktív programon – bár talán a többség arra hajlott, hogy jobb ez egy ismert közösségben. Abban viszont egyetértés volt, hogy az ilyen típusú munkának csak akkor van értelme, ha kevesen vannak. („Kisebb csoportokban kellett volna dolgozni, nagy csoportban nem nyílunk meg.”) Többször elhangzott javaslatként különösen a szülő-gyerek konfliktussal foglalkozó programokon, hogy a programot érdemes lenne felnőttekkel / szülőkkel is megcsinálni, csak ők a gyerekek problémáival dolgoznának. Arról is említést kell tennünk, hogy nem minden résztvevőnek segített a feldolgozó beszélgetés: néhány alkalommal egy-egy fiatal jelezte, hogy ő szívesebben nézte volna a darabot magában, és utána gondolkodott volna rajta egyedül, nem meghallgatva a többiek vagy az alkotók értelmezéseit.

A fiatalok számára kiemelten fontos szempont, hogy valós döntéshelyzetekben vehessenek részt, érdemben gondolkodhassanak a felvetett problémán, vagyis ők is osztozzanak a program alakításának felelősségén. („Azt a programot szeretem, ami arra készíti, hogy én döntsék. Ami nem szájbarágni akar, hanem elgondolkodtat.” „Volt, amikor csak nézők voltunk, volt, amikor nézők voltunk és néha be lehetett lépni, de ez most egészen más volt, itt szereplők lettünk, és körülöttünk zajlott az egész.”)

A programok gyakran élnek a nyílt befejezéssel, vagyis a történet lezárását, megoldását a résztvevőkre bízják. Az ilyen programok utáni beszélgetéseken gyakran alakultak ki viták arról, hogy jó volt-e ez így. Mindig volt olyan, aki happy end-et szeretett volna vagy legalább azt, hogy „legyen vége, tudjuk meg, mi történik.” Izgalmas volt látni, hogy amikor ez a vélemény felmerült, kivétel nélkül mindig valaki vitatkozott vele: „pont ez a jó benne, hogy egyszer csak vége van, tudsz rajta gondolkodni.” „Így olyan, mint a Barátok közt, azt is mindig a legizgalmasabb ponton hagyják félbe. Lehet, hogy nem fogok tudni aludni, ezen fogok gondolkodni.”

Főként a középiskolai korosztálynál merült fel gyakran, hogy egy-egy programnál hiányolták, hogy tétje legyen. („Akkor vesszük észre valaminek a jelentőségét, ha már elvesztettük. Például a barátom, a Gazsi meghalt.” „Sokkal több éles helyzet kellett volna bele.”) A résztvevők számára kiemelt jelentőségűnek tűnt, hogy a program által kínált helyzet valamiért fontossá váljon személyesen számukra is, ne csak egy intellektuális kihívás legyen.

Az erős színház és színházi jelenlét tapasztalataink szerint még egy olyan csoport figyelmét is képes magára vonzani, amelynek tagjai egyébként küzdenek azzal is, hogy a tanárra vagy egymásra figyeljenek. Láttunk olyan programot, ahol a drámatanári munka nehezen ment a csoporttal, az előttük-köztük játszó színészekre viszont néma csendben figyeltek a gyerekek. Az alkotóknak érdemes ügyelniük arra, hogy a színház formanyelve még fejthető legyen a résztvevők számára (pl. felsősök a gyakori szereplőváltást ugyanannál a színésznél egy ponton túl nem értik, a darab végére elvesznek az értelmezésben). Főként kisgyerekek rendre nagyon viccesnek találják, amikor harmincas színészek játszanak kisiskolásokat, bár az első „sokk” után el tudják fogadni. (Talán az első percek mormogását kiválthatja az, ha erre fel vannak készítve a gyerekek.) Egy klasszikus történet napjainkra történő adaptálása változó fogadtatású: van, aki nem érti („a szleng erőltetett volt, a jelenben a történet is más lett”), mások kifejezetten örültek neki („érdekesebb, nem olyan unalmas, két történetet kell összehasonlítani”).

A résztvevők visszajelzései szerint a felkészítésnél sokkal fontosabb, hogy az az előadás *témájára* készítsen fel, mint a *színházi formanyelvre*. A feldolgozó beszélgetések kapcsán fontosnak tartják, hogy kérdéseket tehessenek fel, párbeszéd alakuljon ki, mint hogy a rendező adja át saját koncepcióját.

Fontos a résztvevőket felkészíteni arra, mi vár rájuk a kísérő programon, öltözködésüket mihez igazítsák. (Láttunk olyat, hogy miniszoknyás, elegánsan felöltözött kamasz lányok, akik a „Színházhoz” öltöztek, nem tudtak leülni a földre, körbeülni.)

Miből csinálnának a gyerekek /fiatalok előadást?

Amikor feltettük azt a kérdést a résztvevőknek, hogy ők miről csinálnának hasonló programot, jellemzően az alábbi válaszokat kaptuk:

- ▶ iskolai problémákról, bullying-ról (pikkoló tanárok, kiközösítés, testi elvátozás miatti cikizés, gúnyolódás, öngyilkosság az internet miatt)
- ▶ családi problémákról (családok közti nézeteltérések, részeges szülők, rossz szülők hatása)
- ▶ egzisztenciális kérdésekről (Isten, „kamaszok és a világ”)
- ▶ társadalmi kérdésekről (elvándorlás, cigányság)
- ▶ történelmi témákból (első világháború, második világháború, Hitler élete)
- ▶ irodalmi művekből (Legyek Ura, János vitéz, Toldi, Pál utcai fiúk, József Attila, A walesi bárdok)³⁷
- ▶ szabadidős programokról (zene, foci)

Talán nem meglepő, hogy jó pár kortárs ifjúsági darabnál megjelennek ezek a témák.

Ezt a listát egyébként csak érdekességgként közöljük, nem arról van szó, hogy más témák, történetek ne érdekelték volna a gyerekeket, fiatalokat. A téma csak egy elem, amihez tudnak kapcsolódni a fiatal nézők, egy előadás számos módon tudja lehetővé tenni, hogy kapcsolódjanak hozzá, hogy valamilyen módon érintve érezzék magukat.

Három plusz egy észrevétel

A kutatás során végig azt tapasztaltuk, hogy a diákok meg tudják fogalmazni, hogy mi tetszett vagy mi nem tetszett egy előadásban, ha valaki megkérdezi őket, és meghallgatja, hogy mit mondanak. Különösen igaz ez az ifjúsági korosztályra. Tapasztalataink alapján:

1. *A résztvevők nagyon pontosan felismerik a program által közvetített direkt üzeneteket, és ez gyakran ellenérzést vált ki belőlük.*

³⁷ A résztvevők által említett művek mindegyike felső tagozatos irodalmi törzsanyag. Érdekes, hogy pl. a Harry Potter vagy más ifjúsági bestseller nem került szóba. Ennek lehetséges oka, hogy a programok jelentős többsége sem ilyen alapanyaghoz nyúl, ezáltal „előfeszíti” a gyerekek válaszait az iskolai tananyagok irányába.

2. A résztvevők nagyon pontosan felismerik, ha egy program nem kínál valódi döntéshelyzeteket, csak megpróbálja ezt elhitetni velük.
3. A résztvevők nagyon pontosan beazonosítják az álkérdéseket. Ha egy előadást folyamatosan álkérdésekkel szakítanak meg, azt zavarónak és feleslegesnek találják.
- +1. Mindezt a résztvevők csak akkor jelzik vissza, ha valaki megkérdezi tőlük, mit gondoltak a programról.

A programok kapcsolódása társadalmi és életkori problémákhoz

Statisztika

Az alkotók szerint a programok 76 %-a kapcsolódik valamilyen társadalmi problémához, 70 %-a valamilyen életkori problémához és 44 %-a az érvényben lévő NAT-hoz. Utóbbi azért meglepő eredmény, mert az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet szakértője, Pálfi Erika valamennyi programhoz talált NAT-kapcsolódást (ezt a Katalógusban fel is tüntettük), így ez az arány sokkal inkább arra jelzés, hogy a színházak, társulatok kevésbé ismerik programjaik NAT-kapcsolódásait.

Amikor a résztvevőket arról kérdeztük, hogy „Szerintetek kapcsolódott-e valamilyen tananyaghoz a program, és ha igen, mihez?“, akkor a programok 41 %-át a történelemhez, 38 %-át az irodalomhoz, 23 %-át a dráma és tánchoz, 14 %-át az etikához és 9 %-át a társadalmi, állampolgári ismeretekhez kapcsolták.

Elemzés: Melyek a leggyakoribb központi problémák?

Az alábbi összesítés a megfigyelt programokon (2012/13 évad második fele) alapszik, így egyfajta korlenyomat is. Évek múltán vélhetően másfajta kérdések foglalkoztatják majd a színházi nevelési programok alkotóit, és más központi kérdéseket vizsgálnak majd.

Tapasztalatunk szerint a programok fókuszában leggyakrabban álló téma a **hatalom(gyakorlás) és az ideális vezető** kérdésköre, életkortól és műfajtól függetlenül. Kisiskolás kortól (pl. Csiky Gergely Színház: Tündér Lala feldolgozó foglalkozása, Griff Bábszínház: Sómese feldolgozó foglalkozása) középiskolás korig (pl. Nyitott Kör: Kötéltánc, Csiky Gergely Színház: Hannibál tanár úr, Nemzeti Színház: Náthán gyermekei, Szputnyik: Antigóné, Stúdió K: A nagy átr(uh)ázás, Krétakör: Mobil stb.) nagyon sokakat foglalkoztat napjainkban ez a téma.

Még a témakörtől látszólag távol eső, interaktív táncszínházi produkciónál is megjelenik a kérdés. Ahogy az alkotó írja a programkérdőívben: „Nem ez áll a

játék középpontjában, de elég markánsan felveti a hatalomgyakorlás kérdését. Az előadás ugyanis egy rendkívül érdekes pszichológiai helyzetet hoz létre a közönség és az előadók között. Az előadók ugyanis tulajdonképpen majdnem teljesen kiszolgáltatott helyzetben vannak, amit a nézők – vérmérsékletüktől, hangulatuktól, hajlamaiktól függően különböző mértékben – kihasználnak, sőt esetleg visszaélnak vele. (...) A kamasz gyerekek némelyike teljesen megvadult a lehetőségtől, hogy parancsokat osztogathat az előadóknak, és kifejezetten igyekeztek a szereplőket minél jobban megizgasztani, sőt, követhetetlen tempóban kiadott parancsokkal felidegesíteni”.

Ugyancsak többeket foglalkoztat a jövő kapcsán a **kontrollált, manipulált utópia** témaköre (pl. Bárka: Fahrenheit 451, Garabonciás: Őrzők, Trainingspot: Hangállam). A közelmúltbéli események kapcsán két társulat is nyúlt a **cigánygyilkosságok** témájához (budapesti Katona József Színház: Cigányok, Káva: Szobor) vagy a **West Balkán tragédiához** (Bárka: East Balkán, Escargo hajója: Függés). A jelenünket is befolyásoló **történelmi** témákat feldolgozó programok is léteznek (pl. Káva: Üres lap, Kárpótlás, Blog, Szobor; Soproni Petőfi Színház: Dúvadnevelede).

Van olyan program, ami az **előítéletek** szélesebb témájával foglalkozik (MU Színház: Pirézek). Ezen belül a társadalmilag sérülékeny csoportok közül a legtöbb program a **romákkal** foglalkozik (pl. Káva: Szobor, Hiányzó padtárs, Manna: Sorslabirintus, Karaván: A show folytatódik), két program foglalkozik **bevándorlókkal** (Káva: Digó; Örkény Színház: Pillantás a hídról), de több csapat nyúlt a **vakság** témájához is (Nézőművészeti Kft.: Vakság; Rajtam/kívül projekt). Egy programot **fogyatékkal élő** színészek mutatnak be (Baltazár Színház: Fiúk, lányok).

A **kiszolgáltatottság** sok szinten, sok módon jelenik meg különböző színházi nevelési programokban (Bárka Színház: Dogville; Budapest Bábszínház - FÜGE: Kivi; Hevesi Sándor Színház: Kebab; Kerekasztal: Csontketrec; Magyar Szegénység Ellenes Hálózat: Pista; Orlai Produkció: Igazgató Úr) és ide kapcsolódik még talán az **igazságtalanság és lázadás** kérdésköre is (RÉV: Rebellis). A **média és a manipuláció** problémaköre is sok programot érint (Bárka: Teljes tízedik évad; Kecskeméti Ifjúsági Otthon: Valótlan show; Kolibri: Lila története).

Talán a legtöbb programban *életkorhoz kapcsolódó témaként* a **gyerek-szülő, gyerek-felnőtt** viszony található meg (Káva: Gubanc; Kerekasztal: Fivérek, Tovább; Kecskeméti Ifjúsági Otthon: Luca széke; Kolibri: Webáruház; K.V Társulat: 12 hét; Mórícz Zsigmond Színház: Rómeó és Júlia; Nemzeti Táncszínház: Stabat Mater). A **szerelem és a barátság** témaköre erőteljesebben érinti a gyermek- és ifjúsági korosztályt, ez is sok program által vizsgált probléma (Hevesi Sándor: Rómeó és Júlia; PartVonal: Rómeó és Júlia; RÉV: Zakkant; Benga Produkció: Benga). Előfordulnak speciális életkori témák is, mint például

a **pályaválasztás** (Szkéné: Kő, papír, olló) vagy a **kortárscsoport nyomása** (Garabonciás: Tréfa).

A hasonló témával foglalkozó programok a legkülönbözőbb színházi formákat használják, nagyon eltérő módszert alkalmazva dolgozzák fel ezeket, és egy-egy nagy problémakörnek rendkívül eltérő aspektusait ragadják meg, tartják fontosnak.

*Elemzés: A NAT mely elemeihez kapcsolódnak
leginkább a programok?*

Mielőtt a NAT és a kerettantervek fejlesztéséért felelős **Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI)** munkatársai minden program esetében leírták, hogyan kapcsolódik az a NAT-hoz, ezt a kérdést feltettük a társulatoknak is. Néhány olyan csoportot, színházat leszámítva, akik kifejezetten a kötelező olvasmányokra készítenek programokat (pl. Békéscsabai Jókai Színház, Part-Vonal Műhely) vagy néhány olyan esetet leszámítva, ahol az alapanyag világ-irodalmi vagy magyar irodalmi klasszikus (pl. Szputnyik Hajózási Társaság: Antigoné, Nézőművészeti Kft.: Ady/Petőfi), a programok jelentős többségénél azt tapasztaltuk: a társulatok nem tudják, kapcsolódik-e programjuk a NAT-hoz, és ha igen, hogyan.

Akik tudták, szinte minden esetben irodalmi témával dolgoztak. A társulatok önbevallásaiban alig talákoztunk kapcsolódással pl. a társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek, a hon- és népismeret, a filozófia, az etika, sőt meglepő módon akár a dráma és tánc kerettantervekhez is. Ennek hátterében két ok is állhat: vagy az újonnan kidolgozott kerettantervek és a színházi nevelési programok központi témái között valóban nincs kapcsolat, vagy a színházi nevelési programok alkotói még nem keresték meg ezeket a kapcsolódásokat. Az OFI munkájának köszönhetően valószínűsíthetővé vált, hogy a második a helyzet.

A színházak és az iskolák közötti kapcsolatok erősítésének elősegítését is szolgálja, hogy a Katalógusban minden egyes programhoz kapcsolódóan olvasható, hogy melyik műveltségi területhez, melyik tantárgyhoz kapcsolódik konkrétan a program. Ezen túl is felmutatható általános kapcsolódás a színházi nevelési programok által kínált tevékenységek és az oktatási intézmények számára előírt tartalmak között. Mivel fontosnak tartjuk, hogy mind a színházak, mind az iskolák könnyen és pontosan igazolhassák a kapcsolódásokat, szeretnénk itt közreadni a szakértő, Pálfi Erika³⁸ összegzését az általános kapcsolódásokról:

³⁸ Ezúttal is szeretnénk megköszönni Pálfi Erikának a részletekre kiterjedő, pontos, és rendkívül rövid határidővel végzett munkáját.

A minden címhez való csatlakozást a **Művészetek** elnevezésű műveltségi terület **Dráma és tánc** műveltségi terület/tantárgy tette lehetővé, ugyanis néhol kötelező, másutt szabadon választható tantárgyként szerepel a Kerettantervekben, s ennek eredményeként az iskolai nevelés valamennyi évfolyamán kötelezően és/vagy szabadon választható. Ebben szerepel „a dráma és színház formanyelvének tanulmányozása” nevet viselő tevékenység, amely maga a színházi előadás megtekintését jelenti, s ebbéli minőségében minden egyes katalógusban szereplő programhoz hozzáillesztető.

Az általánosságok elkerülése végett azonban e tevékenység csak abban az esetben kapcsolódik egy-egy színházi eseményhez, ha a leírásából más egyéb olyan tartalomra nem lehet következtetni, amely kapcsolódási pontot nyújt más további műveltségi területhez.

Szintén a fentebb említett ok alapján a NAT kapcsolatok beazonosítása nem tér ki a *Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról* szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet mellékleteként kihirdetett Nemzeti alaptanterv **Fejlesztési területek – nevelési célok**; továbbá **A köznevelési rendszer egyes feladataira és intézményeire vonatkozó külön szabályok**; illetve a **Kompetenciafejlesztés, műveltségközvetítés, tudásépítés** című fejezetekben foglaltakra, holott ezekből kettő is további olyan tartalmi jellegű ajánlásokat fogalmaz meg az oktatási rendszer számára, amelyek érvényesítése további kötődést biztosíthat a színházi kultúra és az iskolai élet között.

A **Fejlesztési területek – nevelési célok** a pedagógia folyamat azon közös értékét jelenítik meg, amelyekben az ismeretszerzésnek, a cselekedtetésnek és az érzelmi hatásnak együttesen kell érvényt szerezni. A tizenkét fejlesztési cél mellett a dokumentum a legfontosabb tanítással kapcsolatos módszertani alapelveket is rögzíti. Ezeknek közvetlen színházas összekötése nem kimutatható.

A **külön szabályok** című rész azonban tizenöt olyan előírást tartalmaz, amelynek a köznevelési rendszer egészében meg kell teremteni a feltételeit, s amelyek között a hatodik helyen szerepel a **mindennapos művészeti nevelés**. E szerint „az alsó tagozatos nevelés-oktatás egyik kiemelt feladata a mindennapos művészeti nevelés, amely az iskola délutáni foglalkozási keretének felhasználásával is megvalósulhat, így teremtve alkalmat a tanulók különféle egyéni, közösségi művészeti tevékenységeinek fejlesztésére. Az 5-12. évfolyamokon folyamatosan biztosítani kell a művészeti nevelés tanórai és tanórán kívüli iskolai feltételeit, lehetőségeit.”

Szintén egy a színházak és színházi előadások és foglalkozások számára fontos kapcsolódási pont található a **Kompetenciafejlesztés, műveltségközvetítés, tudásépítés** címszó alatt, amelynek célja a kilenc kulcskompetencia (Anyanyelvi kommunikáció, Idegen nyelvi kommunikáció, Matematika-

kai, Természettudományos és technikai, Digitális, Szociális és állampolgári, Kezdeményezőképeség és vállalkozói, A hatékony, önálló tanulás) között, az **Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség** fejlesztése is. Eszerint „[biztosítani kell] az esztétikai megismerést, illetve az elképzelések, képzetek, élmények és érzések kreatív kifejezésének elismerését, befogadását mind a hagyományos művészetek nyelvén, mind a média segítségével, különösen az irodalomban, a zenében, a táncban, a drámában, a bábjátékban, a vizuális művészetekben, a tárgyak, épületek, terek kultúrájában, a modern művészeti kifejezőeszközök, a fotó és a mozgókép segítségével.”

Mindezek, valamint a közműveltségi tartalmak közösen biztosítják azt, hogy **a kerettantervek kiadásának és jogállásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet** mellékleteként kiadott Kerettantervekben, valamint az iskolák által elkészített Helyi tantervekben a színházi kultúra értékeinek elemei, s a lehetőség szerinti színház és drámafoglalkozáson való részvétel minden tanuló számára elérhetővé válhat.

A katalógusban összegyűjtött konkrét, naprakész s a közműveltségi tartalmakra támaszkodó NAT kapcsolatokat is közvetlenül kimutató adattár hozzájárulhat a pedagógusok művészeti nevelés érdekében kifejtendő erőfeszítéseikhez, amennyiben a legtöbb esetben egy- vagy akár több tantárgyhoz való kötődés is kapcsolódik. Számos esetben a felsoroltakon túl további érintkezési terület is feltárható, de a kötet terjedelmi okai miatt a csak a legfontosabbak és a legközvetlenebbül megállapíthatók kerültek megfogalmazásra.

Reméljük, az itt leírtak segítenek abban, hogy szükség esetén indokolni lehessen, hogy milyen előírásoknak tesz eleget egy iskola, amikor színházi nevelési programra viszi diákjait.

Elemzés: Tudják-e a résztvevők a programokat mai társadalmi jelenségekhez kötni?

Számos színházi nevelési program vagy az alapjául szolgáló színházi előadás szándékosan próbál reflektálni mai magyarországi társadalmi jelenségekre (pl. radikalizálódás, cigánygyilkosságok). Az előadásban elhelyezett jelek, a drámaprogramban használt analógiák szinte minden esetben világosak és könnyen fejthetőek voltak – a megfigyelőknek. A résztvevőktől minden esetben megkérdeztük, szerintük miről szólt a program, és emellett sok esetben, amikor ilyen tartalommal találkoztunk egy-egy programnál, rákérdeztünk arra is, hogy tudták-e valamilyen magyarországi eseményhez kötni a programban látottakat. Az eredmény elgondolkodtató. Nézzünk néhány példát.

Egy Mario és a varázsló adaptáció nagy hangsúlyt fektet a fasizálódó Olaszország atmoszférájának felrajzolására. Az előadás első néhány mondata („Nyaralnak itt magyarok is?” „Igen, de azok jó fasiszták”) pontosan és erősen felvázolja a *kontextust*, és összekapcsolja a darab terét és idejét mai problémákkal. Az első tíz perc, benne a közönség soraiból felálló, helyben menetelő, karlendítés mellett Mussolini-himnusz éneklő húsz színész a megfigyelők számára könnyen felismerhető, erős üzenet volt. Amikor a résztvevőket (elit gimnazistákat) kérdeztünk arról, hogy szerintük miről szólt a program, azt mondták, *„az olaszok és turisták közötti viszonyról meg a turisták utálatáról, meg arról, hogy milyen volt akkor egy szórakozóhely.”* A beszélgetés több pontján bagatellizálták az előadást: *„Kicsiknek ajánlanám a sok bűvész trükk miatt, meg mert nem egy magas irodalmi darab, hanem könnyen fogyasztható.”* *„Én egy városi lány vagyok, van mobilom. Nem tudom elképzelni, hogy ez velem megtörténhetett volna. Nem féltam, hanem röhögtem.”* Amikor rákérdeztünk arra, tudják-e bármilyen magyarországi jelenséghez vagy eseményhez kötni az előadást, nemmel válaszoltak. A történelemből a második világháborúhoz és Sztálinhoz kötötték a darabban látottakat. A beszélgetés során egyszer sem jelezték, hogy a darab során elhangzó gyakori „zsidózás” zavarta volna őket vagy furcsának találták volna.

Már a címe alapján is még direkter és konkrétabb problémafelvetéssel élő előadás után, amely egy neonáci és egy vendégmunkás kényszerű beszélgetését mutatja be, arra a kérdésre, hogy a darab kapcsolódik-e bármilyen magyarországi jelenséghez, hosszas tanácstalanság után az egyik fiatal azt mondta: *„Az EU csatlakozáshoz kapcsolódik. Amikor beléptünk az EU-ba, kommunista ország voltunk, és emiatt sok mindent nem engedtek meg nekünk.”* Ugyanő, a csoport egyik láthatóan tájékozott diákja mondta azt is az idősebb generáció számára kifejezetten taszító rendőr karakteréről: *„Tetszett, hogy a rendőr pártatlan maradt, pedig tudtuk róla, hogy német.”*

Egy olyan darabot, amely az iszlám, a keresztény és a zsidó vallások közötti viaskodásról szólt, helyenként antiszemita felhanggal, a résztvevők szintén nem tudták Magyarországhoz kötni. Amikor a résztvevőknek a feldolgozó foglalkozásban jelenetet kell alkotniuk a város tipikus hétköznapijairól, két jelenetben is megjelentettek „zsidózást”.

Egy cigánygyilkosságokról szóló program után a résztvevőkről kiderült, hogy korábban egyikük sem hallott semmit a program alapjául szolgáló konkrét történetről, nemhogy településneveket nem tudtak felidézni, de sem időben, sem térben nem tudták elhelyezni a történeteket, és azt sem tudták, hogy ez egy gyilkosságsorozat volt.

Egy táncszínházi előadás alaphelyzete nagyon érdekesen modellezte a szavazások, csoportdöntések dinamikáját, és az egyén szerepét ebben. A résztvevő diákok a szavazás, csoportdöntés dinamikáját nem kapcsolták össze sem

az előadás témájával (második világháború), sem valamilyen magyarországi jelenséggel, sem saját helyzetükkel (állami szubvenció megvonása után megszűnőben lévő gyakorló iskola).

Egy Shakespeare mű adaptációjára építő osztályterem-színház a megfigyelők számára számos könnyen felismerhető áthallást tartalmazott (pl. Nemzeti Ítélet-végrehajtási Intézet, Zöld Pardon bezárása, a Herceg Brüsszelbe megy, stb.), de a résztvevők szerint a bemutatott előadásnak semmi köze nem volt a mai Magyarországhoz.

Tudnánk még több példát is idézni, és természetesen néhány példa alapján nem szabad messzemenő következtetéseket levonni. Mindemellett azonban ez a néhány példa nagyon elgondolkodtató képet mutat, és a jelenségre nem csak egy alkalommal, nem csak egy program kapcsán lettünk figyelmesek. Úgy tűnik, hogy ami a rendezők, színészek, színházpedagógusok és megfigyelők generációjának nyilvánvaló jel, azt a Z generáció tagjai gyakran nem ismerik fel. Hogy miért nem, arra csak sejtéseink vannak.

Elképzelhető, hogy mindaz, ami a mi generációnkat zavarja, amit mi ijesztő jelenséggént szemlélünk, abba nőttek bele a mai fiatalok, így azt ők már természetesnek veszik. Valószínű, hogy ennél összetettebb, a színházi jelek, a bemutatott jelenségek, a diákokat érdeklő közügyek viszonyrendszerét érinti ez a kérdéskör. Az érem másik oldala, hogy épp az idősebb generáció témaválasztásából adódóan több olyan téma fel sem merül, amely a Z generációnak pedig központi fontosságú. „Problémavakság” tehát mindkét oldalnál jelen lehet. Sajnos, nincs lehetőségünk ezt most részletesen feltárni, de a jelenséget mindenképpen szerettük volna megosztani, vitára felkínálni.

Fontos leszögezünk, hogy a fent leírt jelenség kapcsán felsorolt példák-
kal NEM az említett programok szükségességét vagy minőségét szeretnénk kétségbe vonni. Éppen ellenkezőleg: azt gondoljuk, hogy *szükség van ezekre és hasonló programokra*, van létjogosultsága a kortárs társadalmi problémákat vizsgáló színházi nevelési programoknak más irányok mellett.

További kérdések

Számos további kérdésünk van még, amelyekre területi korlátok miatt ebben a kiadványban nem tudunk kitérni. Egy részük végiggondolásához rendelkezünk elegendő információval, és talán később, más formában írunk is majd ezekről. Más kérdésekre további kutatásokat lenne érdemes indítani.

Álljon itt a teljesség igénye nélkül néhány kérdés:

- ▶ Vannak-e kimondottan halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeknek / fiataloknak kínált programok, projektek?
- ▶ Mik a színházi neveléssel kapcsolatos jövőbeli tervek? A társulatok önbe-

vallása alapján mi körvonalazódik nagy vonalakban? Összességében merre mutat az előző évek robbanása, mi várható még?

- ▶ Milyen összkép áll össze abból, ahogyan a társulatok jellemzik a színházi nevelés történetét a szervezeten belül?
- ▶ Mennyire tudatosak az alkotók a célok meghatározásában? Mennyire specifikusak a célok, és mennyire általánosak? A programok végiggondolt célok mentén jönnek-e létre vagy valami más irányelv mentén? (pl. hogy illeszteni kell valamit egy meglévő színházi előadáshoz)
- ▶ Van-e a programoknak meghatározott művészeti célja, és ha igen, mi az? Van-e a programoknak meghatározott pedagógiai célja, és ha igen, mi az? Ahol van: a kettő elkülönül-e egymástól?
- ▶ A programok mennyiben valósítják meg a szórólapon, honlapon, meghívóban ígért célokat?
- ▶ A programok mennyiben valósítják meg a programvezetők által kitűzött célokat?
- ▶ Mennyire releváns, lényeges problémákat vetnek fel a programok?
- ▶ Mennyire szolgálják a programok céljait az alapanyagok választása, ill. annak a feldolgozásai? Vannak-e jellemzői a „jó” és a „rossz” választásnak?
- ▶ Vezetői stílusok, kérdezéstechnika – milyen irányvonalak láthatók, ezek mennyire határozzák meg a programok működését, hatását?
- ▶ Van-e különbség a színészek és a pedagógusok programvezetési stílusa között? (Különbözik-e hozzáállás, gondolkodás, célok, módszerek tekintetében, ha valaki a nevelés felől vagy a színház felől közeledik?)
- ▶ Hogyan zajlanak a színházi nevelési programok próbafolyamatai? Milyen témákat járnak körül az alkotók, és milyen sorrendben? Mit tekintenek kötöttnek a folyamat elejétől, és mi az, amin szabadon változtatnak a próbafolyamat során? Milyen szakemberek vesznek részt a próbafolyamatban, és kinek mi a feladata? Bevonnak-e külsős szakembereket a próbafolyamatba? Ha igen, milyen feladatot bízunk rájuk?
- ▶ Amikor egy programon változtat a társulat, akkor a korábbi változatokhoz képest jellemzően mik a fontosabb változtatások?
- ▶ A programvezetők mi alapján választanak alapanyagot? Az eredeti alapanyag átdolgozása esetén kik dolgozzák át az anyagot, és mik az átdolgozás szempontjai?
- ▶ Jellemzően nyíltak vagy zártak a történetek? Mennyire engednek teret a résztvevőknek?
- ▶ A színházi részek mennyire illeszkednek a résztvevők életkori és pszichológiai sajátosságaihoz?
- ▶ Milyen különböző színházi nyelvekkel dolgoznak a csapatok? Mennyire relevánsak a célt és a korcsoportot tekintve?

- ▶ Hogyan lehet egy bábszínházi előadással a kamaszok érdeklődését is felkelteni? (Mitől működik pl. a Benga vagy a Semmi?)
- ▶ Kapcsolódnak-e a programok az iskolák helyi tantervéhez?
- ▶ Mennyire vannak jelen ezek a programok a színházi és/vagy pedagógiai szaksajtóban? Születnek-e érdemi elemzések? Miként lehet relevánsan elemezni ezeket, mik a főbb elemzési szempontok?

Joggal maradhatott még az olvasóban hiányérzet. A statisztikai leírásokban eddig alig esett szó az egyes szempontok közötti összefüggésekről, az elemzés részeknél számos fontos kérdés kimaradhatott. Legalább még egy ekkora kiadványt meg tudnánk tölteni a gyűjtött adatok további elemzésével. Megköszönjük, ha Olvasóink visszajelzik: milyen kérdések maradtak még bennük, mert esetleges jövőbeni publikációinkban igyekszünk majd körüljárni azokat.

KATEGORIZÁLÁSI JAVASLATOK

Bevezető gondolatok

Ahogy az a programok leírásából, illetve Tudástárban bemutatásra kerülő korábbi kategorizálási kísérletekből és a szervezetek önmeghatározásaiból is kiderül, a színházi nevelés nagyon tág és szerteágazó terület. Sokféle képzettséggel és háttérrel rendelkező érintett a lehető legkülönbözőbb tartalmú és formájú programokat érti alatta.

Ebben a fejezetben egy (reményeink szerint) a szakma *jelentős többsége által* elfogadható, egységes kategorizálási rendszerre teszünk javaslatot. Javaslatunk a teljes országos helyzet felmérésén (298 bevont szervezet, 118 megnézett program, 171 leírt program), és egy széleskörű egyeztetési folyamaton alapszik. Az alább következő rendszert a kézirat leadását megelőzően négy ernyőszervezettel egyeztetettük (ASSITEJ Magyar Központja, Magyar Színházi Társaság, Magyar Teátrumi Társaság, FESZ Színházi Nevelési Szekciója), így azt széleskörű konszenzus övezi. Az ernyőszervezetek kiválasztása során azt tartottuk szem előtt, hogy a programok *alkotóit* minél teljesebb körben lefedjük. Más szavakkal, az egyeztetés során elsősorban azokkal a szakemberekkel konzultáltunk, akik a programokat *csinálják*.

Jelen fejezethez kapcsolódóan két gyűjtést is talál a Tudástárban az Olvasó. A „Korábbi definíciós és kategorizálási kísérletek” részben átnézzük, eddig milyen definíciók (nem) születtek a színházi nevelésre, és milyen leírt kategorizálási kísérletek voltak eddig. „A szervezetek öndefiníciói a színházi nevelésről és annak különféle műfajairól” c. részben pedig áttekintjük, hogy a kutatásban részt vevő szervezetek *öndefiníció szerint* mit mondtak magukról: milyen műfajokat határoztak meg, azokat hogyan írták le. Ennek a két résznek az ismerete nem szükséges jelen fejezet megértéséhez, inkább csak azért gyűjtöttük ezeket össze, hogy látszódjon: mennyire bizonytalan, ingoványos talajra lépünk, amikor kategorizálási javaslatokat teszünk, és hogy hány éve vagy évtizede húzódik már a kategorizálás meglépése. Nincsenek illúzióink, tisztában vagyunk azzal, hogy az itt leírtak számos vitát fognak generálni, de úgy érezzük, a terület teljes körű áttekintése alapján a javaslattétel megléphető, egy empirikus kutatáson alapuló kategorizálási rendszer kapcsán meg lehet kezdeni ezeket a vitákat. Bízunk a szakma konstruktív hozzáállásában (ld. még Utószó helyett).

Ebben a fejezetben először a színházi nevelés, a színházpedagógia és a színházi nevelési program fogalmait járjuk körül, majd lehatároljuk a színházi ne-

velési programokat az egyéb határterületi műfajoktól, végül nyolc különböző kategorizálási javaslatot teszünk közzé. A nyolc kategorizálásból az első kettőt vezettük át a könyv Katalógus fejezetében a programleírásokra is (forma alapján és pedagógiai cél alapján). Úgy gondoljuk, hogy a forma és a pedagógiai cél együttesen viszonylag pontosan meghatároz már egy programot, a további hat kategorizálási lehetőséget kiegészítésképpen közöljük.

Megítélésünk szerint pillanatnyilag a nehézséget és a félreértéseket leginkább az okozza, hogy átjárás van forma alapján, pedagógiai cél alapján vagy irányzat alapján történő kategorizálási rendszerek között, illetve, hogy ezeket egyszerre használják. Nézzünk erre egy példát! Ruszt József „beavató színháza” eredetileg egy *formailag és pedagógiailag is* nagyon pontosan körülhatárolható műfaj volt, napjainkban viszont csak a pedagógiai tartalom maradt meg, a „beavató” jelzőt ma már egymástól teljesen különböző formákra is használják a különböző szervezetek (ld. Tudástár).

A Magyarországon meghonosított kifejezések többségének (pl. színházi nevelés, színházpedagógia, osztályterem-színház) szinte mindig van egy angol vagy német alapja, de Magyarországon az eredeti jelentések minden esetben módosultak, rendszerint kitágultak. Például a „színházpedagógia” eredetileg a német iskolából tükörfordítással átvett elnevezés (Theaterpädagogik),³⁹ amihez Németországban sajátos módszertan tartozik; Magyarországon viszont napjainkban már sokkal tágabb értelemben használják. A fogalmak tisztázatlanságát egyszerre bonyolítja, és ugyanakkor jól tükrözi, hogy egy-egy sokat hivatkozott szerző az idő múlásával már mást gondol akár olyan kulcsfogalmak jelentéséről is, mint pl. maga a „színházi nevelés”.

Hosszú, helyenként bonyolult utazásra indulunk, amelynek a végén reményeink szerint egy könnyen érthető és alkalmazható rendszerhez érkezünk. Az arra kíváncsi Olvasóinkat szeretnénk végigkalauzolni azon a rögzös úton, hogyan jutottunk el odáig. A fejezet során, amikor egy-egy kérdéses ponthoz érünk, először mindig a kérdést fogalmazzuk meg. Majd teszünk egy javaslatot a válasza is. Ez a forma reményeink szerint segíti a jövőbeni párbeszédet: a vitát nem globálisan az egész anyag, hanem csak egy-egy kérdéses pont kapcsán kell majd megnyitni.

Mi az a színházi nevelési program?

„Színházi nevelés / színházpedagógia”

Kérdés: Mi az a színházi nevelés és mi az a színházpedagógia?

A „színházi nevelés” kifejezés az angol „Theatre in Education” terminológia fordítása⁴⁰ során keletkezett a ’90-es évek elején, és akkor még csak az ország első színházi nevelési társulata, a Kerekasztal Színházi Nevelési Központ használta saját munkájára. A fogalom jelentése aztán az évek során jelentős változáson ment át (ld. Korábbi definíciós és kategorizálási kísérletek a Tudástárban). A mai magyar gyakorlatban a színházi nevelés gyűjtőfogalom, már az első színházi nevelési társulatok sem gondolják azt, hogy csak az ő munkájukat írja le. Szeretnénk jelezni, hogy a színházi nevelés tágabb értelmezésére nem született még definíció, csak az ide tartozó műfajokról készültek eddig hosszabb-rövidebb listák (ld. ugyanott).

A „színházpedagógia” viszont eredetileg a német iskolából tükörfordítással átvett elnevezés (Theaterpädagogik), amihez Németországban sajátos módszertan tartozik; Magyarországon viszont napjainkban már sokkal tágabb értelemben használják. Bár a „színházi nevelés” és a „színházpedagógia” kifejezések etimológiája különböző, a magyar nyelvben a jelentésük nagyon közeli, szakmán kívüliek számára már-már rokon értelmű. A gyakorlat azt mutatja, hogy a két terminust a szakma többsége szinonimaként használja (pl. a jellemzően az angol iskolára visszavezethető módszertan szerint dolgozó drámatanárok kőszínházi körülmények között színházpedagógusoknak nevezik magukat; a területen futó képzések hol az egyik, hol a másik terminust használják, stb.).

Négy lehetséges megközelítés kínálkozik:

1. Etimológiai alapú megközelítés: a „színházi nevelést” meghagyni az angol módszertan szerint dolgozó műhelyeknek, a „színházpedagógiát” pedig a német módszertant adaptálóknak. Ez több kérdést is felvetne, egyebek mellett azt, hogyan nevezzék munkájukat azok, akik Ruszt József alapján

⁴⁰ A pontos fordítás „színház a nevelésben”, ezt alkalmanként így is használták. Csak az érdekesség kedvéért: a „színházi nevelés” angolul *theatrical education* lenne. Az angol szakirodalom a TIE-nél tágabb kategóriára az *educational theatre* kifejezést használja, ami pontos fordításban „nevelési színház”.

vagy a magyar drámapedagógiai hagyomány alapján dolgoznak, vagy azok, akik mindkét módszertanból merítenek.

2. Szervezeti alapú megközelítés: A „színházpedagógia” csak a kőszínházakban zajló munkára használható kifejezés a „színházi nevelés” tágabb kategóriáján belül (néhányan ezt támogatják).
3. Ennek válfaja az a sajátos megközelítés, miszerint a színházpedagógia csak a kőszínházak feldolgozó és felkészítő programjait öleli fel (tehát pl. több hónapos projektjeiket nem).
4. A színházpedagógia és a színházi nevelés szinonimák.

A gyakorlat azt mutatja, hogy mára mindkét kifejezés használata teljesen elterjedt és általánossá vált, a kettő szétválasztására a fentiekén túl is könnyen tudnánk bármennyi további javaslatot tenni, az azonban önkényes lenne. Ebben az esetben is, mint a következőkben a lehető legtöbbször, törekszünk figyelembe venni a szakma többségének nyelvhasználatát, így javaslatunkat ezúttal is ehhez igazítjuk.

Így azt **javasoljuk, hogy a színházi nevelést és a színházpedagógiát használjuk szinonimaként.** Mi a tágabb területre következetesen a „színházi nevelés / színházpedagógia” kifejezést, a kutatásunk és jelen könyv fókuszában lévő műfajra pedig a „színházi nevelési programot” használjuk a könyvünkben.

Mi minden tartozik a színházi nevelés / színházpedagógia tágabb területéhez?

Nem célunk az, hogy definiáljuk a színházi nevelést vagy a színházpedagógiát, már csak azért sem, mert a terület határai (a világegyetemhez hasonlatosan) folyamatosan tágulnak (ld. Korábbi definíciós és kategorizálási kísérletek a Tudástárban). Így inkább csak a terület nagy vonalakban történő leírására vállalkozunk.

Javaslatunk szerint a színházi nevelés / színházpedagógia tág területébe sorolható minden olyan tevékenység, amely együttesen megfelel az alábbi három kritérium mindegyikének:

1. **elsődlegesen a gyermek- és ifjúsági korosztály vesz benne részt,**
2. **elsődlegesen pedagógiai szándéka van a tevékenység vezetőinek,**
3. **akik dramatikus eszközökkel és/vagy színházi tartalommal dolgoznak.**

A fenti meghatározás szándékosan tág, megengedő, nem élesen lehatároló. Az 1. pontban az „elsődlegesen” jelző arra vonatkozik, hogy a színházi nevelési / színházpedagógiai tevékenységek kedvezményezettjei bizonyos esetben

lehetnek felnőttek is (pl. felnőttoktatásban), a 2. pontban pedig arra, hogy a pedagógiai szándék mellett lehetnek esztétikai, szociális, közösségépítő stb. szándékok is. A szándékot fontosnak gondoljuk – szemben a „hatással”, vagyis legalább a tevékenység vezetőinek egy részétől azt várjuk, hogy pedagógiai célok érdekében (is) tudatosan, szándékosan alkalmazzanak dramatikus eszközöket.

Ebből következően a színházi nevelés / színházpedagógia része, egyebek mellett a pedagógiai céllal létrehozott színházi előadás (függetlenül attól, hogy kínál-e interakciót vagy sem); a komplex színházi nevelési előadás (TIE); a tanteremben megvalósuló színházi nevelési programok; a beavató célú színházi nevelési programok; azok az előadások, amelyekhez felkészítő vagy feldolgozó beszélgetés vagy foglalkozás, kulisszajárás vagy bábkészítés kapcsolódik; de ide tartozik a gyermek- és diákszínházi játékos, a csecsemőszínház, bizonyos esetekben pedig a dramatikus készségfejlesztő gyakorlatok vagy a tanítási dráma is, és még jó néhány további terület. (A későbbiekben e fogalmak nagy részét pontosítjuk.)

Megítélésünk szerint részben átfedi a színházi nevelés / színházpedagógia területét, de elkülöníthető sajátosságokkal rendelkező, *önálló diszciplína* többek között a szociális színház, a pszichodráma, a bibliodráma, a gyermekpszichodráma, a színházterápia, a drámatréning, a színházi tréning, az improvizációs színház, a playback színház, a közösségi színház vagy az interaktív színház felnőtteknek. (A későbbiekben e fogalmakat is pontosítjuk.)

Egyben jeleznénk, hogy a színházi nevelés / színházpedagógia fogalmának az elmúlt húsz évben történt végletekig bővítését nem gondoljuk szerencsés folyamatnak, mert ezáltal elvesztek a terület határai, ennek következtében a kifejezések némiképp devalválódtak. Javasoljuk, hogy inkább az egyes részterületek (pl. gyermek- és diákszínházi játékos, csecsemőszínház, stb.) elnevezéseit használjuk a jövőben a különféle tevékenységekre, és legalább ezeket próbáljuk meg minél pontosabban körülírni. Mi most erre teszünk kísérletet kutatásunk tárgya, a színházi nevelési program kapcsán.

„Színházi nevelési program”

Kérdés: Hogyan definiáljuk a színházi nevelési programot?

A „színházi nevelés” terminus fentebb leírt bővülése után néhány szakember jobb híján a „színházi nevelési program” kifejezést kezdte el alkalmazni a „Theatre in Education” módszertan alapján felépített programokra. Mivel azonban ezt nem övezte széleskörű konszenzus (igazából a TIE-társulatok napjainkban is csak elvétve használják egy-egy program meghatározására), a „színházi nevelés” jelentésének módosulásából magától értetődően következett,

hogy a „színházi nevelési programot” is sokkal többféle, jellemzően egyszeri eseményre kezdték el alkalmazni egyre többen (ld. még Tudástár).

Mivel a jelentős többség a színházi nevelési programot a tágabb jelentésértelenben használja, ezért mi is ezt az irányt követjük. (A TIE-módszertanú programokra más, ettől eltérő elnevezést javasunk, amely illeszkedik a színházi nevelési társulatok maguk számára meghozott döntéséhez: *komplex színházi nevelési előadás*.) A fentebb használt színházi nevelés definíciót vettük alapul, az egyes pontokat jobban lehatároltuk, és két további kritériumot határoztunk meg a *színházi nevelési program* definíciójához.

Javaslatunk szerint a színházi nevelési program tág műfajába sorolható minden olyan tevékenység, amely együttesen megfelel az alábbi öt kritérium mindegyikének:

- 1. elsődlegesen a köznevelésben érintettek számára készült,**
- 2. színházi-, bábszínházi- vagy táncszínházi előadás vagy jelenet sor van benne,**
- 3. pedagógiai célja van az alkotóknak,**
- 4. a résztvevők a program során annak menetét érdemben befolyásoló, vagy az abban történetekre érdemben reflektáló interakciókban vehetnek részt,**
- 5. repertoárszerűen többször, minden alkalommal különböző csoportoknak játszott program; minden program egyszeri alkalom, az alkalomhoz kapcsolódva elő- és utókövetés lehetséges.**

Önkényes lehatárolásnak tűnhet, de a fenti definícióból következően javaslatunk szerint *nem* színházi nevelési program, hanem attól jól elkülöníthető műfaji sajátosságokkal rendelkező, *önálló* terület a csecsemőszínház (amelynek módszertana alapjaiban más, mint a jellemzően köznevelésben részt vevő gyerekek, fiatalok számára készült programoké), a gyermek- és diákszínjátszás vagy a tanítási dráma módszertanára épülő drámaóra. Ezek a színházi nevelés / színházpedagógia tágabb területének részei, de nem színházi nevelési programok.

Az öt kritérium emlékeztet a kutatás elején meghatározottakra, de mint látható, az adatgyűjtés hatására ezeken finomítottunk, pontosítottunk. Ezek okairól a következőkben még több szó esik. A hatodik kritériumot („alkotói a programot színházi nevelésnek tartják”) a kategorizálásra tett javaslatunkból értelemszerűen elhagytuk, ugyanis szándékunk szerint olyan rendszerre tesszünk javaslatot, amelybe minden program besorolható az alkotók szubjektív véleménye nélkül is.

Hosszan gondolkodtunk, hogy vajon a „program” a legjobb, legpontosabb elnevezés-e, és a szakmával (kb. harminc programot készítő alkotóval) történt egyeztetés után úgy látjuk, hogy még mindig ezt övezi a leginkább konszenzus.

Egyedül a nem egyalkalmas, hanem több hónapon át tartó színházpedagógiai tevékenységek körét zárja ki ez az elnevezés a „színházi nevelési programok” köréből, ezekre viszont talán találóbb lehet a „színházi nevelési projekt” vagy „színházpedagógiai projekt” kifejezés.

Természetesen evidens, hogy a színház – és így a színházi nevelési programok is – nem csak pedagógiai célokat szolgálnak. Színházi embereként nem szeretnénk a színház célját és értelmét pedagógiai célokra redukálni, és kizárólag területi korlátok miatt nem bocsátkozunk a színház mint előadó-művészeti ág általános méltatásába (úgy gondoljuk, ebben mindenki egyetért és osztozik, aki e könyvet olvassa).

Kérdés: Az előadó-művészet mely ágai tartoznak a színházi nevelési programhoz?

Javaslatunk szerint a prózai színház, a bábszínház és a táncszínház, és csak nagyon kivételes esetekben az opera, operett, cirkusz.

Ez kétségtelenül egy önkényes határhúzás, és érvényes érvelés lehetne az is, hogy valójában nem a „színházi nevelési program”, hanem az „előadó-művészeti nevelési program” az átfogó kategória. Mi a határ meghúzásánál a mai magyar gyakorlatból indultunk ki: az opera és a zeneművészet esetében létezik komoly beavató gyakorlat, de az a darabokhoz *elsődlegesen zenei* és nem színházi irányból közelít. El tudnánk képzelni azonban olyan programot is, amely opera vagy operett előadáson alapuló színházi nevelési program, amennyiben a kapcsolódó felkészítő és feldolgozó részek a színházi aspektust vizsgálják pedagógiai célok mentén (vagyis illeszkednek a fenti öt kritérium mindegyikébe). A cirkuszművészet kapcsán nem tudunk ilyen irányú kezdeményezésről.

Kérdés: elkülöníthető-e a „színházra nevelés” a „színházzal neveléstől”?

Szigorúan véve más a jelentése a „színházi nevelésnek”, a „színházzal nevelésnek” és a „színházra nevelésnek” is. A meglátogatott 118 program között azonban kevés olyat tudnánk találni, amely csak színházra nevel, és közben ezt nem színházzal teszi – vagy fordítva. Talán ez is oka annak, hogy ezeket a terminológiákat kevésbé következetesen használja a szakma. Egyetlen ragnyi különbség két terminológia között még a szakmabeliek számára is könnyen összetéveszthető, nemhogy a területtel most ismerkedőknek.

Az adatgyűjtés során hallottunk olyan felvetésről, hogy kutatásunkban válasszuk el azokat a színházi nevelési programokat, amelyek morális, emberi, társadalmi problémákkal foglalkoznak azoktól, amelyek „tiszta” a színházba

járásra, a színház szeretetére nevelnek. Mi ennek a kérésnek nemhogy eleget tenni nem tudunk, de értelmezni sem tudjuk. Egyrészről nehezen értjük, hogyan létezhet olyan színház, amely nem morális, emberi, társadalmi problémákkal foglalkozik (ez volt a görög színház eredeti funkciója is, és ha napjainkban valaki színházát szándékosan távolítani akarja a morális, emberi, társadalmi problémáktól, azzal is állít valamit morálról, emberségről és társadalomról).

Másrészről nem láttunk egyetlen olyan színházi nevelési programot sem, amelyiknek ne lett volna lényegi célja a színház népszerűsítése. Fentebb, az Elemzésben már leírtuk, hogy minden esetben, amikor gyerekekkel, fiatalokkal tudtunk beszélgetni egy program után, feltettük azt a kérdést is, hogy „a program alapján kedvet kaptatok-e, hogy gyakrabban menjetek színházba?” Az esetek túlnyomó többségében azt a választ kaptuk, hogy „igen”, vagy, hogy „ilyenre igen”. Amikor a program nem csinált kedvet, az a színházi részek minőségéről árulkodott – ennek azonban semmi köze nem volt ahhoz, hogy milyen témán dolgozott a program, ahhoz sem, hogy kőszínházi vagy független produkcióról volt-e szó, csak ahhoz, hogy az alkotók komolyan vették-e a gyerek- és ifjúsági közönségüket, erős, hiteles színházat csináltak-e vagy sem. Ez azonban már a kritikusok terepe.

A legtöbb színházi nevelési program hátterében ott van annak igénye, hogy a színház szeretné megszólítani, „behozni” a gyerekeket és fiatalokat. Ha nem jönnek maguktól, jönnek majd szervezetten. Vagy: ha nem jönnek maguktól, kimegy majd hozzájuk a színész a tanterembe. Érdekes módon 1965-ben, a coventry-i Belgrade színház is többek között ezzel a problémával küzdött, amikor létrehozta az első Theatre in Education társulatot. A legtöbb színházi nevelési programnak van közönségszervező funkciója is (ennek súlya programonként eltérő, ld. fentebb Elemzés).

A kulcskérdés az, közönségmegtartó funkciója is van-e. Az, amire szervezetten behozzák a gyerekeket és fiatalokat, számukra kellőképpen izgalmas-e, az ő nyelvükön és az őket foglalkoztató (morális, emberi, társadalmi) problémákról szól-e, vagyis hogy *maguktól* visszajönnek-e. Hogy e nélkül hogyan lehet csak önmagában „sterilen” a színházba járáshoz szoktatni őket, ha számukra nem érdekes vagy elgondolkodtató, amit ott látnak, arra nem tudunk válaszolni.

Nem nagyon látjuk azt, miképpen lehetne olyan programokat generálni, amelyek csak színházra nevelnek, de ezt nem a színházzal teszik. Ahogyan ennek fordítva sincsen értelme. Éppen ezért, **az átlátható terminológiára törekvés jegyében a ragokkal való játék elhagyását javasoljuk. Maradjunk meg a színházi nevelésnél, és a színházi nevelési programnál!**

Kérdés: van-e különbség a „színházi nevelési program”, a „színházi nevelési alkalom”, és a „színházi nevelési foglalkozás” között?

Ezen kifejezések mindegyikét egy időben használták a színházi nevelési társulatok a „TIE” program elnevezésére (ld. Tudástár), de mára mindegyiknek a jelentéstágulás következtében elkopott ez a fajta jelentése. Nyilván lehetséges lenne e terminusok között mesterségesen különbséget tenni, azonban hasonlóan a ragokkal való játékhoz, megítélésünk szerint ez csak növelné a káoszt.

Éppen ezért, **javaslatunk szerint nem érdemes különbséget tenni színházi nevelési program, alkalom vagy foglalkozás között, ezek egymás szinonimájaként is használható kifejezések.** Mi ebben a kiadványban következetesen a „színházi nevelési program” kifejezést használjuk. Ettől következetesen elkülönítjük a „komplex színházi nevelési előadást” (ld. később), ami a színházi nevelési programoknak egy válfaja, és a „TIE” program magyar megfelelője.

Hol vannak a színházi nevelési program műfaji határai?

A határterületek bemutatása az öt kritérium mentén

A továbbiakban a fentebb meghatározott öt kritériumot használva bemutatjuk, hogyan segítenek ezek a határterületek lehatárolásában. Ehhez először táblázatosan bemutatjuk, az egyes határterületi műfajok mely kritériumoknak felelnek meg és melyeknek nem. Ezen műfajok mindegyike saját komplex módszertannal rendelkező, önálló diszciplína, rendszerint közel annyi féle és fajta megközelítéssel, mint amilyen gazdagságot a színházi nevelési programoknál látunk. Terjedelmi korlátok és esetenként a megfelelő szaktudás hiányában *nem szándékunk definiálni ezeket a határterületi műfajokat, ahogyan az sem, hogy teljes körű áttekintést nyújtsunk róluk.* Csak egyvalamire fókuszálunk: mennyiben más egy-egy műfaj, mint a színházi nevelési program.

kritériumok				a résztvevők a program során a program menetét érdemben befolyásoló, vagy az abban történetekre érdemben reflektáló interakciókban vehetnek részt	repertoárszerűen többször, minden alkalommal különböző csoportoknak játszott program; minden program egyszeri alkalom, az alkalomhoz kapcsolódva elő- és utókövetés lehetséges
műfajok					
szociális színház	nem az életkor a beválogatás szempontja	ez a folyamat produktuma	szociális	az alkotók a darab elkészítése során igen, a nézők gyakran nem	a produktum alkalmanként igen
pszichodráma	általában 18 év az alsó korhatár	nem	terápiás / önismereti	igen	nem
szociodráma	általában 18 év az alsó korhatár	nem	terápiás / közösségfejlesztő	igen	nem
gyermekpszichodráma	igen	nem	terápiás / önismereti	igen	nem
playback színház	részben igen	igen	szórakoztató / önismereti / terápiás	igen	igen
bibliodráma	általában 18 év az alsó korhatár	nem	terápiás / önismereti	igen	nem
színházterápia	általában 18 év az alsó korhatár	ez a folyamat produktuma	terápiás / önismereti	igen	nem
színházi tréning	általában 18 év az alsó korhatár	nem jellemző	a tréning céljától függ	igen	igen
dráma-tréning	általában 18 év az alsó korhatár	nem jellemző	a tréning céljától függ	igen	igen
improvizációs színház	részben igen	igen	szórakoztató	igen	igen
közösségi színház	nem az életkor a beválogatás szempontja	ez a folyamat produktuma	közösségfejlesztő	az alkotók a darab elkészítése során igen, a nézők gyakran nem	a produktum alkalmanként igen

elnyomottak színháza	nem az életkor a beválogatás szempontja	ez a folyamat produktuma	igen / közönségfejlesztő	igen	a produktum alkalmanként igen
vitaszínház	részben igen	igen	igen / közönségfejlesztő	igen	egyszeri alkalmak
interaktív színház felnőtteknek	a játékos és a nézők is általában 18 év feletiek	igen	művészeti	nem minden esetben	igen
színházhoz kapcsolódó ismeretterjesztő előadás	részben igen	igen	igen / művészeti	nem	nem
közönségtalálkozó	nem	nem	nem	nem feltétlenül	nem
gyermekszínház / bábszínház / táncszínház	igen	igen	igen	nem	igen
beavató programok az operába és a zeneművekbe	igen	nem	igen	nem minden esetben	igen
csecsemőszínház	nem	igen	igen	nem feltétlenül	igen
gyermek- és diákszínháztársaság	igen	ez a folyamat produktuma	igen	az alkotók a darab elkészítése során igen, a nézők gyakran nem	a produktum alkalmanként igen
tanítási dráma	igen	alkalmanként igen	igen	igen	több csoporthoz is elvitt drámaóra esetén igen
szabályjátékokra, helyzetgyakorlatokra épülő foglalkozás	igen	nem	igen	igen	nem

résztevőkkel egy alkalom alatt közösen létrehozott előadás	igen	ez a folyamat produktuma	igen / szórakoztató	igen	egyszeri alkalmak
téma nap, témahét	igen	alkalmanként igen	igen	igen	nem
színházi tábor, drámatábor	igen	alkalmanként igen	igen	igen	nem
színházpedagógiai projekt	részben igen, gyakran egy színházi előadásból indul ki	alkalmanként ez a folyamat produktuma	igen	igen	nem

A színházi neveléssel / színházpedagógiával határos műfajok

Első lépésben a színházi nevelés tágabb területével határos műfajokat tárgyaljuk. Ismét jelezzük, hogy *nem szándékunk definiálni ezeket a határterületi műfajokat, ahogyan az sem, hogy teljes körű áttekintést nyújtsunk róluk.*⁴¹ Amikor erre lehetőségünk volt, az adott szakterület hivatalos forrásából vett információt idéztünk.

- ▶ **Szociális színház:** A szociális színház társadalmilag sérülékeny csoportoknak (pl. fogyatékkal élőknek, pszichiátriai gondozás alatt állóknak, hajléktalanoknak, elítélteknek, stb.) kínál integrációs lehetőséget azáltal, hogy őket bevonva színházi előadásokat készít, amit aztán gyakran színházi terekben a többségi társadalom tagjainak mutatnak be. A szociális színház Nyugat-Európában népszerű, több országban láttunk már ilyen produkciót. Leginkább Olaszországban rendelkezik erős hagyományokkal (Teatro Sociale), ott számos egyetem kínál master képzést a témában, és szinte minden saját színházi térrel rendelkező kisvárosban működik ilyen csoport. Másik példa lehetne a londoni hajléktalanokkal dolgozó Cardboard Citizens. Magyarországon három ismertebb példa a fogyatékkal élőkkel dolgozó Baltazár Színház, a hajléktalanokkal dolgozó AHA! Színpad vagy a több városban is működő börtönszínházak.
- ▶ **Pszichodráma:** „A pszichodráma belső lelki tartalmak, élmények, konfliktusok dramatikus megelevenítésén keresztül ható csoportpszichoterápiás

⁴¹ A területek szakértőitől ezúton is elnézést kérünk, ha alkalmanként pontatlanul fogalmaztunk.

módszer”⁴² (Magyar Pszichodráma Egyesület). A pszichodráma az alkalmazott munkaformákat tekintve részben átfed a drámapedagógiával és a színházi neveléssel (számos szabályjátékot, valamint számos konvenciót a pszichodráma is alkalmaz, pl. állókép, improvizáció, forrászék, gondolatkövetés, stb.), de főként terápiás vagy önismereti célokra használja ezeket a formákat, nem pedagógiai célokra. Fontos különbség, hogy amíg a drámapedagógia és a színházi nevelés mindig fiktív történetekkel dolgozik, addig a pszichodráma mindig az egyén személyes történeteit, saját élményét állítja a dramatizálás középpontjába. A pszichodráma részletesen kidolgozott módszertannal és képzési rendszerrel rendelkezik, Magyarországon rendkívül népszerű.

- ▶ **Szociodráma:** Képviselői szerint „a pszichodráma egy ága vagy édestestvére”. „A szociodráma elsősorban a szociálpszichológiára építő, a társas- és szerepviszonyokat fókuszba helyező, és ezeket fejlesztő csoportmódszer. Csoportok, alcsoportok közti történéseket, társas helyzetből adódó meghatározott viszonyrendszereket vizsgál dramatikus megjelenítéssel. A csoporton részt vevők a saját bőrükön, élményszerűen tapasztalhatják, hogy milyen a másik ember, csoport pozíciójában, szerepében lenni, és hogy ez a szerepcsere megváltoztathatja a saját pozícióból való cselekvést. Továbbá azt, hogy milyen külső és belső akadályai lehetnek a társadalmi párbeszéd megvalósulásának, és hogyan lehet mindezzel együtt mégis termékeny dialógust folytatni és együttműködni olyanokkal is, akikkel nem értünk egyet.”⁴³ (Magyar Pszichodráma Egyesület, Szociodráma munkacsoport)
- ▶ **Gyermekpszichodráma:** A pszichodramából induló, de mára attól teljesen különálló módszertannal rendelkező terápiás műfaj gyerekek vagy fiatalok számára. „Általában 60-90 percet töltenek együtt a csoportok heti rendszerességgel egy, másfél éven keresztül. Fontos a gyerekek önkéntes részvétele. A csoportba megérkező gyerekek egy bevezető fázis után – ennek célja egyfajta „zsilipelés”, vagyis a túlfűtött gyerekek lehűtése és a visszafogottak bevonása – közös rajzolás következik. A gyermeki rajz tulajdonképpen küszöb a kimondható, megjeleníthető és a tudatosan még nem vállalható tartalmak között. A rajzokból s a közös kommentárokból bontakoznak ki a lejátszandó történet körvonalai. Elsőként a történet vázát javasló gyermek választ szerepet, majd a többiek, s a pszichodramatisták aktív részvételével megindul maga a játék, mely improvizációkon keresztül nyeri el egyszeri, megismételhetetlen formáját. A gyermekpszichodramában a gyerekek egy mesés csodavilágban találják magukat. Az olykor játékos, olykor költői, de mindenképpen kreativitást serkentő csodavilágba merülés nem öncélú, hanem olyan eszköz, amely hozzásegíti a gyermeket énképének módo-

⁴² <http://www.pszichodrama.hu>, 2013. szept. 8.

⁴³ <http://www.pszichodrama.hu/szociodrama>, 2013. szept. 8.

sításához, életérzésének, életstílusának átalakításához.”⁴⁴ (Kende Hanna Gyermekpszichodráma Egyesület)

- ▶ **Playback színház:** A pszichodráma és az improvizációs színház határán elhelyezkedő műfaj. „A playback színház az improvizációs színház olyan formája, amely az interaktivitást, a történetmesélést állítja a színházi előadás középpontjába: a nézők hangulatokat, életérzéseket, történeteket, álmokat osztanak meg, amelyeket a társulat zene kíséretében improvizálva játszik el. Fontos szerepe van a játékmesternek, aki meghallgatva a történetmondót, segít a szereplők kiválasztásában, közvetít a nézők, a szereplők és a mesélő között.”⁴⁵ (Magyar Pszichodráma Egyesület) A műfajnak a '90-es években egyetlen jelentős képviselője volt az országban, ami igen nagy népszerűségnek örvendett (Rögtönzések Színháza). Felbomlása után a tagok által alapított számos társulat működik jelenleg.
- ▶ **Bibliodráma:** Olyan dramatikus módszer, amely a bibliai szövegek eljátszásán és egyéb feldolgozásán keresztül segíti azok megértését, a szöveg olvasója és a szöveg közötti viszony elmélyítését. „A bibliodramában a csoport, benne minden résztvevő nyitott, előre nem meghatározott interakcióba lép a bibliai szöveggel. A verbalitáson túl mozgósítja a bennünk rejlő kreatív késztetések sokféleségét (rajz, énekhang, gesztus, szobor, költészet, stb.), fantáziánkat, a mozgás és testbeszéd archívumában őrzötteket, a valláskultúra ősi formáit, mindazt, ami emberré teremtettségünk adománya.”⁴⁶ (Magyar Bibliodráma Egyesület)
- ▶ **Színházterápia:** A színházi alkotófolyamatot, majd a produktum bemutatását elsősorban a függőségek kezelésében használó terápiás folyamat. „A játékos fegyelmezett felkészülése során, a terápia biztonságos terében, a testi akadályokon, blokkokon túllépve keresi saját variánsait, s tesz fel bátor kérdéseket önmagának. A színház- és mozgásterápia az ember vívódásait, küzdelmeit, lelki történéseit, kapcsolatainak fejlődését mutatja be, s egyúttal fejleszti játékosan. A színház- és mozgásterápia az érzelmek egyéniségünkön keresztüli kreatív kifejezése, emberi együttérzésünk kiterjesztése”⁴⁷ (Leo Amici Alapítvány). Magyarországon kiemelt képviselői a komlói Leo Amici Alapítvány és a budapesti Megálló Csoport. Legutóbbi színházi nevelési programjában a 21. Színház is alkalmaz alapanyagként a Megálló Színházzal közösen színházterápiás folyamatban létrehozott jeleneteket.
- ▶ **Színházi tréning:** Szervezeteknek (leginkább cégeknek) tartott tréning, amely elsősorban kommunikációs technikák fejlesztésére és helyzetek el-

⁴⁴ <http://www.gyermekepszichodrama.hu/pages/a-modszerrol>, 2013. szept. 8.

⁴⁵ <http://www.pszichodrama.hu/playback-szinhaz>, 2013. szept. 8.

⁴⁶ <http://www.bibliodrama.hu>, 2013. szept. 8.

⁴⁷ http://www.leoamici.hu/index.php?m=3_2&l=h, 2013. szept. 8.

játszására helyezi a hangsúlyt. Gyakorlatai az improvizációs színházból, a színészképzésben használt feladatokból, színházi workshop technikákból, valamint egyéb határterületekből építkeznek. Magyarországi képviselője a Dramatrix.

- ▶ **Drámatréning:** Szervezeteknek (leginkább cégeknek) tartott tréning. „A drámatréning egy fiktív történettel dolgozik, és minden esetben a közösséget érintő központi probléma körüljárása a cél. A fiktív történet természetesen analóg a csoport valós problémájával, de a szerepek és a fikció adta keret kellő távolságot biztosít, így a résztvevők sokkal nagyobb biztonságban találhatják meg a megoldásokat.”⁴⁸ Magyarországi képviselője a Drámatréning QT.
- ▶ **Improvizációs színház:** Olyan, elsődlegesen a szórakoztatást szolgáló műfaj, ahol a színészek speciális megkötések mentén, gyakran a nézők instrukciói alapján improvizálnak jeleneteket. A területet kiemelten népszerűvé tették a Momentán Társulat, ill. a Beugró és a Mindenből egy van! c. televíziós műsorok. A területnek számos alfaja létezik, amelyek szolgálhatnak akár pedagógiai célokat is; ilyenek a katalógusban is bemutatott Enter! a Zéró Balettől (improvizációs táncszínház), ill. a Hajótörés az Utcaszaktól (commedia dell'arte alapú improvizációs színház).
- ▶ **Közösségi színház:** Általában egy helyi közösség tagjai, valamint színházi alkotók és gyakran kutatók meghatározott ideig tartó közös munkája, és az abból megszülető produktumok. „Alkotó módon próbál reflektálni a helyi közösség problémáira és próbálja megadni a nézőknek azt az új „szerepkört” is, hogy ők maguk reflektáljanak a színház által felmutatott történetre, jelenségekre, szimbólumokra”⁴⁹ (Új Néző). Magyarországon a műfaj legismertebb képviselője az újjáalakult Krétakör (pl. A szabaduló-művész apológiája, Új Néző projekt a Káva Kulturális Műhely vezetésével, Krízis trilógia, stb.), ill. példaként említhetjük még Schermann Márta Városi Ferenc c. eseménysorozatát.
- ▶ **Elnyomottak színháza:** Augusto Boal neve a fórum színházról vált ismertté, azonban a fórum színház csak egy abból a hét technikából, ami az Elnyomottak színháza mozgalomként terjedt el. A fórum színházat Magyarországon elsősorban drámapedagógiai konvencióként ismerik, ez azonban az eredeti technika lényegesen leegyszerűsített változata. A fórum színház legelterjedtebb formájában az alkotók egy adott közösség tagjaival dolgozva hoznak létre a közösség problémájára reflektáló előadást, majd azt a helyi közösség számára *egyszer* mutatják be. Magyarországon a technika alig van jelen (a Magyar Szegénységellenes Hálózat mellett Szabó Veronika dolgozik még jelenleg társulat nélkül). Az Elnyomottak színházának többi technikái

⁴⁸ <http://dramatrening.hu/modszertanunk>, 2013. szept. 8.

⁴⁹ <http://www.ujnezo.hu>, 2013. szept. 8.

(Állókép Színház, Újsághír Színház, Rainbow of Desires, Törvényalkotó Színház, Direkt Akciók, Láthatatlan Színház) a maguk „eredeti, tiszta formájában” Magyarországon vagy alig vannak jelen, vagy teljesen hiányoznak. A módszer Dél-Amerikában, Dél-Európában és Hollandiában is nagyon elterjedt, az ex-jugoszláv országokban a fórum színház pedig messze a legelterjedtebb dramatikus technika.

- ▶ **Vitaszínház:** A Kerekasztal Színházi Nevelési Központ által meghonosított műfaj. Színházi jelenetekkel felvezetett moderált vita, ahol különböző témák kapcsán fejtik ki a jelenlévők a véleményüket. Meghívott szakértők is hozzászólnak a vitához.
- ▶ **Interaktív színház felnőtteknek:** Az eddig említett műfajokon túl is számos színházi társulat kínál interaktív előadásokat felnőtt nézőinek. A számos lehetséges példa közül mi Boross Martin munkásságát említenénk (Pamlényi Pál Postás Panoptikum, Harminchatok, Promenád sors-turizmus).
- ▶ **Színházhoz kapcsolódó ismeretterjesztő előadás:** Egy-egy produkcióhoz a színház alkalmanként a befogadást, megértést segítő előadást illeszthet. Példa erre az Andaxínház Art-Dekódolás c. programja.
- ▶ A **közönségtalálkozó** tulajdonképpen egynek sem felel meg az öt kritériumból, így nem színházi nevelési program.

*Színházi neveléshez / színházpedagógiához tartozó
tevékenységek, amelyek nem színházi nevelési programok*

Az alábbi műfajok a fentebb megadott kritériumok alapján illeszkednek a színházi nevelés / színházpedagógia tágabb területébe, mindemellett azonban nem színházi nevelési programok. *Továbbra sem szándékunk definiálni ezeket a határterületi műfajokat, ahogyan az sem, hogy teljes körű áttekintést nyújtsunk róluk.*

- ▶ **Gyermekszínház / bábszínház / táncszínház:** Amennyiben egy gyermek- vagy ifjúsági színházi előadásnak a szórakoztatáson túl pedagógiai szándéka is van, megítélésünk szerint az tartozhat a színházi nevelés / színházpedagógia tágabb kategóriájába, de az interakció hiánya miatt nem színházi nevelési program (ld. fentebb). Két speciális példája ennek az idegen nyelv tanulását elősegítő színházi előadás (Kabóca Bábszínház) vagy a hiányszakmákat népszerűsítő Szakmák színháza és Mérnökszínház (Weöres Sándor Színház).
- ▶ **Beavató programok az operába és a zeneművekbe:** Mint azt már korábban említettük, az opera és a zeneművészet esetében létezik komoly beavató gyakorlat, de az a darabokhoz *elsődlegesen zenei*, és nem színházi irányból

közelít. Könyvünkben is említettünk néhány példát. Az opera műfajában a Magyar Állami Operaház kiterjedt gyakorlatán túl megemlítendő a Pécsi Nemzeti Színház, a kaposvári Csiky Gergely Színház és a kecskeméti Katona József Színház ilyen típusú programja. A zeneművek területén példaként a Rákoshgyi Bartók Zeneház programjait mutattuk be.

- ▶ **Csecsemőszínház:** A 0–3 éves korosztálynak készült színházi, bábszínházi, táncszínházi vagy összművészeti produkciók, amelyekben az alkotók gyakran (de nem feltétlenül) interakcióba is lépnek a közönséggel. A módszer Skandináviából indult, Magyarországon a Kolibri Színház honosította meg, mára számos színház (pl. Vojtina Bábszínház, Kabóca Bábszínház, Vaskakas Bábszínház, Gózon Gyula Kamaraszínház, stb.) és független társulat kínál ilyen produkciókat. A csecsemőszínház a terület hazai jelentősebb képviselői szerint is a színházi nevelési programoktól független műfaj, amely jelenleg ugyancsak öndefiníciós nehézségekkel küzd.
- ▶ **Gyermek- és diákszínházi játékszínház:** A színházi nevelési programtól, hogy amíg a színházi nevelési program esetében a résztvevők egyszer (vagy maximum háromszor) találkoznak az alkotókkal, és velük egy kész produktum alapján gondolkodnak, dolgoznak együtt, addig a színházi játékszínház esetében a résztvevők maguk hozzák létre ezt a produktumot egy hosszú folyamat során. A terület Magyarországon évente megrendezett, önálló fesztiválokkal rendelkezik (Weöres Sándor Országos Gyermekszínházi Fesztivál a Magyar Drámapedagógiai Társaság szervezésében, Országos Diákszínházi Találkozó az Országos Diákszínházi Egyesület szervezésében). Alfaja a vidéki községekhez kötődő Ádámok és Évák Ünnepe, amelyet alább külön fejezetben mutatunk be.
- ▶ **Tanítási dráma alapú drámaóra:** „A dráma olyan csoportos játéktevékenység, amelynek során képzeletbeli (fiktív) világot építenek fel, ebbe a képzeletbeli világba a résztvevők szereplőként vonódnak be, a fiktív világon belül valós problémákkal találkoznak, s ebből valós tudásra és tapasztalatra tesznek szert” (Kaposi László).⁵⁰ Itt kell megemlítenünk egy kivételt: az a többtanáros drámaóra, amely repertoárszerűen több közösséghez is elvihető, és amely színházi szempontból érvényes jelenetsort tartalmaz, értelmezésünk szerint színházi nevelési program! Erre példa lehet a Jászberény Város Óvodai Intézménye Drámajáték munkaközösségének Titkos út című programja.⁵¹

⁵⁰ Kaposi László: Mi a dráma és mi nem az? Dráma és színház. In: DRÁMAPEDAGÓGIA - a hátrányos helyzetű tanulók integrált nevelésének elősegítésére, segédlet tanfolyami hallgatók számára. Szerkesztette: Lipták Ildikó. Sulinova, 2006.

⁵¹ Azzal, hogy ez egy színházi nevelési program, a programot bemutató DVD borítóján Kaposi László is egyetért.

- ▶ **Szabályjátékokra, helyzetgyakorlatokra épülő foglalkozás:** Akár egy tanóra, akár egy játszóházi foglalkozás, akár egy színház által szervezett „gyermekmegőrző program” is épülhet a drámatanárok által széles körben ismert és alkalmazott alapgyakorlatokra. Ezek a gyakorlatok jól alkalmazva pedagógiaiailag nagyon hatékonyak is lehetnek, de értelmezésünk szerint nem színházi nevelési programok. Ezek a gyakorlatok a tanítási dráma egyes konvencióival kombinálva akár a **múzeumpedagógia** részeként is alkalmazhatók, ahogyan azt a Káva Kulturális Műhely teszi alkalmanként a Néprajzi Múzeumban. A két szervezet akkreditált szakmai továbbképzéseket is indít időnként a témában.
- ▶ **Résztvevőkkel egy alkalom alatt közösen létrehozott előadás:** Mint a neve is mutatja, ebben a formában a program vezetői a résztvevő gyerekekkel egy alkalommal hoznak létre produktumot, amelyet az alkalom végén bemutatnak a szülőknek. Két helyszínen láttunk ilyen programot: a Bárka Színház Meseladik c. programja és a Cilinder Színházi és Iskola Alapítvány Szombati Műhely c. programja. Mivel ez egy „egyetlen alkalomba sűrített színjátszó kör”, ugyanazon okokból nem gondoljuk színházi nevelési programnak, amiért a gyermek- és diákszínjátszást sem.
- ▶ **Témanap, témahét:** A műfaj az alternatív pedagógiában, különösen a Waldorf iskolákban elterjedt, ahol ún. epochális hetek keretében a gyerekek mindig más témával foglalkoznak, és egy-egy ilyen epocha részeként gyakran alkalmaznak dramatikus formákat vagy a legtöbb Waldorf osztály az év során egyszer egy hetet egy színjátszó produkció létrehozására fordít. Az utóbbi néhány évben a TÁMOP kiírásoknak köszönhetően a műfaj nagyon elterjedt.
- ▶ **Színjátszó tábor, drámatábor:** akár a színjátszás, akár a tanítási dráma, akár a szabályjátékok és helyzetgyakorlatok vagy legtöbbször ezek kombinációjának alkalmazásával számos dramatikus tábort szerveznek az év során. Mivel ezek egyedi, egyszeri, sűrített folyamatok, ezért nem gondoljuk színházi nevelési programnak.
- ▶ **Színházpedagógiai projektek:** Kőszínházak által létrehozott, német modellre építő, színjátszó kör vagy ifjúsági klub „alapú” projektek, amelyek gyakran (de nem feltétlenül) a színház egy-egy előadásának létrehozását követik, esetenként annak a témája mentén önálló előadást hoznak létre vagy más kiindulópont alapján valósítanak meg közösségi programokat, hoznak létre produktumokat a színház tereiben. A programok általában komplexebb rálátást biztosítanak a résztvevőknek a színház működésére, a színházi munkába való bekapcsolódás mellett kutatómunka, dramaturgi munka és kreatív írás is része lehet a folyamatnak.

Véleményünk szerint a színházi nevelés / színházpedagógia tágabb értelmezésébe nemcsak műfajok tartoznak, hanem olyan eszközök, formák is, amelyek *hozzájárulnak* egy színházi előadás megértéséhez:

- ▶ **Az előadás vagy program feldolgozását segítő füzet:** Olyan pedagógusoknak szóló füzetek, kiadványok, amelyek gyakorlatokat javasolnak az előadás vagy program feldolgozásához. A színházi nevelési társulatok ilyen típusú kiadványain túl a Círóka Bábszínház Csomótündér c. előadásához kapcsolódó füzetet említhetjük példaként.
- ▶ **Az előadás feldolgozását segítő kurzus vagy műhely:** Olyan pedagógusoknak szóló kurzus vagy műhely, amely segíti az előadások tanórai feldolgozását. Példaképpen a Kolibri Gyerme- és Ifjúsági Színház, valamint a kecskeméti Katona József Színház ilyen típusú képzéseit említhetjük.
- ▶ **Az előadás akadálymentesítése:** A Kilencven decibel projekt látás- és hallássérülteket segít hozzá a színházi élményhez akadálymentesítéssel. Bízunk benne, hogy ez a fajta akadálymentesítés idővel színházi nevelési programokra is kiterjed majd (a tervek szerint a jövő évtől megkezdődik az Örkény Színház „FLESS” programjainak akadálymentesítése).

A színházi nevelés területén dolgozó szakemberek számára szervezett **képzések, rendezvények, események és fesztiválok** részletes felsorolását ld. a könyv végén a Tudástár c. fejezetben.

Ádámok és Évák ünnepe

Külön fejezetben szeretnénk kitérni az Ádámok és Évák ünnepe mozgalomra.⁵² Az Ádámok és Évák ünnepe a szolnoki Szigligeti Színházból indult, és jelenleg már nyolc vidéki teátrumban szervezik meg. A középiskolák számára szervezett program célja a fiatalok közelebb vitele a színházhoz és a magyar drámairodalomhoz. Az ötletgazdák Balázs Péter színházigazgató és Kiss József művészeti vezető voltak.⁵³ Az önálló fejezet indokoltságát a program elterjedése mellett az is adja, hogy éppen a debreceni gálaesten tett látogatásunk alkalmával jelentette be Vidnyánszky Attila: a jövő évadban országos versenyt hirdet az ország

⁵² A program megítélésünk szerint a tágabb értelemben vett színházi nevelés / színházpedagógia része, de nem színházi nevelési program. Ugyanazért, amiért a gyermek- és diák-színháztársaság sem az: amíg a színházi nevelési program esetében a résztvevők egyszer (vagy maximum háromszor) találkoznak az alkotókkal, és velük egy kész produktum alapján gondolkodnak együtt, addig a színháztársaság esetében (és így az Ádámok és Évák esetében is) a résztvevők maguk hozzák létre ezt a produktumot egy hosszú folyamat során.

⁵³ Információk forrása részben: http://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%81d%C3%A1mok_%C3%A9s_%C3%89v%C3%A1k_%C3%BCnnepe, 2013. szept. 9.

vidéki kőszínházai számára, és a nyertesek egy kétnapos gála során a Nemzeti Színház színpadán mutatkozhatnak majd be.

Az első Ádámok és Évákat 2010. január 18-án rendezték meg tizenegy iskola és csoport részvételével. A szolnoki színház példáját követte a Veszprémi Petőfi Színház, a Soproni Petőfi Színház, a debreceni Csokonai Színház, a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház, a keszthelyi Balaton Színház, az egri Gárdonyi Géza Színház és a Békéscsabai Jókai Színház is.

A középiskolai korosztálynak meghirdetett vetélkedőre az adott városból és vonzaskörzetéből nevező iskolai csoportok előre megadott téma kapcsán előadásrészletekkel, jelenetekkel készülnek. Minden évadban rendszerint 10–15 csoport vesz részt a programban. A próbafolyamat során a teátrumok művészei igény szerint segítik a csoport és a pedagógus munkáját. A jelene-
teket egy gálaelőadás keretében mutatják be a csoportok a színházak nagy-
színpadán, amely köré egész napos helyszíni próba és egyéb kísérő programok kapcsolódnak.

Minden színház az első évben Madách: Az ember tragédiája c. drámájának színeit osztja ki a jelentkező csoportok között, és a gálaelőadáson a színek egymás után következnek. A második évben a téma több színházban a Biblia, a harmadik évben a magyar mondakör volt, de jellemzőek a magyar irodalom klasszikusai is (pl. Bánk bán, Csongor és Tünde, Arany-balladák, Weöres Sándor életműve). A produkciók értékelését tekintve megoszlik a gyakorlat: amíg a legtöbb színház díjakat oszt pl. a legjobb fiú- és lányszereplő mellett néhány más kategóriában is, addig a Csokonai Színházban deklaráltan nem adnak díjakat és nem értékelik a produkciókat.

Mivel az Ádámok és Évák ünnepe az általunk meghatározott kritériumok alapján nem esett a kutatásunk fókuszába, ezért ezt a területet részletesen nem tártuk fel. A terület javaslatunk szerint önálló kutatást igényelne. Egyúttal üdvözljük a Nemzeti Színház új vezérigazgatójának azon szándékát, hogy a programot országos hatókörűvé tegye. Ha olvassa jelen sorainkat, különösen üdvözljük, hogy érdeklődik a színházi nevelés területe iránt, és hívjuk, ismerje meg a magyarországi színházi nevelési gyakorlat más területeit is!

Kategorizálás forma alapján

A határterületek áttekintése után a fejezet hátralévő részében a színházi nevelési programok kategorizálására teszünk javaslatot.

Emlékeztetőül: javaslatunk szerint a színházi nevelési program tág műfajába sorolható minden olyan tevékenység, amely *együttessen* megfelel az alábbi öt kritériumnak:

1. elsődlegesen a köznevelésben érintettek számára készült,
2. színházi, bábszínházi vagy táncszínházi előadás vagy jelenetsor van benne,
3. pedagógiai célja van az alkotóknak,
4. a résztvevők a program során annak menetét érdemben befolyásoló vagy az abban történetekre érdemben reflektáló interakciókban vehetnek részt,
5. repertoárszerűen többször, minden alkalommal különböző csoportoknak játszott program; minden program egyszeri alkalom, az alkalomhoz kapcsolódva elő- és utókövetés lehetséges.

Könyvünk Katalógus fejezetében bemutatott programok túlnyomó többsége színházi nevelési program, vagyis igaz rájuk a fenti öt kritérium (ezeknél a programoknál ezt külön jeleztük is).

A színházi nevelési programok kategorizálására összesen hét plusz egy szempont szerint teszünk most javaslatot, és ezek a következők:

- ▶ forma alapján
- ▶ pedagógiai cél alapján
- ▶ irányzat alapján
- ▶ színházi alapanyag alapján
- ▶ színházi műfaj, korcsoport és színházi formanyelv alapján
- ▶ az interakció és a bevonódás mértéke alapján
- ▶ nézőpontok és szerepek alapján
- ▶ +1 minőség alapján

Javaslatunk szerint az első kettő (forma és pedagógiai cél) együttesen elegendő egy program pontos elhelyezéséhez, a többi hatot kiegészítésként közöljük.

A modell

A Tudástárban láthatjuk, hogy a legtöbb korábbi kategorizálási kísérlet a forma irányából közelített, ezért gondoljuk mi is ezt az elsődleges kategorizálási szempontnak. Megítélésünk szerint a különböző megközelítések között a félreértést gyakran az okozta, hogy a forma alapú kategorizálásba más-más mértékben *keveredtek a pedagógiai célokra vagy az irányzatra vonatkozó szempontok*. Mi kísérletet teszünk egy tisztán formai alapú kategóriarendszer megalkotására, és ettől *elkülönülten* teszünk javaslatot pedagógiai célok vagy irányzat mentén történő kategorizációra.

Az általunk javasolt modell a következő:

interaktív értelmező osztályterem- báb- / tánc-	színház	felkészítő beszélgetéssel / foglalkozással feldolgozó beszélgetéssel / foglalkozással
komplex színházi nevelési előadás (TIE)		

- ▶ A modell három oszlopában található elemek szabadon kombinálhatók egymással, az első oszlopból akár mind a négy jelző, a harmadik oszlopból akár mind a két elem illeszthető egy színházi előadáshoz. Tehát létezhet „interaktív bábszínház felkészítő beszélgetéssel” vagy „osztályterem-tánc-színház felkészítő foglalkozással és feldolgozó beszélgetéssel”.
- ▶ A színházi előadást önmagában nem tekintjük színházi nevelési programnak, akkor sem, ha valamennyi jelző kapcsolódik hozzá (pl. az „interaktív értelmező osztályterem-színház” önmagában nem színházi nevelési program). Ezek a formák önmagukban a színházi nevelés / színházpedagógia szélesebb területéhez tartoznak, de nem színházi nevelési programok. Ha beszélgetés vagy foglalkozás kapcsolódik hozzájuk, akkor már színházi nevelési programok.
- ▶ A komplex színházi nevelési előadás (TIE) önálló műfaji kategória, és színházi nevelési program.

A modell talán nem bonyolult, és a következőkben részletesen bemutatjuk minden egyes elemét.

„Színházi előadás, színházi jelenetsor”

- ▶ A színházi nevelési programok jelentős többségének az alapja egy **színházi előadás**. A „színház” és a „színházi előadás” definiálásától eltekintենk, ezt meghagyjuk a színházesztétika évezredes hagyományának. Annyit jelzünk csak, hogy színház alatt a lehető legtágabb értelmezést értjük, vagyis számunkra színház pl. a Miet Warlop: Milyen mágnes? c. előadása is (leírását ld. a Katalógusban). Bizonyos esetekben a program alapja nem előadás, hanem **színházi jelenetsor**, például a kecskeméti Katona József Színház: Tetthely c. programja esetében.
- ▶ A központi színházi előadás lehet prózai, **bábszínházi** vagy **táncszínházi**, esetenként összművészeti és természetesen lehet bábszínházi vagy táncszínházi jelenetsor is. A következőkben pusztán az egyszerűség kedvéért a modell központjában álló előadásra mint „színházra” fogunk utalni, de minden esetben ez alatt érthető akár báb- vagy táncszínházi produkció is.

A bábszínház és táncszínház megnevezés használata opcionális: pl. elképzelhető, hogy a fizikai színház képviselői saját munkájukra csak „színházként”, és nem „táncszínházként” szeretnének utalni.

„Felkészítő, feldolgozó beszélgetés / foglalkozás”

- ▶ A színházi előadáshoz kapcsolódhat az alkotók által moderált **beszélgetés**. A beszélgetés fókusza nagyon sokféle lehet, egyebek mellett:
 - segítheti a színházi előadás megértését, a formanyelv fejtését;
 - segítheti az előadás által felvetett központi probléma vagy kérdés átgondolását;
 - segítheti az előadás alapjául szolgáló mű megértését,
 - vagy ezek kombinációja, vagy egyéb témák.

Két fontos kritérium van az előadáshoz kapcsolódó beszélgetés kapcsán:

1. hogy valóban beszélgetés legyen és ne egyirányú információközlés, a résztvevőknek legyen érdemi beleszólásuk,
2. hogy témájában, fókuszában, tartalmában az előadáshoz kapcsolódjon.

- ▶ A színházi előadáshoz a beszélgetés mellett kapcsolódhat az alkotók vagy egy velük kapcsolatban álló szakember által vezetett **foglalkozás**. Amennyiben az előadáshoz kapcsolódó elem túllép a beszélgetésen, tehát dramatikus formákat kínál, már a foglalkozás elnevezést javasoljuk. A foglalkozás fókusza a beszélgetéshez hasonlóan nagyon sokféle lehet, itt is a két fontos kritérium csak annyi, hogy a résztvevőknek legyen érdemi részvételi lehetőségük, és a foglalkozás kapcsolódjon az előadáshoz.
- ▶ A beszélgetés és a foglalkozás lehet **felkészítő** abban az esetben, ha megelőzi az előadást, és **feldolgozó** abban az esetben, ha követi azt. Mind a felkészítés, mind a feldolgozás történhet
 - helyben, közvetlenül az előadás előtt vagy után vagy
 - az iskolában, napokkal vagy hetekkel az előadás előtt vagy után.

Fontos kritériumnak tartjuk, hogy az előadás alkotói vagy a színházzal, társulattal kapcsolatban álló szakember végezze a felkészítést, feldolgozást. Ez *kizárólag formai követelmény* és egy pillanatig sem minősítés: a pedagógus általi felkészítés és feldolgozás kiemelten fontos, már-már elengedhetetlen eleme a színházi nevelési program működésének, azonban annak megléte, tartalma, formája, mélysége nem az alkotóktól, hanem az osztályt kísérő pedagógustól függ. Ezzel szemben (ideális esetben) a színházpedagógus része az alkotófolyamatnak, a színház irányából közelít, és egymástól eltérő programokon követke-

zetesen ugyanazon a foglalkozásvázlaton viszi végig a csoportot / ugyanazzal a fókusszal vezeti a beszélgetést.

Ha az eddig leírtak követhetők az Olvasó számára, már sikerült átadnunk a modell jelentős részét:

báb- / tánc-	színház	felkészítő beszélgetéssel / foglalkozással feldolgozó beszélgetéssel / foglalkozással
--------------	---------	--

Kérdés: Önálló formai kategória-e a „kétlépcsős program” és a „háromlépcsős program”?

A kifejezést több szervezet használja saját munkájának leírására. A gond ezzel az, hogy egymástól nagyon eltérő programok esetében: háromlépcsős programnak nevezik néhányan a színházban közvetlenül az előadás előtt és előadás után megtartott foglalkozásokkal „körülövelt” programokat is, míg másoknál a három lépcső térben és időben is elkülönül. Az elnevezésből nem derül ki az sem, hogy az egyes lépcsőkben beszélgetést vagy foglalkozást kínálnak-e a diákoknak. Éppen ezért úgy érezzük, hogy a kifejezés több olyan információt elfed, amit az eddig kifejtett modell megmutat, ezért **javasoljuk, hogy lehetőség szerint a háromlépcsős program elnevezés helyett inkább használjuk a pontos leírást:** „felkészítő beszélgetéssel/foglalkozással és feldolgozó beszélgetéssel/foglalkozással”. Amennyiben szeretné a szakma megőrizni a kifejezést, javasoljuk, hogy **csak azokra a programokra alkalmazzuk, ahol az előkészítő rész, az előadás és a feldolgozó rész térben és időben is elkülönül.**

Egy harmadik elem, ami a színházi előadáshoz kapcsolódhat, a **kulisszajárás**. Ennek során a résztvevők a színház egyik munkatársának vezetésével bejárják a színház nézők elől elzárt tereit, ismerkednek a színházi dolgozókkal, a műszakkal, a próbafolyamattal. A kulisszajárás során gyakran kitérnek az előadás értelmezésére vagy a rendezői koncepciójára is. A kulisszajárás esetében a „felkészítő” és „feldolgozó” jelzők kevésbé állják meg a helyüket, így azok használatát nem javasoljuk. A gyakorlat szerint a kulisszajárás gyakran megelőzi az előadást (bár vannak ettől eltérő gyakorlatok is, pl. az Örkeny Színház: Vihar c. előadásához kapcsolódó programban az előadás előtt és után is kipróbálhatják a résztvevők a forgószínpadot).

Az előadáshoz kapcsolódhat még pl. **bábkészítés, tánctanítás vagy kézműveskedés** is. Vélhetően ezen túl még számos más tevékenység is, ám a mai

magyar gyakorlatban ezen kívül más kapcsolódó elemet nem találtunk. A gyakorlat szerint a bábkészítés, táncitanítás és kézműveskedés gyakran követi az előadást. Általánosságban a program dinamikájára ezeknél a formáknál nincs jelentős hatással, hogy megelőzik vagy követik az előadást.

A beszélgetés, foglalkozás, kulisszajárás, bábkészítés, táncitanítás és kézműveskedés közül bármennyi kapcsolódhat egy előadáshoz. Tehát, lehetséges olyan színházi nevelési program, hogy „színházi jelenetsor feldolgozó beszélgetéssel”, „táncszínházi előadás felkészítő foglalkozással és feldolgozó beszélgetéssel”, de akár olyan is, hogy „bábszínházi előadás felkészítő beszélgetéssel, feldolgozó foglalkozással és bábkészítéssel”.

Kérdés: Ha egy előadáshoz csak kulisszajárás, csak bábkészítés, csak tánctanulás vagy csak kézműveskedés kapcsolódik, az színházi nevelési program-e?

Itt a színházi nevelési program általunk javasolt definíciójának negyedik kritériumát kell átgondolnunk: „a résztvevők a program során a program menetét érdemben befolyásoló vagy az abban történetekre érdemben reflektáló interakciókban vehetnek részt”. Kicsit előre ugorva a következő részre, véleményünk szerint az érdemi interakció egyik további ismértve, ha a résztvevő reakciói vagy kérdései meglephetik az alkotókat, vagyis nem lehet 99 %-os biztonsággal előre tudni, az alkotók által kínált kérdésekre, feladatokra hogyan fog majd reagálni a résztvevő. Ennél a négy tevékenységnél megítélésünk szerint – hacsak nem deviáns vagy antiszociális résztvevővel van dolga az alkotóknak – biztonsággal kiszámítható, hogy a résztvevő a kínált feladatokban együttműködik.

Javaslatunk szerint tehát, ha önmagában csak kulisszajárás, bábkészítés, tánctanulás vagy kézműveskedés kapcsolódik egy programhoz, az még nem színházi nevelési program, de része a színházi nevelés/színházpedagógia tágabb területének. Természetesen, ha ezek az elemek beszélgetés vagy foglalkozás mellett jelennek meg, akkor színházi nevelési programról beszélünk.

A továbbiakban a modell eddig nem tárgyalt részeit, vagyis az „interaktív színház”, az „értelmező színház”, az „osztályterem-színház” és a „komplex színházi nevelési előadás (TIE)” formákat vezetjük be.

„Interaktív” színház – nyílt végű és zárt végű interakciók

Egyes színházi előadások a nézői szerepen kívül interakciót is kínálnak a közönség tagjainak: kérdést intéznek hozzájuk, felhívják őket a színpadra, közös éneklésre invitálják őket, vagy egy előre megírt levél felolvasására kérik a kö-

zönség valamely tagját. A következőkben azt járjuk körül, hogy ezek az interakció-típusok miben egyeznek és miben különböznek, kategóriákra bonthatók-e.

Rögtön az első **kérdés** az, hogy **mit értünk interakció alatt**. Joggal teszi fel a kérdést minden színháztudományban jártas szakember, hiszen a modern színházelméletek szerint a színház interaktív műfaj, játszó és néző folyamatos interakcióban állnak a „dobozszínházban” is. Nem vitatjuk, sőt osztjuk, hogy a modern színházelmélet és a szociálpszichológia szerint néző és játszó között nonverbális jelzések számtalan során keresztül folyamatos visszacsatolás, kommunikáció zajlik.

Mi az interakciót a köznapai értelmében használjuk, vagyis amikor **a színházi előadás egyik alkotója kérdést vagy kérést intéz a közönség tagjaihoz, és arra reakciót vár**. Azzal együtt, hogy tisztában vagyunk azzal, hogy a színházelméletben az interakció sokkal tágabb jelentéstartományt takar, két okból szűkítjük az interakció fogalmát a direkt, közvetlen interakcióra: mert a szakma jelentős többsége így használja, és mert nem találtunk ennél egyszerűbb, közérthetőbb kifejezést.

Kutatásunk kezdeti pontján a kritériumrendszert szándékosan alacsony küszöbvel határoztuk meg, abba belefért az interaktív színház bármilyen típusa. Ennek köszönhetően több ilyen típusú programra ráláttunk, majd hamar rájöttünk, hogy az interakciót kínáló gyermek- és ifjúsági előadások száma majdhogynem meghaladja az interakciót nem kínáló előadások számát (ezeket felkészítés vagy feldolgozás nélkül már a kezdeteknél kizártuk a kutatásból és a színházi nevelési programokból is). Szükségessé vált a különféle interakciók elemzése, és annak átgondolása, hogy vajon ezen előadások mindegyike színházi nevelési program-e?

Tapasztalatunk szerint egy előadás vagy program által kínált interakció mélysége egy kontinuum mentén mozog. A kontinuum egyik végpontján azok az előadások vannak, amelyekben nincs interakció. Ezen a ponton szeretnénk nagyon hangsúlyosan leszögezni, hogy nem gondoljuk, hogy az interakció kritériuma akár a néző bevonódásának, akár a megértésbeli változásnak, akár a katarzисnak. Egy alaposan átgondolt, kiválóan megcsinált, magas művészi és pedagógiai értékekkel bíró színházi előadás hozhat jóval több bevonódást, megértést és katarzist, mint egy színházi nevelési program. Könyvünkben nem azért nem foglalkozunk a „hagyományos” előadási formával, mert ezt a műfajt nem tartjuk értékesnek, hanem azért, mert kutatásunk fókusza máshol van, és mert az előadások elemzését meghagyjuk a szakíróknak és kritikusoknak.

A kontinuum egyik felén **a zárt végű interakciók**⁵⁴ helyezkednek el. Ezek rendszerint olyan kérdések vagy kérések, amelyek dramaturgiailag zártak, az

⁵⁴ A „nyílt végű” és „zárt végű” elnevezésekért köszönettel tartozunk Meszlényi-Bodnár Zoltánnak.

előadás menetét érdemben nem befolyásolják, a nézők reakciója szinte száz százalékosan kiszámítható. Ennek megfigyelt példái a következők lehetnek:

- ▶ a szereplő kiszól a nézőknek, és kérdést intéz hozzájuk (pl. „Merre ment a farkas?”),
- ▶ a szereplő a nézőktől azt kéri, figyelmeztessék a közelgő veszélyre (pl. „Ki-abáljatok, ha jön a farkas”), ennél a variánsnál gyakori, hogy a szereplő úgy tesz, mintha nem hallaná a nézőket, ezáltal is még nagyobb ordibálásra sarkallva a gyerekeket,
- ▶ a szereplő a nézők közé kilépve, köztük járkálva, őket tárgyakká, növényekké, állatokká keretezve játszik (pl. virágos réten „leszedi” a virágokat),
- ▶ a szereplő a nézők közé kilépve, őket egy emberi tömeg megjelenítésére kéri (pl. piactér),
- ▶ a nézők egy dalt vagy mondókat tanulnak meg, amit az előadás egy adott pontján elmondanak,
- ▶ valamelyik nézőt egy levél, egy napló, egy újságcikk vagy a darab valamely szövegrészletének felolvasására kéri,
- ▶ a nézőket felhívják a színpadra, hogy ott tárgyakat, növényeket vagy állatokat jelenítsenek meg (pl. „gyertek, legyünk most mindannyian kutya”),
- ▶ a nézőket felhívják a színpadra, hogy ott dramaturgiailag kiszámíthatóan cselekvő embereket jelenítsenek meg (pl. egy helyben ülő fiú, akinek a vendégségben viselkednie kell; italozó falusiak a faluszéli kocsmában; a gonoszt elfogó gyerekek),
- ▶ a nézők szabályjátékokban, gyakorlatokban vesznek részt az előadás részeként,
- ▶ a nézőket bűvész trükk vagy egyéb mutatvány alanyaként hívják fel a színpadra,
- ▶ és a zárt és nyílt interakció határterületén: a nézőknek olyan kérdéseket tesznek fel, amelyre látszólag szabadon válaszolnak, valójában azonban a válaszaik nagyon is kiszámíthatók (pl. „Ki volt már szerelmes?” „Mikor született XY?” „Tetszett a darab?”).

A zárt végű interakció egyik ismérve, hogy amennyiben a közönség valamilyen oknál fogva nem az elvártan megfelelően reagál, arra nincs forgatókönyv. Láttunk olyan helyzetet, amikor a színpadra kihívott kislány nem a megszokott választ adta („férjurát” nem otthon, hanem a színpadon kívánta volna elagyabugyálni), ezt a játszó egyébként nagyon őszintén és hitelesen kezelte, de bevallotta: ilyen még soha nem volt, nem is tudja, hogy most mi legyen.

A zárt végű interakciókról egy színházilag teljesen „szűz” közegben a nézők nem mindig tudják leolvasni, hogy ez az interakcióra való felhívás is a színházi előadás része, de nekik attól még nézőként kell viselkedniük, és nem valódi interakcióra invitál a szereplő. Tudunk olyan osztálytermi előadásról, amelyet

azért kellett leállítani, mert a nézőkkel folyamatosan kvázi-párbeszédbe elegyedő színésszel a diákok valódi párbeszédet akartak folytatni.

Itt jegyeznék meg, hogy *a bevonás szándéka nem feltétlenül jelent bevonódást*. A fenti interakció-típusok számos variánsát láttuk, alkalmanként egy egyszerű gesztus (pl. a szöveggönyv kinyújtása a közönségnek) is komoly bevonódást eredményezett. Hogy mitől működik az egyik interakció és mitől nem a másik, izgalmas jövőbeni kutatási terület lehet.

A kontinuum egy ponton átbillen a **nyílt végű interakciók** oldalára. Nyílt végű interakció alatt azt értjük, amikor a résztvevő valós döntési helyzetbe kerül:

1. vagy valós hatással lehet az eseményekre (szavai és/vagy cselekedetei hatással vannak arra, hogyan cselekednek a karakterek vagy hogyan alakul a történet),
2. vagy érdemben reflektálhat az előadásban történetekre, érdemben gondolkodhat az előadás által felvetett problémán.

A fentiekén túl az ilyenfajta interakciók gyakran, de nem feltétlenül a megértés megváltozását segítik; és közös felelősségvállalás jellemzi a programvezető és a résztvevő részéről együttesen.

A „nyílt végű” és „zárt végű” elnevezésekkel semmilyen értékítéletet nem szeretnénk sugallni, számos olyan zárt végű interakciókkal működő programot láttunk, amely mély bevonódást és megértésbeli változást tett lehetővé. Egyszerűen csak nem tudtunk ennél egyszerűbb és pontosabb terminust találni.

A nyílt végű interakcióban a résztvevő vagy verbálisan, vagy cselekvéssel reagál az alkotókra, vagy nem teszi azt: lehetősége van arra is, hogy úgy döntsön, nem szól hozzá a beszélgetéshez vagy nem vesz részt a közös cselekvésben. Nyílt végű interakcióra csak ritkán kerül sor az előadás részeként (rendszerint csak a komplex színházi nevelési előadásokban), sokkal inkább az előadástól elkülönülő felkészítő vagy feldolgozó szakaszokban van ilyen interakció.

A kutatásunk elején az interakcióval kapcsolatos szempontunk szándékosan megengedő volt („a gyerekekkel / fiatalokkal *valamiféle interakció* zajlik”), így minden olyan előadás is belefért, amelyben helyet kapott akár zárt végű interakció, akár nyílt végű interakció. Az adatgyűjtési szakasz megkezdése után fokozatosan kizártuk azokat az előadásokat, amelyekben *kizárólag zárt végű* interakciók vannak, mert felmerült bennünk annak kérdése, hogy ezek az előadások valóban színházi nevelési programok-e. Mára már úgy gondoljuk, hogy egy színházi nevelési programnak mindenképpen kell nyílt végű interakciót tartalmaznia (igazából ez az egyik „sarokköve”), ezért a színházi nevelési program definíciójában már az eredeti kritériumot ekképpen módosítottuk: „a résztvevők a program során a program menetét érdemben befolyásoló vagy az abban történetekre érdemben reflektáló interakciókban vehetnek részt”.

Azokat az **előadásokat, amelyek kizárólag zárt végű interakciókat alkalmaznak, „interaktív színháznak” neveztük el.** Ezen a területen meglepően széles a kínálat, az országban több olyan társulat is dolgozik, akik repertoárjukon akár 20–30 ilyen típusú előadást tartanak (a teljesség igénye nélkül: Aranyszamár Bábszínház, Center Színház, Fogi Színháza, Mesekocsi Színház, MiaManó Színház, Nemzeti Gyermekek- és Ifjúsági Színház, Trambulin Színház). Annak ellenére, hogy ezeket kivontuk kutatásunk fókuszából, még így is sok példájával találkoztunk, több jellemző példát be is mutattunk a könyv Katalógus fejezetében. Az interaktív mesejátékokon túl láttunk interaktív bohócjátékot (Pinceszínház) és találkoztunk interaktív mese musicallel is (RAM Colosseum). **Lehet az interaktív színház is alapja egy színházi nevelési programnak, méghozzá akkor, ha felkészítés vagy feldolgozás kapcsolódik hozzá.** Ezért joggal kap helyet modellünkben.

Kulcskérdés, hogy pontosan hol válnak el a zárt végű interakciók a nyílt végű interakcióktól. Vajon a fentebb említett, válaszok szempontjából nagyon kiszámítható kérdések (pl. „Voltál már szerelmes?”) már nyílt végű interakciónak számítanak? (Szerintünk még éppen, hogy nem.) Amikor egy komplex színházi nevelési előadás (TIE) szerkezete kötött, egy-egy feladat erejéig a résztvevők tanácsokat adhatnak a szereplőknek, amit a szereplők le is reagálnak, de aztán a szereplők az előre megírt foglalkozásvázlat szerint döntenek, és eszerint halad tovább a történet, az vajon nyílt végű döntéshelyzet-e? A választóvonal csak önkényesen húzható meg.

Éppen emiatt az önkényesség miatt vállaljuk annak a rizikóját, hogy egy-egy program műfaji meghatározásánál lehetséges, hogy tévedtünk. Azoknál a programoknál, amelyekben az interakciók végig a zárt végű és a nyílt végű interakciónak a határmezsgyéjén mozognak, nem mindig volt könnyű eldönteni, hogy interaktív színházzal vagy egy sajátos komplex színházi nevelési előadással van-e dolgunk. Ilyen műfajilag nehezen meghatározható programnak találtuk többek között az alábbiakat: Agyagból gyúrt mese (Círóka Bábszínház), Kucok (Tünet Együttes), Illemtan gyerekeknek (Pinceszínház), A helység kalapácsa (Csavar Színház). Minden esetben azt próbáltuk mérlegelni, mennyire van érdemi beleszólásuk a gyerekeknek abba, hogy mi történik. Lehet, hogy néha tévedtünk.

„Értelmező” színház

Ruszt József „beavató színháza” eredetileg egy *formailag és pedagógiailag* is nagyon pontosan körülhatárolható műfaj volt, napjainkban viszont csak a pedagógiai tartalom maradt meg. A „beavató” jelzőt ma már egymástól teljesen különböző formákra is használják. Mivel a kutatás során azt tapasztaltuk,

hogy a szakemberek jelentős többsége a „beavató” jelzõt nem formára, hanem pedagógia célra használja, az eredeti beavató színházi *formát* pedig meglepõen kevesen használják (összesen öt társulat),⁵⁵ ezért logikusnak látszott a „beavató” jelzõt a tartalomra megõrizni, és a formának egy új nevet találni.

Javaslatunk szerint **értelmezõ színháznak azt a formát nevezzük, amikor az elõadást gyakran, akár jeleneten belül is többször meg-megszakítja egy moderátor, aki a darabot a nézõknek értelmezi vagy az értelmezést kérdésekkel segíti.** Az értelmezõ részek rendszerint a színházi formanyelv, a szereplõk, a viszonyrendszer, a történet, a darab nyelvezete, a rendezõi szándék vagy ehhez hasonlók megértését segítik. Javaslatunk szerint, amikor a moderátor csak értelmez, de nem kérdez, azt értelmezõ színháznak, amikor kérdéseket is feltesz, azt interaktív értelmezõ színháznak nevezzük.

Kérdés: az értelmezõ színház önmagában színházi nevelési program-e?

Meglepõ módon a ruszti formát ma már nagyon kevesen használják. Összesen négy értelmezõ színházat láttunk személyesen, ebbõl kettõ interaktív volt, kettõ nem, de az egyiket egy feldolgozó beszélgetés követte. (Egy ötödikrõl csak internetes forrásokból tudunk.)

Mind az interaktív, mind a nem interaktív programok esetében azt tapasztaltuk, hogy az értelmezõ részek és a kérdések is elõre meg vannak írva. A nem interaktív elõadásokban a moderátor elõre megtanult szöveget mondott, amely a szöveggönyv része volt. Az interaktív programoknál úgy tûnt, hogy a kérdések szintén a szöveggönyv részei, ahol a közönség válaszai kiszámíthatók. Vagy azért, mert a kérdésekre jobb híján csak egyféle válasz volt adható („Ki tudja, mi a groteszk? Milyen hangerõvel beszéljenek, ha nem akarják felébreszteni a szülõket?”) vagy azért, mert a kérdésekre adott válasz érdemben nem befolyásolta a cselekményt (véleményszavazás). Abban az esetben, ha fentebb az interaktív színháznál kétségbe vontuk, hogy önmagában színházi nevelési program-e, indokolt ezt a kérdést itt is feltennünk.

Javaslatunk szerint az értelmezõ színház, ha nem kapcsolódik hozzá felkészítõ vagy feldolgozó beszélgetés vagy foglalkozás, a színházi nevelés / színházpedagógia része, de nem színházi nevelési program. Az interakció nélküli

⁵⁵ A téma szakértõje, Honti György egy 2009-es írásban összesen tíz kôszínházat, ill. független társulatot említ meg, ahol tudomása szerint volt beavató színház, részben hivatkozva Nánay István 2002-ben megjelent, Rusztról szóló monográfiájára is (http://epa.oszk.hu/00000/00011/00139/pdf/2009-7-8_szepar.pdf, 2013. szept. 15.). Hallottunk olyan vélekedésrõl, hogy a '90-es évek végén kb. 70–80 színház és társulat foglalkozott beavató színházzal, erre vonatkozó adatot azonban nem találtunk. Akárhogy is, mára a formát meglepõen kevés társulat használja.

értelmező színház nem színházi nevelési program, mert a résztvevők nem vesznek részt nyílt interakcióban. Az értelmező színház interaktív verziója sem színházi nevelési program, mert a feltett kérdések (legalábbis a megfigyelt esetek mindegyikénél) zárt dramaturgiájúak.

„Osztályterem-színház”

A 118 program megfigyelése során tanteremben láttunk színházi előadást, interaktív színházat, interaktív színházat feldolgozó beszélgetéssel, interaktív színházat feldolgozó foglalkozással, interaktív értelmező színházat és komplex színházi nevelési előadást is.

Vagyis, a formai műfajokból szinte mindent.

Nagyon úgy tűnik, hogy olyan önálló formai műfaj, hogy „tantermi színház” vagy „tantermi színházi program”, nem létezik. Az eddig felsorolt formai kategóriák szinte bármelyike megvalósítható tanteremben is. Ahogyan a programok egy része esetében azon kívül is, mert a program tanteremben és színházi körülmények között is játszható. A teljes képet áttekintve úgy tűnik tehát, hogy a „tantermi” jelző egyetlen kritériuma, hogy a program tanteremben játszódik. (Megjegyezzük: ilyen alapon lehetne akár iskolai színház vagy művelődési házi színház, múzeumi színház, könyvtári színház vagy diszko színház is.)

Mivel „fiatal”, és elsősorban nagyvonalú magánadomány által katalizált területről van szó, ez egyébként nem meglepő, mondhatni normális jelenség. A Tantermi Színházi Projekt kezdeményezőjének, Polgár Andrásnak az üdvözlendő szándéka az volt, hogy a Krétakör: Hamlet.ws előadásához hasonlóan kevés szereplős, alacsony díszlet-, jelmez- és technikaigényű, könnyen utaztatható, tantermi körülmények között is működőképes, nézőit megszólító, alacsony költségvetésű programok létrehozását és utaztatását segítse. A kritériumok kidolgozását a terület szakértőire bízta, akik – új terület lévén – keresték és keresik még a pontos határokat.

2012-ben a „tantermi színházi előadáson” kívül lehetett még indulni a következő kategóriákban is: „színházi előadás foglalkozással, színházi előadás moderált beszélgetéssel, színházi nevelés-foglalkozás, komplex drámaóra, színházi alkotói tábor”. Mivel a tantermi színházi előadás sem került definiálásra, a többi kategóriába pedig az amúgy sokféle terminológiát használó szakma nagyjából bármit beleláthatott (pl. „színházi nevelés-foglalkozás” bármi lehet), nem meglepő módon az addig is széles formai és tartalmi arzenállal rendelkező színházi nevelési programok szinte mindegyikének született tantermi adaptációja.

Lehetséges, hogy ez rendben is van így: kevés szereplős, alacsony díszlet-, jelmez és technikaigényű, könnyen utaztatható, tantermi körülmények között is működőképes, nézőit megszólító, alacsony költségvetésű programot lehet

készíteni színházi előadásból (esetleg felkészítő/feldolgozó beszélgetéssel/foglalkozással), interaktív színházból, értelmező színházból és komplex színházi nevelési előadásból (TIE) is.

Van azonban egy sajátos német módszertan, ami tovább pontosítja a tantermi színház fogalmát. A kérdés, hogy a magyarországi szakmának szüksége van-e erre.

Kérdés: Önálló forma-e az „osztályterem-színház”?

A német „Klassenzimmertheater” önálló kritériumokkal, színházi formanyelvvel, módszertannal rendelkező forma, amit tükörfordítással magyarul *osztályterem-színházként* kezdett el használni egyre több társulat. Németországban (és Ausztriában is) szinte minden kőszínház kínál *Klassenzimmertheater* programokat, amelyek rendszerint kevés szereplő ad elő (jellemzően kettő-három, de gyakoriak a monodrámák is). A darab témájában leginkább a gyerekeket, fiatalokat érintő morális, társadalmi vagy életkori kérdésekről szól, és *kifejezetten osztálytermi előadásnak íródott* (ún. *Klassenzimmertstück*). Az előadáshoz az osztálytermet nem rendezik át, a játék a standard osztálytermi kellékek (katedra, tanári asztal, padok, tábla) között, gyakran azok felhasználásával zajlik,⁵⁶ a színészek gyakran a jelenetből pontosan meghatározható szerepet kínálnak az osztálynak (ez gyakran egy osztályközösség). Mindebből következik, hogy a program alacsony díszlet-, jelmez és technikaigényű, könnyen utaztatható, alacsony költségvetésű. Az előadáshoz kapcsolódhat, de nem feltétlenül kell, hogy kapcsolódjon felkészítő/feldolgozó beszélgetés/foglalkozás.

A fentiekből látszik, hogy a német eredetű „osztályterem-színház” kifejezés a Magyarországon használatos „tantermi” jelzővel nem azonos, annál szűkebb, jól megragadható kritériumrendszerrel bíró forma. Ennek a szigorú kritériumrendszernek csak néhány hazai produkció felel meg. („Legtisztább” példája a Kolibri Gyermekek- és Ifjúsági Színház: Klamm háborúja és Kikatt c. előadásai).

Mint minden Magyarországra adaptált műfaj esetében, itt is számos kérdés merül fel:

- ▶ Kritérium-e az, hogy az előadást *csak tantermi körülmények* között lehessen játszani? Ha ezt a kritériumot elfogadjuk, akkor a Magyarországon műfajteremtőnek számító Hamlet.ws, és mellette számos másik előadás rögtön kiesik, mert lehet játszani tornateremben, aulában, de stúdiószínházban is.

⁵⁶ Ebből következik, hogy amikor osztályterem-színházat stúdiószínházban mutatnak be, ott is egy tantermet kell berendezni (padokkal, tanári asztallal, táblával) az előadás díszleteként, máskülönben az előadás nem működik.

- ▶ Osztályterem-színháznak számít-e a tantermi körülményekre adaptált komplex színházi nevelési előadás (pl. Káva: Gubanc)?
- ▶ Kritérium-e a prózai színház? Lehet-e az előadás táncszínházi (pl. Juhász Kata: A rossz tanuló felel) vagy bábszínházi (pl. Benga)?
- ▶ Kritérium-e az, hogy az alapanyag csak morális, társadalmi, életkori problémát feldolgozó kortárs *Klassenzimmertstück* legyen? Mi a helyzet a számos, egyébként morális, társadalmi és életkori problémákhoz is erősen köthető klasszikus feldolgozásával (pl. Szputnyik: Antigóné, Stúdió K: A nagy átr(uh)ázás, stb.)?

Javaslatunk szerint a vízvázlatzó kulcskérdés az, hogy *kifejezetten osztályterembe* készült-e az előadás vagy pedig *adaptáció*. Amennyiben adaptáció, úgy javaslatunk szerint a „tantermi” jelzőt érdemes használni abban az esetben, amikor a programot éppen tanteremben játsszák (és nem stúdiószínházban vagy művelődési központban). Amikor kifejezetten osztálytermi körülményekre készített produkcióról van szó, amely használja az osztályterem felszerelését, épít a padsorokban ülő diákok bevonására, akkor indokolt az „osztályterem-színház” használata. Vagyis a fenti négy kérdésnél az első kettő esetében a „tantermi” jelzőt javasoljuk, a második kettő esetében, ha kifejezetten osztályterembe szánt produkcióról van szó, akkor indokolt az „osztályterem-színház” elnevezés.

Mindezek alapján az osztályterem-színházat az alábbi kritériumokkal írjuk le:

- ▶ a darabot általában 1–6 szereplő adja elő,
- ▶ a darab témájában leginkább a gyerekeket, fiatalokat érintő morális, társadalmi vagy életkori kérdésekről szól,
- ▶ az előadáshoz az osztálytermet nem rendezik át, a játék a standard osztálytermi kellékek (katedra, tanári asztal, padok, tábla) között, gyakran azok felhasználásával zajlik,
- ▶ a színészek gyakran a jelenetből pontosan meghatározható szerepet kínálnak az osztálynak,
- ▶ a program alacsony díszlet-, jelmez és technikaigényű, könnyen utaztatható, alacsony költségvetésű.

Az elnevezés szabadon kombinálható a modell eddig bevezetett elemeivel, tehát lehetséges „osztályterem-táncszínház felkészítő beszélgetéssel és feldolgozó foglalkozással” vagy „interaktív értelmező osztályterem-színház” is. Ha nem kapcsolódik hozzá felkészítés vagy feldolgozás, az osztályterem-színház önmagában nem színházi nevelési program.

Mely produkciók lehetnének ez alapján osztályterem-színházi előadások? *A teljesség igénye nélkül* néhány példa: Káva: Akadályverseny; Kolibri Gyermek- és Ifjúsági Színház: Klamm háborúja és Kikatt; Krétakör: Mobil; Szputnyik:

Antigoné; Stúdió K: A nagy átr(uh)ázás; Hevesi Sándor Színház: Csak Rómeó és Júlia; Szkéné: Kő papír olló; Váróterem projekt: Bánk bán? Jelen!; Juhász Kata Társulat: A rossz tanuló felel; Steps on Stage: Benga.)

Nem tudjuk biztosan, szükséges-e ez a szétválasztás. Ha a javaslatunkat a szakmai konszenzus vagy a következő Tantermi Színházi Szemle kiírása felülírja, elfogadjuk.

A tantermi programoknál maradva még egyetlen „formáról” kell szót ejtenünk.

Kérdés: Önálló forma-e a „rendhagyó irodalomóra”?

Lehetséges, hogy a '90-es években még az volt.

119 szervezet színházi nevelési tevékenységeinek átolvasása során a lehető legkülönbözőbb formákról állították alkotóik azt, hogy az „rendhagyó irodalomóra”. Volt közöttük egyetlen színész által előadott verses műsor, monodráma, néhány színész által előadott tantermi színházi előadás, de nagyszínpadi produkció is. Volt továbbá interaktív színház, értelmező színház, beszélgetés és dramatikus elemeket tartalmazó foglalkozás, ahogy volt közöttük drámaóra, készségfejlesztő játéksor és kirándulás is. Még az sem volt közös nevező, hogy ennek a rendhagyó órának az osztályteremben kellene történnie, igazából az egyetlen közös pont csak annyi volt, hogy témájában az összes ilyen nevű program valamilyen módon az irodalom tananyagához kapcsolódott. Ezt leszámítva a „rendhagyó irodalomóra” mint önálló műfaj, értelmezhetetlennek tűnik.

Az átláthatóság és összehasonlíthatóság érdekében erősen javasoljuk a „rendhagyó irodalomóra” mint *formai* kategória mellőzését.

A „rendhagyó irodalomóra” ma már szerintünk nem formai kategória. Úgy gondoljuk viszont, hogy része egy másik kategóriának egy másik rendszerben: mégpedig a pedagógiai céljuk szerint *ismeretátadó* programok közé tartozik (ld. lentebb).

„Komplex színházi nevelési előadás (TIE)”

Talán a teljes színházi nevelés területén egyedülálló, hogy a műfaj részletes, konszenzuson alapuló definícióval rendelkezik. 2010-ben Gödöllőn, a Színházi Nevelési Társulatok Országos Találkozóján a területtel foglalkozó szakemberek egyrészt meggyeztek a „színházi nevelési előadás” elnevezésben, másrészt meghatároztak hat olyan irányelvet, amelynek minden ilyen programnak meg kell felelnie. Ezek (a Káva Kulturális Műhely tolmácsolásában) a következők:

1. „művészi igénnyel, színházi eszközökkel megfogalmazott emberi problémákat és ebből fakadó helyzeteket vizsgálnak, drámapedagógiai eszközökkel, interaktív módon;
2. színházi és pedagógiai téren egyaránt felkészült szakembereket kívánnak;
3. általában már egy létező közösség (a gyerekek és fiatalok esetében ez jellemzően az iskolai osztály) tagjait várják résztvevőként;
4. egységes szerkezetbe foglalt színházi részből / részekből, és drámapedagógiai eszközökkel történő feldolgozó részből / részekből állnak;
5. pontosan meghatározott pedagógiai célokkal rendelkeznek;
6. alapvető fontosságot tulajdonítanak a partneri kommunikációnak színész-drámatanárok és résztvevők között, vagyis a résztvevők alkotótársak, akiknek gondolatai beépülnek a programba.”⁵⁷

A fenti irányelvekkel (amelyek kidolgozásában e könyv szerzői is részt vettek) egyetlen gond, hogy jellemzően tartalmi, és nem formai irányból közelítenek a műfajhoz. Ha jól megnézzük, akkor ezen tartalmi kritériumok mindegyike akár igaz lehetne egy színházi előadásra is feldolgozó foglalkozással. (Nem csoda, hiszen a TIE „hőskorában” több olyan programja is futott a színházi nevelési társulatoknak, amelyek formailag színházi előadások voltak feldolgozó foglalkozással.)

Mivel jelenleg formai kategorizálásra teszünk kísérletet, ezért sajnós a fenti definíciót nem tudjuk használni. A formai jellemzők tekintetében a színházi nevelési társulatok honlapjai nem nyújtanak sok támpontot. A társulatok szívesen és sokat írnak munkájukról, de szinte kizárólag tartalmi (művészeti, pedagógiai) irányból közelítenek.

A szerzőknek nehéz dolguk van, amikor formai definícióra tesznek javaslatot ebben a műfajban. Azért, mert egy „tradicionálisan” zárt körről van szó sajátos viszonyrendszerrel. Jelen kiadványban is a legtöbb komplex színházi nevelési előadás (TIE) a tizenegy, évek (vagy néha évtizedek) óta működő társulathoz köthető (21. Színház, Escargo Hajója Színházi és Nevelési Szövetkezet, Garabonciás Színtársulat, Káva Kulturális Műhely, Kecskeméti Ifjúsági Otthon, Kerekasztal Színházi Nevelési Központ, Kompánia Színházi Társulat, Kontraszt Műhely, Montázs Egyesület, Nyitott Kör Egyesület, RÉV Színházi és Nevelési Társulat).

Igaz, a *forma* terjedését mutatja, hogy további tíz társulat tizenegy programjában szintén ehhez a formához nyúlt (Rajtam/kívül projekt, FAQ Színházi Társulat: Gáton, Jászberény Város Óvodai Intézménye Drámajáték munkaközösség: Titkos út, Krétakör: Mobil, Manna Kulturális Egyesület: Sorslabirintus, Móricz Zsigmond Színház: Rómeó és Júlia, MU Színház: Pirézek és Születés, (Sic!) Társulat: Life short learning, Teleszterion Kulturális Egyesület: Kicsik és

⁵⁷ <http://www.kavaszhaz.hu/Definicio>, 2013. szept. 9.

nagyok, Trainingspot Társulat: Hangállam). A példák alapján látszik, hogy a műfaj eredendően a függetlenek körében elterjedt, az egyetlen kivétel a nyíregyházi Móricz Zsigmond Színház programja.

Javaslatunk szerint a komplex színházi nevelési előadás (TIE) forma alapján a következőképpen határozható meg: olyan színházi nevelési program, amelyben

- ▶ színházi előadás-részletek vagy jelenetsorok, felkészítő és feldolgozó beszélgetések és dramatikus munkaformák egyaránt megtalálhatók,
- ▶ jellemzően többféle munkaformát, ezekben gyakran többféle szerepet és nézőpontot kínálnak a résztvevőknek,
- ▶ ezen munkaformák között gyakoriak a váltások,
- ▶ a színházi részek és a felkészítő / feldolgozó részek nem válnak el, hanem együttesen adnak ki egy szerves egészet,
- ▶ a program kb. 2–4 óra időtartamú, többnyire tanrendbe van illesztve, és meghatározott korcsoportba tartozó résztvevőknek készült.

A definíció véleményezésében számítunk a színházi nevelési társulatok közösségére.

Kérdés: Lehet-e jobb elnevezést találni, mint a „komplex színházi nevelési előadás (TIE)”?

Ahogy az a fejezet első felében láttuk, az angol „Theatre in Education” módszertan alapján dolgozó társulat, majd társulatok munkájára a „színházi nevelés” kifejezést használták egészen a '90-es évek végéig. (A mai napig erről árulkodik az ország első TIE társulatának elnevezése is: Kerekasztal Színházi Nevelési Központ.) A kétezres évek elejétől a kifejezés jelentéstáguláson ment keresztül, és innentől kezdve a színházi nevelési társulatok folyamatosan küzdenek azzal, hogy elnevezést találjanak saját műfajukra. Ezt a problémát a mai napig nem sikerült megoldaniuk, és valószínűleg nekünk sem fog.

A „TIE” betűszó Magyarországon a szakmán kívül nem jelent semmit, egy kívülálló számára nem hangzik túl barátságosan, a „TIE-program” vagy a „TIE-foglalkozás” marketing szempontból nem túl szerencsés kifejezések. Ráadásul tapasztalatból tudjuk, hogy Angliában, Amerikában és Ausztráliában is a szakmán kívüliek a betűszóról a csokornyakkendőre, rosszabb esetben a Csillagok háborújából Darth Vader TIE-bombázójára asszociálnak, így a szakmán kívül a TIE nemzetközi viszonylatban sem tűnik szerencsés választásnak. Érdeemes lenne tehát egy magyar nyelvű elnevezést találni, ami kellőképpen megkülönbözteti ezeket a programokat a többi színházi nevelési programtól. Két lehetőség kínálkozik, ebből az egyik a gyakorlatban járhatatlan.

A hazai gyakorlat alapján tettünk korábban egy javaslatot arra, hogy a színházi nevelést és a színházpedagógiát használja a szakma szinonimaként. Ez elviekben megnyitja az utat annak, hogy a „színházi nevelés” kifejezést újra csak a TIE programokra lehessen használni, abban az esetben, ha egységes országos konszenzus alakulna ki abban, hogy minden más viszont „színházpedagógia” (így ez a könyv is Színházpedagógiai programok kézikönyve, a TIE programokon kívül minden más színházpedagógiai program, és mindenhol, ahol eddig színházi nevelést vagy színházi nevelés / színházpedagógiát írtunk, ott valójában csak színházpedagógiára gondoltunk). Bár egy ilyen „resztoráció” megoldása végre a TIE magyarításának két évtizedes vesszőfutását, mivel ennek a keresztülvitele a teljes szakmán csaknem teljesen esélytelen, így marad az a megoldás, hogy keressük meg azt a lehető leginkább elkülönítő kifejezést, amelyben „csak” a színházi nevelési társulatoknak kell egymás között megegyezniük.

2010-ben, ugyanazon a tanácskozáson, amikor a korábban idézett definíció megszületett, a társulatok javaslatot tettek a „színházi nevelési előadás” kifejezésre. Mi ezt a magunk részéről kiegészítenénk a ’90-es évek óta alkalmanként használt „komplex” jelzővel, amely az ilyen programok összetettségére utal, és nem minőségi kategória.

Javaslatunk szerint könyvünkben mi következetesen a „komplex színházi nevelési előadás (TIE)” elnevezést használjuk, de érezzük, hogy nem elég jó. A szakma több, TIE programokban nem érintett szereplője jelezte, hogy az „előadás” kifejezés passzivitást sugall. Mi a „gödöllői konszenzus” miatt tartjuk magunkat az elnevezéshez: a színházi nevelési társulatok értelmezése szerint ugyanis a színházi részek a feldolgozó részekkel szerves egységben színházi előadásként is értelmezhetők. Ha a színházi nevelési társulatok előállnak egy más elnevezéssel, szívesen átvesszük.

Kérdés: Önálló műfaj-e a „részvételi színház”?

„A Résztevő Színháza (ARS)” kifejezést saját módszer-együttesére alkotta meg és szeretné fenntartani a Káva Kulturális Műhely. Ennek ellenére az ehhez nagyon hasonló „részvételi színház” kifejezés az utóbbi időben mind gyakrabban kerül elő olyan színházi nevelési programok esetében, ahol a színész-drámatanárok és a résztvevők is szinte folyamatosan szerepben vannak a teljes program ideje alatt (pl. Kerekasztal: Fogságban; Káva: Akadályverseny, Bábok, Gubanc, Emlékezés drámái; Krétakör: Mobil; Rajtam/kívül).

Ha a részvételi színház valóban önálló forma, akkor a következők jellemzik:⁵⁸

- ▶ nem válik el élesen a színházi és a drámás rész, hanem ezek egybefolyanak,

⁵⁸ Vági Eszter leírása alapján.

- ▶ a színész-drámatanár szinte a program teljes ideje alatt szerepben van,
- ▶ nagyon gyakori, hogy a résztvevők is folyamatosan szerepben vannak (de nem feltétlenül),
- ▶ a résztvevő folyamatos döntéshelyzetben van: nézőként vagy játszóként vesz részt a programban.

Mivel „fiatal” műfajról van szó, számos kérdés is övezi:

- ▶ A „részvételhez” szükséges-e, hogy a résztvevők is szerepben legyenek?
- ▶ A „részvételhez” szükséges-e, hogy a résztvevők is cselekedjenek?
- ▶ Vajon ez valóban formai vagy inkább a bevonódás mértékére vonatkozó kategória-e?
- ▶ Vajon ez színház-e? Egy „részvételi színházi” produkció után a résztvevők körében éles vita alakult ki erről a kérdésről. Akik azt állították, hogy a program nem volt színház, azzal érveltek, hogy „a színházban a közönségnek és nem a közönséggel játszanak”, illetve, hogy valami „minél interaktívabb, annál kevésbé színház”. Érvként elhangzott még az is, hogy „a színház az nélkülem is működne, de itt, ha minden néző néző lenne, akkor nem működne, csak kínos csend lenne”, illetve az is, hogy „*a színházban nem kell gondolkodni, csak nézni*”. (Ezek az idézetek egyébként legalább annyira szólnak a fiatalok fejében élő színházképről, mint a műfajról, de mivel ezek a programok nekik készülnek, ezért ezeket a hangokat figyelembe kell venni.)
- ▶ Az előző kérdéshez szorosan illeszkedve: hol a határ a részvételi színház és a többtanáros drámaóra között?

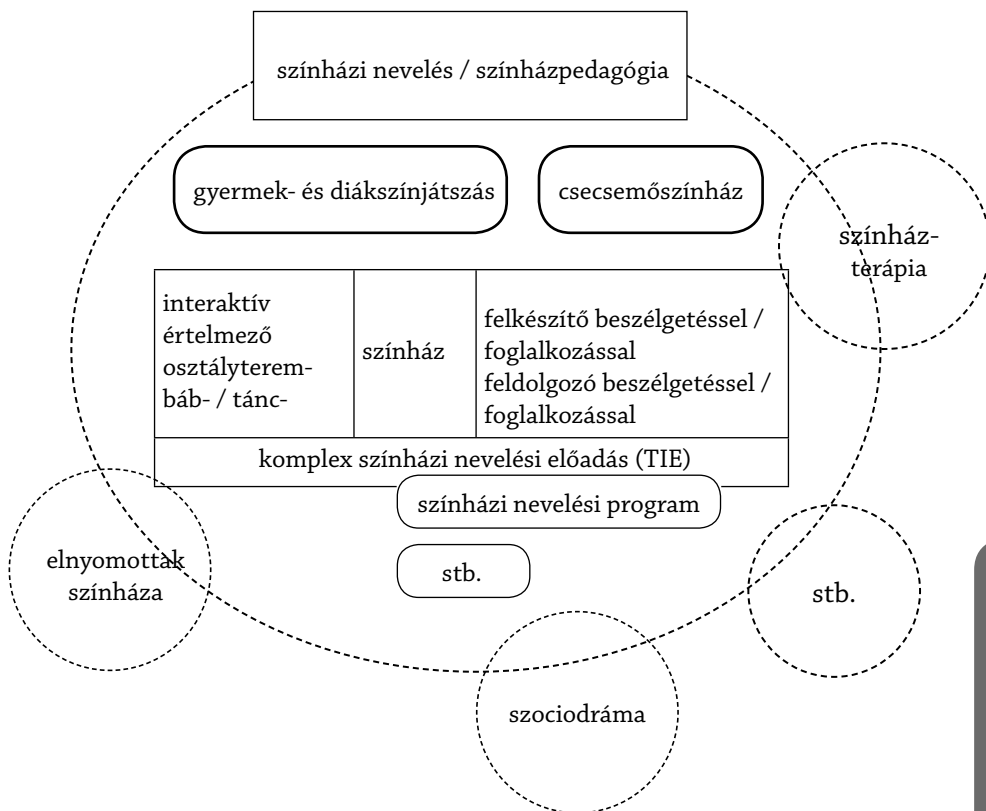
Mivel itt még több a kérdésünk, mint a válaszungk, ezért **jelenleg a részvételi színházat nem javasoljuk önálló formai kategóriának**, de a szakma számára ezt érvényes kérdésnek gondoljuk.

A modell alkalmazása

Megvan tehát a modell összes eleme:

interaktív értelmező osztályterem- báb- / tánc-	színház	felkészítő beszélgetéssel / foglalkozással feldolgozó beszélgetéssel / foglalkozással
komplex színházi nevelési előadás (TIE)		

»358 A modell a következőképpen illeszkedik az eddig bevezetett fogalmakhoz:

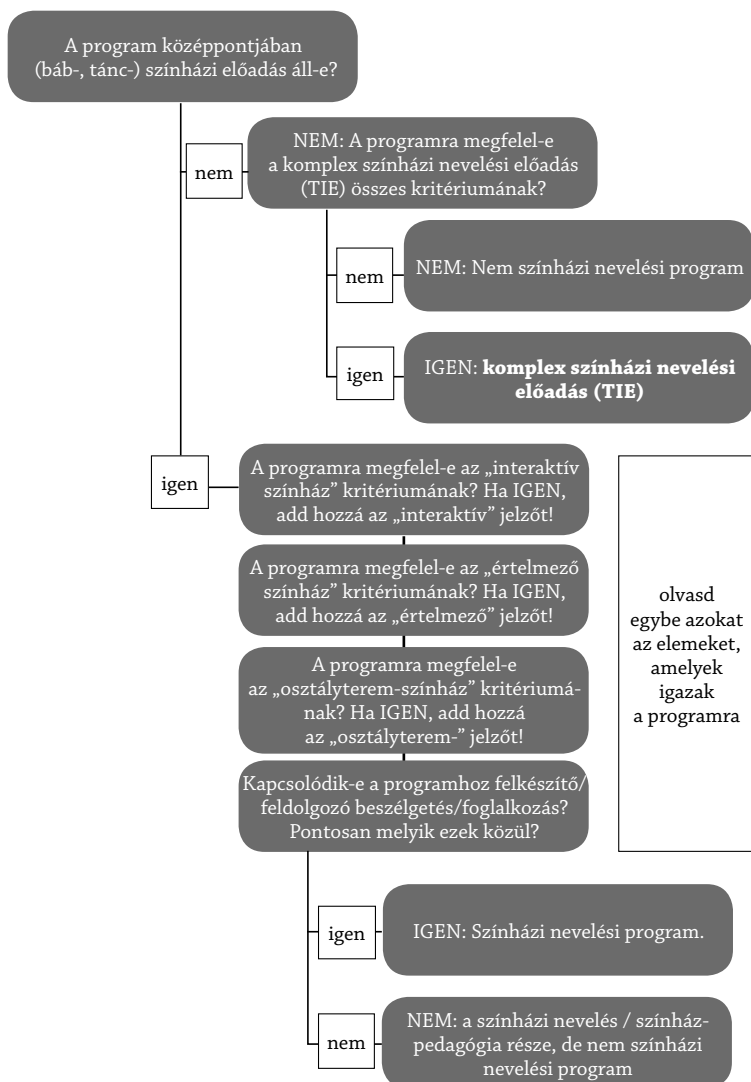
- ▶ A színházi nevelés / színházpedagógia határai nem definiálhatók pontosan. Számos határterületi műfajjal (pl. elnyomottak színháza, szociodráma, színházterápia) részben átfedésben is van.
- ▶ A színházi nevelési program egy jól körülhatárolt műfaj a színházi nevelésen / színházpedagógián belül. A színházi nevelési programok mellett más műfajok is részei a színházi nevelésnek / színházpedagógiának (pl. csecsemőszínház, gyermek- és diákszínjátszás, stb.).
- ▶ A színházi előadást önmagában nem tekintjük színházi nevelési programnak, akkor sem, ha valamennyi jelző kapcsolódik hozzá (pl. interaktívak értelmező osztályterem-színház). Ezek a formák önmagukban a színházi nevelés / színházpedagógia szélesebb területéhez tartoznak, de nem színházi nevelési programok. Ha beszélgetés vagy foglalkozás kapcsolódik hozzájuk, akkor már színházi nevelési programok.
- ▶ A komplex színházi nevelési előadás (TIE) színházi nevelési program.

Ahogy eddig is említettük, a komplex színházi nevelési előadást leszámítva a modell összes eleme szabadon kombinálható, és a feltüntetett sorrendben

logikusan összeolvasandó. Ha egy szervezet eszerint a modell szerint akarja besorolni programját, egyszerű csak az összes eleméről végig kell gondolnia, igaz-e a programra, és az összes olyan elemet, amelyet igaznak talált, csak sorrendben össze kell olvasnia.

Lehet, hogy a program egy „interaktív színház”, mert csak annak a kritériumnak felel meg. Lehet, hogy „színház feldolgozó beszélgetéssel”. De lehetséges pl. „interaktív értelmező osztályterem-színház”, ahogyan „interaktív táncszínház felkészítő beszélgetéssel és feldolgozó foglalkozással is” (és találkoztunk is ilyenekkel).

Segítség a program elnevezésének meghatározásához:

Az általunk javasolt formai kategorizálást átvezettük a Katalógus valamennyi programjára is, így ott számos konkrét példán keresztül követhető annak alkalmazása.

Kik vezetik a programokat, és hogy is hívjuk őket?

A szakma egyik „slágertémájára” csak röviden térnénk ki. Javaslatunk szerint a szakma többségi nyelvhasználatát átvéve

- ▶ a színházi nevelési programok programvezetőit hívjuk **színházpedagógusnak** vagy **színházi nevelési szakembernek** (szinonimák),
- ▶ a komplex színházi nevelési előadás (TIE) közreműködőit pedig **színész-drámatanárnak**.

Annak meghatározása, hogy ezen elnevezések használatához milyen végzettség és/vagy gyakorlat szükséges, nem lehet egy kutatás tárgya. A könyv vége felé pedig további kérdéseket teszünk fel ezzel kapcsolatban.

Kategorizálás pedagógiai cél alapján

Ahogy az korábban is jeleztük, javaslatunk szerint a forma szerinti kategorizálást el kell különíteni az alkotók pedagógiai célja szerinti kategorizálástól. A programok meglátogatása és a programleírások átolvasása során fokozatosan körvonalazódott előttünk, majd ezt a statisztikai elemzés is alátámasztotta, hogy öt jelentősebb pedagógiai cél mentén az összes program besorolható. A pedagógiai cél alapkritériuma egy színházi nevelési programnak, ahogyan azt fentebb meghatároztuk. Értelemszerűen minden program több területre hat (pl. alig van olyan program, amely ne adna át valamit a színház működéséről, tehát ne lenne *beavató*), de általában egy cél mindig hangsúlyosan kiemelkedik az alábbiak közül.

A javasolt öt kategória a következő:

- ▶ **Emberi/társadalmi kérdéseket felvető:** morális, emberi, társadalmi, filozófiai kérdéseket vizsgáló programok. Ezek a programok gyakran valamilyen *központi kérdést, központi állítást vagy központi problémát* vizsgálnak, és az irányzattól függően (ld. következő rész) vagy a probléma megértésére, vagy annak megoldására törekszenek. A legtöbb komplex színházi nevelési előadás (TIE) ide tartozik.
- ▶ **Beavató:** a színházi formanyelv értését, a darab értelmezését, a szöveg nyelvezetét, a rendező szándékát, a színház működésének megismerését segítő programok. *A legtöbb értelmező színház beavató célzatú, de beavató*

program nemcsak a klasszikus ruszti formában, hanem a korábban ismertetett bármely formában megvalósulhat.

- ▶ **Ismeretátadó:** elsődlegesen a NAT-hoz kapcsolódó tananyagismeret átadását (pl. irodalom) vagy egyéb ismeret átadását célzó programok. Megítélésünk szerint a rendhagyó irodalomóra mint pedagógiai cél értelmezhető: ezen programok az irodalom tananyagához kapcsolódnak. Véleményünk szerint ezt a logikát követve egy-egy színházi nevelési program lehetne akár „rendhagyó történelemóra” is (ill. valamennyi erkölcsi- vagy morális kérdést vizsgáló, emberi/társadalmi kérdéseket felvető program egyben „rendhagyó osztályfőnöki óra” vagy „rendhagyó etika óra” is).
- ▶ **Prevenációs:** a függőség és a szerhasználat megelőzésére, pszichológiai vagy pszichiátriai problémák kezelésére vagy baleset- és bűnmegelőzésre szakosodott programok. Ezek a programok a színházi részben gyakran (de nem feltétlenül) felmutatják a függőséget, a balesetet vagy a bűncselekményt, majd a résztvevőkkel arra keresik a választ, hogyan lehetett volna mindezt megelőzni.
- ▶ **Készségfejlesztő:** különféle kompetenciákat, készségeket (pl. kommunikáció, idegen nyelv, kreativitás, mozgás, nonverbalitás, kézügyesség stb.) fejlesztő programok.

A legtöbb program hangsúlyosan ezen célok egyikébe illeszkedik, bár emellett részben megvalósít más célokat is. A könyv Katalógus fejezetében a forma mellett a pedagógiai célt tüntettük még fel. Lehetséges, hogy egy társulat nemcsak az adott formán belül szeretné felvenni a kapcsolatot azokkal, akik hozzá hasonló programokat készítenek, hanem sokkal inkább azok iránt érdeklődik, akik hasonló pedagógiai szándékok mentén dolgoznak.

Megítélésünk szerint a forma és a pedagógiai cél alapján egy-egy program jól kategorizálható, egy egységes rendszerben elhelyezhető. Egy olyan kiegészítő információ van még, amely segíthet egy program elhelyezésében: ez pedig az, hogy alkotói milyen irányzatot képviselnek.

Kategorizálás irányzat (iskola, módszertan) alapján

A megfigyelések során először arra lettünk figyelmesek, hogy a területen dolgozik több olyan keresett drámapedagógus, színész vagy rendező, akik különböző szervezeteknél is visznek programokat, de a szervezeti háttértől, a színházi előadástól és az előadás központi témájától függetlenül mindig hasonló szerkezetű foglalkozásokat, programokat állítanak össze. Ahogyan egyre több programot láttunk, feltűnt az is, hogy egy-egy iskolához tartozó drámatanárok az ország különböző pontjain és akár nagyon különböző színházi háttér mellett is hasonló munkaformákat részesítenek előnyben, hasonló szerkezet mentén építik fel

óráikat, hasonló a kérdezéstechnikájuk, alkalmanként a szóhasználatuk, sőt a diákokkal való interakció során a hangszínük változása is.

Lassan világossá vált, hogy egyfajta sajátos „genealógia”, szakmai-módszertani „családfa” rajzolható fel az alapján, ki kitől tanult, ki milyen módszertant vett át, kinek a munkásságára milyen külföldi vagy hazai módszertan volt hatással. Úgy gondoljuk, hogy ez az a harmadik, kiegészítő információ, amely alapján minden program a forma és a pedagógiai cél mellett elhelyezhetővé válik egy egységes rendszerben: hogy a program alkotói milyen irányzatot követnek.

A nehézség az, hogy itt nem lehet annyira pontos, jól elkülöníthető kategóriákat alkotni, mint az előző kettő esetében. Több okból sem: egyrészt mert az egyes irányok nemzetközi szinten is hatottak és hatnak egymásra, másrészt mert minden alkotót értek hatások több irányból is (pl. akik a német Theaterpädagogik irányt adaptálták, ismerik az angolszász módszertant is, és elemeket alkalmaznak is belőle), harmadrészt, mert egy-egy irányzatban belül nem lehet eléggé diszkrét alkategóriákat alkotni (a szó mindkét értelmében).

Tudjuk, hogy az itt következő résszel még ingoványosabb talajra lépünk, és talán ez fogja a könyv kapcsán a legtöbb vitát kiváltani. Szeretnénk hangsúlyozni, hogy nem vagyunk szakértői az itt bemutatásra kerülő összes irányzatnak, és nem is szeretnénk ezt a hatást kelteni. Egyáltalán *nem célunk, hogy részletes bevezetést adjunk az egyes irányzatokba vagy, hogy azokat pontosan definiáljuk* (már csak azért sem, mert ezzel az irányzatok nemzetközi szinten is küzdenek). Egy-egy történeti adatot az elhelyezhetőség végett közlünk, de *nem törekszünk a teljes körű történeti áttekintésre*. Csak az irányokat szeretnénk felmutatni, és akit egy-egy irány jobban érdekel, annak javasoljuk, hogy vagy olvasson utána, vagy lépjen kapcsolatba annak képviselőivel. Összes erőfeszítésünk ellenére lehetséges, hogy egy-egy szakembert vagy társulatot más irányzatnál tüntettünk fel, mint ahova tartozónak érzi magát. Készek vagyunk a fejezet korrigendumát közzétenni, ha ez több esetben lenne így.

Összesen hat irányzatot, és esetenként annak különböző leágazásait azonosítottuk be.

Három külföldi gyökerű irányzat:

- ▶ angolszász tanítási dráma (DIE, drama in education) és színházi nevelés (TIE, theatre in education)
- ▶ germán színházpedagógia (Theaterpädagogik)
- ▶ theARTo horvát irány

Három hazai gyökerű irányzat:

- ▶ magyar drámapedagógiai hagyomány
- ▶ Ruszt József beavató színháza
- ▶ a színészképzés és a próbafolyamat eszköztára

- feldolgozó beszélgetés
- tánc- és mozgásszínház

Érdekesképpén említjük, hogy a frankofón irányzat adaptációja, amelyben színészek és rendezők dolgoznak diákokkal iskolai keretek között tanítási időben, tudomásunk szerint nincs jelen Magyarországon. Többen dolgoznak részben hasonló módszertannal (KOMA, nyíregyházi Móricz Zsigmond Színház, Maladype), ill. talán leginkább az Ádámok és Évák mozgalom hasonlít ehhez, de tudomásunk szerint egyik esetben sem a francia modell adaptációjáról van szó.

*Angolszász tanítási dráma és színházi nevelés
(drama in education / theatre in education)*

Az alap: Jonothan Neelands és Kaposi László

A mai magyar színházi nevelési programok többségének gyökere az angliai *drama in education* és *theatre in education* módszertanának hazai adaptációja. Azért hívjuk angolszász módszernek, mert Nagy-Britannián kívül Ausztráliában, Kanadában és Amerika bizonyos területein is jelen van a módszer, illetve Skandinávia jelentős részén is adaptálták. Kelet-Európában Magyarországon, Csehországban és Lengyelországban elterjedt (mindhárom országban egyetemi képzések is vannak). Vélhetően világviszonylatban is a legelterjedtebb drámapedagógiai / színházi nevelési irányzat.

1992-ben Kaposi László megalapította a Kerekasztal Színházi Nevelési Központon, majd szintén a '90-es évek elején kidolgozta 120 órás tanítási dráma tanfolyamát (elsősorban Szauder Erik szakfordításai, egy birminghami tanulmányút, valamint David Davis és néhány további brit szakember mesterkurzusai és saját gyakorlata alapján). A színházi nevelési programok alkotóinak jelentős része vagy elvégezte a 120 órás tanfolyamot, vagy valamikor a Kerekasztal munkatársa volt, vagy pedig olyantól tanult, aki az előző két csoportba tartozik. Kaposi László szerepe mindebben elvitathatatlan.

A 120 órás tanfolyam erős elméleti alapozás mellett (drámapedagógiai irányzatok, dramaturgiai alapismeretek) képességfejlesztő gyakorlatokat tanít, majd egy elsősorban Jonothan Neelands munkássága alapján kidolgozott komplex tervezési és óravezetési rendszert ad át.⁵⁹ Jonothan Neelands munkásságából

⁵⁹ Nincs lehetőségünk a képzés teljes tematikáját részletekbe menően ismertetni, de a legfrissebb képzés tematikája letölthető innen: http://www.drama.hu/sites/default/files/tanfolyami_tajekoztato_2013.doc.

elsősorban a „*Structuring Drama Work*”⁶⁰ és a „*Making Sense of Drama*”⁶¹ c. könyveire épít a kurzus. A képzésen résztvevők megtanulnak különféle dramatikus elemekből, ún. *konvenciókból* drámaórákat szerkeszteni és azokat levezetni. A képzések lassan húsz éve apróbb változtatások mellett nagyjából azonos tematika mentén futnak, ez idő alatt több generációnyi drámatanár tanulta meg a módszert, közülük többen ezt ma már más képzéseken oktatják is, és/vagy a színházi nevelésben dolgoznak.

Jonathan Neelands és az ő munkáját továbbfejlesztő Kaposi László rendszere logikus, átlátható és tanítható, vagyis az elemeit szinte bármely színész vagy pedagógus meg tudja tanulni, gyakorlással képessé válik a rendszer elemeiből drámaórákat tervezni, azokat levezetni. A mai színházi nevelési szcénán a lehető legkülönbözőbb szervezeti háttérű, formájú és célú programoknál találkozunk ezzel a módszertannal.

Annak ellenére, hogy a tanfolyam résztvevői majd’ ötven különböző konvenciót megtanulnak, a programvezetők jelentős többsége ebből csak mintegy tízet használ biztonsággal (*állókép, gondolatkövetés, szerep a falon, levelek / naplók / újságok / üzenetek, a teljes csoportot megmozgató szerepjáték, kiscsoportos improvizáció, forró szék, a tanár szerepben, fórum színház*), ezeken kívül más konvencióval nagyon ritkán találkoztunk. Szinte mindenhol a Neelands-féle óraszerkesztést láttuk, miközben nagyrészt hiányzik a magyar színházi nevelési palettáról Dorothy Heathcote, Gavin Bolton, Cecily O’Neill, David Davis, David Booth és számos más önálló szerkesztési és vezetési stílust használó angol szakember megközelítései.

Kőszínházi adaptációk

Több kőszínházban gyakorlat, hogy a színházi előadáshoz egy klasszikus felépítésű drámaóra kapcsolódik, amit rendszerint az előadástól függetlenül tart meg egy vagy több drámatanár. Egyebek mellett ilyen gyakorlattal találkoztunk a kaposvári Csiky Gergely Színházban (Tolnai Mária, Gombos Péter), a zalaegerszegi Griff Bábszínházban (Medgyesi Anna), vagy a tatabányai Jászai Mari Színházban (Kontraszt Műhely).

Ugyancsak az angolszász módszertanra épül a két legnagyobb színházi nevelési program repertoárral rendelkező kőszínház, a Kolibri Gyermek- és Ifjúsági

⁶⁰ Ebből egy rész jelent meg magyarul „Konvenciók” címmel a Drámapedagógiai olvasókönyvben, Magyar Drámapedagógiai Társaság, Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest, 1995

⁶¹ Magyarul: Dráma a tanulás szolgálatában. Magyar Drámapedagógiai Társaság, Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest, 1994

Színház (vezető színházpedagógus: Végvári Viktória) és a Bárga Színház (vezető színházpedagógusok: Gyevi-Bíró Eszter és Vidovszky György) gyakorlata is. Mindkét helyszínen öt-hat drámatanár dolgozik, közöttük részben átfedés is van, és mindkét helyszínen a helyi „színházpedagógiai műhely” vezetői egyben a Szabad Kurzus Alapítvány munkatársai is. A két színházpedagógiai műhely gyakorlata, felfogása között számos eltérés van, de felfedezhetünk hasonlóságokat is mind a szerkesztés, mind a feldolgozó foglalkozás által kitűzött célok tekintetében.

Mivel mindkét műhely régóta működik, mindkét hely szolgált már modellül más intézmények vagy újonnan létrejött csoportok számára is. Érdekes megfigyelni, mennyiben „hagyományozódik” ezáltal tovább az adott színházpedagógiai műhely munkamódszere. Gyevi-Bíró Eszter tanítványa volt a Karinthy Színházban, majd a következő évadtól a Magyar Színházban is dolgozó Kámán Orsolya, és az ő foglalkozásaiból merített a kaposvári Csiky Gergely Színházban is dolgozó Sárközi Angéla, valamint a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színházban Madák Zsuzsanna. Többek között a Kolibriben is „leste el” a drámás módszereket a Benga produkció egyik tagja, Czupi Dániel.

További kőszínházak is alkalmaznak olyan szakembert, aki az angolszász módszertan alapján dolgozik. A Vojtina Bábszínházban Láposi Terka részben az angolszász gyakorlatból, részben a magyar drámapedagógiai hagyományból merítve építette fel a bábszínházon belül saját „tagozatát”. A Nemzeti Táncszínház által alkalmazott színházpedagógus, Egervári György a Kolibri Színházban is dolgozik, és két évtizedes gyakorlata van az angolszász módszertanban (a feldolgozó foglalkozásokhoz gyakran csatlakoznak hozzá volt kollégái a Kerekasztalból). A Soproni Petőfi Színházban az alkotók (Németh Ervin, Molnár Anikó) a maguk rendezte előadást követően tartanak feldolgozást. Az egri Gárdonyi Géza Színházban a Kontraszt Műhely drámatanárai és a színház két színésze dolgoznak közösen.

Színházi nevelési társulatok

Jelenleg tizenegy színházi nevelési társulat működik több-kevesebb rendszerességgel az országban.⁶² Miközben minden társulat kísérletezik saját útjának megtalálásával, mindegyikre az indulásnál elkerülhetetlenül hatással volt az a színházi nevelési gyakorlat, ahogyan a Kerekasztal, majd később a Káva

⁶² 21. Színház, Escargo Hajója Színházi és Nevelési Szövetkezet, Garabonciás Színtársulat, Káva Kulturális Műhely, Kecskeméti Ifjúsági Otthon, Kerekasztal Színházi Nevelési Központ, Kompánia Színházi Társulat, Kontraszt Műhely, Montázs Egyesület, Nyitott Kör Egyesület, RÉV Színházi és Nevelési Társulat

építette fel programjait. A kezdeti, „színházi előadás felkészítő foglalkozással”, illetve „színházi előadás feldolgozó foglalkozással” formák még ma is fellelhetők több társulatnál. Ezt a formát aztán idővel felváltotta az, amit ma „komplex színházi nevelési előadásnak” (TIE) hívunk, ahol színházi előadás-részletek vagy jelenetsorok, beszélgetések és dramatikus munkaformák váltják egymást.

A Kerekasztal Színházi Nevelési Központtal több, mint húsz éves működése alatt csaknem negyven színész-drámatanár dolgozott együtt, közülük többen ma is aktívak a területen, saját társulatot működtetnek és/vagy valamely kőszínháznál vagy független társulatnál dolgoznak. A Káva Kulturális Műhely öt tagján (ebből négyen alapítók) kívül többek között a Kerekasztalnál dolgozott (vagy jelenleg is dolgozik) Meszlényi-Bodnár Zoltán (Nyitott Kör), Egervári György (Kolibri Színház, Nemzeti Táncszínház), Kálócz László (Kolibri Színház), Varju Nándor (RÉV), Bagaméry Orsolya (Trainingspot), Tárnoki Márk (FAQ), és Bethlenfalvy Ádám is (jelen könyv társszerzője). Szintén kerekasztalos „ihletettségu” a Jászberényi Óvodai Munkaközösség „Titkos út” c. programja.

Az utóbbi években több jelentősebb hatás is érte a színházi nevelési társulatokat, és a „hőskorhoz” képest mind formájában, mind tartalmában, mind céljait tekintve jelentősen eltérő programok születnek. Az egyik ilyen hatás Edward Bond angol író munkássága és a vele szorosan együttműködő Chris Cooper, a birminghami Big Brum színházi nevelési társulat művészeti vezetője, aki már számos mesterképzést tartott Magyarországon. A másik hatást főként a Káva esetében a Krétakört újjászervező Schilling Árpáddal való közös munka és a közösségi színházi kísérletek jelentették. Ez a két hatás együttesen vezetett el ahhoz a formához, amit többen részvételi színházként, illetve a Káva (saját módszerére fenntartva az elnevezést) „A Résztvevő Színházként” nevezett el.

A Résztvevő Színháza elnevezéssel képzéssorozatot is indított a Káva, ennek résztvevői nagyjából megegyeznek azokkal a szakemberekkel, akik Chris Cooper képzésein is jelen szoktak lenni. Itt is érdekes megfigyelni a Káva és/vagy Chris Cooper képzésein részt vevő szakemberek munkáján azoknak hatásait: közülük tartozik többek között Róbert Júlia (Szputnyik Hajózási Társaság, Nemzeti Színház volt programja, MU Színház), Pass Andrea (Szkéné), Sebők Bori (Trafó), Bernáth Flóra (Rajtam/kívül) és Szabó Vera (Sic!). Végül, de nem utolsó sorban a kőszínházi világból szeretnénk említeni Végh Ildikót (budapesti Katona József Színház), akinek munkájára ezek a kurzusok hatással voltak, de főként a német színházpedagógia módszertana szerint dolgozik.

Germán színházpedagógia (Theaterpädagogik)

A német színházpedagógia (vagy inkább germán, mert Ausztriában és Svájc bizonyos területein is megtalálható) egy komplex pedagógiai és közösségépítő módszeregyüttes elsősorban kőszínházakban. A terület Németországban is küzd az öndefiníálással, így leginkább tevékenységein keresztül jellemezhető. Egyrészt olyan heteken, hónapokon vagy akár éveken át tartó projektek jellemzik, amelyek a színház közösségépítő funkcióját erősítik a városban / kerületben, másrészt a színházi előadások felkészítő és feldolgozó programjai.

Ezekben a felkészítő, feldolgozó foglalkozásokban az angolszász módszertanhoz képest jelentősen kevesebb a szerepbeléptetés, ami szerepet kínál, az gyakran nem lép túl az állóképeken. Sokkal inkább a központi téma sokféle szempontból való átgondolásán, több munkaformában való átbeszélésén van a hangsúly.

Magyarországon a budapesti Katona József Színház (Végh Ildikó) és az Örkény Színház (Neudold Júlia) alkalmaz olyan színházpedagógust, akik a német módszer alapján dolgoznak. Neudold Júlia a Radnóti Színház és a Budapest Bábszínház egyes programjaiban is érintett. A békéscsabai Jókai Színház igazgatója, Fekete Péter is tanult Németországban (Wales és Kijev mellett), az általa felépített színházpedagógiai rendszeren érezhető is ez a hatás.

Ugyancsak a német irányzat része a korábban már tárgyalt Klasszenzimerteater, ami „tisztá formájában” a Kolibri- Gyermek és Ifjúsági Színházban található meg (angolszász módszertanú feldolgozó programokkal).

theARTo-módszer

A módszer a horvát Drazen Sivak nevéhez fűződik. Lényege: az előadás nem egy történetet mesél el, hanem a színész valamilyen konkrét tudásanyagot akar átadni a diákoknak, ehhez segítségül hívja a színházat. Az előadás tartalmaz szárazabb, definíciószerű részeket, illetve színházi jeleneteket, amelyek az adott témát, problémát, kérdéskört illusztrálják. A színész az előadásban civilként van jelen, nem szerepet játszik, hanem tanítani akar, saját önéletrajzi elemekkel alátámasztva az adott témát. A szándékosan didaktikus részeket feldolgozó beszélgetések, játékok váltják. Magyarországon a MU Színház Pirézek⁶³ és Születés c. programjai épülnek a módszerre.

Magyar drámapedagógiai hagyomány

Magyarországon a drámapedagógia a '70-es évek elejétől jelen van, és az angolszász módszertan megjelenése után is létezik még ez az irányzat. Ugyan hatott rá az angol módszer, de módszertanában sokkal inkább épít a készségfejlesztő gyakorlatokra és a helyzetgyakorlatokra.

Jelentősebb képzőhelyei ennek az irányzatnak a Veszprémi Pannon Egyetem és a Színház- és Filmművészeti Főiskola „Színházi nevelés” elnevezésű továbbképzése. Az SZFE képzéséből kikerülő színházi nevelési szakember például Benkő Nóra (Magyar Színház) vagy Knódel Mária (Bartók Kamaraszínház).

Ruszt József beavató színháza

Honti György, a ruszti beavató színház szakértője szerint „mindannyian Ruszt József köpönyegéből bújtunk elő”.⁶⁴ Ennek ellenére, ahogyan már korábban is jeleztük, magunk is meglepődtünk, mennyire kevés alkotó alkalmazza ma a klasszikus ruszti formát. Őt ilyenről tudunk: Quintus Konrád (PartVonal Műhely, József Attila Színház), Fodor Tamás (Stúdió K), Rácz Attila (Miskolci Nemzeti Színház), Szinetár Miklós rendezése a Veszprémi Petőfi Színházban, valamint Lukáts Andor és Karsai György sorozata a Sanyi és Aranka Színházban. Ezek a programok sem egységesen követik a ruszti hagyományt, hanem annak sajátos értelmezései: a nézőknek semmilyen interakciót nem kínáló értelmező előadásrészletektől a PowerPoint használatáig többféle variánssal találkoztunk.

A színészképzés és a próbafolyamat

A színházi nevelési programok jelentős része nem merít sem külföldi, sem hazai színházi nevelési vagy drámapedagógiai hagyományból, hanem a színészképzés gyakorlataira, a színházi próbafolyamatok eszköztárára vagy a közönségtalálkozási hagyományra alapozva dolgozik. Ez igazából nem nevezhető egységes irányzatnak, sokkal inkább gyűjtőkategóriája a „saját fejlesztésű módszertan” szerint dolgozó programoknak.

Többek között a színészképzés és a színházi próbafolyamat eszköztárára építő programokat láttunk a nyíregyházi Móricz Zsigmond Színház előkészítő programjain, és ilyen típusú programokról olvastunk-hallottunk a Békéscsabai Jókai Színház, a debreceni Csokonai Színház, a szolnoki Szigligeti Színház, a keszthelyi Balaton Színház vagy a székesfehérvári Vörösmarty Színház esetében is.

⁶⁴ http://epa.oszk.hu/00000/00011/00139/pdf/2009-7-8_szepar.pdf, 2013. szept. 11.

Feldolgozó beszélgetés

Számos program esetében láttunk arra gyakorlatot, hogy az előadást feldolgozó beszélgetés követte. Nincs egységes módszertan: ezeknek a beszélgetéseknek a ritmusát, témáját, irányát helyenként jellemzően a közönség irányította (pl. Nézőművészeti Kft. valamennyi programja, Krétakör: Hamlet.ws), helyenként a programvezetők kontrollálták (pl. Kecskeméti Katona József Színház, Baltazár Színház), és arra is láttunk példát, amikor azt a beszélgetés vezetője végig egy meghatározott fókusz körül tartotta (pl. Orlai Produkció: Igazgató Úr, Budapest Bábszínház: Semmi).

Tánc- és mozgásszínház

Elsősorban a mozgásszínházak esetében láttunk példát arra a nagyon izgalmas gyakorlatra, amikor a résztvevők saját maguk is kipróbálhatják azokat a mozgásos gyakorlatokat, amelyek a táncművészek képzésének részei, ill. amelyekkel a próbafolyamatok során maguk is dolgoznak. Két példát említenénk: a Tünet Együtttest és a Hodworks-t.

További kategorizálási lehetőségek

A fenti három, vezető kategorizálási szemponton kívül nyilván számtalan további lehetőség van még. Mi még öt további javaslatot teszünk (gyakran összevont szempontokkal), azért ennyit és azért ezeket, mert ezeket a szempontokat gondoljuk relevánsnak, informatívnak, a programok egymáshoz viszonyított elhelyezését segítőnek. (Lehetne pl. székhely vagy szervezeti forma szerint is kategorizálni, de tapasztalatunk szerint ez semmilyen releváns információt nem mond el a programokról.) Az itt következő javaslatok csak vázlatosak, amennyiben ezek közül a szakma valamelyikben lát fantáziát, annak kidolgozásában szívesen részt veszünk.

Színházi alapanyag alapján

Tapasztalatunk szerint a színházi alapanyag választása gyakran független mind a formától, mind a pedagógiai céltól, mind az irányzattól. Azonos forma, azonos célok vagy azonos irányzat esetén is nagyon különböző alapanyagokhoz nyúlhatnak az alkotók. Ezek nagy vonalakban a következők lehetnek:

A világirodalom vagy a magyar irodalom klasszikusai

Ezen belül is legalább négy kategóriát érdemes elkülöníteni: világirodalmi dráma, magyar dráma, világirodalmi regény/novella adaptáció, magyar regény/novella adaptáció.

Kortárs gyermek- és ifjúsági darabok

Ezek a darabok szinte minden esetben valamilyen társadalmi vagy életkori problémával foglalkoznak (igaz, hogy ez elmondható bármely görög drámáról, bármely Shakespeare-műről, Az ember tragédiájáról, ill. a többi magyar és világirodalmi klasszikusról is). Ezen a kategórián belül négy nagyobb csoporttal találkoztunk:

- ▶ német ifjúsági színház: ezek többsége osztályterembe íródott ún. *Klassenzimmerstück* (pl. Kikatt, Bunyósszív, Klamm háborúja)
- ▶ skandináv ifjúsági színház (pl. Rúzs, Boni és Klájd kereket old)
- ▶ angolszász ifjúsági színház (pl. Csontketrec – Anglia, Kövek – Ausztrália)
- ▶ magyar kortárs gyermek- és ifjúsági színház: ennek a műfajnak jelentősebb hazai képviselői Tasnádi István (pl. Cyber Cyrano, East Balkán, A harmadik hullám), Háry János (pl. Völgyhíd) és Zalán Tibor (pl. Agyagból gyúrt mese).

Improvizációk

Azoknál a daraboknál, ahol a társulat vagy dramaturg dolgozik improvizációk alapján, érdemes megkülönböztetni, hogy alapanyagként saját történetek vagy fikció szolgált-e. Nézzünk néhány példát a saját történetekre építő improvizációkból a teljesség igénye nélkül!

- ▶ Saját történetekkel dolgozik pl. Scherer Péter és Gyulay Eszter (Nézőművészeti Kft.), akik a színész által improvizált gyermekkori emlékek, saját hétköznapi történetek leirataiba keverik bele a más forrásból származó elemeket (pl. vakokkal, leállt drogosokkal készült interjúk részleteit), majd az így keletkezett szöveget tanulja meg a színész.
- ▶ Partizó fiatalok saját történetei (velük készített interjúk) alapján improvizáltak jeleneteket a színészek az East Balkán c. előadás (Bárka Színház) létrehozása során. Az improvizációkat aztán a drámaíró kötött szöveggé rendezte, de a szöveg és a játék is megtartotta az improvizáció spontaneitásának hatását.
- ▶ A programban játszó cigány fiatalok történeteiből építkezik a Hiányzó padtárs (Káva – AnBlok közös produkció) c. program is. Az élettörténeteket a dramaturg és a rendező erősen stilizált játékban adja vissza.
- ▶ A 21. Színház és a Megálló Színház koprodukciójában létrejött You can change! c. előadás szinte minden jelenete színházterápiás saját élményen alapul. Fiktív

jelenetek improvizálásából építkezett többek között az Utcaszak Hajótörés c. programja vagy Az emlékezés drámáinak (Káva) jelenetei.

Népi hagyomány

A népi hagyományokból építkező előadások egyebek mellett a vásári komédia vagy a rítusjátékok alapján készülnek.

Azért nem gondoltuk az alapanyag választást annyira fontos kategóriának, mint a formát, pedagógiai célt vagy irányzatot, mert tapasztalataink szerint az előbbi három rendkívüli mértékben befolyásolja, hogyan nyúl egy-egy alkotó ugyanahhoz az alapanyaghoz. Hogy a produktum mi lesz, az nagymértékben függ attól, mit gondol egy-egy alkotó a színház funkciójáról. Egy görög vagy egy Shakespeare klasszikusból nagyon másféle előadást készít majd az, aki szerint a színház szerepe, hogy egyén és társadalom kapcsolatát vizsgálja, mint aki a „szép játékot” keresi. Mást csinál majd az, aki szerint a színház szerepe, hogy kérdezzen, mint az, aki szerint a színház szerepe, hogy állítson. A kapcsolódó feldolgozások is nagyon mások lesznek.

Színházi műfaj, korcsoport és színházi formanyelv alapján

Továbbra is a színházi részeknél maradva, ezúttal nem az alapanyagot, hanem az előadások tulajdonságait vesszük szemügyre. Ez a kategorizálás, az előzőhöz hasonlóan, nem az egész programra, hanem a program színházi részére (részeire) vonatkozik. Tapasztalatunk szerint ezt a három szempontot együtt érdemes vizsgálni, mert elég érdekes együttállásokat fedezhetünk fel:

- ▶ **Az előadás/program melyik korcsoportnak készült?** Itt öt kategória elkülönítését javasoljuk: óvoda / alsó tagozat / felső tagozat / középiskola / felnőtt. Gyakran találoztunk olyannal, hogy középiskolásokat felnőtteknek szánt előadásra vittek el. Bizonyos előadások esetében ezt nem túl szerencsés gyakorlatnak gondoljuk, ezért, ha egy előadás kifejezetten felnőtteknek készült, azt fontosnak tartjuk megkülönböztetni a célzottan a középiskolai korosztály számára készült előadásoktól.
- ▶ **Az előadás formanyelve inkább stilizált vagy inkább realista?** Itt nyilván lehetetlen diszkrét kategóriákat alkotni, de a fő hangsúlyok alapján az előadások többsége talán elhelyezhető.
- ▶ **Az előadás prózai színház, bábszínház vagy táncszínház?**

A kategorizálást valahogyan így képzeljük: „óvodásoknak készült stilizált báb-színház” vagy „felnőtteknek készült realista prózai színház”.

Az interakció és a bevonódás mértéke alapján

Korábban már jeleztük, hogy egy előadás vagy program által kínált interakciók mértékét egy kontinuumon képzeljük el, amelynek egyik végpontja az, hogy nincs interakció, ezután következnek zárt végű interakciók, majd a nyílt végű interakciók. Azt is jeleztük, hogy szerintünk az interakció mértékétől független szempont a bevonódás.

Értelmezésünkben *az interakció az, amit az alkotó kínál, a bevonódás pedig az, amit a résztvevő átél*. Az, hogy beleszólhatok a történetbe, még egyáltalán nem garantálja, hogy tényleges bevonódás történik. (Tapasztalataink szerint a résztvevő gyerekeket, fiatalokat „nem lehet átverni”, egészen pontosan tudják, ha nincsen valódi hatásuk a történésekre, és ezt vissza is jelzik.) És fordítva: egy erős színházi előadás nézőjeként is megélhetek katarzist anélkül, hogy bármiféle interakcióban vennék részt.

Amennyiben a bevonódás mértékét is egyfajta kontinuumként képzeljük el, amelynek egyik végén azok az előadások / programok helyezkednek el, ahol a résztvevők nem élnek át bevonódást, másik végén pedig azok, ahol bevonódnak, akkor – szem előtt tartva, hogy mindkét tengely egy kontinuum – hat durvább kategóriát tudunk alkotni:

	résztvevők többségénél nem történik bevonódás	résztvevők többségénél történik bevonódás
nincs interakció		
csak zárt végű interakciók		
nyílt végű interakciók (is)		

Esetleg a bevonódás mértékét tovább cizellálhatjuk Dorothy Heatcote kategóriái alapján (figyelem, érdeklődés, elköteleződés, befektetés, megszállottság).⁶⁵

Szándékosan nem írtunk példákat. Kutatásunkban sem a bevonódás mértékét, sem annak minőségét nem vizsgáltuk, így csak saját szubjektív megélésünkből, a gyerekekkel kapcsolatban pedig a megfigyelések alapján sejtésekből tudnánk csak dolgozni. Ez pedig önmagában kevés. Ahhoz, hogy ez a kategorizálás valóban használható legyen, a bevonódás mértékét és minőségét mérhetővé kell tenni. Ezt kétféleképpen tartjuk elképzelhetőnek:

- ▶ kérdőíves formában Likert-skálával⁶⁶ vagy vizuális analóg skálával,
- ▶ élettani mutatókkal (pl. szívritmus, agyhullámok, bőrellenállás).

⁶⁵ <http://www.moeplanning.co.uk/wp-content/uploads/2008/04/continuum-of-engagement.pdf>, 2013. szept. 15.

⁶⁶ <http://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%A9rd%C5%91%C3%ADv>, 2013. szept. 13.

Mielőtt az Olvasó a második lehetőségre azt gondolná, hogy az lehetetlen, jeleznénk, hogy Simon Balázs DLA kutatásában erre tesz kísérletet Prof. Bárdos György, az ELTE Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet igazgatójának mentorálása mellett.

A nézőpontok és a szerepek alapján

Ebben az esetben is három szempont együttes vizsgálatát javasoljuk, mert ez a három együttesen informatív.

- ▶ **A program állít vagy kérdez?** Nem mindegy, hogy az előadás és a program egy állítást (esetleg értékítéletet) közvetít-e vagy kérdést, kérdéseket tesz fel egy adott téma kapcsán. Látjuk és értjük mindkettő megközelítés indokoltságát, de nagyon más van a kérdésközpontú és az állításközpontú programok hátterében, emiatt a programok egymáshoz képest történő elhelyezésében ez egy fontos szempont lehet.
- ▶ **A résztvevők egy vagy többféle nézőpontból vizsgálódhatnak?** Vannak olyan programok, amelyek folyamatos nézőpontváltásra készítetik a résztvevőt vagy abban segítik, hogy egy saját helyzetével, problémájával analóg helyzetre kívülről, más szereplők szemszögéből nézzen rá. Más programok végig a nézői vagy „civil” szerepet kínálják, vagy az egyik karakter szempontjából kínálnak vizsgálódást.
- ▶ **A résztvevők a program során nem lépnek szerepbe, egyféle szerepbe léphetnek vagy többféle szerepbe?** Végezetül ez is egy fontos szempont lehet. A programok egy része nem kínál szerepbe lépést, egy másik része a program során egyféle szerepet kínál fel, míg vannak olyan programok, amelyek lehetőséget biztosítanak a résztvevőknek a többféle szerep közötti váltásokra.

Az utóbbi két szempontot (megfigyelt példák alapján) függetlennek gondoljuk. Láttunk olyan programot, amely szerepbeléptetés nélkül is négy-ötféle nézőpontból engedett vizsgálódási lehetőséget a központi probléma kapcsán, de olyat is, ahol a gyakori szerepváltások vagy a felkínált nagyon sokféle szerep ellenére végig ugyanaz a nézőpont érvényesült. Szeretnénk azt is jelezni, hogy véleményünk szerint a több nézőpont vagy a több szerep felkínálása még nem jelent automatikusan sem bevonódást, sem megértésbeli változást.

A szempontrendszer használatát valahogy így képzeljük: „központi állításra építő program, amely egy nézőpontból és többféle szerepből vizsgálódik” vagy „központi kérdésre építő program, amely többféle nézőpontból és egyféle szerepből vizsgálódik”.

Nyilván számos további szempont lehetséges még (pl. megkülönböztethetnénk a központi figurára épülő programokat a csoportra épülő programoktól, a belső problémára épülő programokat a külső problémára épülőktől, stb.), mi záráskeppen szeretnénk utat nyitni a szubjektumnak is.

Minőség alapján

Ha a fenti hét kategorizálás bármelyikét nézzük, egy-egy kategórián belül egészen elképesztően különböző programokat találunk. Visszatérve a formához, már a viszonylag egyszerűnek tűnő „színház beszélgetéssel” kategóriájában szereplő programok között is nagyon nagyok a különbségek, nem beszélve a komplex színházi nevelési előadásokról.

Számos olyan minőségi változója van mind egy színházi előadásnak, mind egy színházi nevelési programnak, amit csak szubjektíven lehet megítélni. Ez az, amire mi nem vállalkoztunk, nem is vállalkozhattunk ebben a kutatásban. Ez azonban nem zárja ki a lehetőségét annak, hogy a jövőben a szakma ne tegyen – saját akaratából és erejéből – lépéseket egy ilyen irányba.

Bizonyos fókig jelenleg is megvannak azok az értékelési rendszerek, amelyek teret adnak a szubjektumnak. A fesztiválprogramok válogatói és zsűrije, egy-egy pályázat kuratóriuma döntései során nem tudja maximálisan kizárni a szubjektív szempontokat. Az utóbbi években a kritika is kezdi felfedezni magának a színházi nevelési programokat, és több esetben elég direkt visszajelzéseket is küld (pl. a 7ora7.hu pontozással is).

A kérdés, hogy ezen rendszerek mellett lehetséges-e a szakma kezdeményezésére, a szakma széleskörű konszenzusa mellett létrehozott minőségi alapú értékelés. Ehhez egyrészt a teljes szakma megújulási szándéka kellene, másrészt a szakmának saját magából kellene „kiizzadnia” a minőségi szempontokat, és megválasztania azokat, akik végrehajtják a minősítéseket. Ha minderre lenne szándék és elkötelezettség, még akkor is számos kérdés merül fel a hogyannal kapcsolatban:

- ▶ Szükség van-e szabványszerű rendszerekre, mint amilyen pl. a „minősített nyelviskola”? (Ebben az esetben mindazon szervezetek vagy programok, amelyek megfelelnek egy előre meghatározott, objektív és mérhető kritériumrendszernek, megkapják a minősítést.)
- ▶ Szükség van-e önértékelésen alapuló, önfejlesztést szorgalmazó minőség-biztosítási rendszerre (mint amilyen pl. az EFQM)?
- ▶ Kik legyenek azok, akik a minősítést végzik? A színházi nevelésben napi szinten gyerekekkel és fiatalokkal dolgozó, a színházi nevelési szakma többsége által elfogadott gyakorlati szakemberek (egyfajta „szakfelügyelők”), a gyakorlatban nem dolgozó, inkább a képzésekben részt vevő elméleti

szakemberek vagy a minősítési szempontrendszer alapján dolgozó külső szakértők?

- ▶ Figyelembe vegye-e a rendszer a diákok, tanárok, szülők, egyéb érintettek visszajelzéseit?
- ▶ Minden formai műfajra egységes rendszer legyen vagy más-más szempontok mentén kerüljenek értékelésre a különböző formák?

Bárhogyan is, megítélésünk szerint a szakmának nagyon jót tenne, ha nem csak érdekek, hanem szakmai szempontok (pl. azonos formai műfaj, hasonló pedagógiai cél, hasonló irányzat – vagy éppen különböző formai műfajok, különböző pedagógiai cél, és különböző irányzatok!) mentén is keresné és építené a kapcsolatokat.

UTÓSZÓ HELYETT

A lényeg, röviden összefoglalva

Nagyon kérjük a kedves Olvasót, hogy amennyiben még nem olvasta az előző fejezetet, kezdje azzal! Ott lépésről lépésre, példákkal és érvekkel bemutatjuk, hogyan jutottunk el az alábbi kifejezésektől és definíciókig. Amennyiben már olvasta, úgy a következő pár oldal a lényeg összefoglalásában segítségére lehet.

Alapfogalmak

Javaslatunk szerint a **színházi nevelés / színházpedagógia** tág területébe sorolható minden olyan tevékenység, amely *együttesen* megfelel az alábbi három kritériumnak:

1. elsődlegesen a gyermek- és ifjúsági korosztály vesz benne részt,
2. elsődlegesen pedagógiai szándéka van a tevékenység vezetőinek,
3. akik dramatikus eszközökkel és/vagy színházi tartalommal dolgoznak.

Javaslatunk szerint a **színházi nevelési program** tág műfajába sorolható minden olyan tevékenység, amely *együttesen* megfelel az alábbi öt kritériumnak:

1. elsődlegesen a köznevelésben érintettek számára készült,
2. színházi-, bábszínházi- vagy táncszínházi előadás vagy jelenetsor van benne,
3. pedagógiai célja van az alkotóknak,
4. a résztvevők a program során annak menetét érdemben befolyásoló vagy az abban történetekre érdemben reflektáló interakciókban vehetnek részt,
5. repertoárszerűen többször, minden alkalommal különböző csoportoknak játszott program; minden program egyszeri alkalom, az alkalomhoz kapcsolódva elő- és utókövetés lehetséges.

A szakma nyelvhasználatából kiindulva javasoljuk, hogy használjuk szinonimaként:

- ▶ a színházi nevelést és a színházpedagógiát,
- ▶ a színházi nevelést, a színházra nevelést és a színházzal nevelést,
- ▶ a színházi nevelési programot, a színházi nevelési foglalkozást és a színházi nevelési alkalmat.

Megkülönböztetjük a **zárt végű interakciókat** a **nyílt végű interakcióktól**. A zárt végű interakciók a játszó színészek vagy a moderátor által feltett olyan kérdések vagy kérések, amelyek dramaturgiailag zártak, az előadás menetét érdemben nem befolyásolják, a nézők reakciója szinte száz százalékosan kiszámítható. A nyílt végű interakcióknál a résztvevő valós döntési helyzetbe kerül, vagyis vagy valós hatással lehet az eseményekre (szavai és/vagy cselekedetei hatással vannak arra, hogyan cselekednek a karakterek vagy hogyan alakul a történet), vagy érdemben reflektálhat az előadásban történetekre, érdemben gondolkodhat az előadás által felvetett problémán.

Kategorizálás forma alapján

Az általunk javasolt modell a következő:

interaktív értelmező osztályterem- báb- / tánc-	színház	felkészítő beszélgetéssel / foglalkozással feldolgozó beszélgetéssel / foglalkozással
komplex színházi nevelési előadás (TIE)		

- ▶ **„Interaktív” színház:** azok az előadások, amelyek kizárólag zárt interakciókat alkalmaznak. Ezeket önmagában, ha nem kapcsolódik hozzá felkészítés vagy feldolgozás, nem tartjuk színházi nevelési programnak.
- ▶ **„Értelmező” színház:** az előadást gyakran, akár jeleneten belül is többször meg-megszakítja egy moderátor, aki a darabot a nézőknek értelmezi vagy az értelmezést kérdésekkel segíti. A kérdések nélküli változatot „értelmező színháznak” nevezzük. A kérdéseket is feltevő változatot „interaktív értelmező színháznak” hívjuk.
- ▶ **„Osztályterem-színház”:** olyan tanteremben játszódó előadás, amelyben
 - a darabot általában 1–6 szereplő adja elő,
 - a darab témájában leginkább a gyerekeket, fiatalokat érintő morális, társadalmi vagy életkori kérdésekről szól,
 - az előadáshoz az osztálytermet nem rendezik át, a játék a standard osztálytermi kellékek (katedra, tanári asztal, padok, tábla) között, gyakran azok felhasználásával zajlik,
 - a színészek gyakran a jelenetből pontosan meghatározható szerepet kínálnak az osztálynak,
 - a program alacsony díszlet-, jelmez és technikaigényű, könnyen utaztatható, alacsony költségvetésű.

- ▶ **Komplex színházi nevelési előadás (TIE):** olyan színházi nevelési program, amelyben
 - színházi előadás-részletek vagy jelenetsorok, felkészítő és feldolgozó beszélgetések és dramatikus munkaformák egyaránt megtalálhatók,
 - jellemzően többféle munkaformát, ezekben gyakran többféle szerepet és nézőpontot kínálnak a résztvevőknek,
 - ezen munkaformák között gyakoriak a váltások,
 - a színházi részek és a felkészítő / feldolgozó részek nem válnak el, hanem együttesen adnak ki egy szerves egészet,
 - a program kb. 2–4 óra időtartamú, többnyire tanrendbe van illesztve, és meghatározott korcsoportba tartozó résztvevőknek készült.
- ▶ A színházi előadást önmagában nem tekintjük színházi nevelési programnak, akkor sem, ha valamennyi jelző kapcsolódik hozzá (pl. interaktívak értelmező osztályterem-színház). Ezek a formák önmagukban a színházi nevelés / színházpedagógia szélesebb területéhez tartoznak, de nem színházi nevelési programok. Ha beszélgetés vagy foglalkozás kapcsolódik hozzájuk, akkor már színházi nevelési programok.
- ▶ A komplex színházi nevelési előadás (TIE) színházi nevelési program.
- ▶ A komplex színházi nevelési előadást kivéve a modell összes eleme szabadon kombinálható, és a feltüntetett sorrendben logikusan összeolvasandó. Ha egy szervezet eszerint a modell szerint akarja besorolni programját, egyszerűen csak az összes eleméről végig kell gondolnia, igaz-e a programra, és az összes olyan elemet, amelyet igaznak talált, csak sorrendben össze kell olvasnia.

Kérdéseink vannak a **háromlépcsős program** és a **részvételi színház** formákkal kapcsolatban, hogy ezeket tekinthetjük-e önálló műfajoknak.

Kategorizálás pedagógiai cél alapján

A programokat az alábbi fő pedagógiai célok mentén soroltuk be:

- ▶ **emberi/társadalmi kérdéseket felvető:** morális, emberi, társadalmi, filozófiai kérdéseket vizsgáló programok.
- ▶ **beavató:** a színházi formanyelv értését, a darab értelmezését, a színház működésének megismerését segítő programok.
- ▶ **ismeretátadó:** elsődlegesen a NAT-hoz kapcsolódó tananyagismeret átadását (pl. irodalom) vagy egyéb ismeret átadását célzó programok. Ennek alfaja a rendhagyó irodalomóra.
- ▶ **prevenciós:** a függőség és a szerhasználat megelőzésére, pszichológiai vagy

pszichiátriai problémák kezelésére vagy baleset- és bűnmegelőzésre szakosodott programok.

- ▶ **készségfejlesztő:** különféle kompetenciákat (pl. mozgás, kommunikáció, idegen nyelv) fejlesztő programok.

A legtöbb program hangsúlyosan ezen célok egyikébe illeszkedik, bár emellett részben megvalósíthat más célokat is.

Kategorizálás irányzat alapján

Összesen hat irányzatot, és esetenként annak különböző leágazásait azonosítottuk be.

Három külföldi gyökerű irányzat:

- ▶ angolszász tanítási dráma (DIE, drama in education) és színházi nevelés (TIE, theatre in education)
- ▶ germán színházpedagógia (Theaterpädagogik)
- ▶ theARTo horvát irány

Három hazai gyökerű irányzat:

- ▶ magyar drámapedagógiai hagyomány
- ▶ Ruszt József beavató színháza
- ▶ a színészképzés és a próbafolyamat eszköztára
 - feldolgozó beszélgetés
 - tánc- és mozgásszínház

Végezetül: tudjuk, hogy egy ennyire színes területen nem lehet olyan rendszert alkotni, amellyel minden érintett egyetért. Az itt leírt javaslatokat nem gondoljuk véglegesnek, annak alakíthatóságát természetesnek tekintjük. Konstruktív vitára⁶⁷ hívjuk azon Olvasóinkat, akik valamiben nem értenek egyet.

⁶⁷ Konstruktív vita alatt tényekkel alátámasztott érvek ütköztetését értjük. Jelen könyvben kiemelt mennyiségű időnk, energiánk és elemzésünk fekszik, de egyáltalán nem hisszük, hogy tévedhetetlenek vagyunk. Arra hívjuk meg Olvasóinkat, hogy vigyék előbbre közös ügyünket. Engedtesse meg annyi személyes vélemény, hogy szerintünk a teljes anyag egységes elutasítása egyrészt nem igényel különösebb intellektuális erőfeszítést, másrészt nem viszi előbbre a szakma ügyét. Pontosan ugyanezt gondoljuk arról, ha minden második mondatot alternatívák felmutatása nélkül kritikus megjegyzésekkel illetünk.

Három kérdés

Kutatásunk adatfelvételi időszakában sokaktól hallottuk, hogy várakozással tekintenek a kutatási jelentésre, mert ez végre választ ad majd a szakma számos kérdésére. Sok kérdésre valóban konkrét választ adott, más kérdésekben javaslatokkal álltunk elő. De ugyanannyi, ha nem több kérdést fel is vetett az, hogy átfogó képet próbáltunk adni a területről. Számos kérdést felvillantottunk már az Elemzés fejezetben, itt a könyv vége felé három stratégiai jelentőségű kérdésre (vagy inkább kérdéscsoportra) szeretnénk kitérni.

Az első: **Mitől lesz egy program hatásos?** Meg tudjuk-e mondani, melyek azok a háttértényezők, programvezetői készségek, tudások vagy személyiségjegyek, programszerkesztési szempontok, amelyek jó eséllyel predesztinálják egy program hatását, eredményességét? Valószínűleg igen – ehhez azonban a jelenleginél jóval kiterjedtebb, átfogóbb kutatásra lenne szükség, amely a programok legalább egy jelentős részénél annak hatását is képes mérni (már amennyiben vannak olyan alkotók, akik önként alávetik magukat ennek). Ehhez persze meg kellene határozni, pontosan milyen változók mentén várnak az egyes programok hatásokat. Ezt követően a programok résztvevőkre gyakorolt hatásait minél nagyobb számban ezen változók mentén lenne érdemes mérni, miközben (a mostani kutatáshoz hasonlóan) minden programról a lehető legtöbb információt feldolgozunk. Mivel egy ekkora horderejű kutatás esélye igen csekély, így maradnak az egyes társulatok saját programjainak vizsgálatai, amelyet idővel talán egy metaanalízisben lehetne elemezni.

Mi az, ami a színházi nevelés gyakorlatából tanítható és tanulható? Egyáltalán: van-e igény arra, hogy akik a programokat vezetik vagy abban részt vesznek, (tovább)képezzék magukat? Szükség van-e egyáltalán ilyen irányú képzésekre vagy pedig végezhető a színházi nevelés „csak” színházi vagy drámapedagógusi végzettséggel is, vagy akár megfelelő képzettség nélkül? Itt nyilván egyrészt a drámapedagógia, másrészt a színház felől érkezőknek is kérdés lehet, hogy új diszciplínáról van-e szó, szükséges-e ehhez olyan tudás, amit a drámapedagógusi / színházi képzésük során nem kaptak meg? Ha igen, akkor mi lehet a minimum kritériuma egy ilyen képzésnek vagy akár egyetemi kurzusnak? És végül: vannak-e olyan formák, amelyek más-más képzettséget igényelnek? Mindezekre a kérdésekre a választ kutatásunk nem adhatja meg, a szakmának viszont sürgősen választ kellene adnia ezekre.

És végül: **létezhet-e érdemi szakmai együttműködés?** Mint mára nagyjából minden Magyarországon, a színház és a pedagógia területe is erősen átpolitizálódott – akkor miért lenne ez másképp egy olyan területtel, amely a kettő metszéspontjában helyezkedik el. Megkockáztatjuk, hogy pillanatnyilag a szakma képviselői inkább (elsősorban kényszer szülte finanszírozási) érdekek,

mint (művészi, pedagógiai, irányzati) értékek mentén szerveződnek.⁶⁸ Több esetben tapasztaltuk, hogy kőszínháziak és függetlenek között nagy a szakadék és az egymás el nem ismerése. Volt olyan színházigazgató, aki azt mondta nekünk: „maguknak kötelességük leírni, hogy ezt a műfajt csak amatőrök csinálják, és amit amatőrök csinálnak, az rossz”. A jó hírünk az, hogy ez a vélemény, még ha annyira hangosnak is tűnik néha, kisebbségben van. Tapasztalataink szerint a szakma képviselőinek jelentős többsége nem efféle sémák mentén gondolkodik, és keresi az együttműködési lehetőségeket.

Amint azt könyvünkben láthattuk, mind a kőszínházakat, mind a függetleneket tekintve nagyon színes a kép, formailag és tartalmilag is sokkal színesebb és szerteágazóbb, mintsem hogy a színházi nevelést mondjuk az Ádámok és Évák Ünnepe mozgalomra szűkítsük. Semmi kétség nem fér a program fontosságához, hasznosságához vagy sikerességéhez, de eddig összesen nyolc színházat érint az országban (a könyvben bemutatott 119-ből), vagyis közel sem fedi le a teljes vidéki kőszínházi palettát sem. Az érintett színházak egy része a kutatás során levelezésünk, sőt személyes látogatásunk során sem tett említést a programról – azért, mert van más, ami számukra is fontosabb, izgalmasabb. A Nemzeti Színházból az Ádámok és Évák Ünnepe országossá tenni: be kell látnunk, hogy előrelépés az eddigiekhez képest. Viszont ha *csak ez* határozza meg a Nemzeti Színház és országosan a színházi nevelés arculatát, az olyan redukció, amely senkinek nem érdeke. Függetleneknek, kőszínháziaknak, a Nemzeti Színháznak egyaránt nem, az országban élő gyerekeknek és fiataloknak pedig a legkevésbé.

Amíg a szakma figyelmét és energiáját leköti a forrásokért vívott harc, aközben a színházi nevelésnél jelentősen kisebb (és ezért sokkal jobban szervezett) terület úgy tűnik, „beelöszött” az amúgy szűkös kulturális-oktatási büdzsé mobilizálása terén. A Magyar Állami Operaház időközben elindította – idézzük – „a magyar közoktatás legnagyobb színházi programjának – mai tendernyelven mondva – pilot projektjét”.⁶⁹ Az OperaKaland c. program keretében az Operaház célja, hogy „2013 őszétől minden évben két hónapon át (döntően októberben és májusban) az újranyíló Erkel Színházába invitálhassa az összes első évfolyamos magyar gimnazistát és szakközépiskolást”. Az összes (!) első évfolyamos gimnazista és szakközépiskolás annyit tesz, mint „45 délelőtti illetve délutáni előadás a 2000 személyes nézőtérén” (90.000 fő), térítésmentesen, plusz az utaztatásuk. Jelezzük, hogy becslésünk szerint *ebből az összegből az ebben a könyvben szereplő összes programot finanszírozni lehetne egy teljes évig.*

⁶⁸ pl. <http://www.fesz.org/vannak-e-kozos-erdekek-es-ertekek/>, 2013. szept. 11.

⁶⁹ a bekezdésben valamennyi idézet: http://www.opera.hu/hu/news/OperaKaland_0, 2013. szept. 11. Szeretnénk jelezni, hogy a közoktatás kifejezést a honlapról vettük át.

Vajon van-e a színházi nevelési területnek ekkora lobbierereje? És van-e vagy egyáltalán lehet-e ehhez szükséges összefogás?

Nem egy példát láttunk a kőszínházi - független együttműködésre. Csak néhány példa a teljesség igénye nélkül: a Thália Színház által befogadott független előadások (részben színházi nevelési programok), a Soproni Petőfi Színház és a Forrás Színház együttműködése a Kövek c. előadás és program kapcsán, Végh Ildikó (budapesti Katona József Színház) és Neudold Júlia (Örkény Színház) jelenléte a FESZ Színházi Nevelési Szekciójában, a Szabad Kurzus Alapítvány jelenléte a Bárka Színházban, a Kolibri Színházban, a Karinthy Színházban és a Magyar Színházban, a Kontraszt Műhely jelenléte az egri Gárdonyi Géza Színházban és a Tataháza Jászai Mari Színházban, a színházi nevelési társulatok vendégjátékai vidéki kőszínházakban (pl. a Bartók Kamaraszínházban), több vidéki kőszínházban a független szférából érkezett szakemberek (pl. Madák Zsuzsanna – Hevesi Sándor Színház, Rácz Attila – Miskolci Nemzeti Színház, Medgyesi Anna – Griff Bábszínház) stb.

Példák tehát vannak. Nem lehetetlen az összefogás. A gesztusnak (a teljes hazai képet látva azt gondoljuk) a kőszínházak felől kellene érkeznie, mert jelenleg ők rendelkeznek sokkal több erőforrással. Ennek formája lehet a függetlenek munkájának megismerése, függetlenek meghívása, párbeszéd kezdeményezése (pl. konferenciák szervezésével) és végső soron közös projektek, együttműködések kezdeményezése.

Utópisztikus elképzelés, de nincs igazából alternatíva. A másik szcenárió, hogy a magyar színházi nevelés (ami valóban igazi hungarikum!) jelentősebb szakemberei előbb-utóbb ellehetetlenülnek, szakmát váltanak, külföldre emigrálnak. Nincs kit vagy mit legyőzni.

TUDÁSTÁR

A tudástárban igyekszünk olyan információkat, véleményeket, idézeteket köz-
zéteni, amelyek a kutatásunk kontextusát adták. Igyekszünk elkerülni min-
denhol, hogy a véleményeket, gondolatokat kommentáljuk, viszont fontosnak
tartjuk a szakmai párbeszéd jegyében megosztani azokat az anyagokat, amelyek
számunkra is referencia pontként szolgáltak a kutatás során. Nemcsak a színházi
vagy a drámapedagógiai gondolkodásnak fontos része a kontextus, az a kitalált
vagy létező valóság, amelyben egy helyzet játszódik, hanem egy kutatásnak is
fontos része a közeg, amelyben megvalósul. Természetesen, azzal is tisztában
vagyunk, hogy az itt közölt anyagok valószínűleg egy szűk szakmai közönséget
érdekelnek majd, így hasznosabbnak láttuk ezeket itt, külön közzéteni, hogy
ne merítsük ki azokat az Olvasóinkat, aki nem kívánnak ennyire belemenni a
részletekbe. Reméljük, a most következő szöveg is hozzájárul a további konst-
ruktív szakmai párbeszédhez.

Korábbi kutatások

A következő pár oldalon nem teszünk kísérletet arra, hogy teljeskörűen bemu-
tassuk az összes színházi neveléshez kapcsolódó hazai és nemzetközi kutatást.
Mindemellett fontosnak tartjuk, hogy az Olvasó el tudja helyezni azt a kuta-
tást, amelynek eredményeként e kézikönyv született, más hazai és nemzetközi
kutatások viszonylatában. Hiszünk abban, hogy egy-egy kutatás különböző
módokon hasznos lehet a vizsgált terület számára is, így szeretnénk, ha tud-
nának az Olvasók az eddig megvalósult kutatásokról, amelyek színházi nevelési
programokat (is) vizsgáltak.

Fontosabb nemzetközi kutatások

A tizenkét ország részvételével megvalósult **DICE (“Drama Improves Lisbon
Key Competences in Education / A drámapedagógia hatása a lisszaboni
kulcskompetenciákra”)** egy európai uniós támogatásból megvalósított pro-
jekt volt. A kutatás átfogóan vizsgálta a drámapedagógiai és színházi neve-
lési projektek eredményeit, és kvantifikálható kutatási eszközöket használva
számszerűsítette ezen tevékenységek hatását a középiskolai korosztályra. A

magyarországi Káva Kulturális Műhely vezetésével létrehozott kutatás⁷⁰ azért kapcsolódik a színházi nevelési programokhoz, mert számtalan színház által megvalósított projekt vett részt a kutatásban. A projekt koordinátorai között ott volt a Káva mellett az angliai Big Brum Theatre in Education Company, és Magyarországon hét komplex színházi nevelési előadást megvalósító társulat vett részt a DICE-ban. A kutatás különbséget tett egyszeri alkalmak során megvalósuló, és hosszabb időt átfogó tevékenységek között, az eredmények viszont az összes országban zajló, összes tevékenység együttes elemzésén alapulnak.

Ezek alapján számszerűen kimutatható, hogy a tágan értelmezett színházi nevelés területén belül a színházi nevelési programok hatására a részt vevő diákok több más eredmény mellett:

- ▶ tanáraik értékelése szerint minden szempontból jobb teljesítményt nyújtanak;
- ▶ magabiztosabbak azokban a feladatokban, ahol olvasniuk kell vagy meg kell érteniük valamit;
- ▶ magabiztosabban kommunikálnak;
- ▶ jobban szeretnek iskolába járni;
- ▶ jobban oldják meg a problémákat;
- ▶ aktívabb állampolgárok;
- ▶ empatikusabbak: figyelembe veszik a többi embert is;
- ▶ inkább képesek arra, hogy nézőpontot váltsanak;
- ▶ kezdeményezőbbek és vállalkozóbb kedvűek;
- ▶ inkább gondolnak a jövőjükre, és több tervük is van a jövőjükkel kapcsolatban;
- ▶ több időt töltenek az iskolában, több időt töltenek olvasással, házi munkával, játékkal, beszélgetéssel, többet vannak együtt családtagjaikkal, inkább gondoskodnak fiatalabb testvéreikről; ugyanakkor kevesebb időt töltenek tévé nézéssel és számítógépes játékokkal;
- ▶ jobb a humorérzékük;
- ▶ jobban érzik magukat otthon.

A kutatás rendkívül széles területet vizsgált, 12 ország 111 programján 4475 fiatal esetében történt bemeneti és kimeneti mérés több száz változó mentén. A kutatás során gyűjtött adatbázisban pontosan 4.833.000 adat van, amelynek elemzése nemzetközi együttműködésben is több év lenne (erre nem sikerült egyelőre további forrásokat biztosítani).

Az **Arts Education Monitoring System** projektje a teljes művészeti nevelés területére tekintett ki, és ezen belül érintette a színházi nevelés témakörét is. Az ausztriai székhelyű EDUCULT által vezetett kétéves kutatás magyar

⁷⁰ A kutatás vezetője Cziboly Ádám volt, aki a jelen kutatás vezetője is egyben.

partnere a Budapest Observatory volt. Az átfogó elemzés eredményeként a tevékenységet végzők számára megfogalmazott általános ajánlások hasznosíthatók a színházi nevelés területén is. Többek között ajánlják, hogy a szakmai kommunikációt konferenciák, szemináriumok és hálózatok létrehozásával erősítsék; különböző területeken átnyúló hálózatok létrehozásával erősítsék az érdekérvényesítés lehetőségét; a pedagógiai tevékenységekhez kapcsolódó különböző közegekre vonatkozó speciális szükségletek legyenek megállapítva; a terület a képzettségbeli hátterek megállapításával erősítse a szakmai munka professzionalizmusát.⁷¹ Ezen általános ajánlások mindegyike értelmezhető és hasznosítható a színházi nevelés szakterületén is.

Más módon ad átfogó nemzetközi kitekintést a **Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance**.⁷² A drámapedagógia és az alkalmazott színház területén zajló kutatásokat bemutató nemzetközi folyóirat a világ különböző pontjain zajló színházi nevelési kutatásokról számol be. A kutatások módszertana és a vizsgált területek is rendkívül sokfélék, összességében komplex képet adnak arról, hogy milyen típusú kutatások zajlanak a színházi nevelés területén. Ezek között nem sikerült olyan országos kutatást találnunk, amely feltérképezi, és leíró módon bemutatja, illetve, a gyűjtött adatok alapján elemzi a helyzetet egy-egy országban. Elképzelhető, hogy van olyan kutatás, amelynek céljai hasonlóak a miénkhez, de erről eddig a nemzetközi szaksajtóban nem találtunk utalást.

Korábbi magyar kutatások

Számos oka lehet annak, hogy Magyarországon eddig nem született átfogó kutatás a színházi nevelés területéről. Talán most érte el azt a kritikus tömeget a színházi nevelési programok száma, hogy a szakmában és a közvéleményben egyaránt megjelenjen annak igénye, hogy átlássa a területet, értse a különböző programok közötti hasonlóságokat és különbségeket. Átfogó kutatás nem volt, de számos, konkrét kérdéseket vizsgáló kutatás megvalósult Magyarországon a színházi nevelés területén. Ezek közül néhányat mutatunk be röviden.

A **Káva Kulturális Műhely** a DICE projekt mellett számos más kutatásnak is kezdeményezője, résztvevője. A társulattal szorosan együtt dolgozó, Horváth Kata által vezetett, kulturális antropológusokból és szociológusokból álló csapat egyrészt a színházi nevelési programok előkészítésében vesz részt, a központban lévő problémával kapcsolatos előkutatások végzésével, illetve

⁷¹ Az ajánlások a 45. oldalon találhatók. A kutatás teljes anyaga (angolul) itt érhető el: <http://www.budobs.org/files/final-report-aems-and-annex.pdf>

⁷² <http://www.tandfonline.com/toc/crde20/current#.UjgLY39kkWI>

korábbi kutatások eredményeinek becsatornázásával az alkotó folyamatba. A Káva áldozati szerep problematikáját vizsgáló Hinta című programjához is kapcsolódott átfogó kvalitatív kutatás. Az eredményeket esettanulmányokként mutatja be a Színház és Pedagógia⁷³ című sorozat harmadik kötetében Horváth Kata. A jelen kötetben is bemutatott Hiányzó padtárs programhoz is kapcsolódik kutatás, itt a kiindulási pont a kutatók által feltárt, társadalmi mobilizációval kapcsolatos probléma volt, és minden egyes foglalkozás *kutatószínházi* funkciót is ellát.⁷⁴ Ez esetben az összes programon résztvevő diák és pedagógus részt vesz a kutatásban is, amelynek eredményeit később ismerhetjük majd meg. Az említett példákon kívül a kutatócsoport számos más programban is együttműködött/együttműködik a Kávával (pl. DrámaDrom, Új Néző, Akadályverseny, Az emlékezés drámái, stb.) Az eredmények jól dokumentáltak a Színház és pedagógia sorozatban és további módszertani kiadványokban.

A **Kerekasztal Színházi Nevelési Központ** munkája kapcsán Fernezey Bori és Váradi Luca⁷⁵ azt vizsgálták, hogy milyen hatással van két komplex színházi nevelési előadás (TIE) marginalizálódó fiatalokra. Kvalitatív kutatásuk eredményeként arra jutottak, hogy a programok pozitívan hatottak a fiatalok demokratikus attitűdjére, a résztvevők látták a kapcsolatot a színdarabok fikciói és saját életük között, fontos tanulásnak tartották, hogy a problémákról kommunikálni lehet, morális kérdésekben nincsenek egzakt válaszok, és hogy ezért nagy a cselekvő személy felelőssége. A kutatás azt is jelezte, hogy a programok hosszabb távú hatására kihat, hogy a gyerekeket kísérő pedagógusok hogyan viszonyulnak a színházi nevelési programhoz, és annak módszertanához.

A demokratikus attitűd változását vizsgálta 2003-ban Németh Vilmos és Cziboly Ádám.⁷⁶ A **Káva** József és testvérei című színházi nevelési foglalkozása kapcsán egy 400 fős mintán vizsgálták kvantitatív eszközökkel, hogy a demokratikus attitűd öt kulcskomponenséhez (szólásszabadság, önkifejezés, indulatkezelés, kommunikáció és konszenzus) való viszonyban történik-e kimutatható változás.

⁷³ Horváth Kata (2009) *Az erőszak játszótere*. In: Színház és pedagógia 3. Drámapedagógiai esettanulmányok I. Szerk.: Deme János, Káva Kulturális Műhely & anBlok Egyesület: Budapest

⁷⁴ részletek: <http://hpdtrs.webs.com/kutatas>

⁷⁵ Fernezelyi Bori – Váradi Luca (2010) A Kerekasztal Színház foglalkozásainak hatása a marginalizálódó fiatalokra. In: MINDENKINEK JOGA VAN MEGSZÓLALNI (Szerk.: Lipták Ildikó) Kerekasztal Színházi Nevelési Központ: Szada
http://kerekasztalszinhaz.hu/js/tinyMCE/plugins/filemanager/files/kerekasztal_kiadvany2010.pdf

⁷⁶ Németh Vilmos – Cziboly Ádám (2003) Hogyan hat a színházi nevelés a demokratikus attitűdökre? (egy négyszáz gyerekre kiterjedő hatásvizsgálat ismertetése) DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN/26. (2003/2. sz.)

Színházi nevelési programjai hatását vizsgáló kutatást végzett a nyíregyházi **Móricz Zsigmond Színház** is. Ez esetben a Rómeó és Júlia és az Aranycsapat előadásokhoz tartozó felkészítő és feldolgozó beszélgetések kapcsán mutatta ki Szabó Ágnes,⁷⁷ hogy az ezeken résztvevő diákok szerint segítette az előadás megértését az, hogy a színészekkel beszélgettek előtte és utána, és szívesebben mennének újra színházba, mint a beszélgetésen részt nem vevő diákok.

A **Magyar Drámapedagógiai Társaság** által a 2003–2005-ben megvalósított bűnmegelőzési táborok különféle színházi nevelési tevékenységek alapján épültek fel. Az egyik ilyen program Golding Legyek ura történetére épült, ennek kapcsán vizsgálta 488 diák bevonásával Szitó Imre⁷⁸ a táborok agressziókezelésére, empátiára, kontrollhitre és morális érvelésre gyakorolt hatását.

A **Soproni Petőfi Színház** elsősorban a drámapedagógiai képzésével kapcsolatos visszajelzéseket kutatta kérdőívek segítségével.

A 21. Színház a Nevelésért Egyesület projektjét egy akciókutatás keretében vizsgálta **Novák Géza Máté**, aki ebből az anyagból írta doktori disszertációját.⁷⁹ A kutatás a színházi nevelési munka értékorientációra történő hatását vizsgálta. **Sebők Borbála** a komplex színházi nevelési programok dramaturgiájával kapcsolatban írja a doktoriját, amelyet kézikönyvünk írásának idején véd meg. **Honti György** pedig a beavató színház fogalmát járja körül doktori kutatásában. Bizonyára folyamatban vannak más hasonló témájú doktori kutatások is, amelyek hozzájárulnak a terület mélyebb megértéséhez.

Tudomásunk szerint számtalan szakdolgozatot írtak a színházi nevelés területéhez kapcsolódóan, ezek bizonyára valamilyen mértékben visszahatnak az egyes vizsgált programokra, a kutató munkájára. Mint az itt leírtakból látható, számos megközelítési módja van a színházi neveléssel kapcsolatos kutatásoknak, és van bőven hazai és nemzetközi tapasztalat is a kutatások végzésében és hasznosításában. A színházi nevelési programok kapcsán megjelent elméleti írásokat a Tudástár későbbi pontján soroljuk fel, itt kizárólag a kutatásokra koncentráltunk.

Korábbi definíciós és kategorizálási kísérletek

Mint az a kutatásunk programokat bemutató katalógusából világosan kiderül, a magyarországi színházi nevelés rendkívül sokszínű. A kutatásunk során

⁷⁷ Szabó Ágnes (2011) Színházzal az esélyegyenlőségért. In. Pedagógiai műhely 36. évf. 2. sz.

⁷⁸ Szitó Imre (2004) Hogyan hat egy drámapedagógiai program a serdülőkor küszöbén álló fiatalok normakövető viselkedésére? DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN/28. (2004/2. sz.)

⁷⁹ Novák Géza Máté (2008) Egy színházi nevelési projekt hatása tizenévesek értékorientációjára, DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN /36. (2008/2. sz.)

létrehozott kategorizálás alapja nem a korábban erre tett kísérletek, hanem a jelenlegi helyzet volt. Abból indultunk ki, amit láttunk. Emellett fontosnak tartottuk azonban, hogy figyelembe vegyük azt az általánosan elterjedt kifejezésrendszert, amelyet jelenleg használ a szakma. Áttekintettük a korábban megjelent elérhető meghatározásokat és kategorizálási kísérleteket, és megvizsgáltuk, hogy jelenleg miként határozzák meg a területen dolgozók a különböző műfajokat és saját tevékenységüket. Ez utóbbira a következő részben fogunk kitérni, a most következő fejezetrész az eddigi kategorizálási kísérleteket mutatja be. A következőkben fontos forrásokra szeretnénk felhívni a figyelmet, igyekszünk nem kommentálni, véleményezni azokat, hanem megosztani és további elemzésre kínálni őket.

A terminológiával kapcsolatban a Drámapedagógiai Magazin színházi nevelésről szóló 2010-es különszámának bevezetőjében Kaposi László azt írja, hogy: „Nem akadályozza meg a munkát, de úgy tűnik, a közös gondolkodást sem, hogy a társulatok eltérő nyelvet használnak tevékenységük leírásakor: nem közös a terminológia, és rendre más színházi nyelveket beszélünk vagy kedvelünk. (...) Egy ponton mégis található valami közös. A színházat, a drámát, a dramatikus módszereket, a játékot, a TIE-t, a színházpedagógiát (mennyi elnevezés – ugye, az a fránya terminológia...) fontosnak tartjuk, és alkalmasnak arra, hogy azon, azokon keresztül a velünk dolgozók, velünk játszóknak megértsenek és nagy élményként megjelenjen valami fontosat a világból: önmagukat, a másik ember helyzetét, jelenségeket, akciókat, művészeti problémákat stb.” (2. old.).

Szintén a használt fogalmakkal kapcsolatban írja Vági Eszter *Színházi nevelés és színházpedagógia* című 2012-es szakdolgozatában, hogy „a fogalmak értelmezése és használata terén meglehetősen nagy a zavar és bizonytalanság, ami több szempontból is megnehezítheti a munkát, a szakemberek közötti párbeszédet. (...) Jelenleg tehát a terminológia pontosítása; a szakkifejezések analízise, majd definíció-szerű leírása tűnik a legsürgetőbb feladatnak. A színházi neveléssel foglalkozó szakemberek zöme egyetért abban, hogy mielőbb neki kell látni ennek a feladatnak, tapasztalatom szerint viszont ahányan vannak, annyi irányból indulnak/indulnának ennek neki.” (109. old.).

Mi tartozik a színházi nevelés / színházpedagógia területéhez?

Azt reméljük, már olvasta azt a korábbi fejezetet, amelyben megosztottuk saját gondolatainkat, javaslatainkat ezzel a kérdéssel kapcsolatban. Most elsősorban további elemzéshez szeretnénk forrásokat kínálni, így néhány szerintünk fontos írást, információt osztanánk meg az Olvasóval. A következőkben a terület egyik meghatározó szerzőjének két évtizedes munkásságát áttekintve szeretnénk bemutatni a fogalom által fedett terület változását. Azt gondoljuk, hogy

a bemutatott fogalmi változások hátterében különböző folyamatok állhattak, ezek kutatása izgalmas feladat lehet egy történeti jellegű tanulmány számára.

Kaposi László **1992**-ben alapította a Kerekasztal Színházi Nevelési Központot, ami az angol Theatre in Education (TIE) módszert adaptálta magyarországi viszonyokra. Talán az is jelzi, hogy a társulat nevében szereplő „színházi nevelés” az angol kifejezés magyarítása, hogy a kezdetektől angolul Round Table Theatre in Education Company-nak hívja magát a társulat.⁸⁰ Érdekesség, hogy ennek ellenére a TIE-ről szóló **1995**-ös kiadású, Kaposi által szerkesztett szakkönyv, a *Színház és dráma a tanításban*, *TIE - Theatre in education* címet viseli,⁸¹ a borítón nem található a „színházi nevelés” kifejezés.

A **2000**-ben megrendezett I. Országos Színházi Nevelési Konferencia kapcsán megjelent írásában azt írja Kaposi, hogy „a színházi nevelés magába foglalja a színházi nevelési társulatok munkáját, a beavató színházi formákban dolgozók tevékenységét, a színvonalas interaktív gyerekszínházi munkát, a különféle keretek között végzett dramatikus játszóházi programokat, s érinti, gyakran fedi a művészetpedagógusok (ezen belül kiemelten: drámapedagógusok, gyermekszínházi, gyermek bábos csoportvezetők) formai gazdagságban létező tevékenységét” (48. old).⁸²

A fogalom további bővülését jelzi Kaposi referátuma **2008**-ból, amit a Magyar Drámapedagógiai Társaság elnökeként jegyzett:

„A színházi nevelés tág fogalmába nagyon sokféle színházi (avagy színházi elemeket tartalmazó) tevékenység tartozik.

Ilyen például:

- ▶ a nagyszínpadi gyerekszínházi előadás
- ▶ kamaraszínházi/stúdiószínházi gyerekelőadások (ezek az előzőhöz képest másféle színházi kommunikációt tesznek lehetővé), ezen belül
 - a nézőaktivizáló (ma gyakran interaktívnak nevezett) gyerekszínház
 - a beavató színház
- ▶ a bábszínházi előadás

⁸⁰ A TIE, és a tanítási drámával kapcsolatos angol szakanyagok fordításában oroszánrészt vállaló Szauder Erik még egy 2004-es kiadványban is így definiálja a színházi nevelést: „az angol TIE (Theatre in Education) kifejezés magyar megfelelője. Olyan, színházi társulatok által működtetett komplex foglalkozások gyűjtőneve, melyek minden esetben valamely előre meghatározott korosztálynak készülnek, és őket érdeklő-érintő kérdéseket dolgoznak fel a színház és a tanítási dráma eszközeivel” (78.old). Szauder, Erik (2004) *Drámaszótár*. In Dramatikus módszerek a bűnmegelőzés szolgálatában (szerk.: Kaposi László) Országos Bűnmegelőzési Központ, Magyar Drámapedagógiai Társaság: Budapest

⁸¹ A témával kapcsolatos '90-es években született szakirodalomban is leggyakrabban TIE-ként hivatkoznak a Kerekasztal, a Káva és más hasonló foglalkozásokat létrehozó társulatok munkájára.

⁸² Kaposi, László (2000) *TIE - dokumentumok a közelmúltból*, In. Drámapedagógiai Magazin 2000/Különszám, Magyar Drámapedagógiai Társaság: Budapest

- ▶ a gyermekszínhátszó csoportok tevékenysége
- ▶ a dramatikus játszók házak munkája
- ▶ (egyes esetekben) a rendhagyó irodalomóra
- ▶ a színházi nevelési program (Theatre in Education, TIE)
- ▶ a drámaóra, a drámafoglalkozás (Drama in Education, DIE)

Nem sorolom ide a színészképzést vagy például a drámapedagógus-képzést, hiszen az egyik művészképzés, a másik tanárképzés, a művészettel és művészetet tanító tanár képzése.”⁸³

A „színházi nevelés” kifejezéséhez hasonlatosan a „színházpedagógia” is elég tág értelmezést nyert a Kaposi Lászlóval **2011**-ben, a 6. Gyermekszínházi Szemlén készült interjú alapján: „Mi a színházpedagógia? Hát az valami olyasmi, mint a drámapedagógia, csak most éppen színházi célokra alkalmazzák. Akkor bezárult egy kör. És akkor az a következő kérdés, hogy mi a drámapedagógia, ez eléggé logikus lenne. És ha erre a kérdésre is lehet valamiféle választ adni, akkor azt gondolom, hogy ez a dramatikus eszközökkel vagy dramatikus módszerekkel történő nevelés. És ennek valóban lehet az egyik tárgya, vagy egy tárgya, vagy egy éppen adott pillanatban célja a színház.”⁸⁴ Kaposi a videóban idézi a Kölni Színházpedagógiai Centrumot, ami a művészeti nevelés határain is átlépve a gazdasági életben, az egészségmegővés területén vagy a szakképzésben folytatott dramatikus tevékenységeket is a színházpedagógiához sorolja.

Jelen kiadvány megjelenésével egy időben, **2013** októberében a 7. Gyermek- és Ifjúsági Színházi Szemle honlapján ezt írja Kaposi: „A Szemle – az örömdetesen egyre több minőségi előadás mellett – a hazai színházi nevelés két évtizednyi tapasztalatára és a kezdeti lépéseknél tartó színházpedagógiai próbálkozásokra is felhívja a figyelmet.”⁸⁵ A színházi nevelés és színházpedagógia kifejezések itt sem kerülnek ennél pontosabb definiálásra, ám a Szemlére meghívott programok alapján úgy tűnik, hogy ezúttal újra a TIE programokra használja a „színházi nevelés” kifejezést, amíg a „színházpedagógia” elnevezés most a felkészítő/feldolgozó beszélgetéseket/foglalkozásokat takarhatja.

Mi lett a színházi nevelési foglalkozásokkal?

Izgalmas követni, hogy a Szauer Erik által színházi nevelésként leírt TIE (ld. Drámaszótárral kapcsolatos lábjegyzet) foglalkozások elnevezése miként válto-

⁸³ Forrás: www.maszk.hu/documentdownload/63, 2013. szept. 8.

⁸⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=jyCaLN3xTs4#t=277>, 2013. szept. 15., leirat és stílus szerkesztés a szerzők által.

⁸⁵ <http://www.gyermekszinhaziszemle.hu/szemletanacs.html>, 2013. okt. 4.

zott, miközben a munkát leíró fogalom által lefedett tevékenységek egyre nőttek. *Színház a nevelésben* címmel, *Theatre in Education* alcímmel számol be a TIE-ről Mezei Éva a 1986 novemberében megjelent SZÍNHÁZ-ban⁸⁶. A Kerekasztal, majd később a Káva tevékenysége kapcsán a kifelé szülő programleírásoknál általában a „színházi nevelési foglalkozás” kifejezést használták a társulatok, a szakanyagokban viszont rendszerint az angol megnevezés rövidítését („TIE”) használták.

Kaposi 2009-ben a következőképpen határozta meg a TIE-t:

„A cselekvővé tételt célul tűző színház nevelési programok műfaji kritériumai közül a legfontosabbak a következők: meghatározott életkorú csoportoknak, azon belül is szűk életkori tartományra készülnek a programok. A kis létszámú csoportokkal egyszerre több színész-drámatanár dolgozik, mégpedig úgy, hogy a színház felvetette problémák kibontásában érdemi döntési lehetőségeket kínálnak fel a vendégeknek. A színházi nevelési programokat a társulatok többnyire számukra ismeretlen közösségeknek, csoportoknak tartják, s így csak az általános életkori jellemzők figyelembe vételével készülhetnek fel programjaik kivitelezésére”.⁸⁷

Itt „színházi nevelési programként” utal Kaposi a műfajra, az ugyanebben az évben megjelent írásában⁸⁸ Takács Gábor, a Káva Kulturális Műhely vezetője is a foglalkozás helyett a program szót használja. A váltás valószínűleg jóval korábban történhetett, hiszen a 2008. évi XCIX. törvény, amit általában előadó-művészeti törvényként szoktak emlegetni, tartalmaz egy definíciót a „színházi nevelési programról”. „Legalább három óra időtartamú, maximum 40 főből álló csoportnak tartott program, amelynek résztvevői közoktatásban résztvevő gyerekek és fiatalok életkor tekintetében homogén közösségei, valamint amelyben művészeti értéket képviselő előadás vagy előadás-részletek és drámapedagógiai feldolgozó munka komplex, pedagógiai célokat megvalósító módon épülnek egymásra, továbbá szerkezetében és tartalmában igazodik az adott korcsoport életkori és pszichológiai sajátosságaihoz.”⁸⁹

A színházi nevelési társulatok Gödöllőn rendezett 2010-es konferenciáján a következő hat pontban definiálták a munkájukat:

⁸⁶ A TIE programok leírását tartalmazó írására Kaposi a TIE első hazai hírnökeként hívja fel a figyelmet a DPM 2005/2. számában, ahol ismét megjelenik az írás.

⁸⁷ Az MDPT 2009-ben megjelent Titkos út c. videójának felvezető szövege, amelyben egy óvodásoknak szülő TIE program kapcsán írja le a műfaj jellemzőit. http://www.drama.hu/oktatofilme/titkos_ut

⁸⁸ Takács Gábor (2009) Padlón a színpadon. Színház. 2009/2.

⁸⁹ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0800099.TV, 2013. szept. 7. A meghatározás a színházi nevelési társulatok javaslatára került a törvénybe, ebben a munkában a szerzők is részt vettek.

- „1. művészi igénnyel, színházi eszközökkel megfogalmazott emberi problémákat és ebből fakadó helyzeteket vizsgál, drámapedagógiai eszközökkel, interaktív módon.
2. az előadás színházi és drámapedagógiai téren felkészült szakembereket kíván
3. maximum 40 fős, közoktatásban résztvevő közösség a résztvevője
4. egységes szerkezetbe foglalt színházi részből és drámapedagógiai eszközökkel történő feldolgozó részből (részekből) áll
5. pontosan meghatározott pedagógiai céllal rendelkezik
6. alapvető fontosságú a partneri kommunikáció a színész-drámatanárok részéről, a résztvevők alkotótársak, akiknek gondolatai beépülnek az előadásba.”⁹⁰

Azonban itt már „színházi nevelési előadásként” nevezik meg a műfajt.

2010-ben a Káva Kulturális Műhely megalkotta „A Résztvevő Színháza” elnevezést saját programjaira, ezzel is távolodva a „TIE” programok magyarítása körüli két évtizedes folyamattól.

Ennek a fogalomnak a változása is a terület átalakulásával kapcsolatban vet fel számos további kutatásra, elemzésre érdemes kérdést.

A színházi neveléshez tartozó tevékenységek rendszerzésére tett korábbi kísérletek

A korábban idézett I. Színházi Nevelési Konferencia kapcsán született írásban számol be Kaposi László egy **1997**-es egynapos konferenciáról. Ezen az eseményen a következő módon rendszerezték a TIE-t és a hozzá hasonló színházi formákat a jelenlévők:

„Beavatósínház

A darab kiválasztott jeleneteinek előadását a rendező (vagy erre a feladatra kijelölt színházi szakember) értelmező magyarázatai szakítják meg. Az értelmezések a darab egyes szituációinak, motívumainak, figuráinak stb. teljesebb megvilágítását célozzák.

Rendhagyó irodalmi óra

Többnyire nem az iskola tanárai, hanem előadóművész(-ek) által tartott irodalomóra, amely a színészet, a vers- és prózamondás, a dalművészet, a zene

⁹⁰ <http://nyitottkor.hu/tie>, 2013. szept. 8.

elemeit használja fel. A gyakorlatban általában szerkesztett műsorok tanórai előadását jelenti.

A nézők bevonására építő gyermekszínházi előadások

A darab bizonyos pontjain a szereplők tanácsokat kérnek a nézőtéren ülő gyerekektől. Általában az előadás résztvevői ettől még nem kerülnek valós döntési helyzetekbe, „nem dönthetnek másként”, mint ahogy a produkció létrehozói azt eleve behatárolják. Gyakori a nézők egy részének felhívása a színpadra, majd ahogy dramaturgiailag szükségtelenné válik jelenlétük, időnként erősza-
kos visszaterelésük ülőhelyeikre. (A gyermeklélektani szakirodalom szerint a művészi élmény létrejöttéhez és befogadásához nem feltétlenül szükséges a gyermek fizikai aktivitása.)

Theatre in Education

A TIE a fenti módszerekkel szemben:

- valós döntési helyzeteket kínál: a foglalkozás tartalmi része, és az alkalmazott munkaformák is változhatnak a gyerekek véleményétől, döntéseitől függően;
- a színházi részeknél nem kívánjuk fizikailag aktivizálni a résztvevőket;
- a színházat a művészi élmény nyújtása mellett problémafelvető funkcióval alkalmazza;
- a fentiekkel együtt lehetővé tudja tenni a cselekvésben is megjelenő érzelmi bevonódást, ezzel egyidejűleg az értelmi feldolgozást” (46. old.)⁹¹

2012-es írásában Kaposi azt írja: „nagy az érdeklődés a színházzal és neveléssel való együttfoglalkozás iránt – ezen sem elfogadott névvel, sem mindenki által ismert jelentéstartalommal nem bíró, és valljuk be, nem is könnyen néven nevezhető valami iránt (jelen írás szerzője sem akar most névadót, és kerítések állításába sem hajlandó belemenni).” (12. old).⁹² Majd az írás folytatásában kifejti, hogy a területen a választóvonal az alapján rajzolódik ki, hogy „valódi aktivitási teret biztosítanak-e az előkészítő, és főként a feldolgozó foglalkozások létrehozói a résztvevőknek, vagy sem”. (15. old) Ebben az írásában Kaposi kizárólag a résztvevők bevonásának módja szerint választja ketté a területet, azonban nem kínál megnevezéseket a két különböző célú tevékenységnek.

Róbert Júlia 2011-ből származó írása a megvalósulás formai elemei alapján csoportosítja a tevékenységeket. Az átláthatóság kedvéért itt is a teljes rendszerezést közöljük.

⁹¹ Kaposi, László (2000) TIE - dokumentumok a közelmúltból, In. Drámapedagógiai Magazin 2000/Különszám, Magyar Drámapedagógiai Társaság: Budapest

⁹² Kaposi, László (2012) Színházpedagógiai jegyzetek (1) In.: DPM 44. 2012/2. szám, Magyar Drámapedagógiai Társaság: Budapest

„Előadás közben foglalkozás

Az angol mintára nálunk is működő TIE-csoportok módszere bizonyos szempontból a legkomplexebb és legtisztább forma, egyrészt, mert azonnal bevonja a diákokat és a nézői attitűd mellett résztvevővé is teszi őket, másrészt mert a színházi és a nevelési rész is egy kézben, a színész-drámatanárok kezében van.

Előadás + előkészítő és/vagy feldolgozó foglalkozás (beszélgetés?) = beavató színház

Magyarországon a leggyakoribb változat, általában „beavató színház” címen fut. Ebben a formában külön van az előadás, egy színházi állítás, és ehhez kapcsolódik az interaktív rész, amely lehet előtte, vagy utána. Ha előtte történik, akkor inkább kedvcsináló, figyelemfelhívó funkciója van, ha utána, akkor elemző. Néhány esetben, „háromlépcsős program” formájában mind a két foglalkozás megvalósul. Az sem mindegy persze, hogy mi történik foglalkozás címen: közönségtalálkozósszerű beszélgetés vagy feldolgozó játékok...

Osztályterem-színházi (más néven tantermi színházi) előadás

A másik legnépszerűbb műfaj, tulajdonképpen ugyanolyan gyűjtőfogalommal vált, mint a színházi nevelés. Ma, a magyarországi gyakorlatban mindazokat az előadásokat jelöli, amik eljátszhatók egy osztályteremben (vagyis nincs hozzá különösebb díszlet), függetlenül attól, hogy oda készültek, vagy nem, témájukban miről szólnak, sőt, hogy diákoknak készültek-e, vagy egyáltalán eljátszhatók-e nekik is. A műfaj színes választékát a 2011 tavaszán megvalósult Tantermi Színházi Projekt szemlélén is láthattuk.

Komplex csomag, többalkalmas találkozás (nem előadáshoz, hanem színházhoz kötött)

Német mintára történő színházpedagógiai program, általában kőszínházak fix repertoárjához kötve. Tartalmaz két- vagy háromlépcsős beavató színházi programot, de bepillantást enged a színház működésébe: bejárás, nyílt próba stb., illetve különféle aktivitásokat kínál a diákoknak a színház életében.

Kiegészítő programok a színház működésén belül

Nem előadásokhoz kötődő program, de a társulat színészeit alkalmazza – a cél leginkább a színház, az irodalom megkedveltetése a diákokkal, ez leggyakrabban rendhagyó irodalomóra formájában történik, vagy a másik műfaj a hétvégi családi foglalkozás.”⁹³ (40. old.)

⁹³ Róbert Júlia (2011) Színházpedagógiai fórum. In.: Drámapedagógiai Magazin 2011/1. MDPT: Budapest

Gyevi-Bíró Eszter 2013-ban megjelent írásában a következő formákat azonosítja be a színházpedagógia fogalma alatt:

- ▶ „színházi nevelés: előadás közben tartott foglalkozás, foglalkozások (TIE, azaz Theatre in Education projektek)
- ▶ beavató színház, színházi beavatás: előadás + előkészítő és/vagy feldolgozó foglalkozások
- ▶ osztálytermi színházi előadás
- ▶ többalkalmas találkozás: (nem előadáshoz, hanem színházhoz kötött: kulisszajárás, közönségtalálkozó, különböző tematikus képzések: kritikusképzés, dramaturgképzés) kiegészítő programok a színház működésén belül
- ▶ rendhagyó irodalomórak a színházban: hasonlít a tematikus beavatáshoz, de a cél elsősorban a dráma írójának, alkotóinak aktívabb megismerése, befogadása” (16. old.)⁹⁴

Takács Gábor 2012-es írásában a következőket sorolja fel a legjellemzőbb hazai műfajokként: „TIE (Theatre in Education — színház a nevelésben), Fórum Színház, osztályterem-színház, előkészítő és feldolgozó drámafoglalkozás, beavató színházi program”.⁹⁵

A korábbi rendszerezések, és a meglévő fogalmi apparátus mellett, a társulatok műfaji önmeghatározására hatással lehetnek különböző pályázati lehetőségek is. A Tantermi Színházi Projekt 2012-es pályázati kiírása, pályázati adatlapja például tartalmazott műfaji kategóriákat is, amik közül választhattak a pályázók. Ezek a következők voltak:

- ▶ „tantermi színházi előadás
- ▶ színházi előadás foglalkozással
- ▶ színházi előadás moderált beszélgetéssel
- ▶ színházi nevelés-foglalkozás,
- ▶ komplex drámaóra
- ▶ színházi alkotói tábor”⁹⁶

Bár nem tartozott meghatározás a kiírásban vagy az adatlapon ezekhez a kategóriákhoz, referencia pontként hatással lehetnek arra, hogy egy társulat miként definiálja műfajilag az általa végzett színházi nevelési tevékenységet.

Mivel a kutatás során gyűjtött adatok alapján igyekszünk kategorizálni, számunkra fontosnak kérdésnek tűnt, hogy a terület aktív szereplői hogy

⁹⁴ Gyevi-Bíró, Eszter (2013) Pedagógia és beavatás a kortárs művészetben. In: Kortárs. Beavatás. A Trafó Kortárs Művészetek Háza oktatási programja. (Szerk: Juhász Dóra, Gyevi-Bíró Eszter). Trafó Kortárs Művészetek Háza: Budapest

⁹⁵ Forrás: <http://www.muut.hu/korabbilapszamok/035/takacs.html>, 2013. szept. 9.

⁹⁶ Forrás: [»396](http://www.fugeprodukcio.hu/aktualis-palyazatok-es-projektek/372-tantermi-sz%C3%ADnh%C3%A1zi-projekt-2012, 2013. szept. 9.</p></div><div data-bbox=)

határozzák meg a különböző fogalmakat. A következő részben szeretnénk közreadni néhányat ezek közül a meghatározások közül.

A szervezetek öndefiníciói a színházi nevelésről és annak különféle műfajairól

Az alább felsorolt műfaji meghatározások, definíciók a kutatásban résztvevő szervezetektől kapott információkra épül. Mivel nem mindenkitől kaptunk vissza kitöltött kérdőívet, illetve nem mindenki írta le a műfajokat és azok definícióit, elképzelhető, hogy még jócskán vannak forgalomban olyan műfajok és meghatározások, amelyek most nem kerülnek leírásra.

Mivel véletlenül sem akarjuk, hogy bárki rossz néven vegye az eredetileg nem nyilvánosságnak szánt anyagok közreadását, ezért mindenhol nevek megjelölése nélkül közöljük a meghatározásokat. Azért gondoljuk, hogy ez hasznos lehet a későbbiekben, mert éppen az a sokféle gondolkodásmód, gazdag fogalmi rendszer válik így láthatóvá, ami jellemzi ma a területet. Ez is egy körkép a mai magyar színházi nevelésről, egy fogalmi térképe a kutatásban vizsgált időszaknak, ezért meggyőződésünk, hogy az itt közreadott meghatározások értékes forrásanyagot jelenthetnek a későbbiekben. Ismételten köszönjük azoknak a munkáját, akik kitöltötték a kérdőívek ide kapcsolódó részeit (is)!

Hogyan definiálják a szervezetek a „színházi nevelést”?

A válaszadó szervezetek 37 %-a nyilatkozott úgy, hogy nincs a szervezetnek „helyi” definíciója a színházi nevelésről. 23 %, vagyis kevesebb, mint a válaszadók egynegyede állította azt, hogy korábban is létezett írásos definíció, végül 40 % mondta azt, hogy eddig volt egy közös megértés, és most ennek a kutatásnak a kedvéért definiálták a színházi nevelést.

A kutatás során a szervezetektől gyűjtött leírások alapján megállapítható, hogy rendkívül széles spektrumon értelmezik a területen dolgozók a színházi nevelés fogalmát. Ez nem azt jelenti feltétlenül, hogy egy-egy társulat értelmezi nagyon tágan a kifejezést, hanem inkább azt, hogy a társulatok jellemző módon a saját munkájukban jelen lévő gyakorlatot, és annak variációit sorolják a színházi nevelés területéhez. Fontos megjegyezni azt is, hogy elsősorban színházi szervezeteket kérdeztünk. Azoknak a véleménye, akik más nézőpontból közelítik meg a színházi nevelés fogalmát, mint például az oktatás vagy a közművelődés szakemberei, valószínűleg még tovább bővítené a fogalom által lefedett spektrumot.

Színház vagy színházi formák

A színházak egy csoportja rendkívül szélesen értelmezi a színházi nevelés kifejezést. Erre egy példa az alábbi meghatározás: „a színházi nevelés kifejezés napjainkban gyakorlatilag valamennyi olyan művészeti programra vonatkozik, mely során a résztvevők színházi előadáshoz vagy jelenetekhez kapcsolódó közösségi tevékenységet végeznek, legyen az beszélgetés, játék vagy alkotás.” Egy hasonlóan tág, ám konkrét megnevezéseket tartalmazó meghatározás a következő: „a drámaórától kezdve a színházi előadást feldolgozó foglalkozásig, illetve nagyritkán a beszélgetésig” mindenféle program tartozhat a színházi neveléshez.

Ismerkedés a színházzal

Sok definícióban ismétlődő eleme a színházi nevelésnek a színházzal való ismerkedés. Például egy társulat szerint a színházi nevelés egyik célja „a színházzal, színészettel való ismerkedés”, ami akár egy tábor keretében is megvalósulhat. Az egyik vidéki kőszínház meghatározása szerint a cél többek között „megtanítani a diákokat a színházi nyelvek »olvasására«, a kifejezett tartalmak megértésére”. Mások a műfajok mentén is különbséget tesznek, például a „tánc esetében a mozgásformák és stílusok bemutatása a domináns”, míg prózai műveknél a „színházi dramaturgiai törvényszerűségek felismertetése, a téma formai megjelenésének elfogadtatása és magyarázata a cél.” Vannak olyan esetek, ahol egy speciális színházi nyelv értésének elősegítése a cél, az egyik független társulat az „interdiszciplináris (zenés-mozgásos) színházi nyelvbe való beavatást” ötvözi egy tartalmi vizsgálódást elősegítő (TIE) módszertannal a saját leírása szerint. Az egyik budapesti színház meghatározásában előkerül egy olyan cél, ami valószínűleg számos esetben ott lehet a színházi nevelési tevékenységek hátterében. Azt írják: „célunk, hogy a fiatalokat »becsábítsuk« a színházba, hogy az internet és a televízió világából kiszakítva megtapasztalják ennek a jelen idejű műfajnak a csodáját.”

Ismerkedés a világgal, önmagukkal, a tananyaggal

A színházzal való ismerkedés mellett más célok is megjelennek a színházi nevelési definíciókban.

Egy ismert vidéki bábszínháznál például azt is megfogalmazzák célként, hogy „egyenrangú felekként párbeszéd valósulhat meg magunkról, a színházról, a világról, ahol a művészi formán keresztül lehetőségünk adódik reflexiókra,

a dolgok 'alternatív' vizsgálatára, ahol sajátos, színházi eszközökkel cselekvő módon nyithatunk az értéktudatosság felé". Sok más definícióban köszön vissza a drámai alapanyag által kínált egyéni vagy társadalmi problémák megértése a színházi nevelés céljaként.

Az egyik mozgásszínházi társulat azt írja a színházi nevelési munkájáról, hogy „olyan gyakorlatsorozatot készítettünk, mely [a résztvevők számára] a saját testükkel való közvetlen kapcsolatot hívja elő.” Az egyéni testi tudatosság fejlesztésére kínál lehetőséget ez a megközelítés. Más társulat úgy fogalmaz, hogy a „színházi nevelés egy olyan színházi műfaj és pedagógiai módszer, amely a színházi eszközök és a társművészetek eszközeinek segítségével a fiatalok készségeit, képességeit interaktív módon fejleszti. (...) A színházi nevelési programok alapvető célja, hogy a foglalkozások során fejlessze a gyerekek kommunikációs képességeit, és arra ösztönözze őket, hogy bátran formáljanak véleményt, vitázzanak, érveljenek, de mindig hallgassák meg egymást és tartsák tiszteletben, fogadják el azt, ha társuk másként gondolkodik.” Ők a frontális iskolai oktatással szembeállítva egyéni fejlesztésként határozzák meg céljukat. Más definíciókban megjelenik a prevenciós és a terápiás cél is a színházi nevelés fogalma alatt, például van aki „mentálhigiénés, gyógypedagógiai, sajátos nevelési igényű, multikulturális, méltányosság-elvű, antidiszkriminációs, vagy egyéb prevenciós” törekvéseket is meghatároz.

Az egyik színház az előadások egyéni és csoportos hatásának tudatosításában látja a színházi nevelés fő szerepét. „Hiszünk a színház erejében: a színház képes óriási változást előidézni egyéni és csoportos szinten. Az adott előadás ajándék a nézőnek, varázslat. A néző nincs rákényszerítve, hogy dolgozzon a sorsán, az dolgozik magától, ez a művészet hatása. Az azt követő foglalkozások során ezt a változást szeretnénk felismertetni és tudatosítani. A foglalkozások felépítésében a kulcsszó a feldolgozás.”

Egy másik műhely pedig az esztétikai és az egyéni fejlesztés mellett expliciten megfogalmazza a tananyaggal való ismerkedést, mint a színházi nevelés egyik célját. A következőket írják: „kitűzött célunk, hogy a színházi szocializáció erősítése és a komplexen fejlődő személyiség elősegítése mellett, a klasszikus darabok ily módon átgondolt színrevitele segítségével a Nemzeti Alaptanterv valóban az alapműveltség részévé tudjon válni.”

Interaktivitás, kapcsolat

Több meghatározás nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a színházi nevelésben fontos az alkotók – vagy az alkotás – és a néző találkozása. Egy rangos pesti színház például így határozza meg foglalkozásait: „meglévő színházi előadás-hoz kidolgozott, pedagógiai szempontokat is érvényesítő, interaktív találkozás

a nézővel.” A felfebb idézett egyik szövegben is hangsúlyosan szerepel a „párbeszéd” fogalma, de ennél élesebben fogalmaz egy másik szervezet, amikor a színházi nevelés fontos elemeként írja le az „interaktív akciót” és a színházi nevelést a következőképpen definiálja: „olyan interaktív színházi esemény, amely színházi játékot és interaktív akciót egyaránt magában foglal, és alkalmas arra, hogy pedagógiai célok eléréséhez eszközként használjuk.” Egy másik szervezet a színházi nevelést úgy írja le, mint „találkozás, művészi kommunikáció, élményorientált együttlét alkotó és befogadó között”. Egy kizárólag kicsiknek játszó színház szintén a nézők bevonását emeli ki rövid definíciójában, ami a következő: „ismerkedés a színház világával. A nézők szereplőként való bevonása.” Egy fiatal társulat meghatározása szerint pedig a színházi nevelésben a „nézőknek nemcsak hozzászólni van lehetőségük és közösen gondolkodni egy ilyen előadás során, de alakíthatják is a történetet.” Különböző mértékben ugyan, de az alkotók és nézők közötti kapcsolat és az interakció fontos elemként jelenik meg a szervezetek tevékenységeinek leírásában.

Időtartam

Helyenként felmerülnek kérdések a színházi nevelés időtartamával kapcsolatban is, míg sok definíció eseményként, alkalomként említi meghatározásában a színházi nevelést, addig mások hosszabb időn át tartó folyamatként beszélnek róla. Íme, egy példa, amelyben a színházi nevelésről mint sok éven át tartó folyamatról beszélnek: „amelyben a diákok és gyermekek heti rendszerességgel színház és dráma pedagógiai rendszerén keresztül szembesülnek magukkal és az élettel, hogy így aktív alakítóivá válhassanak saját jelenüknek.” Mivel a kutatásunk során elsősorban az eseményszerű színházi nevelési programokat készítő színházakat kerestük meg, talán nem véletlen, hogy kevésbé pregnánsan jelenik meg a színházi nevelés hosszabb folyamatként való értelmezése. Elképzelhető, hogy ez a szempont erősebben jelentkezne, ha az oktatásban vagy a közművelődésben dolgozók véleményét is kérdeztük volna.

Hogyan definiálják a szervezetek az egyes színházi nevelési műfajokat?

Úgy gondoljuk, hogy érdemes felsorolni néhány olyan műfajt, amelyet a megkérdezettek a színházi nevelés területéhez soroltak. A most következő lista talán érzékelteti a területen tapasztalt fogalmi sokszínűséget.

»400 A következő műfaji meghatározásokkal találkoztunk:

- ▶ beavatató színház
- ▶ élő irodalomóra
- ▶ előadás
- ▶ előadást feldolgozó drámapedagógia-óra
- ▶ háromlépcsős program
- ▶ improvizatív játékokon alapuló előadás
- ▶ interaktív színház
- ▶ iskolai drámaóra
- ▶ kétlépcsős program
- ▶ komplex színházpedagógiai program
- ▶ osztálytermi színház
- ▶ problémacentrikus előadás
- ▶ rendhagyó irodalomóra
- ▶ rendhagyó óra
- ▶ résztvevő színháza
- ▶ részvételi színház
- ▶ rituális színház
- ▶ színházi eszközöket használó ismeretterjesztő előadás
- ▶ színházi nevelési előadás (TIE)
- ▶ színköri foglalkozás
- ▶ táncolvasó színház
- ▶ tantermi színházi foglalkozás
- ▶ többtanáros drámaóra
- ▶ vers-performance

A következő részben ezek közül a színházi neveléshez tartozó műfajok közül a leggyakrabban említettekhez kapcsolódó különböző meghatározásokat fogjuk bemutatni.

A kérdőívek alapján számszerűsítettünk néhány jelenséget. A válaszadó szervezetek 54 %-a nyilatkozott úgy, a szervezet által képviselt műfaji kategóriára nincs a szervezeten belül elfogadott definíció. 25 %, vagyis a szervezetek egynegyede állította azt, hogy korábban is létezett írásos definíció, végül 21 % mondta azt, hogy eddig volt egy közös megértés, és most ennek a kutatásnak a kedvéért definiálták az adott műfaj(oka)t.

A következő részben néhány gyakran használt, és a szakirodalomból ismert műfaji megnevezést szeretnénk megvizsgálni. Itt nem azt fogjuk elsősorban értelmezni, hogy a kifejezés milyen gyakorlati munkához kapcsolódik, hanem arra összpontosítunk, hogy milyen meghatározásokat adtak rá a színházi nevelési szervezetek maguk. Rendkívül érdekes látni, hogy melyek a közös pontok, hol találkoznak vagy hol különböznek a meghatározások. Ismét nem nevesítjük meg a forrást az idézett meghatározáshoz, hiszen nem az fontos, hogy kitől

származnak ezek, hanem hogy milyen összefüggéseket, eltéréseket látunk köztük. A műfajokat ábécé sorrendben szerepeltetjük.

„Beavató színház”

Egy rövid meghatározás a beavató színházra azt mondja, hogy a „színházi előadás vagy performance és az azt követő moderált beszélgetés a közönséggel”. Egy másik meghatározás élesebben megkülönbözteti a beavató színházat más színházi nevelési tevékenységektől: „itt a színházi élmény önmagában is teljes, amit kiegészít, elmélyít egy előadásra hangoló rész és egy előadás utáni feldolgozó-értelmező rész”.

Másra helyezi a hangsúlyt az a definíció, amely szerint ez a műfaj „egy előadás születésének fázisaiba, szimbólumrendszerébe, kulisszatitkaiba vezeti be a résztvevőket az előadást létrehozók segítségével”.

Hasonló a következő meghatározás is. „A beavató színház célja megismertetni a résztvevőkkel a színház stilizált nyelvét, megtanítani őket olvasni az apró jeleket, szimbólumokat. Egy előadás felfogható egyfajta jelrendszerként. A jelek, mint az előadás során használt fények, hangok, jelmezek, díszletek, kellékek, gesztusok, mimikák, tekintetek és megszólalások mind-mind egy nagy rendszerré állnak össze, és ezt erősítik, táplálják.” Fontosnak tartják hozzátenni, hogy a cél nem az előadás üzenetének átadása, hanem az, hogy „mindenki megtalálja a saját kulcsait az értelmezéshez”.

Érdekes különbségek vannak abban, hogy a színház melyik aspektusába kínálnak beavatást a definíciók szerint a szervezetek. Az egyik azt írja, hogy „a színházbejárás keretein belül megismerkedhetnek a színház kulisszatitkaival, nyílt próbákön betekintést nyerhetnek az előadás alkotófolyamatába”. Míg egy másik színháznál a „beavató színház esetében a színházi dramaturgiai törvényszerűségek felismertetése, a téma formai megjelenésének elfogadtatása és magyarázata a cél.” A mozgás és tánc eszközeivel dolgozó társulat beavató programja a testtel való kapcsolat leegyszerűsödése, intellektualizálása ellen lép fel azzal, hogy egy „újfajta tapasztalást” tesz lehetővé. Van olyan színház, amelyik a résztvevők nézőpontjából fogalmazza meg definícióját a beavató színházra, amit egyben rendhagyó irodalomórának is hív (ld. lentebb): „élményen, be- és elfogadáson alapuló kísérleti műhely”.

Több helyen nevezik beavató színházi programnak a színházak teljes ifjúsági, színházi nevelési projektjét. Az egyik befogadó színház a következőket írja: „a beavató színház célja többek között a színházi ismeretkörben való jártasság megszerzése, illetve a színházzal és a látott konkrét produkcióval kapcsolatos vélemény megformálása, amely során a beavatott ott és akkor egy közösség részévé válik, de felismerései önállóak és így személyesebbek lehet-

nek, amely során részévé válnak valami újnak, és amely segíti a felnőtté válás folyamatát is.” A program kimondottan kamaszoknak szól és összekapcsolja a beavatás rituális vonatkozásait a színházival. Más pedig rendkívül széles tevékenységkörként határozza meg a beavató színházat. „A táncszínházi program elnevezése a beavató fogalmát használja, tartalmában azonban a »beavató színházon« (Ruszt József, Honti féle ált. ért.) túl a színházi tevékenység olyan elemeit is magában foglalja, mint a nagyszínpadi és kamaraszínházi előadás, a drámaóra, drámafoglalkozás az iskolában vagy rendhagyó irodalomóra.” Itt arra láthatunk példát, hogy a színházi nevelés szinonimájaként jelenik meg a beavató színház fogalma.

Az 1970-es évekből, eredetileg Ruszt József által használt kifejezést rendkívül különböző módokon használják jelenleg, a fenti pár példa is jelzi ezt, bár ennél még szélesebb spektrumot láthatnánk, ha azt hasonlítanánk össze, hogy milyen tevékenységeket írnak le ezzel a kifejezéssel. A téma nagyságát jelzi, hogy Honti György erről írja doktori disszertációját, a témában készített néhány interjúja már megjelent a Drámapedagógiai Magazinban.

„Háromlépcsős program”

Az egyik színház meghatározása szerint a „háromlépcsős program középiskolás osztályoknak, csoportoknak szól. A választott előadáshoz egy 3 órás előkészítő foglalkozás és egy utólagos beszélgetés kapcsolódik.” Egy másik színház a „kettő vagy háromlépcsős” színházpedagógiai programot így határozza meg: „három alkalomból álló színházpedagógiai foglalkozás, ami egy a színház repertoárján lévő előadáshoz kapcsolódik. Az előadás előtt egy bevezető foglalkozásból és az előadás utáni levezető foglalkozásból áll. A foglalkozáson általában egy csoport vehet részt. A program célja, hogy a fiatalokat kiscsoportos és egyéni feladatokon keresztül önálló gondolkodásra serkentse. Mindez az iskolai közegükben kevésbé megszokott módszerekkel, kreativitásukat is megmozgatva történik.”

„Komplex színházpedagógiai program”

Van olyan színház, amelyik egy hosszabb időintervallumot átfogó programját nevezi így. Ennek meghatározása a következő: „a komplex színházpedagógiai program kiindulópontja a színház egyik előadása. A program során a résztvevők az előadás fókuszából vagy az előadás formai megoldásaiból kiindulva kezdenek dolgozni a színház szakembereinek vezetésével, a program végeredménye általában egy előadás, de lehet performansz, kiállítás, amit a

résztvevők a legpontosabb formának érznek. A program a színházat, mint érvényes kifejezési formát ajánlja fel a fiataloknak ahhoz, hogy beszéljenek magukról, az őket körülvevő világról.” Más színház nem definiálta így a saját tevékenységét.

„Rendhagyó irodalomóra”

A szakirodalomban visszatérő fogalom ez, amit több színház is leírt – különböző módokon.

Az egyik meghatározása szerint az „archaikus nyelvezet megértése és értelmezése a hangsúlyos” ennél a műfajnál. Egy másik színház elsősorban tananyagban szereplő művekhez kapcsolja ezt a fogalmat. „Érettségi bérletünkben az előadás után az alkotókkal beszélhetnek a diákok a látott előadás dramaturgiájáról, szerepeiről, konfliktusairól”. Egy harmadik meghatározás szerint „egy tanítási óra idejét felölelő, a tananyaghoz valamilyen formában kapcsolódó, azt új nézőpontból megvilágító, interaktív, színházi és drámás eszközökkel élő program”. Végül, egy negyedik definíció szerint a rendhagyó irodalomóra „az iskolai tanórán megszokott módszerekkel szemben más módon dolgozza fel az irodalmi anyagot pl. színészek, rendezők tartják az órát”.

Mint a felsorolt példákból láthatjuk, az egyetlen rokon elem az, hogy iskolai tananyaghoz kapcsolódó programról van szó, amúgy kevésbé megfogható műfaj rajzolódik ki a meghatározásokból.

„Színházi nevelési előadás”

A színházi nevelési előadást kizárólag az angol TIE módszertant adaptáló társulatok használják jelenleg programjaikra. A fogalom változásáról feljebb már írtunk, itt a jelenlegi, a kutatásban résztvevő szervezetek meghatározásait hasonlítjuk össze.

Elsőként az egyik befogadó hely meghatározását nézzük meg. „A színházi nevelési előadások meghatározott életkorú közönségnek szólnak, és mindig az adott korosztályt érintő erkölcsi, társadalmi vagy lélektani problémát vizsgálják és dolgozzák fel a színház, a dráma eszközeivel. A színházi nevelésben a képzelet és a kreativitás az emberi személyiségfejlődés nélkülözhetetlen elemei, mivel egyesül benne a cselekvés, az érzelem, a tudás. Ez a színházművészet és a drámapedagógia legjavát ötvöző műfaj olyan életre szóló élményben részesíti a fiatalokat, amely az őket körülvevő világ megértésére és az ahhoz való viszonyuk kialakítására sarkallja őket. A színházi nevelési előadás magas művészi színvonalon kidolgozott színházi részből, jelenetek-

ből és a nézők – általános vagy középiskolai diákcsoport – aktív részvételére épülő feldolgozó részből áll.”

Ha ezt a meghatározást összevetjük az egyik társulatával, akkor azt látjuk, hogy leginkább hangsúlyokban különbözik. „A színházi nevelési előadások mindig fontos társadalmi, erkölcsi, emberi problémák köré épülnek, megteremtve a résztvevők értékrendje tesztelésének és kialakításának terepét. A minőségi színházi előadást megelőző, megszakító, azt követő vagy azzal szerves egységben működő feldolgozó részekben a fiatalok színházi eszközöket, munkaformákat használva, gyakran szerepbe bújva megélt tudást szereznek az adott problémaköréről. A műfaj a részvételre épít, mely során a fiatalok bevonódásán a jelentésteremtésre irányuló akaratukat értjük – akár megfogalmazzák azt (a rendelkezésére álló nyelvi eszközök bármelyikén), akár nem. A program a külső szemlélő és a résztvevők számára egyaránt komplex színházi élményt kíván teremteni, mely a munkában a színházi és az interaktív részek közötti határvonal elmosására irányuló törekvésekben nyilvánul meg.” Ez utóbbi definícióban megjelenő új szempont a színház és az interaktív részek közötti határ elmosása, és az egész esemény színházi élményként való meghatározása egy külső szemlélő számára. Egy másik társulat meghatározásából egy részlet: „Olyan – a közönség bevonásán alapuló – előadó technikát alkalmazunk, mely sokszor – teljesen tudatosan – elmosa a határt színész és néző között, ezzel biztosítva, hogy a résztvevők a lehető legnagyobb mértékben alakíthassák az eseményeket és kialakíthassák személyes viszonyukat a fókuszba helyezett problémához. Problémafelvető előadásaink a párbeszéd, a cselekvésen alapuló közös gondolkodás, mint eszközök segítségével lehetővé teszik a résztvevőknek, hogy jobban megismerjék önmagukat és környezetüket, ne statikus mozdulatlanságban lássák a világot, hanem folyamatként.” A pedagógiai célhoz kapcsolódónak tűnik a forma határokat elmosó, mindkét definícióban megjelenő eleme. Más társulatoknál megjelenik a korábban leírt, közösen elfogadott több pontból álló definíció. (ld. a Kategorizálási javaslatok – „Komplex színházi nevelési előadás (TIE)” részt).

„Színházi nevelési program/foglalkozás”

Két komplex színházi nevelési előadást (TIE) játszó társulatnál jelenik meg ez a meghatározás is, és emellett egy budapesti kőszínház írja le helyenként az előadásokhoz kapcsolódó tevékenységek összességét lefedő kategóriaként.

„Színház(-)pedagógia”

Van, aki átfogóan használja a színházpedagógia kifejezést programjaira, a következő definícióval: „professzionális ifjúsági színházi előadásokhoz kapcsolódó pedagógiai program”. A közérthetőség jegyében ugyan ők használják még a beavatató foglalkozás megnevezést, tartalmi leírás szempontjából pedig feldolgozó drámafoglalkozásként jellemzik a programot.

Egyik másik ismert színház azt írja, hogy „tevékenységünket színház-pedagógiának nevezzük, amit a színházi nevelés egyik rokonterületeként, egy repertoárral rendelkező színház működésének szerves részeként értelmezünk.” Egy, a területen intenzíven dolgozó vidéki színház a teljes programsorozatát definiálja színházpedagógiai foglalkozásként. Másoknál pedig egyszerűen program megnevezésben „kettő vagy háromlépcsős színházpedagógiai program” és „komplex színházpedagógiai program” jelenik meg, és itt is a színház összes színházi nevelési tevékenységét a színházpedagógiai program fogalom alá osztják be.

„Színháziszöveg-értési foglalkozás”

Egy vidéki színház nevezi így programjait, és a következő meghatározást adja hozzá: „az előadást követő, a színházi jelrendszer egyes elemeit s azok rendszerét értelmező foglalkozás, amely a jelenetrészek újrajátszása / újraserkesztése révén juttatja el a diákokat a színházi nyelv »dekódolásához« és a mélyebb jelentéstartalmak, az előadás »számukravalóságának« megértéséhez.” Más társulatnál nem talákoztunk ezzel a megnevezéssel, de a meghatározás különböző elemei megjelennek több definícióban.

„Tantermi színház - Osztályterem-színház”

„Az előadások iskolák osztálytermeiben zajlanak, ennél fogva az előadások a tantermi körülményekhez, illetve a tanóra kereteihez igazodnak. A fentieknél azonban fontosabb a közönség életkorának figyelembevétele, olyan előadások létrehozása, amelyek a diákokat foglalkoztató problémákra fókuszálnak.” Így szól egy meghatározása a tantermi színház műfajáról. Egy másik meghatározás más elemekre teszi a hangsúlyt: „az osztály saját közegébe telepítve ötvözi a színháziszöveg-értési és a drámafoglalkozás elemeit.” Ez a leírás világosan utal az interaktív elemek jelenlétére, de az, hogy a színházi előadás része-e ennek, nem derül ki biztosan. Más színház a tantermi helyett inkább az osztályterem-színház megnevezést használja, ami céljaiban és módszereiben nem tér el a színházi terekben zajló színházi nevelési munkájuktól, csak annyiban, hogy

osztályteremben játsszák a speciálisan ilyen térre létrehozott (alkalmanként adaptált) előadást, és ott zajlik a foglalkozás is.

Egy harmadik megnevezés az osztálytermi előadás, amit olyan színházi előadásra használnak, „amelyet iskolákban (nem szigorúan osztályteremben) adnak elő. Egy összefüggő színházi jelenetsorból áll, amely nincs megszakítva drámapunkájával. A színházi jelenetsort követően az alkotók és a diákok együtt dolgozzák fel a látottakat, akár játékok, akár irányított beszélgetés formájában.” Zárásként egy rövid definíció, miszerint az „osztálytermi színház esetében a téma megvitatása, értelmezése a cél.”

Meggyőződésünk, hogy minden szakmai folyamat része a fogalmi készlet átértékelése, megújítása, újragondolása. Kutatásunk eredményeként kínáltunk egy olyan kategorizálási rendszert a színházi nevelési programokra, amelybe minden program besorolható, amit megfigyeltünk. Nem gondoljuk azonban, hogy ezzel lezártnak tekinthetjük az ügyet. Fontos folytatni a párbeszédet a fogalmak, meghatározások kapcsán. Ezért is döntöttünk úgy, hogy a további párbeszéd megsegítéseként forrásként kínáljuk a területen dolgozók meghatározásait, hogy a reményeink szerint kibontakozó konstruktív párbeszédhez ezek is hozzájáruljanak.

Képzések

Az itt következő lista jelzésértékű a színházi neveléssel kapcsolatos képzési lehetőségekről. Javasoljuk, hogy a képzések szervezőinél érdeklődjenek arról, ezek indulnak-e a jövőben, milyen irányzatot képviselnek, mire készítik fel a képzésben résztvevőket. Érdemes a szervezőknél rákérdezni a részletekre, informálódni, esetleg a képzésen korábban résztvevőknél is tájékozódni, és ezek alapján az információk alapján dönteni, mielőtt jelentkezne valamelyikre.

- ▶ A **Színház- és Filmművészeti Egyetem** 300 órás „Színházi nevelés” elnevezésű szakirányú képzést indított több alkalommal. A két féléves képzés oklevelében szereplő végzettség: színházi szaknevelő. A képzés leírása alapján színháztörténetet, dramaturgiát, színházelméletet tanulnak a hallgatók, és „nem utolsósorban drámapedagógia területén bővíthetik ismereteiket.”⁹⁷
- ▶ A **Veszprémi Pannon Egyetem** 2011-ben Dráma- és színházpedagógia címmel indított szakirányú továbbképzést. A Gabnai Katalin által kidolgozott képzés szakmai vezetője Eck Júlia.⁹⁸

⁹⁷ <http://www.filmacademy.hu/hu/kepzes/28/szinhazi-neveles>

⁹⁸ http://www.agrund.hu/a_veszpremi_pannon_egyetem_modern_filologiai_es_tarsadalomtudomanyi_kara_drama_es_szinhasz_pedagogia_szakiranyu_tovabbkepzeset_indit

- ▶ Kreditpontért szabadon választható a „Drámatréning” nevű kurzus a **Nemzeti Közzolgálati Egyetemen**; ennek keretében fél év alatt hat színházi nevelési programot kell megnézniük a Bárka Színházban a kurzusra jelentkezőknek.
- ▶ Komplex hospitálási program – az elmélettől a gyakorlatig: Egy komplex folyamatból álló hospitálási program a **Kerekasztal**-módszer alapjainak átadására, annak kipróbálása egy közösen tervezett és megvalósított TIE program során. Részleteket a Kerekasztal Színházi Nevelési Központtól lehet megtudni.
- ▶ **Káva Kulturális Műhely**: „A Résztvevő Színháza műhelymunka”. A képzés témája: „A Káva Kulturális Műhely munkamódszerének, alkalmazott színházi és drámapedagógiai elméletének, gyakorlati elemeinek megismertetése, az alkalmazott elemekről való közös gondolkodás. Mit jelent(het) a gyakorlatban a néző érdemi bevonása?”⁹⁹ Műhelyvezető: Romankovics Edit.
- ▶ „Színházi nevelés, színházpedagógia, tantermi színház - bevezető stúdium” elnevezésű négynapos tréning a **Marczi Közösségi Térben** (2013. június 17–20). „A 40 oktatási órából álló nem akkreditált képzés elvégzéséről részvételi igazolást adunk. A képzésre várjuk mindazokat, akik dolgozni kívánnak a címben megjelölt területeken, és fel akarnak készülni erre a munkára. Várjuk azokat is, akik már teszik ezt, de szeretnének többet tudni ehhez.”¹⁰⁰ Képzést vezette: Kaposi László Közreműködtek: Lipták Ildikó, Nyári Arnold
- ▶ „Drámapedagógiai képzés – függetleneknek”: A **Nyitott Kör** drámapedagógiai képzése független színházi alkotók számára. A képzés során a résztvevők a drámapedagógia alapjaival ismerkedhettek meg. A 45 óra elméleti és gyakorlati elemekből épült fel. A képzést Kaposi László vezette, közreműködött Meszlényi-Bodnár Zoltán.
- ▶ A **Soproni Petőfi Színház** a **Magyar Drámapedagógiai Társasággal** együttműködve 120 órás drámapedagógiai tanfolyamot indított 2013 augusztusában. Az iskolaszínházi programban közreműködő színészek, művészeti munkatársak és a város pedagógusai számára nyitott képzés egyik vezetője Dolmány Mária.¹⁰¹
- ▶ **Chris Cooper**, a Big Brum TIE Co. művészeti vezetője alkalmanként tart mesterkurzusokat Budapesten. Legutóbbi „Történet nélkül emberi váz csupán a gyermek” c. képzése a Káva Kulturális Műhely szervezésében valósult meg 2013 januárjában és márciusában. A képzésen színházpedagógusok, színházi nevelés területén dolgozók, és drámapedagógusok vettek részt.

⁹⁹ <http://www.mu.hu/hu/program/833/kava-resztvevo-szinhaza-muhelymunka>

¹⁰⁰ <http://www.drama.hu/node/455>

¹⁰¹ <http://szinhaz.hu/video/53218-dramapedagogiai-tanfolyamot-inditott-a-soproni-szinhaz>

A felsoroltakon túl rendszeresen indulnak drámapedagógiai képzések, amelyek elsősorban a drámapedagógia formális vagy non-formális oktatásban való használatára készítene fel.

Itt kizárólag azokat soroltuk fel, amelyek közvetlenül kapcsolódnak színházi nevelési programok létrehozásához és működtetéséhez.

Az elmúlt években megrendezett jelentősebb fesztiválok, konferenciák, szakmai fórumok

Ebben a részben is kizárólag a színházi neveléshez kötődő rendezvényekről számolunk be, emellett még számos drámapedagógiai fókuszú rendezvény van az országban (pl. Mezőtlábas Dráma, HOL-MI, stb.). Legjobb tudomásunk szerint az alábbi öt rendezvény megrendezésre kerül a jövőben is.

- ▶ **fórum13:** nemzetközi színházi nevelési szakmai konferencia (2013. április 11-14). „A rendezvényen színházi nevelési előadások, prezentációk, workshopok és filmvetítések segítségével próbáljuk a színházművészet, a pedagógia, a drámapedagógia, a szociológia, a kultúrantropológia felől megközelíteni a színházi nevelést, annak sajátosságait, hatásait és lehetőségeit, hasznosságát.” Káva Kulturális Műhely - MU Színház
- ▶ **Színház(PEDAGÓGIA) a határon:** a 9. SZÍNHÁZI LECKE keretében (2012. október). „Előadások, beszélgetések és demonstrációk formájában arra keressük a választ, hogy napjaink jeles színházi szakemberei, társulatvezetői és színházi/színházpedagógiai műhelyei milyen művészi és pedagógiai indíttatással, milyen kiindulási pontokkal, milyen gondolatmenetek mentén, miféle utakat bejárva, milyen színházi formanyelvvel és pedagógiai módszerekkel dolgozzák fel a számukra is fontos és érvényes jelentéstartalmakat hordozó alkotásokat.” Előadók: Balázs Zoltán, Gigor Attila, Hajós Zsuzsa, Novák János, Romankovics Eda, Róbert Júlia, Vidovszky György; a nap moderátora: Kaposi László.
- ▶ **XX. Színház-Dráma-Nevelés** (2012. november 16-17-18). Módszertani hétvége és nemzetközi drámapedagógiai konferencia, a Magyar Drámapedagógiai Társaság, a KÁVA Kulturális Műhely és a Marczibányi Téri Művelődési Központ közös rendezvénye. 2012-ben a téma „Iskola és erőszak feldolgozása drámaórákon, színházi nevelésben, gyermekszínjátásban” volt.
- ▶ **„Színházpedagógia Magyarországon”** a 6. Gyermekek és Ifjúsági Színházi Szemle keretében. 2011. május 6-án került megrendezésre ez a szakmai fórum: „A színházpedagógiai módszerek alkalmazási lehetőségei; átvehető külföldi és hazai tapasztalatok; a létező hazai irányzatok, utak és lehetőségek; akadályok; a képzések fontossága és hiánya; szakmai fórumok

és bemutatkozási lehetőségek; a támogatás léte és nem léte; módszertani kultúra: kapcsolódási pontok és elhatárolódás.” Moderátor: Kaposi László; Szakmai tanácsadó: Végvári Viktória.¹⁰²

► **VI. Kaposvári Nemzetközi Gyermekek és Ifjúsági Színházi Biennálé.**

Az ASSITEJ szervezésében megvalósuló fesztivál kísérőprogramjaként szoktak színházpedagógiai konferenciát is rendezni. Erről 2012-ben támogatás hiányában lemondtak, de várhatóan a jövőben megvalósul.

Folyóiratok, könyvek

Akik az angol nyelven megjelent szakkönyvek iránt érdeklődnek, azoknak javasoljuk „Chris Cooper (szerk.): Változások világa, DICE tanári csomag tanítási színházzal és drámával foglalkozóknak” c. kiadványát. A 214. oldalán indul egy több mint száz tételből álló angol szakirodalom lista, amelynek egy része a színházi neveléssel kapcsolatos. Magyarul letölthető: http://dramanetwork.eu/file/DICE_tanari_csomag.pdf

Alább kizárólag magyar nyelvű irodalomból válogattunk. (Nem célunk a szakirodalom teljes körű bemutatása.)

- Szakkönyv: KAPOS L. (szerk.): Színház és dráma a tanításban, Színházi füzetek VIII., 1995, Kerekasztal Színházi Nevelési Központ, Magyar Drámapedagógiai Társaság, Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest
- DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN 1993–2008 között megjelent kapcsolódó cikkeinek listája itt található: <http://kerekasztalszinhaz.hu/altalaban>
- DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN /2008 - különszám drámapedagógusoknak¹⁰³:
 - Kaposi László: Beavatás a Trafóban.
 - Wessely Anna: Beavatás
- Nyulassy Attila, Ugrai István, Zsedényi Balázs: A színház középiskolába megy, SZÍNHÁZ (2008. november)¹⁰⁴
- Bethlenfalvy Ádám - Lipták Ildikó: A színházi nevelésről, Taní-tani (2008)¹⁰⁵
- Takács Gábor: Padlóváza a színpadon, SZÍNHÁZ (2009. február)¹⁰⁶
- DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN /37. (2009/1. sz.)¹⁰⁷

¹⁰² http://www.drama.hu/szinhazi_neveles/szinhazpedagogia_magyarorszagon

¹⁰³ <http://letoltes.drama.hu/DPM/2001-2010/2008.k2.pdf>

¹⁰⁴ http://szinhaz.net/index.php?option=com_content&view=article&id=34966:a-szinhaz-koezepiskolaba-megy&catid=24:2008-november&Itemid=7

¹⁰⁵ http://www.tani-tani.info/081_bethlenfalvy_liptak

¹⁰⁶ http://szinhaz.net/index.php?option=com_content&view=article&id=35069:padlovaza-a-szinpadon&catid=27:2009-februar&Itemid=7

¹⁰⁷ <http://letoltes.drama.hu/DPM/2001-2010/2009.1.pdf>

- ▶ Bense Mónika: Mátyás és Peti
- ▶ Fivérek (részletek a foglalkozáshoz készült segédletből)
- ▶ DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN /38. (2009/2. sz.)¹⁰⁸
 - ▶ Beavató (Honti György beszélget Trencsényi Lászlóval)
- ▶ DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN /2009 - különszám drámapedagógusoknak¹⁰⁹
 - ▶ Kaposi József: A színházi nevelésről a színészképzés kapcsán
- ▶ DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN /39. (2010/1. sz.)
 - ▶ Beavató. Honti György beszélget Kaposi Lászlóval
 - ▶ Mészáros Beáta: Színházi Nevelési Társulatok Országos Találkozója
- ▶ DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN – különszám drámapedagógusoknak, 2010, Magyar Drámapedagógiai Társaság - A teljes szám színházi neveléssel foglalkozik¹¹⁰
 - ▶ Tompa Andrea: Periférián és központban, SZÍNHÁZ (2011. november)¹¹¹
- ▶ DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN /41. (2011/1. sz.)
 - ▶ Beavató. Honti György beszélget Gabnai Katalinnal
 - ▶ Róbert Júlia: A színházi nevelés magyarországi megjelenési formáiról
- ▶ DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN /42. (2011/2. sz.)
 - ▶ Róbert Júlia: Színház és nevelés...
- ▶ DRÁMAPEDAGÓGIAI MAGAZIN /44. (2012/2. sz.)
 - ▶ Kaposi László: Színházpedagógiai jegyzetek (1)
 - ▶ Adorjáni Panna: Így viszik a németeket színházba, SZÍNHÁZ (2013. január)¹¹²

¹⁰⁸ <http://letoltes.drama.hu/DPM/2001-2010/2009.2.pdf>

¹⁰⁹ <http://letoltes.drama.hu/DPM/2001-2010/2009.k2.pdf>

¹¹⁰ <http://letoltes.drama.hu/DPM/2001-2010/2010.k2.pdf>

¹¹¹ http://szinhaz.net/index.php?option=com_content&view=article&id=36218:periferian-es-koezpontban&catid=60:2011-november&Itemid=7

¹¹² http://szinhaz.net/index.php?option=com_content&view=article&id=36581:igy-viszik-a-nemeteket-szinhazba&catid=75:2013-január&Itemid=7

FOGALOMTÁR

Az alábbi fogalomtár a könyvben gyakrabban előforduló szakkifejezések gyűjteménye. A fogalomtár különböző céllal szolgál reményeink szerint két célcsoportot. Egyrészt, a területtel most ismerkedő Olvasó eligazodását szeretnénk segíteni azzal, hogy ha bizonytalan, akkor utánanézhessen egy-egy szakkifejezésnek. Szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy mások nem feltétlenül ebben az értelemben használják ezeket a kifejezéseket. A másik célközönsége a fogalomtárnak éppen ezért a területen dolgozó szakemberek, azt gondoljuk, hogy számukra is hasznos, ha transzparenssé tesszük, mi mit értünk egy-egy kifejezés alatt.

Ádámok és Évák Ünnepe: A jellemzően vidéki kőszínházak által a középiskolai korosztálynak meghirdetett vetélkedőre az adott városból és vonzáskörzetéből nevező iskolai csoportok előre megadott téma kapcsán előadásrészletekkel, jelenetekkel készülnek. Minden évadban rendszerint 10–15 csoport vesz részt a programban. A próbafolyamat során a teátrumok művészei igény szerint segítik a csoport és a pedagógus munkáját. A jeleneteket egy gálaelőadás keretében mutatják be a csoportok a színházak nagyszínpadán, ami köré egész napos helyszíni próba és egyéb kísérő programok kapcsolódnak.

állókép / tabló: gyakran használt munkaforma a drámapedagógia eszköztárából, amelyben csoportosan fotóként kimerevítene egy fontos pillanatot egy történetből, helyzetből. Az állókép lehet egy valós helyzet megjelenítése vagy stilizált sűrítése eseményeknek, megjelenítése gondolatoknak, fogalmaknak.

beavató program: a színházi formanyelv értését, a darab értelmezését, a színház működésének megismerését segítő program.

bemelegítő játék: olyan játékok, amelyek vagy az általános pedagógiai gyakorlathoz, vagy a színészténing módszereihez kapcsolódnak. Céljuk a résztvevők fizikai vagy mentális megmozgatása, felkészítése a közös munkára, gondolkozásra.

bogozódás: a játék során a csoport tagjai körbe állnak, és csukott szemmel egy-egy csoporttársuk kezét megfogják, lehetőleg nem a mellettük állót. Az így létrejövő „csomót” kell a kezek elengedése nélkül kibogoznia vagy a csoportnak, vagy egy kívül maradt csoporttagnak, aki kívülről rálát az egész csomóra.

bomba-páncél: szabályjáték, amelyben a térben való sétálás közben mindenki titokban választ magának egy „bombát”. A bombától folyamatosan a lehető legtávolabb kell lenni a térben. Minden csoporttag választ magának egy páncélt is, ezután úgy kell mozogni a térben, hogy a páncél folyamatosan a játszó és bombája között legyen.

commedia dell’arte: a XVI. század óta létező műfaj, a megnevezés a XVIII. században ragadt rá. A hagyomány szerint rögzített szereptípusokat eltúlzott játékmóddal, mozgásban és maszkok segítségével is kifejezik. Fontos eleme a műfajnak a rögtönzés és a humor. Gyakran hasonlítják a vásári komédiához.

dramatikus módszerek: azok a részvételre épülő módszerek, technikák, amelyek a színház elemeit, formáit használják; a formák keretet adnak különböző célok (pedagógiai, terápiás, közösségi) megvalósítására.

egész csoportos improvizáció: az a munkaforma, amelyben a résztvevők egész csoportja közreműködik egy helyzet rögtönzött eljátszásában. A közös játék célja általában nem a pontos színházi megfogalmazás, színpadra állítás, hanem a szituáció megélése, és annak szerepből történő alakítása. Az egész csoportos improvizációban a foglalkozásvezető is részt vehet, ő maga is szerepbe léphet a résztvevőkkel együtt.

emberi/társadalmi kérdéseket felvető program: morális, emberi, társadalmi, filozófiai kérdéseket vizsgáló program.

értelmező színház: amikor az előadást gyakran, akár jeleneten belül is többször meg-megszakítja egy moderátor, aki a darabot a nézőknek értelmezi vagy az értelmezést kérdésekkel segíti. Az értelmező részek rendszerint a színházi formanyelv, a szereplők, a viszonyrendszer, a történet, a darab nyelvezete, a rendezői szándék vagy ehhez hasonlók megértését segítik. Ruszt József „beavató színháznak” hívta, mi a „beavató” jelző jelentéstárgulása miatt javasoltunk egy új elnevezést a formára.

fejtés: a színházi nevelésben egy előadás vagy jelenet közös értelmezését, azok formai vagy tartalmi elemeinek megbeszélését, „megfejtését” nevezik így.

felkészítő / feldolgozó beszélgetés: színházi előadáshoz kapcsolódóan az alkotók vagy színházpedagógusok által moderált beszélgetés.

felkészítő / feldolgozó foglalkozás: színházi előadáshoz kapcsolódóan az alkotók vagy színházpedagógusok által vezetett, jellemzően dramatikus elemeket is tartalmazó foglalkozás.

forró szék: a drámapedagógia területén használt munkaforma, konvenció. A forró székben ülő ember a szerep nézőpontjából válaszol a csoport által feltett kérdésekre. A válaszadó szerepben van, de nincs fiktív helyzetben. A kérdezők általában nincsenek szerepben, de bizonyos variációkban szerepbe léptetik őket vagy valamilyen módon keretezik a jelenlétüket (pl. ők újságírók, sajtótájékoztatón vannak).

fórum színház (mint munkaforma): a fórum színház technikából átvett, a tanítási drámában alkalmazott konvenció, munkaforma. Egy helyzetet játszanak el páran (változó, hogy kik, a résztvevők vagy a színészek/drámatanárok egyaránt játszhatják a szerepeket), a csoport többi tagja pedig megállíthatja, és instrukciók adásával irányíthatja a játszókat. Általában valamilyen formai megkötéssel elősegíthető, hogy ne oldódjon meg túl könnyen a helyzet, például csak az egyik szereplőt instruálják a résztvevők vagy külön csoportok a különböző szereplőket.

fórum színház (mint műfaj): Augusto Boal *Elnyomottak Színháza* rendszerének egyik technikája. A cél egy-egy közösség problémáinak feltárása, azok bemutatása előadásban. Ennek a mai gyakorlatban több formája van, vagy a közösség tagjaival közösen állítják színpadra az előadást, vagy egy társulat színészei játsszák azt, de mindkét esetben a helyzetek vannak rögzítve, nem a szöveg, a szereplők pedig a különböző ideológiai viszonyulásokat hangsúlyozva játsszák szerepeiket. A nézők bármikor megállíthatják az előadást, és a főszereplő helyébe lépve, a jelmezét magukra öltve „gyakorolhatják”, hogy miként kellene reagálni egy-egy helyzetre. A fórum színház előadása általában, mivel egy konkrét közösség problémájához kötődik, csak ott, abban a közösségben valósul meg, nem tartják repertoáron.

független színház: általában működési formaként és alkotói pozícióként is értelmezhető kategória. A független színházak nincsenek közvetlen állami vagy önkormányzati fenntartásban (nem a miniszter vagy a polgármester nevezi ki a vezetőt), és többnyire különböző pályázati forrásokból, szponzorációból, jegyeladásból tartják fenn magukat. Alkotóként is nagyobb függetlenséggel bírnak a műsorpolitika szempontjából, és egyes előadások, programok kapcsán is.

gondatfolyosó: tanítási drámában alkalmazott konvenció, itt egy kiemelt szereplő akár egymásnak ellentmondó gondolatait mondják ki a két oldalon állva folyosót alkotó résztvevők, ahogy a vizsgált szereplő végig megy közöttük.

gondatkövetés / gondat-kihangosítás: tanítási drámában alkalmazott konvenció, amelyben egy-egy helyzet kapcsán kihangosítják azokat a gondolatokat, amiket amúgy nem mondanának ki a helyzet szereplői. A jeleneteket megállítva vagy állóképekhez kapcsolódva is gyakran használják ezt a munkaformát, akár egy nagyobb csoportban minden játszó gondolatát kihangosíthatják.

gyakorlat, gyakorlatsor (energizáló, koncentrációs, stb.): ld. szabályjáték

háromlépcsős program: a színházi előadáshoz kapcsolódó felkészítő és feldolgozó programokat szokták gyakran háromlépcsős programként megnevezni. Abban, hogy ezek közvetlenül az előadás előtt/után vagy

más időpontban, más helyszínen valósulnak meg, eltérő gyakorlatok vannak.

improvizáció (mint munkaforma), kiscsoportos / egészcsoportos: a tanítási drámában a résztvevőket egy fiktív helyzetbe szereplőként bevonják, és azt a helyzetet játszva alakítják. Általában a csoport tagjain múlik, hogy mi történik a helyzetben, és ezért ez megkülönböztetendő a rögzített improvizációtól, amelyben előre egyeztetik a történéseket. Az improvizációban a színész/tanár is részt vehet, és szereplőként hatással lehet a játék menetére. Az improvizáció történhet különböző csoportokra szétválva (**kiscsoportos improvizáció**) vagy egészcsoportban is (**egészcsoportos improvizáció**).

interakciós gyakorlatok/játékok: azok a szabályjátékok, gyakorlatok, amelyek elősegítik a játékosok közötti kapcsolatteremtést, interakciót.

interaktív színház: azok az előadások, amelyek kizárólag zárt interakciókat alkalmaznak. Ezeket önmagában, ha nem kapcsolódik hozzá felkészítés vagy feldolgozás, nem tartjuk színházi nevelési programnak.

ismeretátadó program: elsődlegesen a NAT-hoz kapcsolódó tananyagismeret átadását (pl. irodalom) vagy egyéb ismeret átadását célzó program.

jelenetalkotás: különböző instrukciók vagy megkötések mentén a résztvevők (kisebb csoportokban vagy egész csoportban) azt a feladatot kapják, hogy jeleneteket készítsenek.

karmesterjáték: egy közismert szabályjáték, amelyben a körből egyvalaki kimegy, és nem tudja, hogy kit jelölnek meg a többiek karmesternek. A karmester dolga az, hogy folyamatosan, lassan mozogjon, a körben állóké pedig az, hogy minél pontosabban kövessék a karmester mozgását, anélkül, hogy a kör közepén álló rájönne arra, hogy ki a karmester. A középen álló háromszor próbálkozhat.

keretezés: a drámapedagógia területén (is) használt szakkifejezés, ami arra vonatkozik, hogy milyen szerepkörből, milyen nézőpontból vizsgálunk egy-egy helyzetet a résztvevők. Ilyen esetben nem részletesen kidolgozott szerepeket alkotnak a résztvevők, hanem inkább egy attitűdöt, nézőpontot vesznek fel. Például, ugyanannak a családi veszekedésnek más-más aspektusait vizsgálják, ha rendőrségi nyomozóként vagy, ha bulvár újságíróként vannak keretezve. Így a keret nemcsak a nézőpontot, hanem a résztvevők feladatát is meghatározza az eseménnyel kapcsolatban.

kerettávolság: a játékosok szerepköre és a vizsgált esemény közötti távolság, érintettség alapján beosztva. Másként érint (és így mást is érthetünk és élhetünk meg) egy vulkánkitöréssel kapcsolatos történet, ha egy veszélyben lévő falu lakóinak szerepében vagyunk, másként, ha a katasztrófavédelem munkatársait játsszuk, és megint másként, ha a vulkánkitörés áldozatainak emléket állító művészcsoport tagjait játsszuk.

készségfejlesztő program: különféle kompetenciákat (pl. mozgás, kommunikáció, idegen nyelv) fejlesztő program.

kiscsoportos improvizáció: az a munkaforma, amelyben a résztvevők nem egéscsoportban, hanem kisebb csoportokra szétválva részt vesznek egy helyzet rögtönzött eljátszásában. A közös játék célja általában nem annak pontos színházi megfogalmazása, színpadra állítása, hanem a szituáció megélése, és annak a szerepből történő alakítása. A kiscsoportos improvizációban a tanár is részt vehet, ő maga is szerepbe léphet a résztvevőkkel együtt.

komplex színházi nevelési előadás (TIE): olyan színházi nevelési program, amelyben színházi előadás-részletek vagy jelenetsorok, felkészítő és feldolgozó beszélgetések és dramatikus munkaformák egyaránt megtalálhatók, jellemzően többféle munkaformát, ezekben gyakran többféle szerepet és nézőpontot kínálnak a résztvevőknek, ezen munkaformák között gyakoriak a váltások, a színházi részek és a felkészítő / feldolgozó részek nem válnak el, hanem együttesen adnak ki egy szerves egészet, a program kb. 2–4 óra időtartamú, többnyire tanrendbe van illesztve, és meghatározott korcsoportba tartozó résztvevőknek készült.

koncentrációs gyakorlatok/játékok: a szabályjátékok, gyakorlatok közül azok, amelyek összpontosítást, koncentrációt igényelnek, és azt segítik elő, hogy játékosok koncentráltabban legyenek jelen.

kontextus: a tanítási drámában azt a fiktív világot, környezetet nevezik kontextusnak, amelynek elemeit gyakran a résztvevőkkel közösen alakítják ki, akik ebbe a fikcióba belépve megélhetnek, vizsgálhatnak különböző helyzeteket, problémákat. A színházi nevelési programok is általában a foglalkozásokban a színdarabok kontextusába léptetik be a résztvevőket.

konvenció: a drámapedagógia különböző területein használt munkaformák, amelyek elősegítik, hogy a résztvevők különböző tevékenységek segítségével belehelyezkedjenek, alakítóivá váljanak vagy reflektáljanak a vizsgált történésekre.

kőszínház: az állami, önkormányzati fenntartású színházi intézményeket szokták így nevezni.

kulisszajárás: ennek során a résztvevők a színház egyik munkatársának vezetésével bejárják a színház nézők elől elzárt tereit, ismerkednek a színházi dolgozókkal, a műszakkal, a próbafolyamattal.

mímes játék: a pantomimre utaló kifejezés, arra a munkaformára utal, amiben szavak nélkül, időnként lassított mozgással, stilizálva játsszák el a történéseket.

mondatbefejezés: a befejezetlen mondat konvenció használatánál a vezetők egy – többnyire a korábbi történésekre reflektáló – kötött mondatkezdést kínálnak a résztvevőknek (pl. „ha tudom, hogy ez lesz belőle,

akkor...”), amit aztán a diákoknak kell kiegészíteniük a saját véleményük tükrében.

mozgás stop: egy térérzékeléssel és koncentrációval kapcsolatos gyakorlat. A csoport tagjai össze-vissza sétálnak a térben, arra figyelve, hogy ne ütközzenek össze, és hogy egyenletesen használják ki a teret. A játékvezető jelzésére mindenkinek azonnal meg kell állnia ott, ahol van.

munkaforma: gyakran a konvenció szó szinonimájaként használják. Olyan tevékenységek, feladatok, formák, amelyek elősegítik, hogy a résztvevők behelyezkedjenek, alakítóivá váljanak vagy reflektáljanak a vizsgált történésekre.

NAT: Nemzeti Alaptanterv.

nyílt végű interakció: olyan interakció, amikor a résztvevő valós döntési helyzetbe kerül, vagyis vagy valós hatással lehet az eseményekre (szavai és/vagy cselekedetei hatással vannak arra, hogyan cselekednek a karakterek vagy hogyan alakul a történet), vagy érdemben reflektálhat az előadásban történetekre, érdemben gondolkodhat az előadás által felvetett problémán.

osztályterem-színház: olyan tanteremben játszódó előadás, melyben a darabot 1–6 szereplő adja elő, a darab témájában leginkább a gyerekeket, fiatalokat érintő morális, társadalmi vagy életkori kérdésekről szól, az előadáshoz az osztálytermet nem rendezik át, a játék a standard osztálytermi kellékek (katedra, tanári asztal, padok, tábla) között, gyakran azok felhasználásával zajlik, a színészek gyakran a jelenetből pontosan meghatározható szerepet kínálnak az osztálynak, a program alacsony díszlet-, jelmez és technikaigényű, könnyen utaztatható, alacsony költségvetésű.

önismerettel kapcsolatos játékok/gyakorlatok: olyan szabályjátékok, gyakorlatok, amelyek az önismeretet segítik elő.

őrrjáték: közkedvelt szabályjáték, amiben egy őr távolabb áll, háttal a csoportnak. Amikor megfordul, akkor, akit mozogni lát, azt visszaküldi a kiindulópontba. A csoport tagjainak az a feladata, hogy eljussanak az őrhöz és megérintsék a vállát. A játéknak számtalan változata létezik.

ötletbörze, brainstorming: az ötletbörzét munkaformaként szokták alkalmazni arra, hogy minél több lehetséges ötlet, megoldás elhangozzon egy-egy kérdés kapcsán. A játék egyetlen szabálya, hogy nem ér minősíteni a „brainstorming” közben mások ötletét.

prevenciós program: a függőség és a szerhasználat megelőzésére, pszichológiai vagy pszichiátriai problémák kezelésére vagy baleset- és bűnmegelőzésre szakosodott program.

rendhagyó irodalomóra: az irodalom tananyagához kapcsoló ismeretátadó program, amely a lehető legkülönbözőbb formákban működhet.

szabályjáték / gyakorlat / gyakorlatsor (energizáló, koncentrációs, stb.): a pedagógiában és a színésztréningekben alkalmazott, kötött szabályok szerint működő tevékenység. A játék zárt végű, ismételhető, célja a résztvevők és a vezető által is ismert. Gavin Bolton osztályozása szerint az „A” típusú tevékenységként is szokták emlegetni. A különböző játékok, gyakorlatok hatása elég pontosan megállapítható, így azokat ezek szerint is szokták besorolni (koncentrációs, önismereti, bizalomerősítő, stb.). A gyakorlatokat, játékokat különböző szempontok mentén lehet összefűzni, összeszerkeszteni játéksorrá.

székfoglalós taktikai játék: a térben össze-vissza elhelyezett székeken ülnek a résztvevők, egyetlen szék marad üresen. A vezető vagy egy játész a terem távoli pontjából egyenletes tempóban elindul sétálva, hogy elfoglalja azt vagy egy másik megüresedő széket. A játészóknak az a feladatuk, hogy minél tovább mozgásban tartsák a sétálót, elfoglalják előle a szabad széket. Viszont, ha feláll valaki a saját székéről, oda már nem ülhet vissza, új helyre kell ülnie. A csoporttól komoly együttműködést, taktikázást kíván, hogy minél tovább „sétáltassa” az illetőt.

szerep a falon: tanítási drámában is használt konvenció, munkaforma. A történet vagy előadás szereplőit ábrázoló sziluettbe írják azok külső, belső tulajdonságait.

szerepbe lépés: a szerepbe lépő résztvevő vagy vezető egy fiktív helyzet egyik szereplőjeként az adott helyzetre – annak kontextusán belül – a szituációt megélve, arra cselekedve reagálhat, azt alakíthatja. A szerepnek különböző fokozatait is meg szokták különböztetni, annak egyéni kidolgozottságától és egyéb szempontoktól függően.

színész-drámatanár: a komplex színházi nevelési előadás (TIE) vezetője (nem azonos a programvezetővel, egy programot több színész-drámatanár is vezethet), aki színészként is dolgozik az előadásban, és a foglalkozás részekben drámatanárként tevékenykedik.

színházi nevelés / színházpedagógia: tág területébe sorolható minden olyan tevékenység, amely *együttesen* megfelel az alábbi három kritériumnak: 1. elsődlegesen a gyermek- és ifjúsági korosztály vesz benne részt, 2. elsődlegesen pedagógiai szándéka van a tevékenység vezetőinek, 3. akik dramatikus eszközökkel és/vagy színházi tartalommal dolgoznak.

színházi nevelési társulat: olyan színházi társulat, ami elsősorban komplex színházi nevelési előadást (TIE) hoz létre. A megnevezést a Kaposi László vezetésével létrejövő Kerekasztal Színházi Nevelési Központ használta először 1992-ben.

színházi formanyelv: minden előadás valamilyen esztétikailag értelmezhető módon szólítja meg a nézőket. A színházi formanyelv a műfajokon és

előadásmódon túlmutató fogalom, amely magában foglalja az előadás által használt jelrendszert, a dramaturgiát, és az előadásmódot is.

színházi nevelési program: tág műfajába sorolható minden olyan tevékenység, amely *együttesen* megfelel az alábbi öt kritérium mindegyikének: 1. elsődlegesen a köznevelésben érintettek számára készült a program, 2. színházi, bábszínházi vagy táncszínházi előadás vagy jelenetsor van a programban, 3. pedagógiai szándéka van a program alkotóinak, 4. a résztvevők a program során a program menetét érdemben befolyásoló vagy az abban történetekre érdemben reflektáló interakciókban vehetnek részt, 5. repertoárszerűen többször, minden alkalommal különböző csoportoknak játszott program; minden program egyszeri alkalom, az alkalomhoz kapcsolódva elő- és utókövetés lehetséges.

színházpedagógus vagy **színházi nevelési szakember:** a színházi nevelési programok vezetője (nem azonos a programvezetővel, egy programot több színházpedagógus is vezethet).

szobor/szoborcsoport: hasonló munkaforma az állóképhez, de itt inkább egy-egy szereplő vagy szereplőcsoport tulajdonságait, érzéseit, állapotát jelenítik meg a résztvevők, és nem a helyzetet. A szobrot általában a résztvevők jelenítik meg, dolgozhatnak rajta egyénileg, kiscsoportban vagy egészscsoportosan.

tanári narráció: a foglalkozás során a tanár által narrált, elbeszélte történetrészek, események, szituációk.

tanár szerepben/tanári szerepbelépés: amikor a tanár szerepbe lépve, a közösen játszott helyzetben maga is szerepet vállal, részt vesz annak érdekében, hogy belülről alakíthassa a helyzetet, játék mintát adjon a résztvevőknek, erősítse a játék fikcióját. Jonathan Neelands konvencióként írja le „Structuring drama work” c. könyvében.

tanítási dráma: „A dráma olyan csoportos játéktevékenység, amelynek során képzeletbeli (fiktív) világot építenek fel, ebbe a képzeletbeli világba a résztvevők szereplőként vonódnak be, a fiktív világon belül valós problémákkal találkoznak, s ebből valós tudásra és tapasztalatra tesznek szert” (Kaposi László).¹¹³

tantermi színház: tanterembe vagy osztályterembe utaztatott stúdiószínházi produkció, ami nem felel meg az osztályterem-színház kritériumrendszerének.

TIE: Theatre in Education (színház a nevelésben): ld. komplex színházi nevelési előadás (TIE).

¹¹³ Kaposi László: Mi a dráma és mi nem az? Dráma és színház. In: DRÁMAPEDAGÓGIA - a hátrányos helyzetű tanulók integrált nevelésének elősegítésére, segédlet tanfolyami hallgatók számára. Szerkesztette: Lipták Ildikó. Sulinova, 2006.

térérzékeléssel kapcsolatos játékok/gyakorlatok: olyan gyakorlatok, amelyek a színész, vagy táncos képzésre épülve a térben mozgással kapcsolatos érzékenységet, tudatosságot és magabiztosságot fokozzák.

vizualizációs relaxáció: a résztvevők háton fekvé, csukott szemmel hallgatják a vezetőt, aki beszél egy környezetről. A résztvevők feladata, hogy megpróbálják elképzelni, látni az elbeszélt helyszínt.

zárt végű interakció: a játzó színészek vagy a moderátor által feltett olyan kérdések vagy kérések, amelyek dramaturgiailag zártak, az előadás menetét érdeemben nem befolyásolják, a nézők reakciója szinte száz százalékosan kiszámítható.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ

Megközelítésünk	6
A könyv szerkezete	9
Javaslatok a könyv használatára	10
Köszönetnyilvánítások	14

KATALÓGUS

Útmutató a katalógus használatához	16
21. Színház (Budapest)	23
Defekt	23
Kapcsolódó programok	24
Andaxínház Színjátszó Egyesület (Budapest)	24
Art-Dekódolás	24
Apró Színház (Budapest)	24
Kapcsolódó programok	25
Átrium Film-Színház (Budapest)	25
Kapcsolódó programok	25
Babszem Jankó Gyermekszínház (Eger)	26
Kapcsolódó programok	26
Balaton Kongresszusi Központ és Színház (Keszthely)	26
Kapcsolódó programok	26
Baltazár Színház (Budapest)	26
Fiúk, lányok	26
Bárka Színház (Budapest)	28
Dogville	28
East Balkán	29
Fahrenheit 451	31
Iskola a határon	32
Vasárnap 16:48	33
A harmadik hullám	34
A teljes tízedik évad	36
Anna Karenina	37
Meseladik	38

Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza (Dunaújváros)	38
Pimparé és Vakvarjúcska (előadás), Mindannyian mások vagyunk... (foglalkozás)	39
Sirály – A Csehov árnyékában (előadás), Repülj velem (foglalkozás) . . .	40
Kapcsolódó programok	41
Benga Produkció / Steps on Stage Kft. (Budapest)	41
Benga	41
Bóbita Bábszínház (Pécs)	43
Kapcsolódó program	43
Budapest Táncszínház (Budapest)	43
Beavató táncszínházi programok	43
Budapest Bábszínház (Budapest)	43
Semmi	44
Kivi.	45
Cilinder Színházi és Iskola Alapítvány (Budapest)	46
Szombati Műhely	46
Ciróka Bábszínház (Kecskemét)	46
Agyagból gyúrt mese	47
Kapcsolódó programok	48
Csavar Színház (Hetény)	48
Dorottya; A helység kalapácsa; A nagyidai cigányok	49
Csiky Gergely Színház (Kaposvár)	49
Holnemvoltfa	49
Tündér Lala	51
Hannibál tanár úr	52
Kapcsolódó programok	53
Csokonai Színház (Debrecen)	53
Kapcsolódó programok	53
Escargo Hajója Színházi és Nevelési Szövetkezet /	
Apolló Kulturális Egyesület (Pécs)	54
SMS szerelem	54
Szilveszter	55
Függés	55
FAQ Színházi Társulat (Győr)	56
A papucsszagató királykisasszonyok	56
Gáton	57
Kapcsolódó programok	58
FÜGE / Jurányi Inkubátorház (Budapest)	58
Színházi nevelési programok - Produkciós tevékenység	58
Kapcsolódó programok	58
»422 Garabonciás Színtársulat (Gödöllő)	59

Szörnyüldöző	59
Az Őrző	60
Tréfa	62
Kapcsolódó programok	62
Gárdonyi Géza Színház (Eger)	63
Kapcsolódó programok	63
Griff Bábszínház (Zalaegerszeg)	63
Sómese	63
Csipike	65
Győri Nemzeti Színház (Győr)	66
Kapcsolódó programok	66
Harlekin Bábszínház (Eger)	66
Rómeó és Júlia - Shakespeare mesék	66
Hevesi Sándor Színház (Zalaegerszeg)	67
Csak Rómeó és Júlia... ..	67
Völgyhid	68
Kebab (előadás), Helló külföld, itt vagyok! (foglalkozás)	69
Hodworks (Budapest)	70
Ahogy azt apám elképzelte	71
Holdvilág Kamaraszínház (Budapest)	72
Repertoár előadásokhoz kapcsolódó foglalkozások	72
Kapcsolódó programok	72
Hóra Színház és Programiroda (Szeged)	73
Kapcsolódó programok	73
Jászhai Mari Színház (Tatabánya)	73
Édes Anna / Az ügynök halála	73
Kapcsolódó programok	74
Jászberény Város Óvodai Intézménye, Központi óvoda, Drámajáték munkaközösség (Jászberény)	74
Titkos út	75
Jókai Mór Művelődési és Szabadidő Központ (Pápa)	76
József Attila Színház (Budapest)	77
Kapcsolódó programok	77
Juhász Kata Társulat / Aulea Alapítvány (Budapest)	78
A rossz tanuló felel	78
Like me like me	79
K. V. Társulat (Budapest)	79
Kitin Klán	79
12 hét	80
Fellebbezés	81
Gardénia	82

Kapcsolódó programok	83
Kabóca Bábszínház (Veszprém).	83
Kapcsolódó programok	83
Karaván Művészeti Alapítvány (Budapest)	84
A show folytatódik.	84
Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde	84
Karinthy Színház (Budapest).	84
Anna Frank – jegyzetek a napló margójára	85
Katona József Színház (Budapest)	87
Pinokkió	87
A hős és a csokoládékatona	88
Cigányok	89
Origó	90
Mizantróp	92
Kapcsolódó programok	92
Katona József Színház (Kecskemét).	93
Tetthely	93
Kapcsolódó programok	94
Káva Kulturális Műhely (Budapest)	94
Gubanc.	95
Apalabirintus	96
Akadályverseny	97
Bábok.	98
Digó	100
Az emlékezés drámái I: Üres lap	101
Az emlékezés drámái II: Kárpótlás	102
Az emlékezés drámái III: Blog	103
Az emlékezés drámái IV: Szobor	104
Egy millió	106
A hiányzó padtárs	107
Kapcsolódó programok	109
Kecskeméti Ifjúsági Otthon (Kecskemét)	110
Luca széke	110
Valótlanág show	111
Kerekasztal Színházi Nevelési Központ (Budapest).	113
Mézeskalács ház	113
Fivérek.	115
Tovább!	116
Csontketrec.	117
Bosszú	119
A hosszabbik út	120

Kapcsolódó programok	121
Kezeslábas Babaszínház (Budapest)	122
Évszakok	122
Kezeslábas	123
Kilencven Decibel Kft. (Budapest)	123
Kapcsolódó programok	123
Klebelsberg Kultúrkúria (Budapest)	124
Kolibri Gyermek- és Ifjúsági Színház (Budapest)	124
Kolibri színházolvasó	124
Boni és Klájd kerekét old	125
Kövek	126
A webáruház	127
Bunyósszív	128
Cyber Cyrano	129
Delete	130
Helló, náci!	131
Lila története	133
Kikatt	134
Klamm háborúja	135
Mario és a varázsló	136
Kapcsolódó programok	137
KOMA Társulat (Budapest)	137
Kapcsolódó programok	137
Kompánia Színházi Társulat (Budakeszi)	138
Bőröndapu	138
Sári, Samu és a titok	139
Kapcsolódó programok	141
Kontraszt Műhely (Budapest)	141
Gergők és Vicuskák	141
Kapcsolódó programok	143
Közép-Európa Táncszínház / Bethlen Téri Színház (Budapest)	143
Shakespeare mesék	143
Marica bábszínháza	145
Kréta kör (Budapest)	145
Hamlet.ws	145
Mobil	146
Kapcsolódó programok	147
Lóci Színpad (Novaj)	147
Kapcsolódó programok	148
Malom Film-Színház (Jászberény)	148
Magyar Állami Operaház / Magyar Nemzeti Balett /	

Erkel Színház (Budapest)	148
Kapcsolódó programok	148
Magyar Szegénységellenes Hálózat (Budapest)	149
Pista	149
Magyar Színház (Budapest)	150
Színházbejárás	150
Rúzs	151
Érettségi Bérlet	152
Kapcsolódó programok	153
Maladype Színház (Budapest)	153
Beavatósínház	153
Carlos-ügy	154
Kapcsolódó programok	155
Manna Kulturális Egyesület (Budapest)	156
Sorslabirintus	156
Kapcsolódó programok	157
Marczi Közösségi Tér (Budapest)	157
Befogadói funkció	157
Kapcsolódó programok	158
MárkusZínház (Pécs)	158
Az égig érő fa	158
Kapcsolódó programok	159
MASzK (Szeged)	159
Sorvezető	160
Kapcsolódó programok	160
Miskolci Nemzeti Színház (Miskolc)	160
Kurácsi mama és gyerekei	161
Kapcsolódó programok	161
Momentán Társulat (Budapest)	162
Montázs Egyesület (Miskolc)	162
Himnusz	162
Kapcsolódó programok	164
Móricz Zsigmond Színház (Nyíregyháza)	164
A kőszívű ember fiai	164
Rómeó és Júlia	165
Kapcsolódó programok	166
MU Színház (Budapest)	166
Születés	166
Pirézek	167
Kapcsolódó programok	168
Nemes Nagy Ágnes Alapfokú Művészetoktatási Iskola (Budapest)	168

Német Színház (Szekszárd)	169
Bőröndmesék (Brémai muzsikások)	169
Nemzeti Színház (Budapest)	170
Náthán gyermekei	170
Nemzeti Táncszínház (Budapest)	172
Óvodai beavató program (Duna Táncegyüttes: Hamupipőke)	172
Középiskolai beavató program (Szegedi Kortárs Balett: Stabat mater) .	173
Kapcsolódó programok	174
Nézőművészeti Kft. (Budapest)	175
Ady/Petőfi	175
Gyáva	175
Vakság	176
Nyitott Kör Egyesület (Szentendre / Budapest)	177
Kötéltánc	177
Gubancok	179
A virágnak megtiltani... ..	180
Kapcsolódó programok	181
Orlai Produkció (Budapest)	182
Igazgató úr	182
Örkény Színház (Budapest)	183
János király	184
Pillantás a hídról	185
Vihar	186
Általános FLESS	188
Kapcsolódó programok	188
Pannon Várszínház (Veszprém)	189
Kapcsolódó programok	189
PanoDráma (Budapest)	189
Παραstudio – Paraliturgikus és Parateátrális Kutatások Műhelye /	
Katolikus Ifjúsági Alapítvány (Szeged)	190
Kapcsolódó programok	190
PartVonal Műhely (Budapest)	190
Egyperces történetek	190
Weöres 100	191
Rómeó és Júlia	191
Pantallone házassága	192
Oidipusz király – ókori krimi	193
Pataky Klári Társulat / Clarisonus Közhasznú Nonprofit Kft. (Budapest) .	193
Pécsi Harmadik Színház (Pécs)	194
Kapcsolódó programok	194
Pécsi Nemzeti Színház (Pécs)	194

Piciny csodák	194
Mesés opera	194
Pervinka Alapítvány (Budapest)	195
Mátyások és pofonok	195
Pinceszínház (Budapest)	195
Illemtan gyerekeknek	196
Radnóti Színház (Budapest)	196
Ráhangelő	196
Kapcsolódó programok	197
Rajtam/kívül projekt (Budapest)	197
Rajtam/kívül	197
Rákoshelyi Bartók Zeneház Közalapítvány (Budapest)	199
Kapcsolódó programok	199
RaM Colosseum (Budapest)	199
Zsuzsika hangja	199
RÉV Színházi és Nevelési Társulat / Import Improv Egyesület (Győr)	200
Zakkant	200
Rebellis	201
Sanyi és Aranka Színház (Budapest)	202
Homéroszról, a görög színházról....	203
(Sic!) Társulat (Budapest)	203
Life short learning	203
Soproni Petőfi Színház (Sopron)	204
Dúvadnevelde	204
Kövek	205
Kapcsolódó programok	206
Stúdió K (Budapest)	207
A nagy átr(uh)ázás	207
Kapcsolódó programok	208
Szabad Kurzus Alapítvány (Budapest)	208
Szegedi Kortárs Balett (Szeged)	208
Ismeretterjesztő, beavató-színházi rendezvény középiskolásoknak, egyetemistáknak	209
Kapcsolódó program	209
Színház- és Filmművészeti Egyetem (Budapest)	209
Kapcsolódó programok	209
Szigligeti Színház (Nagyvárad)	209
9000 kilométer a hagyomány szolgálatában	210
Iskola a színházban – színház az iskolában	210
Szigligeti Színház (Szolnok)	210
Kapcsolódó program	210

Szkéné Színház (Budapest)	211
Kő, papír, olló	211
Kapcsolódó programok	212
Szputnyik Hajózási Társaság (Budapest)	212
Antigoné	212
Teleszterion Kulturális Egyesület (Lengyeltóti)	213
Semmi	214
Kicsik és nagyok	215
Kapcsolódó programok	216
Tomcsa Sándor Színház (Székelyudvarhely)	216
Ajtót Nyitok	216
Trafó – Kortárs Művészetek Háza (Budapest)	216
A pitbull cselekedetei (Titkos Társulat/FÜGE Produkció)	216
Milyen mágnes? (Miet Warlop)	218
Trainingspot Társulat (Budapest)	219
Hangállam	219
Trambulin Színház (Budapest)	221
Kapcsolódó programok	221
Tünet Együttes (Budapest)	221
Kucok	221
Középiskolai táncszínházi beavató program (Voks)	222
Utcaszínházi Alkotóközösség (Budapest)	224
Hajótörés	224
Vabababa (Nagykanizsa)	225
Kapcsolódó programok	225
Váróterem Projekt Egyesület (Kolozsvár)	225
Bánk bán? Jelen!	226
Kapcsolódó programok	226
Vaskakas Bábszínház (Győr)	226
Kapcsolódó programok	227
Veszprémi Petőfi Színház (Veszprém)	227
Iphigeneia Auliszban	227
Vígyszínház / Pesti Színház (Budapest)	227
Víggyetem	228
Vojtina Bábszínház (Debrecen)	228
A kiskakas gyémánt félkrajcárja	228
A farkas és a hét kecskegida	229
Kapcsolódó programok	230
Vörösmarty Mihály Gimnázium (Budapest)	231
Vörösmarty Színház (Székesfehérvár)	231
Atlantisz-program	231

Weöres Sándor Színház (Szombathely)	232
Szakmák Színháza, Mérnökszínház	232
Zéró Balett (Budapest)	233
Enter!	233
Kapcsolódó programok	233
További kutatásba meghívott szervezetek	234

A KUTATÁS MÓDSZERTANA

A kutatásba vont szervezetek köre	237
A beválogatás szempontjai	237
A megkeresett szervezetek listájának összeállítása	240
Adatgyűjtési szempontsor és az eszközök	241
Információforrások	241
Szervezetekre vonatkozó adatgyűjtési szempontsor	242
Programokra vonatkozó adatgyűjtési szempontsor	243
Kutatási eszközök	248
A programok megfigyelése	250
A hatásról alkotott véleményt vizsgáltuk és nem a hatást	252
A kapcsolatfelvétel és a látogatás lépései	254
A szervezetek megkeresése	254
A látogatás menete	255
A kutatást befolyásoló tényezők	256
A kutatás beavatkozik	257
A leírások és az elemzés szempontsora	258
Ötlépcsős átfogó véleményeztetési folyamat	258

ELEMZÉS ÉS STATISZTIKA

Néhány statisztikai adat a kutatásról	261
A színházi nevelés szerepe és fontossága a szervezetek életében	263
Statisztika	263
Elemzés: Hogyan fogadta a szakma a kutatást?	268
Elemzés: Milyen szerepet tölt be a színházi nevelés a szervezetek életében?	269
A programok publicitása	270
Statisztika	270
Elemzés: Mennyire informatívak a szervezetek honlapjai?	270

A programok finanszírozása	271
Statisztika	271
Elemzés: Mennyire hatékony a jelenlegi forráselosztás?	273
Elemzés: Ki fizesse a révészt?	275
A résztvevők és a programokra bejutás módja	277
Statisztika	277
Elemzés: Miért van kevés színházi nevelési program óvodásoknak, és sok középiskolásoknak?	279
Alkalmak száma és hossza, a programok helyszíne	280
Statisztika	280
A színházi alapanyag és a színházi formanyelv	282
Statisztika: Melyek a leggyakrabban feldolgozott alapanyagok?	282
Elemzés: Átírhatja-e a színházi nevelési program a darabot?	283
Elemzés: Van-e különbség civil jelenlét és színházi jelenlét között? ...	286
Munkaformák és interaktivitás	288
Statisztika	288
Elemzés: Melyek a leggyakoribb, és melyek a legritkább munkaformák?	292
A programvezetők és a közreműködők	295
Statisztika	295
A programok létrejötte	296
Statisztika	296
A programok által közvetített nézőpontok és vélemények	296
Statisztika	296
Elemzés: Az előadás központi elemeivel, témáival foglalkozik-e a program?	297
Elemzés: Megoldhatja-e a program az előadások által felvetett problémát?	299
A programok hatása	301
Statisztika	301
Elemzés: Tud-e egy program változtatni az előítéleteken?	303
Elemzés: Lehet-e prevenció hatása egy színházi nevelési programnak?	304
A résztvevők véleménye a színházi nevelési program műfajáról	307
Statisztika	307
Elemzés: A színházi nevelési programok kedvet csinálnak-e a résztvevőknek a színházba járáshoz?	308
Elemzés: Milyen programokon szeret(né)nek részt venni a gyerekek, fiatalok?	309
A programok kapcsolódása társadalmi és életkori problémákhoz	312
Statisztika	312

Elemzés: Melyek a leggyakoribb központi problémák?	312
Elemzés: A NAT mely elemeihez kapcsolódnak leginkább a programok?	314
Elemzés: Tudják-e a résztvevők a programokat mai társadalmi jelenségekhez kötni?	316
További kérdések	318

KATEGORIZÁLÁSI JAVASLATOK

Bevezető gondolatok	321
Mi az a színházi nevelési program?	323
„Színházi nevelés / színházpedagógia”	323
„Színházi nevelési program”	325
Hol vannak a színházi nevelési program műfaji határai?	329
A határterületek bemutatása az öt kritérium mentén	329
A színházi neveléssel / színházpedagógiával határos műfajok	332
Színházi neveléshez / színházpedagógiához tartozó tevékenységek, amelyek nem színházi nevelési programok.	336
Ádámok és Évák ünnepe	339
Kategorizálás forma alapján	340
A modell	341
„Színházi előadás, színházi jelenetsor”	342
„Felkészítő, feldolgozó beszélgetés / foglalkozás”	343
„Interaktív” színház – nyílt végű és zárt végű interakciók	345
„Értelmező” színház	349
„Osztályterem-színház”	351
„Komplex színházi nevelési előadás (TIE)”	354
A modell alkalmazása	358
Kik vezetik a programokat, és hogy is hívjuk őket?	361
Kategorizálás pedagógiai cél alapján	361
Kategorizálás irányzat (iskola, módszertan) alapján	362
Angolszász tanítási dráma és színházi nevelés (drama in education / theatre in education)	364
Germán színházpedagógia (Theaterpädagogik)	368
theARTO-módszer	368
Magyar drámapedagógiai hagyomány	369
Ruszt József beavató színháza	369
A színészképzés és a próbafolyamat	369
További kategorizálási lehetőségek.	370
Színházi alapanyag alapján	371

Színházi műfaj, korcsoport és színházi formanyelv alapján	372
Az interakció és a bevonódás mértéke alapján	373
A nézőpontok és a szerepek alapján	374
Minőség alapján	375

UTÓSZÓ HELYETT

A lényeg, röviden összefoglalva	377
Alapfogalmak	377
Kategorizálás forma alapján	378
Kategorizálás pedagógiai cél alapján	379
Kategorizálás irányzat alapján	380
Három kérdés	381

TUDÁSTÁR

Korábbi kutatások	384
Fontosabb nemzetközi kutatások	384
Korábbi magyar kutatások	386
Korábbi definíciós és kategorizálási kísérletek	
Mi tartozik a színházi nevelés / színházpedagógia területéhez?	389
Mi lett a színházi nevelési foglalkozásokkal?	391
A színházi neveléshez tartozó tevékenységek rendszerezésére tett korábbi kísérletek	393
A szervezetek öndefiníciói a színházi nevelésről és annak különféle műfajairól	397
Hogyan definiálják a szervezetek a „színházi nevelést”?	401
Hogyan definiálják a szervezetek az egyes színházi nevelési műfajokat?	401
Képzések	407
Az elmúlt években megrendezett jelentősebb fesztiválok, konferenciák, szakmai fórumok	409
Folyóiratok, könyvek	410
Fogalomtár	412
Tartalom	421
A könyv szerzői	434
InSite Drama	434
Ájánlások	436

A KÖNYV SZERZŐI

BETHLENFALVY ÁDÁM

Színész-drámatanár, 1998-2012 között a Kerekasztal Színházi Nevelési Központ tagja, két évig a birminghami Big Brum TIE Co. színházi nevelési társulat drámatanára. Négy éven át a Magyar Drámapedagógiai Társaság nemzetközi kapcsolatokért felelős vezetőségi tagja, 2008–2010 között a drámapedagógia nemzetközi ernyőszervezetének, az IDEA Europe-nak vezetőségi tagja. Tanított számos iskolában, tanárképzésben és továbbképzésben, egyetemen és főiskolán, valamint több színjátszó csoportot vezetett már. PhD kutatását a Birmingham City University-n végzi arról, Edward Bond elmélete hogyan adaptálható a tanítási dráma területén; témavezetője David Davis.

CZIBOLY ÁDÁM

Pszichológus, kulturális menedzser és drámatanár, 1999–2011 között a Káva Kulturális Műhely vezetésében töltött be stratégiai szerepet. Kezdeményezője és projektvezetője volt a DICE kutatásnak (www.dramanetwork.eu), ami 12 országban 111 programnál csaknem 4500 fiatal bevonásával vizsgálta a tanítási színház és dráma hatását a kulcskompetenciákra; legjobb tudásunk szerint a témában ez a vizsgálat volt eddig a legnagyobb és a legkomplexebb a világon. Dolgozott már kutatásvezetőként, drámatanárként, trénerként és tanácsadóként nemzeti és brüsszeli szintereken egyaránt.

INSITE DRAMA

Az InSite Drama műhelyét a magyarországi színházi nevelés két Európában is ismert szakértője alapította. Az InSite új szín és új hang, a párbeszéd katalizátora kíván lenni a magyarországi és nemzetközi színházi nevelés palettáján és kánonjában.

Az InSite célja, hogy nemzetközi együttműködésekben vizsgálja, a színházi nevelés milyen választ képes adni napjaink legégetőbb kríziseire és kihívásaira. A társadalmi problémákra egyszerre tekintünk helyi, európai és globális kontextusban és nemzetközi partnereinkkel közösen keressük a válaszokat. Meglátásunk szerint napjaink gazdasági válságának hátterében valójában a kultúráink krízise áll, amely kihatással van mind értékeinkre, mind a világlátásunkra, mind a közösségi és társadalmi elköteleződésünkre egyaránt. Hiszünk abban, hogy a dráma hatékony eszköz, amelynek segítségével az elköteleződés

erősítésén keresztül megvizsgálhatjuk ezt a folyamatot, és hatással lehetünk rá – nemcsak Magyarországon, hanem Európa vagy a világ bármely kultúrájában is. Módszertanunk egyik központi eleme Edward Bond angol drámaíró munkássága, akit többen korunk legjelentősebb brit drámaírójának tartanak, és akinek drámái éppen napjaink kulturális krízisét veszik górcső alá.

Az InSite Drama szívesen dolgozik együtt...

Színházakkal

- ▶ testreszabott színházi nevelési képzések megszervezésében és lebonyolításában,
- ▶ színházi nevelési programokkal kapcsolatos kutatásban,
- ▶ színházi neveléssel kapcsolatos tanácsadásban,
- ▶ stratégiai fejlesztésben.

Iskolákkal

- ▶ drámaórák levezetésében egy osztálynak, a tanároknak vagy a szülőknek,
- ▶ többnapos vagy egy hetes drámaprojektek (téma napok, témahetek) megvalósításában.

Projektek vezetőivel

- ▶ előadások, demonstrációk, műhelyek megtartásában itthon és külföldön,
- ▶ drámás elemeket tartalmazó képzések, tréningek megszervezésében és megvalósításában itthon és külföldön.

Kutató műhelyekkel

- ▶ fókuszcsoportok dramatikus módszerekkel történő levezetésében.

Drámatanárokkal, dráma műhelyekkel

- ▶ alkalmi vagy blokkosított továbbképzések megszervezésében és lebonyolításában.

Kapcsolat

E-mail: insite@insite-drama.eu

Web: www.insite-drama.eu

AJÁNLÁSOK

Vannak, akik még mindig kételkednek abban, hogy része-e a színházi szakmának a színházpedagógia, a színházi nevelés. Ebből a kötetből nyilvánvalóvá válik, hogy egyértelműen igen – már ha komolyan veszik. Amellett, hogy ajánlatot tesz fogalmak tisztázására, Bethlenfalvy Ádám és Cziboly Ádám fontos, mondhatni forrásértékű munkát hozott létre az ágazat gondos feltérképezésével. A kötet nem csupán katalógus: részletgazdag panorámafelvétel a területről, számos izgalmas kérdést, vitaképes megállapítást és alapos következtetést megfogalmaz, amelyek érvényessége nem szorítkozik a területre, többségében jócskán túlmutatva azon, a színházi szakma és a magyar társadalom szintjén is értelmezhető és értelmezendő.

Ugrai István,
kritikus, a 7ora7.hu főszerkesztője

Szívből ajánlom minden olyan érdeklődőnek ezt a könyvet, aki kíváncsi arra, hogy miként lehet a magyarországi színházi nevelésről átfogó képet adni a neveléstudomány, illetve a társadalomtudomány kutatási eszközeinek a segítségével. A kötetben közreadott eredmények egy olyan progresszív kutatást körvonalaznak, amely mennyiségi és minőségi eszközök együttes használatával, számos, különböző forrásból gyűjtött adat, információ feldolgozásán keresztül tesz kísérletet ennek az új (vagy eddig marginalizált) kutatási terepnek a feltérképezésére. A kvalitatív kutatás vázát a 118 színházi program strukturált megfigyelése adja, amelyet nem prekonceptiókkal és előzetesen gyártott definíciókkal közelítenek meg a kutatók, hanem azzal a szándékkal, hogy hagyják, (és segítsék) hogy az általuk vizsgált téma minél inkább kibontsa és felfedje eddig rejtett szerkezetét. E könyvben olvasható elemzésből nemcsak a színházi nevelés bizonyos témaköreinek adatszintű leírásai jelennek meg, nemcsak bizonyos szereplőinek a nézetei kerülnek reflektorfénybe, hanem maguk a vizsgált foglalkozások, a jelenlegi magyar nyelvű színházi nevelési gyakorlat válik még láthatóbbá, érthetőbbé.

Németh Szilvia,
szociológus, oktatáskutató, a T-Tudok Tudásmenedzsment
és Oktatáskutató Központ Zrt. ügyvezetője;
a kutatómódszertan oktatója az ELTE PPK-n

Az olvasó olyan hiánypótló művet tart a kezében, amely a magyarországi színházi nevelésről közérthető nyelven, objektivitásra törekedve, komplexen szól. Nem csupán egy elméleti mű: praktikus kézikönyv, amelynek haszna, hogy egy kötetben minden elméleti háttéranyag és forrás megtalálható – akár a szervezetek kapcsolattartóinak elérhetősége is. Miért ajánlom pedagógusok, színházi nevelési szakemberek, kutatók, szervezők, érdeklődők, leendő és gyakorló drámatanárok, színházpedagógusok és színházi szervezetek... és minden érdeklődő figyelmébe? Mert

- ▶ *áttekinti a kapcsolódó hazai és nemzetközi kutatásokat,*
- ▶ *horizontális képet ad a magyarországi színházi nevelésről, és azt nemzetközi kontextusba helyezi,*
- ▶ *útmutatóként szolgál a pedagógiai cél eléréséhez megfelelő program és szervezet kiválasztásában,*
- ▶ *egységes terminológia megteremtésére törekszik,*
- ▶ *a témával kapcsolatos fogalomtárat közöl.*

Németh Mónika,
a Mándy Iván Szakképző Iskola és Speciális Szakiskola tanára